

Concordia Seminary - Saint Louis

Scholarly Resources from Concordia Seminary

Ebooks

Print Publications

3-2-2020

The Books of Kings

Bernhard Stade
ir_stadeb@csl.edu

Friedrich Schwally
ir_schwallyf@csl.edu

Follow this and additional works at: <https://scholar.csl.edu/ebooks>

Part of the [Biblical Studies Commons](#)

Recommended Citation

Stade, Bernhard and Schwally, Friedrich, "The Books of Kings" (2020). *Ebooks*. 7.
<https://scholar.csl.edu/ebooks/7>

This Book is brought to you for free and open access by the Print Publications at Scholarly Resources from Concordia Seminary. It has been accepted for inclusion in Ebooks by an authorized administrator of Scholarly Resources from Concordia Seminary. For more information, please contact seitzw@csl.edu.

G. Stade and F. Schwally

The Books of Kings

in Hebrew

2716 N. Y. Museum 1893

THE SACRED BOOKS

OF

The Old Testament

A CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS, WITH NOTES

PREPARED

by eminent Biblical scholars of Europe and America

UNDER THE EDITORIAL DIRECTION OF

PAUL HAUPT

PROFESSOR IN THE JOHNS HOPKINS UNIVERSITY, BALTIMORE

●

PART 9

The Books of Kings

BY

BERNHARD STADE AND FRIEDRICH SCHWALLY

Leipzig

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore
THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.
DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

THE
Books of Kings

CRITICAL EDITION OF THE HEBREW TEXT

PRINTED IN COLORS

EXHIBITING THE COMPOSITE STRUCTURE OF THE BOOKS

WITH NOTES

BY

BERNHARD STADE, PH. D., D. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIessen

ASSISTED BY

FRIEDRICH SCHWALLY, PH. D.

PROFESSOR IN THE UNIVERSITY OF GIessen

English translation of the Notes

BY

R. E. BRÜNNOW, PH. D. AND PAUL HAUPT, I. L. D.

HEIDELBERG

BALTIMORE

Leipzig

J. C. HINRICHS SCHE BUCHHANDLUNG

1904

Baltimore

THE JOHNS HOPKINS PRESS

London, W. C.

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

מלכים

1,2.8 המלך דוד זקן בא בימים ויבסוהו בכנדים ולא יחס לו: ויאמרו-
 עבדיו יבקשו לאדני המלך נערה כתולה? ושכבה בחיקך וחם לאדני
 המלך: ויבקשו נערה יפה ככל גבול ישראל וימצאו את אבישג
 השונמית ויבאו אותה למלך: והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת
 ותשרתהו והמלך לא ידעה:

והנערה יפה עד מאד ותהי למלך סכנת ותשרתהו והמלך לא ידעה:
 10 ואדניהו בן חגית מתנשא לאמר אני אמלך ויעש לו רכב ופרשים
 והמשיים איש רצים לפניו: ולא עצבו אביו מימיו לאמר מדוע ככה עשית וגם
 הוא טוב תאר מאד ואתו ילד- אחרי אבשלום: והיו דבריו עם יואב בן צרויה
 ועם אקיתר הכהן ויעזרו אחרי אדניהו: וצדוק הכהן ובניהו בן יהוידע ונתן
 הנביא ושמעי ועי ויהגבורים אשר לדוד לא היו עם אדניהו: ויזבח אדניהו צאן
 ובקר ומריא עם אבן הזחלת אשר אצל עין רגל ויקרא את כל אחיו- ולכל
 עבדי המלך: ואת נתן- ואת יבניהו- ואת שלמה- לא קרא:
 11 ויאמר נתן אל בתישבע אם שלמה לאמר הלוא שמעת כי מלך אדניהו בן
 חגית ואדנינו דוד לא ידע: ועתה לכי איעצך נא עצה ומלטי את נפשך ואת
 15 נפש בנך שלמה: לכי ובאי אל המלך דוד ואמרת אליו הלא אתה אדני המלך
 נשבעת לאמתך לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על כסאי ומדוע
 מלך אדניהו: והנה עורך מדברת שם עם המלך ואני אבוא אחריך ומלאתי את דבריך:
 14 ותבא בתישבע אל המלך החדרה והמלך זקן מאד ואבישג השונמית משרת
 20 את המלך: ותקד בתישבע ותשתחו למלך ויאמר המלך מה לך: ותאמר לו אדני
 אתה נשבעת ביהוה אלהיך לאמתך כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על
 19.18 כסאי: ועתה הנה אדניהו מלך ואתה אדני המלך לא ידעת: ויזבח שור ומריא
 וצאן לרב ויקרא לכל בני המלך ולאקיתר הכהן וליאב שר הצבא ולשלמה עבדך
 לא קרא: ואתה אדני המלך עיני כל ישראל עליך להגיד להם מי ישב על
 25 כסא אדני המלך אחריו: והיה כשכב אדני המלך עם אבתו והייתי אני ובני
 שלמה חמאים:
 22.23 והנה עודנה מדברת עם המלך ונתן הנביא בא: ויגידו למלך לאמר הנה
 נתן הנביא יזבא לפני המלך וישתחו למלך על אפיו ארצה: ויאמר נתן אדני
 המלך היאתה אמרת אדניהו ימלך אחרי והוא ישב על כסאי: כי ירד היום ויזבח
 30 שור ומריא וצאן לרב ויקרא לכל בני המלך ולשרי הצבא ולאקיתר הכהן והנם
 אכלים ושתיים לפניו ויאמרו יחי המלך אדניהו: ולי אני עבדך ולצלך הכהן
 ולבניהו בן יהוידע ולשלמה עבדך לא קרא: אם מאת אדני המלך נהיה הדבר
 27 הוה ולא הודעת את עבדיך מי ישב על כסא אדני המלך אחריו:

(א) 1.2 לו

(ב) ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנת

(ג) 9 בני המלך

(ד) אנשי יהודה

(ה) 1.1 הנביא

(ו) אחיו Kings

(ז) ואת הנבורים

I

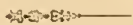

—of— Explanation of Colors —of—

THE MAIN body of our canonical Book of Kings, *viz.* the paragraphs of the Prophetical *Epitome* of the Kings of Israel and Judah (written by a pious author, imbued with the spirit of Deuteronomy, in the latter days of the kingdom of Judah, 45 under Jehoiachin or Zedekiah) is printed on a WHITE background without any additional coloring (*e. g.* 8, 12, 1). — DARK RED (*e. g.* 8, 12, 3) indicates *Excerpts from Older Historical Documents* (including the section 8, 1.2 which originally belonged to the Books of Samuel) while *Extracts from Later Sources* are printed 50 in LIGHT RED (*e. g.* 8, 3, 16). — All Sections of a Deuteronomistic character, but not from the pen of the Epitomist, are printed in LIGHT GREEN (*e. g.* 8, 8, 14). The same color is also used for the *Continuation of the Epitome by a post-Exilic Deuteronomist*, and for the *Subsequent Redactional Additions* connecting the Legends of the Prophets with the Deuteronomistic edition of the Book. LIGHT 55 ORANGE (*e. g.* 8, 10, 1) indicates *Non-Deuteronomistic Additions* of unknown origin, while DARK ORANGE (*e. g.* 8, 4, 1) is used for *Additions* which give the impression of having been inserted from other historical works, originally perhaps in the margin. — DARK PURPLE (*e. g.* 8, 9, 13) indicates *Harmonistic Passages* which attempt to harmonize different passages of the Book. — LIGHT BLUE (*e. g.* 8, 14, 1) 60 indicates *Excerpts from Legends of the Prophets*, which in their present form are all post-Exilic (although the material in the narratives respecting Elijah and Elisha may be pre-Exilic). In the *Legends of Isaiah* (cc. 19, 20) DARK BLUE (*e. g.* 2, 20, 1) and LIGHT PURPLE (*e. g.* 2, 19, 21) distinguish *Insertions from Parallel Accounts*. Less extensive *Parallel Accounts* are indicated by OVERLINING 65 (*e. g.* 2, 4, 13).

—of— List of Contributors —of—

Genesis: C. J. BALL (Oxford).	Nahum: ALFRED JEREMIAS (Leipzig).
Exodus: H. E. RYLE (Exeter).	Habakkuk: W. H. WARD (New York). 20
Leviticus: S. R. DRIVER and H. A. WHITE ^a (Oxford).	Zephaniah: E. L. CURTIS (New Haven).
Numbers: J. A. PATERSON (Edinburgh).	Haggai: G. A. COOKE (Dalkeith, N. B.)
5 Deuteronomy: G. A. SMITH (Glasgow).	Zechariah: W. R. HARPER (Chicago).
Joshua: W. H. BENNETT (London).	Malachi: C. G. MONTEFIORE (London).
Judges: G. F. MOORE (Cambridge, Mass.).	Psalms: J. WELLHAUSEN (Göttingen). 25
Samuel: K. BUDDE (Marburg).	Proverbs: AUGUST MÜLLER ^γ and EMIL KAUTZSCH (Halle.)
Kings: BERNHARD STADE (Giessen).	Job: C. SIEGFRIED ^δ (Jena).
10 Isaiah: T. K. CHEYNE (Oxford).	Song of Songs: R. MARTINEAU ^ε (London) and J. P. PETERS (New York).
Jeremiah: C. H. CORNILL (Breslau).	Ruth: C. A. BRIGGS (New York).
Ezekiel: C. H. TOV (Cambridge, Mass.).	Lamentations: MORRIS JASTROW, Jr. 30 (Philadelphia). ^ζ
Hosea: ALBERT SOCIN ^β (Leipzig) and KARL MARTI (Bern).	Ecclesiastes: PAUL HAUPT (Baltimore).
Joel: FRANCIS BROWN (New York).	Esther: T. K. ABBOTT (Dublin).
15 Amos: JOHN TAYLOR (Winchcombe).	Daniel: A. KAMPHAUSEN (Bonn).
Obadiah: A. HARPER (Melbourne).	Ezra-Nehemiah: H. GUTHE (Leipzig).
Jonah: FRIEDRICH DELITZSCH (Berlin).	Chronicles: R. KITTEL (Leipzig). 35
Micah: J. F. McCURDY (Toronto).	

^a Died vii/30'98. ^β Died vi/24'99. ^γ Died ix, 12'92. ^δ Died i/9'03.
^ε Died xii/14'98. ^ζ A. KUENEN, who had agreed to do the Book, died xii/10'91.

- לאמר לא יפרת לך איש מעל כפא ישראל: ונם אתה ידעת את אשר עשה לי ה',
 2 וואב בן צרויה ויהן דם- נקי בחגרת- אשר במתני- ובנעלי- אשר
 ברנלי-: ועשית כחכמתך ולא תוירד שיבתו בשלם שאל: ולבני ברזלי הנלעדי
 7.6 תעשה הסד והיו באבלי שְׁלַחנך כי כן קרבו אלי בברחי מפני אבשלום אחיך:
 8 והנה עמך שְׁמעי בן גֵּרָא בן הַיְמִינִי מבחרים והוא קללני קָלְלָה נמרצת ביום
 9 לבתי מתנים והוא ירד לקראתי- הירדן ואשבֵע לו ביהוה לאמר אם אמתך
 בחרב: ויאתה אל תִנְקְהוּ כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת
 את שיבתו בדם שאול:
 10 וישכב דוד עם אבתיו ויקבר בעיר דוד: והימים אשר מלך דוד על ישראל
 11 ארבעים שנה בחכרון מלך שבע שנים ובירושלם מלך שלשים ושלש שנים:
 12 ושלמה ישב על כפא דוד אביו ותִפֵּן מלכתו מאד:

- ויבא אדניָדו בן חגית אל בתי־שבע אם שלמה ותאמר השלום באך ויאמר
 13 שלום: ^אדבר לי אליך ותאמר דבר: ויאמר את ידעת כי לי היתה המלוכה ועלי
 14 שמו כל ישראל פניהם למלך ותפס המלוכה ותהי לאחי כי מיהוה היתה לו:
 15 ועתה שאלה אחת אנכי שאל מאתך אל תשבי את פני והאמר אליו דבר:
 16 ויאמר אמרי נא לשלמה המלך כי לא ישיב את פניך ויהן לי את אבישֵׁג
 17 השֹׁנְמִית לאשה: ותאמר בתי־שבע טוב אנכי אךבר עליך אל המלך:
 18 ותבא בתי־שבע אל המלך שלמה לדבר לו על אדניָהו ויקם המלך לקראתה
 19 וישתחו לה וישב על כסאו וישֵׁם כפא לאם המלך ותשב לימינו: ותאמר שאלה
 20 אחת קטנה אנכי שאלת מאתך אל תִשָּׁב את פני ויאמר לה המלך שאלי אמי
 21 כי לא אשיב את פניך: ותאמר יתן את אבישֵׁג השֹׁנְמִית לאדניָהו אחיך לאשה:
 22 ויען המלך שלמה ויאמר לאמו ולמה את שאלת את אבישֵׁג השֹׁנְמִית לאדניָהו
 23 ושאלו לו את המלוכה כי הוא אחי הגדול ממני ולו -אביתר הכהן ולו- יואב
 24 בן צרויה: וישבע המלך שלמה ביהוה לאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסיף כי
 25 בנפשו דבר אדניָהו את הדבר הזה: ועתה חי יהוה אשר הכיני ויושיבני על
 26 כפא דוד אביו כי היום יומת אדניָהו: וישלח המלך שלמה ביד בניהו בן
 27 יהונָדע ויפגע בו וימת:

- ולאביתר הכהן אמר המלך ענתת לך יאל שדיך כי איש מות אתה וביום
 26 הזה לא אמתך כי נשאת את הַאֲפֹדִי לפני דוד אביו וכי התענית בכל אשר
 27 התענה אביו: ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן ליהוה לפלא את דבר יהוה
 אשר דבר על בית עלי בשילה:

- והשמעה באה עד יואב כי יואב נטה אחרי אדניָהו ואחרי -של-מה- לא
 28 נטה וינם יואב אל אהל יהוה ויחוק בקרנות המזבח: ויגד ל^א-שלמה כי נם
 29 יואב אל אהל יהוה והנה אצל המזבח וישלח שלמה את בניהו בן יהוידע
 ל^אלאמר לך פגע בו: ויבא בניהו אל אהל יהוה ויאמר אליו כה אמר המלך צא
 ויאמר לא כי פה אמות וישב בניהו את המלך דבר לאמר כה דבר יואב וכה
 30 ענני: ויאמר לו המלך עשה כאשר דבר ופגע בו וקברתו והסילת דמי חנם
 31 אשר שפך- מעלי ופעל בית אביו: והשיב יהוה את דמו על ראשו אשר
 32

[בסלם]

(*) ה. אֲשֶׁר עָשָׂה לִשְׁנֵי שָׂרֵי צְבָאוֹת יִשְׂרָאֵל לְאֶבְנֵר בֶּן נֹר וְלַעֲמָשָׂא בֶן יֵתֵר וַיְהִרְגֵם וַיִּקֶּם דָּמֵי מִלְחָמָה

(*) 14 ויאמר • (ז) 24 ואשר עשה לה בית כאשר דבר • (ז) 29 מלך • (ז) 31 יואב

- 1,28 ויען המלך דוד ויאמר קראו לי לבת-שבע ותבא לפני המלך ותעמד
 2,29 לפני-א¹: וישבע המלך ויאמר חי יהוה אשר פדה את נפשי מכל צרה: כי כאשר
 נשבעתי לך ביהוה אלהי ישראל לאמר כי שלמה בנך ימלך אחרי והוא ישב על
 31 כסאי תחתי כי כן אעשה היום הזה: ותקד בת-שבע אפים ארצה ותשפחו למלך
 ותאמר יחי אדני המלך דוד לעלם:
 5 ויאמר המלך-ב²: קראו לי לצדוק הכהן ולנתן הנביא ולבניהו בן יהוידע
 32 ויבאו לפני המלך: ויאמר המלך להם קחו עמכם את עבדי אדניכם והרכבתם
 33 את שלמה בני על הפדרה אשר לי והורדתם אתו אל גחון: ומשח אתו שם צדוק
 34 לה הכהן למלך על ישראל ותקעתם בשופר ואמרתם יחי המלך שלמה: וישב
 36 על כסאי והוא ימלך תחתי ואתו צייתי להיות נגיד על ישראל ועל יהודה: ויען
 37 בבניהו בן יהוידע את המלך ויאמר אמן כן יעשה יהוה אלהי אדני המלך:
 37 כאשר היה יהוה עם אדני המלך כן יהי עם שלמה ויגדל את כסאו מפסא אדני
 המלך-ג³:
 38 ויגד צדוק הכהן ונתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירפבו
 39 את שלמה על פדרת המלך דוד וילכו אתו אל גחון: ויקח צדוק הכהן את קרן
 15 השמן מן האהל וימשח את שלמה ויתקעו בשופר ויאמרו כל העם יחי המלך
 מ שלמה: ויעלו כל העם אחריו-ד⁴: מחללים ב-חללת-ו⁵ ושמים שמחה גדולה
 ותבקע הארץ בקולם:
 41 וישמע אדניהו וכל הקראים אשר אתו והם כלו לאכל וישמע יואב את קול
 42 השופר ויאמר ימאה קול הית-רוע-ה הואת-י: עודנו מדבר והנה יונתן בן אביתר
 43 הכהן בא ויאמר אדניהו בא כי איש חיל אתה וטוב תבשר: ויען יונתן ויאמר-ו⁶:
 44 אכל אדנינו המלך דוד המליך את שלמה: וישלח אתו המלך את צדוק הכהן
 ואת נתן הנביא ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי וירפבו אתו על פדרת
 מה המלך: וימשחו אותו-ז⁷: בגחון ויעלו משם שמים ותהם הקריה הוא הקול אשר
 25 שמעתם: וגם ישב שלמה על כסא המלוכה: וגם באו עבדי המלך לכרך את
 אדנינו המלך דוד לאמר ייטב אלהיך את שם שלמה משמך ויגדל את כסאו
 48 מכסאך וישפחו המלך על המשכב: וגם ככה אמר המלך ברוך יהוה אלהי
 49 ישראל אשר נתן היום ישב על כסאי ועיני ראות: ויחדרו-ח⁸: כל הקראים אשר
 לאדניהו וילכו איש לדרך:
 30 ואדניהו ירא מפני שלמה ויקם וילך ויחוק בקרנות המזבח: ויגד לשלמה
 לאמר הנה אדניהו ירא את המלך שלמה והנה אחו בקרנות המזבח לאמר
 52 ישבע לי כיום המלך שלמה אם ימית את עבדו בחרב: ויאמר שלמה אם יהיה
 53 לבן חיל לא יפל משערתו ארצה ואם רעה תמצא בו ומת: וישלח-ט⁹: שלמה
 ויךרהו מעל המזבח ויבא וישפחו ל-שלמה ויאמר לו שלמה לך לביתך:
 35 ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר: אנכי הלך בדרך כל
 2,2,א הארץ וחזקת והיית לאיש: ושמרת את משמרת יהוה אלהיך ללכת בדרכיו
 3 לשמר חקתיו מצותיו ומשפטיו-י¹⁰: ככתוב בתורת משה למען תשכיל את-אשר
 4 תעשה ואת כל אשר תפנה שם: למען יקים יהוה את דברו אשר דבר-ק-י¹¹:
 I,28 המלך * (ב) 32 דוד * (ג) 34 ונתן הנביא * (ד) להי ויעליתם אחריו ובא * (ה) 37 דוד
 (ז) * (ח) 41 הוספה * (ט) 43 לאדניהו (י) מהי צדוק הכהן ונתן (יא) הנביא למלך
 * (כ) 49 ויקמו * (כא) 53 המלך (כב) * (כג) 2,3 וקריתו (כד) כל
 * (כה) 2,4 עלי (כו) לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת בכל לבכם (כז) ונכל נפשם

לך לב חכם ונבון אשר כמוך לא היה לפניך ואחריו לא יקום כמוך: וגם אשר
 לא שאלת נתתי לך גם עשר גם כבוד אשר לא היה כמוך איש במלכים: ואם
 הלך בדרכי לשמר חקי ומצותי כאשר הלך דויד אביך והארכתני את ימך: ויִקְיֶיךָ
 שלמה והנה חלום יבוא ירושלם ויעמד לפני ארון ברית יהוה ויעל עלות ויעש
 שלמים ויעש משתה לכל עבדיו: 5

או תבאנה שְׂתִים נשים זנות אל המלך ותעמדנה לפניו: ותאמר האשה האחת
 בי אדני אני והאשה הזאת ישבת בבית אחד וילד עמה בבית: והיו ביום
 השלישי ללדתי וילד גם האשה הזאת ואנחנו יחדיו אין זר אתנו: וולתי שְׂתִים
 אנחנו בבית: וימת בן האשה הזאת לילה אשר שכבה עליו: ותקם בתוך הלילה
 ותקח את בני מאצלי: ותשכיבנהו בחיקה ואת בנה המת השכיבה בחיקי:
 ואקם להיניק את בני והנה מת ואתבונן אליו בבקר והנה לא היה בני אשר
 ילדתי: ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנה המת: ותברנה לפני המלך:
 ויאמר המלך ואת אמרת זה בני החי ובנה המת ואת אמרת לא כי בנה המת
 ובני החי: ויאמר המלך קחו לי חרב ויבאו החרב לפני המלך: ויאמר המלך
 גזרו את הילד החי לשניים ותנו את החצי לאחת ואת החצי לאחת: ותאמר
 האשה אשר בנה החי אל המלך כי נכמרו רחמיה על בנה ותאמר בי אדני תנו
 לה את הילד: והקמת אל: תמיתהו ואת אמרת גם לי גם לך לא יהיה נורו:
 ויען המלך ויאמר תנו לה את הילד: והקמת לא תמיתהו היא אמו: 27
 וישמעו כל ישראל את המשפט אשר שפט המלך ויראו מפני המלך כי ראו
 כי חכמת אלהים בקרבו לעשות משפט: 28

ויהי המלך שלמה מלך על ישראל: 4.2, א
 ועוריהו בן צדוק: ואלה הנה הנצבים: וזכור בן נתן: ורעה המלך:
 ואחישו על הבית ואליאב בן יואב על הצבא: ואלנירם בן עבדא על המס:
 ולשלמה שנים עשר נצבים על כל ישראל: כלכל את המלך ואת ביתו חדש
 בשנה יהיה על אהר כלכל:
 ואלה שמותם:
 * * * בן חור כהר אפרים:
 * * * בן דקר במקץ לו שעלבים ובית שמש ואלן ער: בית חנן:
 * * * בן חסד בארבות לו שכה וכל ארץ חפר:
 * * * בן אבינדב כל נפת דאר ספת בת שלמה היתה לו לאשה:
 * * * בן אחילוד תענך ומגדו בית שאן אשר אצל צרתנהן:
 * * * בן גבר ברימת גלעד: לו חבל ארנב:
 * * * אחינדב בן עדה מחנימה:

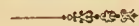
(א) 3.13 כל ימך (ב) 18 בבית (ג) 3: ואפתך ישנה (ד) 21 בבקר
 (א) 22 ואת אמרת לא כי בנה המת ובני החי (ב) 26 החי (ג) 27 החי
 (א) 4.14 כל (א) 2 הכהן (ב) 4 ובניהו בן יהוידע על הצבא (ג) וצדוק ואכיתר כהנים:
 (א) ה כהן (ב) 12 סתחת ליוצרעאל מבית שאן עד אכל סהולה עד סעבר לקקעם:
 (א) 13 לו תות יאיר בן מנשה אשר בנלעד * (א) אשר בכשן ששים ערים נרלות חומה וברית נחשת:

2 פגע בשני אנשים צדקים וטבים ממנו ויהרגם בחרב ואבי דוד לא ידע את
 33 אבנר בן נר שר צבא ישראל ואת עמשא בן יתר שר צבא יהודה: ושב דמיהם
 בראשו ובראש זרעו לעלם ולדוד ולזרעו ולביתו ולכסאו יהיה שלום עד
 34 עולם מעם יהוה: ^אויפגע בו וימתהו ויקבר בביתו במדבר:
 לה ויתן המלך את בניהו בן יהוידע תחתיו על הצבא ואת צדוק הכהן נתן
 5 המלך תחת אביתר:

36 וישלח המלך ויקרא לשמעאי ויאמר לו בנה לך בית בירושלם וישבת שם
 37 ולא תצא משם אנה ואנה: והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע תדע
 38 כי מות תמות דמך יהיה בראשך: ויאמר שמעאי למלך טוב הדבר כאשר דבר
 10 אדני המלך כן יעשה עבדך וישב שמעאי בירושלם ימים רבים:
 39 ויהי מקץ שלש שנים ויברחו שני עבדים לשמעאי אל אכיש בן מעכה מלך
 מ גת ויגדו לשמעאי לאמר הגה עבדיך בגת: ויקם שמעאי ויחבש את חמרו וילך
 41 גתה אל אכיש לבקש את עבדיו וילך שמעאי ויבא את עבדיו מנת: ויגד לשלמה
 42 כי הלך שמעאי מירושלם נת וישב: וישלח המלך ויקרא לשמעאי ויאמר אליו
 15 הלוא השבעתיך ביהוה ואעד כך לאמר כיום צאתך והלכת אנה ואנה ידע תדע
 43 כי מות תמות: ומדוע לא שמרת את שבועת יהוה ואת המצוה אשר צויתי
 44 עליך: ויאמר המלך אל שמעאי ידע לבכך אשר עשית לדוד אבי והשיב יהוה
 מה את רעתך בראשך: והמלך שלמה ברוך וכפא דוד יהיה נכון לפני יהוה עד
 46 עולם: ויצו המלך את בניהו בן יהוידע ויצא ויפגע בו:
 20

3, א והממלכה נכונה ביד שלמה ויתחתן שלמה את פרעה מלך מצרים ויקח
 25 את בת פרעה ויביאה אל עיר דוד עד כלתו לבנות את ביתו ואת בית יהוה
 2 ואת חומת ירושלם סביב: רק העם מזבחים בבמות כי לא נבנה בית לשם יהוה
 3 עד הימים ההם: ויאהב שלמה את יהוה ללכת בחקות דוד אביו רק בכמות
 4 הוא מזבח ומקטיר: וילך ^בגבענה לזבח שם כי היא הבמה הגדולה אלף עלות
 יעלה שלמה על המזבח ההוא:
 ה נבבעון נראה יהוה אל שלמה בחלום הלילה ויאמר יהוה ^גשאל מה אתן
 30 לך: ויאמר שלמה אתה עשית עם עבדך דוד אבי חסד גדול כאשר הלך לפניך
 6 באמת ובצדקה ובישרת לבב עמך ותשמר לו את החסד הגדול הזה ותתן לו בן
 7 ישב על כסאו כיום הזה: ועתה יהוה אלהי אתה המלכת את עבדך תחת דוד
 8 אבי ואנכי נער קטן לא אדע צאת ובא: ועבדך בתוך עמך אשר בחרת עם רב
 9 אשר לא ימנה ^ד: ונתת לעבדך לב שמע ^הלהבין בין טוב לרע כי מי יוכל
 35 לשפט את עמך הכבד הזה: ויטב ^ובעיני יהוה כי שאל שלמה את הדבר
 11 הזה: ויאמר יהוה ^זאליו יען אשר שאלת את הדבר הזה ולא שאלת לך ימים
 12 רבים ולא שאלת ^חעשר ולא שאלת נפש איביך ^ט: הגה עשיתי כדברך הגה נתתי

- (א) 2,33 יואב (ב) 34 ויעל בניהו בן יהוידע (ג) 42 ותאמר אלי טוב הדבר שמעתי
 (ד) 44 אתה ידעת את כל הרעה אשר (ה) 46 וימת (ו) 3,4 המלך
 (ז) 3,8 ולא יספר מרב (ח) 9 לשפט את עמך (ט) 3,11 הדבר
 (י) 11 לך (יא) 11 ושאלת לך הבין לשמע משפט

- ויהוה נתן חכמה לשלמה כאשר דבר לו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו 5,26
 ברית שניהם:
 ויעל המלך^א מס מבל ישראל ויהי המס שלשים אלף איש: וישלחם לבגונה 28.27
 עשרת אלפים בחדש חליפות חדש יהיו בלבגון שנים חדשים בביתו ואלגורם על
 המס: ויהי לשלמה שבעים אלף נשא^ב סָבֵל ושמונים אלף חצב בהר: לכר משרי 5
 הנצבים אשר על המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות הררים בעם העשירים
 במלאכה: ויצו המלך וישעו אבנים גדולות אבנים יקרות ליסד הבית אבני נזית: 31
 ויפסלו בני שלמה ובני חירום והעִבְלִים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: 32
- ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים 10
 בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית
 ליהוה: והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים אמה אָרְכוּ ועשרים אמה רָחְבוּ 2
 ושלשים אמה קומתי והאלם על פני ההיכל^ג עשרים אמה אָרְכוּ על פני רחב 3
 הבית ויעשר באמה רָחְבוּ על פני ארץ הבית: ויעש לבית יחלוני שקפים ואַסְמִים: 4
 ויבין על קיר הבית יצוע סביב^ד להיכל ולדכיר ויעש צלעות סביב: ה-צלע-ע 6.ה
 התחלנה חֲמֵשׁ באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה
 רחבה כי פְּנִיעוֹת נתן לבית סביב חוצה לבלתי אחו בקירות הבית: והבית 7
 בהפנתו אבני מסע נבנה ומקבות והגרון וכל כלי ברזל לא נשמע בבית
 בהבנתו: ויפתח הצלע התחתונה יאל כתף הבית הימנית ובלולים יעלו אל התיכנה 8
 ומן התיכנה אל השלישית: ויבין את הבית ויכלֵהוּ ויספן את הבית^ו: בארזים: 9
 ויבן את היצוע על כל הבית חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אמות קומתו ויאחו את הבית בעצי 10
 ארזים:
- ויהי דבר יהוה אל שלמה לאמר: הבית הזה אשר אתה בנה אם מלך בתקתי 12.11
 ואת משפטי תעשה ושמרת את כל מצותי ללכת בהם והקמתי את דברי אהך
 אשר דברתי אל דוד אביך: ושכנתי בתוך בני ישראל ולא אעזב את עמי ישראל: 13
 ויבן^ז את הבית ויכלהו: 14
 ויבן את קירות הבית^ח בצלעות ארזים מקרקע הבית עד קירות הסָפֵי 15
 ויצף את קרקע הבית בצלעות ברזשים: ויבן את עֲשָׂרִים אמה מירכתי הבית 16
 בצלעות ארזים מן הקרקע עד הקירות ויבן לו מבית ילֵךְ-בִּיר: וארבעים באמה 17
 היה הבית הוא ההיכל לפני ההיכל: וארו אל הבית מפנימה מקלעת פקעים 30
 ופמורי צצים הכל ארו אין אבן נראה: ודביר בתוך הבית מפנימה הכין לתתי שם 19
 את ארון ברית יהוה: והדביר עֲשָׂרִים אמה ארץ ועשרים אמה רחב ועשרים 20
 אמה קומתו ויצפהו זהב סגור ויעש מִזְבֵּחַ אֲרוֹן^י ללפני הדביר ויצפהו זהב: ואת 22.21
 כל הבית צפה זהב עד תם כל הבית וכל המזבח אשר לדביר צפה זהב:
 ויעש בדביר שני כרובים עצי שָׁמֶן קומת הכרוב האחד עשר באמה וכן 26.23
 הכרוב השני ועשר אמות קומתו: וחֲמֵשׁ אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות 24.23
 כנף הכרוב השנית עשר אמות סָקְצוֹת כנפיו ועד קצות כנפיו: ועשר באמה 24
 הכרוב השני מדה אחת וקצב אחד לשניהם: ויתן את הכרובים בתוך הבית 27
 הפנימי ויפרשו את כנפיהם ונתע כנף האחד בקיר וכנף הכרוב השני נגעת 40
 בקיר השני וכנפיהם אל תוך הבית נגעת כנף אל כנף: ויצף את הכרובים זהב: 28

א-יג

בית	5,27	שלמה	(פ) 5, ל	לשלמה	(ז) 6, ג	הבית	(ח) 6, ה	את קירות הבית סביב
בית	6,7	שלמה	(ט) 9	נבנים ופְּנִיעוֹת	(י) 14	שלמה	(יא) 6, ט	מביתה (י) צפה עין מבית
בית	16	לקדש הקדשים	(ג) 11	ויצף שלמה את הבית	ספנימה	זהב סגור	ויעבר	ברחיקות זהב

4,10 אחימעץ בנפתלי גם הוא לקח את קשמת בת שלמה לאשה:
 16 בענא בן הושי באשר ובעלות:
 17 יהושפט בן פרוח בישל-כר:
 18 שמעיה בן אלא בבנימן:
 19 נבר בן ארי בארץ גולעד^א
 ונציב אחד אשר בארץ יהודה^ב

כ ויהודה וישראל רבים כחול אשר על הים לרב אכלים ושתים ושמיים:^ב
 5,2,א^b מנשים מנחה ועבדים את שלמה כל ימי חייו: והיה לחם שלמה ליום אחד שלשים
 3 פר סלת וששים כר קמת: עשרה בקר בראים ועשרים בקר רעיה ומאה צאן לבד
 4 מאיל וצבוי ויחמור: וברברים אבוסים: כי הוא רדה בכל עבר הנהר-ד: ושלום היה
 ה לו מכל עבריו: וישב יהודה וישראל לבטח איש תחת תחת תאנתו
 6 מדין ועד באר שבע כל ימי שלמה: והיה לשלמה ארבעת-אלפים ארות סוסים
 7 למרכבו ושנים עשר אלף פרשים: וכלכלו הנצבים האלה את המלך שלמה ואת
 8 כל הקרב אל שלחן המלך שלמה איש חדשו לא יעדרו דבר: והשערים והתבן
 15 לסוסים ולרכש יבאו אל המקום אשר יהיה שם איש כמשפטו:
 9 ויתן יהוה חכמה לשלמה ותבונה הרבה מאד ורחב לב כחול אשר על
 11,1 שפת הים: ותרכ חכמת שלמה מחכמת כל בני קדם ומכל חכמת מצרים: ויחכם
 12 מכל האדם מאותן האורות והימן וכלכל ורדע בני חמול: וידבר שלשת אלפים
 13 משל והיה שירו חמשה ואלף: וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון ועד
 20 האזוב אשר יצא בקיר וידבר על הבקמה ועל העוף ועל הרמש ועל הדגים:
 14 ויבאו מכל העמים לשמע את חכמת שלמה^א:

15 וישלח חירם מלך צור את עבדיו אל שלמה כי שמע כי אתו משתו למלך
 16 תחת אביו כי אהב היה חירם לדוד כל הימים: וישלח שלמה אל חירם לאמר:
 17 אתה ידעת את דוד אבי כי לא יכל לבנות בית לשם יהוה אלהיו מפני המלחמה
 19,18 אשר סביב-אתי: ועתה הנית יהוה אלהי לי מסביב אין שקמן ואין פגע רע: והנני
 אומר לבנות בית לשם יהוה אלהי כאשר דבר יהוה אל דוד אבי לאמר בנך אשר
 כ אתן תחתוך על כסאך הוא יבנה הכית לשמי: ועתה צנה ויכרתו לי עצי-מן
 30 הלבנון ועבדי יהיו עם עבדיך ושכר עבדיך-אתן לך ככל אשר תאמר כי אתה ידעת
 כי אין בנו איש ידע לכרת עצים בצדנים:
 21 והיה כשמע חירם את דברי שלמה וישמח מאד ויאמר ברוך יהוה היום אשר
 22 נתן לדוד בן חכם על העם הרב הזה: וישלח-^ב אל שלמה לאמר שמעתי את
 23 אשר שלחת אלי אני אעשה את כל תפקדך בעצי ארזים ובעצי ברזשים: עבדי
 35 יידו-מן מן הלבנון ימה ואני אשימם לברות-^ב עד המקום אשר תשלח אלי
 24 ונפצתיים שם ואתה תשא ואתה תעשה את חפצי לתת לחם ביתי: והיה חירום
 כה נתן לשלמה עצי ארזים ועצי ברזשים כל חפצו: ושלמה נתן לחירם עשרים אלף
 פר חטים מאכלת לביתו ועשרים כר שמן בתית כה יתן שלמה לחירם שנה בשנה:

—

(א) 4,19 ארץ סיהון מלך האמרי ועג מלך הכשן

(ב) 5,1 א שלמה היה מושל בכל הממלכות מן הנהר ארץ פלשתים ועד גבול מצרים

(ג) 4 מתקפט ועד עזה בכל מלכי עבר הנהר * (ד) מסביב * (ה) 11 והיה שמו בכל הנוים סביב

(ז) 14 מאת כל מלכי הארץ אשר שמעו את חכמתו

(י) 23 בים

(י) 22 חירם

(י) 17 עד תת יהוה אהם תחת כפות רגליו

- 7 את העמדים לאֵלם ההיכל וַיָּקַם את העמוד הַיָּמִי וַיִּקְרָא את שְׁמוֹ יָכִין וַיָּקַם את
 22 העמוד השְׂמָאֵלִי וַיִּקְרָא את שְׁמוֹ בַעוּז: וַיַּעַשׂ מִזְבֵּחַ נְחֹשֶׁת עֶשְׂרִים אַמָּה אָרְכוֹ וְעֶשְׂרִים
 אַמָּה רָחְבוֹ וְעֶשֶׂר אַמּוֹת קוֹמָתוֹ:
 23 וַיַּעַשׂ את הַיָּם מִזְצֵק עֶשֶׂר בָּאֲמָה מִשְׁפָּתוֹ עַד שִׁפְתוֹ עֵגַל סָבִיב וְחֹמֶשׁ בָּאֲמָה
 5 קוֹמָתוֹ וַיָּקֶה שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה יָסַב אֹתוֹ סָבִיב: וּפְקָעִים מִתַּחַת לְשִׁפְתוֹ סָבִיב סָבִיב
 24 אֲתוֹ: וְשְׁנֵי מִזְרֵיּוֹם הַפְּקָעִים יָצְקוֹם בְּיָצְקָתוֹ: וַיִּצְבּוּ מִפֶּחַ וּשְׁפָתוֹ כַּמְעֵשָׂה שֶׁפֶת כּוֹס⁶
 26- אלִּפְסִים בַּת יָבִיל: עָמַד עַל שְׁנֵי עֶשְׂרֵי בָקָר שְׁלֹשָׁה פָּנִים צַפִּינָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים יָמָּה
 27 וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים נֹגְבָה וּשְׁלֹשָׁה פָּנִים מִזְרָחָה וְהִים עֲלֵיהֶם מִלְּמַעְלָה וְכָל אֲחֵרֵיהֶם בֵּיתָה:
 וַיַּעַשׂ אֵת הַמִּכְנֹת עֶשֶׂר נְחֹשֶׁת אַרְבַּע בָּאֲמָה אֶרֶךְ הַמִּכְנֹה הָאֶחָת וְאַרְבַּע
 10 בָּאֲמָה רָחְבָּהּ וּשְׁלֹשׁ בָּאֲמָה קוֹמָתָהּ: וְזֶה מְעֵשָׂה הַמִּכְנֹת-וְהַמִּכְנֹת לַהֲף וּמִסְנַרְת
 28 בֵּין הַשְּׁלֵבִים: וְעַל הַמִּסְנַרְת אֲשֶׁר בֵּין הַשְּׁלֵבִים אֲרִיזוֹת בָּקָר וְכַרְבּוּבִים וְעַל הַשְּׁלֵבִים
 29 יָכִין וְיִמְסִיעַל וּמִתַּחַת לְאֲרִיזוֹת וּלְבָקָר לִיזוֹת מְעֵשָׂה מִיָּרֵד: וְאַרְבַּעָה אֹפְנֵי נְחֹשֶׁת ל
 לְמִכְנֹה הָאֶחָת וְכֹתֵר נְחֹשֶׁת וְאַרְבַּע- פַּעֲמֹתֶיהָ כְּתַפַּת לַהֲף מִתַּחַת לְבִיר הַכְּתַפּוֹת
 יָצְקוֹת וַיַּעֲבְרוּ אִישׁ לִיזוֹת: וּפְהִיָּה מִבֵּית לְכַת־פֶּת וּמַעְלָה * * * בָּאֲמָה וּפְהִיָּה עֵגַל
 31 מְעֵשָׂה כִּן: וְגַם עַל פְּהִיָּה מְקַלְעוֹת וּמִסְנַרְתֵיהֶן מְרַבְּעוֹת לֹא עֵגְלוֹת: וְאַרְבַּעַת הָאֹפְנִים
 32 יִמְתַּהֲת לְמִסְנַרְת וּיְרֹת הָאֹפְנִים בְּמִכְנֹה וּקוֹמַת הָאֹפֵן הָאֶחָד אַמָּה וְחֲצֵי הָאֲמָה:
 33 וּמְעֵשָׂה הָאֹפְנִים כַּמְעֵשָׂה אֹפֵן הַמְרַכְבֵּה יְרֹתָם וּגְבִיחָם וְחֲשִׁיקָהֶם וְחֲשִׁרֵיהֶם הַכֹּל
 34 מִזְצֵק: וְאַרְבַּע כְּתַפּוֹת עַל אַרְבַּע פְּנוֹת הַמִּכְנֹה הָאֶחָת: וּכְרָאֵשׁ הַמִּכְנֹה * * * חֲצֵי
 36 הָאֲמָה קוֹמָתוֹ- עֵגַל סָבִיב וַיִּדְהִיָּהּ וּמִסְנַרְתֶּיהָ מִמְנָה: וַיַּפְתַּח עַל הַלְּתָת⁶ כְּרֹבִים
 37 אֲרִיזוֹת וְתַמְרוֹת כַּמְעָרָה אִישׁ וְלִיזוֹת סָבִיב: כֹּזֶאת עֲשָׂה אֵת עֶשֶׂר הַמִּכְנֹת מִזְצֵק אֶחָד
 38 יָוִ מֵדָה אֶחָת- לְבַלְהֵנָה: וַיַּעַשׂ עֶשְׂרֵה כְּרֹת נְחֹשֶׁת אַרְבַּעִים בַּת יָבִיל הַבְּיֹר
 הָאֶחָד אַרְבַּע בָּאֲמָה הַבְּיֹר הָאֶחָד כִּיֹּר אֶחָד עַל הַמִּכְנֹה הָאֶחָת לְעֶשֶׂר הַמִּכְנֹת:
 39 וַיִּתֵּן אֵת הַמִּכְנֹת חֹמֶשׁ עַל כְּתַף הַבֵּית מִיָּמִין וְחֹמֶשׁ עַל כְּתַף הַבֵּית מִשְׂמָאלוֹ
 וְאֵת הַיָּם יִתֵּן מִכְתַּף הַבֵּית הַיָּמִינִית קְדָמָה מִמּוֹל נֹגְב:
 25 וַיַּעַשׂ אֵת הַסִּירוֹת וְאֵת הַיָּעִים וְאֵת הַמְּזֹרְקוֹת
 וְכָל הַחֹרֶם אֲבִי לְעִשׂוֹת אֵת כָּל הַמְּלָאכָה אֲשֶׁר עֲשָׂה לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה בֵּית יְהוָה:
 עַמּוּדִים שְׁנַיִם וְנָלַת הַכְּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאֵשׁ הָעַמּוּדִים שְׁתֵּים וְחֲשֻׁבְנוֹת שְׁתֵּים לְכַסּוֹת
 41 אֵת שְׁתֵּי נְלוֹת הַכְּתֹרֶת אֲשֶׁר עַל רֹאֵשׁ הָעַמּוּדִים [י]: וְאֵת הַרְמָנִים אַרְבַּע מְאוֹת
 42 לְשְׁתֵּי הַשְּׁבָבוֹת שְׁנֵי מִזְרֵיּוֹם לְשִׁבְבָה הָאֶחָת [י]: וְאֵת הַמִּכְנֹת עֶשֶׂר וְאֵת הַבְּיֹרֶת
 43 עֶשְׂרֵה עַל הַמִּכְנֹת: וְאֵת הַיָּם הָאֶחָד וְאֵת הַבָּקָר שְׁנַיִם עֶשֶׂר תַּחַת הַיָּם: וְאֵת
 30 הַסִּירוֹת וְאֵת הַיָּעִים וְאֵת הַמְּזֹרְקוֹת יָכַל הַבָּלִים- אֲשֶׁר עֲשָׂה הַחֹרֶם אֲבִי לְמֶלֶךְ שְׁלֹמֹה
 46 בֵּית יְהוָה נְחֹשֶׁת מְסֹרֶם: בְּבָבֶר הַיָּרְדֵן יִצְקֶם⁶ בַּמַּעְבֵּר: אַךְמָה בֵּין קְבוֹת וּבֵין
 48- צְרָתָן: מֵרִב טָאֵד טָאֵד לֹא נִחְקַר מִשְׁקַל הַנְּחֹשֶׁת: וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה אֵת הַבָּלִים
 47 אֲשֶׁר בֵּית יְהוָה אֵת מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב וְאֵת הַשְּׁלֵחָן אֲשֶׁר עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים זֶהָב:
 49 וְאֵת הַמִּנְרוֹת חֹמֶשׁ מִיָּמִין וְחֹמֶשׁ מִשְׂמָאל לְפָנֵי הַדְּבִיר זֶהָב סִנּוֹר וְהַפְּרָח וְהַנְּחֹת
 50 וְהַמְּלַקְחִים זֶהָב: וְהַסְּפּוֹת וְהַמְּטֹמְרוֹת וְהַמְּזֹרְקוֹת וְהַכְּפּוֹת וְהַמַּחְתּוֹת זֶהָב סִנּוֹר וְהַפְּתוֹת
 לְדַלְתוֹת הַבֵּית הַפְּנִימִי לְקֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים לְדַלְתֵי הַבֵּית לְהַיְכֹל זֶהָב:

—43—

(א) 7 ועל ראש העמודים מעשה שושן והם סלאת העמודים

(ב) 24 עשר באמה (ג) סקפים את הים סביב • (ד) 26 פרח שושן • (ה) 31 אמה וחצי האמה

(ו) 31 בן המכונה בתפייה (ז) 37 ועל ראש המכונה (ח) 36 יתה ועל ומסנרתיה

(ט) 37 קעב אחד • (י) סג הירוס • (יא) 41 לכסות את שתי נלות הכתרת אשר על פני העמודים

(יב) 46 ואת • (יג) האהל • (יד) 46 הפלך • (טו) 47 וינת שלמה את כל הכלים • (טז) 48 כל

6,29 ואת כל קירות הבית מִסָּבִיב־קַלַע פְּתוּחֵי מְקַלְעוֹת כְּרוּבִים וּתְמֹרֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים לַפְּנִימִיָּה וּלְחִיצוֹן: וְאֵת קַרְקַע הַבַּיִת צִפָּה זָהָב לַפְּנִימָה וּלְחִיצוֹן: וְאֵת פֶּתַח הַדְּבִיר עָשָׂה הָאֵיל הַיְהוָה מִזְוֹזוֹת הַמִּשְׁתִּי: וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת עֵצֵי שֶׁמֶן וְקַלַע עֲלֵיהֶם מְקַלְעוֹת כְּרוּבִים וּתְמֹרֹת וּפְטוּרֵי צִצִּים וְצִפָּה זָהָב וַיָּרָד עַל הַכְּרוּבִים וְעַל הַתְּמֹרֹת אֵת הַזָּהָב: וְכֵן עָשָׂה לַפֶּתַח הַהֵיכָל מִזְוֹזוֹת עֵצֵי שֶׁמֶן מִזְוֹזוֹת רִיב־עֹוֹת: 5
33 וּשְׁתֵּי דְלָתוֹת עֵצֵי כְּרוּשִׁים שְׁנֵי צִלְעִים הַדְּלַת הָאֶחָת גְּלִילִים וּשְׁנֵי צִלְעִים הַדְּלַת הַשְּׁנִיָּת גְּלִילִים: וְקַלַע כְּרוּבִים וּתְמֹרֹת וּפְטָרֵי צִצִּים וְצִפָּה זָהָב מִיָּשָׁר עַל הַמִּתְקָה: 36
וַיִּבֶן אֵת הַחֲצֵר הַפְּנִימִית שְׁלֹשָׁה טוּרֵי גֹיֹת וְטוּר כִּרְתָּת אַרְזִים סָבִיב: 38-37
בִּשְׁנֵה הַרְבִּיעֵת וְפָד בֵּית יְהוָה בְּנִדָּה זוֹ: וּבִשְׁנֵה הָאֶחָת עֲשָׂה בִּירַח כּוֹלֵב בְּלֵה הַבַּיִת לְכָל דְּבָרָיו וְלְכָל מִשְׁפָּנוּ וַיְבַנְהוּ שִׁבְעַ שָׁנִים: 10

7,א ואת ביתו בנה שלמה שלש עשרה שנה ויכל את כל ביתו: 2
וַיִּבֶן אֵת בַּיִת יְעַר הַלְּבָנוֹן מֵאָה אַרְכּוֹ וּחֲמִשִּׁים אַמָּה רַחְבּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה קוֹמָתוֹ עַל שְׁלֹשָׁה טוּרֵי עַמּוּדֵי אַרְזִים וְכַתְּפֹת אַרְזִים עַל הָעַמּוּדִים: וּסְפָן בָּאֲרֹז מִמְּעַל עַל הַצִּלְעַת אֲשֶׁר עַל הָעַמּוּדִים אַרְבַּעִים וּחֲמִשָּׁה חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר הַטּוּר: 15
ה.4 וְשִׁקְפִים שְׁלֹשָׁה טוּרִים וּמִזְוָה אֶל מִזְוָה שְׁלֹשׁ פַּעְמִים: וְכָל הַפְּתָחִים וְהַמִּתְקָוֹת רַבְעִים שִׁקְף וּפְתָח־ח־ אֶל פְּתָח־שְׁלֹשׁ פַּעְמִים:
6 וְאֵת אֶל־לָם הָעַמּוּדִים עָשָׂה חֲמִשִּׁים אַמָּה אַרְכּוֹ וּשְׁלֹשִׁים אַמָּה רַחְבּוֹ וְאֶל־לָם עַל פְּנִיָּהֶם: וְעַמּוּדִים וְעַב עַל פְּנִיָּהֶם:
7 וְאֶל־לָם הַכֶּסֶף אֲשֶׁר יִשְׁפֹּט שֵׁם אֶל־לָם הַמִּשְׁפָּט עָשָׂה וּסְפָן בָּאֲרֹז מִהַקְּרַקַע עַד 20
8 וּבֵיתוֹ אֲשֶׁר יָשָׁב שֵׁם הַחֲצֵר הָאֶחָת מִבַּיִת לֹא־לָם כַּמַּעֲשָׂה הַזֶּה הִיָּה וּבֵית־י־ לְבַת פְּרַעֲהָ כֹּא־לָם הַזֶּה:
9 כָּל אֱלֹהֵי אַבְנִים יִקְרָת כַּמִּדּוֹת נֹזֵת מְנַרְרוֹת בַּמְּגֵרָה מִבַּיִת וּמַחוּץ וּמִמְּסָד עַד י הַטְּפָחוֹת וּמַחְצֵלֵי בֵּית יְהוָה עַד הַחֲצֵר הַגְּדוֹלָה: וּמִיָּסֵד אַבְנִים יִקְרוֹת אַבְנִים נְדֻלּוֹת 11
אֲבָנֵי עֶשֶׂר אַמּוֹת וְאַבְנֵי שְׁמֹנֶה אַמּוֹת: וּמִלְמַעְלָה אַבְנִים יִקְרוֹת כַּמִּדּוֹת גֹּיֹת וְאֲרֹז: 25
12 וְחֲצֵר הַגְּדוֹלָה סָבִיב שְׁלֹשָׁה טוּרִים גֹּיֹת וְטוּר כִּרְתָּת אַרְזִים וּלְחֲצֵר בֵּית יְהוָה וְלִחְצֵר־אֶל־לָם הַבַּיִת:

14.13 וישלח המלך שלמה ויקח את החרס יָבִי מִצָּר: בן אשה־ה־ הוא מִבְּנוֹת דָן וַאֲבִיו אִישׁ צָרִי הָרַשׁ נַחֲשֵׁת וַיְמַלֵּא אֵת הַחֲכֵמָה וְאֵת הַתְּכוּנָה וְאֵת הַדַּעַת לַעֲשׂוֹת כָּל מְלָאכָה בְּנַחֲשֵׁת וַיְבִיא אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה וַיַּעַשׂ אֵת כָּל מְלָאכָתוֹ: 30
טו וַיֵּצֵא־ק־ אֵת שְׁנֵי הָעַמּוּדִים נַחֲשֵׁת שְׁמֹנֶה עֶשְׂרֵה אַמָּה קוֹמַת הָעַמּוּד הָאֶחָד וְחֹזֵט שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַמָּה יִסְבְּנוּ וַיַּעֲבִדוּ אַרְבַּע אַצְבָּעוֹת יְהוָה נָכוֹב וְכֵן הָעַמּוּד הַשְּׁנִי: וּשְׁתֵּי כִתְרֹת עָשָׂה לָתֵת עַל רִאשֵׁי הָעַמּוּדִים מִצָּק נַחֲשֵׁת חֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת 16
17 הַפְּתָרֹת הָאֶחָת וְחֲמִשׁ אַמּוֹת קוֹמַת הַפְּתָרֹת הַשְּׁנִיָּת: וַיַּעַשׂ שְׁתֵּי־ שִׁכְבוֹסִים לְכַסּוֹת אֵת הַפְּתָרֹת אֲשֶׁר עַל רִאשֵׁי הָעַמּוּדִים [8] שִׁכְבוֹס־כ־הַ לַפְּתָרֹת הָאֶחָת וּשְׁבוֹכ־כ־הַ לַכִּתְרֹת הַשְּׁנִיָּת: וַיַּעַשׂ אֵת הַיְהוָה־מוֹנִים וּשְׁנֵי טוּרֵי רְמוֹנִים נַחֲשֵׁת־ עַל הַשִּׁכְבוֹה הָאֶחָת [9] 18
21.כ.1 וְהָרְמוֹנִים מֵאֲתִים סָבִיב עַל הַפְּתָרֹת הָאֶחָת וְכֵן עָשָׂה לַפְּתָרֹת הַשְּׁנִיָּת: 2

(א) 6,31 דלתות עצי שמן (ב) 38 הוא החרס השמיני (ג) 7,8 יעשה (ד) אשר לקח שלמה
(ה) 7,12 הפנימית (ו) 14 אלמנה (ז) מעשה שכבה גדלים מעשה שרשרות
(ח) 18 לכסות את הכתרת אשר על ראש העמודים (ט) סביב (י) 7,17 פורים
(יא) 7,19 ובתרת אשר על ראש העמודים מעשה שושן באלם ארבע אמות: וכתרת על שני העמודים גם
ממעל לפלגפת הבטן אשר לעבר הישכבה

כַּפַּא יִשְׂרָאֵל רַק אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךְ אֶת דְּרָכֶם לִלְבֹּת לִפְנֵי בָּאֵשׁ הַלֵּכֶת לִפְנֵי יְעֻתָּה 8,26
 יִהְיֶה-אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יֵאָמֵן נֹא הִבְרַךְ-אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ לְעַבְדְּךָ:
 כִּי הֶאֱמַנְסָם יָשֵׁב אֱלֹהִים עַל הָאָרֶץ הִנֵּה הַשָּׁמַיִם וְשָׁמַיִם הַשָּׁמַיִם לֹא יִכְלָבוּךְ 27
 אֲפֹ כִי הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בְּנִיתִי: וּפְנֵיתִי אֶל-הַתְּהֵמָה יִהְיֶה אֱלֹהֵי לְשִׁמְעֵי-זֶה אֵל 28
 הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר עֹבְדְךָ מִתְפַּלֵּל לִפְנֵיךְ הַיּוֹם: לְהוֹיֵת עֵינֶיךָ פָּתַחְתָּ אֶל הַבַּיִת הַזֶּה לַיְלָה 29
 יוֹם אֶל הַמִּקְוֶה אֲשֶׁר אִמְרַת יִהְיֶה שְׁמִי לְשִׁמְעֵי אֶל הַתְּפִלָּה אֲשֶׁר יִתְפַּלֵּל עֹבְדְךָ
 אֶל הַמִּקְוֶה הַזֶּה: וְשִׁמְעֵת אֶל תְּהֵמָת עֹבְדְךָ וְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִתְפַּלְלוּ אֶל הַמִּקְוֶה ל
 הַזֶּה [8] וְאַתָּה תִּשְׁמַע [9] וְעֵשִׂיתָ וְסָלַחְתָּ:
 אֵת אֲשֶׁר יִחְסֹא אִישׁ לְרַעְיוֹ וְגִשָּׂא בּוֹ אֵלָה לְהֵאֱלֹהֵת וּבֹא יִקְאַלָּה לִפְנֵי מִזְבְּחֶךָ 31
 כְּבֵית הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמַעִי וְעֵשִׂיתָ וְשִׁפְטִית אֶת עֹבְדֶיךָ לְהַרְשִׁיעֵי רִשְׁעֵי לְהַתִּיר דְּרָבוֹ 32
 בְּרָאשׁוֹ וּלְהַצְדִּיק צְדִיק לְהַתִּיר לוֹ כְּצִדְקָתוֹ: בְּהִגָּנְךָ עַמְךָ יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי אֵיבֵי אֲשֶׁר 33
 יִחְסֹאוּ לָךְ וְשִׁבוּ-וְהִדְרוּ אֶת שְׁמֶךָ וְהִתְפַּלְלוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלַי הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה 34
 תִּשְׁמַעִי וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עַמְךָ יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁבַּתְּם אֶל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתְּ לְאֲבוֹתֶם:
 כִּהְעֵצֶר שָׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטַּר כִּי יִחְסֹאוּ לָךְ וְהִתְפַּלְלוּ אֶל הַמִּקְוֶה הַזֶּה וְהִדְרוּ לָה 35
 אֶת שְׁמֶךָ וּמְחַטָּאתָם יִשׁוּבוּן כִּי יִתְעַצְּבוּ [10]: וְאַתָּה תִּשְׁמַעִי וְסָלַחְתָּ לְחַטָּאת עֹבְדֶיךָ 36
 וְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל [11] וְנָתַתָּה מִטַּר עַל אֲרֻצְיָךְ אֲשֶׁר נָתַתָּה לָעַמְּךָ לְנַחֲלָה: רַעֲב כִּי יִהְיֶה-יִ 37
 דְּבַר כִּי יִהְיֶה שִׁדְפוֹן יִרְקוֹן אֲרָבָה חֲסִיל כִּי יִהְיֶה בִּי יִצֵר לוֹ אֵיבֵי בָּא-הַדֵּי-שַׁעְרָיו כֹּל
 נִנְעֵ כֹל מַחֲלָה: כֹּל תְּפִלָּה כֹּל תְּהֵמָה אֲשֶׁר תִּהְיֶה לְבַל הָאֲדָמָה-אֲשֶׁר נִדְעוּן אִישׁ 38
 נִנְעֵ לְקָבוֹ וּפְרַשׁ בְּפִיו אֶל הַבַּיִת הַזֶּה: וְאַתָּה תִּשְׁמַעִי וְסָלַחְתָּ וְנָתַתָּ לְאִישׁ 39
 כְּכֹל דְּרָכֵי אֲשֶׁר תִּדְעֵ אֶת לְקָבוֹ כִּי אַתָּה יֹדַעְתָּ לְכָרְךָ אֶת לְבַב כֹּל בְּנֵי הָאֲדָמָה: 40
 לְמַעַן יִקְרָאךָ כֹּל הַיָּמִים אֲשֶׁר הֵם הַיִּים עַל-הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאֲבוֹתֵינוּ: מ
 וְגַם אֶל הַנְּכָרִי אֲשֶׁר לֹא מְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל הוּא וּבֹא מֵאֲרִיץ רְחוֹקָה לְמַעַן שְׁמֶךָ: 41
 כִּי יִשְׁמַעוּן אֶת שְׁמֶךָ הַגְּדוֹל וְאֵת יֶדְךָ הַחֲזָקָה וּוְרֹעֵךְ הַנְּטוּיָה וּבֹא וְהִתְפַּלֵּל אֶל הַבַּיִת 42
 הַזֶּה: וְ-אַתָּה תִּשְׁמַעִי וְעֵשִׂיתָ בְּכֹל אֲשֶׁר יִקְרָא אֵלַיךְ הַנְּכָרִי לְמַעַן נִדְעוּן כֹּל עַמֵּי 43
 הָאָרֶץ אֶת שְׁמֶךָ לִקְרָאָה אַתָּךְ כְּעַמְךָ יִשְׂרָאֵל וְלֹדַעְתָּ בִּי שְׁמֶךָ נִקְרָא עַל הַבַּיִת הַזֶּה 25
 אֲשֶׁר בְּנִיתִי:
 כִּי יִצֵּא עַמְּךָ לְמַלְחָמָה עַל אֵיבֵי בְּרֶחֱךָ אֲשֶׁר תִּשְׁלַחְתָּם וְהִתְפַּלְלוּ אֶל יְהוָה הַדֶּךְ 44
 הַעִיר אֲשֶׁר בְּחֵרַת בְּיָד וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בְּנִיתִי לְשִׁמְךָ: וְשִׁמְעֵתִי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְאֵת 45
 תְּהֵמָתְךָ וְעֵשִׂיתָ מִשְׁפָּטֶם: כִּי יִחְסֹאוּ לָךְ כִּי אֵין אָדָם אֲשֶׁר לֹא יִחְסֹא וְאִנְפַת בָּם 46
 וְנָתַתָּם לִפְנֵי אֵיבֵי וְשִׁבוּם שְׁבִיתָם אֶל אֲרֻצְיָי רְחוֹקָה אוֹ קְרוֹבָה: וְהִשְׁבִּיבוּ אֶל לִבָּם 30
 בְּאֲרִיץ אֲשֶׁר נִשְׁבוּ שֵׁם וְשִׁבוּ וְהִתְחַנְּנוּ אֵלַיךְ כַּאֲרִיץ שְׁבִיתָם לְאִמְרֵ חֲסָנוֹ יִיְהִי עֵינֵינוּ
 רִשְׁעֵנוּ: וְשִׁבוּ אֵלַיךְ בְּכֹל לִבָּבְךָ וּבְכֹל נַפְשָׁם בְּאֲרִיץ אֵיבֵיתָם אֲשֶׁר שָׁבוּ אִתָּם וְהִתְפַּלְלוּ 48
 אֵלַיךְ הַדֶּךְ אֲרֻצְם אֲשֶׁר נָתַתָּה לְאֲבוֹתָם הַעִיר אֲשֶׁר בְּחֵרַת וְהַבַּיִת אֲשֶׁר בְּנִיתִי-
 לְשִׁמְךָ: וְשִׁמְעֵתִי- [12] וְסָלַחְתָּ לְ-חַטָּאתֶם- אֲשֶׁר חֲסָאוּ לָךְ וְלִבַּל פְּשָׁעֵיהֶם אֲשֶׁר פָּשַׁעוּ בְךָ 49
 וְנָתַתָּם לְרַחֲמִים לִפְנֵי שְׁבִיתָם וְרַחֲמוּם: כִּי עַמְּךָ וְנִהְלַחְתָּךְ הֵם אֲשֶׁר הִיִּצְאָתָם מִמִּצְרַיִם 35
 מִתּוֹךְ כּוֹר הַבְּרֹדֶל: לְהוֹיֵת עֵינֶיךָ פָּתַחְתָּ אֶל תְּהֵמָת עֹבְדְךָ וְאֵל הַתְּהֵמָת עַמְךָ יִשְׂרָאֵל 52

—מִשְׁפַּחַת אֱלֹהִים מְלִכִים אֱלֹהִים—

(1) 8,26 דוד אבי	(3) 25 אל תפלת עבדך ו	(1) אל הרנה ו
(2) 5 אל מקום שבתך אל השמים	(4) 32 השמים	(2) 33 אלך
(3) 31 השמים	(5) 30 השמים	(3) כי תזרם את הדרך הטובה אשר ילכו בה
(4) 37 בארץ	(6) 38 לכל-עמך ישראל	(4) 39 השמים סבון שבתך
(5) 5 פני	(7) 43 השמים סבון שבתך	(5) 8,26 השמים
(6) 46 האויב (6) • 1 (7) • 47 (7) • 49 השמים סבון שבתך (7) את תפלתם ואת תהנתם ועשית משפסם		

7,51 ותשלם ^א-המלאכה אשר עשה המלך שלמה בית יהוה ויבא שלמה את קדשי דוד אביו את הכסף ואת הזהב ואת הפלים נתן באצרות בית יהוה:

8,א או יקהל שלמה את זקני ישראל ^ב- להעלות את ארון יהוה מעיר דוד היא ציון ו ^ג-בירת האתנים ^ד-: ויבאו כל זקני ישראל: ויעלו את ארון יהוה ^ה-: 5 והמלך ^ו- וכל ^ז-ישראל ^ח- לפני הארון מנבחים צאן ובקר אשר לא יספרו ^ט-: ויבאו הכהנים את ^י-ה-ארון ^{יא}- אל מקומו אל דביר הבית ^{יב}- אל תחת כנפי הכרובים: 6 כי הכרובים פְּרָשִׁים כנפים יעל מקום הארון ויסכו הכרבים על הארון ועל בדיו ^{יג}-: 7 מלמעלה: ויארכו הבדים ויראו ראשי הבדים מן הקדש על פני הדביר ולא ^{יד}- 8 ראו החוצה: ^{טו}-: אין בארון רק שני לחות האבנים ^{טז}- אשר הגה שם משה ^{טז}- בחרב: 9

11. יהי בצאת הכהנים מן הקדש והענן מלא את ^{יז}-ה-בית ^{יח}-: ולא יכלו הכהנים לעמד לְשֵׁרֵת מפני הענן כי מלא כבוד יהוה את ^{יט}-ה-בית ^כ-: 12 או אמר שלמה

15 יהוה יהי אמר לשכן בערפל: 13 בנה בניתי בית זבל לך מכון לשבתך יעולמים:

14 ויסב המלך את פניו ויברך את כל קהל ישראל וכל קהל ישראל עמד: 15 ויאמר ברוך יהוה אלהי ישראל אשר דבר בפיו את דוד אבי ובְּנֵדוּ מלא לאמר: 16 מן היום אשר הוצאתי את עמי את ישראל ממצרים לא בחרתי בעיר מכל שבטי ישראל לבנות בית להיות שמי שם ואבחר בדוד להיות על עמי ישראל: ויהי עם לבב דוד אבי לבנות בית לשם יהוה אלהי ישראל: ויאמר יהוה אל דוד אבי יען אשר היה עם לבבך לבנות בית לשמי הטיבת כי היה עם לבבך: רק אתה כ לא תבנה הבית כי אם בנך היצא מחלציד הוא יבנה הבית לשמי: ויקם יהוה ^כ- 25 את דברו אשר דבר ואקם תחת דוד אבי וְאָשֵׁב על כפא ישראל כאשר דבר יהוה ואבנה הבית לשם יהוה אלהי ישראל: ואשם שם את הארון אשר שם ברית יהוה אשר כרת עם אבותינו בהוציא אתם מארץ מצרים: 23,22 ויעמד שלמה לפני מזבח יהוה נגד כל קהל ישראל ויפרש כפוי: ויאמר יהוה אלהי ישראל אין כמוך אלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת שֵׁמֶר הכרית 24 והחסד לעבדיך ההלכים לפניך בכל לבם: אשר שמרת לעבדך דוד אבי את אשר כה דברת לו ותדבר בפך ובְּיָד מלאת כיום הזה: ועתה יהוה אלהי ישראל שמר לעבדך דוד אבי את אשר דברת לו לאמר לא יפרת לך איש מלפני ישב על

7,51 (א) כל 8,א (ב) את כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלם
 8,א (ג) ברית (ד) ויקהלו אל המלך שלמה כל איש ישראל (ה) בחג (ו) הוא החרש השביעי:
 3 (ז) וישאו הכהנים את הארון (ח) ואת אהל מועד ואת כל כלי הקדש אשר באהל
 4 (ט) ויעלו אתם הכהנים והלוים (י) שלמה (יא) ערת (יב) הנוערים עליו אתו
 ה (יג) ולא ימנו מרב (יד) ברית יהוה (טו) אל קרש הקרשים
 8 (טז) ויהיו שם עד היום הזה (יז) אשר כרת יהוה עם בני ישראל בצאתם מארץ מצרים
 י (יח) יהוה (יט) יהוה (כ) השמים

9.11 ואת בית המלך: היום מלך צר נשא את שלמה בעצי ארום ובעצי ברושם
 ובוהב לכל חפצו או יהן המלך. להיום עשירים עיר בארץ הנליל: ויצא היום
 סצר לראות את הערים אשר נתן לו שלמה ולא ישרו בעינו: ויאמר מה הערים
 האלה אשר נתתה לי אחי ויקרא להם ארץ כבול עד היום הזה: וישלח חורם
 5 למלך מאה ועשרים גבר וזה:

וזה דבר המס אשר העלה המלך שלמה לבנות את בית יהוה ואת ביתו
 ואת המלוא ואת חומת ירושלם ואת חצר ואת סגרו ואת נור: פרעה מלך מצרים
 עלה וילכד את נור וישרפה באש ואת הבנעני הישב בעיר הרג ויהנה שלמים
 10 לבתו אשת שלמה: ויבן שלמה את נור ואת חרן תחתון: ואת בעלת ואת
 18.17 קמר במדבר בארץ: ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה ואת ערי
 19 הרכב ואת ערי הפרשים ואת חשק שלמה אשר חשק לבנות בירושלם ובלבנון
 וככל ארץ ממשלתו: כל העם הנותר מן האמרי הקחי הפזי הקחי והיבוסו
 אשר לא מבני ישראל הם: בניהם אשר נותרו אחריהם בארץ אשר לא יכלו
 21 בני ישראל להתרום ועלם שלמה למס עבד עד היום הזה: ומבני ישראל לא
 22 נתן שלמה יְעִבֵד כי הם אנשי המלחמה ועבדו ושלשו ושרי רכבו ופרשיו:
 23 אלה שרי הנציבים אשר על המלאכה לשלמה חמשים וחמש מאות החרים בעם
 העטים במלאכה:

20 אך בת פרעה עלתה מעיר דוד אל ביתה אשר בנה לה או בנה את
 המלוא:

והעלה^[8] שלמה שלש פעמים בשנה עלות ושלמים על המזבח: אשר כה
 בנה ליהוה^[9] (י):

25 ואני עשה המלך שלמה בעציון גבר אשר את איל-ת על קפת ים סוף
 בארץ אדום: וישלח היום את עבדיו יודעי הים עם עבדו שלמה: ויבאו
 28.27 איפורה ויקחו משם זהב ארבע מאות ועשרים גבר ויבאו אל המלך שלמה:

30 ומלכת שְבֵא שמעת את שמע שלמה () ותבא לנסתו כחידות: ותבא ירושלמה
 בחיל ככד מאד נמלים נשאים בשמים וזהב רב מאד ואכן יקרה ותבא אל
 שלמה ותדבר אליו את כל אשר היה עם לבבה: ויעד לה שלמה את כל דבריה
 3 לא היה דבר נעלם מן המלך אשר לא הגיד לה:

ותרא מלכת שבא את חכמת שלמה והבית אשר בנה: ומאבל שלחנו
 4.ה. ומושב עבדיו ומעמד משרתיו ומלבושיו ומשקו ועלתו אשר יעלה בית יהוה
 35 ולא היה בה עוד רוח: ותאמר אל המלך אמתי הדבר אשר שמעתי בארצי
 6 על דברך ועל חכמתך: ולא האמנתי לדברים עד אשר באתי ותראינה עיני
 7 והנה לא הגד לי החצי הוספת חכמה וטוב יעל השמועה אשר שמעתי:
 אשרי נשיך אשרי עבדיך אלה העמדים לפניך תמיד השמעים את חכמתך:
 8 יחי יהוה אלהיך ברוך אשר חפץ בך לתתך על כפא ישראל באהבת יהוה את
 9 ישראל לעלם וישימך למלך לעשות משפט וצדקה:

(ז) אשר לפני יהוה

(ח) 9.27 והקפיר יתו

(י) 9.11 שלמה

(י) כי ושלם את הבית (א) 10.4 לשת יהוה • (ב) 9.27 באני • (ג) אנשי אניות • (ד) 10.4 כל • (ו) 6 היה

8,53 לִשְׁמֹעַ אֲלֵיהֶם בְּכֹל קְרָאָם אֵלֶיךָ: כִּי אַתָּה הִבְדַּלְתָּם לְךָ לִנְחֻלָּה מִכָּל עַמֵּי הָאָרֶץ
 כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְיַד מֹשֶׁה עַבְדְּךָ בְּהוֹצִיאֲךָ אֶת אֲבֹתֵינוּ מִמִּצְרַיִם אֲדֹנָי יְהוִה:
 54 וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְהִתְפַּלֵּל אֶל יְהוָה אֵת כָּל הַתְּפִלָּה וְהַתְּחִנָּה הַזֹּאת
 נָהַיְתָה: [א] מִלִּפְנֵי מוֹצֵב יְהוָה [ב]: וַיַּעֲמֵד: וַיִּכְרַךְ אֶת כָּל קְהַל יִשְׂרָאֵל קוֹל גָּדוֹל
 56 לֵאמֹר: בְּרוּךְ יְהוָה אֲשֶׁר נָתַן מְנוּחָה לַעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל כְּכֹל אֲשֶׁר דִּבַּר לֹא נִפְלָא דְבַר
 57 אֶחָד מִכָּל דְּבָרָיו הַטּוֹב אֲשֶׁר דִּבַּר בְּיַד מֹשֶׁה עַבְדּוֹ: יְהִי יְהוָה אֱלֹהֵינוּ עִמָּנוּ כַּאֲשֶׁר
 58 הָיָה עִם אֲבוֹתֵינוּ אֶל יַעֲזֹבֵנו וְאֶל יִמְשְׁנוּ: לְהַטּוֹת לִבָּבָנוּ אֵלָיו לִלְכַת בְּכָל דַּרְכָיו
 59 וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וּתְקוּיָתָם: אֲשֶׁר צִוָּה אֶת אֲבוֹתֵינוּ: וַיְהִי דְבַרְי אֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתִּי
 לִפְנֵי יְהוָה קְרִבִּים אֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יוֹמָם וּלְיָלָה לַעֲשׂוֹת מִשְׁפָּט עִבְדָּו וּמִשְׁפָּט עַמּוֹ
 60 יִשְׂרָאֵל דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ: לִמְעַן דַּעַת כָּל עַמֵּי הָאָרֶץ כִּי יְהוָה הוּא הָאֱלֹהִים אֵין
 61 עוֹד: וְהָיָה לְבַבְכֶם שְׁלָם עִם יְהוָה אֱלֹהֵינוּ לִלְכַת בְּתְקוּיָתוֹ וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו בְּיוֹם
 הַזֶּה:
 63.62 וְהַמֶּלֶךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל: זְבַחִים וְזָבַח לִפְנֵי יְהוָה: וַיִּזְבַּח שְׁלֹמֹה לַיהוָה בִּקְרַע עֶשְׂרִים
 64 וּשְׁנָיִם אֲלָף וְצֹאֵן מֵאָה וְעֶשְׂרִים אֲלָף וַיִּחַנְדְּ: אֵת בֵּית יְהוָה: בְּיוֹם הַהוּא קִדְּשׁ
 15 הַמֶּלֶךְ אֶת תּוֹךְ הַחִצָּר אֲשֶׁר לִפְנֵי בֵּית יְהוָה כִּי עָשָׂה שֵׁם אֶת זְבַחֵי-הַשְּׁלָמִים כִּי
 מוֹצֵב הִנְחִשְׁתָּ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה קִטְּן מֵהַכִּיל אֶת זְבַחֵי-הַשְּׁלָמִים:
 65 וַיַּעַשׂ שְׁלֹמֹה בַּעַת הַהִיא אֶת הַחֵנַךְ וְכָל יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ קְהַל גָּדוֹל: לִפְנֵי יְהוָה
 66 אֱלֹהֵינוּ שִׁבְעַת יָמִים: בְּ-: בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי שִׁלַּח אֶת הָעָם וַיִּכְרַךְ-הוּא וַיִּלְכְּבוּ לְאַהֲלֵיהֶם
 שְׂמִחִים וְטוֹבֵי לֵב עַל הַטּוֹבָה אֲשֶׁר עָשָׂה יְהוָה לְדוֹד עַבְדּוֹ וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ:

20

9,א וַיְהִי כְּכֹלֹת שְׁלֹמֹה לְבִנּוֹת אֶת בֵּית יְהוָה וְאֵת בֵּית הַמֶּלֶךְ וְאֵת כָּל חֲשֻׁקָיָהּ
 אֲשֶׁר חָפֵץ לַעֲשׂוֹת: וַיֵּרָא יְהוָה אֶל שְׁלֹמֹה שְׁנִית כַּאֲשֶׁר נִרְאָה-בְּ: כִּנְבֻעוֹן: וַיֹּאמֶר
 3.2 יְהוָה אֵלָיו שְׁמַעְתִּי אֶת תְּפִלָּתְךָ וְאֵת תְּחִנָּתְךָ אֲשֶׁר הִתְחַנַּנְתָּה לִפְנֵי הַקֹּדֶשֶׁתִי
 אֵת הַבַּיִת הַזֶּה אֲשֶׁר בָּנִיתָ לְשׁוֹם שְׁמִי שֵׁם עַד עוֹלָם וְהָיוּ עֵינָי וְלִבִּי שֵׁם כָּל
 הַיָּמִים: בְּ-: אִם תֵּלֶךְ לִפְנֵי כַּאֲשֶׁר הִלַּךְ דוֹד אַבִּיךָ בְּהֵם לָבַב וּבִישֵׁר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל
 4 אֲשֶׁר צִוִּיתִךָ: מִשְׁפָּטִי תִשְׁמֵר: וְהִקְמַתִּי אֶת כִּסֵּא מַמְלַכְתְּךָ עַל יִשְׂרָאֵל לְעֹלָם
 ה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי: אֵל דוֹד אַבִּיךָ לֵאמֹר לֹא יִכְרַת לְךָ אִישׁ מֵעַל כִּסֵּא יִשְׂרָאֵל: וַיֵּאֵם
 6 שׁוֹב תִּשְׁבֹּן אַתֶּם וּבְנֵיכֶם מֵאַחֲרָי וְלֹא תִשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי וְהִלַּכְתֶּם וּעִבַּרְתֶּם אֱלֹהִים
 7 אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם: וְהִכְרַתִּי אֶת יִשְׂרָאֵל מֵעַל הָאָדָמָה אֲשֶׁר נָתַתִּי לָהֶם
 30 וְאֵת הַבַּיִת אֲשֶׁר הַקְדַּשְׁתִּי לְשְׁמִי אֲשֶׁלֶּיךָ: מֵעַל פְּנֵי וְהָיָה יִשְׂרָאֵל לְמִשַׁל וּלְשִׁנְיָה
 8 בְּכָל הָעַמִּים: וְהַבַּיִת הַזֶּה יְהִי עֵינָיִם: כָּל עֹבֵר עָלָיו יִשֹּׁם וְשָׂרָק וְאָמְרוּ עַל מֶה
 9 עָשָׂה יְהוָה כֹּכָה לְאָרֶץ הַזֹּאת וְלַבַּיִת הַזֶּה: וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עֲזָבוּ אֶת יְהוָה
 אֱלֹהֵיהֶם אֲשֶׁר הוֹצִיא אֶת אֲבוֹתָם מִ-: מִצְרַיִם וַיִּחְזְקוּ בָאֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיִּשְׁתַּחֲוּ-וּ: לָהֶם
 וַיַּעֲבְדֵם עַל כֵּן הִבִּיא יְהוָה עֲלֵיהֶם אֶת הַ-: הִרְעָה הַזֹּאת:

35

י וַיְהִי מִקְצֵה עֶשְׂרִים שָׁנָה אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה אֶת הַבַּיִת יְהוָה

—

(א) 8.54 מִכְרַע עַל בְּרִכְיוֹ (ב) וּכְפָיו פְּרָשׁוֹת הַשָּׁמַיִם (ג) 58 וּמִשְׁפָּטָיו (ד) 62 עִמּוֹ

(ה) 63 אֶת זְבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר זָבַח * (ז) הַמֶּלֶךְ וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל * (ח) 64 הָעֵלָה וְאֵת הַמְּנַחָה וְאֵת חֲלָבֵי

(ט) 64 הָעֵלָה וְאֵת הַמְּנַחָה וְאֵת חֲלָבֵי * (י) 8 מִלּוּבָא תָמַת עַד גַּחַל מִצְרַיִם

(יא) כֹּה * וּשְׁבַעַת יָמִים אַרְבַּעַת עֶשֶׂר יוֹם * (ל) 66 אֶת הַמֶּלֶךְ * (מ) כָּל * (נ) 9 אֱלֹהִים * (ז) 2 אֵלָיו

(ח) 9.4 אַתָּה * (ט) הָקִי * (פ) 6 קָדַתִּי אֲשֶׁר נָתַתִּי לִפְנֵיכֶם * (צ) 7 פְּנֵי * (ק) 9 אֶרֶץ * (ר) כָּל

11.9 ויתאנף יהוה בשלמה כי נטה לבבו מעם יהוה אלהי ישראל הנראה אליו
 פעמים: וצוה אליו על הדבר וזה לבלתי לכת אחרי אלהים אחרים ולא שמר
 את אשר צוה יהוה: ויאמר יהוה לשלמה יען אשר היתה זאת עמך ולא שמרת
 בריתי וחקתי אשר צויתי עליך קרע אקרע את הממלכה מעליך ונתתיה לעבדך:
 13.12 אך כימיך לא אעטנה למען דוד אביך מיד בנגד אקרענה: רק את כל הממלכה
 לא אקרע שבט אחד אתן לבנגד למען דוד עבדי ולמען ירושלם אשר בחרתי:

11.14 ויקם יהוה שָׁטָן לשלמה את יהודי האלמי מִזְרַע המלוכה² באדום: ויהי
 בהיות דוד את אדום בעלות יואב שר הצבא לקבר את החללים וַיֵּךְ כל זכר
 באדום: כי שֵׁשֶׁת חֳדָשִׁים ישב שם יואב וכל ישראל עד הכרית כל זכר באדום:
 16 ויברח יהודי הוא ואנשים אלמיים מעבדי אביו אתו לבוא מצרים והיהדי נער
 קָטָן: ויקמו ממעון ויבאו פֶּאֶרֶן ויקחו אנשים עמם³ ויבאו אל פרעה מלך
 מצרים ויהן לו בית ולחם אמר לו: וימצא יהודי תן בעיני פרעה מאד ויהן
 לו אשה את אחות אשתו אחות מִחֻפְּנַיִם הגדולה: ומלד לו אחות תחפניס את
 נגבת בנו ותנֶה־להו תחפניס⁴ בית פרעה ויהי נגבת⁵ בתוך בני פרעה: והיהדי
 15 שמע במצרים כי שבב דוד עם אבתיו וכי מת יואב שר הצבא ויאמר יהודי אל
 פרעה שלחני ואלך אל ארצי: ויאמר לו פרעה כי מה אתה חסר עמי והנך
 22 מבקש ללכת אל ארצך ויאמר לא כי שלַח תשלחני ויִשָּׁב לארצו ויִגֹּד את
 הרעה אשר עֲשֵׂה: יהודי ויקן בישראל וימלך על אֲדָמִים:

23 ויקם אלהים לו שָׁטָן את חוּזַן בן אֲלִידֵע אשר ברח מאת הַרְדְּעוֹר מלך צובה
 אדניו: ויקבצו יאליו אנשים ויהי שר גדוד⁶ וילכד דמשק וישב⁷ בה וימלך⁸
 בדמשק: ויהי שָׁטָן לישראל כל ימי שלמה []:

25 וַיִּרְבְּעֵם בן נָכֵם אפרתי מן הצנדה⁹ ויבן אשה אלמנה עבד לשלמה ויקם
 יד במלך: וזה הדבר אשר הרים יד במלך שלמה בנה את המזבח סגר את פּרִיץ
 עיר דוד אביו: והאיש ירבעם נבזר חיל וירא שלמה את הנער כי עֲשָׂה מלאכה
 הוא ויפקד אתו לכל סבל בית יוסף:
 29 ויהי בעת ההוא וירבעם יצא מירושלם וימצא אתו אחיה השילני הנביא
 30 בדרך והוא מתכבס בשלמה חקשה ושניהם לבדם בשרה: ויתפש אחיה בשלמה ל
 החקשה אשר עליו ויקרעה שנים עֶשֶׂר קרעים: ויאמר לירבעם קח לך עֶשְׂרֵה
 31 קרעים כי כה אמר יהוה אלהי ישראל הנני קרע את הממלכה מיד שלמה ונתתי
 לך עֶשְׂרֵה¹⁰ שבטים: והשבט האחד יהיה לו למען עבדי דוד ולמען ירושלם
 32 העיר אשר בחרתי בה מכל שבטי ישראל: יען אשר עובדני וישתחוו¹¹ לעשתרת
 35 אלהי צדונים לקמוש אלהי מואב ולמלכם אלהי בני עמון ולא הלך בדרך
 לעשות הישר בעיני¹² כדוד אביו: ולא אקח את כל הממלכה מידו כי נשיא
 34 אֲשַׁתְּנו כל ימי חייו למען דוד עבדי אשר בחרתי אתו¹³: ולקחתני המלוכה מיד
 36 בְּנֵי ונתתיה לך¹⁴: ולבנו אתן שבט אחד למען היות ניר לדוד עבדי כל הימים
 37 לפני בירושלם העיר אשר בחרתי לי לשום שמי שם: ואתך אקח ומלכת בכל

— 119-37 —

(2) 11.18 סָפָאֶרן (3) מצרים (7) וארץ נהן לו (7) 11.11 בתוך
 (4) בית פרעה • (5) בהרן דוד אתם • (6) 24 בהרן דוד אתם • (7) 26 ושם אפס צרועה • (8) 27 את
 (9) 11.11 וחקתי ומשפטי • (10) 34 אשר שמר מצותי וחקתי • (11) 11.11 את עֶשְׂרֵה השבטים

10,י

ותהן למלך מאה ועשרים כפר זהב ובשמים הרבה מאד ואבן יקרה לא בא
 11 כבשם ההוא עוד לרב אשר נתנה מלכת שבא למלך שלמה: ונם אָנִי חירם
 12 אשר נשא זהב מאופיר הביא^א: עצי אלמנים הרבה מאד ואבן יקרה: ויעש
 המלך את עצי האלמנים מקעד לבית יהוה ולבית המלך וכגרות ונבלים לְשָׁרִים
 13 לא בא כן עצי אלמנים ולא נראה עד היום הזה:
 והמלך שלמה נתן למלכת שבא את כל חפצה אשר שאלה מלכד אשר
 נתן לה כיד המלך שלמה וּפָנָן וּפָנָן למלך לארצה היא ועבדיה:

14

ויהי מִשְׁקַל הזהב אשר בא לשלמה בשנה אחת שש מאות ששים ושש כפר

10

וזהב: לכד מֵ-עַנְיֵי הַתִּנְיָרִים ומִסִּיחַ הַרְכָּלִים וכל מלכי הַיָּם וּפְחוֹת הָאָרֶץ:
 16 ויעש^ב שלמה מאתים צנה זהב שחוט שש מאות זהב יעלה על הצנה
 17 האחת: ושלש מאות מִגָּנִים זהב שחוט שלשת מנים זהב יעלה על המִנָּן האחת
 ויתנֶם^ג בית יער הלבנון:

19.18

ויעש המלך כסא שן גדול ויצִפּוּהוּ זהב מופו: שש מעלות לכסא^ד וראש^ה

15

עגול^ו לכסא^ז מאחריו וידת מִזָּה ומזה אל מקום השבת ושנים אריות עומדים
 כ אצל הידות: ושנים עשר אַרְיֵים עומדים^ח על שש המעלות מִזָּה ומזה לא נעשה
 כן לכל ממלכה:

21

וכל כלי משקה שלמה זהב וכל כלי בית יער הלבנון זהב סגור אין כסף

20

וַיִּנְחָשׁ בימי שלמה למאומה: כי אָנִי־תִי תרשיש למלך בים עם אָנִי חירם אחת
 לשלש שנים תבוא אָנִי־תִי תרשיש נִשְׂאֵת זהב וכסף שנהבים וקפים ותִּפְיִים:

20

וַיִּגְדַּל וישלמה מכל מלכי הארץ לעשר ולחכמה: וכל הארץ מבקשים
 24.23 את פני שלמה לשמוע את חכמתו אשר נתן^י ה־יְהוָה בלבו: והמה מביאים איש
 מנחתו כלי כסף וכלי זהב ושלמות ונִשְׁק וּבִשְׂמִים סוסים ופרדים דבר שנה

26

בשנה: ויאסף שלמה רכב ופָּרָשִׁים ויהי לוֹ אֵלֶף וארבע מאות רכב ושנים עשר

25

27 אֵלֶף פָּרָשִׁים וַיִּתְּחֶם בערי הרכב ועם המלך בירושלם: ויתן המלך את הכסף
 בירושלם כאבנים ואת הארזים נתן כשִׁקְמִים אשר בשִׁפְלָה לרב:

28

ומוצא הסוסים אשר לשלמה ממצרים ומקִי־אֵי סחרי המלך יקחם^{יא} מקואי

29

במחר: ותעלה ותצא מרכבה ממצרים ב^{יב} מֵ-הַ-כֶּסֶף וסוסים בחמשים^{יג} וכן לכל
 מלכי התתים ולמלכי ארם בְּדָם יִצִּי־או:

30

II,א והמלך שלמה אהב נשים נכריות רבות^{יד} מואביות עמוניות ארמיות^{טו} תִּתִּית:

2

מן הגוים אשר אמר יהוה אל בני ישראל לא תבאו בהם והם לא יבאו ככם

3

3 פֶּן־יִטּוּ את לבבכם אחרי אלהיהם בהן דבק שלמה לאֲהַבָּה: ויהי לוֹ נשים

4

4 שרות שבע מאות ופילגשים שלש מאות וַיִּטּוּ נשיו את לבו: ויהי לעת זְקִנַת

35

שלמה נשיו הטו את לבבו אחרי אלהים אֲחֵרִים ולא היה לבבו שלם עם יהוה

7

7 אלהיו כלבב דויד אביו^{טז}: או יבנה שלמה במה לקְמוֹשׁ אֱלֹהִים מואב בהר

8.6

8.6 אשר על פני ירושלם: וכן עשה לכל נשיו הנכריות^{יז}: ויעש שלמה הרע בעיני

יהוה ולא מָלָא אחרי יהוה כדור אביו:

10.11 (x)

10.11 (x) מאפיר

21 (g)

21 (g) המלך

29 (9)

29 (9) שש

II.2 (l)

II.2 (l) יצִי־תִית

7 (v)

7 (v) ולמלך יֵאלֵהִי בני עמון

8 (z) מקטירות ומובחות לאלהיהן

10.3 (b) שם המלך

23 (h) המלך

II.א (x) ואת בת פרעה

II.א (y) וילך שלמה אחרי עשתרת אלהי צדנים ואחרי מלכם יֵאלֵהִי עמנים:

12,16 וירא כל ישראל כי לא שמע המלך אלהם וישבו העם את המלך דבר
 לאמר
 מה לנו חלק בדוד ולא נחלה בכון ישי
 לאהליך ישראל עתה רצה ביתך דוד

5

18 וילך ישראל לאהלוי: וישלח המלך: את אהנירם אשר על המס וירנמו: 18
 בו אבן וימת והמלך רתבעם התאמץ לעלות במרכבה לנוס ירושלים: ויפגעו 19
 ישראל בבית דוד עד היום הזה:
 ויהי כשמע כל ישראל כי שב ירבעם וישלחו ויקראו אתו אל העדה וימליכו: 20
 אתו על כל ישראל לא היה אחרי בית דוד וזלתי שבט יהודה לבדו:
 ויבא רתבעם ירושלים ויקהל את כל בית יהודה ואת שבט בנימן מאה 21
 ושמונים אלף בחור עשה מלחמה להלחם עם בית ישראל להשיב את המלוכה
 לרתבעם בן שלמה: והי דבר יהוה אל שמעיה איש האלהים לאמר: אמר 22,23
 אל רתבעם בן שלמה מלך יהודה ואל כל בית יהודה ובנימן ויתר העם לאמר:
 כה אמר יהוה לא תעלו ולא תלחמו עם אחיכם בני ישראל שובו איש לביתו 24
 כי מאתי נהיה הדבר הזה וישמעו את דבר יהוה וישבו ללכת כדבר יהוה:

20

ויון ירבעם את שקם כהר אפרים וישב בה ויצא משם ויכן את פנואל: כה
 ויאמר ירבעם בלבו עתה תשוב הממלכה לבית דוד: אם יעלה העם הזה לעשות 27,26
 זבחים בבית יהוה בירושלם ושב לב העם: אל אדניהם אל רתבעם מלך יהודה
 והרנני: וינעין: ויעש שני עגלי זהב ויאמר אלהם רב לכם מעלות ירושלים 28
 הנה אלהיך ישראל אשר העליך מארץ מצרים: וישם את האהר בביתאל ואת 29
 האהר נתן ברן: והיה הדבר הזה לחטאת וילך העם ולפני האהר עד הן: ויעש 31,30
 ביהמות ויעש כהנים מקצות העם אשר לא היו מבני לוי:
 ויעש ירבעם תנ בחדש השמיני בחמשה עשר יום לחדש כהג אשר ביהודה 30
 ויעל על המזבח כן עשה בביתאל לזבח לעגלים אשר עשה והעמיד בביתאל את
 כהני הבמות אשר עשה: ויעל על המזבח אשר עשה בחמשה עשר יום בחדש 33
 השמיני בהרש אשר ברא מלפני ויעש תנ לבני ישראל ויעל על המזבח להקטיר:
 והנה איש אלהים בא מיהודה בדבר יהוה אל בית אל וירבעם עמד על המזבח 34,13
 להקטיר: ויקרא על המזבח בדבר יהוה ויאמר מזבח מזבח כה אמר יהוה הנה 35
 בן נולד לבית דוד יאשיהו שמו וזבח עליך את כהני הבמות המקטירים עליך
 ועצמות אדם ישרף עליך: ונתן ביום ההוא מופת לאמר זה המופת אשר דבר 3
 יהוה הנה המזבח נקרע ונשפך הדשן אשר עליו:
 ויהי כשמע המלך את דבר איש האלהים אשר קרא על המזבח בביתאל 4
 וישלח את ידו מעל המזבח לאמר תפשהו ותיבש ידו אשר שלח עליו ולא

(ד) 12,17 ובני ישראל הישכים בערי יהודה וימלך עליהם רתבעם: (ה) 18 רתבעם
 (ז) 18 כל ישראל (ב) 27 הוה (א) ושבו אל רתבעם מלך יהודה
 (ג) 18 המלך (ז) 31 את (ה) 33 בביתאל (א) 13,4 ירבעם
 Kings

11,38 אשר תאווה. בפשך והיית מלך על ישראל: והיה אם תשמע את כל אשר אצוך והלכת בדרכי ועשית הישר בעיני לשמור חקתי ומצותי כאשר עשה דוד עבדי והייתי עמך ובניתי לך בית נאמן כאשר בניתי לדוד ונתתי לך את ישראל: ואענה את זרע דוד למען זאת אך לא כל הימים: 39 ויבקש שלמה להמית את ירבעם ויבנה מצרים א- ויכרס מצרים אל שיש-ק מלך מצרים 5 ויהי במצרים עד מות שלמה:

41 ויתר דברי שלמה וכל אשר עשה ותכמתו הלוא הם כתבים על ספר דברי שלמה: והימים אשר מלך שלמה בירושלם-ב- ארבעים שנה: וישכב שלמה עם אבתיו ויקבר בעיר דוד וימלך רחבעם בנו תחתיו: 43-42 10

15

12,2 יהי כשמע ירבעם בן נבט והוא עודנו במצרים אשר ברח מפני שלמה המלך וישוב ירבעם ממצרים: וילך רחבעם שכם כי שכם בא כל ישראל להמליך אתו: 2- וידברו אל רחבעם לאמר: אביך הקשה את עלנו ואתה-ה- הקל מעבדת אביך הקשה ומעלו הכבד אשר נתן עלינו ונעבדך: ויאמר אליהם לכו עד שלשה ימים ושובו אלי וילכו-ג-: 4-3 ה 6 ויועץ המלך-ד- את הזקנים אשר היו עומדים את פני שלמה אביו בהיותו חי לאמר איך אתם נועצים להשיב את העם הזה דבר: וידבר-ה- אליו לאמר אם היום תהיה עבד לעם הזה 5-6- ודברת אליהם דברים טובים והיו לך עבדים כל הימים: ויועץ את הילדים אשר גדלו אתו ג- העומדים לפניו: ויאמר אליהם מה אתם נועצים ונשיב דבר את העם הזה אשר דברו אלי לאמר הקל מן העל אשר נתן אביך עלינו: וידברו אליו הילדים אשר גדלו אתו לאמר כה תאמר לעם הזה אשר דברו אליך לאמר אביך הכביד את עלנו ואתה הקל מ-על-נו כה תדבר אליהם קטני עבה מוקטני אבי: ועתה אבי העמים עליכם על כבוד ואני אסיף על עלכם אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים: 12 ויב-א-1- כל ישראל-א- אל רחבעם ביום השלישי כאשר דבר המלך לאמר שובו אלי ביום השלישי: ויען המלך את העם קשה ויעוב את עצת הזקנים אשר יעצהו: וידבר אליהם כעצת הילדים לאמר אבי הכביד את עלכם ואני אסיף על עלכם 14 אבי יסר אתכם בשוטים ואני איסר אתכם בעקרבים: ולא שמע המלך אל העם כי היתה סבה מעם יהוה למען הקים את דברו אשר דבר-ב- ביד אחיה השילוני אל ירבעם בן נבט:

אביו	(ז) 43	על כל ישראל	(8) 42	ירבעם	11, מ	(א)
העם	(5) 12, ה	עתה	(5) 4	וישלתו ויקראו לו ויבא- ירבעם וכל קהל ישראל	12, 3	(ב)
העצה	(ח) 8 ויעוב את עצת הזקנים אשר יעצהו	ועניתם	(1) 7	רחבעם	6	(ג)
יהוה	(ו) 12, ט	ירבעם	(12) 1	אשר	8	(ד)

אתר הדבר הזה לא שב ירבעם מדרכו הרעה וישב ויעש מקצות העם כהני 13,33
במות החפץ ימלא את ידו וייהו-י כהני במות: ויהי הדבר הזה להשאת בות 34
ירבעם ולהבחיד ולהשמיד מעל פני הארץ:

5 בעת ההיא חלה אביה בן ירבעם: ויאמר ירבעם לאשתו קומי נא והשתנית א. 14,2
ולא ידעו כי אתי אשת ירבעם והלכתך שלה הנה שם אחיה הנביא הוא דבר
עלי למלך על העם הנה: ולקחת בידך עשרה לחם ונגידים ובקבוק דבש ובאת 3
אלו הוא ויניד לך מה יהיה לנער: ותעש כן אשת ירבעם והקס ותלך שלה ותבא 4
בית אחיה ואחקהו לא יבל לראות כי קמו עיניו משיבו: ויהוה אמר אל אחקהו ה
הנה אשת ירבעם באה לדרש דבר מעמך יאל בנה כי חלה הוא כזה וכזה תדבר 10
אליה:

ויהי כשמע אחקהו את קול רגליה באה בפתח ויאמר באי אשת ירבעם 6
למה זה את מהנפרה ואנכי שלוח אליך קשה: לכי אקרי לירבעם כה 7
אמר יהוה אלהי ישראל יען אשר הרמתך מתוך העם ואהנך נניד על עמי 8
ישראל: ואקרע את הממלכה מבית דוד ואתנה לך ולא היית בעבדי דוד אשר 8
שמר מצותי ואשר הלך אחרי בכל לבבו לעשות רק הישר בעיני: ותרע לעשות 9
טבל אשר היו לפניך ותלך ותעשה לך אלהים אחרים ומסכות להכעיסני ואתי
השלכת אחרי נוך: לכן הנני מביא רעה יעל בית ירבעם והכרתו לירבעם משתין 1
בקיר עצור ועווב בישראל ובערתי אחרי בית ירבעם כאשר יבער הגלל עד תמו: 20
המה לירבעם בעיר יאבלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים כי יהוה דבר: 11
ואת קומי לכי לביתך בבא רגל-ך העירה ומת הילר: וספדו לו כל ישראל 13,12
וקברו אתו כי זה לבדו יבא לירבעם אל קבר יען נמצא בו דבר טוב יאל יהוה
אלהי ישראל בבית ירבעם: והקים יהוה לו מלך על ישראל אשר יכרית את בית 14
ירבעם: והבה יהוה את ישראל כאשר ינוד הקנה במים ונתש את ישראל מעל 15
הארץ הטובה הזאת אשר נתן לאבותיהם ותרם מעבר לנהרז: וימן את ישראל 16
בגלל חמאית ירבעם אשר חטא ואשר החמא את ישראל:

ותקם אשת ירבעם ומלך ותבא תרצתה היא כאה בסף הבית והנער מת: 17
ויקברו אתו ויספדו לו כל ישראל כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדו אחיקהו הנביא: 18

30 ויתר דברי ירבעם אשר נלהם ואשר מלך הגם כתובים על ספר דברי הימים
למלכי ישראל: והימים אשר מלך ירבעם עשרים ושנים שנה וישכב עם אבתו:
וימלך נדב בנו תחתיו:

35 ורמבעם בן שלמה מלך ביהודה בן ארבעים ואחת שנה רחבעם במקלו ושבע
עשרה שנה מלך בירושלם העיר אשר בחר יהוה לשום את שמו שם מכל שבטי
ישראל ושם אמו נעמה העמנית:
ויעש² הרע בעיני יהוה ויקנא - אתו טבל אשר עשו אבתיו- בחטאתם 22
אשר חטאו: ונס קדש היה בארץ ויעש³ כ- תועבת הנזם אשר הוריש יהוה 24
40 מפני בני ישראל:

—13-0-19

(3) 14 זה היום ומה גם עתה

(1) 14,7 יפיהי כבאה והיא מהנפרה

(2) כל ה

(2) 22 יהודה

(7) יען אשר עשו את אשריהם מכעיסים את יהוה

(1) 23 ויבנו גם הסה להם במות ומצבות ואשרים על כל נקעה נבהה ותתת כל עין רענן:

- ה. 13 יכל להשיבה אליו: והמוזב נקרע וישפך הדשן מן המזבח כמופת אשר נתן
 6 איש האלהים בדבר יהוה: ויען המלך ויאמר אל איש האלהים חל נא את
 פני יהוה אלהיך^א ותשב ידו אלי ויחל איש האלהים את פני יהוה ותקשב יד
 המלך אליו ותהי כבראשונה:
- 7 וינדב המלך אל איש האלהים באה אתי הכותה וקעדה ואתנה לך מתת: 5
 8 ויאמר איש האלהים אל המלך אם תתן לי את חצי ביתך לא אבא עמך ולא
 9 אכל לחם ולא אשתה מים במקום הזה: כי כן צויתי בדבר יהוה לאמר לא
 י תאכל לחם ולא תשתה מים ולא תשוב בדרך אשר הלכת: ויֵלֶךְ בדרך אחרת:
 ולא שב בדרך אשר בא בה אל ביתאל:
- 11 ונביא אחד וקן ישב בביתאל ויבא¹ בְּנֵי-וֹ ויפירו לו את כל המעשה 10
 12 אשר עשה איש האלהים היום בביתאל^ב: וידבר אֵלֵהֶם אביהם אי זה הדרך הלך
 13 ויֵלֶךְ-הוּא בניו את הדרך אשר הלך איש האלהים אשר בא מיהודה: ויאמר אל
 14 בניו חֲבְשׁוּ לי החמור ויחבשו לו החמור וירכב עליו: ויֵלֶךְ אחרו איש האלהים
 וימצאו ישב תחת האלה ויאמר אליו האתה איש האלהים אשר באת מיהודה
 16.10 ויאמר אני: ויאמר אליו לך אתי^ג ואכל לחם: ויאמר לא אוכל לשוב אתך^ד 15
 17 ולא אכל לחם ולא אשתה^ה מים במקום הזה: כי יִדְבַר אלי בדבר יהוה לא
 תאכל לחם ולא תשתה^ו מים לא תשוב ללכת בדרך אשר הלכת בה:
 18 ויאמר לו גם אני נביא כמוך ומלאך דבר אלי בדבר יהוה לאמר השִׁבְתוּ
 19 אתך אל ביתך ויאכל לחם וישִׁת מים^ז: וישִׁב אתו ויאכל לחם בביתו וישת מים:
 21.5 ויהי הם יושבים יַעַל הַשְּׁלֶחֶן ויהי דבר יהוה אל הנביא אשר השיבו: ויקרא
 אל איש האלהים אשר בא מיהודה לאמר כה אמר יהוה יען כי מרית פי יהוה
 22 ולא שמרת את המצוה אשר צוך יהוה אלהיך: ותשב ותאכל לחם ותשת מים
 במקום אשר דבר אליך אל תאכל לחם ואל תשת מים לא תבוא נבלתך אל
 קבר אבתך:
- 24.23 ויהי אחרי אָכְלוּ לחם ואחרי שתותו ויחבשו לו החמור^ח: ויֵלֶךְ וימצאו 25
 ארניה בדרך וימיתוהו ותהי נבלתו מִשְׁלַכַת בדרך והחמור עמד אצלה והארניה
 כה עמד אצל הנבלה: והנה אנשים עברים ויראו את הנבלה מִשְׁלַכַת בדרך ואת
 הארניה עמד אצל הנבלה ויבאו ויִדְבְּרוּ בעיר אשר הנביא הוֹקֵן יֵשֵׁב בה:
 26 וישמע הנביא אשר השיבו מן הדרך ויאמר איש האלהים הוא אשר מרה
 את פי יהוה ויתנהו יהוה לארניה וישברוהו וימתוהו כדבר יהוה אשר דבר לו:
 28.27 וידבר אל בניו לאמר תִּבְשׂוּ לי את החמור ויחבשו: ויֵלֶךְ וימצא את נבלתו
 מִשְׁלַכַת בדרך וחמרו^י והארניה עמדים אצל הנבלה לא אכל הארניה את הנבלה
 29 ולא שבר את החמור: וישא הנביא את נבלת איש האלהים וינחיהו אל החמור
 ל וישיבהו אל ה-עיר^י לִקְרֹוּ^י לִקְרֹוּ ויספרו עליו הוי אהי:
 31 ויהי אחרי קָבְרוּ אתו ויאמר אל בניו לאמר במותי וקברתם אתי בקבר 35
 אשר איש האלהים קבור בו אצל עצמותיו הניחו אתי^י למען ת-מ-לט-נה- עצמתי
 32 את עצמתי-ו: כי היה יהיה הדבר אשר קרא בדבר יהוה על המזבח אשר
 בביתאל ועל ה-בתי הבמות אשר בערי שמרון:

—מלכים א'—

13,6 (2)	והתפלל בערי	(3) 11 את הדברים אשר דבר אל המלך ויפסרום לאביהם
(7) 10	הביתה	(8) 16 ולבוא אתך
(4) 17	שם	(9) 23 לנביא אשר השיבו
(1) 29	ויבא	(10) 18 כחש לו
		(11) 13,5 ויגח את נבלתו
		(12) 32 כל

יהודה אין נקי וישאו את אבני הרמה ואת עֲצֵיָהָ אֲשֶׁר בָּנָה בְּעֵשָׂא וַיְכַן בַּסּ הַמֶּלֶךְ 15
 אֲסָא אֶת גְּבַע בְּנִימָן וְאֶת הַמַּצֵּפָה:
 וַיֵּתֵר יְהוֹשָׁפָט דְּבָרָיו אֲסָא וְיִזְכָּרוּ וְיִשְׂכַּר וַיִּבְהוּ-וּ 23 הֲלֹא הֵמָּה כְּתוּבִים עַל סֵפֶר
 דְּבָרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי יְהוּדָה רַק לַעֲתָ וְקָנְתָה חֵלֶה אֶת רַגְלָיו: וַיִּשְׁכַּב אֲסָא עִם אֲבֹתָיו 24
 וַיִּקְבְּרֵם בְּעִיר דֹּדֵ-וֹ וַיִּמְלֹךְ יְהוֹשָׁפָט בְּנֵו תַחְתָּיו: 5

וַנִּדְבַּב בֶּן יִרְבֵּעַם מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שֵׁטִים לְאֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל כָּהֵן 10
 יִשְׂרָאֵל שְׁנַתִּים:
 וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ אֲבֹתָיו וּבַחֲסָאָתוֹ אֲשֶׁר חָסָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל: 26
 וַיִּקְעָה עֲלָיו בְּעֵשָׂא בֶן אַחִיָּה לְבֵית יִשָּׁכָר וַיִּבְהוּ-וּ בְּנִקְתוֹן אֲשֶׁר לְפִלְשְׁתִּים וַנִּדְבַּב 27
 וּבֹל יִשְׂרָאֵל צָרִים עַל גְּתָתוֹן: וַיִּמְתְּהוּ בְּעֵשָׂא בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ 28
 תַּחְתָּיו: וַיְהִי כְּמָלְכוֹ הַבַּיִת אֶת-בֵּית יִרְבֵּעַם לֹא הִשְׁאִיר כָּל נֶשְׁמָה לִירְבֵּעַם עַד 29
 הַשְּׁמֵרוֹ כְּדַבְּרֵי יְהוָה אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּיַד עַבְדוֹ אֶחָיָה הַשִּׁילְנִי: עַל חֲסָאָתֵי יִרְבֵּעַם-ל' 30
 אֲשֶׁר חָסָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל:
 וַיֵּתֵר דְּבָרָיו נִדְבַב וּכְלֹ אֲשֶׁר עָשָׂה הֵלֵךְ הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 31
 לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: 1.

בִּשְׁנַת שְׁלֹשׁ לְאֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ בְּעֵשָׂא בֶן אֶחָיָה עַל יִשְׂרָאֵל בְּתַרְצָה 33
 עֶשְׂרִים וָאַרְבַּע שָׁנָה:
 וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיֵּלֶךְ בְּדֶרֶךְ יִרְבֵּעַם וּבַחֲסָאָתוֹ אֲשֶׁר חָסָאָה אֶת יִשְׂרָאֵל: 34
 וַיְהִי דְבַר יְהוָה אֵל יְהוֹאָכָן בֶּן חֲנָנִי עַל בְּעֵשָׂא לֵאמֹר: יַעַן אֲשֶׁר הִרְיַמְתִּיךָ מִן הָעַפְרָה 16,2 א
 וְאַתְּנָךְ נָגִיד עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וְתֵלֶךְ בְּדֶרֶךְ יִרְבֵּעַם וְתַחֲסָאָה אֶת עַמִּי יִשְׂרָאֵל לְהַבְעִיפֵנִי 25
 בַּחֲסָאָתָם: הֲנֵנִי מִבְּעִיר אַחֲרֵי בְעֵשָׂא וְאַחֲרָי בֵּיתוֹ וְנִתְתִּי אֶת בֵּיתְךָ כְּבֵית יִרְבֵּעַם 3
 בֶּן נֶקֶט: הַמֵּת לְבְּעֵשָׂא בְּעִיר יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים וְהַמֵּת לוֹ בְּשָׂדֵה יֹאכְלוּ עוֹף הַשָּׁמַיִם: 4
 וַיֵּתֵר דְּבָרָיו בְּעֵשָׂא וְאֲשֶׁר עָשָׂה וּנְבוֹרָתוֹ הֲלֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים 5
 לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁכַּב בְּעֵשָׂא עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֵם בְּתַרְצָה וַיִּמְלֹךְ אֱלָה בְּנֵו תַחְתָּיו: 6
 וְגַם בְּיַד יְהוֹאָכָן בֶּן חֲנָנִי-וּ דְבַר יְהוָה הָיָה אֵל בְּעֵשָׂא וְאֵל בֵּיתוֹ: עַל כָּל 7
 הָרַעָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּעֵינֵי יְהוָה לְהַבְעִיפוֹ בְּמַעֲשָׂה יָדָיו לְהוֹיֹת כְּבֵית יִרְבֵּעַם וְעַל אֲשֶׁר 30
 הִבָּה אֹתוֹ:

בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְאֲסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ אֱלָה בֶּן בְּעֵשָׂא עַל יִשְׂרָאֵל 35
 בְּתַרְצָה שְׁנַתִּים:
 וַיִּקְשֹׁר עֲלָיו עַבְדוֹ זְמָרִי שֶׁר מַחְצִית הַרְכָּב וְהוּא בְּתַרְצָה שְׁתֵּה שְׂכֹזֵר בֵּית אֲרָצָה 9

15-16

(2) 15,23 כל	(3) כל	(1) כל	(5) והערים אשר בנה
(6) 24 עם אבותיו	(5) אביו	(7) 27 בעשא	(6) 29 כל
(1) ל	אשר חסא	(2) בבעכו אשר הכעיס את יהוה אלהי ישראל	
(2) 31	וסלחמה היתה בין אסא ובין בעשא סלך ישראל כל ימיהם		
(3) 33 כל		(4) 16,7 הנביא	

- 14,כה ויהי בשנה החמישית למלך רחבעם עלה שושק מלך מצרים על ירושלים:
 26 ויקח את אצרות בית יהוה ואת אוצרות בית המלך ואת הכל לקח ויקח את כל
 27 מִגְנֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר עָשָׂה שְׁלֹמֹה: ויעש המלך רחבעם תחתם מִגְנֵי נְחֹשֶׁת וּהִפְקִיד
 28 עַל יַד שְׂרֵי הַרְצִים הַשְּׂמֵרִים פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ: ויהי מִדֵּי בֵּית הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה יִשְׁאוּם
 5 הַרְצִים וְהַשִּׁבּוּם אֶל תֵּא הַרְצִים:
 29 ויתר דברי רחבעם וכל אשר עשה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים
 31.ל למלכי יהודה: ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל הימים: וישפב רחבעם
 עם אבתיו ויקבר^ה בעיר דוד^ז: וימלך אבִים בנו תחתיו:

- 10 15,2.א יבשנת שמנה עשרה למלך ירבעם בן נבט מלך אבִים על יהודה: שלש
 שנים מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלום:
 3 וַיֵּלֶךְ בֶּן־הַשָּׂאֵל אֲבִיו אֲשֶׁר עָשָׂה לִפְנָיו וְלֹא הָיָה לִבּוֹ שָׁלֵם עִם יְהוָה
 4 אֱלֹהָיו כְּלַבֵּב דָּוִד אֲבִיו: כִּי לִמְעַן דָּוִד נָתַן יְהוָה^ב לוֹ גִיר^ג לְהַקִּים אֶת בְּנָיו^ד:
 ה אַחֲרָיו וְלֹהֲעֲמִיד אֶת יְרוּשָׁלַם: אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת הַיִּשָּׂר בְּעֵינָיו יְהוָה וְלֹא סָר
 מִכָּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כָּל יְמֵי חַיָּו^ה:
 7 ויתר דברי אבִים וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים
 8 למלכי יהודה ומלחמה היתה בין אבִים ובין ירבעם: וישפב אבִים עם אבתיו
 20 ויקברו אתו בעיר דוד וימלך אסא יאחיז תחתיו:

- 9 יבשנת עשרים לירבעם מלך ישראל מלך אסא על יהודה: וארבעים ואחת
 25 שנה מלך בירושלם ושם אמו מעכה בת אבישלום:
 12.11 ויעש אסא הישר בעיני יהוה כדוד אביו: ויעבר הקדשים מן הארץ ויסר את
 13 כל הגללים אשר עשו אבתיו: וגם את מעכה אמו ויסרה מנבירה אשר עשתה
 14 מִפְּלִצָה לְאַשְׁרֵה ויכרת אסא את מפלצתה וישרף בנחל קדרון: והכמות לא סרו
 15 רק לבב אסא היה שלם עם יהוה כל ימיו: ויבא את קרשי אביו וקדשו בית
 30 יהוה כסף וזהב וכלים:
 17.16 ומלחמה היתה בין אסא ובין בעשא מלך ישראל כל ימיהם: ויעל בעשא
 מלך ישראל על יהודה ויבן את הרמה לבלתי תת יצא ובא לאסא מלך יהודה:
 18 ויקח אסא את^א הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית יהוה ואת אוצרות בית
 מלך ויתנם ביד עבדיו וישלח^ב אל בן־הַדְּדִי: בן טַבְרָמֹן בן תַּוּיִן מֶלֶךְ אֲרָם הַיֹּשֵׁב
 35 בְּדַמְשֶׁק לֵאמֹר: בְּרִית בִּנְיָ וּבִינְיָךְ בֵּין אָבִי וּבֵין אֲבִיךָ הִנֵּה שַׁלַּחְתִּי לְךָ שָׂחַד כֶּסֶף
 ב וזהב לך הפרה את בריתך את בעשא מלך ישראל ויעלה מעלי: וישמע בן־הַדְּדִי:
 אֶל הַמֶּלֶךְ אֲסָא וישלח את שְׂרֵי הַחֲוִלִים אֲשֶׁר לוֹ עַל עַרְיֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּפֶּן אֶת עֵיזוֹן
 21 וְאֶת דָּן וְאֶת אֶלְל־בֵּית־מַעֲכָה וְאֶת כָּל־כְּנָר־תַּעַל עַל כָּל אֶרֶץ נַפְתָּלִי: ויהי כשמע
 22 בְּעֵשָׂא וַיִּהְדַּל מִבְּנוֹת אֶת הַרְמָה וַיִּשָּׁב תְּרַצ־תֵּה: והמלך אסא השמיע את כל

—————

(א) 14.31 עם אבתיו * (ב) ושם אמו נעמה העפנית * (ג) 15.3 כל * (ד) 4 אלהיו * (ה) בירושלם
 (ו) 15.ה רק דברר אוריה תחתיו (ז) ומלחמה היתה בין רחבעם ובין ירבעם כל ימי חייו
 (ח) כל

16 את האשרה ויוסף אקאב לעשות כעסים להבעים את יהוה אלהי ישראל מכל מלכי ישראל אשר היו לפניו:

כימיו בנה ה'אֵל בית האֵלֹו את ריחיה כאכירם בכרו יִסְדֵה ובשָׁנוֹב צֵעִרו 34
הציב רלתיָה כדבר יהוה אשר דבר ביד הוֹשֵׁעַ בן נוֹן:

5

17 * * * ויאמר אֱלֹהֵוּ הַתְּשִׁבִי אל אקאב חי יהוה אלהי ישראל אשר א, עמדתי לפניו אם יהוה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דבריו: * * *

10 ויהי דבר יהוה אליו לאמר: לָךְ מוֹה-8 קרמה ונסתרת בנחל כרית אשר 3.2

על פני הירדן: והיה מהנחל תשתה ואת הערבים צויתי לכלכלך שם: 4.4 ויועש 4

כדבר יהוה 8-וַיֵּשֶׁב בנחל כרית אשר על פני הירדן: והערבים מביאים לו לחם-6
בבקר 6-ובשר בערב ומן הנחל ישתה: 6

ויהי מקץ ימים ויבש הנחל כי לא היה נשם בארץ: ויהי דבר יהוה אליו 5.7

15 לאמר: קום לך צרפתה אשר לצידון-7 הגה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך: 9

ויקם וילך צרפתה ויבא אל פתח העיר והגה שם אשה אלמנה מקששת עניים

ויקרא אליה ויאמר קחי גא לי מעט מים בכלי ואשתה: וּתְלַךְ לקחת ויקרא 11

א-תְּרִיָה ויאמר ל-ה קחי גא לי פת לחם בידך: ותאמר חי יהוה אלהיך אם יש לי 12

מעונ כי אם מלא כף קמח בכד ומעט שמן בצפתת והנני מקששת שנים עניים 20

ובאתי ועשיתיהו לי ולבני ואכלנ-9 ומתנו: 20

ויאמר אליה אֱלֹהֵוּ אל תיראי באי עשי כדברך אך עשי לי משם עֵגֶה 13

קמנה כראשנה והוצאת לי ולך ולבנה תעשי באהלנה: כי כה אמר יהוה-14

כד הקמח לא תבלה וצפתת השמן לא תחסר עד יום הת- יהוה נשם על 16.10

15 ויהאקמח: וּתְלַךְ ותעשה-1 ותאכל ה-א והו-א וב-ה-1: כד הקמח לא כלתה 16.10

25 וצפתת השמן לא חסרה כדבר יהוה אשר דבר ביד אֱלֹהֵוּ:

ויהי אחר הדברים האלה חלה בן האשה בעלת הבית ויהי חליו חזק מאד 17

עד אשר לא נותרה בו נשמה: ותאמר אל אֱלֹהֵוּ מה לי ולך איש האלהים 18

באת אלי להזכיר את עוני ולהטית את בני: ויאמר אליה תני לי את בנה 19

30 ויקחה מחיקה ויעלהו אל העליה אשר הוא ישב שם וישכבהו על מטתו:

ויקרא- ויאמר יהוה אלהי הנם על האלמנה אשר אני מתנורר עמה הרעות 2

להטית את בנה: ויתמרד על הילד שלש פעמים ויקרא אל יהוה ויאמר יהוה 21

אלהי תִשָּׁב גא נפש הילד הזה א-ל קרבו:

וישמע יהוה בקול אֱלֹהֵוּ ותִשָּׁב נפש הילד על קרבו ויחי: 22 ויִזְרְדוּ מן 22, 23

35 העליה הביתה ויתנהו לאמו ויאמר אליה ראי חי בנה: ותאמר האשה אל אֱלֹהֵוּ 24

עשה זה ידעתי כי איש אלהים אתה ודבר יהוה בפיך אמת:

18, א ויהי מקץ ימים רבים ודבר יהוה היה אל אֱלֹהֵוּ- לאמר לָךְ תִּרְאֶה אל א, אקאב ואקנה מסר על פני האדמה: וילך אֱלֹהֵוּ להראות אל אקאב 2

—18-0-18—

(א) 17, א סתשבי גלעד	(ב) 3 בפנית לך	(ג) 17 וילך	(ד) וילך
(א) 6 ובשר	(ב) ולחם	(ג) 9 וישבה שם	(ד) 9 ויה
(א) 14 אלהי ישראל	(ב) שני	(ג) 17, א כדבר אֱלֹהֵוּ	(ד) 18, א ימים
(א) 17, ב אל יהוה	(ב) 23 ויקח אֱלֹהֵוּ את הילד	(ג) 18, א בסנה השלישית	

16,11. אֲשֶׁר עַל הַבַּיִת: וַיֵּבֵא זְמָרִי וַיִּבְהוּ וַיִּמִּיתְהוּם וַיִּמְלֹךְ תַּחְתָּיו: וַיְהִי כִּי־מָלְכוּז הַבַּהֶ 12
 אֵת כָּל בַּיִת בְּעֵשָׂא וְגֵאלֹיז וְרַעְהוּ: וַיִּשְׁמַד זְמָרִי אֵת כָּל בַּיִת בְּעֵשָׂא כַּדְבַר יְהוָה 13
 אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶל בְּעֵשָׂא בִּיד יְהוָה הַנְּבִיא: יַעַל וְכָל חַטָּאוֹת בְּעֵשָׂא חַטָּאוֹת אֱלֹה בְּנֹו 14
 אֲשֶׁר חַטָּאוּ וְאֲשֶׁר חַטְּיָאוּ אֵת יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִים אֵת יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַבְלִיהֶם: 15
 וַיִּתֵּר דְּבַרֵי אֱלֹהֵי־אֲשֶׁר עָשָׂה הַלֹּוא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבַרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי 16
 יִשְׂרָאֵל:

17 בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ זְמָרִי שִׁבְעַת יָמִים בַּתְּרַצָּה 18
 16 וְהָעַם הָזֵה עַל נְפֻתוֹן אֲשֶׁר לְפָלְשִׁתִּים: וַיִּשְׁמַע הָעַם הַחֲנִים לְאָמַר קֶשֶׁר זְמָרִי 19
 17 וְגַם הַבַּהֶ אֵת הַמֶּלֶךְ וַיִּמְלְכוּ־: אֵת זְמָרִי־: בַּיּוֹם הַהוּא בַּמַּחְנֶה: וַיַּעֲלֶה זְמָרִי וְכָל 20
 18 יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ מִנְּפֻתוֹן וַיִּצְרוּ עַל תְּרַצָּה: וַיְהִי כִּרְאוֹת זְמָרִי כִּי נִלְכְּדָה הָעִיר וַיֵּבֵא אֶל 21
 19 אַרְמוֹן בַּיִת הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׂרַף עָלָיו אֵת בַּיִת מֶלֶךְ בָּאֵשׁ וַיִּמָּת: עַל תְּפִאֲתוֹ־: אֲשֶׁר 22
 חַטָּא לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ יִרְבָּעָם וּבַחֲטָאוֹתָו אֲשֶׁר־: חַטְּיָאוּ אֵת 23
 יִשְׂרָאֵל: 24
 15 וַיִּתֵּר דְּבַרֵי זְמָרִי וְקִשְׁרוֹ אֲשֶׁר קֶשֶׁר הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבַרֵי הַיָּמִים 25
 לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: 26
 21 אֹז יַחֲלַק הָעַם־: חֲצִי הָעַם הָיָה אַחֲרֵי תְּבַנִּי בֶן גִּינַת לְהַמְלִיכֹו וְהַחֲצִי אַחֲרֵי 27
 22 זְמָרִי: וַיִּחְזַק הָעַם אֲשֶׁר אַחֲרֵי זְמָרִי אֵת הָעַם אֲשֶׁר אַחֲרֵי תְּבַנִּי בֶן גִּינַת וַיִּמָּת 28
 תְּבַנִּי וַיִּמְלֹךְ עֲמֵרִי:

23 בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וְאַחַת שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה מֶלֶךְ זְמָרִי עַל יִשְׂרָאֵל שְׁתַּיִם 24
 עֲשָׂרָה שָׁנָה בַּתְּרַצָּה מֶלֶךְ שֵׁשׁ שָׁנִים: 25
 24 וַיִּקַּן אֵת הַהַר־: מֵאֵת שְׁמֶר בְּכַפְרִים כֶּסֶף וַיִּבֶן אֵת הַהַר וַיִּקְרָא אֵת שֵׁם הָעִיר 26
 אֲשֶׁר בָּנָה עַל שֵׁם שְׁמֶר אֲדָנֵי הַהַר שְׁמֶרוֹן: 27
 26. כה. וַיַּעֲשֶׂה עֲמֵרִי הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּרַע מְכַל אֲשֶׁר לְפָנָיו: וַיִּלְךְ בְּכָל דֶּרֶךְ יִרְבָּעָם 28
 בֶּן נֶגְטָם וּבַחֲטָאוֹתָו־: אֲשֶׁר חַטְּיָאוּ אֵת יִשְׂרָאֵל לְהַכְעִים אֵת יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל 29
 בְּהַבְלִיהֶם: 30
 27 וַיִּתֵּר דְּבַרֵי עֲמֵרִי אֲשֶׁר עָשָׂה וּנְבוֹרְתוֹ־: הֵלֵא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבַרֵי הַיָּמִים 31
 28 לְמַלְכֵי יִשְׂרָאֵל: וַיִּשְׁבַּב עֲמֵרִי עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבֵּר בְּשְׁמֶרוֹן וַיִּמְלֹךְ אַחָאָב בְּנֹו תַּחְתָּיו: 32

29 וְאַחָאָב בֶּן זְמָרִי מֶלֶךְ עַל יִשְׂרָאֵל בִּשְׁנַת שְׁלֹשִׁים וּשְׁמֹנֶה שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ 30
 יְהוּדָה וַיִּמְלֹךְ עַל יִשְׂרָאֵל בְּשְׁמֶרוֹן עֶשְׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה: 31.5
 וַיַּעַשׂ אַחָאָב־: הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה מְכַל אֲשֶׁר לְפָנָיו: וַיְהִי יַתְּיָקֵל לִכְתּוֹ בַּחֲטָאוֹת־ 32
 יִרְבָּעָם בֶּן נֶגְטָם וַיִּקַּח אִשָּׁה אֵת אִיזָבֵל בַּת יַאֲתָבֵעֵל מֶלֶךְ צִידוֹנִים וַיִּלְךְ וַיַּעֲבֹד אֵת 33.32
 הַבַּעַל וַיִּשְׁמַחֹ לֹו: וַיִּקַּם מִזְבֵּחַ לְבַעַל בַּיִת הַבַּעַל אֲשֶׁר בָּנָה בְּשְׁמֶרוֹן: וַיַּעַשׂ אַחָאָב

—*—*—*—

16,10	בַּתְּרַצָּה	(2)	16,11	בִּשְׁנַת עֶשְׂרִים וּשְׁבַע שָׁנָה לְאַסָּא מֶלֶךְ יְהוּדָה	(3)
11	לֹא הִטְאִיר לוֹ מִשְׁתֵּין בְּקִיר	(1)	14	כָּל	(2)
16	שָׂר צְבָא עַל יִשְׂרָאֵל	(7)	19	עָשָׂה ל	(8)
24	שְׁמֶרוֹן	(1)	21	יִשְׂרָאֵל	(2)
16,15	בֶּן עֲמֵרִי	(5)	29	אַחָאָב בֶּן זְמָרִי	(1)

- ויעש העלה כבית סאתים ורע סביב לסוכה: ויערך את העצים וינתח את הפר 18,33
 וישב על העצים: ויאמר סלאו ארבעה כדים מים ויצקו על העלה ועל העצים 34
 ויעשו כן: ויאמר ישנו וישנו ויאמר שלשו וישלשו: וילכו המים סביב לסוכה וגם לה 35
 את התעלה סלא מים:
- ויהי בעלות המנחה ויגש אליהו: ויאמר יהוה אלהי אברהם יצחק וישראל 36
 היום ידע כי אתה אלהים בישראל ואני עבדך ובדברתיך עשיתי את כל הדברים 37
 האלה: ענני יהוה ענני וידעו העם הזה כי אתה יהוה האלהים ואתה הסבת 38
 את לבם אחזנית: ותפל אש יהוה ותאכל את העלה ואת העצים? ואת המים 39
 אשר בתעלה להבה: וירא כל העם ויפלו על פניהם ויאמרו יהוה הוא האלהים 10
 יהוה הוא האלהים: ויאמר אליהו להם תפשו את נביאי הבעל איש אל יסלם 35
 מהם ויתפשו ויורדם אליהו אל נהל קישון וישחטם שם:
- ויאמר אליהו לאהאב עלה אבל ושקה כי קול המון הנשם: ויעלה אהאב 42,41
 לאכל ולשתות ואליהו עלה אל ראש הרמל וינתר ארצה וישם פניו בין ברכו:
 ויאמר אל נערו עלה נא הקם דרך ים יזיבם ויאמר אין מאומה ויאמר שב ושב 43
 פעמים: ויהו בשבעית ויאמר הנה עב קפנה ככף איש עלה מים ויאמר עלה 15
 אמר אל אהאב אשר נדר ולא יעצתי הנשם: ויהי עד כה ועד כה והשמים 35
 התקדרו עבים ורוח ויהו נשם גדול וירכב אהאב וילך יוקעאלה: ויד יהוה היתה 46
 יעיל אליהו וישנם מתניו וירץ לפני אהאב עד באכה יוקעאלה:
- ויגד אהאב לאיובל את כל אשר עשה אליהו יי- אשר הרג את יי- הנביאים 19,8
 בהרב: ותשלח איובל יי- אל אליהו לאמר כה יעשה יי- אלהים ובה יוסף- כי כעת 2
 מהר אשים את נפשך בנפש אהר מהם: ויקרא ויקם וילך אל נפשו ויבא באר 3
 שבעי וינח את נערו שם: והוא הלך כמדבר דרך יום ויבא וישב תחת לתם 4
 אהר-⁽⁸⁾ וישאל את נפשו למות ויאמר רב עתה יהוה קח נפשי כי לא טוב 5
 אנכי סאתי: וישב וישן [] והנה זה סלאך ננע בו ויאמר לו קום אבול: 25
 ויקם והנה סראשתיו ענת רצפים ונפתת מים ויאבל וישת וישב וישב: וישב 7,6
 סלאך יהוה ישנית וינע בו ויאמר קום אכל כי רב מסך הדרך: יי- ויאכל וישתה 8
 וילך יארבעים יום וארבעים לילה עד הר- יי- תרב: ויבא שם אל הסערה וילך שם 9
 והנה דבר יהוה אליו ויאמר- מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה י
 י- צבאות כי עזבוך בני ישראל את סובחתך הרוסו ואת נביאיך הרגו בחרב 30
 ואחר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה: ויאמר צא ועמדת לפני יהוה 11
 והנה יהוה עבר ורוח גדולה וחזק מפרק הרים ומשבר סלעים לפני יהוה לא
 ברוח יהוה ואחר הרוח נעש לא ברעש יהוה: ואחר הרעש אש לא באש יהוה 12
 ואחר האש קול דממה נקה: ויהו כשמע אליהו וילם פניו באהרתו וינא ויעמד 13
 פתח הסערה והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו: ויאמר קנא קנאתי ליהוה 35
 י- צבאות כי עזבוך בני ישראל את סובחתך הרוסו ואת נביאיך הרגו בחרב
 ואחר אני לבדי ויבקשו את נפשי לקחתה:
- ויאמר יהוה אליו לך שוב לדרךך ובאת ומשתת את הנאל לסלך על ארם: 10

— 18-000 —

(8) 18,36 הנביא • (9) 38 ואת האבנים ואת העפר • (10) 43 ויעל • (11) 19,8 את כל • (12) 2

(13) 19,8 סלאך • (14) 3 אשר ליהודה • (15) 19-9 תחת לתם אהר • (16) 8 ויקם

(17) 8 בכח האבילה ההיא • (18) האלהים • (19) 9 לו

(20) • אלהי • (21) ברית • (22) 11 בחר • (23) 14 אלהי • (24) ברית • (25) 19,8 סערה דמסק

- 18,3 והרעב חזק בשמרון: ויקרא אַחָאב אל עֲבָדָיו אשר על הבית ועֲבָדָיו
 4 היה יֵרָא את יהוה מאד: ויהי בהכרית אֵיזֶבֶל את נביאי יהוה ויקח עֲבָדָיו
 ה מאה נביאים ויחכאים חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים איש במערה וכלכלם לחם ומים: ויאמר
 אַחָאב אל עֲבָדָיו לֵךְ יִנְעָבְרָה בארץ אל ^אמַעֲיֵנֵי הַמַּיִם ואל ^בהַנְּחָלִים אוֹלֵי
 6 נִמְצָא חַצִּיר ונָתִיבָה סוּס ופָרָד וּלְיָא נְכָרִית מִהַבְּהֵמָה: ויחַלְקוּ לָהֶם את הארץ ⁵
 לעֵבֶר בַּה אַחָאב הַלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחֲדָה ועֲבָדָיו הַלֵךְ בְּדֶרֶךְ אַחַד לְבָדוּ:
 7 ויהי עֲבָדָיו בְּדֶרֶךְ והנה אֵלֵיהֶו לְקִרְאתֹו ויִמְ-הָרָה ויפֹל על פָּנָיו ויאמר
 9,8 הַאֲתָה זֶה אֲדֹנָי אֵלֵיהֶו: ויאמר לוֹ אֲנִי לֵךְ אִמְרָ לְאֲדֹנָיִךְ הִנֵּה אֵלֵיהֶו: ויאמר מָה
 י חֲטָאתִי כִי אַתָּה נָתַן אֶת עֲבָדְךָ בַיַּד אַחָאב לְהַמִּיתַנִּי: חִי יִהְיֶה אֱלֹהֶיךָ אִם יֵשׁ נוֹי
 ומַמְלָכָה אֲשֶׁר לֹא שִׁלַּח אֲדֹנָי שָׁם לְבַקֶּשֶׁךָ וְאָמְרוּ אֵין וְהַשְּׁבִיעַ אֶת הַמַּמְלָכָה וְאֵת
 12,11 הַנוֹי כִּי לֹא יִמְצָאָהָ: וְעַתָּה אַתָּה אִמְרָ לֵךְ אִמְרָ לְאֲדֹנָיִךְ הִנֵּה אֵלֵיהֶו: וְהִיָּה אֲנִי
 אֶלֶךְ מֵאַתָּךְ ויִהְיֶה יִשְׁאָךְ על אֲשֶׁר לֹא אָרַע וּבֹאתִי לְהַנִּיד לְאַחָאב ^גוְהִרְגַנִּי
 13 וְעַבְדְּךָ יֵרָא אֶת יְהוָה מִנְעָרֵי: הֲלֹא הִגַּדְתִּי לְאֲדֹנָיִךְ אֶת אֲשֶׁר עָשִׂיתִי בַּהֲלֹךְ אֵיזֶבֶל
 אֶת נְבִיאֵי יְהוָה וְאַחָאָב מְנִבְיָאֵי יְהוָה מֵאָה אִישׁ חֲמִשִּׁים חֲמִשִּׁים אִישׁ בַּמְעָרָה
 14 וְאִכְלָלְכֶם: לֶחֶם וּמַיִם: וְעַתָּה אַתָּה אִמְרָ לֵךְ אִמְרָ לְאֲדֹנָיִךְ הִנֵּה אֵלֵיהֶו וְהִרְגַנִּי: ¹⁵
 טו ויאמר אֵלֵיהֶו חִי יְהוָה צְבָאוֹת אֲשֶׁר עִמָּדְתִּי לְפָנָיו כִּי הַיּוֹם אֶרְאֶה אֵלָיו:
 17-16 ויֵלֶךְ עֲבָדָיו לְקִרְאת אַחָאב ויִגַּד לוֹ ויֵלֶךְ אַחָאב לְקִרְאת אֵלֵיהֶו: וְהִיָּה כִּרְאוֹת
 18 אַחָאב אֶת אֵלֵיהֶו ויאמר אַחָאב אֵלָיו הַאֲתָה זֶה עֵבֶר יִשְׂרָאֵל: ויאמר לֹא עֲכַרְתִּי
 אֶת יִשְׂרָאֵל כִּי אִם אַתָּה וּבֵית אֲבִיךָ בְּעֹנְכֶם אֶת ^דיְהוָה וְתִלְךְ אַחֲרֵי
 19 הַבַּעֲלִים: וְעַתָּה שְׁלַח קַבִּץ אֵלַי אֶת כָּל הָרַ הַכַּרְמֶל וְאֵת נְבִיאֵי הַבַּעֲלִים ²⁰
 כ אֲכֹלֵי שְׁלֶחֶן אֵיזֶבֶל: וישלח אַחָאב כָּכָל ^היִשְׂרָאֵל ויקבֹץ אֶת הַנְּבִיאִים אֶל הָרַ
 הַכַּרְמֶל:
 21 ויִגֵּשׁ אֵלֵיהֶו אֶל כָּל הָעָם ויאמר עַד מַתִּי אַתֶּם פֹּסְחִים עַל שְׁתֵּי הַסַּעֲפִים אִם
 22 יְהוָה הָאֱלֹהִים לְכוּ אַחֲרָיו וְאִם הַבַּעַל לְכוּ אַחֲרָיו וְלֹא עֲנֹו הָעָם ^ודָּבַר: ויאמר
 25 אֵלֵיהֶו אֶל הָעָם אֲנִי נֹוֹתַרְתִּי נְבִיא לַיהוָה לְבָדִי וְנְבִיאֵי הַבַּעַל אַרְבַּע מֵאוֹת
 23 וְחֲמִשִּׁים אִישׁ: ויִתְּנוּ לָנוּ שְׁנַיִם פְּרִים ויבַחֲרוּ לָהֶם הַפָּר הָאֶחָד ויִנְתְּחֶהוּ וישִׂימוּ עַל
 24 הָעֵצִים וְאִשׁ לֹא ישִׂימוּ וְאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת הַפָּר הָאֶחָד ^זוְאִשׁ לֹא אֲשִׂים: וקִרְאתֶם
 בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאֲנִי אֶקְרָא בְּשֵׁם יְהוָה וְהִיָּה הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר יַעֲנֶה בְּאִשׁ הַזֶּה
 הָאֱלֹהִים ויעַן כָּל הָעָם ויאמְרוּ טוֹב הַדָּבָר:
 30 ויאמר אֵלֵיהֶו לְנְבִיאֵי הַבַּעַל בַּחֲרוּ לָכֶם הַפָּר הָאֶחָד ויעִשׂוּ רָאשֻׁנָה כִּי אַתֶּם
 26 הַרְבִּיבִים וקִרְאוּ בְּשֵׁם אֱלֹהֵיכֶם וְאִשׁ לֹא תִשְׂימוּ: ויקָחוּ אֶת הַפָּר ^חויעִשׂוּ ויקִרְאוּ
 בְּשֵׁם הַבַּעַל מִהַבְּקָר וְעַד הַצִּהְרִים לְאִמְרַת הַבַּעַל עֲנֵנוּ וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה ויִפְסַחַו
 27 עַל הַמִּזְבֵּחַ אֲשֶׁר עִשְׂוּ: ויהי בַּצְהָרִים ויִתְּחַל בְּהֶם אֵלֵיהֶו ויאמר קִרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל
 28 כִּי אֱלֹהִים הוּא כִּי שִׁחֲוּ לוֹ וְכִי דַרְךְ לוֹ אוֹלֵי יִשָּׁן הוּא ויקָוּ: ויקִרְאוּ בְּקוֹל גְּדוֹל
 29 ויִתְגַּדְּדוּ כַּמְשַׁפֵּס בְּחִרְבוֹת וּבְרַמְחִים עַד שֶׁפֶךְ דָּם עֲלֵיהֶם: ויהי כַּעֲבַר הַצְהָרִים ³⁵
 ויִתְנַבְּאוּ עַד לַעֲלוֹת הַמִּנְחָה וְאֵין קוֹל וְאֵין עֲנָה וְאֵין קֶשֶׁב:
 ל ויאמר אֵלֵיהֶו אֶל-לְוָה הָעָם גִּשׁוּ אֵלַי ויִגִּשׁוּ כָּל הָעָם אֵלָיו ויִרְפָּא אֶת מִזְבַּח
 31 יְהוָה הַהַרוֹם: ויקָח אֵלֵיהֶו שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַבְנִים כַּמְסַפֵּר שְׁבַמִּי בְּנֵי יַעֲקֹב אֲשֶׁר
 32 הִיָּה דָבָר יְהוָה אֵלָיו לְאִמְרַת יִשְׂרָאֵל יְהִיָּה שִׁמְךָ: ויבִנֶה אֶת הָאַבְנִים מִזְבַּח ^ט

18:3—32

18,3 (א)	כל	(ב) כל	(ג) 6 לְבָדוּ	(ד) 12 רוּחַ	(ה) ולא יִמְצָאָךְ	(ו) 18 מִצּוֹת
(ז) 10	אַרְבַּע מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְנְבִיאֵי הָאֲשֵׁרָה אַרְבַּע מֵאוֹת	(ח) 2,8 בְּנֵי	(ט) 21 אֲתוּ			
(י) 23	וְנֹתַתִּי עַל הָעֵצִים * (ל) 26 אֲשֶׁר נָתַן לָהֶם * (מ) 27 וְכִי שִׁיג * (נ) 18,5 כל * (ס) 32 בְּשֵׁם יְהוָה					

22,11 שִׁמְרוּן וְכָל הַנְּבִיאִים מִתְנַבְּאִים לַפְּנֵיהֶם: וַיַּעַשׂ לוֹ צְדָקְיָה בֶן כְּנַעֲנָה קִרְנֵי בְרוֹל
 12 וַיֹּאמֶר כֹּה אָמַר יְהוָה בְּאֵלֶּה הַנִּגְנָת אֶת אֲרָם עַד כְּלוֹתָם: וְכָל הַנְּבִיאִים גְּבֹאִים בֶּן
 לְאִמֶּר עֲלֵה רִיפְיָת גִּלְעָד וְהַצֵּלְתָּ וְגַתָּן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ:
 13 וְהַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר הִלֵּךְ לִקְרֹא מִיְּקִיָּהוּ דִּבֶּר אֵלָיו לֵאמֹר הִנֵּה נָא דִּבְרֵי הַנְּבִיאִים
 14 5 פֶּה אֶחָד טוֹב אֶל הַמֶּלֶךְ יְהִי נָא דְקָרֵךְ כְּדַבֵּר אֶחָד מֵהֶם וְדַבַּרְתָּ טוֹב: וַיֹּאמֶר
 15 מִיְּקִיָּהוּ חִי יְהוָה כִּי אֵת אֲשֶׁר יֹאמֶר יְהוָה אֵלַי אֲתוּ אֲדַבֵּר: וַיִּבֹא אֶל הַמֶּלֶךְ
 16 וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו מִיְּקִיָּהוּ הֲגִלְךְ אֶל רִיפְיָת גִּלְעָד לְמַלְחָמָה אִם נִגְדַל וַיֹּאמֶר-
 17 עֲלֵה וְהַצֵּלְתָּ וְגַתָּן יְהוָה בְּיַד הַמֶּלֶךְ: וַיֹּאמֶר אֵלָיו הַמֶּלֶךְ עַד כִּמָּה פְעָמִים אֲנִי
 מִשְׁבִּיעֶיךָ אֲשֶׁר לֹא תִדְבַר אֵלַי רַק אִמֶּת בְּשֵׁם יְהוָה: וַיֹּאמֶר

10 רֵאִיתִי אֵת כָּל יִשְׂרָאֵל נִפְצָיִם יַעֲלֵה הַהָרִים

כְּצֵאן אֲשֶׁר אֵין לַהֲרֵי רֵעֵה
 וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא אֲדַנִּים לְאֵלֶּה
 יִשׁוּבוּ אִישׁ לְבֵיתוֹ בְּשָׁלוֹם:

18 וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵל יְהוֹשֻׁפָט הֲלֹא אָמַרְתִּי אֵלֶיךָ לֹא יִתְנַבֵּא עָלַי טוֹב
 19 כִּי אִם רָע: וַיֹּאמֶר לָכֵן שָׁמַע דִּבַּר יְהוָה רֵאִיתִי אֵת יְהוָה יֹשֵׁב עַל כְּסֹאוֹ וְכָל
 20 צְבֵא הַשָּׁמַיִם עֹמְדֵי עָלָיו מִיִּמִּינוֹ וּמִשְׁמָאלוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה מִי יִפְתָּה אֶת אֲחָאָב
 21 וַיַּעַל וַיִּפַּל בְּרִיפְיָת גִּלְעָד וַיֹּאמֶר זֶה יִכְיֵבָה זֶה אָמַר יִכְיֵבָה: וַיֵּצֵא הַשֶּׁמֶץ וַיַּעֲמֵד
 22 לְפָנֵי יְהוָה וַיֹּאמֶר אֲנִי אֶפְתְּנֵנּוּ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו בְּמָה: וַיֹּאמֶר אֶצֵּא וְהִיִּיתִי רוּחַ
 23 שֶׁקֶר בְּפִי כָל נְבִיאָיו וַיֹּאמֶר תִּפְתָּה וְגַם תּוֹכַל צֵא וְעִשֵׂה כֵן: וְעַתָּה הִנֵּה גַתָּן
 יְהוָה רוּחַ שֶׁקֶר בְּפִי גְּבִיאִיךָ אֵלֶּה וַיְהוֶה דִּבַּר עֲלֶיךָ רָעָה:
 24 וַיַּעַשׂ צְדָקְיָהוּ בֶן כְּנַעֲנָה וַיִּקְּחֵהוּ עַל הַלְחֵי וַיֹּאמֶר אֵי זֶה עֹבֵר
 25 זֵיתוֹהָ מֵאֵתִי לְדַבֵּר אֵי-תֶךָ: וַיֹּאמֶר מִיְּקִיָּהוּ הֲנֵךְ לֹאֵה בְיוֹם הַהוּא אֲשֶׁר תִּבְא
 26 הָהָר בַּחֲדָר לְהִבְאֹ: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל קַח אֶת מִיְּקִיָּהוּ וְהַשִּׁיבֵהוּ אֶל אָמֵן שֶׁר
 27 הָעִיר וְאֵל יוֹאָשׁ בֶּן הַמֶּלֶךְ: וְאִמֶּרְתָּ כֹּה אָמַר הַמֶּלֶךְ שִׁימוּ אֶת זֶה בֵּית הַכְּלֵא
 28 וְהִאֲבִלְהוּ לַחֵם לַחֲמִץ וּמוֹם לַחֲמִץ עַד בָּאֵי בְּשָׁלוֹם: וַיֹּאמֶר מִיְּקִיָּהוּ אִם שׁוֹב תִּשׁוּב
 בְּשָׁלוֹם לֹא דַבַּר יְהוָה בִּי-:

29 וַיַּעַל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיְהוֹשֻׁפָט מֶלֶךְ יְהוּדָה רִיפְיָת גִּלְעָד: וַיֹּאמֶר מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֵל
 30 יְהוֹשֻׁפָט אֵי-תַחַפְּשׁ וְאֵי-כֹּה בְּמַלְחָמָה וְאֵתֶּה לְבַשׁ בְּנִדּוּךְ וַיִּתְהַפֵּשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּבֹא
 31 בְּמַלְחָמָה: וּמֶלֶךְ אֲרָם צוּה אֶת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֲשֶׁר לוֹיִי לֵאמֹר לֹא תִלְחַמוּ אֶת קַפְּנִי
 32 וְאֵת גְּדוֹל כִּי אִם אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל לְבַדּוֹ: וַיְהִי כִּרְאוֹת שָׂרֵי הָרֶכֶב אֶת יְהוֹשֻׁפָט
 33 וְהִמָּה אִמְרוּ אֶךְ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיִּסְרוּ יְאִלָּיו לְתִלְחָם וַיִּזְעַק יְהוֹשֻׁפָט: וַיְהִי כִּרְאוֹת
 שָׂרֵי הָרֶכֶב כִּי לֹא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הוּא וַיִּשׁוּבוּ מֵאֲחֵרָיו:
 34 וְאִישׁ מִשָּׁךְ בִּקְשֵׁת לָתְמוּ וַיִּבֵּה אֶת מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל בֵּין הַדְּבָקִים וּבֵין הַשָּׂרְוִן
 35 וַיֹּאמֶר לְרַכְּבוֹ הַפֶּךְ יָדֶיךָ וְהוֹצִיאֵנִי מִן הַמִּלְחָמָה כִּי הִקְלִיתִי: וְתַעֲלֵה הַמַּלְחָמָה
 לֵה בְיוֹם הַהוּא וְהַמֶּלֶךְ הָיָה מַעֲמֵד בְּמַרְכָּבָה נִכְח אֲרָם וַיִּמַּת כְּעֶרֶב וַיִּזְעַק דָּם הַמִּבֵּה
 36 אֶל הַיָּם הָרֶכֶב: וַיַּעֲבֵר הַיָּרְדֵּן בְּמַחְנֵה כִּבְא הַשֶּׁמֶשׁ לֵאמֹר אִישׁ אֵל עִירוֹ וְאִישׁ
 37 אֶל אֲרָצוֹ: כִּי-יָמַת הַמֶּלֶךְ-: וַיִּבְּאוּ שִׁמְרוֹן וַיִּקְבְּרוּ אֶת הַמֶּלֶךְ בְּשִׁמְרוֹן: וַיִּשְׁפְּוּ-
 38 אֶת הָרֶכֶב עַל בְּרֶכֶת שִׁמְרוֹן וַיִּלְקוּ הַכְּלָבִים אֶת דָּמוֹ וְהַזְּנוֹת רָחֲצוּ כְּדַבַּר יְהוָה
 אֲשֶׁר דִּבֶּר:

29-38

(1) 24 רוּחַ

(2) 23 כָּל

(3) 22,23 אֵלָיו

(4) 21 שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם

(5) 28 וַיֹּאמֶר שָׁמְעוּ פְעָמִים קְלִם

21,9 ותשלח הספרים אל הוקנים^י ואל ההרים ׀ הישבים את נבות; ותכתב בספרים
 י לאמר קראו צום והשיבו את נבות בראש העם; והשיבו שנים אנשים^ב נגדו ויעדהו
 לאמר ברכת אלהים ומלך והוציאוהו וסקלדו וימת:
 12,11 ויעשו אנשי עירוד כאשר שלחה אליהם איובל^ב: קראו צום וישיבו את נבות
 13 בראש העם; ויבאו שני האנשים בני בליעל וישבו נגדו ויעדהו^ג: לאמר פרך נבות
 14 אלהים ומלך ויציאוהו מחוץ לעיר ויסקלדו באבנים וימת: וישלחו אל איובל לאמר
 טו סקל נבות וימת: ויהי כשמע איובל^ג: ותאמר אל אהאב קום רש את כרם נבות
 16 הזרעאלי אשר מאן לתת לך בכסף כי אין נבות חי כי מת: ויהי כשמע אהאב
 כי מת נבות ויקם^ד: לדרת אל כרם נבות הזרעאלי לרשתו:
 18,17 ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: קום רד לקראת אהאב מלך^ה
 19 שמרון הגה בכרם נבות אשר ירד שם לרשתו: ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה
 הרצחת וגם ירשת^ו לכן^ו במקום אשר לקקו הכלבים את דם נבות ילקו הכלבים
 ז את דמך גם אתה: ויאמר אהאב אל אליהו המצאתני אויבי ויאמר מצאתי
 21 יען התמכרך לעשות הרע בעיני יהוה: הגני מביא^ז עליך רעה ובערתי אחרוך
 22 והכרתי לאהאב משתי בקיר ועצור ועווב בישראל: ונתתי את ביתך כבית ירבעם
 23 בן נבט וכבית בעשא בן אחיה יעל הכעס אשר הכעסת ותחטא את ישראל: וגם
 24 לאיובל דבר יהוה לאמר הכלבים יאכלו את איובל^ח בתל-ק^ח יזרעאל: המת לאהאב
 כה בעיר יאכלו הכלבים והמת בשדה יאכלו עוף השמים: רק לא היה כאהאב אשר
 26 התמכר לעשות הרע בעיני יהוה אשר הסתיה אתו איובל אשתו: ויתעב מאד ללכת
 20 אחרי הגלולים ככל אשר עשו האמרי אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל:
 27 ויהי כשמע אהאב את הרברים האלה ויקרע בגדיו וישם שק על בשרו ויצום
 29,28 וישפב בשק ויהלך אט: ויהי דבר יהוה אל אליהו התשבי לאמר: הראית כי
 נכנע אהאב מלפני יען כי נכנע מפני לא אביא^ט הרעה בימיו בניו אביא
 הרעה על ביתו:

25 22,2,א וישב^י שלש שנים אין מלחמה בין ארם ובין ישראל: והיו בשנה השלישית
 3 וירד יהושפט מלך יהודה אל מלך ישראל: ויאמר מלך ישראל אל עבדיו הידעתם
 4 כי לנו ריפית גלעד ואנחנו מחשים מקחת אתה מיד מלך ארם: ויאמר אל יהושפט
 התלך אתי למלחמה ריפית גלעד ויאמר יהושפט^י כמוני כמוך כעמי כעמך
 30 כסוסי כסופי:
 6,ה ויאמר יהושפט אל מלך ישראל דרש נא כיום את^{יא} יהוה: ויקבץ מלך ישראל
 את הנביאים כארבע מאות איש ויאמר אליהם האלך על ריפית גלעד למלחמה
 7 אם אחדל ויאמרו עלה ויתן יהוה ביד המלך: ויאמר יהושפט האין פה נביא
 8 ליהוה עוד ונדרשה מאיתו: ויאמר מלך ישראל אל יהושפט עוד איש אחד
 35 לדרוש את יהוה מאתו ואני שנאתי כי לא יתנבא עלי טוב כי אם רע מיכיהו
 בן ימלה ויאמר יהושפט אל יאמר המלך כן:
 9 ויקרא מלך ישראל אל סרים אחד ויאמר מהרה מיכיהו בן ימלה: ומלך
 ישראל ויהושפט מלך יהודה ישבים איש על כסאו מלבשים בגדים פתח שער

(א) 21,8 אשר בעירו * (ב) 21,י בני בליעל * (ג) 11 הוקנים וההרים אשר הישבים בעירו
 (ד) 11 כאשר כתוב בספרים אשר שלחה אליהם (ה) 13 אנשי הכליעל את נבות נגד העם
 (ו) טי כי סקל נבות וימת (ז) איובל (ח) 16 אהאב (י) 18 ישראל אשר ב
 (יא) 19 ודברת אליו לאמר כה אמר יהוה * (ל) 22,4 אל מלך ישראל * (מ) 22,ה דבר * (נ) 22,י בנרן

2- וידבר אליו איש האלהים כה אמר המלך מנרה רדה: ויען אליה וידבר אלי- I, 12
 אם איש "אלהים אני תרד איש מן השמים ותאכל אתך ואת חמשיך ותרד אש-
 מן השמים ותאכל אתו ואת חמשיו: וישב וישלח שר חמשים-ז' וחמשיו-ז' ויבא- 13
 וירע על ברכיו לנגד אלקו ויתחנן אליו וידבר אליו איש האלהים תיקר נא
 5 גפשי ונפש עבדך אלה- בעיניך: הנה ירדה אש מן השמים ותאכל את שני
 שרי החמשים-י' ועתה תיקר גפשי בעיניך:
 וידבר מלאך יהוה אל אלקו רד "א-תו אל תירא מפניו ויקם וירד "א-תו 15
 אל המלך: וידבר אליו כה אמר יהוה יען אשר שלחת מלאכים לדרש בבעל 16
 זבוב אלהי "עקרונ' לכן הַמָּטָה אשר עלית שם לא תרד ממנה כי מות תמות:
 10 וימת כדבר יהוה אשר דבר אלקו וימלך יהורם "א-תו' תהתיו בשנת שתים-
 ליהורם בן יהושפט מלך יהודה כי לא היה לו בן:
 ויתר דברי אחזיהו אשר עשה הלא המה כתובים על ספר דברי הימים 18
 למלכי ישראל:

15 ויהי כהעלות יהוה את אלקו בסערה השמים וילך אלקו ואלישע מן 2, א
 הנגלל: ויאמר אלקו אל אלישע שֵׁב נא פה כי יהוה שלחני עד ביתאל ויאמר 2
 אלישע חי יהוה וחי נפשך אם אעובד וירדו ביתאל: ויצאו בני הנביאים אשר 3
 כ-ביתאל אל אלישע ויאמרו אליו הִידַעַת כי היום יהוה לקח את אדניך מעל 4
 ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: ויאמר לו אלקו "שֵׁב נא פה כי 4
 יהוה שלחני יריחו ויאמר חי יהוה וחי נפשך אם אעובד ויבאו יריחו: וישו בני ה 5
 הנביאים אשר ביריחו אל אלישע ויאמרו אליו הִידַעַת כי היום יהוה לקח את 6
 אדניך מעל ראשך ויאמר גם אני ידעתי החשו: ויאמר לו אלקו שֵׁב נא פה בי 6
 יהוה שלחני הירדנה ויאמר חי יהוה וחי נפשך אם אעובד וילכו שניהם: וחמשים 7
 איש מבני הנביאים הלכו ויעמדו מנגד מרחוק ושניהם עמדו על הירדן: ויקח 8
 25 אלקו את אדרתו ויגלם ויבה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו שניהם
 בתרבה:

ויהי כעברם ואלקהו אמר אל אלישע שָׂאל מה אעשה לך בטרם אלקח 9
 מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי: ויאמר הקשית לשאול אם 1
 תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה: ויהי המה הלכים הלוך 30
 ודבר והנה רכב אש וכוסי אש ויפרד- בין שניהם ויעל אלקו בסערה השמים:
 ואלישע ראה והוא מצעק אבי אבי רכב ישראל ופרש-י' ולא רָאָהו עוד ויתוק 12
 בבגדיו ויקרעם לשנים קרעים: ויקם את אדרת אלקו אשר נפלה מעליו וישב 13
 ויעמד על שפת הירדן: ויקח את אדרת אלקו-י' ויבה את המים ויאמר אֵיךָ יהוה 14
 35 אלהי אלקו-י' ויבה את המים ויחצו הנה והנה ויעברו אלישע:
 וירָאָהו בני הנביאים סגנד ויאמרו נתה רוח אלקו על אלישע ויבאו 15
 לקראתו וישתקו לו ארצה: ויאמרו אליו הנה נא יש את עבדך חמשים אנשים 16
 בני חיל ולכו נא ויבקשו את אדניך מן נשאו-י' יהוה וישלכנהו באחד ההרים או

43-44

(2) 11 ו יען (8) 12 אלהים (7) 13 שלשים (3) ויעל
 (1) 13 שר החמשים השלישי (5) חמשים (7) 14 הראשנים ואת חמשיהם
 (8) 16 הַסְּבִילִי אֵין אֱלֹהִים בְּיִשְׂרָאֵל לְרֹשׁ כְּבָרְבוּ • (1) 2,4 אֱלִישֶׁע • (1) 11 אֲשֶׁר נִפְלָה מֵעֲלָיו
 (7) 2,14 אֵיךָ הוּא (11) 2,15 אֲשֶׁר כִּירְיָהוּ (7) 16 הוּח

22,39 ויתר דברי אהאב וכל אשר עשה ובית השן אשר בנה וכל הערים אשר
 ט בנה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: וישפב אהאב עם
 אבתיו וימלך אחיהו בנו תחתיו:

5

- 41 ויהושפט בן אסא מלך על יהודה בשנת ארבע לאהאב מלך ישראל:
 42 יהושפט בן שלשים וחמש שנה במלכו ועשרים וחמש שנה מלך בירושלם ושם
 אמו עוובה בת שלחי:
 44-43 וילך ככל הדרך אסא אביו לא סר ממנו: לעשות הישר בעיני יהוה: אך
 מה הבמות לא סרו עוד העם מצבחים ומקטרים בבמות: וישלם יהושפט עם מלך
 ישראל:
 46 ויתר דברי יהושפט ונבורתו אשר עשה^א הלא הם כתובים על ספר דברי
 הימים למלכי יהודה: ויתר הקדש אשר נשאר בימי אסא אביו בער מן הארץ:
 49-48 ומלך אין באדום: ויגבב דהמלך ויהושפט עשה^ב אגני^גת תרשיש ללכת
 ג אופירה לזהב ולא הלך כי נשברה אגיתו כעציון גבר: אז אמר אחיהו בן
 51 אהאב אל יהושפט ולכו עבדי עם עבדיך באגיות ולא אבה יהושפט: וישפב
 יהושפט עם אבתיו ויקבר^ד בעיר רודז וימלך יהורם בנו תחתיו:

20

- 52 אחיהו בן אהאב מלך על ישראל בשמרון בשנת שבע עשרה ליהושפט
 מלך יהודה וימלך על ישראל שנתיים:
 53 ויעש הרע בעיני יהוה וילך בדרך אביו ובדרך אמו ובדרך ידבעם בן נבט
 54 אשר החטיא את ישראל: ויעבד את הבעל וישתתהו לו וידבעם את יהוה אלהי
 ישראל ככל אשר עשה אביו:
 I,2,א ויפשע מואב בישראל אחרי מות אהאב: ויפל אחיהו בעד השככה בעליתו
 אשר בשמרון ויחל וישלח מלאכים ויאמר אלהם לכו דרשו בבעל זבוב אלהי
 3 עקרון אם אחיה מקל^א: זה: ומלאך יהוה דבר אל אליה התשבי קום עלה
 לקראת מלאכי מלך שמרון ודבר אלהם המבלי אין אלהים בישראל אתם הלכים
 4 לדרוש בבעל זבוב אלהי עקרון: ולכן כה אמר יהוה המטה אשר עלית שם לא
 תרד ממנה כי מות תמות וילך אליה:
 6.ה וישבו המלאכים אליו ויאמר אליהם מה זה שבתם: ויאמרו אליו איש עלה
 לקראתנו ויאמר אלינו לכו שובו אל המלך אשר שלח אתכם ודברתם אליו כה
 אמר יהוה המבלי אין אלהים בישראל אתה שלח לדרש בבעל זבוב אלהי עקרון
 35 לכן המטה אשר עלית שם לא תרד ממנה כי מות תמות: וידבר אלהם מה
 7 משפט האיש אשר עלה לקראתכם וידבר אליכם את הדברים האלה: ויאמרו
 8 אליו איש בעל עֶזְרָא וְאֶזְרָא עֹד וְאֶזְרָא עֹד וְאֶזְרָא עֹד ויאמר אליה התשבי הוא:
 9 וישלח אליו שר חמשים וחמשינו ויעל אליו והנה ישב על ראש ההר וידבר
 י אליו איש האלהים המלך דבר רדה: ויענה אליהו וידבר אל שר החמשים ואם
 איש אלהים אני תרד איש מן השמים ותאכל אתך ואת חמשיך ותרד איש מן
 11 השמים ותאכל אתו ואת חמשינו: וישב וישלח אליו שר חמשים אחר וחמשינו

3:21 יכל מואב שמעו כי עלו המלכים לתלחם בם ויצעקו מכל חצר הנגה ומגלה
 22 ויעמדו על הגבול: וישבמו בבקר והשמש זרה על המים ויראו מואב מנגד את
 23 המים ארמים בדם: ויאמרו רב זה ההלב נחרבו המלכים יך- איש את רעהו
 24 ועתה לשלל מואב: ויבאו אל מחנה ישראל וקטני ישראל ויבו את מואב וינסו
 25 מפניהם ויבא- בוא- וחבות את מואב: והערים יחרסו וכל חלקה טובה ישליכו
 26 איש אבני ומלאוהו וכל מעין מים יסתמו וכל עין טוב יפילו עד השאיר ליבידיה
 27 קיר תרשת יסבי הקלעים ויבות: וירא מלך מואב כי חזקה ממנו המלחמה ויקח
 28 יאמרו שבע מאות איש שלף הרב להבקיע אל מלך אדום ולא יכל-: ויקח את
 29 בני הבכור אשר ימלך החתיו ויעלהו עלה על החמה ויהי קצף גדול על ישראל
 30 ויסעו מעליו וישבו לארץ:

4:1 ואשה אחת מן-בני הנביאים צעקה אל אלישע לאמר עבדך איש מת ואתה
 ידעת כי עבדך היה ירא את יהוה והנשמה בא לקחת את שני ילדיו לו לעבדים:
 2 ויאמר- אלישע מה אעשה לך הנדוי לי מה יש לבי בבית ותאמר אין לשפחהך
 3 כל-: כי אם ואסוך ושמן: ויאמר לבי שאלני לך כלום מן ההויץ מאת כל
 4 שגנתי בלים רקים אל תמעיטו: ובאתי ובנרתך הדלת בעדך ובעד בניך ויצקת
 5 א-ל-ה-הבלים האלה והמלא תסויעי: ויגלך מאתו ותמנר הדלת בערה ובעד בניך ה
 6 הם מנישים אליה והיא מיצקת: והיו כמלאת הכלים ותאמר אל בנה הגישה אלי
 7 עוד בלי ויאמר אליה אין עוד כלי ויעמד השמן: ותבא ותגד לאיש האלהים
 8 ויאמר לבי סקרו את השמן ושלמי את נשיכי ואתי בניכי יתקיי כנותר:

9 והיו היום ויעבר אלישע על שינים ושם אשה גדולה ומחוק בו לאכל להם
 10 והיו שני עקרו יסר שמה לאכל להם: ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש
 11 אלהים קדוש הוא עבר עלינו תמיד: נעשה נא עליה קיר קמנה ונשים לו שם
 12 שמה ושלקו וכסא ומנורה והיה בבאי אלינו יסור שמה: והיו היום ויבא שמה
 13 ויסר אל העליה וישבב שמה: ויאמר אל נחיו נערו קרא לשונמית הזאת ויקרא
 14 לה ותעמד לפניו: ויאמר לו אמר נא אליה הנה הדרת אלינו את כל התקדה
 15 הזאת מה לעשות לך הויש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא ותאמר בתוך
 16 עמי אנכי ישבת: ויאמר ומה לעשות לה ויאמר נחיו אכל בן אין לה
 17 ואישה זקן: ויאמר קרא לה ויקרא לה ותעמד בפתח: ויאמר למועד הזה כעת
 18 חיה אתי הבקת בן ותאמר אל אדני-: אל תגוב כשפחהך: ותהר האשה וקלד
 19 בן למועד: אשר דבר אליה אלישע:

20 ויגדל הילד והיו היום ויצא אל אביו אל הקצרים: ויאמר אל אביו ראשי
 21 ראשי ויאמר אל הנער שאהו אל אמו: וישארהו אל אמו וישב על ברכיה עד
 22 הצקרים וימת: ותעל ותשבחהו על סמט איש האלהים ותמנר בעדו ותצאו:
 23 ותקרא אל אישה ותאמר שלחה נא לי אחד מן הנערים ואחת האלמנות וארונת
 24 עד איש האלהים ואשיבה: ויאמר מדוע אתי הלכתי אליו היום לא חרש ולא
 25 שבת ותאמר שלום: ותחבש הארזן ותאמר אל נערה נהג ולך אל תעצר לי
 26 לרכב כי אם אמרתי לך: ויגלך ותבא אל איש האלהים אל הר הכרמל
 27 והיו כראות⁶ איתה מנגד ויאמר אל נחיו נערו הנה השונמית הקו:

426-429

(א) 4 נשי (ב) אליה (ג) בבית (ד) כל (ה) 17 הנה כעת חיה • (ו) 4 ויבאהו • (ז) 4 איש האלהים

- 2,17 באחת הניאות ויאמר לא תשלחו: ויפצרו בו עד כש ויאמר שלחו וישלחו
 18 חמשים איש ויבקשו שלשה ימים ולא מצאוהו: וישבו אליו והוא ישב ביריחו
 ויאמר אלהם הלא אמרתי אליכם אל תלכו:
 19 ויאמרו אנשי העיר אל אלישע הנה נא מושב העיר טוב כאשר אדני ראה
 כ והמים רעים והארץ משכלת: ויאמר קחו לי צלחית תרשה ושימו שם מלח ויקחו
 21 אליו: ויצא אל מוצא המים וישלך שם מלח ויאמר כה אמר יהוה רפאתי למים
 22 האלה לא יהיה משם עוד מות ומשכלת: וירפו המים עד היום הזה כדבר
 אלישע אשר דבר:
 23 ויעל משם ביתאל והוא עלה בדרך ונערים קטנים יצאו מן העיר ויתקלסו
 24 בו ויאמרו לו עלה קנה עלה: ויפן אהריו ויראם ויקללם בשם יהוה ומצאנה
 כה שמים רבים מן העיר ותבקענה מהם ארבעים ושני ילדים: וינלך משם אל הר
 הכרמל ומשם שב שמרון:

- 3,א ויהזרם בן אהאב מלך על ישראל בשמרון בשנת שמנה עשרה ליהושפט
 מלך יהודה וימלך שתיים עשרה שנה:
 2 ויעשה הרע בעיני יהוה רק לא כאביו וכאמו ויסר את ומצבת הבעל אשר
 3 עשה אביו: רק בת-שא-ת ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל רבק לא
 סר ממנה:
 4 ומישע מלך מואב היה נקד והשיב למלך ישראל: מאה אלף כרים ומאה אלף
 6,ה אילים צמר: ויהי כמות אהאב מלך מואב במלך ישראל: ויצא המלך
 7 ביום ההוא משמרון ויפקד את ישראל: וינלך וישלח אל יהושפט מלך יהודה
 לאמר מלך מואב פשע בי התלך אתי אל מואב למלחמה ויאמר אעלה כמוני
 8 כמוך כעמי כעמך כסוסי כסוסך: ויאמר אי זה הדרך נעלה ויאמר דרך
 25 מרבר אדום:
 9 וינלך מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום ויפצו דרך שבעת ימים ולא היה
 י מים למתנה ולבתמה אשר ברנליהם: ויאמר מלך ישראל אהה כי קרא יהוה
 11 לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב: ויאמר יהושפט האין פה נביא
 ליהוה ונדרשה את יהוה מאתו ויען אחד מעבדי מלך ישראל ויאמר פה
 12 אלישע בן שפט אשר יצק מים על ידי אליהו: ויאמר מלך יהודה יש יאיתו
 30 דבר יהוה וירדו אליו מלך ישראל ומלך יהודה ומלך אדום:
 13 ויאמר אלישע אל מלך ישראל מה לי ולך לך אל נביאי אביך: ויאמר לו
 מלך ישראל אל כי קרא יהוה לשלשת המלכים האלה לתת אותם ביד מואב:
 14 ויאמר אלישע חי יהוה צבאות אשר עמדתי לפניו כי לולי פני יהושפט: מלך
 15 יהודה אני נשא אם אביט אליך ואם אראך: ועתה קחו לי מגנן ויהי כנגן
 16 המגנן ותהי עליו יד יהוה: ויאמר כה אמר יהוה עשה הנחל הזה נבים נבים:
 17 כי כה אמר יהוה לא תראו רוח ולא תראו נשם והנחל ההוא יפלא מים
 18 ושתיתם אתם ומי-יניכם ובהמתכם: ונקל זאת בעיני יהוה ונתן את מואב
 19 בידכם: והפיתם כל עיר מְבַצֵּר וכל עין טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו וכל
 כ התקלה הטובה תכאבו כאבנים: ויהי בבקר כעלות המנחה והנה מים באים
 מדרך אדום ותפלא הארץ את המים:

כל (ז)

3,6 יהזרם (8)

2,23 קנה (א)

29 וכל עיר מבחור

3,12 ואל נביאי אפך

- 5.11 שבע פעמים בירדן וישב בשדך לך וקִי־הר: ויקצף געמן וילך ויאמר הנה אמרתי
 12 אלי יצא יצוא ועמד וקרא בשם יהוה אלהיו והניף ידו^א ואסף המצורע: הלא
 טוב אבנה ופִרְפֵר נהרות המלך מכל מימי ישראל הלא ארחץ בהם ומהרתי
 13 ויפן וילך בחִמָּה: וינשו עבדיו וידברו אליו^ב א-ב- דבר גדול זדבר אליך הלא
 14 תעשה ואף כי אמר אליך רחץ וקהר: וירד ויטבל בירדן שבע פעמים כדבר
 5 א-ל-י-ש-ע- וישב בשרו כבשר נער קטן ויטהר:
 וישב אל א-ל-י-ש-ע- הוא וכל מחנהו ויבא ויעמד לפניו ויאמר הנה נא
 ידעתי כי אין אלהים בכל הארץ כי אם בישראל ועתה קח נא ברכה מאת
 עבדך: ויאמר חי יהוה אשר עמדת לפני אם אקח ויפצֵר בו לקחת וימָאן: ויאמר
 17.16 געמן ולא יתן נא לעבדך משא צמר פרדים אדמה כי לא יעשה עוד עבדך
 10 עלה וזבח לאלהים אחרים כי אם ליהוה: ^ג ויסלח יהוה לעבדך כבוא אדני בית
 18 רְמוֹן להשתחוֹת שמה והוא נשען על ירי והשתחִויתי בית רְמוֹן בהשתחוֹת-ו-
 19 בית רְמוֹן יסלח נא יהוה לעבדך בדבר הזה: ויאמר לו לך לשלום
 וילך מאתו פְּכַרְת ארין: ויאמר גיחוי נער אלישע^ד הנה חשך אדני את
 15 ה־הארמי הזה מקתת מידו את אשר הכיאו חי יהוה כי אם רָצַחתי אחריו
 ולקחתי מאתו מאומה: וירדף גיחוי אחרי געמן ויראה געמן רין אחריו ויפל מעל
 21 המרכבה לקראתו ויאמר השלום: ויאמר שלום אדני שלחני לאמר הנה יעתה זה
 22 באו אלי שני נערים מהר אפנים מבני הנביאים תנה נא להם כפר כספתי:
 ויאמר געמן^ה קח בקרים^ו ויִצֵר^ז בשני הרמים^ח ויתן אל שני נעריו וישאו לפניו:
 23 ויבאו^ט אל העפל וקח מידם ויפקד בבית וישלח את האנשים וילכו: והוא בא
 20 ויעמד אל אדניו ויאמר אליו אלישע מאן גחוי ויאמר לא הלך עבדך אָנָה ואנָה:
 ויאמר אליו ה-לא לבי הלך עִמְךָ- כאשר הפך איש מעל מרכבתו לקראתך
 26 ו-עֲתָה^י לקיחה את הכסף ולקיחה^כ בנדים וזיתים וכרמים וצאן ובקר ועבדים
 ושפחות: וצָרַעַת געמן תדַבֵּק בך ובזרעך לעולם ויצא מלפניו מצרע כשלג:
 27
- 25 ויאמרו בני הנביאים אל אלישע הנה נא המקום אשר אנחנו יושבים שם א,
 לפינך צר ממנו: נלכה נא עד הירדן ונקחה משם איש קורה אחת ונעשה לנו
 2 שם מקום לשבת שם ויאמר לכו: ויאמר האחד הזאל נא וְלָךְ את עבדך ויאמר
 3 אני אֵלֶךְ: וילך אתם ויבאו הירדנה ויגורו העצים: ויהי האחד מפיל הקורה
 4.ה ו-הברזל נפל אל המים ויעקב^ד אהה אדני והוא שאול: ויאמר איש האלהים
 30 אנה נפל ויִרְאֶהוּ את המקום ויקצב עין וישלך שמה ויִצֵּף הברזל: ויאמר הָרֵם
 7 לך וישלח ידו ויקחהו:
 ומלך ארם היה גלחם בישראל ויִנְעִין אל עבדיו לאמר אל מקום פלני
 8 אלמני יתח-באו: וישלה א-ל-י-ש-ע- אל מלך ישראל^ה לאמר השמר מעבר
 9 המקום הזה כי שם ארם נה-באים: וישלח מלך ישראל אל המקום אשר אמר
 לו א-ל-י-ש-ע- [] וגשטר שם לא אחת ולא שתים: ויסער לב מלך ארם על
 11 הדבר הזה ויקרא אל עבדיו ויאמר אליהם הלא תנידו לי מי מִפְּלָנֵנו אל מלך
 ישראל: ויאמר אחד מעבדיו לייא אדני המלך כי אלישע הנביא אשר בישראל
 12 יגיד למלך ישראל את הדברים אשר תדבר בחרר משכבך: ויאמר לכו וראו
 40

(ג) 5.11 אל המקום • (ד) 3 ויאמרו • (ה) 7 הנביא • (ו) 8 לרבר הוה • (ז) 5 איש האלהים
 (ח) 2 געמן • (ט) 22 ושתי חלמית בנדים • (י) 3 הוֹאֵל • (יא) ויפריץ בו • (יב) כבדים כסף
 (יג) 3 ושתי חלמית בנדים (יד) 6 את (טו) ויאמר (טז) 6 והזהירה

- 4,26 עתה ריון נא לקראתה ואמר^א השלום לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר
 27 שלום: ותבא אל^ב אל ההר ותתקן ברגליו ויגש גיהווי להדפה ויאמר^ז הרפה
 28 לה כי נפשה מרה לה ויהוה העלים מטני ולא הגיר לי: ותאמר השאלתי בן
 29 מאת אדני הלוא אמרתי לא תשלה אתי: ויאמר ליהווי הגר מתניך וקח משענתי
 5 בידך ולך כי תמצא איש לא תכרכנו וכי יכרכך איש לא תעננו ושמרת משענתי
 ל על פני הנער: ותאמר אם הנער חי יהוה וחי נפשך אם אעזבך ויקם וילך
 31 אחריה: וגחזי עבר לפניהם וישם את המשענת על פני הנער ואין קול ואין
 קשב וישב לקראתו ויגר לו לאמר לא הקיין הנער:
 33-32 ויבא אלישע הביתה והנה הנער מת משכב על מטתו: ויבא ויסגר הדלת
 34 בעד שניהם ויתפלל אל יהוה: ויעל וישכב על הילד וישם פיו על פיו ועיניו על
 10 לה עיניו וכפיו על כפיו ויגהר עליו ויחם בשר הילד: וישב וילך בבית אחת הנה
 ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזורר הנער עד שבע פעמים ויפקח^ג את עיניו:
 36 ויקרא אל גיהווי ויאמר קרא אל השנמית הזאת ויקראה ותבא אליו ויאמר שאי
 37 בנק: ותבא ותפל על רגליו ותשתחו ארצה ותשא את בנה ותצא:
 15
 38 ואלישע שב הגלגלה והרעב בארץ ובני הנביאים ישיבים לפניו ויאמר
 39 לנערו שפת הסיר^ד ובשל נזיר לבני הנביאים: ויצא אחד אל השדה ללקט
 ארת וימצא גפץ וילקט ממנו פקעתו מלא בגדו^ה ויפלת אל סיר הנזיר כי
 מ לא ידע: וינצק לאנשים^ו והי כאכלם מהנזיר והמה צעקו ויאמרו מות בסיר
 41 איש האלהים ולא יכלו לאכל: ויאמר וקחו קמח וישלך אל הסיר ויאמר צק
 לעם ויאכלו ולא היה דבר רע בסיר:
 42 ואיש בא מבעל שלשה ויבא לאיש האלהים ולחם: בפורים עשרים לחם
 43 שערים וכרמל בעקלנו ויאמר הנ^ז לעם ויאכלו: ויאמר משרתו מה אתן זה לפני
 44 מאה איש ויאמר תן לעם ויאכלו כי כה אמר יהוה אכול והותר: ויתן לפניהם^ח
 ויאכלו ויותרו כדבר יהוה:
 5,א ונעמן שר צבא^א ארם היה איש גדול^ב: לפני ארניו ונשא פנים כי בו
 2 נתן יהוה תשועה לארם והאיש היה [] מצרע: וארם יצאו גדודים וישבו מארץ
 3 ישראל נערה קטנה ותהי לפני אשת נעמן: ותאמר אל גברתה אקלי אדני לפני
 30 הנביא אשר בשמרון או יאסף אתו מצרעתו: ויבא ויגד לאדניו לאמר כזאת
 ה וכזאת דברה הנערה אשר מארץ ישראל: ויאמר מלך ארם לך בא ואשלחה
 ספר אל מלך ישראל וילך ויקח בידו עשר ככרי כסף וששת אלפים זהב ועשר
 6 חליפות בגדים: ויבא הספר אל מלך ישראל לאמר ועתה כבוא הספר הזה אליך
 7 הנה שלחתי אליך את נעמן עבדי ואספתו מצרעתו: והי כקרא מלך ישראל
 35 את הספר ויקרע בגדיו ויאמר האלהים אני להמית ולהחיות כי זה שלח אלי
 לאסף איש מצרעתו כי אך דעו נא וראו כי מתאנה הוא לי:
 8 והי כשמע אלישע^א כי קרע מלך ישראל את בגדיו וישלח אל המלך
 9 לאמר למה קרעת בגדיך יבא נא אלי וידע כי יש נביא בישראל: ויבא נעמן
 י בסוס^ב וכרכב^ב ויעמד פתח הבית^ג: וישלח אליו אלישע^ד לאמר הלך ורחצת
 40

—

(א) 4,26 לה * (ב) 27 איש האלהים * (ג) איש האלהים * (ד) לה. 4 הנער * (ה) 39 הנדולה
 (ו) 39 שרה (ז) שרה (ח) ויבא (ט) 4 לאכול (י) א. 5 מלך
 (יא) א. 5 נבור חיל (יב) 8 איש האלהים (יג) 9 לאלישע (יד) 5. א מלאך

- מצרים לבוא עלינו: ויקומו ויגוסו בנטף ויעובו את המחנה כאשר היא ויגסו אל נפשם:
- ויבאו המצרעים האלה עד קצה המחנה ויבאו אל אהל אחד ויאכלו וישתו וישאו משם כסף וזהב ובגדים ונלבו וימסגו וישבו ויבאו אל אהל אחר וישאו משם נילבו וימסגו: ויאמרו איש אל רעהו לא כן אנחנו עשים היום הזה יום בשורה הוא ואנחנו מחטים וחפינו עד אור הבקר ומצאנו עוון ועתה לכו ונבאה וננידה בית המלך: ויבאו ויקראו אל שערי העיר וינידו להם לאמר באנו אל מחנה ארם והנה אין שם איש וקול אדם כי אם הסוס אסיר והחמור וואהליהם כאשר המה: ויקראו השערים וינידו בית המלך פנימה:
- ויקם המלך לילה ויאמר אל עבדיו אנידה נא לכם את אשר עשו לנו ארם וידעו כי רעבים אנחנו ויצאו מן המחנה לתחבא בשדה לאמר כי יצאו מן העיר ונתפצם חיים ואל העיר נבא: ויען אחד מעבדיו ויאמר ויקחו נא המשה מן הכוסים הנשארים הקם ככל ההמון אשר תמו ונשלחה ונראה: ויקחו שני לבבאי וישלח המלך אחרי ארם לאמר לכו וראו:
- ונלכו אחריהם עד הירדן והנה כל הדרך מלאה בגדים וכלים אשר השליכו ארם בתהפוז וישבו המלכאים וינידו למלך: ויצא העם ויבאו את מחנה ארם והיה סאה סלת בשקל וסאתים שערים בשקל כדבר יהוה:
- והמלך הפקיד את השליש אשר נשען על ידו על השער וירמקוהו העם בשער וימת כאשר דבר איש האלהים אשר דבר ברדת המלך אליו: והיו כדבר איש האלהים אל המלך לאמר סאתים שערים בשקל וסאה סלת בשקל יהיה כעת מהך בשער שמרון: ויען השליש את איש האלהים ויאמר והנה יהוה עשה ארבות בשמים היהיה כדבר הזה ויאמר הנך ראה בעיניך ומשם לא תאכל: והיה כן וירמסו אתו העם בשער וימת:

- ואלישע דבר אל האשה אשר הקיה את בנה לאמר קומי ולכי אתי וביתך אונורי כאשר הנורי כי קרא יהוה לרעב וגם בא אל הארץ שבע שנים: ותקם האשה והעיש כדבר איש האלהים ומלך היא וביתה ותגר בארץ פלשתים שבע שנים: והיו מקצה שבע שנים ותשב האשה מארץ פלשתים ותיבא לצעק אל המלך על ביתה ועל שדה: והמלך מדבר אל גחוי נער אלישע לאמר ספרה נא לי את כל הגדלות אשר עשה אלישע:
- ויהי הוא מספר למלך את אשר הקיה את המת והנה האשה אשר הקיה את בנה צעקת אל המלך על ביתה ועל שדה ויאמר גחוי אדני המלך זאת האשה וזה בנה אשר ההיה אלישע: וישאל המלך לאשה ותספר לו ויתן לה המלך סרים אחד לאמר קשוב את כל אשר לה ואת כל תכונות השדה מיום עובדי את הארץ ועד עתה:

- ויבא אלישע דמשק ובן-ההרד מלך ארם חלה ויגד לו לאמר בא איש האלהים עד הנה: ויאמר המלך אל הנהאל קח בידך מנחה ולך לקראת איש האלהים ודרשך את יהוה מאתו לאמר האתיה מחלני זה: וילך חנאל לקראתו ויקח מנחה בידו וכל טוב דמשק משא ארבעים נמל ויבא ויעמד לפניו ויאמר בנך בן-ההרד מלך ארם שלחני אליך לאמר האתיה מחלני זה: ויאמר אלישע

— 139-140 —

(*) 7,7 אגליהם ואת סוסיהם ואת הפריהם (ב) 7,10 אסיר (ג) 7,11 אסיר נשארו ב-ה

(ד) 7,11 ישראל (ה) ארם נשארו ב-ה הקם ככל הסון ישראל (ו) 7,11 מחנה (ז) 7,11 לו (ח) 8,10 אליו

- 6,14 איכה הוא ואשלח ואקחהו ויגד לו לאמר הנה בדתן: וישלח שמה סוס^א ורכב וחיל כבד ויבאו לילה ויפקו על העיר:
- 15 וישקם^ב בבקר ויצא והנה חיל סובב את העיר וסוס ורכב ויאמר נערו אליו אהה אדני איכה נעשה: ויאמר אל תירא כי רבים אשר אתנו מאשר
- 17 אהם: ויתפלל אלישע ויאמר יהוה בקח נא את עיניו ויראה ויפקח יהוה את עיני הנער וירא והנה ההר מלא סוסים ורכב אש סביבת אלישע: ויגדו אליו ויתפלל^ג אל יהוה ויאמר הך נא את הגוי הזה בסננרים ויבם בסננרים כדבר אלישע: ויאמר אלהם אלישע לא זה הדרך ולא זה העיר לכו אחרי כ ואוליכה אתכם אל האיש אשר תבקשון וילך אותם שמרונה: ויהי כבאם שמרון ויאמר אלישע יהוה פקח את עיני אלה ויראו ויפקח יהוה את עיניהם ויראו והגם בתוך שמרון:
- 22,21 ויאמר מלך ישראל^ד כראתו אותם הֲהִפֵּה אֶפֶה אֲבִי: ויאמר לא תִּפֵּה הָאִשֶּׁר שִׁבִית בְּחֶרְבְּךָ וּבִקְשַׁתְךָ אֶתָּה מִפֶּה שֵׁם לָחֶם וּמִים לִפְנֵיהֶם וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ וַיִּלְכוּ אֶל אֲדֹנֵיהֶם: ויכרה להם פרה גדולה ויאכלו וישתו וישלחם^ה אל אדניהם ולא יספו עוד גודרי ארם לבוא בארץ ישראל:

- 24 ויהי אחרי כן ויקבץ בן הדוד מלך ארם את כל מחנהו ויעל ויצר על שמרון: ויהי רעב גדול בשמרון והנה צרים עליה עד היות ראש חמור בשמנים
- 26 כסף ורבע הקב חרובים בחמישה כסף: ויהי מלך ישראל עבר על החמה ואשה צעקה אליו לאמר הושיעה אדני המלך: ויאמר אל ישעיה יהוה מצאן אושיעה
- 27 הַמֶּן הַזֶּה או מן היקב: ויאמר לה המלך מה לך ותאמר האשה הזאת אמרה אלי תני את בנך ונאכלנו היום ואת בני נאכל מחר: ונבשל את בני ונאכלהו
- 29 ואמר אליה ביום האחר תני את בנך ונאכלנו ותתקא את בנה: ויהי כשמע המלך את דברי האשה ויקרע את בגדיו והוא ע-מד על החמה וירא העם והנה השק על בשרו מביט: ויאמר כה יעשה לי אלהים וכה יוסף אם יעמד ראש אלישע^ו עליו היום:
- 32 ואלישע ישב בביתו והזקנים יושבים אתו^ז בטרם יבא המלך אליו והוא אמר אל הזקנים הראיתם כי שלח בן המרצח הזה להסיר את ראשי: עודנו מִדְּבַר עִמָּם וְהִנֵּה הַמֶּלֶךְ יָרַד אֵלָיו וַיֹּאמֶר הִנֵּה זֹאת הָרֵעָה מֵאַתָּה יְהוָה מֵהַיּוֹם אֲחִיל לַיהוָה עוֹד: ויאמר אלישע שמע דבר יהוה כה אמר יהוה כעת מחר קאה סלת
- 30 בשקל וקאתים שערים בשקל בשער שמרון: ויען השליש אשר ה-מלך נשען על ידו^ח ויאמר הנה יהוה עשה ארבות בשמים היתה הדבר הזה ויאמר הנכה ראה בעיניך ומשם לא תאכל:
- 3 וארבעה אנשים היו מצרעים פתח השער ויאמרו איש אל רעהו מה אנחנו יושבים פה עד מתנו: אם אמרנו נבוא העיר והרעב בעיר ומתנו שם ואם ישבנו פה ומתנו ועתה לכו ונפלה אל מחנה ארם אם ימָנו ו-נחיה ואם ימיתנו ומתנו: ויקמו בנשף לבוא אל מחנה ארם ויבאו עד קצה מחנה ארם והנה אין שם איש: ויהוה השמיע את מחנה ארם קול רכב וקול סוס קול חיל גדול ויאמרו איש אל אחיו הנה שכר עלינו ו-ישראל את מלכי הקמים ואת מלכי

(א) 21 אל אלישע

(ב) 18 אלישע

(ג) טו.6 מִשְׁרַת אִישׁ הָאֱלֹהִים

(ד) 32 וישלח איש מלפניו

(ה) 31 בן שפט

(ו) 23 וילכו

(ז) 32 ראו כבא המלאך סגרו הדלת ולחצתם אתו בדלת הלוא קול רגלי ארניו אחרי

(ח) 6 מלך

(ט) 7,2 את איש האלהים

- 9,6 השר ויאמר יהוא אל מי מקלנו ויאמר אליך השר: ויקם ויבא הביתה ויצק
השמן על ראשו ויאמר לו כה אמר יהוה אלהי ישראל משהתוך למלך יעל עם
יהוה יעל ישראל: והקיתה את בית אהאב והכרתי לאהאב משהתין בקיר ועצור ועזוב
7 מיד איובל: ומיד כל בית אהאב והכרתי לאהאב משהתין בקיר ועצור ועזוב
8 בישראל: ונתתי את בית אהאב כבית ירבעם בן נבט וכבית בעשא בן אהיה:
9 ואת איובל יאבלו הכלבים בחלק יזרעאל ואין קבר ויפתח הדלת וינס:
10 ויהוא יצא אל עבדי אדניו ויאמר: לו השלום מדוע בא המשנע הזה אליך
11 ויאמר אליהם אתם ידעתם את האיש ואת שוה: ויאמרו שקר הגד נא לנו ויאמר
12 כזאת וכזאת אמר אלי לאמר כה אמר יהוה משהתוך למלך על ישראל: ויפחרו
13 ויקחו איש בגדו וישימו תחתיו אל יגרו: המעלות ויתקעו בשופר ויאמרו מלך
14 יהוא: ויתקשר יהוא בן יהושפט בן נמשי יעל יורם ויורם היה שומר בר־פית גלעד
15 הוא וכל ישראל מפני חזאל מלך ארם: וישב יהורם^א להתרפא בן־זרעאל מן
המכים אשר יקחו ארמים בהלחמו את חזאל מלך ארם
ויאמר יהוא אם יש אתי נפשכם אל יצא פלית מן העיר ללכת ליה־גיד בן־זרעאל:
16 וירגב יהוא וילך יזרעאלה כי יורם שכב שמה ואתחיה מלך יהודה ירד לראות
17 את יורם: והצפה עמד על המגדל בן־זרעאל וירא את שפעת יהוא בבאו ויאמר
18 שפעת: אני ראה ויאמר יהורם קח יל־ב ושלה לקראתם ויאמר השלום: וילך
19 לכב הסוס לקראתו ויאמר כה אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום
20 סב אל אחרי ויגד הצפה לאמר בא המלאך עד הם ולא שב: וישלח רכב סוס
21 שני ויבא אליו־ ויאמר כה אמר המלך השלום ויאמר יהוא מה לך ולשלום סב
22 אל אחרי: ויגד הצפה לאמר בא עד הם ולא שב והמנהג כמנהג יהוא בן
נמשי כי בשנעון ינהג:
23 ויאמר יהורם אסר ויאסרו־ רכב־ ויצא יהורם מלך ישראל ואתחיהו מלך יהודה
24 איש ברכבו ויצאו לקראת יהוא וימצאוהו בהלקת נבות הן־זרעאל: ויהי כראות
25 יהורם את יהוא ויאמר השלום יהוא ויאמר מה השלום יעל־ וגונו איובל אמך
26 וכשפיה הרבים: ויהפך יהורם ידיו וינס ויאמר אל אתחיהו קרמה אתחיהו: ויהוא
27 מלא ידו בקשתו ויך את יהורם בין זרעיו ויצא התצי מלבו ויכרע ברכבו:
28 ויאמר אל בך־ק שש־ה שא השלכהו בהלקת שדה נבות הן־זרעאל כי זכר
29 אני כי אני־ ואתה^ב רכבים צמדים אחרי אהאב אביו ויהוה נשא עליו את המשא הזה:
30 אם לא את דמי נבות ואת דמי בניו ראיתי אמש נאם יהוה
ושלמתי לך בהלקה הזאת נאם יהוה
ועתה שא השלכהו בהלקה כדבר יהוה:
31 ואתחיה מלך יהודה ראה וינס דרך בית־חלן וירדף אחריו יהוא ויאמר נם
32 אתו וי־כחו [] בטעלה נור אשר את יבלעם וינס קנזו וימת שם: וירגבו אתו
33 עבדיו [י] יושלמה ויקברו אהו בקברתו־: בעיר דוד: ששנת אחת עשרה שנה
34 לזרם בן אהאב מלך אתחיה על יהודה:
35 ויבוא יהוא יזרעאלה ואיובל שמעה ותשם כפוך עיניה ותיקב את ראשה ל
36 ותשקף בעד החלון: ויהוא בא בשער ותאמר השלום נמרי הרג אדניו: וישא פניו
37 אל החלון ויאמר מי אתי מי וישקיפו אליו שנים שלשה פרוסים: ויאמר ששמו־
38 ויששמו־ ויו מקמה אל הקיר ואל הפרוסים וירמסנה: ויבא ויאבל וישת ויאמר
39 פקדו נא את הארורה הזאת וקברוה כי בת מלך היא: וילכו לקברה ולא מצאו לה

—419—

(ז) 9. אלי

(ח) 9. המלך

(ט) 9. ודמי כל עברי יהוה

(י) עם אבתי

(יא) אל המרכבה

(יב) זה את

8,11 לך אמר א- חיה תחיה והראני יהוה כי מות ימות: ויעמד את פניו וישם עד בש ויבך איש האלהים:

12 ויאמר תנאל מדוע אדני בכה ויאמר כי ידעתי את אשר תעשה לבני ישראל א-ת-ה מבצריהם השלח באש ובקריהם כחרב תהרג ועלליהם תרמש והרתיחם תבקע: ויאמר חזוהאל כי מה עבדך הכלב כי יעשה הדבר-ב- זהו ויאמר אלישע

13 הראני יהוה אתך מלך על ארם: וילך מאת אלישע ויבא אל אדניו ויאמר לו

14 מה אמר לך אלישע ויאמר אמר לי חיה תחיה: והי ממקרת ויקח המקבר ויטבל במים ויפרש על פניו וימת וימלך חזוהאל תחתיו:

10

16 ובשנת חמש ליזרם בן אקאב מלך ישראל ז מלך יהזרם בן יהושפט ע-ל-ה יהודה: בן שלשים ושתים שנה היה במלכו ושמונה שנה מלך בירושלם:

17 וילך בדרך מלכו ישראל כאשר עשו בית אקאב כי בת אקאב היתה לו לאשה

18 ויעש הרע בעיני יהוה: ולא אבה יהוה להשחית את יהודה למען דוד עבדו

19 כאשר אמר-ב- לתת לו ניר-ג- כל הימים:

20 בימיו פשע אדום מתחת יד יהודה וימלכו עליהם מלך: ויעבר יורם צעירה וכל הרכב עמו ויהי הוא קם לילה ויפה את אדום הפכיב אליו ואת שרי הרכב וינס העם לאהליו: ויפשע אדום מתחת יד יהודה עד היום הזה או תפשע לבנה בעת ההיא * * * * *

21 ויהר דברי יורם וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישב יורם עם אבתו ויקבר-ב- בעיר דוד וימלך אחזיהו בנו תחתיו:

25

כה בשנת שתים עשרה שנה ליזרם בן אקאב מלך ישראל מלך אחזיהו בן יהזרם

26 ע-ל-ה יהודה: בן עשרים ושתים שנה אחזיהו במלכו ושנה אחת מלך בירושלם ושם אמו עתליהו בת עמרי מלך ישראל:

27 וילך בדרך בית אקאב ויעש הרע בעיני יהוה כבית אקאב-ה-: וילך את יורם בן אקאב למלחמה עם תנאל מלך ארם בר-מית גלעד ויכזו יארמים את יורם:

29 וישב יורם המלך להתרפא בן-רעאל מן המפנים אשר יפה-ה- ברמה בהלחמו את חזוהאל מלך ארם ואחזיהו בן יהזרם-ג- ירד לראות את יורם-ד- בן-רעאל כי חלה הוא:

9,א ואלישע הנביא קרא לאחד מבני הנביאים ויאמר לו חנר מתניך וקח פך

2 השמן הזה בידך ולך ר-מית גלעד: ובאת שמה וראה שם יהוא בן יהושפט בן נמשי ובאת והקמתו מתוך אחיו והביאת אותו חדר בחדר: ולקחת פך השמן וינצקת על ראשו וצמרת כה אמר יהוה משחתך למלך יעל ישראל וקתחת הדלת ונסתה ולא תקכה:

ה.4 וילך הנער-ג- ר-מית גלעד: ויבא והנה שרי החיל ישבים ויאמר דבר לי אליך

19 (ב)	16 (ז) ויהושפט מלך יהודה	13 הנדול (ב)	8.1 לא (א)
הוא	27 (ח) כי חתן בית אקאב הוא	24 עם אבתו	19 (ג) לבניו
9.4 (א) הנער (א) הנביא	בן אקאב (א)	מלך יהודה (א)	29 (ד) יארמים

10 לרצים ולשלישים באו הבום איש אל יצא ונפוס לפי הרב וישלכו * * * * * וילכו עד
 27:26 ידביר בית הבעל: ויצאו את אֲשֶׁר־אֵת בֵּית הַבַּעַל וישרפוהו: ויתצו את מזבחי
 הבעל ויתצו את בית הבעל וישלפוהו למתראות עד היום:
 29:28 וישפד יהוא את הבעל מִיִּשְׂרָאֵל: רק חָטְאֵי יִרְבָּעָם בֶּן נֶבֶט אשר החטיא
 5 את ישראל לא סר יהוא מאחריהם^ב: ויאמר יהוה אל יהוא יען אשר הטיבת ל
 לעשות הישר בעיני ככל אשר בלכבי עשית לבית אהאב בני רבעים ישבו לך
 על כפא ישראל: ויהוא לא שמר ללכת בתורת יהוה אלהי ישראל בכל לבבו לא
 31 סר מִזֶּה־הַמְּאִיִּת יִרְבָּעָם אשר החטיא את ישראל:
 33:32 בימים ההם החל יהוה לקנות בישראל ויבס חואל בכל נבול ישראל: מן
 10 הירדן מורת השמש את כל ארץ הנלעד הנדי והראובני והמנשי מערער אשר על
 נחל ארנן והנלעד והבשן:

ויתר דברי יהוא וכל אשר עשה וכל נבורתו הלוו הם כתובים על ספר דברי
 הימים למלבי ישראל: וישב יהוא עם אבתיו ויקברו אתו בשטרון וימלך יהואחז לה
 15 בנו החתיו: והימים אשר מלך יהוא על ישראל עשרים ושמונה שנה^ב:
 36

II, א ועתליה אם אחיהו ארתה כי מת בנה * * * * * והאבד את כל זרע הממלכה:
 20 והקח יהושבע בת המלך יורם אחות אחיהו את יואש בן אחזיה ונתגב אתו^ג:
 2 מתוך בני המלך המזֶּז־תִּים בחדר המסות ויתִּסְתֶּר־הֵיוּ מפני עתליה ולא הומת:
 3 ויהי אהה בית יהוה מתחבא שש שנים ועתליה מלכת על הארץ:
 4 ובשנה השביעית שלח יהוידע ויקח את שרי המאיות לקרי ולרצים ויבא
 אתם^ד: בית יהוה ויכרת להם ברית וישבע אתם^ה: וירא אתם את בן המלך:
 25 ויצום לאמר זה הדבר אשר העטון השלשית מכם באי השֶׁבֶת ולמרי משֶׁמֶרֶת
 בית המלך: ושתי יהודות בכם כל יצאי השֶׁבֶת ושמרו את משֶׁמֶרֶת בית יהוה^ו:
 7 והקפתם על המלך סביב איש וכליו בידו והבא אל השְׁעָרוֹת יומת והיו את המלך
 8 בצאתו ובכאו:
 9 ויעשו שרי המאיות ככל אשר צוה יהוידע הכהן ויקחו איש את אנשיו באי
 השֶׁבֶת עם יצאי השֶׁבֶת ויבאו אל יהוידע הכהן: ויהן הכהן לשרי המאיות את
 30 ההנתיים: ואת השלמים אשר למלך דוד אשר בכית יהוה: ויעמדו הרצים איש
 11 וכליו בידו מכתף הבית הקיטני עד כתף הבית השמאלית * * * * * ילמכה ילבית^ז:
 12 ויוצא את בן המלך ויהן עליו את הנזר ואת הצעדות וימלך^ח: אתו ומשיחיהו ויבן
 כף ויאמרו יהי המלך:
 14:13 ותשמע עתליה את קול יהעם ותבא אל העם בית יהוה: ותרא והנה המלך
 35 עמר על העמוד כמטפס והשרים וההצרות יעל המלך וכל עם הארץ שמה
 ותקע בחצצרות ותקע עתליה את בנדיה ותקרא קשר קשר: ויצו יהוידע הכהן
 10

(א) 10. הַרְצִים וְהַשְּׁלִשִׁים (ב) עָלִי הוֹחֵב אֲשֶׁר בִּיתָאֵל וְאֲשֶׁר בְּרֹן (ג) ז' עַל
 (ד) 36 בַּשְּׁטָרֹן (ה) 11. א. וְהָקָם (ו) אָתּוּ וְאֵת סִנְקָתִי
 (ז) 11. ב. אָתּוּ (ח) 4. אֵלָיו (ט) בְּבֵית יְהוָה
 (י) 6 וְהַשְּׁלִשִׁית כְּשֶׁעַר סוּר וְהַשְּׁלִשִׁית כְּשֶׁעַר אַתֵּר הַרְצִים וְשִׁמְרָהֶם אֵת מִשְׁמֶרֶת הַבַּיִת מִקֶּחַ:
 (יא) 7 אֶל הַמֶּלֶךְ (יב) 11 עַל הַמֶּלֶךְ (יג) 13 הַרְצִין
 Kings 6

9,36 בה כי אם הגלגלת והרנלים וכפות הידים: וישבו וינידו לו ויאמר דבר יהוה הוא אשר דבר ביד ^אאלהיו התקשבי לאמר בחלק יורעאל יאכלו הכלבים את בשר איזבל: והת: נבלת איזבל כדמן על פני השדה ^באשר לא יאמרו זאת איזבל:

- 10,2,א זיכתב יהוא ספרים וישלח שמרון אל שרי העיר ^אלאמר: ועתה כבא הספר הזה אליכם ואתכם בני אדניכם ואתכם הרכב והסוסים ויער ^במקדו והנשק: וראיתם הטוב והישר מבני אדניכם ושמעתם על כפא אביו והלחמו על בית אדניכם: ויראו מאד ^גויאמרו הנה שני המלכים לא עמרו לפניו ואיך נעמד אנחנו: וישלח אשר על הבית ואשר על העיר והזקנים והאמנים אל יהוא לאמר עבדיך אנחנו וכל אשר האמר אלינו נעשה לא נמלך איש הטוב בעיניך עשה: ויכתב אליהם ספר שני ^דלאמר אם לי אתם ולקלי אתם שמעו קחו את ראשי אנשי בית ^האדניכם ובאו אלי כעת מחר יורעאלה: ויהי כבא הספר אליהם ויקחו את בני המלך וישחטום ^ושבעים איש וישמו את ראשיהם בדורים וישלחו אליו יורעאלה: ויבאו ^זויגדו לו לאמר הביאו ראשי בני המלך ויאמר שמו אתם שני צפרים פתח השער עד הבקר: ויהי בבקר ויצא ויעמד ויאמר אל כל העם צדקים אתם הנה אני קשרתי על ארני ואהרנהו ומו הבה את כל אלה: דעו אפוא כי לא יפל מדבר יהוה ארצה אשר דבר יהוה על בית אקאב ויהוה עשה את אשר דבר ביד עברו אליהו: ונך יהוא את כל הנשארים לבית אקאב בייורעאל וכל ג ^חאליו ומיעדו וכהניו עד בלתי השאיר לו ישרד:
- 13,12 ויקם ^אונלך שמרון הוא ^בבית-עקד הרעים בדרך: ויהוא מצא את אחי אתהוהו מלך יהודה ויאמר מי אתם ויאמרו אחי אתהוהו ונרד לשלום בני המלך ובני הנבירה: ויאמר תפשוים חיים ויתפשוים חיים וישחטום ^גאל בור בית-עקד ארבעים ושנים איש ולא השאיר איש מהם:
- 10 ינלך משם וימצא את יהונדב בן רכב לקראתו ויברכהו ויאמר אליו היש לבבך עם לבבי ישר כאשר לבבי עם לבבך ויאמר יהונדב יש ^דויאמר והוא ויש תנה את ירך ויתן ידו ויעלהו אליו ^ה: ויאמר לכה אחי וראה בקנאתי ליהוה ומרכב ^ואתו ברכבו: ויבא שמרון ונך את כל הנשארים לאקאב בשמרון עד השמרו כדבר יהוה אשר דבר אל אליהו:
- 18 ויקבץ יהוא את כל העם ויאמר אלהם אקאב עבד את הבעל מעט יהוא יעברנו הרפה: ועתה כל נבואי הבעל ^אכהניו קראו אלי איש אל יפקד כי זבח גדול לי לבעל כל אשר יפקד לא יחיה ויהוא עשה בעקבה למען האביד את יעבדי הבעל: ויאמר יהוא קדשו עזרה לבעל ויקראו: וישלה יהוא בכל ישראל ויבאו כל יעבדי הבעל ולא נשאר איש אשר לא בא ויבאו בית הבעל וימלא בית הבעל פה לפה: ויאמר לאשר על המלתחה הוצא לבוש לכל יעבדי הבעל ויצא להם ^בלבוש: ויבא יהוא ויהונדב בן רכב בית הבעל ויאמר ליעבדי הבעל חפשו ^גוראו פן יש ^דעמכם מעבדי יהוה כי אם יעבדי הבעל לדרם: ויבאו לעשות זבחים ועלות

ויהוא שם לו בחוץ שמנים איש ויאמר האיש אשר ימליט מן האנשים אשר כה אני מבוא על ידיכם נפשו תחת נפשו: ויהי ככלתו לעשות העלה ויאמר יהוא

---:~:~:~:---

- 9,36 (א) עברו (ב) בחלק יורעאל (ג) 10,א ולאקאב שבעים בנים בשמרון
 (ד) 10,א: יורעאל = הזקנים ואל האמנים אחאב
 (ה) 6 ובני המלך שבעים איש את גדלי העיר סגרים אותם * (ו) 8 המלאך * (ז) 12 ויבא
 (ח) 10 אל המרכבה (ט) 19 כל יעבדיו (י) כל (יא) 23 פה

למלכי יהודה: ויקמו עבדיו ויקשרו קשר ויבנו את יואש בית מלא יהירד סלא: 12,21
 ויוזבר בן שפמץ ויהונדב בן שפר עבדיו הקהו וימת ויקברו אתו עם אבתיו בעיר 22
 דוד וימלך אמציה בנו תחתיו:

5

בשנת עשרים ושלש שנה ליואש בן אחזיהו מלך יהודה מלך יהואחז בן 13, א
 והוא על ישראל בשמרון שבע עשרה שנה:

ויעש הרע בעיני יהוה וילך אחר חמסות ירבעם בן נבט אשר החטיא את 2
 10 ישראל לא סר ממנה: ויתר אף יהוה בישראל ויהנם ביד חזאל מלך ארם וביד 3
 בן הדד בן הוזל כל הימים: ויחל יהואחז את פני יהוה וישמע אליו יהוה כי 4
 ראה את לחץ ישראל כי לחץ אתם מלך ארם: ויתן יהוה לישראל מושיע ויצא-ס-ה 5
 ממתת יד ארם וישבו בני ישראל באקליתם כתמול שלשום: אך לא סרו מהחמסות 6
 בית ירבעם אשר החטיא את ישראל בה הלכו-ו וגם האשורה עמדה בשמרון: 7
 15 כי לא השאיר ליהואחז עם כי אם חמשים פרישים ועשרה רכב ועשרת אלפים 8
 רגלי כי אבדם מלך ארם וישלם כעפר לד-ק: 9
 ויתר דברי יהואחז וכל אשר עשה ונבורתו הלוא הם כתובים על ספר דברי 8
 הימים למלכי ישראל: וישכב יהואחז עם אבתיו ויקברוהו בשמרון וימלך יואש 9
 בנו תחתיו:

20

בשנת שלשים ושבע שנה ליואש מלך יהודה מלך יהואש בן יהואחז על 1
 ישראל בשמרון שש עשרה שנה:

ויעשה הרע בעיני יהוה לא סר מיחמסות ירבעם בן נבט אשר החטיא 11
 את ישראל בה הלך: 12
 ויתר דברי יואש וכל אשר עשה ונבורתו אשר גלחם עם אמציה מלך יהודה 12
 הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: וישכב יואש עם אבתיו 13
 וירבעם ישב על כסאו ויקבר יואש בשמרון עם מלכי ישראל:

30

ואלישע הלה את חליו אשר ימות בו וירד אליו יואש מלך ישראל ויבקע על 14
 פניו ויאמר אבו אבי רכב ישראל ופרש-4: ויאמר לו אלישע קח קשת וחצים 15
 ויקח אליו קשת וחצים: ויאמר למלך-8- הרבב ירך על הקשת וירכב ידו וישם 16
 אלישע ידיו על ידי המלך: ויאמר פתח החלון קדמה ופתח ויאמר אלישע ויה 17
 35 ויזר ויאמר הין תשועה ליהוה ותין תשועה בארם והכית את ארסו עד פלה: 18
 ויאמר קח ההצים ויקח ויאמר למלך-8- הק ארצה וק שלש פעמים ויעמד: 19
 ויקצה עליו איש האלהים ויאמר להבות חמט או שש פעמים או הכית את ארם 19
 עד פלה ועתה שלש פעמים תקח את ארם:
 וימת אלישע ויקברוהו וגרודי מואב יבאו בארץ יבאו שנה יבשנה: ויהי הם 21, 22
 40 קברים איש והנה ראו את הגרוד וישליכו את האיש בקבר אלישע וילכו-ו וינע-ו:
 בעצמות אלישע ויהי ויקם על רגליו:
 והזאל-ו להין את ישראל כל ימי יהואחז ויקח חזאל מידו את הפלשת 22

12-13

- II את פִּקְדֵי הַחֵיל וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הוֹצִיאוּ אֹתָם^א וְהָבֵא אַחֲרֶיהָ הַמֶּת בַּחֶרֶב כִּי
16 אָמַר הַכְּהֵן אֵל תוֹמַת בֵּית יְהוָה: וַיִּשְׁמוּ לָהּ יָדַיִם וַתָּבוֹא דֶרֶךְ מְבוֹא הַסּוֹסִים בֵּית
הַמֶּלֶךְ וַתּוֹמַת שָׁם:
17 וַיִּכְרַת יְהוֹדָע אֶת הַבְּרִית בֵּין יְהוָה וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם לִהְיוֹת לְעַם לַיהוָה יִזְ: וּ
18 וַיָּבֵא־ כָל עַם הָאָרֶץ בֵּית הַבַּעַל וַיִּתְּצוּהָ אֶת מוֹכַחְתָּהּ וְאֶת צִלְמוֹ שִׁבְרוּ הַיֵּטֵב וְאֶת
מִקְנֵן כְּהֵן הַבַּעַל הִרְגוּ לִפְנֵי הַמּוֹבַח־
19 וַיִּשֶׁם הַכְּהֵן פִּקְדָת עַל בֵּית יְהוָה: וַיִּקַּח אֶת שְׂרֵי הַמָּאוֹת וְאֶת הַכְּרִי וְאֶת
הַרְצִימִים^ב וַיִּרְדּוּ אֶת הַמֶּלֶךְ מִבֵּית יְהוָה וַיִּבְאוּ דֶרֶךְ שַׁעַר הַרְצִימִים בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיֵּשֶׁב
כ עַל כֶּסֶף הַמִּלֻּכִּיהָ: וַיִּשְׁמַח כָּל עַם הָאָרֶץ וְהַעִיר שִׁקְטָה וְאֶת עַתְלֵיהֶוּ הַמֵּיתוּ
10 בַּחֶרֶב בֵּית מֶלֶךְ:

- II,2 א בן שבע שנים יהואש במלכו: בשנת שבע ליהוא מלך יהואש וארבעים
שנה מלך בירושלם ושם אמו צִיָּה מִבְּאֵר שִׁבְעִי:
4.3 וַיַּעַשׂ יְהוֹאָשׁ הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כָּל יְמָיו אֲשֶׁר הוֹרְתָהּ יְהוֹדָע הַכְּהֵן: רַק הַבְּמוֹת
לֹא סָרוּ עוֹד הָעָם מִזְבָּחִים וּמִקְטָרִים בַּבְּמוֹת:
ה וַיֹּאמֶר יְהוֹאָשׁ אֶל הַכְּהֵנִים כָּל כֶּסֶף הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר יוֹבֵא בֵּית יְהוָה כֶּסֶף
6 עֲרֵךְ־ אִישׁ^א וְכָל כֶּסֶף אֲשֶׁר יַעֲלֶה עַל לֵב אִישׁ לְהָבִיא בֵּית יְהוָה: יִקְחוּ לָהֶם
הַכְּהֵנִים אִישׁ מֵאֵת מִקְדָּוָהּ וְהֵם יִחְזְקוּ אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת לְכָל אֲשֶׁר יִמְצָא שָׁם בֵּדֶק:
7 וְהֵיוּ בִשְׁנַת עֶשְׂרִים וּשְׁלֹשׁ שָׁנָה לְמֶלֶךְ יְהוֹאָשׁ לֹא חִזְקוּ הַכְּהֵנִים אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת:
8 וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ יְהוֹאָשׁ לַיהוֹדָע הַכְּהֵן וּלְכְהֵנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם מִדּוּעַ אֵינְכֶם מְחַזְּקִים
אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת וְעַתָּה אֵל תִּקְחוּ כֶּסֶף מֵאֵת מִקְדָּוָהּ כִּי לְבִדֶּק הַבַּיִת תִּתְּנֶהוּ:
9 וַיָּאָתוּ הַכְּהֵנִים לְבַלְתִּי וַיִּקְחַת כֶּסֶף מֵאֵת הָעָם וּלְבַלְתִּי חִזַּק אֶת בֵּדֶק הַבַּיִת:
י וַיִּקַּח יְהוֹדָע הַכְּהֵן אֶרְוֹן אֶחָד וַיִּקַּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אֹתוֹ אֶצְלֵי־[ה] הַמִּצְבֵּי־[ה].
25 בָּבוֹא אִישׁ בֵּית יְהוָה וְנִתְּנוּ שָׁמָּה הַכְּהֵנִים שְׂמֵרֵי הַסֶּף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית
יְהוָה: וְהֵיוּ כִּרְאוֹתָם כִּי רַב הַכֶּסֶף בְּאֶרְוֹן וַיַּעַל סֵפֶר הַמֶּלֶךְ וַיִּצְרּוּ וַיִּמְנּוּ אֶת הַכֶּסֶף
12 הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה: וַיִּגְתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף הַמִּתְּכָן עַל יַד עֹשֵׂי הַמְּלָאכָה הַפְּקִידִים בֵּית
13 יְהוָה וַיּוֹצִיָּאוֹהוּ לְחֶרֶשׂי הָעֵץ וּלְבָנִים הָעֹשִׂים בֵּית יְהוָה: וּלְגַדְרִים וּלְחֻצְבֵי הָאֲבָן
וּלְקִנּוֹת עֲצִים וְאֲבָנֵי מִתְּצֵב לְחִזּוֹק אֶת בֵּדֶק בֵּית יְהוָה לְכָל אֲשֶׁר יֵצֵא עַל הַבַּיִת
14 לִּתְקִיָּה: אֵךְ לֹא יַעֲשֶׂה^ב סִפּוֹת כֶּסֶף מְזֻמְרוֹת מְזֻרְקוֹת חֲצֻצְרוֹת כָּל כְּלֵי זָהָב
30 וְכָלִי כֶּסֶף מִן הַכֶּסֶף הַמּוֹבֵא בֵּית יְהוָה: כִּי לְעֹשֵׂי הַמְּלָאכָה יִתְּנֶהוּ וְחִזְקוּ בּוֹ אֶת
16 בֵּית יְהוָה: וְלֹא יִתְּשְׁבוּ אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר יִתְּנוּ אֶת הַכֶּסֶף עַל יָדָם לְעֹשֵׂי
17 הַמְּלָאכָה כִּי בְּאִמְנָה הֵם עֹשִׂים: כֶּסֶף אֲשֶׁם וְכֶסֶף חֲטָא־ת לֹא יוֹבֵא בֵּית יְהוָה
לְכַהֲנִים יְהִי־ה־:
18 אִזּוּ יַעֲלֶה חֲזָאֵל מֶלֶךְ אַרְם וַיִּלְחֶם עַל גַּת וַיִּלְכְּדָהּ וַיִּשֶׁם חֲזָאֵל פָּנָיו לְעֻלוֹת עַל
35 יְרוּשָׁלַם: וַיִּקַּח יְהוֹאָשׁ מֶלֶךְ יְהוּדָה אֶת כָּל הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר הִקְדִּישׁוּ יְהוֹשָׁפָט וַיהוֹרָם
וְאֶתְחִיָּוִהוּ וְאֶתְחִי מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת קְדָשֵׁיהֶם וְאֶת כָּל הַזָּהָב הַנִּמְצָא בְּאֲצֻרוֹת בֵּית יְהוָה
וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לְחֲזָאֵל מֶלֶךְ אַרְם וַיַּעַל מֵעַל יְרוּשָׁלַם:

- כ וַיִּתֵּר דְּבָרֵי יוֹאָשׁ וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דְּבָרֵי הַיָּמִים
40

—*—*—*—*—*

(א) אל מִבֵּית לְסַבְרָת

(א) II,11 שְׂרֵי הַמָּאוֹת

(ג) II,27 כֶּסֶף נִשְׁפָּט עֲרֹכוֹ

(ד) 19 וְאֶת כָּל עַם הָאָרֶץ

(ז) 17 וּבֵין הַמֶּלֶךְ וּבֵין הָעָם

(ח) 14 בֵּית יְהוָה

(ט) 11 וְהַכְּהֵן הַגְּדוֹל

(י) II,1 יִמְנִיִן

- בשנת חמש עשרה שנה לאמצייהו בן יואש מלך יהודה מלך ירבעם בן יואש 14.23
 יעלי ישראל בשמרון ארבעים ואחת שנה:
 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ-ה-מאית ירבעם בן נבט אשר החטיא את 24
 ישראל: הוא השיב את נבול ישראל מלבוא חקת עד ים הערבה בדבר יהוה 25
 אלהי ישראל אשר דבר ביד עברו יונה בן אמתי הנביא אשר מנתחחפר: כי 26
 ראה יהוה את עני ישראל המר מאד ואפס עניו ואפס עוזב ואין עור לישראל:
 ולא דבר יהוה למחות את שם ישראל מקחת השמים ויושיעם ביד ירבעם בן יואש: 27
 ויתר דברי ירבעם וכל אשר עשה ונבורתו אשר נלחם ואשר השיב את 28
 דמשק ואת חקת לישראל הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל:
 וישבב ירבעם עם אבתיו ויקבר בשמרון עם מלכי ישראל וימלך וכריה בנו תחתיו: 29

- בשנת עשרים ושבע שנה לירבעם מלך ישראל מלך עוריה בן אמציה יעלי 15.א
 15 יהודה: בן שש עשרה שנה היה במלכו וחמשים ושנים שנה מלך בירושלם ושם 2
 אמו יכליהו מירושלם:
 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה אמציהו אביו: רק הבמות לא סרו 4.3
 עוד העם מובחים ומקטרים בבמות: וינע יהוה את המלך והי מצרע עד יום ה
 מתו וישב בבית יהקפשיה וזתם בן המלך על הבית שפט את ה-עם-ז: 5
 ויתר דברי עוריהו וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים 6
 למלכי יהודה: וישבב עוריה עם אבתיו ויקברו אתו ב-בעיר דוד וימלך זתם בנו 7
 תחתיו:

- בשנת שלשים ושמונה שנה לעוריהו מלך יהודה מלך וכריהו בן ירבעם על 25
 ישראל בשמרון ששה חדשים:
 ויעש הרע בעיני יהוה כאשר עשו אבתיו לא סר מחמאית ירבעם בן נבט 9
 אשר החטיא את ישראל: ויקשר עליו שלם בן יבש ונפחו ביי-קליעם וימיתו 1
 וימלך תחתיו:
 ויתר דברי וכריה הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: הוא 11.11
 דבר יהוה אשר דבר אל יהוא לאמר בני רביעים ישבו לך על כסא ישראל והי בן: 30

- שלום בן יבש מלך בשנת שלשים ותשע שנה לעוריה מלך יהודה וימלך 13
 13 ירה ימים בשמרון:
 ויעל מנחם בן גדי מתרצה ויבא שמרון ונד את שלום בן יבש בשמרון 14
 וימיתו וימלך תחתיו:
 ויתר דברי שלום וקשרו אשר קשר הנם כתובים על ספר דברי הימים למלכי 15
 40 ישראל: או יכה מנחם את תפ-ח ואת כל אשר בה ואת נבוליה מתרצה 16
 יערי * * * כי לא פתחה לוי ויד את [ה] יאת [תרותיה בקע:

13,23 מהים האחרון עד אפק: וַיִּמְן יהוה אתם ויִרְחַמֶם וַיִּפֶן אליהם למען בריתו את
 24 אברהם יצחק ויעקב ולא אבה השחיתם ולא השליכם מעל פניו: וימת חֲזָאֵל
 כה מלך ארם וימלך בן הדיה בנו תחתיו: וַיָּשֶׁב יהואש בן יהואז ויקח את הערים
 מיד בן הדיה בן חֲזָאֵל אשר לקח מיד יהואזו אביו במלחמה שלש פעמים הָפְתוּ
 יואש וַיָּשֶׁב את ערי ישראל:

5

- 14,א בשנת שמים ליואש בן יואזו מלך ישראל מלך אמציהו בן יואש עֵלֶּאֱ
 2 יהודה: בן עשרים והמש שנה היה במלכו ויעשרים ותשע שנה מלך בירושלם
 ושם אמו יהועדין מן ירושלם:
 4,3 ויעש הישר בעיני יהוה רק לא כדוד אביו ככל אשר עשה יואש אביו: רק
 ה הבמות לא סרו עוד העם מִזְבָּחִים ומקטרים בבמות: ויהי כאשר הוקה הממלכה
 6 בידו וַיִּךְ את עבדיו המפכים את אביו: ואת בני המפכים לא המית ככתוב בספר
 תורת משה אשר צוה יהוה לאמר לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על
 7 אבות כי אם איש בקטאו ימות: הוא הפה את אדום בני המלח עֶשְׂרֵת אלפים
 יָנִיאת וְהִפְלַע יָתֵפֵשׂ במלחמה ויקרא את שמה יִקְתָּאל עד היום הזה:
 8 או שלח אמציה מלאכים אל יהואש בן יהואזו בן יהוא מלך ישראל לאמר
 9 לכה נתראה פנים: וישלח יהואש מלך ישראל אל אמציהו מלך יהודה לאמר
 20 החוה' שלה אל הארו אשר בלבנון לאמר תנה את בתך לבני לאשה ותעבר חית
 השרה ותרמס את החות: הָפְה הפית את אדום וגשאך לכך הַפְבַּד וְשֶׁב בביתך
 למה תתגרה ברעה ונפלתה אתה ויהודה עמך:
 11 ולא שמע אמציהו ויעל מלך ישראל ויתראו פנים: כבית שמש אשר
 13,12 ליהודה: וינגף יהודה לפני ישראל ויגסו איש לאהלו: ואת אמציהו פֶּשׁ
 25 יהואש מלך ישראל בבית שמש ויבא אֵיִהוּ ירושלם ויפרץ בחומת ירושלם
 14 מִשְׁעַר אֶפְרַיִם עד שער הפנה ארבע מאות אמה: את הַזֹּהֵב והכסף ואת
 כל הַפְּלִים הנמצאים בית יהוה ובאוצרות בית המלך ואת בני התערבות [לקח]
 וַיָּשֶׁב שְׁמֹרֹנָה:
 16 וַיִּתֵּר דברי יהואש אשר עשה ונבורתו, ואשר נלחם עם אמציהו מלך יהודה
 30 הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל: וישפב יהואש עם אבתיו
 ויקבר בשמרון עם מלכי ישראל וימלך ירבעם בנו תחתיו:

17 ויחי אמציהו בן יואש מלך יהודה אחרי מות יהואש בן יהואזו מלך ישראל
 חמש עשרה שנה:

- 18 וַיִּתֵּר דברי אמציהו יוכל אשר עשה: הלא הם כתבים על ספר דברי הימים
 19 למלכי יהודה: ויקשרו עליו קשר בירושלם ויגם לכישה וישלחו אחריו לכישה
 21,כ וימתו שם: וישאו אתו על הפוסים ויקבר בירושלם עם אבתיו בעיר דוד: ויקחו
 כל עם יהודה את עזריה והוא בן שש עשרה שנה וימלכו אתו תחת אביו אמציהו:
 22 הוא בנה את אילת וישבקה ליהודה אחרי שֶׁכַּב המלך עם אבתיו:

40

(א) 13,23 עד עתה * (ב) 14,3 עשה * (ג) 14,ה המלך * (ד) 9 אשר בלבנון (e) אשר בלבנון * (ז) 11 יהואש
 (ח) 14,11 הוא ואמציהו מלך יהודה (9) 13 מלך יהודה בן יהואש בן אחזיהו (י) 14 כל

וַיֵּתֶר דַּבְּרֵי יוֹתָם וְכָל אֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דַּבְּרֵי הַיָּמִים 15,36
לְמַלְכֵי יְהוּדָה:

בַּיָּמִים הָאֵלֶּם הִחַל יְהוָה לְהַשְׁלִיחַ בְּיְהוּדָה רֹצְחֵי מֶלֶךְ אֲרָם וְאֵת פָּקֵחַ בֶּן 37
רַמְלִיהוּ: וַיִּשְׁעָב יוֹתָם עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻם בְּעִיר דֹּדֵם וַיִּמְלֹךְ אָחָז בְּנוֹ תַחְתָּיו: 38

5

בִּשְׁנַת שֶׁבַע עָשָׂרָה שָׁנָה לְפָקֵחַ בֶּן רַמְלִיהוּ מֶלֶךְ אָחָז בֶּן יוֹתָם 16,א

2 «עֲלֵי» יְהוּדָה: בֶּן עָשָׂרִים שָׁנָה אָחָז בְּמַלְכוּתוֹ וְשֵׁשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה מֶלֶךְ בִּירוּשָׁלַם

3 וְלֹא עָשָׂה הַיִּשְׂרָאֵל בְּעֵינֵי יְהוָה כְּדָוִד אָבִיו: וְלֹךְ בְּדֶרֶךְ מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל וְגַם 10

אֵת בְּנֵי הַעֲבִיר בְּאֵשׁ כְּתַעֲבוֹת הַגּוֹיִם אֲשֶׁר הִרְשִׁי יְהוָה אֶתֶם מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

4 וַיּוֹצֵא וַיִּקְטֹרַע בְּכַמּוֹת וְעַל הַגְּבֻעוֹת וְתַחַת כָּל עֵץ רַעְנָן:

5 אִזְּעָה רֹצְחֵי מֶלֶךְ אֲרָם וְפָקֵחַ בֶּן רַמְלִיהוּ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וִירוּשָׁלַם לְמַלְחָמָה 6

וַיִּצְרוּ עֲלֵיהֶם וְלֹא יָכְלוּ לְהִלָּחֵם: בַּעַת הַהִיא הִשִּׁיב מֶלֶךְ אֲרָם אֵת אֵילַת לְאֵלִים 6

15 וַיִּגְשֵׁל אֶת הַיְהוּדִים מֵאֵילֵי־טִים וְאֵילֵי־שִׁים בְּאוֹ אֵילַת וַיִּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

7 וַיִּשְׁלַח אָחָז מַלְאכִים אֶל הַגִּלְתֵּי פֶלְסָר מֶלֶךְ אַשּׁוּר לֵאמֹר עֲבֹדְךָ וּבְנֶךָ אֲנִי עֹלֵה 7

8 וְהוֹשִׁיעֵנִי מִכַּף מֶלֶךְ אֲרָם וּמִכַּף מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל הַקּוֹמִים עָלַי: וַיִּקַּח אֹהוּ אֶת הַכֶּסֶף 8

9 וְאֵת הַזָּהָב הַנִּמְצָא בֵּית יְהוָה וּבְאֶצְרוֹת בֵּית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח לִשְׂפֵלֶךָ וַיִּשְׁמַע 9

אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר וַיַּעֲלֵה אֶל דְּמִשְׁק וַיַּתְּפֵתָהּ וַיִּנְלַקְתָּהּ וְאֵת רֹצְחֵי הַמֵּית: 20

10 וַיִּלְךְ לִקְרֹאתָהּ וַיִּרֶא אֶת הַמוֹצֵחַ אֲשֶׁר בְּדְמִשְׁק וַיִּשְׁלַח וַיִּשְׁלַח־הִי אֶל אוֹרִיָה הַכְּהֵן 10

11 אֶת «הַיְהוּדִים הַמוֹצֵחַ וְאֵת תְּבֻנֹתוֹ לְכָל מַעֲשָׂהוֹ: וַיִּבֶן אוֹרִיָה אֶת הַמוֹצֵחַ כְּכֹל 11

12 אֲשֶׁר שִׁלַּח אֹהוּ» אֶת־הֵם בֶּן עָשָׂה אוֹרִיָה הַכְּהֵן עַד בּוֹא הַמֶּלֶךְ מִדְּמִשְׁק: וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ 12

13 מִדְּמִשְׁק וַיִּרֶא אֶת הַמוֹצֵחַ וַיִּקְרַב הַמֶּלֶךְ יָאֵל הַמוֹצֵחַ וַיַּעַל עָלָיו: וַיִּקְסַר אֶת 13

עַלְתּוֹ וְאֵת מִנְחָתוֹ וַיִּסַּךְ אֶת נִסְכּוֹ וַיִּזְרַק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לִפְנֵי הַמוֹצֵחַ: 14

14 וְאֵת הַמוֹצֵחַ אֲשֶׁר לִפְנֵי יְהוָה וַיִּקְרַב מֵאֵת פְּנֵי הַבַּיִת וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל יָרֵךְ הַמוֹצֵחַ 25

צְפוּנָה:

15 וַיִּצְוֶהוּ לֵאמֹר עַל הַמוֹצֵחַ הַגָּדוֹל הַקָּסָר אֶת עַלְת הַבֶּקֶר וְאֵת מִנְחַת הָעֶרֶב 15

וְאֵת עַלְת הַמֶּלֶךְ וְאֵת מִנְחָתוֹ וְאֵת עַלְת כָּל הַיְעָם וּמִנְחָתָם וְנִסְכֵיהֶם וְכָל דָּם 16

עֹלָה וְכָל דָּם זָבַח עָלָיו וַיִּזְרַק מִזֶּבֶח הַנְּחֻשֶׁת יְהוָה לִי יִלְבַּקְתִּי: וַיַּעַשׂ אוֹרִיָה הַכְּהֵן 16

30 כְּכֹל אֲשֶׁר צִוָּה־הִי אֹהוּ:

17 וַיִּקְצֹץ הַמֶּלֶךְ אֶת הַמִּסְבָּנוֹת וַיִּסַּךְ מֵעֲלֵיהֶן אֶת הַיָּדַי וְאֵת הַיָּם הַתּוֹרֵד 17

18 מֵעַל הַבֶּקֶר הַנְּחֻשֶׁת אֲשֶׁר תַּחְתָּיהֶן וַיִּתֵּן אֹתוֹ עַל מַרְצֶפֶת אֲבָנִים: וְאֵת מוֹסַף 18

הַשִּׁבְתִּי אֲשֶׁר בְּנוֹ בְּבֵית וְאֵת מִבּוֹא הַמֶּלֶךְ הַחַיְצוֹן הַסָּבִיב כִּי־יִהְיֶה מִפְּנֵי מֶלֶךְ אַשּׁוּר: 19

19 וַיֵּתֶר דַּבְּרֵי אֹהוּ וַיִּאֲשֶׁר עָשָׂה הֲלוֹא הֵם כְּתוּבִים עַל סֵפֶר דַּבְּרֵי הַיָּמִים לְמַלְכֵי 19

35 יְהוּדָה: וַיִּשְׁעָב אֹהוּ עִם אֲבֹתָיו וַיִּקְבְּרֻם בְּעִיר דֹּדֵם וַיִּמְלֹךְ חֻזַּקְיָהוּ בְּנוֹ תַחְתָּיו: 20

49-50

15,38 (א)	עם אבתיו	(ב) אביו	(ג) 16:1 אלהיו	(ד) 6 רצוין
16,8 (א)	אשור	(ב) 9 מלך אשור	(ג) קריה	(ד) 16:1 המלך (א) אחז
(א) 16:1	הגלית פלסר מלך אשור דמשק	(ב) המלך אחז	(ג) 11 הכהן	(ד) המלך
(א) 16:1	דמשק אחז	(ב) 11 המלך	(ג) 14 ככין המוצח וככין בית יהוה	(ד) 16:1 מרמשק
(א) 16:1	המלך אחז את אוֹרִיָה הַכְּהֵן	(ב) הארין	(ג) 16:1 המלך	(ד) 17 אחז
(א) 17	המסנרות	(ב) 16:3 עם אבתיו		

15,17 בשנת שלשים ותשע שנה לעזריה מלך יהודה מלך מנחם בן גְדִי על ישראל עשר שנים בשמרון:

18 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מ־חִטָּאֵי יִרְבְּעָם בן נֶבֶט אשר החטיא

19 את ישראל: ב־יָמָיו בא פול מלך אשור על הארץ ויתן מנחם לפול אלף כפר

כ כסף להיות ידיו אתו: ויצא מנחם את הכסף על ישראל על כל גבורי החיל

5 לתת למלך אשור חמשים שקלים: לאיש אחד וישב מלך אשור ולא עמד שם בארץ:

21 ויתר דברי מנחם וכל אשר עשה הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים

22 למלכי ישראל: וישב מנחם עם אבתיו וימלך פקחיה בנו תחתיו:

10

23 בשנת חמשים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פקחיה בן מנחם על ישראל בשמרון שנתים:

24 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מחִטָּאֵי יִרְבְּעָם בן נֶבֶט אשר החטיא את

15 כה ישראל: ויקשר עליו פֶּקַח בן רמליהו שלישו ויִבְהוּ בשמרון בארמון בית מלך [] ועמו חמשים איש מבני גִּלְעָדִים וימתהו וימלך תחתיו:

26 ויתר דברי פקחיה וכל אשר עשה הָנָם כתובים על ספר דברי הימים למלכי ישראל:

20

27 בשנת חמשים ושנים שנה לעזריה מלך יהודה מלך פֶּקַח בן רמליהו על ישראל בשמרון ועשרים שנה:

28 ויעש הרע בעיני יהוה לא סר מן חִטָּאֵי יִרְבְּעָם בן נֶבֶט אשר החטיא

29 את ישראל: בימי פֶּקַח־בן רמליהו בא תַּגְלַת פְּלֶאָסֶר מלך אשור ויקח את עִזּוֹן ואת

אֶבְל־בֵּית־מַעֲבָה ואת יַנּוּחַ ואת קָדֵשׁ ואת חֲצוֹר ואת הַגִּלְעָד ואת[^א] הַגְּלִילָה

ל כל ארץ נפתלי ויגלם אשורה: ויקשר קשר הושע בן אלה על פֶּקַח בן רמליהו ויִבְהוּ וימתהו וימלך תחתיו:

31 ויתר דברי פֶּקַח וכל אשר עשה הָנָם כתובים על ספר דברי הימים למלכי

30 ישראל:

32 בשנת שנים לפֶּקַח בן רמליהו מלך ישראל מלך יוֹתָם בן עֹזִיָּהוּ ויהו[^ע]־לֵם:

33 יהודה: בן עשרים וחמש שנה היה במלכו ושש עשרה שנה מלך בירושלם ושם

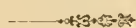
אמו ירושא בת צדוק:

34 ויעש הישר בעיני יהוה ככל אשר עשה עֹזִיָּהוּ אביו: רק הבמות לא

סרו עוד העם מוֹבְחִים ומקטרים בבמות הוא בנה את שער בית יהוה

העליון:

40

כסף (ז) 15,18 על

(8) 19 להחזיק הממלכה בידו

(א) 15,18 על

(ט) 15,18 את ארגב ואת יחזת יאירי

(8) 29 מלך ישראל

(ז) 34 עשה

(ז) 15,18 בשנת עשרים ליוֹתָם בן עֹזִיָּהוּ

17,א בשנת שתים עשרה לאָחז מלך יהודה מלך הושע בן אלה בשמרון על ישראל תשע שנים:

- 3:2 ויעש הרע בעיני יהוה רק לא כמלכי ישראל אשר היו לפניו: עליו עלה
4 שלמנאסר מלך אשור ויהי לו הושע עבד וישב לו מנחה: וימצא מלך אשור
בהושע קשר אשר שלח מלאכים אל סוא מלך מצרים ולא העלה מנחה למלך
ה אשור כשנה בשנה ויעָרְהוּ [א] מלך אשור בית פלא: ויעל מלך אשור
6 בכל הארץ ויעל: שמרון ויצר עליה שלש שנים: בשנת התשיעית להושע לכר
מלך אשור את שמרון ויגל את ישראל: אשורה וישב אותם ביחלה: וכתבור נהר-
גזון ובה-רי מדי:
- 7 ויהי כי חטאו בני ישראל ליהוה אלהיהם המעלה אתם מארץ מצרים
8 מתחת יד פרעה מלך מצרים ויראו אלהים אחרים: וילכו בהקות הגוים אשר
9 הוריש יהוה מפני בני ישראל [א]: ויחפאו בני ישראל [ב]: דברים אשר לא כן על
יהוה אלהיהם ויבנו להם כמות ככל עריהם ממגדל נוצרים עד עיר מקָצֶר:
11:1 ויצבו להם מצבות ואַשִׁירִים על כל גִּבְעָה גְבוּהָה ותחת כל עץ רענן: ויקטרו שם
12 כגוים אשר הִגְלָה יהוה מפניהם ויעשו דברים רעים להכעיס את יהוה: ויעבדו
13 הגללים אשר אמר יהוה להם לא תעשו את הרבר הזה: ויעַד יהוה בישראל
וביהודה ביד כל נביאָוֹ לֵאמֹר שָׁבוּ מִדְּרִכֵיכֶם הָרָעִים וְשָׁמְרוּ מִצְוֹתֵי אֲשֶׁר
14 צִוִּיתִי אֶת אֲבוֹתֵיכֶם וְאֲשֶׁר שִׁלַּחְתִּי אֵלֵיכֶם בִּיד עֲבָדֵי הַנְּבִיאִים: ולא שמעו ויקשו
15 את עֲרָפֶם מִ-עֲרַף אֲבוֹתָם אֲשֶׁר לֹא הֵאֱמִינוּ בִיהוֹה אֱלֹהֵיהֶם: וימאסו את חֲקוֹ
ואת בריתו אשר כרת את אבותם ואת עֲדוּתוֹ אֲשֶׁר הָעִיד בָּם וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי
16 הַגּוֹיִם אֲשֶׁר סָבִיבְתֶם אֲשֶׁר צִוָּה-יְיָ אֶתְּכֶם לַעֲשׂוֹת כְּהֵם: ויעזבו את מִצְוֹת
יהוה אלהיהם ויעשו להם מִסְכָּה וישתַּחֲוּוּ לְכָל צֶבַע הַשָּׁמַיִם ויעבדו את הבעל:
17 ויעבירו את בניהם ואת בנותיהם באש ויקסמו קסמים וינחשו ויתמכרו לעשות
18 הרע בעיני יהוה להכעיסו: ויתאַנֶּף יהוה מאד בישראל ויפָרַם מֵעַל פְּנֵיו לֹא
נשאר רק שִׁכְבֵת יהודה לְבָדוֹ:
- 19 נם יהודה לא שמר את מִצְוֹת יהוה אלהיהם וַיִּלְךְ- בַּהֲקוֹת יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
כ עָשׂוּ: וימָאֵס יהוה בכל זרע ישראל ויעַנֵם ויתַּנֵּם בִּיד שְׁלֹמִים עַד אֲשֶׁר הִשְׁלִיכֶם
מִפְּנֵיו:

- 21 כי קרע ישראל מעל בית דוד וימליכו את ירָבְעָם בן נבַט וישא ירָבְעָם את
22 ישראל והחטיאם חֲמָאָה גְדוֹלָה: וילכו בני ישראל בַּחֲטֵאֵ-אֶת ירָבְעָם אֲשֶׁר
23 עִשָּׂה לֹא סָרוּ מִמֶּנָּה: עד אשר הסיר יהוה את ישראל מעל פְּנֵיו כאשר דבר
ביד כל עבדיו הנביאים ויגל ישראל מעל ארמתו אשורה עד היום הזה:

- 24 ויבא מלך אשור מבבל ומכותה ומעוא ומחמת וספרוים וישב בערי שמרון
25 כה תחת בני ישראל וירשו את שמרון וישבו בעריה: ויהי בתחלת שְׁבַתְתָם-^א לא
26 יראו את יהוה וישלח-^ב בהם את האריות ויהיו הרגים בהם: ויאמרו למלך
אשור לאמר הגוים אשר הגלית ותושב בערי שמרון לא ידעו את משפט אלהי
הארץ וישלח כם את האריות והִנֵּם ממותים אותם כאשר אינם ידעים את משפט
27 אלהי הארץ: ויצו מלך אשור לאמר הליכו שמה-^ג מִהַכְּהִנִּים אֲשֶׁר הִגְלִיתֶם מִשֵּׁם

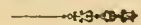
17:4 (א) ויאסרהו	(ב) 8 ומלכי ישראל אשר עשו	(ג) 11 בכל במות	(ד) 13 כל תוה
(א) 13 חקותי ככל התורה	(א) 17:טו אחרי ההבל והיבלו ו	(ה) 17 יהוה	(ה) 17:טו
(ב) 16 כל	(א) 21 אחרי יהוה	(א) 22 כל	(א) 27 אחר
(א) 17:כה שם	(א) 27 יהוה	(א) 27 אחר	(א) 27 אחר

19. א ויהי כשמע המלך חוקיהו ויקרע את בגדיו ויתכס בשק ויבא בית יהוה: א
 2 וישלח את אליקים אשר על הכית ושקנא הסופר ואת זקני הבהנים מתכסים
 3 בשקים אל ישעיהו הנביא: ויאמרו אליו בה אמר חוקיהו יום צרה ותוכחה
 4 וגאצה היום הזה כי באו בניו עד משבר וכה אין ללדה: אולי ישמע יהוה
 5 אלהיך את דברי רבישקה אשר שלחו מלך אשור אדניו לקרף אלהים חי
 והוביח בדברים אשר שמע יהוה אלהיך וגשאת תפלה בעד השארית הנמצאה:
 6 ויבאו עבדי המלך חוקיהו אל ישעיהו: ויאמר אלהים ישעיהו כה תאמרן אל
 אלניכם כה אמר יהוה אל תירא מפני הרברים אשר שמעת אשר נהפו נערי
 7 מלך אשור אתי: הנני נתן בו רוח ושמע שמועה ושב לארצו והפלתיו בתרב
 10 בארצו:
 8 וישב רבישקה וימצא את מלך אשור נלחם על לְגֵנָה כי שמע כי נסע
 9 מלבישי: וישמע על תרהקה מלך כוש לאמר יזיצא להלחם אתך וישב וישלח
 10 מלאכים אל חוקיהו לאמר: אל ישאך אלהיך אשר אתה במח בו לאמר לא
 11 תנתן ירושלם ביד מלך אשור: הנה אתה שמעת את אשר עשו מלכי אשור
 12 לבל הארצות להתרימין ואתה תנצל: ההצילו אתי אלהי הניום אשר שחתו אבותי
 13 את נון ואת קין ורצף וכני ערן אשר בתלמיש: איז מלך חקת ומלך ארפי
 14 ספרים הגע ועוה:
 15 ויקח חוקיהו את הספר מיד המלאכים ויקראהו ויעל בית יהוה ויפרשהו:
 16 לפני יהוה: ויתפלל חוקיהו לפני יהוה ויאמר יהוה אלהי ישראל ישב הכרכים
 20 אתה הוא האלהים לבדך לבל ממלכות הארץ אתה עשית את השמים ואת
 הארץ: הטה יהוה אוזן ושמע פקח יהוה עיניך וראה ושמע את דברי סנחריב
 16 אשר שלח לקרף אלהים חי: אָמֵנָם יהוה החריבו מלכי אשור את הגוים:
 17 ונתוין את אלהיהם באש כי לא אלהים המה כי אם מעשה ידי אדם עין ואבן
 18 ויאבדום: ועתה יהוה אלהינו הושענו: מידו וידעו כל ממלכות הארץ כי
 25 אתה יהוה אלהים לבדך:
 19 וישלח ישעיהו בן אמוין אל חוקיהו לאמר כה אמר יהוה אלהי ישראל
 20 אשר התפללת אלי אל סנחריב מלך אשור שמעתי:
 21 זה הדבר אשר דבר יהוה עליו
 22 כוה לך לענה לך
 23 אתה ריק ראש הניעה
 24 את מי חרפת ונפתת
 25 ותשא מרום עיניך
 26 ביד עבדיך חרפת
 27 בלבי רכבי אני
 28 עליתי מרום הרים
 29 ויאברת קומת ארזי
 30 ויאבואה מלון קצה
 31 אני קרתי ושהיתי
 32 ויאחרב בכף פעמי
 33 יארי מצור:

19-24

(ד) 9 הנה	(3) 4 כל	(9) 19 בן אמוין
(1) 11 חוקיהו	(1) 11 ושלך לעיר	(8) 11 בה תאמרן אל חוקיהו מלך יהודה לאמר
(1) 24 כל	(1) 22 ועל מי	(7) 27 ואת ארצם

- 18,13 ובארבע עשרה שנה למלך חזקיהו עלה סנחריב מלך אשור על ^אערי יהודה הבצורות ויתפשם: וישלח חזקיהו מלך יהודה אל מלך אשור לכישה לאמר הטאתי שוב מעלי את אשר נתן עלי אשא וישם מלך אשור על חזקיהו מלך יהודה שלש מאות כפר כסף ושלשים כפר זהב: ויתן חזקיהו את כל הכסף הנמצא בית יהודה ובאוצרות בית המלך: בעת ההיא קצין חזקיהו את דלתות הכולל יהודה ואת האמנות אשר צפה חזקיהו מלך יהודה ויתנם למלך אשור: וישלח מלך אשור את רב־שקה מן לביש אל המלך חזקיהו בחיל ככד ירושלם ויעל ויבא ירושלם זועמד בתעלת הבכנה העליונה אשר במסלת שדה כובס: ויציא אליו אלקים בן חלקיהו אשר על הכית ושקנה הספר ויוצא בן אסף המזכיר:
- 19 ויאמר אלהם רב־שקה אמרו נא אל חזקיהו כה אמר המלך הגדול מלך אשור מה הפֶּטְחוֹן הזה אשר בטחת: אמרת אך דבר שפתים צעה וגבורה למלחמה עתה על מי בטחת כי מדרת בי: ^בהנה בטחת לך על משענת הקנה הרצוין הזה על מצרים אשר יסמך איש עליו ובא בכפו ונקבה כן כרעה מלך מצרים לכל הפֶּטְחִים עליו: וכי תאמרון אלי על יהודה אלהינו בטחנו הלא הוא אשר הסיר חזקיהו את במתיו ואת מוֹבְהֵתוֹ ויאמר ליהודה ולירושלם לפני המזבֶּחֶת הַזֶּה תִּשְׁתַּחֲוּ: ועתה התערב נא את ארצי את המלך ואתנה לך אלפים סוסים אם תוכל לתת לך רכבים עליהם: ואיך תשיב את פניי אחר כה עבדיי: אדני הקטנים ותבטח לך על מצרים לרכב ולפרשים: עתה המבלעדי יהוה עליתי על המקום הזה להשתחו יהוה אמר אלי עלה על הארץ הזאת והשתחית:
- 26 ויאמר אלקים אל רב־שקה דבר נא אל עבדיך ארמית כי שמעים אנחנו ואל תדבר עמנו יהודית כאוני העם אשר על החמה: ויאמר רב־שקה הלא ארניך ואלך שלחני אדני לדבר את הרברים האלה הלא יאל האנשים הישבים על החמה לאכל את חריהם ולשתות את שיניהם עמכם:
- 28 ויעמד רב־שקה ויקרא בקול גדול יהודית ויאמר שמעו דבר המלך הגדול מלך אשור: כה אמר המלך אל ישא לכם חזקיהו כי לא יוכל להציל אתכם: ואל יבטח אתכם חזקיהו על יהוה לאמר הצל יצילנו יהוה לא נתן העיר הזאת ביד מלך אשור: אל תשמעו אל חזקיהו כי כה אמר המלך עשו אתי ברכה וצאו אלי ואכלו איש גפנו ואיש תאנתו ושתו איש מי ברו: עד באי ולקחתי אתכם אל ארץ כארצכם ארץ דגן ותירוש ארץ לחם וכרמים ארץ יצהר ודבש וחיו ולא תמתו ואל תשמעו אל חזקיהו כי יפית אתכם לאמר יהוה יצילנו: הַהֲצֵל הַצִּילוֹ אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם אִישׁ אֶת אֶרְצוֹ מִיַּד מֶלֶךְ אֲשׁוּר: אִיֶּה אֱלֹהֵי חֲמַת וֵאֲרַפֵּד אִיֶּה אֱלֹהֵי סַפְרוּיִם: אִיֶּה אֱלֹהֵי אֶרֶץ שִׁמְרוֹן: וְיִכִּי הַצִּילוֹ אֶת שִׁמְרוֹן מִיַּד: כה מי בכל אלהי הארצות אשר הצילו את ארצם מיד כי יציל יהוה את ירושלם מדי: ויחרישו ולא ענו אתו דבר כי מצות המלך היא לאמר לא תענהו: ויבא אלקים בן חלקיהו אשר על הכית ושקנה הספר ויוצא בן אסף המזכיר אל חזקיהו קרועי בגדים ויגדו לו את דברי רב־שקה:

18,13 (ב) כל	(ג) 17 את תרהן ואת רב פרים ו	(ד) ויעלי ויבא	(ה) 18 ויקרא אל המלך
21 (ז) עתה	(ח) 22 בירושלם	(ט) 23 אשור	(י) 24 פחת
26 (י) בן חלקיהו ושכנה ויוצא	(יא) 27 אליהם	(יב) 28 ויברך	(יג) 29 מירו
31 (כ) אשור	(כא) 32 זית	(כב) 34 הנע ועוה	(כג) 36 העם

20,7 ויאמר ישעיהו קחו דבַלַת תַּאֲנִים ויקחו וישִׂמוּ על הַחֹזֶן ויהי:
 ויאמר חוקיהו אל ישעיהו מה אית כי ירפא יהוה לי ועליתי בזום השלישי 8
 9 בית יהוה: ויאמר ישעיהו זה לך האות מאת יהוה כי יעשה יהוה את הדבר
 אשר דבר יְהוָה לך. ויאמר חוקיהו נקל י
 5 לצל לנמות עטר מעלות לא כי ישוב הצל אחרנית עטר מעלות: ויקרא ישעיהו 11
 הנביא אל יהוה וישב את הצל במעלות י- אחרנית עטר מעלות:

בעת ההיא שלח מֶלֶךְ אֲשֶׁר בְּלָאֲדָן בֶּן בְּלָאֲדָן מֶלֶךְ בָּבֶל סְפָרִים וּמְנַחֵה אֶל 12
 חוקיהו כי שמע כי הלה חוקיהו: וישלח-הו אתה חוקיהו ויראם את י-בית 13
 10 נתה את הכסף ואת הזהב ואת הבשמים ואת השמן הטוב ואת ז-בית בלוי
 ואת כל אשר נמצא באוצרתיו לא היה דבר אשר לא הָרָאָם חוקיהו בביתו ובכל
 14 ממשלתו: ויבא ישעיהו הנביא אל המלך חוקיהו ויאמר אליו יפה אמרו האנשים
 האלה ומאין יבאו אליך ויאמר חוקיהו פארץ רחוקה באו מִבָּבֶל: ויאמר מה ראו 15
 בביתך ויאמר חוקיהו את כל אשר בביתו ראו לא היה דבר אשר לא הראיתם
 באצלתו:

ויהוה ישעיהו אל חוקיהו שמע דבר יהוה: הנה ימים באים ונשא כל אשר 17-16
 בביתך ואשר אצרו אבתך עד היום הזה כבלה לא יִתֵּר דבר אמר יהוה: ומגידך 18
 אשר יצאו ממִגִּידך יִקְחוּ והיו סריסים כהיכל מלך בבל: ויאמר חוקיהו אל 19
 ישעיהו טוב דבר יהוה אשר דברת-י:

20 ויתר דברי חוקיהו וכל נבורתו ואשר עשה את הברכה ואת התעלה ויבא י
 את המים העירה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישב 21
 חוקיהו עם אבתו וימלך מִנְשֵׁה בְנוֹ תַחְתָּיו:

בן שתיים עשרה שנה מנשה במלכו וחמשים וחמש שנה מלך בירושלם 21,א
 ושם אמו חַפְצִיבָה:

ויעש הרע בעיני יהוה כתועבת הגוים אשר הוריש יהוה מפני בני ישראל: 2
 30 וישב ויבן את הבמות אשר אבד חוקיהו אביו ויקם מזבחות לבעל ויעש אֲשֶׁרָה
 כאשר עשה אֲחָאָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וישתחו לכל צבא השמים ויעבד אתם: ויבן ה-
 מזבחות לכל צבא השמים בשתי הצרות בית יהוה-י: והעביר את בנו באש 6
 ועוגן ונחש ועשה איב וקִעְנִים הרבה לעשות הרע בעיני יהוה להבעיס-י: ויקם 7
 את פֶּסֶל הָאֲשֶׁרָה אשר עשה בבית אשר אמר יהוה אל דוד ואל שלמה בנו 8
 35 בבית הוה ובירושלם אשר בהרתי מכל שבמי ישראל אשים את שמי לעולם: ולא
 אסוף להניד רגל ישראל מן האדמה אשר נתתי לאבותם רק אם ישמרו לעשות
 ככל אשר צויתים י-לכל התורה אשר צוה אתם עבדי משה: ולא שמעו ונתעם 9
 מִנְשֵׁה לעשות את הרע יבעיני יהוה מן הגוים אשר השמיד יהוה מפני בני
 ישראל:

(י) 20,11 אשר ירדה במעלות אחו (3) 13 כל (7) כל (8) 11 אשר תוליד
 (ז) ויאמר הלא אם שלום יאסת יהיה בימי
 (1) 21,11 ובנה מזבחת בבית יהוה אשר אבד - בירושלם אשים את שמי:

		הלא שמעת למרחוק למימי קדם יצרתיה וַיִּתְּהֵי לַהֲשֵׁאוֹת גְּלוֹם נְצִים וַיִּשְׁבִּיהֶן קֶצְרֵי יָד הִיוּ עֵשֶׂב שָׂרָה חֲצִיר וַנְּגוֹת וּשְׂדֵפָה יִלְפְּנֵי יִקְמֵדָה וּשְׁבַתְךָ יִרְעֵתִי הַתְּרַנּוֹךְ אֶלְיוֹן ^β וּשְׁמָתִי תַחִי בֵּאֲפֶךָ וְהַשִּׁיבְתִּיךָ בַדְרֶךְ אֲשֶׁר	כה, 19
5	אתה עשיתי עתה הביאתיך ערים בצרות: חתו וּבִשְׂו וַיִּרְקֵךְ דְּשֵׁא * * * * *		26
	וַצֵּאתְךָ וּבֹאֲךָ וּשְׁאֵלֶנְךָ זְבֹאוֹנֵי וּמְתָנִי בַשְּׂפַתְךָ בֵּאת בֵּה:		27 28
10			
	וזה לך האות		29
	ובשנה השנית סחיש ונטוע כרמים ואכול פְּרִים: ועשה פרי למעלה: ופליטה מהר ציון קָנַאת יְהוָה תַעֲשֶׂה וְאֵת:	אכול השנה ספיה ובשנה השלישית זרוע וקצור ¹² ויסוף ⁶ בית יהודה שרש למטה כי מירושלם תצא שארית קָנַאת יְהוָה תַעֲשֶׂה וְאֵת:	ל 31
15			
	לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור ולא יבוא אל העיר הזאת ולא יקדמנה מגן ולא ישפך עליה סללה: ואל העיר הזאת לא יבא נאם יהוה: וגנותי יעל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי:	לכן כה אמר יהוה אל מלך אשור ולא יבוא אל העיר הזאת ולא יקדמנה מגן ולא ישפך עליה סללה: ואל העיר הזאת לא יבא נאם יהוה: וגנותי יעל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי:	32 33 34
20			
	ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יהוה ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים: ויסע סנחריב מלך אשור וישב בגנינה: ויהי הוא משתחוה בית נסרד: אלהיו ואדירי מלך ושראצר בניו הקהו בחרב והמה נמלטו ארין אררט וימלך אסרחדן בנו תחתיו:	ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך יהוה ויך במחנה אשור מאה שמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים: ויסע סנחריב מלך אשור וישב בגנינה: ויהי הוא משתחוה בית נסרד: אלהיו ואדירי מלך ושראצר בניו הקהו בחרב והמה נמלטו ארין אררט וימלך אסרחדן בנו תחתיו:	לה 36 37
25			
	בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: וישב אל הקיר ויתפלל אל יהוה לאמר: אנה יהוה וזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויך חזקיהו בכי גדול: ויהי ישעיהו לא יצא חציר התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: שוב ואמרת אל חזקיהו נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך	בימים ההם חלה חזקיהו למות ויבא אליו ישעיהו בן אמוץ הנביא ויאמר אליו כה אמר יהוה צו לביתך כי מת אתה ולא תחיה: וישב אל הקיר ויתפלל אל יהוה לאמר: אנה יהוה וזכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם והטוב בעיניך עשיתי ויך חזקיהו בכי גדול: ויהי ישעיהו לא יצא חציר התיכנה ודבר יהוה היה אליו לאמר: שוב ואמרת אל חזקיהו נגיד עמי כה אמר יהוה אלהי דוד אביך	20,א 2 3 ה.4
30			
	שמעתי את תפלתך הנני רפא לך והספתי על ימך ומפך מלך אשור וגנותי על העיר הזאת	ראיתי את דמעתך ביום השלישי תעלה בית יהוה: חמש עשרה שנה אצילך ואת העיר הזאת למעני ולמען דוד עבדי:	6
40			

עלה (ז)

28 (β) יען התרנוך אלי

19,27 (א) ואת

20,2 (ב) את פניו

36 (ז) וילך (ז) וישב

(א) הנשארה

5 (ב) פליטה

22. הַפְּקָדִים בֵּית יְהוָה: וַיֵּדַע שָׁפָן הַסֵּפֶר לַמֶּלֶךְ לֵאמֹר סֵפֶר נָתַן לִי חֲלָקִיהַ הַכְּהֵן: וַיִּקְרָאוּהוּ שָׁפָן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ:
 וַיְהִי כַשְּׁמַע הַמֶּלֶךְ אֶת דְּבָרֵי סֵפֶר הַתּוֹרָה וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו: וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת
 חֲלָקִיהַ הַכְּהֵן וְאֶת אַחִיקָם בֶּן שָׁפָן וְאֶת עַכְבּוֹר בֶּן מִיכָיָה וְאֶת שָׁפָן הַסֵּפֶר וְאֶת
 עֲשִׂיָה עֶבֶר הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר: לֹכּוּ דָרְשׁוּ אֶת יְהוָה בְּעַדִּי וּבְעַד הָעָם עַל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר
 הַנִּמְצָא הַזֶּה כִּי גְדוּלָה חֲמַת יְהוָה אֲשֶׁר הִיא נִצְתָה בְּנִי עַל אֲשֶׁר לֹא שָׁמְעוּ אֲבֹתֵינוּ
 עַל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַכְּתוּב עָלָי:
 וַיֵּלֶךְ חֲלָקִיהוּ הַכְּהֵן וְאַחִיקָם וְעַכְבּוֹר וְשָׁפָן וְעֲשִׂיָה אֶל הַלְּהָרָה הַנְּבִיאָה אֲשֶׁת
 שָׁלֹם בֶּן תְּקוּהָ בֶּן חֲרַחְסֵי לְשֹׁמֵר הַבְּנֵדִים וְהִיא יֹשֶׁבֶת בִּירוּשָׁלַם בְּמִשְׁנֵה וַיִּדְבְּרוּ אֵלֶיהָ:
 וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶם כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אָמְרוּ לְאִישׁ אֲשֶׁר שָׁלַח אֲתֶכֶם אֵלָיו: כֹּה
 אָמַר יְהוָה הַגִּנִּי מְבִיא רָעָה יַעַל הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי אֶת כָּל דְּבָרֵי הַסֵּפֶר
 אֲשֶׁר קָרָא מֶלֶךְ יְהוּדָה: תַּתָּה אֲשֶׁר עֹבְבוּנִי וַיִּקְטְרוּ לְאֱלֹהִים אֲחֵרִים לְמַעַן הַכְּעִסֵנִי
 בְּיַד מַעֲשֵׂה יָדֵיהֶם וּנְצַתָּה חֲמַתִּי בַּמְּקוֹם הַזֶּה וְלֹא תִכְבְּהוּ: וְאֵל מֶלֶךְ יְהוּדָה הִשְׁלַח
 אֲתֶכֶם לְדַרְשׁ אֶת יְהוָה כֹּה תֹאמְרוּ אֵלָיו כֹּה אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הַדְּבָרִים
 אֲשֶׁר יִשְׁלַחְתִּי שְׁמַעְתֶּם: יַעַן רַךְ לִבְכֶּךָ וּתְבַנֶּע מִפְּנֵי בְשִׁמְעֶךָ אֲשֶׁר דִּבַּרְתִּי עַל הַמְּקוֹם
 הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי לְהִזִּית לְשִׁמְהָ וּלְקַלְלָהּ וּתְקַרַע אֶת בְּגָדֶיךָ וּתְבַכֶּה לִפְנֵי וְגַם אֲנִי
 שְׁמַעְתִּי נֶאֱמַר יְהוָה: לָכֵן הַגִּנִּי אֶסְפֵּךְ עַל אֲכַתִּיךָ וּנְאֻסְפֶנְךָ אֶל יִקְבֹּלְךָ בְּשָׁלוֹם וְלֹא
 תִּרְאִינִי עֵינֶיךָ כְּכֹל הָרַעָה אֲשֶׁר אֲנִי מְבִיא עַל הַמְּקוֹם הַזֶּה וְעַל יִשְׁבִּי:
 וַיִּשְׁבוּ אֶת הַמֶּלֶךְ דָּבָר: וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרֵהָ אֵלָיו כָּל זְקֵנֵי יְהוּדָה וִירוּשָׁלַם:
 וַיַּעַל הַמֶּלֶךְ בֵּית יְהוָה וְכָל אִישׁ יְהוּדָה וְכָל יִשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם אִתּוֹ וַיִּקְרָא בְּאוֹזְנֵיהֶם
 אֶת כָּל דְּבָרֵי סֵפֶר הַבְּרִית הַנִּמְצָא בְּבֵית יְהוָה: וַיַּעֲמֵד הַמֶּלֶךְ עַל הָעַמּוּד וַיִּבְרַח
 אֶת הַבְּרִית לִפְנֵי יְהוָה לְלַכַּת אֲחֵר יְהוָה וּלְשַׁמֵּר מִצְוֹתָיו וְאֶת עֲדוּתָיו וְאֶת הַקְּתוּבֵי
 בְּכָל לֵב וּבְכָל נֶפֶשׁ לְהַקִּים אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת הַכְּתוּבִים עַל הַסֵּפֶר הַזֶּה וַיַּעֲמֵד
 בַּל הָעָם בְּבְרִית:
 וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אֶת חֲלָקִיהוּ וְאֶת בְּתוּלָה הַמְּשֻׁנָּה וְאֶת שְׁמַרְיָה הַסֵּף הַלְּהוֹצִיא מִהֵיבֵל
 יְהוָה אֶת כָּל הַכְּלִים הָעֲשׂוּיִים לְבַעַל וּלְעִשְׂתֵּרֶת וְלְכָל צְבֹא הַשָּׁמַיִם וַיִּשְׂרַפֵּם
 מִהוּיִן לִירוּשָׁלַם בְּשָׂדֵימֹת קָדְרוֹן וְנִשְׂא אֶת עִפְרָם בֵּיתֵאל: וְהַשְּׁבִית אֶת הַכַּמְרִים
 אֲשֶׁר נָתַנּוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וַיִּקְטְרוּ: כַּמְמוֹת כַּעֲרֵי יְהוּדָה וּמִסְבֵּי יְרוּשָׁלַם וְאֶת הַמְּקַדְּרִים
 לְבַעַל לְשִׁמֶשׁ וּלְיָרֵחַ וּלְמַזְלוֹת וְלְכָל צְבֹא הַשָּׁמַיִם: וַיֵּצֵא אֶת הָאֲשֵׁרָה מִבֵּית יְהוָה
 מִהוּיִן לִירוּשָׁלַם אֶל נַחַל קָדְרוֹן וַיִּשְׂרַף אֹתָהּ בְּנַחַל קָדְרוֹן וַיִּדְקַק לְעֶפֶר וַיִּשְׁלַךְ אֶת
 עִפְרָה עַל קֶבֶר בְּנֵי הָעָם: וַיִּתֵּן אֶת כֵּי־תֵי הַקְּדָשִׁים אֲשֶׁר בְּבֵית יְהוָה אֲשֶׁר הִנִּישִׁים
 אֲרֻנֹת שֵׁם קָיִת־נִים לְאֲשֵׁרָה: וַיָּבֵא אֶת כָּל הַכְּהֵנִים מִעֲרֵי יְהוּדָה וַיִּסְמָא אֶת
 הַכַּמְמוֹת אֲשֶׁר קָטְרוּ שֵׁם הַכְּהֵנִים מִן־עַד כֹּאֲר שְׁבַע וְגַתֵּן אֶת קְבֵרֹת הַשְּׁעָרִים
 אֲשֶׁר פָּתַח שַׁעַר יְרוּשָׁע שַׁר הָעִיר אֲשֶׁר עַל שְׂמֹאל אִישׁ כֹּא שַׁעַר הָעִיר: אֵךְ
 לֹא יַעַל יְהוָה כְּהֵנֵי הַכַּמְמוֹת אֶל מִזְבַּח יְהוָה בִּירוּשָׁלַם כִּי אִם אֲכָלוּ מִצֹּות בְּתוֹךְ אֲחֵיהֶם:
 וַיִּסְמָא אֶת הַתַּפְּת אֲשֶׁר בְּנֵי הַנֶּסֶם וַיִּלְהַעֲבִיר אִישׁ אֶת בְּנֵי וְאֶת בָּתוּ בְּאֵשׁ
 לַמֶּלֶךְ: וַיִּשְׁבַּת אֶת הַסּוֹסִים אֲשֶׁר נָתַנּוּ מַלְכֵי יְהוּדָה לְשִׁמֶשׁ מְבִיא בֵּית יְהוָה אֶל
 לְשַׁבַּת נְתַן־מֶלֶךְ הַסּוֹסִים וְאֶת מַרְכָּבֹת־הַשָּׁמֶשׁ שָׂרָף בְּאֵשׁ: וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר
 עַל הַגִּי אֲשֶׁר עָשׂוּ מַלְכֵי יְהוּדָה וְאֶת הַמִּזְבְּחוֹת אֲשֶׁר עָשָׂה מְנַשֶּׁה בְּשֵׁתֵי הַצּוֹרֹת
 בֵּית יְהוָה נָתַן הַמֶּלֶךְ וַיִּרְיֵן מִשֶּׁם וַהֲשִׁילֵךְ אֶת עִפְרָם אֶל נַחַל קָדְרוֹן: וְאֶת

(1) 22, 13 יְבַעַד כָּל יְהוּדָה (2) יְהוָה (3) הוּה (4) הַכְּהֵן הַגְּדוּל (5) 23, וְהַכְּהֵנִים הַנְּבִיאִים וְכָל הָעָם לְהַקִּים וְעַד גְּדוּל (6) אֲשֶׁר בְּמִרְיָה (7) כָּל (8) יְהוָה (9) הַכְּהֵן הַגְּדוּל (10) לְבַלְתִּי (11) אֲשֶׁר בְּמִרְיָה

- 21,11. וידבר יהוה ביד עבדיו הנביאים לאמר: יען אשר עשה מנשה מלך יהודה
 12 התעבות האלהים ויחטא גם את יהודה בגלוליו: לכן כה אמר יהוה אלהי ישראל
 13 הנני מביא רעה על ירושלם אשר כל שמעיה תצלנה שתי אוניו: ונטיתי
 על ירושלם את קו שמרון ואת משקלת בית אהאב ומחיתי את ירושלם כאשר
 14 ימחה את הצלחת מיתיה והיפך על פניה: ונטשתה את שארית גחלתי ונתתים
 טו ביד איביהם והיו לבז ולמשסה לכל איביהם: יען אשר עשו את הרע בעיני
 יהוה מנעסים אתי מן היום אשר יצאו אבתם ממצרים ועד היום הזה:
 16 וגם דם נקי שפך מנשה הרבה מאד עד אשר מלא את ירושלם פה לפה
 לבר מחטאתו אשר החטיא את יהודה לעשות הרע בעיני יהוה:
 17 ויתר דברי מנשה וכל אשר עשה וחטאתו אשר חטא הלא הם כתובים על
 18 ספר דברי הימים למלכי יהודה: וישבב מנשה עם אבתיו ויקבר בנן ביתו בנן
 צוא וימלך אָמון בנו תחתיו:

- 19 בן עשרים ושתיים שנה אָמון במלכו ושתים שנים מלך בירושלם ושם אמו
 משלמת בת חרוץ מן יִטְבָּה:
 21,12. ויעש הרע בעיני יהוה כאשר עשה מנשה אביו: וילך בכל הדרך אשר הלך
 22 אביו ויעבד את הגלולים אשר עבד אביו וישתחו להם: ויעוב את יהוה אלהי
 23 אבתיו ולא הלך בדרך יהוה: ויקשרו עבדיו עליו וימיתוהו בביתו:
 24 וַיָּדַע עַם הָאָרֶץ אֶת כָּל הַקְּשָׁרִים עַל הַמֶּלֶךְ וַיִּמְלִיכוּ אֶת יֹאשִׁיָּהוּ בֶן תַּחְתָּיו:
 25 ויתר דברי אָמון אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי
 26 יהודה: ויקברו אתו בקברתו בנן צוא וימלך יֹאשִׁיָּהוּ בֶן תַּחְתָּיו:

- 22,1. בן ושמנה שנה: יֹאשִׁיָּהוּ במלכו ושלשים ואחת שנה מלך בירושלם ושם
 אמו ירדה בת עֲדִיָּה מִקְּצֵת:
 2 ויעש הישר בעיני יהוה וילך ביכלי דרך דוד אביו - לא סר ימין ושמאל:
 3 ויהי בשמנה עשרה שנה למלך יֹאשִׁיָּהוּ שלח המלך את שָׁפָן בן אצליהו בן
 4 משלם הספר בית יהוה לאמר: עלה אל חלקיהו הכהן ונתם את הכסף
 ה המובא בית יהוה^ה: ויתנו אתו לעשי המלאכה אשר בבית יהוה לחזק את ברק
 הבית:^א
 8 ויאמר חלקיהו הכהן: אל שָׁפָן הספר ספר התורה מצאתי בבית יהוה ויתן
 9 חלקיהו את הספר אל שָׁפָן ויקראו: ויבא אל המלך וישב-הו: דבר
 35 ויאמר התיכו עבדיך את הכסף הנמצא בבית ויתגהו על יד עשי המלאכה

— — — — —

21,11 (ז)	הרע מכל אשר עשו האמרי אשר לפניו	(ב) 12 ויהודה	(ז) 23 אָמון
(ב) 23	את המלך	(ז) עם הארץ	(ז) 22,4 הנדול
22,1	אשר אספו שמרי הסף מצת העם * (ז) 22,1 ויתנה על יד עשי המלאכה המְקַדְרִים בבית יהוה		
(ז) 7,6	לקרשים ולבנים ולגדרים ולקנות עצים ואבני מתצב לחזק את הבית: אך לא יחשב אתם הכסף הנתן על ידם כי באמונה הם עשים:		
(ג) 8	הנדול	(ז) 9 שָׁפָן הספר	(ז) את המלך

בארץ חמתי ויתן עגש על הארץ מאה כֶּבֶד כֶּסֶף וכבר זהב * * * וימלך את 23.34
 אֱלִיָּקִים בן יִאֲשָׁהוּ תחת יִאֲשָׁהוּ אביו ויִסָּב את שמו יהוִיָּקִים ואת יהואֲחָז
 לקח ויבא מצרים וימת שם: והכסף והזהב נתן יהוִיָּקִים לפרעה אך הערוך־גלה
 את הארץ לתת את הכסף על פי פרעה איש כערכו זאת עם הארץ לתת
 לפרעה נכה: 5

בן עֶשְׂרִים וחמש שנה יהוִיָּקִים במלכו ואתת עֶשְׂרֵה שנה מלך בירושלם 36
 10 ושם אמו ובידה בת פְּדִיָּה מן רומה:
 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבתיו:
 37 כימיו עלה נְבֻכַדְנֶאצַּר מלך בבל ויהי לו יהוִיָּקִים עבד שלש שנים וישב 24.א
 וימרד בו: וישלח³ בו את נדודי כשדים ואת נדודי ארם ואת נדודי מואב 2
 ואת נדודי בני עמון וישלחם ביהודה להאבידו כדבר יהוה אשר דבר ביד עבדיו
 הנביאים: אך על אֵי־יָיִ יהוה היתה ביהודה להסיר-ו- סָעַל פניו בחסאת מַנְשֵׁה 15
 ככל אשר עשה: וגם דם הנקי אשר שפך וימלא את ירושלם דם נקי ולא אבה 4
 יהוה לסלח:
 ויתר דברי יהוִיָּקִים וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים ה
 למלכי יהודה: וישָׁב יהוִיָּקִים עם אבתיו ויקבר עם אבתיו בַּגִּזְעָאֻו- וימלך יהויכין 6
 20 בנו התתיו:
 ולא הסף עוד מלך מצרים לצאת מארצו כי לקח מלך בבל מנהל מצרים 7
 עד גהר פֶּתַח כל אשר היתה למלך מצרים:

בן שמנה עֶשְׂרֵה שנה יהויכין במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלם ושם 8
 אמו נְהֻשְׁתָּא בת אלְנָתָן מירושלם:
 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה אביו:
 בעַת־הַהוּא עלה נְבֻכַדְנֶאצַּר מלך בבל ירושלם ותבא העיר במצור: 9
 ויבא נְבֻכַדְנֶאצַּר מלך בבל על העיר ועבדיו צרים עליה: ויצא יהויכין מלך יהודה 12.11
 יאֵל מלך בבל הוא ואמו ועבדיו ושריו ופריסיו ויקח אתו מלך בבל בשנת
 ששנה למלכו: ויוצא משם את כל אוצרות בית יהוה ואוצרות בית המלך וקצין 13
 את כל בלי הזהב אשר עשה שלמה מלך ישראל בהיכל יהוה כאשר דבר
 יהוה: והגלה את ירושלם ואת כל השרים ואת כל גבורי החיל עשרה אלפים 14
 גוֹלְיָה וכל החרש והמסנר לא נשאר וולת דלת עם הארץ: ויגל את יהויכין 35
 בבבלה ואת אֵם המלך ואת נשי המלך ואת פריסיו ואת אֵי־לִי הארץ הולך
 גולה מירושלם בבבלה: ואת כל אנשי החיל שבעת אלפים והחרש והמסנר אלף 16
 הכל גבורים עשי מלחמה ויביאם מלך בבל גולה בבבלה: וימלך מלך בבל את 17
 מתניה לְדוֹו התתיו ויִסָּב את שמו צדקיהו:

(7) לר-23 נגש את הכסף ואת הזהב

(3) פרעה נכה

(9) ימלך בירושלם

(2) כל

(6) עבדי

(1) יהוה 24.

23 הבמות אשר על פני ירושלים אשר מימין להר הַמִּשְׁתָּהֶם אשר כנה שלמה מלך ישראל לעשתרת אלהי צידנים ולקמוז אלהי מואב ולמלכם אלהי בני עמון 14 טמא המלך; ושבר את המצבות ויכרת את האשרים וימלא את מקומם עצמות אדם; וגם את המזבח אשר בבית אל הבמה אשר עשה ירבעם בן נבט אשר החטיא את ישראל גם את המזבח ההוא ואת הבמה נתין וישֶׁבֶר את אֵבֶי-בָנוּ- 5 הדק לעפר ושרף אשרה:

16 וַיִּפֶן יֵאֱשֶׁהוּ וירא את הקברים אשר שם ביהר וישלח ויקח את העצמות מן הקברים וישרף על המזבח ויטמאֵהוּ כדבר יהוה אשר יקרא: איש האלהים בעמוד ירבעם על המזבח בחג וישב וישא את עינו אל קבר איש האלהים אשר יקרא: 17 את הדברים האלה: ויאמר מה הציון הלז אשר אני ראה ויאמרו אליו אנשי העיר זֶה־יֶקֶבֶר אִישׁ אֱלֹהִים אֲשֶׁר בא מיהודה ויקרא את הדברים האלה אשר עשית על המזבח: ויאמר הניחו לו איש אל ינע עצמתיו וימלטו עצמתיו את עצמות הנביא אשר מִשְׁמֵרוֹן: 19 וגם את כל בתי הבמות אשר בערי שִׁמְרוֹן אשר עשו מלכי ישראל להכעיס אֶת־יְהוָה הִסִּיר יֵאֱשֶׁהוּ ויעש להם ככל המעשים אשר עשה בבית אל: ויזבח 15 את כל כהני הבמות אשר שם על המזבחות וישרף זעצמות אדם עליהם וישב ירושלים:

21 ויצו המלך את כל העם לאמר עשו פסח ליהוה אלהיכם ככתוב על ספר הברית הזה: כי לא נעשה ה־פסח הזה מימי השלטים אשר שפטו את ישראל 22 וכל ימי מלכי ישראל ומלכי יהודה: כי אם בשמנה עשרה שנה למלך יֵאֱשֶׁהוּ 20 נעשה הפסח הזה ליהוה בירושלים:

24 וגם את האבות ואת הדקענים ואת התרפים ואת הגללים ואת כל השקצים אשר נראו בארץ יהודה ובירושלים גָּעַר יֵאֱשֶׁהוּ למען הקים את דברי התורה כה הכתבים על הספר אשר מצא חלקיהו הכהן בית יהוה: וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל יהוה בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו ככל תורת משה 25 ואחריו לא קם כמהו:

26 אך לא שב יהוה מחרון אפו הגדול אשר חרה אפו ביהודה על הכעסים אשר הכעיסו מנשה: ויאמר יהוה גם את יהודה אסיר מעל פני כאשר הסירתי את ישראל ומאסתי את העיר הזאת אשר בחרתי: ואת הבית אשר אמרתי יהיה שמו שם: 30

28 ויתר דברי יֵאֱשֶׁהוּ וכל אשר עשה הלא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי יהודה:

29 בימיו עלה פרעה נכה מלך מצרים על מלך אשור על נהר פרת וילך יֵאֱשֶׁהוּ ל לקראתו ומיתוהו במגדו כראתו אתו: וירבעהו עבדיו מת ממגדו ויביאהו ירושלים 35 ויקברוהו בקברתו ויקח עם הארץ את יהואתו בן יֵאֱשֶׁהוּ ומשחו אתו וימליכו אתו תחת אביו:

31 בן עשרים ושלש שנה יהואֶקֶז במלכו ושלשה חדשים מלך בירושלים ושם 40 אמו תמִיטָל בת ירמיהו מלְבָנָה:

33-32 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשו אבתיו: ויאסרוהו פרעה נכה ברְבֵלָה

- בן קרח ושָׁרִיָּה בן מְנַחֵם הַנַּגְפָּתִי וַיֹּאמְרוּ בְּנֵי הַמַּעֲבָדִים הַמֵּה וְאֲנָשֵׁיהֶם: וַיִּשְׁבַּע לָהֶם 25,24
 נְדָלְיָהוּ וְלֹאֲנָשֵׁיהֶם וַיֹּאמֶר לָהֶם אֵל תִּירְאוּ מִפְּנֵי הַכַּשְׂדִּים שָׂבוּ בָאָרֶץ וְעַבְדוּ אֶת
 מֶלֶךְ כְּבַל וַיִּסַּב לָבָם:
- וַיְהִי בַחֲדָשׁ הַשְּׁבִיעִי בֹא יִשְׁמַעֲאֵל בֶּן נַתָּנְיָה בֶּן אֱלִישָׁמָע מְזַרְעַת הַמְּלוּכָה 25
 וַיַּעֲשֶׂרְהוּ אֲנָשִׁים אִתּוֹ וַיָּבֹאוּ אֶת נְדָלְיָהוּ וְאֶת הַיְהוּדִים וְאֶת הַכַּשְׂדִּים אֲשֶׁר הָיוּ אִתּוֹ
 בַּמִּצְפָּה: וַיִּקְמוּ כָל הָעָם מִקָּטָן וְעַד גָּדוֹל וְשָׂרֵי הַתְּחִלִּים וַיָּבֹאוּ מִצְרִים כִּי יִרְאוּ 26
 מִפְּנֵי כַשְׂדִּים:
- וַיְהִי בִשְׁלֹשִׁים וּשְׁבַע שָׁנָה לְנִלּוֹת יְהוֹיָכִן מֶלֶךְ יְהוּדָה בִּשְׁנַיִם עָשָׂר חֳדָשׁ 27
 בְּעַשְׂרִים וּשְׁבַע לַחֲדָשׁ נִשָּׂא אוֹיֵל מֶרְדֵּךְ מֶלֶךְ כְּבַל בִּשְׁנַת מַלְכוּתוֹ אֶת רֹאשׁ יְהוֹיָכִין
 10 מֶלֶךְ יְהוּדָה יוֹצֵא אֹתוֹ מִבֵּית כְּלָאוֹ: וַיְדַבֵּר אִתּוֹ סָבוֹת וַיִּתֵּן אֶת כֶּסֶף פְּעֹל 28
 29 כֶּסֶף הַמַּלְכִּים אֲשֶׁר אִתּוֹ כְּבַבֵּל: וּשְׂנֵא אֶת בְּנָדָי כְּלָאוֹ וְאָכַל לֶחֶם תְּמִיד לִפְנֵי ל'
 כָּל יְמֵי חַיָּו: וְאַרְחַתוֹ אַרְחַת תְּמִיד נִתְּנָה לוֹ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ דָּבָר יוֹם בְּיוֹמוֹ כָּל ל'
 יְמֵי חַיָּו:

— 25:24—30 —

(7) כה: 25 ויסת

- 24,18 בן עשרים ואחת שנה צדקיהו במלכו ואחת עשרה שנה מלך בירושלם ושם אמו חטיטל בת ירמיהו-:
- 19 ויעש הרע בעיני יהוה ככל אשר עשה יהוויקים: כי על אף יהוה היתה בירושלם וביהודה עד השלכו אתם מעל פניו וימרד צדקיהו במלך בבל:
- 25,8 ויהי בשנת התשיעית למלכו בחדש העשירי בעשור לחדש בא נבכדנאצר מלך בבל הוא וכל חילו על ירושלם ויחן עליה ויבן- עליה דִּיק סביב: ותבא העיר במצור עד עשתי עשרה שנה למלך צדקיהו:
- 9 ויהי- בחודש הרבעי- בעשתי עשרה שנה לצדקיהו- בתשעה לחדש ויחזק הרעב בעיר ולא היה לחם לעם הארץ: ותבקע העיר ויהי כאשר ראה צדקיהו מלך יהודה וכל אנשי המלחמה ויברחו ויצאו מן העיר הלילה דרך שער בין החומות אשר על גן המלך וכשרים על העיר סביב וילכו-י דרך הערבה: ויורפו חיל כשרים אחר המלך וישגו אתו בערבות ירתו וכל חילו נפצו מעליו: ויתפשו את המלך ויעלו אתו אל מלך בבל רְבֵלְתָה וידברו- אתו משפט: ואת בני צדקיהו שחטו- לעיניו ואת עיני צדקיהו עור ויאקרהו בנחשתיים ויביא-הוהו: בבל:
- 8 ובחדש החמישי בשבעה לחדש היא שנת תשע עשרה שנה ל-נבכדנאצר מלך בבל בא נבוכדנאצר מלך בבל לירושלם: וישלף את בית יהוה ואת בית המלך ואת כל בתי ירושלם: ואת חומות ירושלם סביב נתץ- חיל כשרים-: ואת יתר העם הנשארים בעיר ואת הנפלים אשר נפלו עליה- חיל כשרים- נבוכדנאצר מלך בבל: ומגלת הארץ השאיר רב טבחים לחרמים ולילגבים: ואת עמודי הנחשת אשר בית יהוה: ואת הימננות ואת ים הנחשת אשר בבית יהוה שברו כשרים וישאו את נחשתם בבלה: ואת הסירות ואת היעים ואת המנורות ואת הנפות ואת כל כלי הנחשת אשר ישרתו כם לקחו:
- 9 ואת המחתות ואת המנורות אשר זהב וזהב ואשר כסף כסף לקח רב טבחים: העמודים שנים הים האחד והמננות אשר עשה שלמה לבית יהוה לא היה משקל לנחשת כל הכלים האלה: שמנה עשרה אמה קומת העמוד האחד וכתרת עליו נחשת וקומת הכתרת חמש אמות- ושכבה ורמנים על הכתרת סביב הכל נחשת וכאלה לעמוד השני:
- 10 ויקח רב טבחים את שָׁרִיָה כהן הראש ואת צפניהו כהן מִשְׁנֵה ואת שלשת שמרי הסף: ומן העיר לקח סרים אחד אשר הוא פקיד על אנשי המלחמה וחמשה אנשים מראי פני המלך אשר גמנאו בעיר ואת הכפד- המנבא את עם הארץ וששים איש מעם הארץ הנמנאים בעיר: ויקח אתם נבוכדנאצר רב טבחים וילך אתם אל מלך בבל רְבֵלְתָה: ויך אתם מלך בבל וימיתם ברְבֵלְתָה בארץ חמת ויגל יהודה מעל ארמתו:

22 והעם הנשאר בארץ יהודה אשר השאיר נבוכדנאצר מלך בבל ויפקד עליהם את גדליהו בן אחיקם בן שָׁפָן: וישמעו כל שרי החילים המה ואנשיהם בני הפקיד מלך בבל את גדליהו ויבאו אל גדליהו המנבא וישמעאל בן נתניה ויוחנן

- (א) 24,18 מלכבד
(ב) 25,1 כל
(ג) 17 על השכבה
(ד) 25,8 מלך
(ה) 11 המלך בבל
(ו) 9 ואת כל בית גדול שרף באש
(ז) ואת יתר ההמון
(ח) 19 שר הצבא

- t favors עָצַב rather than נָקַר; besides, the reading עָצַב is confirmed by 2 S 13, 21
 Ⲙ (ⲗ) καὶ οὐκ ἐλύθηεν τὸ πνεῦμα Ἀβιαιὺν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὅτι ἡγάπα αὐτόν,
 ὅτι πρῶτότοκος αὐτοῦ ἦν.
 Ⲙ ילדה is wrong, since Adonijah had not the same mother as Absalom. The
 subject of the verb is David, and we must therefore emend: ילד, which is used
 here, as well as in other passages, of the father. The word in this sense became
 obsolete at a later period, and thus gave rise to the reading of Ⲙ.
- (8) Ⲙ καὶ Συμαίᾳς καὶ οἱ ἐταῖροι αὐτοῦ καὶ οἱ δυνεῖς δυνατοὶ is an incorrect render-
 ing of Ⲙ וְהַנְּבוֹרִים וְרָעֵי וְשָׂשִׁי, the ו of וְהַנְּבוֹרִים being joined to רָעֵי, i. e. רָעֵי (BEN-
 ZINGER); cf. below, p. 82, l. 49). GILTZ emends רָעֵי for Ⲙ רָעֵי, following
 2 S 20, 26; 23, 38. The Σιμουῖτες ὁ Δαυιδου φίλος of Josephus (*Ant.* vii, 14, 4)
 i. e. רָעֵי רָעָה שָׂשִׁי, seems to be a guess. OORT's emendation וְרָעֵי שָׂשִׁי is in-
 genious but merely conjectural. KLOSTERMANN's וְרָעֵי שָׂשִׁי is impossible on
 account of the sequence of the names. [Cf. also KATZ, 233, n. 4. — P. H.]
- (9) Ⲙ בני הפלך Ⲙ, is scribal expansion.
 The variant כל אחי ואת כל Ⲙ ולכל, which we find in 8 codd. Kennic. and in the Sincino
 editions of 1486 and 88, is evidently conformed to the preceding אחי כל אחי
 and must therefore be rejected. There is no reason for canceling, with OORT,
 the ל in Ⲙ ולכל and reading לכל. [For the ל in Ⲙ ולכל see Crit. Notes on Prov-
 erbs, p. 48, l. 15; cf. below, p. 288, l. 36. — P. H.]
- The variant ועברי (so some codd., Ⲙ ⲛⲃⲣⲓ) is wrong. We cannot suppose that
 the writer meant to say that all Judahites and the royal officers were invited;
 עברי הפלך can only be apposition to יהודה אנשי יהודה. [If the ו before עברי הפלך
 correct, it could only be the *Waw explicative*; cf. Crit. Notes on Ezra-Nehemiah,
 p. 68, l. 53; Crit. Notes on Ezekiel, p. 116, l. 2; cf. below, p. 295, l. 50. — P. H.]
 But Ⲙ אנשי יהודה is probably nothing but scribal expansion, so that the original
 text was simply: ויקרא את כל אחי ולכל עברי הפלך.
- (10) Ⲙ + הנביא (so too, Ⲙ ⲛⲃⲓⲁ) Ⲙ; in the same way Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ + אחי; but both are
 scribal expansions just as Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ after Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ.
 Ⲙ + ואת הנבזרים (so, too, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ); Ⲙ, more explicitly, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ; but this clause
 must be canceled as scribal expansion.
 For Ⲙ ובניהו read ואת בניהו, although Ⲙ has simply καὶ Βαβαίαν, not καὶ τὸν
 Βαβαίαν.
- (13) Ⲙ λέγουσα after Ⲙ ἡ ἀστὴρ ἄλιου is scribal expansion.
- (14) The variant והנה (so some codd., Ⲙ καὶ ἰδοὺ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ ⲛⲃⲧⲥ ⲛⲃⲧⲥ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ) for Ⲙ הנה
 is favored by v. 22.
- (15) Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ as pointed in Ⲙ is fem. contracted from Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ; but perhaps we have
haplography of the ה; cf. STADE § 276, a. [The original form must have been
mušārīt(a)tu; for Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ = *mušārīt*, cf. ⲛⲃ for *bitt* (בִּית &c.) = *bint*, ⲛⲃ for *Gitt*
 (גִּיט) = *Gint*, Assyr. *Gintu* (antedental *m* being pronounced *n*; cf. *inamdin* &c.,
 ⲛⲃⲧⲥ = *Sušing* (see below, p. 126, l. 46 and p. 210, n. **). — P. H.]
- (16) After Ⲙ שבע בת 3 codd. of DE ROSS read אפים and one MS: אפים איצה, both
 additions are due to scribal expansion
 In the same way the לה, which many codd. insert after Ⲙ ἡ ἀστὴρ (cf. KENNICOTT
 and BÄR *ad loc.*, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ ⲛⲃⲧⲥ ⲛⲃⲧⲥ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ), is nothing but scribal
 expansion, cf. p. 60, l. 6; p. 68, l. 45.
- (17) In Ⲙ καὶ εἶπε Βηρουβει for Ⲙ ἡ ἀστὴρ the subject is supplied. Cf. p. 62, l. 12
 Ⲙ לו (so, too, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ) Ⲙ; cf. above, p. 60, l. 3.
 For Ⲙ ἡ ἀστὴρ, Ⲙ κύριε, several codd. read ἡ ἀστὴρ ἡ ἀστὴρ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ and many minuscules
 have κύριε μου βασιλεῦ, Ⲙ κύριε βασιλεῦ, Ⲙ ⲛⲃⲧⲥ. But ἡ ἀστὴρ is scribal ex-
 pansion just like Ⲙ λέγων before ὅτι, which does not presuppose ἡ ἀστὴρ.
 The conjunction in Ⲙ ἡ ἀστὴρ is attested by all the Versions and must not be
 canceled

Critical Notes on Kings

Book I.

- I (2) **A** לו (so, too, **CS**) [^] **G**; cf. FIELD *ad loc.* **GL** αὐτῷ after οἱ παῖδες αὐτοῦ is Hexaplaric and represents a correction following **A**, as the position of the word shows. OORT, *Emendationes* (Leyden, 1900; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 69, l. 3) 5
 cancels **A** לו. It is certainly a scribal expansion, especially as we often find αὐτῷ or αὐτῆ in **G** in cases where **A** has no לו or לה after **אמא**; cf. **SVL** 2, 14.20; **GL** 1, 42; 2, 13. 15. 17. 18; see also below, p. 61, l. 44; p. 63, l. 45; p. 129, l. 5.
GV τῷ βασιλεῖ is an inaccurate rendering of **A** לאדני המלך. This Hebrew phrase is well attested by 2 S 4, 8, and we must not cancel **A**דני, following OORT who 10
 reads simply למלך. **GL** τῷ κυρίῳ τῷ βασιλεῖ, **GA** and many minuscules: τῷ κυρίῳ ἡμῶν τῷ βασιλεῖ, represent corrections following **A**.
A ומה לו סכנתא ועמדה לפני המלך ותהי לו סכנתא is a gloss derived from v. 4; this is sufficiently proved by the third person of the verb together with **A**דני and חיקך. The engagement of a new female servant was not the object the courtiers had in view; that this 15
 was the result of their action was merely a consequence of the advanced age of the King.
A בהיקך; **S** حاصص; **C**, inaccurately, לתך. Owing to the insertion of the clause 'והי לו סכנתא' (**B**) **G** took exception to the 2^d person: **GL**, therefore, ἐν τῷ κόλπῳ αὐτοῦ, following which OORT miscorrects: בהיקך. **GV**, inaccurately, μετ' αὐτοῦ. 20
 The singular suffix in **A** לאדני (**GV** ὁ Κύριός μου, [^] **GL**) is in accordance with Hebrew usage, and we must not, with OORT, following **S** حاصص, emend: לאדנאו or לאדנאו.
- (4) **G** καλή τῷ εἶδει, **S** حسنة حسنة, for **A** יפה, is scribal expansion.
- (5) **A** לאדניה defective as in vv. 7.18; 2, 28; elsewhere in cc. 1.2 throughout אדניה. 25
 As בניהו is always written *plene* in this section, the *scriptio defectiva* is probably due to the carelessness of a copyist, and not a remnant of the original spelling, although we have יוצב and יונתן. We have therefore restored the *scriptio plena* here as well as in vv. 7. 18 and 2, 28. [For names like בניהו &c. see Crit. Notes on Ezra-Nehemiah, p. 68, l. 11; cf. below, p. 178, l. 28. — P. H.] 30
- (6) **GV** ἀπεκάλυψεν, **GA** ἀπεκάλυεν, **GV** κατεκάλυψεν, **GL** ἐπέτιμψεν are inaccurate renderings of **A** עצבו, in **S** more plainly طابحہ, **C** אנלמיה. It is a mistake to suppose, with KLOSTERMANN, GRÄTZ, that ἀπεκάλυψεν and its variants render **A** עצבו, while ἐπέτιμψεν expresses **A** נערו. The following פניו

- I unintelligible clause, γένοιτο οὕτως· πιστώσαι ὁ θεὸς τοὺς λόγους τ. κ. μ. τ. β. and after this, οὕτως εἶπε Κύριος ὁ θεὸς σου, κύριέ μου βασιλεῦ, which is a doublet following **A**; **B** **מִלֵּךְ בָּאֵלֶיךָ אֱלֹהִים**; **C** paraphrases, אֲפֹן בֶּן הַהִי רָעָא, אֲפֹן קָדַם יְהוָה אֱלֹהֵי דְרִיבְנֵי מְלָכָא. **A** **לֵךְ יְהוָה אֱלֹהֵי דְרִיבְנֵי מְלָכָא** is unintelligible in this connection. Emend, in accordance with Jer. 28, 6, **קָדַם**; cf. **B**. The same emendation is found in 2 codd. of KENNICOTT and in one of DE ROSSI. This word appears to have been first miswritten יֵאָפֵן, owing to the preceding אֲפֹן which **C** takes as πιστώσαι. In **GL** this has further given rise to the substitution of τοὺς λόγους, i. e. אֵת דְּרִיבְנֵי, but יֵאָפֵן is not קָדַם. In **A**, יֵאָפֵן was then emended to יֵאָרַם. OORT substitutes for v. 26^b of **A**: **יֵבֶן יְהוָה אֱלֹהֵיךָ דְּרִיבְנֵי אֲדָנִי הַסֵּלֶךְ**; but this emendation hardly commends itself if only on account of the phrase אֲדָנִי הַסֵּלֶךְ which is unparalleled in OT. [We would expect **יֵבֶן יְהוָה דְּרִיבְנֵי אֲדָנִי**; cf. 1 S 1, 23: אֲךְ יֵבֶן יְהוָה אֵת דְּרִיבְנֵיךָ. — P. H.]
- (37) There is no reason why the Q^r **יְהִי** should be preferred to the K^{thib} **יְהִי**, the expression of a wish is just as proper here as is an expectation. 15
A **וְיָרֶךְ**, at the end of the verse, **אֱלֹהֵיךָ**^{236, 242}, is scribal expansion; cf. note on v. 32.
- (38) **A** **עַל-יַחְזֹן** is scribal error for **עַל-יַחְזֹן**; cf. v. 33.
- (39) After **A** **צְרוּק בְּהֵן** **B** **צְרוּק בְּהֵן** inserts again **בְּהֵן** (cf. above, p. 62, l. 34) substituting **בְּהֵן** for **בְּהֵן**.
A **וַיִּתְקַע**, **B** **וַיִּתְקַע**, **C** **וַיִּתְקַע**; but **C** **ἐσάλπισεν**. **A** is preferable: in pre-Exilic usage the horn (**שׁוֹפָר**) is used by the warriors while after the Exile it became the instrument of the priests; [cf. English translation of the Psalms in *The Polychrome Bible*, p. 220, l. 24; p. 221, l. 11; Joshua, p. 62, l. 47. — P. H.]
- (40) **A** **וַיִּתְקַע** (so, too, **B**; **GL** **καὶ πῶς ὁ λαός**) is rightly wanting in **GV** (cf. FIELD *ad loc.*); it is scribal expansion. 25
A **מְתַלְלִים בְּתַלְלִים** *playing on flutes* (cf. Is. 30, 29) does not go well with the shouting; besides **מְתַלְלִים** is without analogy. **B** **בְּתַלְלִים**; **C** **מְתַלְלִים**. In **C** we find **ἐχόρευον ἐν χοροῖς** = **B** with the variant **ἠύλουν ἐν αὐλοῖς**. The first must be looked upon as the real reading of **C**, the second is probably derived from **C**; cf. FIELD *ad loc.* Emend in accordance with this and with Ex. 32, 19; Jud. 21, 21, 23; 2 S 6, 14, 16; Jer. 31, 13: **מְתַלְלִים בְּתַלְלִים**. [For **A** **מְתַלְלִים בְּתַלְלִים** : **בְּתַלְלִים** in **ψ** 87, 7 we must probably read **בְּתַלְלִים** : **מְתַלְלִים** in **ψ** 10, 8, 14; Prov. 22, 2, &c., and Crit. Notes on Psalms, p. 91, l. 15. — P. H.]
- (41) **A** **מִן הַקְרִיָּה הַזֹּאת** is a grammatical impossibility; and the pointing **מִן הַקְרִיָּה** does not commend itself, since it is the city which makes the noise. **קִי** is attested by v. 45; according to that verse the question refers to the kind of noise made, and thus suspicion is cast on **מִן הַקְרִיָּה**. **C** **τίς ἡ φωνὴ τῆς πόλεως ἡχοῦσης** proves that once **קִי** was read. **GL** **τίς ἡ φωνὴ τῆς βοῆς; ἡχεῖ μέγα** read **קִי** for **A** **מִן הַקְרִיָּה**. This is preferable since it is preceded by **קִי**. **A** **מִן הַקְרִיָּה** was miswritten or altered following v. 45. Cancel **הַזֹּאת**, which has been interpolated from v. 45, **וּמִן הַקְרִיָּה**, and write in accordance with 1 S 4, 14; 15, 14: **קִי**. SCHWALLY considers **A** **מִן הַקְרִיָּה** the original reading, **C** **τίς** being influenced by v. 45; he conjectures that the original text was simply: — **מִן הַקְרִיָּה**, so that the following **מִן הַקְרִיָּה** of **A** would be an explanatory gloss. Contrast below: p. 298, l. 3. — P. H.] 45
- (42) After **A** **וַיִּאָּרַם**, **GL** + **αὐτῷ**, **B** + **αὐτῷ**, cf. above p. 60, l. 7.
- (43) The dragging **A** **לְאֲדָנִיהוּ** (so, too, **GL** **B**) is rightly wanting in **GV**, cf. FIELD *ad loc.*
- (44) **A** **וַיִּתְקַע בְּהֵן** is scribal expansion in order to supply a subject which was wrongly missed, for the context requires an indefinite subject. Further, Nathan had nothing to do with the anointing, cf. above p. 62, l. 33. 50
A **לְמִלְכָּךָ**, **C**, rightly.
- (46) **A** **וַיִּשָּׁב** (so, too, **B**), but **C** **καὶ ἐκάθισεν**; **A** is correct.
- (47) **A** **וַיִּשָּׁב** without **ב** in the second syllable; see NORZI and BÄR *ad loc.*

2 additions severed from each other and appear in a different context. Sw. 35^{1k} (LAG. 9f.) is composed of $\text{A} 9, 17 + 15^b + 18^a + 15^a$, while $\text{A} 9, 18^b$ follows in a different context as Sw. 46^d (LAG. 29). In Sw. 35^c (LAG. 3) a piece of $\text{A} 6, 38$ is combined with elements of $\text{A} 3, 1$. — *b*, $\text{A} 5, 1^a$ appears twice: first, in an incomplete form and combined with $\text{A} 1^b$, as Sw. 46^b (LAG. 27), then complete 5 (except that $\text{A} 1^b$ is omitted, as Sw. 46^k (LAG. 36); cf. p. 79, l. 27).

The same lack of skill on the part of this compiler is shown by his amalgamating with his brief compilations statements of A which, though not identical, are *parallel accounts* of the same subject. Thus we find an account of Israel under the reign of Solomon both in Sw. 46^a (LAG. 26) = $\text{A} 4, 20$ and in Sw. 46^g 10 (LAG. 31) = $\text{A} 5, 5$. We will not emphasize the point that Sw. 46^g (LAG. 31) is now expanded from $\text{A} 4, 20$ with very little skill, as this may be due to the incorrect transmission of C . $\text{A} 1^b$ $\text{אֱשׁוֹרִיּוֹתַי וְיִשְׂרָאֵל וְיִשְׂרָאֵל$ appears in Sw. 46^a (LAG. 26) as $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ και $\pi\iota\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ και $\chi\alpha\iota\rho\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$, but then it is repeated, between $\text{A} 1^b$ $\text{הַנְּאֻמָּה וְיִשְׂרָאֵל$ ($\text{A} 5, 5$) in Sw. 46^g in the form $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ και $\pi\iota\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$, and in 15 LAG. 31 as $\epsilon\sigma\theta\iota\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ και $\pi\iota\nu\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$ και $\epsilon\omicron\rho\tau\acute{\alpha}\zeta\omicron\nu\tau\epsilon\varsigma$.

The first insertion Sw. 35^{a-o} (LAG. 1-14) shows plainly that it is secondary compared with A , both as to its position and contents. C. 2 is not the place to discuss Solomon's wisdom and power; the connections in C are artificial and superficial: Sw. 35^{a-b} (LAG. 1, 2) = $\text{A} 5, 9, 10$; the reference to Egypt in Sw. 35^b 20 (LAG. 2 = $\text{A} 5, 10$) induced the compiler to append to it the statement about Pharaoh's daughter who was brought by Solomon into the City of David, $\text{A} 3, 1^b$. The introduction to $\text{A} 3, 1$, which in A is appended to c. 2 as $\text{A} 2, 46^b$, was inserted by him as a connecting link, between the accounts of the promotions of Benaiah ben-Jehoiada and Zadok in v. 35. The clause $\text{וַיְהִי וְיִתְּנָהּ אֶת פִּרְעֹה בַּת מִצְרַיִם$ 25 (which was, it may be supposed, important to the author of $\text{A} 3, 1$) is omitted by this compiler and, what is worse, the import of $\text{A} 2, 46^b$ $\text{וַיְהִי וְיִתְּנָהּ בְּיַד שְׁלֹמֹה בֶּן-דָּוִד$ is entirely misunderstood. This statement was intended to explain how it was possible for Solomon to become the son-in-law of Pharaoh, in C , however, it appears as the result of Solomon's measures; but the perfect $\text{וַיְהִי וְיִתְּנָהּ}$ 30 against this interpretation; besides, this statement in C is superfluous after 2, 12 (LAG. 1, 1). The misreading $\epsilon\nu$ Ierousalēmu = בֵּית שְׁלֹמֹה instead of בֵּית דָּוִד cf. p. 64, ll. 46 and 37) is due to this misinterpretation. Hardly less unfortunate is the combination in Sw. 35^c (LAG. 3) of $\text{A} 3, 1^b$ and the statement in $\text{A} 6, 38$ concerning the time it took to build the Temple, $\text{A} 6, 38$ $\text{וַיִּבְנֵהוּ שְׁבַע שָׁנִים}$, so that $\epsilon\nu$ 35 $\epsilon\pi\tau\acute{\alpha}$ $\epsilon\tau\epsilon\omicron\iota\nu$ $\epsilon\pi\omicron\iota\eta\sigma\epsilon\nu$ και $\sigma\upsilon\nu\epsilon\tau\epsilon\lambda\epsilon\sigma\epsilon\nu$ is made to refer to the royal palace and the walls of Jerusalem, although this is at variance with $\text{A} 7, 1$ where we read that 13 years were required to finish Solomon's palace. To complete the confusion, $\text{C} 7, 38$ gives $\text{A} 7, 1$ after $\text{A} 7, 51$, and then (at least in C^L) $\text{A} 6, 38$ $\text{וַיִּבְנֵהוּ שְׁבַע שָׁנִים}$ re-appears as 6 5, combined in an unnatural way with $\text{A} 6, 1^b$, in 40 C^V 6, 5, however, this statement is omitted. The reference to the buildings of Solomon in Sw. 35^c (LAG. 3) induces the compiler in Sw. 35^d (LAG. 4) to connect with $\text{A} 3, 1^b$; 6, 38 the statement of $\text{A} 5, 20$ concerning Solomon's workmen and laborers. This is followed in Sw. 35^e (LAG. 5) by a free composition concerning the vessels of the Temple and the buildings of Solomon. Then there follows, 45 as Sw. 35^{f-g} (LAG. 6, 7), $\text{A} 9, 21, 25$ relating the removal of the daughter of Pharaoh from the City of David to the palace which Solomon had built for her, and followed by an account of Solomon's offerings; then we find, as Sw. 35^b, $\text{A} 9, 23$ (LAG. 8) giving the numbers of the overseers of Solomon's workmen, harmonized with $\text{A} 5, 30$ — $\text{C} 5, 19$ and therefore differing from the number given 50 in $\text{A} 9, 23$. Then we read in 35^k (LAG. 9, 10) some account of the cities built by Solomon after he had finished the Temple and the walls of Jerusalem. This passage is an abridged amalgamation of $\text{A} 9, 17$ and 15, the statements of

- 1 **A** K^cthib קִתְּבָא, Q^cté קִתְּבָא and *vice versa* in some codd. and **C**pl, **G**V ó θεός, **I** deus, **GL** Κύριος, **S** **אֱלֹהִים**, **T** יהוה. The K^cthib קִתְּבָא is favored by v. 17 יהוה בִּקְתָבָא and v. 36 הַלְךְ אֲרָא מְלֵא יְהוָה.
- GL** τοῦ υἱοῦ σου τοῦ Σολομῶντος (**G**^A Σαλωμων τοῦ υἱοῦ σου) as well as ἐπί τῆς κοίτης αὐτοῦ (so, too, **G**^A) instead of **G**V ἐπὶ τὴν κοίτην = **A** לַעֲלֵי הַמִּשְׁכָּן, at the end of this verse, is due to scribal expansion.
- (48) **A** מִכֹּסֵי עַל יֶשֶׁב הַיּוֹם נָתַן הוֹיֹם אֵשׁ, **G** ὅς ἔδωκε σήμερον ἐκ τοῦ σπέρματός μου καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου μου, **S** **אֵשׁ יִשְׁבַּע בְּיָדָא; מַלְאֵךְ לְאֵלֵי אֱמֹס, T** יִשְׁבַּע יְהוָה דִּיבְרֵי מְלִכּוּתֵי כּוֹרְמֵי מְלִכּוּתֵי דִין בְּרֵי יִתִּיב עַל כּוֹרְמֵי מְלִכּוּתֵי. **A** is correct; the Versions supply what goes without saying and what was therefore probably not expressed in the original text. We must not, with KLOST., KITTEL, OORT, insert מוֹרְעֵי after **A** הוֹיֹם.
- (49) **A** וַיִּקְרְאוּ וַיְחַדְּרוּ, but **G**V simply και ἐξανέστησαν, **GL** και ἐξανέστησαν και ἀνεπήδησαν, **G**^A.xi.44:52.Cpl.Ald και ἐξέστησαν και ἐξανέστησαν. **G** ἐξανέστησαν and ἀνεπήδησαν are doublets for **A** וַיִּקְרְאוּ. In **G**V the words και ἐξέστησαν = **A** וַיְחַדְּרוּ were omitted, in **GL** this omission was corrected. The doublet shows that וַיִּקְרְאוּ was originally not expressed in **G**. We should therefore probably cancel it.
- (50) After **A** וַיֵּלֶךְ **GL** + εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Κυρίου, and at the end of the verse + λέγων Ὅμοσάτω μοι σήμερον ὁ βασιλεὺς Σολομῶν τοῦ μὴ θανατώσαι τὸν δούλον αὐτοῦ ἐν ῥομφαίᾳ. Both additions are scribal expansions, from v. 51 and 2,28, and must not, with OORT, be inserted in the text.
- (51) **A** וַיְנִי (so, too, **S****T**), **G**V και ἀνηγγέλη τῷ Σ. λέγοντες. The original translation is preserved in **GL** και ἀπήγγειλαν τῷ Σολομῶντι λέγοντες; cf. below, 1.28. **A** אַחַז וְהִנֵּה, **GL** και ἰδοὺ κατέχει, **T** אַחַז וְהוּא; **G**V, inaccurately, και κατέχει, **S** **אֱלֹהִים**.
- (52) After **A** יהיה some codd. and ed. Sonc. of 1488 + 'י, which is scribal expansion. [For the ן in **A** מַשְׁעָרָיו cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 110, l. 39. — P. H.]
- (53) **A** הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה (so, too, **G**V**S****T**); **GL** ὁ βασιλεὺς, rightly as is evident from vv. 50-52. **A** וַיִּרְדֵּהוּ, **T** וְהִתְחַדְּדֵהוּ; but **G**V και κατήνεγκεν αὐτόν, **GL** και κατήγαγεν αὐτόν, **S** **אֱלֹהִים**. Either plural or singular is possible, but according to v. 51 the plural is more probable. **A** וַיִּבֵּא, **GL** supplies the subject και εἰσῆλθεν Ὀρνία.
- A** לַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה (so, too, **GL****S****T**) but **G**V simply τῷ Σαλωμων, which is preferable. After **A** שְׁלֵמָה in 53^b (so, too, **G**V**L****T**) **S** again + **מַלְאֵךְ**.

2 **I**n c. 2 of the Books of the Kings we find in **G** the first great departure from **A**. Between vv. 35 and 36 and after v. 46^a of **A** we find in **G** two long insertions (in SWETE's edition: 2,35^{a-0}, and 2,46^{a-1}, in LAGARDE's **GL**: 2,1-14 and 2,26-37, cited here as Sw. and LAG., respectively). These additions break up the section **A** 2,13-46^b which is all from the same pen. To the first of these insertions belongs the clause και ἡ βασιλεία κατωρθούτο ἐν Ἱερουσαλημ, derived from **A** 2,46^b, which severs the two halves of **A** 2,35 in a most unnatural manner.

These insertions contain confused discussions on the favorite theme of *Solomon's Wisdom and Power*, borrowed from other passages of **A** or modeled after them. They are all from the same pen (cf. **A** 9,18^a = Sw. 35ⁱ and 46^d, LAG. 9 and 29) and are translated from a Hebrew original (cf. ἐν Ἱερουσαλημ **G** 2,35 = בִּירוּשָׁלַם misread for **A** בִּיר שְׁלֵמָה בִּיר 2,46^b and οὐκ ἦν Sw. 2,46^f = לאַ הָיָה for **A** הָיָה 5,4; LAG. 2,31 ὅτι ἦν, according to 5,4 **G**^{VL} = **A** הָיָה בִּי. The same conclusion is reached if we consider that **A** 5,6 is rendered differently in Sw. 2,46ⁱ, LAG. 2,35, on the one hand, and in **G** 10,26, on the other hand, and that **G** 10,26 appears in **A** 2 Chr. 9,25 instead of **A** 10,26. The majority of the portions of **A** excerpted in these two insertions are now omitted in **G** (cf. p. 92, l. 28; p. 110, l. 49; p. 111, l. 28; p. 135, l. 47).

The fact that the *plus* of **G** in c. 2 compared with **A** is secondary, is proved by the following points: — (a) Passages of **A** which belong together are in these

2 (2) Θ^L δυνάμεις after ἀνὴρ is scribal expansion.

(3) Several codd., edd. Sonc. 1496.88, Bomberg. 1517 read רַשָׁעִים, but the reading רַשָׁעִים is confirmed by Θ φυλάσσειν, \mathcal{C} רַשָׁעִים; \mathfrak{A} رَشَاعِ, but also λ for the preceding \mathfrak{M} רַשָׁעִים.

In the same way ἡγεῖται is found in many codd., edd. Sonc. 1485.88, Neapol. 5 Brix., Bomb. 1517, and several other editions; cf. DE ROSSI, *Var. lect.* 2, 202f., Θ καὶ τὰ δικαιώματα, \mathfrak{A} — — — — —; but this is at variance with the Masorah, cf. BÄK *ad loc.* \mathcal{C} הנהיגה.

יְהוָה \wedge Θ^V , rightly, as is proved by the י before יבשרו. Θ^AL καὶ τὰ μαρτύρια αὐτοῦ is taken from ΣΘ; cf. FIELD *ad loc.* [For הנהיג cf. Crit. Notes on Numbers, 10 p. 41, l. 31. — P. II.]

The first \mathfrak{M} is wanting in Θ and is probably scribal expansion; cf. notes on 4, 12; 5, 22; see, however, also note on 5, 4.

(4) \mathfrak{M} עלי; so, too, Θ^L על; \wedge Θ^V , rightly; it is an addition in \mathfrak{M} .

The repetition of לאמר proves that a later hand has been at work here. Cancel 15 שָׁשָׁה . . . לאמר. Some reader took offense at the unconditional form of the prophecy. Further, Θ^V has an older form of the interpolation, since שָׁשָׁה וּבָבֶל is wanting in it. Θ^L omits the second לאמר, thus improving the somewhat clumsy sentence; \mathfrak{A} has \mathfrak{A} for \mathfrak{M} לאמר, and \mathfrak{A} for the second לאמר.

(5) Θ^L furnishes the material for the restoration of this verse which in \mathfrak{M} is very 20 much expanded and, in the words וישם and בלהם 2°, corrupt. Θ^V , on the other hand, renders \mathfrak{M} but skips from בלהם 1° to בלהם 2° omitting after בלהם 1° \mathfrak{M} בשלום ויהי דמי בלהם, thus: — καὶ γε σὺ ἔγνωσ ὅσα ἐποίησέν μοι ἰωαβ υἱὸς Σαρουίας, ὅσα ἐποίησεν τοῖς δυσὶν ἄρχουσιν τῶν δυνάμεων Ἰσραηλ, Ἀβεννηρ υἱὸν Νηρ καὶ τῷ Αὐεσσα υἱὸν Ἰεθερ, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἔταξεν τὰ σιματα 25 πολέμου ἐν τῇ ζώνῃ αὐτοῦ τῇ ἐν τῇ ὀσφύϊ αὐτοῦ καὶ ἐν τῷ ὑποδήματι αὐτοῦ τῷ ἐν τῷ ποδί αὐτοῦ.

In Origen's Bible * ἐν εἰρήνῃ, καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον \sphericalangle appears as equivalent of the words omitted in Θ^V ; this is not supplied from $\Lambda\Sigma\Theta$ but from codd. of Θ , as is shown by αἷμα ἀθῶνον which is read even by Θ^A against \mathfrak{M} . The words 30 omitted in Θ^V must have stood originally in \mathfrak{M} , and their omission in Θ^V is erroneous; for the charge could not be preferred against Joab: וישם דמי בלהם בהנהיג, this was his calling; בלהם in this context requires the following בשלום to make sense.

Θ^L reads: — καὶ νυν σὺ οἶδας ἃ ἐποίησέν μοι ἰωαβ υἱὸς Σαρουια, καὶ ἃ ἐποίησε 35 τοῖς δύο ἀρχιστρατήγοις Ἰσραηλ, τῷ Ἀβεννηρ υἱὸν Νηρ καὶ τῷ Αὐεσσα υἱὸν Ἰεθερ, ἀρχιστρατήγῳ Ἰουδα, καὶ ἀπέκτεινεν αὐτοὺς καὶ ἔξεικασεν αἷμα πολέμου ἐν εἰρήνῃ καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον ἐν τῇ ζώνῃ μου καὶ ἐπὶ τῇ ζώνῃ τῆς ὀσφύος σου καὶ ἐν τῷ ὑποδήματι σοὶ τῷ ἐν τῷ ποδί μου. If we cancel the inconsiderate addition ἀρχιστρατήγῳ Ἰουδα and the doublet ἐν τῇ ζώνῃ σου καὶ which was due 40 to corruption of the text within Θ , the text of Θ^L appears to approximate to the original text.

This is evident *a*, from ἀρχιστρατήγος = \mathfrak{M} שָׂר צבא; — *b* from ἔξεικασεν = נָקַם (so KLOST., OORT; in \mathfrak{M} miswritten וישם); — *c* from καὶ ἔδωκεν αἷμα ἀθῶνον = נָקַי; — *d* from the suffix of the first person in בהנהיג, בהנהיגתי 45 בהנהיגי.

Λ^L to ἀρχιστρατήγος, Θ^L renders \mathfrak{M} שָׂר צבא in this way throughout in cc. 1, 2, Θ^V only in 2, 22 32, while here as well as in 1 1), 25 we find in Θ^V the slavishly accurate rendering ἄρχων δυνάμεως.

Θ^L αἷμα ἀθῶνον explains the charge preferred against Joab, during a state of 50 peace he executed vengeance on Abner for the death of Asahel who had been slain in war. The second בלהם of \mathfrak{M} instead of נָקַי = Θ^L ἀθῶνον is a transcriptional error caused by the first בלהם

2 ¶ 9, 15 being partly resumed in ¶ 9, 17. Then the compiler goes on to ¶ 2, 36, repeating ¶ 2, 8.9 as Sw. 35¹⁻⁰ (LAG. 11-14) and combining it with the preceding section through the connecting link καὶ ἐν τῷ ἔτι Δαυεὶδ ζῆν. The hypothesis of KITTEL* and BENZINGER that these verses formed originally a part of the narrative of ¶ 2, 36ff. is very improbable. It would be inconceivable why 5 they should have been repeated in 2, 8.9; moreover, they agree entirely with the general character of 2, 1-9, and their repetition corresponds to the course followed elsewhere by the compiler of the two insertions.

As the second insertion does not refer again to Solomon's wisdom, the compiler shows a lack of skill in connecting this second insertion Sw. 46^a, LAG. 26 10 with ¶ 46^a by means of the link καὶ ἦν ὁ βασιλεὺς Σ. φρόνιμος σφόδρα καὶ σοφός the subject-matter of which is entirely identical with Sw. 35^a (LAG. 1). Then we find ¶ 4, 20, and then ¶ 5, 1 as Sw. 46^b (LAG. 27), the necessary specification ¶ 5, 1 being omitted; then, as Sw. 46^c (LAG. 28), καὶ Σ. ἤρξατο ἀνοίγειν (ἜΛ διανοίγειν) τὰ δυναστεύματα (ἜΛ δυναστεύοντα τοῦ) Λιβάνου,** 15 a midrashic interpretation of ¶ 9, 19 (mistaking ¶ 9, 19 for ¶ 9, 19). As stated above (p. 65, l. 2), Sw. 46^d (LAG. 29) = ¶ 9, 18^b, ψκοδόμησεν = וְיָבִן being supplied from the beginning of the preceding verse in ¶ (9, 17). Then there follow, as Sw. 46^{e-g} (LAG. 30-32), the verses ¶ 5, 2-5. The verse LAG. 33, Ἄ ἜΛ, καὶ οὐκ ἦν Σαταν πάσας τὰς ἡμέρας Σολομῶντος, is derived from ¶ 5, 18 שָׁטָן אֵין אֵין רַע 20 רַע; it probably dropped out in ἜΛ through *homoteleuton*. Sw. 46^h (LAG. 34) is a combination of ¶ 4, 2 + 5^a + 6^a + 3^b + ἜΛ 6^{ba} (Ἄ Ἄ) + 6^b + 4^a + 5^b, exhibiting interesting variants differing from ¶. Sw. 46ⁱ (LAG. 35) = ¶ 5, 6. Then we have again ¶ 5, 1^a as Sw. 46^k (LAG. 36). Finally this compilation empties into ¶ 3, 2 through the words Σαλωμων υἱός Δαυεὶδ ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ἰσραὴλ καὶ 25 λουδα ἐν Ἱερουσαλημ, בִּיר שְׁלֹמֹה ¶ 2, 46^b being again misread בִּיר שְׁלֹמֹה (*cf.* above, p. 65, l. 32).

The verses ¶ 4, 2-6 used in this compilation are found, with slight variants, also in ἜΛ, as 4, 2-6, but the departures from ¶ show that they were not translated from our received Hebrew text, consequently they cannot have been in- 30 serted in ἜΛ from ¶.

We are therefore forced to the conclusion that Ἔ was originally translated from a Hebrew MS containing the same arrangement of the subject-matter as our present ¶, and that the compilation inserted in c. 2 was subsequently introduced from a different Hebrew original. Several passages of the original 35 translation which were identical with passages of this subsequent insertion were not entirely canceled although they were superfluous after the insertion of the work of the subsequent compiler.

40

2 (1) Ἔ Καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα, καὶ ἀπέθανε Δαυεὶδ καὶ ἐκοιμήθη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐνετείλατο τῷ υἱῷ αὐτοῦ Σολομῶντι ἔμπροσθεν τοῦ θανάτου αὐτοῦ λέγων is a transformation of ¶. ἜΛ render ¶. The first clause is not a remnant of an older account which did not yet contain David's last will and which related 45 David's death after 1, 53. In *Kings* וַיִּשְׁכַּב עִם אֲבֹתָיו is always euphemism for וַיָּמָת; therefore it cannot figure after וַיָּמָת as we find here in Ἔ. It is evidently a paraphrase of ¶. Ἔ καὶ ἀπεκρίνατο = ¶ וַיֹּצִי is an awkward rendering but represents the original text of Ἔ. Ἔ Cpl AldΑΣΘ: καὶ ἐνετείλατο, Ἔ 399, Ἔ 399.

* *Geschichte der Hebräer* 2, 46; withdrawn in his commentary on Kings (Göttingen, 1900).

** [Contrast below, p. 78, l. 30. — P. II.]

- 2 **א** is impossible, since **לֹא־הַבֵּן** follows, not **לֵה**; a different subject is presupposed, and if we retain the consonants, we must read the passive **יִשָּׁם**, with **Θ** και ἐτέθη, otherwise **יִשְׁימוּ**, with **Σ** ἰσάσθη; [cf. however, Crit. Notes on Proverbs, p. 52, l. 44 and below, p. 127, l. 50. — P. II.]
- (20) For the scribal expansion in **Θ** και εἶπεν αὐτῷ instead of **א** ותאמר cf. notes on 5 vv. 14, 15.
- (21) **א** יתן, **Θ** δὴ = **נא** after δοθήτω is scribal expansion.
- (22) **א** וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ, undoubtedly corrupt. **Θ** reads και αὐτῷ Ἀβιαθαρ ὁ ἱερεὺς και αὐτῷ Ἰωαβ ὁ υἱὸς Σαουῖας ὁ ἀρχιστρατήγος ἑταῖρος; and the priority of this reading is favored by the fact that the reading of **א** can be explained from it. **ול** before **יזכרו** may be regarded as a transcriptional error for **וְל**, and the **ול** before **אביתר** would then have been added in accordance with it; or it might be a dittogram of **וְל**, and have given rise to the correction **וְלֹא־יִזְכְּרוּ** instead of **יִזְכְּרוּ**.
- Θ** ὁ ἀρχιστρατήγος ἑταῖρος is somewhat doubtful. We may just as well assume that it was added in **Θ**, as that **שֵׁר הַצִּבְעָא רַע** (or **שֵׁר הַצִּבְעָא רַעִים**) has dropped out in **א**. The passages 2 S 13,3 and 1 Chr. 27,33 might be adduced in support of the second assumption, but the phrase ὁ ἀρχιστρατήγος is unfavorable to it, since in our passage Joab, even where he is mentioned together with the priest Abiathar, is called merely *Joab ben Zerujah*; cf. 1,7, or *Joab, the captain of the army*, cf. 1,19.
- Emend: **א** וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ following **Σ** **סֵם אֲבִיָּה בְּנֵי צְרוּיָהּ**. From **Θ** וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ BENZINGER infers that the original text of **א** was **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** *he and the priest Abiathar and Joab ben-Zerujah have an agreement with one another*, explaining **Θ** ἑταῖρος = **חבר** as miswriting of **א** **חבר**. But from 1,7; Jud. 18,7,28 we would expect in this case: **וְלֹא־יִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ וְעַם יִזְכְּרוּ**. Nor is a paraphrase as that in **Θ** a proper basis for critical emendations.
- (23) For **א** בְּנַפְשִׁי with *Wato minusculum* see BAR *ad loc.*
- (24) **א** K^{thib} וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ. The K^{thib} is abnormal *scriptio plena* of the regular form **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ**; the Q^{rē} gives the vowel preceding the suffixes appended to the perfect; cf. STADE, § 636, b.
- א** וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ is one of the not infrequent additions in OT, emphasizing the prompt fulfilment of divine promises. For **א** **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** we should probably read, with KLOSTERMANN and BENZINGER, **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ**, as **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** appears to refer to a divine promise made to David. Tradition does not record any such prophecy given to Solomon, while our passage plainly alludes to the prophetic promise announced to David by Nathan 2 S 7,11. This clause probably stood in the margin, and when it crept into the text, **וְיִזְכְּרוּ** was miswritten **וְיִזְכְּרוּ** under the influence of the suffixes of the first person in the preceding **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** of **א**.
- א** וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ *builds a house*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 49, l. 7. — P. II., for the founder of a dynasty 8,11,38; cf. 1 S 2,35; 25,28. In Aramaic **בֵּית דְּוִיָּהּ** and Assyrian (*Bīt Nimri* = **בֵּית עַמְרִי**) *cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 65, l. 41*) states and nations are designated as *houses* of the founders of the dynasties; [cf. Heb. **בֵּית יַעֲקֹב**, **בֵּית יִשְׂרָאֵל**, &c.]. **Θ** **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** tries to remove the objection.
- (25) **Θ** και ἀνεῖλεν αὐτόν, και ἀπέθανεν Ἀδωνιας ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, **Θ** και ἀνεῖλε τὸν Ὀρνία, και ἀπέθανεν Ὀρνία ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ, **Σ** **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** is uncalled for.
- (26) **Θ**, with a different arrangement of the words and scribal expansion, reads ἀποτρεξε αὐτὸς εἰς Ἀναθωθ **Θ** **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ**. Nor does **Σ** **וְיִזְכְּרוּ בְּנֵי צְרוּיָהּ אֶת הַבְּרִית הַזֶּה וְלֹא־יִבְיֶה אֶבְיָתָר הַכֹּהֵן וְלֹא־יִזְכְּרוּ** presuppose a text differing from **א**; [cf. NOLDEKE, *Syr. Gr.* § 224 although the *dativus commidi* **וְיִזְכְּרוּ** GR. KAUFZSCH § 117,5] could, of course, have easily dropped out after the imperative **וְיִזְכְּרוּ**. — P. II.

2

The right of the Davidides to take revenge on Joab is based on the fact that Joab had brought blood-guiltiness over David and his house; *cf.* v. 31. [The substitution of the suffix of the third person for the suffix of the first person was, of course, intentional; *cf.* below, note on 19,2 and Crit. Notes on Judges, p. 60, l. 28. The *belt* and the *shoes* represent the *לבוש*, the *בגדי עבודה*, or, as we should say, the royal uniform; *וייתן דם נקי בהגרתו ובנעלי* is practically equivalent to the German phrase *er hat Meinen Rock mit unschuldigem Blute befleckt*, as the German Emperor might say for *des Königs Rock*. *Cf.* הַגֵּרָה in ב, 3, 21 and אָן *caligatus* Is. 9,4 (contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 89, l. 4). In the same way *ζωνή* and *caliga* are used for *military service*. It is not impossible that the original text was *וייתן דם נקי בהגרתו אשר במתניו ובנעלי אשר ברגליו*. — P. H.]

The suffixes of the first person in *אֵל* בהגרתו אשר במתניו ובנעלי אשר ברגליו do not refer to the dress worn by Joab in the service of David, but to the king's own dress: the dress worn by David himself was defiled with blood.

PERLES' emendation (*Analekten zur Textkritik des AT*, Munich, 1895, p. 32) 15 *בְּשֵׁלֵי* for *אֵל* בשלום is not good; a man who has put on the הנורה has no שוליים.

The text of *אֵל* thus restored contains two doublets: — (a) אשר עשה לשני שרי אשר עבד את ישראל לאבנר בן נר ולעמישא בן יהרזם. This passage is a gloss to אשר עשה לי, taken from v. 32, and betrays itself as such if only by the omission of the ו. In *GL*^{CP1} and *SH* the conjunction has been subsequently added, while *U* follows 20 *אֵל*. — (b) וייתן דם נקי בהגרתו ונוי וייתן דם נקי בהגרתו ונוי וייתן דם נקי בהגרתו ונוי is a doublet to אשר עשה לשני שרי אשר עבד את ישראל לאבנר בן נר ולעמישא בן יהרזם; consequently everything between *אֵל* וייתן דם נקי בהגרתו ונוי and *אֵל* וייתן דם נקי בהגרתו ונוי must be canceled.

(6) V. 9^b shows that *אֵל* תורר is *scriptio defectiva* of the imperfect.

(7) *אֵל* *μω*. This is the regular rendering of *אֵל* (cf. v. 1 *ἤγγισαν* = *אֵל* ויקרבו) and we must not consider it, with KLOST., to be 25 miswriting for ἤγγισαν. *GL* ὅτι οὗτος παρέσθη ἐνώπιόν μου is intra-Septuagintal corruption caused by οὗτος being miswritten οὗτος (KLOST.). *SH* *אֵל* *אֵל* and *U* *אֵל* refers to the provisions furnished by Barzillai to David (cf. 2 S 17, 28), which Solomon is to repay by allowing the sons Barzillai to eat at the royal table. We must therefore not 30 emend, with GRÄTZ, *אֵל* *אֵל*. Nor is there any reason for emending, with KLOST., *אֵל* *אֵל* קדמו אתי.

(8) *אֵל*; so, too, *UVS*; but *GL* simply *καί*, the omission of *ἰδοῦ* is probably due to a scribal error.

(9) *אֵל* *καί* *οὐ* is better, since there is no antithesis between 35 the present and past, but only between Solomon and David; cf. 1, 18. *UV* has simply *καί*, *οὐ* having dropped out before the following *οὐ*. We must not consider this *οὐ* to be miswriting for *οὐ* (so KITTEL); *οὐ* *μή* is quite correct.

(12) For the legendary addition in certain codd. of *U*, *υἱὸς ἐτῶν δώδεκα* after *τοῦ πατρὸς αὐτοῦ*, cf. FIELD. For this notion cf. NESTLE, ZAT 2, 312 ff., KAUFMANN, 40 ZAT 3, 185; LAGARDE, *Mittheilungen* 2, 40.

(13) *U* *καί* προσεκύνησεν αὐτῇ after *אֵל* שלמה is scribal expansion.

GL *αὐτῷ*, *SH* *αὐτῷ* after *אֵל* והאמר is scribal expansion. *אֵל* is followed by *U*.

(14) *אֵל* *καί* *αὐτῷ* *U*. Adonijah's speech continues without interruption.

After *אֵל* והאמר 3 codd. of KENN., 1 of DE ROSSI, and cdd. Sonc. 1486.88 read *לו*, 45 *U* *αὐτῷ*, *SH* *αὐτῷ* (*U* *αὐτῷ* 247), *SH* *αὐτῷ*, *U* *cui ait*; but this is scribal expansion just as *U* *καί* προσεκύνησεν. *אֵל* is followed by *U*. Cf. above, p. 61, l. 46.

(15) *U* *αὐτῇ* after *אֵל* והאמר must be considered in the same way as *לו* in v. 14.

(17) *U* *αὐτῇ*, *SH* *αὐτῇ* after *אֵל* והאמר is scribal expansion. *אֵל* is followed by *U*.

אֵל *καί* *αὐτῷ*.

(19) For *אֵל* *καί* κατεφίλησεν αὐτήν, *U* *καί* ἐφίλησεν = *וישקתה*, *GL*^{CP1} *καί* προσεκύνησεν αὐτήν, *SH* *αὐτῇ*, *U* *καί* *αὐτῇ*. *אֵל* is preferable: *UVL* can be derived from *אֵל* but not *vice versa*. 50

- 2 **סֹפְרוֹתָי** The word **סֹפְרוֹתָי** was probably added to emphasize the fact that Job's body was not disgraced after his execution but laid in a tomb; contrast 2, 9, 10; 2 S 21, 10 *cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 59, l. 51; Jer. 16 4; Ez. 29 5. It is not impossible that **אֵל בְּנֵיהֶי** *cf.* 1 S 25, 1; 2 Chr. 33, 20 is a later addition which was inserted after **בְּרַב־בַּבְּרָה** had been corrupted to **בְּרַב־בַּבְּרָה**. — P. H.] 5
- (35) For the meaningless clause **καὶ ἡ βασιλεία κατερθούτο ἐν Ἱερουσαλήμ**, which is derived from v. 46^a of **A** and inserted in **Θ** between v. 35^a and ^b of **A**, see above, p. 64, l. 39.
- Θ**L Σολομών after **לְהַשִּׁיב** 1° is scribal expansion; so, too, **Θ**V αὐτόν after **ἐδύκεν** 2° and **Θ**VL εἰς Ἱερέα πρῶτον before **ἀντί** Αβιαθαρ, which GRÜTZ inserts in the text. 10
- (36) **A** **וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִלִּים לְעַלְלֵת אֶת הַמֶּלֶךְ וְלְעַלְלֵת אֶת הַמַּלְאָכִים וְלְעַלְלֵת אֶת הַמַּלְאָכִים וְלְעַלְלֵת אֶת הַמַּלְאָכִים**; **Θ** render **A**; **Θ**L, with considerable scribal expansion, **καὶ ἀποστείλας ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς Σολομών τὸν Σεμεὶ υἱὸν Γερα**. **Θ**V, which in v. 42 expresses **A**, has here simply **καὶ ἐκέλευσεν ὁ βασιλεὺς τὸν Σεμεὶ**. This might be original, but it is just as possible that ἀποστείλας dropped out. 15
- [For the name **שְׁמַעִי** *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 100. — P. H.]
- (37) **Θ** adds at the end of the verse: **καὶ ὤρκισεν αὐτὸν ὁ βασιλεὺς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ** (**Λ** **Θ**CP¹). V. 38 shows that this is a subsequent insertion.
- (38) For **A** **וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַבַּיִלִּים לְעַלְלֵת אֶת הַמֶּלֶךְ וְלְעַלְלֵת אֶת הַמַּלְאָכִים וְלְעַלְלֵת אֶת הַמַּלְאָכִים**, where **בְּרַב־בַּבְּרָה** introduces a new clause, *cf.* 18, 24. **Θ** read **אֶת־בַּבְּרָה** for **A** **בְּרַב־בַּבְּרָה**, taking **לְעַלְלֵת אֶת הַמֶּלֶךְ** as vocative and beginning the new clause with **בְּ**: — Αγαθὸν τὸ ῥῆμα ὁ ἐλάλησας, κύριε μου βασι- 20 λεῦ οὕτω ποιήσει ὁ δούλος σου; so, too, **Θ** **وَاللّٰهُمَّ صَلِّ عَلَىٰ مُحَمَّدٍ وَآلِهِ** (see below), however, shows that the text of **A**, which is followed by **Θ**, is relatively original, and it is to be preferred, as it was customary to address the king in the third person, **לְעַלְלֵת אֶת הַמֶּלֶךְ**; *cf.* 1 S 26, 19; 2 S 3, 21; 13, 22f.; 14, 12, 18; 15, 15, 21; 24, 21; 1 K 1, 21, and especially 2 S 9, 11. 25
- In the same way **A** **וַיִּשְׁלַח יְהוָה רִבְבִים** at the end of the verse, is preferable to **Θ** **τρία ἑτη** which is conformed to v. 36.
- (39) **Θ** τὰ in μετὰ τὰ τρία ἑτη was required after τρία ἑτη in v. 36. **A** **וַיִּנְדוּ**, **Θ** **وَأَتَتْهُم**, **Θ** **وَأَتَتْهُم**; but **Θ** ἀπηγγέλη like **A** v. 41 **וַיִּנְדוּ**, where **Θ** renders **וَأَتَتْهُم**, **Θ** **وَأَتَتْهُم**. Either is syntactically possible; **וַיִּנְדוּ** probably originated from 30 **וַיִּנְדוּ** when the *matres lectionis* were inserted.
- (40) For **רָפַח** with **ת** *raphatum* see BAR *ad loc.*
- A** **וַיִּבֶן** might be intended for **בָּנָה** **وَبَعِدِيَه**.
- (41) **A** **וַיִּשֶׁב**, but **Θ**V **καὶ ἀπέστρεψεν**, **Θ**AL **ἐπέστρεψεν τοὺς δούλους αὐτοῦ** read **וַיִּשֶׁב**, supplying the object required by the causative, which however was entirely 35 irrelevant for Solomon's view of the case. It is therefore not likely that the narrator wrote as **Θ** translates.
- (42) For the pointing of **A** **וַיִּשְׁעַר** *cf.* BAR *ad loc.* [For **וַיִּשְׁעַר**, not **וַיִּשְׁעַר**; see also Crit. Notes on Proverbs, p. 67, l. 5. — P. H.]
- A** **וַיִּשְׁעַר אֶת הַלְּבַב אֶת אֶתְרֵי**; **Θ**, making it plainer in the interest of Solomon, **ἐξέλασεν** 40 **ἐξ Ἱερουσαλήμ καὶ πορευθεὶς εἰς δεξιὰ ἢ εἰς ἀριστερά**. The narrator, however, would not have explained **וַיִּשְׁעַר** here but in v. 37. In LAGARDE'S edition of **S¹¹ Biblioth. Syr.**, Gott. 1892 we find **وَصَدَّعَ** —.
- V 42^b, **A** **וַיִּשְׁעַר אֶת הַלְּבַב אֶת אֶתְרֵי**, **Θ**V, **Θ**AL **καὶ εἶπας μοι Αγαθὸν τὸ ῥῆμα ὁ ἤκουσεν** is Hexaplar in **Θ** (*cf.* FIELD *ad loc.*) and scribal expansion, copied from 45 v. 38
- (43) **A** **וַיִּשְׁעַר**, **Θ**V **καὶ τί οτι**, **Θ** **وَصَدَّعَ**, **Θ** **وَصَدَّعَ**; **Θ**L **καὶ νυν διὰ τί**, **νυν** is scribal expansion.
- (44) V 44 is a monstrosity. We must not allow ourselves to be guided by the reading of **Θ** **τὴν κυκλίαν σου** for **הַקֵּיפָה**, so as to emend, **עָתָה יִקְעֵי**, for in that case **אֲשֶׁר יִקְעֵי** would connect still more awkwardly with what precedes. **A** **אֲתָה יִקְעֵי** is an explanatory gloss to the unusual phrase **וַיִּקְעֵי לְבָבְךָ**, and **A** **אֲתָה בַל הִרְעָה אֲשֶׁר יִקְעֵי** is a similar gloss [suggested by **A** **וַיִּקְעֵי** at the end of the verse] to **אֲשֶׁר עָשִׂיתָ**

2 אַל על is miswriting for אַל.

Instead of the *scriptio plena* of the singular (*cf.* STADE, § 355, b) שָׁדִיךְ, which is historically correct, many codd. and early editions have the *scriptio defectiva* שָׁדִיךְ. *Cf.* below, p. 115, l. 20.

אַל לאַ היהוה לוֹ, ὁ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ταύτῃ· καὶ οὐ. אַל, which is followed by Ὡ, is correct. 5 Solomon intends to deal differently with Abiathar on some other occasion.

אַל אַרְוֹן אֲרָנִי יִהְיֶה, but the *Ark* was not carried by one priest alone, nor do we know anything of its having been with David on the field of battle. The following passage points to some service which Abiathar rendered to David when he was in straits before his accession to the throne. Emend in accord- 10
ance with 1 S 14, 3; 23, 6. 9; 30, 7: הַצִּיִּיִּי.

After τῆν κιβωτόν ὩV has the well-known expansion for dogmatic purposes, which is found in many passages of אַל, *viz.* τῆς διαθήκης (ὩL ἰ τῆς).

(27) For אַל בְּשֵׁלֶה גִינְסְבֵּרְגִי בְּשֵׁלֶה as Q^{re}. This is a whimsical subtlety.

(28) אַל אַבְסַלֹּם, after אַל יִיאַב 1° is scribal expansion. 15

Instead of אַל אַבְשֵׁלֶם (so, too, ὩV) ὩL reads Σολομῶντος, אַל אַבְשֵׁלֶם and אַל אַבְשֵׁלֶם are so much alike that they could easily be mistaken for each other. The fact that there was no occasion whatever to mention Absalom, is against the reading of אַל.

(29) אַל לְמַלְךְ שְׁלֹמֹה, אַל לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה, אַל לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה, Ὡ ἰ לְמַלְכָּא שְׁלֹמֹה which is scribal expan- 20
sion in אַל.

After מִבְּיָמָיו Ὡ has the addition καὶ ἀπέστειλεν Σαλωμων πρὸς Ἰωαβ λέγων Τί γέγονέν σοι ὅτι πέφευγας εἰς τὸ θυσιαστήριον; καὶ εἶπεν Ἰωαβ Ὅτι ἐφοβήθην ἀπὸ προσώπου σου, καὶ ἔφυγον πρὸς Κύριον. It is possible that this passage dropped out in אַל (so KLOSTERMANN, GRÄTZ), a copyist skipping from וַיִּשְׁלַח 1° 25
to וַיִּשְׁלַח 2°; but it is more probable that we have here an expansion of the original text. Solomon had known for a long time how Joab stood; *cf.* v. 22.

At the end of this verse Ὡ adds καὶ θάψων αὐτόν which is derived from v. 31.

(30) Ὡ + υἱὸς Ἰωδαε after אַל בְּנֵיהוּ and + ἐκπορεύομαι after אַל אַל are scribal ex- 30
pansions.

In the same way Ὡ supplies after אַל יִיאַב 2° the subject Ἰωαβ.

(31) אַל עָשָׂה, Ὡ πορεύου καὶ ποιήσον αὐτῷ is scribal expansion.

Ὡ שְׁהִיעֵרֹן after אַל הַסִּיָּהּ is scribal expansion.

אַל יִיאַב Ὡ, rightly; it is objectionable after בִּי. ὩLṢṢ follow אַל.

(32) Ὡ καὶ ἀέστρεψεν is a mistranslation of אַל just as ὩV καὶ ἐπεστράφη (ὩL^{Cpl} καὶ 35
ἀποστραφήτω, following אַל) v. 33 and Ὡ καὶ ἀνταπέδωκεν v. 44.

Ὡ τὸ αἷμα τῆς ἀδικίας αὐτοῦ for אַל רַבּוֹ is scribal expansion just as τὸ αἷμα αὐτῶν (ὩL^{Cpl}) after אַל יִירַע.

(33) אַל בְּרַאשׁ יִיאַב, Ὡ εἰς κεφαλὴν αὐτοῦ, rightly. The suffix is sufficiently plain. ὩṢ 40
follow אַל. *Cf.* p. 62, l. 27; p. 89, l. 33; p. 107, l. 22; p. 114, l. 45.

(34) אַל וַיַּעַל בְּנֵיהוּ בֶן יְהוֹדָע Ὡ; *cf.* FIELD *ad loc.* This clause is superfluous, and contains an anticipation which one would not willingly lay to the charge of the author. The road from the City of David to Solomon's Temple ascended, but not the one to David's tent.

אַל וַיִּקְבֵּר; so, too, ὩṢ; Ὡ καὶ ἔθαψεν αὐτόν is corrected in accordance with וַיִּקְבְּרוּ 45
v. 31.

אַל בְּבֵיתוֹ, אַל בְּבֵיתוֹ, ὩV ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, but ὩL ἐν τῷ τάφῳ αὐτοῦ, אַל בְּמַדְבָּרָה, which is a correction for dogmatic purposes. KLOSTERMANN's tentative restoration of the original text, וַיִּקְע נְבִלְתוֹ עַד הָעָרִב, is imaginary. Less fanciful but still too arbitrary is GRÄTZ's emendation בְּקִבְרֵי אַבְתָּו for אַל בְּמַדְבָּרָה. [In the old Hebrew 50
script there is a greater resemblance between *ד* and *ק* than there is in the square character, so that אַל בְּמַדְבָּרָה may be an early miswriting of the obsolete form בְּקִבְרָה; *cf.* Assyr. *naqbaru* (see *Beitr. z. Assyr.* 1, 177) = مَقْبَرَة, fem. مَقْبَرَة,

- 3 אֵלֶּיךָ יָשָׁב קִרְבִּי. ΘV , is a perfectly superfluous addition.; cf. Gen. 16, 10; 32, 13. ΘL ος οὐκ αριθμηθήσεται ἀπὸ τοῦ πλήθους καὶ οὐ διηγηθήσεται. The addition καὶ οὐ ψηφισθήσεται ἀπὸ πλήθους in ΘA and other codd. of Θ is Hexaplaric; cf. FIELD and LAG., *Bibl. Syr.*, *ad loc.*
- 9 הבין must be directly joined with לב שמעך; לב שמעך has either been taken up by mistake from the end of the verse, or inserted from it. In its present place it is impossible, since it is only the consequence of בין לב שמעך, and must therefore be canceled. Θ καρδίαν (ΘL + φρονίτην τοῦ ἀκούειν καὶ διακρίνειν τον λαόν σου ἐν δικαιοσύνη καὶ κ.τ.λ. Θ has smoothed matters by reading שמעך and inserting ἐν δικαιοσύνη καὶ; but the absence of the λ which is required before הבין, betrays what has really taken place.
- (10) אל הדבר after ייבש. Θ , rightly as v. 10^b proves. אל אדני is a Q^{tr}e for יהוה (so many codd., edd. Sonc. of 1485.88, Neapol., Brix., Bomb. of 1517; cf. BÄR *ad loc.* which has crept into the text; cf. below, l. 45, also note on 22,6 and Crit. Notes on Isaiah, p. 128, l. 4.
- (11) אל אלהים; read, with Θ , יהוה; cf. v. 5 and p. 119, l. 42. Θ παρ' ἐμοῦ after אל שאלת 2^b is scribal expansion. אל לך (so, too, \mathfrak{S}) before קצר is to be canceled in accordance with Θ ; it is sufficient to have it before ימים. \mathfrak{S} read it also before שפ, transposing the clause שפ אל שאלת לך ימים רבים to the end of 2; \mathfrak{S} follows אל.
- אל אישך, שפ בעלי הדבר, שפ; the singular is good Hebrew, Θ ψυχὰς ἐχθρων σου. \mathfrak{S} *حَدِّدْ حَمِيْقًا* translate freely. V. 11^b is a gloss, as is proved by the incorrect form \mathfrak{S} *הַשְׁמַע* as well as by the clause שפ לב שמעך שפ, which does not agree with the context. The author of this gloss was influenced by the following story of the Two Harlots, and has in his mind chiefly judicial wisdom, while the narrator in vv. 5ff. is thinking of the general wisdom of a ruler.
- (12) The Babylonians have correctly *scriptio defectiva*, בדרבך; the Palestinians incorrectly *scriptio plena*, בדרבך; cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.* Hebrew usage requires the singular in such cases so imperatively that בדרבך Ezr. 10, 12, וברבך 28, 18, 36 is corrected in the Q^{tr}e. Cf. below, p. 104 l. 12. — P. II.]
- (13) אל כל ישרך, Θ , rightly, since it cannot have been originally intended along with לא היה. Nor do vv. 14ff. warrant the conjecture יהוה (so KLOST., KAMPH., BHSZ.) since these verses are by another hand. כל ישרך was added by a later hand, and introduces a restriction foreign to the author's intention. In the opinion of the latter, Solomon never had an equal either in wisdom or in royal splendor, while according to the later writer this was true with regard to the royal splendor during his life-time only.
- (14) אל בדרכי (so, too, \mathfrak{S}); Θ ἐν τῇ οὐδω μου is an incorrect rendering; \mathfrak{S} באיזהו התקן באיזהו קדמי paraphrases.
- (15) אל יתן, not יתן; יתן never follows the analogy of the verbs יעץ like יעץ &c אל יבוא, Θ with scribal expansion καὶ ἀνέστη before καὶ παραγίνεται αὐτὸν Θ κατὰ πρόσωπον τοῦ θυσιαστηρίου τοῦ κατὰ πρόσωπον ΘL + τῆς κοίτης διαθήκης Κυρίου ἐν Σιων shows several scribal expansions. For אל ברית יהוה many codd., edd. Bomb. of 1517 1521, BÄR read אדני, the Q^{tr}e having crept into the text, cf. above l. 14. אל יעל עלת יעש שלטים, ΘV καὶ ἀνήγαγεν οὐλοκαυτώσεις καὶ ἐποίησεν ἐρηγικὰς ΘL , omitting יעש 2, καὶ ἀνήγαγεν οὐλοκαυτώσεις καὶ ἐρηγικὰς, which seems to be an intra-Septuagintal corruption. אל עבדו Θ has scribal expansion: — ποτον ὑέταν αὐτω καὶ πον τοῖς ποσὶν αὐτου. The fact that the meal is mentioned beside יעש שלטים is not objectionable since עבדו לבל introduces a new element. Similarly the meal is mentioned in Ex. 32 6.

- 3 All יהי ו. It is unnecessary on account of what follows, and is to the woman a matter of course. It is probably, therefore, a scribal expansion. The Palestinianians read לא הטיחה; the Babylonians ה' לא; so, too, edd Sonc., 1486.88. This לא of the Eastern recension is correct; the woman can only utter a petition, not a command. 5
- (27) The text of ו (Ὁν δότε τὸ παιδίον τῇ εἰπούσῃ Δότε αὐτῇ αὐτό καὶ θανάτω μὴ θανατώσητε αὐτόν, ὅλ δότε τὸ παιδίον τοῦ ζῶν τῇ γυναίκα τῇ εἰπούσῃ . . . αὐτόν) has been re-arranged, and a word like ה'אנח is not to be inserted before ו. The Heb. text proves itself to be the original one by לא instead of לא. Instead of All יהי הנה הנה, הנה, הנה is to be read for the same reason as in v. 26. 10
- Here the reading of the Eastern recension, לא הטיחה, (so the Soncino edition, cod. Reuchl. 2, for ה'לא of the Western recension is wrong: the King commands.
- 28) All הטיחה לא, ו τοῦτο after τὸ κρίμα is scribal expansion.
- 4 1) All הנה, ו, is scribal expansion. 15
- 2, For the repetition of vv. 2-6 in ו as 4.2-6 and as Sw. 2,46^b, LAG. 2,34 cf. above, p. 66, ll. 22.29.
 All הנה, ו in loco; — Sw. 2,46^b; LAG. 2,34 + του λερώς. But it cannot belong to הנה, since Azariah was not, as far as we know, one of Solomon's priests, and the list of שרים cannot begin with a הנה; cf. 2 S 8,16-18; 20,23-25. On the other hand, if we take it as relating to Zadok, it would look rather strange, since the other names of fathers in the list that follows are never specified by any designation. Azariah was one of Solomon's *Sopherim*. 20
- (3) All הנהלא, but וV και Ελιαφ, ὅλ και Ελιαβ. The ה probably dropped out in All after הנה had crept into the text. In Sw. 2,46^b (LAG. 2,34) the two names הנהלא and הנה are omitted owing to the transposition of this verse. For All אשא וV Σαβα, ὅλ Σαφατ) ὅ Sw. 2,46^b has Σουβα, LAG. 2,34 Σουσα. It is the same man who was David's *Sopher* and who is called in 2 S 20,25 Kethib שש, Q^rte אשא, 2 S 8,17 שרה, 1 Chr. 18,16 אשא. What the real name of this man was we cannot tell, especially as we must bear in mind that he may have been a non-Israelite. 30
- All הנה but ὅVλ και Ιωσαφθ. The conjunction is not original. In vv. 5.6 it has been added even in All. For הנה Sw. 2,46^b reads Βασα, LAG. 2,34 Βυρακ, and for All הנה וV has Αχειλιαδ Sw. 2,46^b Αχειθαλαυ, ὅλ in both passages, Αχιθαλαυ. 35
- 4 V. 4 consists of two glosses; v. 4^a (Ἄ Ὁν, ὅλ και Βαυαίος υἱός Ιωυδ ἐπὶ τῆς δυνάμεως is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Sw. 2,46^b και Βαυαία υἱός Ιωδαε, LAG. 2,34 ἐπὶ τῆς αὐλορχίας καὶ ἐπὶ τοῦ πλινθίου was still wanting in the text from which ו was translated, while 4^b (Ἄ Sw. 2,46^b) was probably contained in it. The הנה are out of place in a list of the שרים. And the statement that Zadok and Abiathar were priests of Solomon is, to say the least, an extremely incorrect representation of the facts. It ceases to be objectionable, however, if we assume that we have here a gloss modeled on 2 S 20,25 40
- (5) From All הנה on, the names of the officials enumerated are all connected by ו, while in vv. 2.3 this conjunction is omitted, cf. above, l. 32. 45
- For All הנה וV has Ορνεια Sw. 2,46^b Ορνείου, ὅλ Ορνια. It is impossible to say whether הנה stood in the text or whether All הנה was misread in ו. For All הנה וV has και Ζαβουθ, Sw. 2,46^b και Καχουρ, ὅλ και Ζαχουρ, LAG. 2,34 και Ζακχουρ, 2 1010; cf. Ezz. 8 14 Kethib הנה, Q^rte הנה. We cannot make out which of the two names stood here originally. וV Ζαβουθ looks like a correction following All. For הנה; cf. Crit. Notes on Ezra Neh. p. 64 l. 53, and for הנה note 30 of the paper cited below p. 83, n. 2. — P. II.
- All הנה וV, rightly ὅV + λερώς, since it neither can be connected with הנה

- 4 In Num. 32, 39ff. and Jud. 10, 4 the **יהוד** **היה** are said to be in Gilead, and according to Deut. 3, 14 (where **את הבשן** is a tertiary gloss) they are situated in the **הבשן**, and this W of Bashan, *i. e.* in Gilead.
- (16) What **אל** **בעלות** means we cannot tell. We should expect a statement beginning with **ול** or with **ובזבולן**, as this tribe is not mentioned in this list; or a region belonging to Zebulun might be referred to. The texts of **ט** differ: **ἐν Ασηρ καὶ ἐν Βααλωθ**, which we find in many codd. (also **בבבל** **בבבל**) is derived from **א**; *cf.* FIELD *ad loc.* But to explain **אל** **בעלות** as *haplography* for **בבעלות** [*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 25. — P. H.] does not commend itself, especially as we know nothing of a district or place called **בעלות** in that region. **ט** **ἐν τῇ Γαλααδ** seems to be a textual error which can hardly be explained, as **ט** has **Γαδ** in v. 18 for **אל** **גלעד**.
- More important is the fact that **באשר** is omitted in **ט**. For **אל** **בעלות** **ט** has **ἐν τῇ Μααλα**, **ט** **ἐν Μααλωτ**, **ט** **Μααλωθ**. Following this and comparing the **κλίμαξ** **Τυρίων** (Joseph., *Ant.* xiii, 5, 4; *War* ii, 10, 2) or **κλίμαξ** **Τύρου** (1 Macc. 11, 59) THENIUS proposed to emend: **ער מעלה צר** or **במעלות** and this emendation has been endorsed by KITTEL. But both emendations are destitute of all solid foundation; nor are they probable. If **תמון**, which is mentioned Jos. 19, 28 in a later (P) insertion, be identical with the ruins known as **أم العواميد** *Umm-el-'awāmid*, and if the statement that **תמון** belongs to Asher be historical, then the boundaries of Israel would indeed, at certain periods, have included the mountains projecting into the Mediterranean between Ecdippa and Tyre. But from the cliffs barring the road along the coast between Ecdippa and Tyre the name of an Israelitish district could hardly be derived. Nor is it probable that the name **κλίμαξ** **Τυρίων** (or **Τύρου**) is based on an old Semitic **צר** **מעלה**, as it is rendered 25 by **פולמיה רעור** in the Jerusalem Talmud, *Bāba ḥāmā* 4, 4^b; *cf.* NEUBAUER, *La géographie du Talmud* (Paris, 1868) p. 109.
- [According to WINCKLER, *Gesch. Isr.*, 2, 261, n. 2 **אל** **בעלות** is no proper name here but an appellative meaning *mines* (**معادن**, **معدن**) mistranslated **δυναστεύματα** in SW. 2, 46^c (LAG. 2, 28): **καὶ Σαλωουν ἤρξατο ἀνοίγειν τὰ δυναστεύματα** 30 **τοῦ Λιβανοῦ**. W. proposes to prefix **ועל** to **אל** **בעלות**, or perhaps: *he was placed over the mines* (Heb. **ועל על הבעלות**). He compares **בעלות** *mines* with the Sabeian verb **בעל** *to excavate* (*cf.* OLZ 1, 23, n. 3), but in view of the initial **מ** in **ט** **Μααλωθ** (see above, l. 14) we might perhaps read **מעלות**, *i. e.* *the places of bringing up* (metallic ores &c.). The special meaning of this word was afterwards not understood. For **ב = מ** *cf.* ZA 2, 268. *Cf. also* JAOS 22, 61, l. 14. — P. H.]
- (17) The *Qrê perpetuum* **ישקר** has been adopted in our text for the sake of uniformity; otherwise the editors would have preferred the K^cthib indicating the older pronunciation of the name: **איש שבר = יששבר**; *cf.* **איש יהודה** &c. [For **ישקר = שבר** *cf.* Crit. Notes on Ezekiel, p. 115, l. 44 and Crit. Notes on Proverbs, 40 p. 50, l. 53. — P. H.]
- (19) The reading of **ט** **Γαδ** instead of **אל** **גלעד** is noteworthy; what it was originally cannot be made out. **ט** **Γαδ** is favored by the preceding tribal names, also by the gloss **ארץ סיחון מלך האמרי**, although its sequel **וענ** **מלך הבשן** speaks again in favor of **אל** **גלעד**. Nor is it impossible that the original text was **ארץ גר וגלעד** 45 **ארץ אל** and **ט** preserving each but one half of this statement. **אל** **ארץ אל** (*cf.* 1 S 13, 7) **אל** and **ט** preserving each but one half of this statement. **אל** **ארץ אל** is a piece of antiquarian learning by a later editor. **אל** **אשר** shows that v. 19 is not from the pen of the compiler of the list of governors. The author of this verse may have thought of **עוריהו בן נתן על הנצבים**, mentioned in v. 5, but this does not justify KLOSTERMANN's conjecture that **על הנצבים** has dropped out here after **אחד**. In **ט** **καὶ νασηφ εἰς ἐν γῆ** **Ιουδα**, **ט** **νασειβ** 50 **ἐν τῇ γῆ** **Ιουδα εἰς**, **ט** **סמסמל סב סמסמל** (miswriting for **סמסמל סב סמסמל**) the text has been smoothed. Nor has KITTEL's conjecture **בארץ גלעד** any founda-

- 5 ὡς ἡ ἄνωγος ἢ παρά τὴν θάλασσαν, **Θ** אַשׁוּרִי הָיָה לְעַד אֲרָם וְכָל מִצְרַיִם) rids the passage of a very strange comparison which may have originated after a marginal gloss had crept into the text.
- (10) **Α** אֲשֶׁר הָיוּ בְּרֵגְלֵי, **Θ**^V καὶ ἐπληθύνθη Σαλωμων σφόδρα, **Θ** σοφία in many codd. and also in **Θ**^L is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* **Θ** σφόδρα is scribal expansion, 5 καὶ ἐπληθύνθη inaccurate rendering. It is, however, not impossible that σοφία dropped out by mistake; cf. SW. 2, 35^b ἢ φρόνησις (LAG. 2, 2 ἢ σοφία). **Α** אֲשֶׁר הָיוּ בְּרֵגְלֵי, **Θ**^{VL} καὶ ὑπὲρ πάντας φρονίμους Αἰγύπτου, which we find also in SW. 2, 35^b (LAG. 2, 2), is inaccurate rendering. **Α** אֲשֶׁר הָיוּ בְּרֵגְלֵי, which is read by all the Versions proves that **Α** is right. 10
- (11) **Θ** repeats καὶ ἐσοφίσατο after **Α** אֲשֶׁר הָיוּ, ἐσοφίσατο ^Λ only **Θ**⁴⁴. Since **Α** אֲשֶׁר הָיוּ explains the preceding אֲשֶׁר הָיוּ of **Α**, this addition in **Θ** must not be received into the text, as KLOST. proposes. 10
For **Α** אֲשֶׁר הָיוּ we should probably read, with GRÄTZ, following 1 Chr. 2, 5, אֲשֶׁר הָיוּ. In 1 Chr. 2, 6 not only אֲשֶׁר הָיוּ but also אֲשֶׁר הָיוּ, אֲשֶׁר הָיוּ and אֲשֶׁר הָיוּ = אֲשֶׁר הָיוּ are counted as 15 אֲשֶׁר הָיוּ.
- V. 11^b is in **Θ** Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*; it is rightly wanting in **Θ**^V. It is an addition; for (a) the words interrupt the description of Solomon's wisdom; — (b) the proper place for this statement would be before v. 14; — (c) it is to be 20 remarked that here אֲשֶׁר הָיוּ is used, while v. 14 has אֲשֶׁר הָיוּ.
- (12) **Α** אֲשֶׁר הָיוּ, **Θ**^V supplies the subject: καὶ ἐλάλησεν Σαλωμων. **Α** אֲשֶׁר הָיוּ, **Θ** πεντακισχίλια, a misunderstanding caused by אֲשֶׁר הָיוּ in the first half of this verse. 20
[For אֲשֶׁר הָיוּ, i. e. a line of poetry, or verse, consisting of two halves Assyr. miš lāni or hemistichs, see Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 32. — P. H.] 25
- (14) V. 14^b is a gloss to אֲשֶׁר הָיוּ, modeled on 10, 25. **Α** אֲשֶׁר הָיוּ, **Θ**^V, more smoothly, καὶ παρά. **Θ**^L + καὶ ἐλάμβανε δῶρα before **Α** אֲשֶׁר הָיוּ, cf. אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (15) [For the name אֲשֶׁר הָיוּ (in vv. 24, 32 אֲשֶׁר הָיוּ) see Crit. Notes on Chron., p. 66, l. 11. — 30 P. H.]
As Israel was not a vassal of Tyre, **Θ** τοὺς παῖδας αὐτοῦ χρίσαι τὸν Σαλωμων ἀντὶ Δαυεὶδ is a strange misunderstanding which must be due to an accidental corruption of the Hebrew text from which **Θ** was translated. [See, however, WINCKLER'S *Gesch. Isr.* 2, 262. 35
- (17) For the prolepsis in **Α** אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 31. — P. H.] 35
Α אֲשֶׁר הָיוּ, **Θ** του θεου μου is probably an error caused by **Α** אֲשֶׁר הָיוּ in vv. 18, 19. **Α** אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ cannot be translated the fighting with which they surrounded him; it must therefore be corrupt. Emend either: אֲשֶׁר הָיוּ, or: אֲשֶׁר הָיוּ. **Θ**^L 40 πολέμιον is a Greek conjecture for πολέμων, made in order to bring about a connection with what follows. **Θ** אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ is a paraphrase. To say that David was surrounded by fighting, is as poetical as it would be prosaic to say that troops surrounded him. Those who were put under the soles of his feet are not specified. 45
- From this we must conclude that **Α** אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ אֲשֶׁר הָיוּ is a gloss, which owed its origin either to an erroneous interpretation of אֲשֶׁר הָיוּ or to the change made from אֲשֶׁר הָיוּ to אֲשֶׁר הָיוּ. **Θ**^V has an older form of the gloss since in it the mention of אֲשֶׁר הָיוּ is wanting. The original subject of the verb put under was David, but JHVH was interpolated as a correction induced by 50 pious reflection. **Θ**^L Κίριον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* The author of the gloss did not consider that the reader must now ask himself why David had not built the Temple after his enemies had become subject to him.

- 5 **אֲרָמָיִם** = στρατιώτης, modern Syr. *rimoie* 'gendarmery' (cf. SCHWALLY, *Idioticon*, p. 88; NÖLDEKE, ZDMG 35, 234) &c. [It is possible, however, that **אֲרָמָיִם** is a corruption of the word from which **אֲרָמָיִם** (see p. 83, l. 45) is derived, viz. Assyr. *bargullu* (*b* transposed); cf. ZA 7, 218; DELITZSCH, HW 542^a s. v. *parkullu*. In a cuneiform vocabulary *bargullu* (or *parkullu*) is preceded 5
by *naggaru* = נָגָרָא (DEL., HW 448^a). **אֲרָמָיִם** for **אֲרָמָיִם** may be a gloss (preceded by the *Waw explicative*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 70, l. 17) to **בָּנִי שְׁלֹמֹה וּבְנֵי הַיָּרֵם**. WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2, 261, n. 3 thinks that **אֲרָמָיִם** is a synonym of **צוּר** rock (cf. above, p. 82, l. 53). He translates *they worked the rocks and made ready the stones for the building of the Temple*, and fancies 10
that the verb **גָּבַל** to cut the rock is concealed in **אֲרָמָיִם** (so TOY; CORNILL: **גָּבַל**, BERTHOLET and KRÄTZSCHMAR: **גָּבַל**) Ez. 27, 4, the following **בְּנֵיךְ** being an explanatory gloss; **אֲרָמָיִם**, however, is required by the meter. In OLZ 4, 148, on the other hand, WINCKLER states that the *Giblites* are stone-cutters, builders. 15
AV, *stonesquarers*, adding in the margin: or *Giblites* as in Ezek. 27, 9. — P. H.]
- 6 For the very badly preserved text in 6,1-7,51 of the account of the building of Solomon's Temple and palaces and their fittings cf. STADE, *Der Text des Berichts über Salomo's Bauten* in ZAT 3 (1883) pp. 129-177, reprinted in *Ausgewählte akademische Reden und Abhandlungen* (Giessen, 1899) pp. 143-180; see 20
also *Geschichte des Volkes Israel* 1, pp. 311-343. The results of these investigations have been adopted, in all essential points, both by BENZINGER in his *Hebr. Archäologie* (Freiburg i. B., 1891) pp. 233-254. 383-389 and by NOWACK, *Lehrbuch der hebr. Archäologie* (Freiburg i. B., 1894) 2, pp. 25-50. As the visionary Temple in Ez. 40ff. is derived from the historical Temple, the student may be 25
referred also to the Crit. Notes on Ezekiel, pp. 102ff. as well as to the notes on the English translation of Ezekiel in the *Polychrome Bible*, pp. 177 ff.
- (1) **אֲרָמָיִם** **בְּשִׁמוֹנִים שָׁנָה וָאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה** אֲרָמָיִם **ἔτι, Josephus, Ant., viii, 3, 1 μετὰ ἔτη πεντακόσια καὶ ἑνεήκοντα καὶ δύο.** The number given by **אֲרָמָיִם** commends itself, as 480 = 12 × 40. 30
For the spelling **אֲרָמָיִם**, required by the Masorah both here and in v. 37, cf. BÄR *ad loc.* [and STADE, § 30, c, also p. 104, l. 27. — P. H.]
אֲרָמָיִם **בְּהַרְשָׁן הָיָה זֶה** אֲרָמָיִם. It is just as possible that the writer condensed this statement in v. 37, and that it was afterwards re-expanded, as that this abridgment was due to the translator. **אֲרָמָיִם** follow **אֲרָמָיִם**. 35
אֲרָמָיִם **יִבְנֶה הַבַּיִת לַיהוָה** אֲרָמָיִם; **אֲרָמָיִם** follows **אֲרָמָיִם**. The omission of this indispensable clause in **אֲרָמָיִם** is one of the many indications showing the secondary character of the arrangement of the text in **אֲרָמָיִם**. Contrary to **אֲרָמָיִם** v. 4 (= **אֲרָמָיִם** v. 37) the *fourth year* is thus made to refer to the year in which the preparations for building began. See below, notes on vv. 17. 37. 38. 40
אֲרָמָיִם has after **אֲרָמָיִם** 6, 1: καὶ ἐνετείλατο ὁ βασιλεὺς τοῖς ἀρχουσιν ἐνεργεῖν λίθους μεγάλους, λίθους τιμίους, εἰς τὸν θεμέλιον τοῦ οἴκου. This is an awkward attempt to re-connect **אֲרָמָיִם** with the text of **אֲרָמָיִם**. Cf. above, p. 83, l. 21.
- (2) **אֲרָמָיִם** **ἑξήκοντα** and similarly **אֲרָמָיִם** **καὶ πέντε καὶ εἴκοσι** for **אֲרָמָיִם** **ושלשים**. The numbers 60 and 30 in **אֲרָמָיִם** texts are Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* The genesis of 45
the numbers in **אֲרָמָיִם** is obscure; they cannot be derived from v. 17 (so KLOST.) since the text in that verse is just as unmistakable in **אֲרָמָיִם** as it is in **אֲרָמָיִם**. [For the Hebrew *cubit* see Crit. Notes on Numbers, p. 66, l. 2; cf. STADE, *Gesch. Isr.* 1, 319, n. 1. — P. H.]
אֲרָמָיִם **ועשרים רָהֳבִים**. In accordance with the other statements of this account we must, 50
with BENZ., insert **אֲרָמָיִם** following **אֲרָמָיִם**. **אֲרָמָיִם** follows **אֲרָמָיִם**.
- (3) **אֲרָמָיִם** **וְהָאֵילָם**. Heb. **אֵילָם** is a loanword = Assyr. *ellamu* [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 55, l. 13. — P. H.]. **אֲרָמָיִם** renders it throughout by **αἰλάμ**, and alongside of **אֵילָם**

- 6 KLOSTER, נפתח. The fact that in v. 6 **א** היציע or rather ה-צילע *cf.* above, p. 86, l. 21 has no prefixed י does not militate against this emendation since the צלעית have been mentioned already in v. 5^b.
Instead of **א** ההיבנה read, with **ט** and in accordance with the context, ההתחנה. For **א** אל קתה הבית אל we would expect על iso 2 codd. Kenn. or בן, but אל is not im- 5 possible, as it may mean in the direction of the south side of the house.
For **א** על ההיבנה we must read אל אל if only on account of the השלישית at the end of the verse; אל is found in many codd., edd. Senc. 1480, Brix. **ט** 415.
For **א** השלישית we must read with **ט** and in accordance with v. 8, השלישית, as some codd. have, probably influenced by **ט**. The mistake השלישית is an old one; 10 it is expressed in **ט**. As the term רגלים is not used in this passage, **א** שלשים cannot be justified by a reference to Gen. 6, 16.
- (9) **א** נבים ישראל **ט**, rightly; it is an interruptive gloss.
- (10) According to v. 6 each story is five cubits in height, therefore the height of all three is not five, but fifteen cubits. Read, therefore, המש עשרה instead of **א** 15 המש. This error also arose from confounding יציע side-structure, with צילע story; *cf.* above, l. 1. The context shows that the whole side-structure is meant.
- (11) Verses 11-13 are a late Deuteronomistic addition and were not read in the Hebrew MS from which **ט** was translated.
- (12) V. 14, which is practically identical with the addition v. 9^a, is not wanting in **ט** 20 but is read there between v. 3 and v. 4 of **א**. It is impossible in that place since the building of the יציע has there not yet been referred to. After v. 10 of **א** it would be possible as conclusion of the account of the masonry and the roof of the Temple. The objection raised in ZAT 3, 139 that the mention of Solomon is at variance with the style of this account, is not valid since **ט** v. 8 does not 25 read שלמה; it is scribal expansion.
- (13) **א** סביבה **ט**, rightly. As a matter of course, only the inner walls can be meant. The second קירות of **א** is shown by the context to be a scribal error (induced by **א** קירות at the beginning of the verse) for קירות or קירות *cf.* above p. 84 l. 32. **ט** has correctly εως τῶν δοκῶν alongside of the doublet εως τῶν τοίχων 30 which represents the reading of **א**.
א צפה עין סביבה **א** is an interruptive gloss which has crept into the text; it was probably added on the margin as a docket to v. 15.
- (14) **א** מירבתי (מירבתי Q^r) is a clerical error.
א מעלצית ארובים, **ט** τό πλεῖρόν τό ἔν, a remarkable misunderstanding. GRAIZ 35 thought **א** מעלצית ארובים מן הקרקע עד הקירות was a vertical ditto-gram from v. 15. Similarly BENZ. conjectures that the original text read simply. — ויבן את עשרים ויבן אמה מירבתי הבית לרביב. But the wording of this clause differs considerably from its double in v. 15 and contains an important statement. It is true that it is at variance with v. 20^a, and this discrepancy is not explained. 40
We must, of course, read again הקירות *cf.* above, l. 29, in accordance with **ט** εως τῶν δοκῶν, instead of **א** הקירות.
GRAIZ's conjecture ויבן for the second ויבן of **א**, at the beginning of v. 16^b, is bad; ויבן is in accordance with the style of the insertions in v. 11, but not with the usage of the Account of the Buildings. It would be more natural **ט** read 45 with **ט** καὶ ἐποίησεν, ויעש. In the same way ויבן is followed by ויעש in v. 5.
א לי **ט**; but as ויבן in v. 5 is not certain, we had better refrain from altering **א** in this case.
א לרביב, scriptio plena, see TRENSDORFF, *Massora Magna*, part 1 (Hanover, 1876) p. 97 and BAR *ad loc.* For **א** לרביב we must point, however, לרביב as it 50 is already referred to in v. 5.
ט εὐκα τοῦ δὲ βίου εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων, **ט** εὐκα τοῦ βίου τὸν τοίχον εἰς τὸ ἅγιον τῶν ἁγίων are misunderstandings, the ap-
propositional coordination of לרביב

- 6 present passage would be equivalent to הלנית אטמות in Ezekiel. [It might be well to note in this connection that Assyr. *sakkapu* is a synonym of *medilu* (cf. *فحل* and *μάνδαλος*, *Beitr. z. Assyr.* 1, 162), 'bar, crossbar' (from אדל to bar) and *šulbū* = שלבים 7, 28. 29 (see below, p. 95, l. 11). From the same stem כף 5 must derive Assyr. *askuḫpu* and *askuḫpatu* 'slab, threshold, door-sill,' Syr. *اصمصفا* which has passed into Arabic as *اسكفة* *uskuffa* 'lintel' (cf. DELITZSCH, *HW* 109^a. 499^a). The ש in משקוף Ex. 12, 7; 22, 23 shows that this word was (like היכל, אילם, &c.) borrowed from the Assyrian; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 70, l. 32. For the initial מ in משקוף = Assyr. *askuḫpu* compare *ibid.*, p. 69, l. 16 (contrast *ibid.*, p. 67, l. 17 and מהנן = מהנן?, form *مفعلان*; cf. NÖLDEKE, *Syr.* 10 *Gr.*, § 128, C and משאון Prov. 26, 26) and for קו = Assyr. *ku* (contrast Assyr. *kirib* = קרב, *ibid.*, p. 59, l. 46) see Crit. Notes on Numbers, p. 46, l. 25. — P. H.]
- (5) אֱלֹהִים, but ὁ θεὸς καὶ ἔδωκε = והיה; either is possible. These two verbs may be easily confused, and it is impossible to say, which stood originally in the text. ὁ θεὸς καὶ ἐποίησεν is a mistake caused by v. 5^b. Ἐῤ follow אֱלֹהִים. 15
- אֱלֹהִים קירות הבית סביב אֱלֹהִים ὁ θεὸς right; it is an explanatory gloss to להיכל ולהביר. On the other hand, ויעש צלעות סביב אֱלֹהִים, which is wanting in ὁ θεὸς, is necessary. Ἐῤ καὶ ἐποίησεν is omitted in the London Polyglot through *homoteleuton*.
- (6) אֱלֹהִים; but the side-structure has three stories, is 15 cubits high, and is *feminine*. 20 Emend, in accordance with ὁ ἢ πλευρά, following v. 8 and Ez. 45, 5 ff., הצלע (so THENIUS). [The interior of the Temple resembled, to a certain extent, a Babylonian temple-tower of three stories, and this temple-tower was, as it were, a huge stone altar; Ezekiel's great stone altar of burnt-offering is practically a Babylonian temple-tower on a small scale; see English translation of Ezekiel, p. 187, 25 l. 48. — P. H.]
- אֱלֹהִים, more explicitly, ἔξωθεν τοῦ οἴκου.
- (7) אֱלֹהִים בהקנתו 1° is expressed by all the Versions and must therefore be allowed to remain in the text; but it is superfluous and may have crept in here from the end of the verse [perhaps through vertical dittography; cf. below p. 87, l. 36; p. 91, 30 l. 20; p. 116, l. 19; p. 131, l. 5; p. 145, l. 18. — P. H.]
- אֱלֹהִים, אבן שלמה מסע אֱלֹהִים, Deut. 27, 5; Jos. 8, 31 establish beyond all doubt that אֱלֹהִים is an unhewn stone which has not been tooled. It is therefore impossible to translate אבן שלמה מסע אֱלֹהִים, with THENIUS, *with regard to the working of ready stones* or, with BENZ., KITTEL, *stone that had been made ready at the quarry*. 35 KLOST. emends to מִפִּקֶּס, rendering *whole stone from the quarry*. This involves a *contradictio in adjecto*: אבן שלמה is not quarried; אֱלֹהִים must be a marginal gloss, due to a misunderstanding of 11^b, which afterwards crept into the text. Solomon's Temple was built of hewn stones, and only with these could iron tools be dispensed with. 40
- ὁ λίθος ἀκροτόμοις ἀργούς = אבן מבע שלמה looks as though it had originated through the addition of ἀργούς (= שלמה) to the original λίθος ἀκροτόμοις = אבן מסע. The variant ὁλικλήροις ἀκροτόμοις is a radical correction from אֱלֹהִים. Concerning the readings λ. ὁλ. ἀκρ. ἀργούς and λ. ὁλ. ἀκρ. ἀπηρτισμένοις ἀργούς cf. FIELD *ad loc.* Ἐ אבנין שלמן מטקס ῤ אבנא, אבנא אבנא אבנא found the present אֱלֹהִים and 45 tried to get over the difficulty as well as they could.
- אֱלֹהִים; so, too, Ἐ; but ὁ θεὸς καὶ πᾶν, ῤ אב. Many codd., edd. Sonc. 1486.88, Brix. read ובל. As there are other iron tools beside מקבות and גרין, the prefixing of the conjunction is preferable.
- (8) אֱלֹהִים פתה, Ἐ הרעא, ὁ θεὸς καὶ ὁ πυλών, ῤ אב. The different parts of the building are, 50 as a rule, introduced in this account with ו (cf. vv. 2. 3. 24. 31. 34; 7, 1. 4. 5. 6. 7. 8). This ו may easily have dropped out owing to the final ו of the preceding בהבנתו at the end of v. 7 (*haplography*). We must, therefore, probably read, with

- 6 and לקרש הקרשים being disregarded. לקרש הקרשים is an explanatory gloss to the obsolete דָּקָר. KLOST.'s conjecture לקרש הרביר hits the sense of the passage, but has no basis in the received text.
- (17) אֱלֹהֵי הַהֵיכָל הוּא הַהֵיכָל We must not be induced to consider הוּא הַהֵיכָל a gloss. This full expression corresponds to the מבית מִבֵּית הַבַּיִת in v. 16. The writer meant to say that what remained of the house, after the wall of the רביר had been put up, measured 40 cubits, and this was the היכל; see the cut above, on p. 85. Ὁ ἦν δὲ ναὸς κατὰ πρόσωπον does not omit הוּא הַהֵיכָל (KITTEL) but הַבֵּית הוּא; [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 69, l. 48. — P. H.]. As we cannot explain how this could have been prefixed as a gloss to הַהֵיכָל, we must suppose that Ὁ shortened the text, or that the text from which Ὁ was translated had been abridged. Ὁ ἦν αὐτὸς δὲ ναὸς would be unintelligible but for ἌΣΘ, δὲ οὐκ αὐτὸς δὲ ναὸς. The pointing of אֱלֹהֵי הַהֵיכָל is a make-shift; the word is impossible. Ὁ κατὰ πρόσωπον τοῦ δαβειρ = לפני הדָּקָר is the original reading. On the other hand, these two words are wanting in Ὁ at the beginning of v. 20. In אֱלֹהֵי לפני (v. 17) and הרביר לפני (v. 20) originated from the conclusion of v. 17; cf. below, l. 26. The confusion arose from the reception of the addition vv. 18.19 into the text.
- (18) V. 18 is omitted in Ὁ; cf. FIELD *ad loc.* It is a late addition.
- (19) אֱלֹהֵי הַהֵיכָל הוּא הַהֵיכָל; so, too, אֱלֹהֵי הַהֵיכָל. At first, הרביר dropped out after הרביר which formed the conclusion of v. 17 (cf. below, l. 26); this entailed the omission of אֱלֹהֵי הַהֵיכָל. Instead of the impossible form of אֱלֹהֵי הַהֵיכָל, read לְהַתֵּן; cf. 17, 14, where the same error is found in the K^{ethib}, but is corrected in the Q^{ere}. [The original reading may have been לְהַתֵּן; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 35, l. 31. — P. H.]
- (20) וְהַדָּקָר, which is necessary as the subject of v. 20, was supplanted by אֱלֹהֵי לפני (וְ) the הרביר, which properly formed the conclusion of v. 17; cf. above, l. 17. [According to CHEYNE, PSBA 21, 246 אֱלֹהֵי סָנֵר = Assyr. *sakru* 'solid' in *xurācu sakru* 'solid gold' (DELITZSCH, HW 499^b) lit. 'closed,' cf. Heb. קָתַם (Assyr. *ka-tāmu* is a synonym of *sakāru* 'to close,' see DEL., HW 362^b, 3). CHEYNE also proposes to read סָנֵר or סָנֵר (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 84, l. 53 and Proverbs, p. 65, l. 39) instead of אֱלֹהֵי אֲשַׁכֵּר in ψ 72, 10; he considers מִשְׁבַּא in ψ 72, 15 a misplaced gloss on אֲשַׁכֵּר—סָנֵר. CHEYNE's suggestion that אֲשַׁכֵּר = סָנֵר may be right; but it is not necessary to substitute סָנֵר for אֲשַׁכֵּר; אֲשַׁכֵּר may be an Assyrian loanword (with *s* *protheticum*; cf. אֲרֹחִי, אֲרֹעֵ, &c.) and in that case the ש instead of Assyr. *s* is not exceptional; cf. above, p. 86, l. 8. In Ezek. 27, 15 we must not, with CHEYNE, substitute לְהַרְיֵץ for אֱלֹהֵי אֲשַׁכֵּר but prefix the ב *pretii* (CORNILL, correctly, *gegen Bezahlung*); see Crit. Notes on Ezekiel, p. 83, l. 11; cf. also Crit. Notes on Isaiah, p. 120, l. 31. — P. H.]
- אֱלֹהֵי הַהֵיכָל הוּא הַהֵיכָל is meaningless: an altar is not covered with slabs of cedar. The true reading וְיַעֲשֶׂה has been preserved in Ὁ καὶ ἐποίησε.
- אֱלֹהֵי אֲרוֹן הַכֹּהֵן. This is an intentional omission on the part of the translator, just as אֱלֹהֵי עֲצֵי שֹׁמֵן v. 23, owing to the discrepancy with Exod. 25, 23. The last words of v. 20 are to be connected, in accordance with Ὁ, directly with לפני הדָּקָר וְיַעֲשֶׂה וְהָיָה, v. 21^c.
- (21) אֱלֹהֵי הַהֵיכָל הוּא הַהֵיכָל is a very late gloss, through which the reception of which into the text not only לפני הדָּקָר has been severed from its connection with אֲרוֹן הַכֹּהֵן (cf. above, l. 26); but the other addition also, וְיַעֲשֶׂה וְהָיָה, at the end of v. 21, has ceased to refer, as it originally did, to אֲרוֹן הַכֹּהֵן at the end of v. 20.
- (22) V. 22^b אֱלֹהֵי הַהֵיכָל. It is a late, superfluous, and awkward addition.
- (23) [For כָּרוֹב cf. Crit. Notes on Numbers, p. 46, l. 16. — P. H.] אֱלֹהֵי עֲצֵי שֹׁמֵן, canceled owing to its being at variance with Ex. 25, 18; cf. above l. 42.

- 7 (3) The pointing of **א** **יִשָּׁר** is confirmed by v. 7^b. **Θ** **καὶ ἐφάτην** **ωσεν** commits the syntactical blunder **יִשָּׁר**. For the *scriptio defectiva* **יִשָּׁר** alongside of **יִשָּׁר** in v. 7 cf. BÄR and GINSBURG *ad loc.*
א **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **אֲשֶׁר** **הֶעֱלֵתָ** **עַל** **הַצִּלְעֹת** **הַצֵּדָיִם** is inaccurately rendered by **Θ** ἐπὶ τῶν πλευρῶν τῶν στύλων.
 Before **א** **עֲמִידֵיהֶם**: **עֵינֵי** **אֲרָבָה** **Θ** **+** **καὶ** **ὁ** ἀριθμὸς, then τῶν στύλων πέντε καὶ τεσσαράκοντα, **ὁ** στίχος **ὁ** εἰς δέκα καὶ πέντε. It is true that **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **אֲשֶׁר** **הֶעֱלֵתָ** **עַל** **הַצִּלְעֹת** **הַצֵּדָיִם** may have dropped out in **א** through *homoteleuton*, but it is more natural to suppose that **Θ** made the terse construction of **א** more explicit. **Θ** **ἂν** **ὁ** εἰς δέκα καὶ πέντε so that the statement has become meaningless. 5
- (4) **א** **עֲמִידֵיהֶם** **Θ**, probably wrongly.
 (5) **א** **עֲמִידֵיהֶם** does not here suit the context, which requires **עֲמִידֵיהֶם**; **Θ**, correctly, אל χῶραι.
 In v. 5^b also **Θ** **καὶ** **ἂν** **Θ**: **ἀπὸ** τοῦ θυρώματος (**Θ** **θύρας**) ἐπὶ θύραν τρισσῶς has a better text than **א**, for we expect a statement as to the relation of the **עֲמִידֵיהֶם** to one another, since that of the **עֲמִידֵיהֶם** has already been made clear in v. 4^b. Besides, **א** **עַל** cannot be construed. Emend: **עַל** **אֲשֶׁר** **הֶעֱלֵתָ** instead of **א** **עַל** **אֲשֶׁר** **הֶעֱלֵתָ** **עַל** **הַצִּלְעֹת** **הַצֵּדָיִם**. **א** **עַל** was probably originally a marginal gloss by which some reader explained **אֲשֶׁר**; the rest of the error may have arisen from a copyist thoughtlessly copying the line above (*vertical dittography*; cf. above, p. 86, l. 30) 10
- (6) **א** **עֲמִידֵיהֶם** **Θ**. It is impossible to say whether this word is an addition or a part of the original text; cf. also note on v. 8.
Θ **ἂν** **אֲשֶׁר** 1° and 2°, but we must not infer from this that **Θ** had a different Hebrew text.
א **עֲמִידֵיהֶם** **Θ** **ἐν** **πλάτει** **ἐζυγωμένα**, **αἰλαμ**, **Θ** **ἐν** **πλ.**, **ἐζυγωμένη** **αἰλαμ**. The **ἂν** prefixed to **א** **עֲמִידֵיהֶם** might be erroneous repetition of the final **ἂν** in the preceding **עֲמִידֵיהֶם**; cf. p. 89, l. 45]. A comparison of the rendering of **א** Ez. 41, 26 in **Θ** shows that **ἐζυγωμένα** is a doublet to **πάχος** = **π.**
 For **א** **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** 2° at the end of this verse, **Θ** has ἐπὶ πρόσωπον αὐτῆς τοῖς αἰλαμμεῖν. The original text was possibly **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **עַל** **אֲשֶׁר** **הָיָה** **עַל** **פְּנֵיהֶם**, viz. the **עֲמִידֵיהֶם**. [For **עַל** cf. Ez. 41, 25 and the Hittite term *bit xilāni*, Assyr. *bit appāti* and *bit mutirēti* (DELLERZSCH, HW 277^b, 114^b, 703^b; contrast *Beitr. z. Assyr.* 4, p. 228, l. 4; 242, 4; 250, 7; 252, 45; 278, 21. — P. H.)]
א **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **פְּנֵיהֶם** is beyond translation. If it belongs to the original text it must be irremediably corrupt. 15
- (7) **א** **עֲמִידֵיהֶם** and v. 7^b, **Θ** **VL**. **Θ** **Cr1** **καὶ ἐφάτην** **ωσεν** **κεδρίνοις** **ἀπὸ** **ἐδάφους** **ἕως** **ὑπερώου**, **Θ** **ἔποίησεν**: **καὶ** **ὑψώψωσεν** **ἐν** **κέρρω** **ἀπὸ** **τοῦ** **ἐδάφους** **ἕως** **τοῦ** **ἐδάφους** = **א** is taken from **A**; cf. FIELD *ad loc.*
א **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **פְּנֵיהֶם** is meaningless. For **א** **עֲמִידֵיהֶם** emend, in accordance with **6**, 15 and **3** **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **פְּנֵיהֶם**, **Θ** **Cr1**, **עֲמִידֵיהֶם**. 20
- (8) The *acusativus loci*, **א** **עֲמִידֵיהֶם** **הַצֵּדָיִם**, need not be questioned; it is unnecessary to emend, with KLOSTER and BENZ, **עֲמִידֵיהֶם**. The writer uses a *constructio pragnans*, mentally supplying a verb for *to build* or **עֲמִידֵיהֶם**; cf. Ex. 40, 29 and the *constructio pragnans* **בית** **יהוה** . . . **עֲמִידֵיהֶם** vv. 40, 45, 51. Nor is it impossible that **עֲמִידֵיהֶם** has been omitted after **עֲמִידֵיהֶם**. **Θ** **μὴ** **γὰρ** **א** **הָאֲרָרָה** is a misunderstanding, probably due to the illegibility (cf. above, p. 90, l. 36) of the text from which **Θ** was translated. How **Θ** **ἔξελοσσομένης** **τούτοις** (in **Θ** **Cr1** corrupted to **ἔξελοσσομένης** for **א** **עֲמִידֵיהֶם** **עַל** **פְּנֵיהֶם**) is to be explained is obscure. **ἔξελοσσω** is a military term meaning *to turn or wheel around, to change position*, so as to face differently, *to change direction*. **Θ** means, therefore, that the palace in which Solomon resided (did not face the **עֲמִידֵיהֶם**, the **עֲמִידֵיהֶם**, and the **בית** **יער** **הלבנון**, but that it stood behind *i. e.* north of) them. The backbuilding (**ὀπισθοῦρος**) of a house is **ἔξελοσσομένος** **τῷ** **ὄκῳ** and, of course, **עֲמִידֵיהֶם**, not **עֲמִידֵיהֶם**. The translation of **Θ** is cor-

- 6 KITTEL's emendation יהמונות המשיים האיל does not commend itself. This clause would not mean *the border (or molding above the door) and the posts formed a pentagon* but *pillar and posts were pentagonal*, and as both projected from the wall as semi-columns, this pentagonal shape would not have been noticeable.
- (32) V. 32 [^] Θ . The Hebrew text from which Θ was translated had only the first 5 words of v. 31; the remainder is a late addition. Θ L renders v. 32, reading however $\kappa\alpha\iota\ \theta\upsilon\rho\alpha\varsigma$ for אל ושתי ד' אל , and $\epsilon\kappa\ \epsilon\upsilon\lambda\omega\nu\ \pi\epsilon\upsilon\kappa\iota\nu\omega\nu$ for אל עצי שבן אל ; *cf.* v. 34. אל וקרר need not be questioned; *cf.* Aram. and Mishnic ררר . Θ L $\kappa\alpha\iota\ \kappa\alpha\tau\acute{\epsilon}\beta\alpha\iota\nu\epsilon\nu$ is a guess.
- (33) אל פאת רבעיה ; emend, in accordance with Θ $\sigma\tau\omicron\alpha\iota$ (Θ L $\sigma\tau\omicron\alpha\acute{\upsilon}\varsigma$) $\tau\epsilon\tau\rho\alpha\pi\lambda\acute{\omega}\varsigma$ and 10 7,5: רבעיות מווחות (so THENIUS); but *cf.* above, p. 89, l. 52.
- (34) אל קלעים (v. 34^b) is a transcriptional error for עלעים (*cf.* v. 34^a), which arose from the frequent occurrence of the verb קלע in this section.
- (36) After אל אריום Θ $\kappa\upsilon\kappa\lambda\acute{o}\theta\epsilon\nu$. $\kappa\alpha\iota\ \psi\kappa\omicron\delta\omicron\mu\eta\sigma\epsilon\ \kappa\alpha\tau\alpha\pi\acute{\epsilon}\tau\alpha\sigma\mu\alpha\ \tau\eta\varsigma\ \alpha\lambda\lambda\eta\varsigma\ \tau\omicron\upsilon\ \alpha\iota\lambda\alpha\mu\ \tau\omicron\upsilon\ \omicron\iota\kappa\omicron\upsilon\ \tau\omicron\upsilon\ \kappa\alpha\tau\acute{\alpha}\ \pi\rho\acute{o}\sigma\omega\pi\omicron\nu\ \tau\omicron\upsilon\ \nu\alpha\omicron\upsilon$. Κυκλόθεν seems to be genuine so that 15 we must insert סביב in the Hebrew text (*cf.* 7,12); but the following *plus* is a late addition which must not be admitted, with GRÄTZ, into the text.
- (37) In Θ vv. 37f. precede 6,1. This is wrong. The statement that it took Solomon seven years to build the Temple, and that it was completed in all details, is in order only after these details have been given. Moreover, 7,1 (in Θ transferred 20 after 7,51) plainly refers to 6,37f. The transposition of these verses in Θ entailed the omission of v. 38^b.
- (38) $\text{אל הוא החרש השמיני}$ is a gloss containing very important information, but which is not in place in the text, as is proved by the absence of a similar statement in the case of וְ בִרְחָה in v. 37. In Θ 6,4, however, the post-Exilic month is 25 given in the case of וְ בִרְחָה also (Θ V $\acute{\epsilon}\nu\ \mu\eta\nu\acute{\iota}\ \text{Νεισῶ}\ \kappa\alpha\iota\ \tau\omega\ \delta\epsilon\upsilon\tau\acute{\epsilon}\rho\omega\ \mu\eta\nu\acute{\iota}$, Θ L $\acute{\epsilon}\nu\ \tau.\ \delta.\ \mu.\ \acute{\epsilon}\nu\ \mu\eta\nu\acute{\iota}\ \text{Ζίου}$).
- 7 (1) The first 12 verses of this chapter are transposed in Θ , vv. 2-12 being placed after v. 51; only v. 1^a is left in its place before v. 2, while v. 1^b is inserted after 30 v. 12 in order to gain a connection with 8,1. It is doubtful whether these transpositions were effected by the Greek translators or by an editor who wished to have all the statements concerning the Temple together in one section. This arrangement of the text in Θ is inferior, v. 1 being severed from its connection with 6,37. 35
- VV. 1-12 were translated in Θ from a Hebrew text which had become illegible (*cf.* below, p. 91, l. 46; p. 92, l. 11), and this translation was not made with great care (*cf.* especially vv. 2,3,8-10). Nevertheless Θ has some readings which must be duly considered.
- (2) $\text{אל ושלשים אמה קומתו על ארבעה טורי עמודי אריום}$; so, too, ΣC ; but Θ $\kappa\alpha\iota$ (Θ L $\acute{\epsilon}\pi\iota$, 40 Θ ²⁴⁶ $\kappa\alpha\iota\ \acute{\epsilon}\pi\iota$) $\tau\rho\iota\omega\nu\ \sigma\tau\acute{\iota}\chi\omega\nu\ \sigma\tau\acute{\upsilon}\lambda\omega\nu\ \kappa\epsilon\delta\rho\acute{\iota}\nu\omega\nu$. אל ארבעה is shown by v. 3 to be wrong. Θ is translated from a Heb. text which read: — $\text{ושלשים אמה קומתו על שלשה טורי עמודי אריום}$. The translator skipped from ושלשים to שלשה , omitting $\text{אל על שלשים אמה קומתו על שלשה}$. Θ C¹ $\acute{\epsilon}\pi\iota\ \tau\epsilon\sigma\sigma\acute{\alpha}\rho\omega\nu\ \sigma\tau\acute{\iota}\chi\omega\nu$ is a correction from אל . אל וכתרות אריום , ספספאל , Σ , ἰστορία , *i. e.* ובתרות ; but אל is not to 45 be emended in accordance with these renderings. Owing to the considerable bearing of the beams supported by the columns it was necessary to strengthen them by means of struts or stretching-pieces (כתפות); the capitals (כתרות) of the columns would not have answered this purpose. Θ $\kappa\alpha\iota\ \psi\mu\acute{\iota}\omega\iota$ = כתפות has preserved the original text: כתפת was first (probably under influence of vv. 16ff., as 50 in v. 31 of אל ; see below) miswritten כתרת (so $\text{C}\Sigma\Sigma$), and ובתרת was subsequently altered in אל to וכרתות under the influence of v. 12 and in consideration of the construction.

- 7 rect and not any freer than the rendering *inwards, toward the inside* of the whole area, in distinction from *toward the entrance*. — P. H.]
 The imperfect יעשה of אִל is at variance with the constant usage of this description; cf. vv. 6f. 16. 18. 37. 40. 45. 51 and 6, 2; 7, 6. 39. 46. Either emend: עשה, or cancel the word in accordance with טV.
- אִל אשר לקח שלמה separates הזה כָּאֵלֶם from the preceding passage in an intolerably harsh manner; besides, שלמה is not possible after יעשה without expressed subject. We must cancel at least שלמה, and probably the whole clause אשר לקח שלמה.
- (9) אִל ומחוץ in v. 9^b is meaningless, since it does not form a contrast to עַר הַהֶצֶר הַגְּדוּלָה. STADE, ZAT 3, 152, proposed to emend: ומבית יהוה. But KAMPHAUSEN (in KAUTZSCH's AT) rightly objected to this on the ground that the consonants of מחוץ were rather the remains of מִהֶצֶר. The emendation would also be impossible in point of fact, if the addition in 6, 7, which states that the Temple was built of 20 unhewn blocks of stone, have any real foundation. Emend, in accordance with 6, 36, ומִהֶצֶר הַפְּנִימִית, or ומִהֶצֶר בֵּית יְהוָה. Cf. the note on v. 12.
- (10) אִל ומיסר, ט תִּיֵן τεθεμελιωμένην, אִל ומיסר being misread המיסר and referred to ההצצר הגדלה.
 טV ἐν τιμίσις λίθοις μεγάλοις, λίθοις δεκαπήχεσις καὶ τοῖς ὀκταπήχεσις is a corrupt 25 rendering of אִל אבנים יקרות אבנים גדלות אבני עשר אמות ואבני שמנה אמות אִל, while טL λίθοις τιμίσις μεγάλοις δεκαπήχεσις καὶ ὀκταπήχεσις is an inaccurate translation.
- (12) The omission in ט of v. 12^b is due to its being used in the addition to אִל 6, 36; see above, p. 90, l. 14 and cf. p. 64, l. 51.
 Since Solomon's Temple had only one outer court, אִל ולהצצר בית יהוה הפנימית 30 is wrong. Either בית יהוה or בית הפנימית must be canceled as an explanatory gloss. Nor can the concluding words of אִל, ולאולם הבית, be in order. We miss the mention of אולםם in connection with the court of the Temple and the great court surrounding the governmental buildings. Emend: ולהצצר אולםם הבית; cf. 6, 36 ט τῆς αὐλῆς τοῦ αἰαῶν τοῦ οἴκου. 35
- GRÄTZ's emendation כִּהֶצֶר for אִל ולהצצר is uncalled for. Nor is his conjecture ובאולם for אִל ולאולם acceptable. The first emendation would (as has been shown above, l. 32) entail the emendation אולםם הבית ובהצצר אולםם rather than ובאולםם.
- (13) The bronze-founder whom Solomon sent for from Tyre is not called חירם in 2 Chr. 2, 12 but חורם אָבִי; [cf. Crit. Notes on Chronicles, p. 73, l. 19. — P. H.] 40 Everything is in favor of the view that this unusual form of the name is the correct one; cf. GIESEBRECHT, ZAT 1, 239 f.
- (14) אִל אלמנה is omitted in 2 Chr. 2, 13, and looks as if it had been added in order to leave the possibility open that Hiram-abi was an Israelite.
 The desire to emphasize the Israelitish extraction of Hiram-abi led ט to render 45 אִל הוא by καὶ οὗτος, but we must not, with BENZ., correct אִל in accordance with this intentional alteration. There is no reason for contrasting, as is done in ט, Hiram-abi with his mother; he must be contrasted with his father. Instead of מִמֶּנָּה נִבְחָלִי אִל Chr. read מִן בְּנֵי דָן, and this reading is to be preferred, if only because מִמֶּנָּה is used exclusively in later documents (from P onward) 50 instead of שבמ, the usual term in the older period of the language, cf. GIESEBRECHT, l. c. (see above, l. 42).
 ט renders אִל וימלא by καὶ πεπληρωμένως, thus coördinating this statement to

7

Furthermore, it is strange that the שלבים are not previously referred to in this account, although the article in השלבים suggests a previous reference. KLOSI, BENZ., and FURIWÄNGLER supply therefore להם ושלבים after אלהם להם בנסגרות. This would entail the emendation בנסגרות for אלהם בנסגרות. Nor does this remove the chief difficulty that the בנסגרות, which are of secondary importance, are mentioned before the שלבים. To avoid this, we might suppose that אלהם בנסגרות was a scribal error, caused by the following words, for שלבים, or insert י שלבים before אלהם בנסגרות. However, we had better refrain from all alterations since v. 28, as stated above (p. 94, l. 52), is derived from another source, so that the text of v. 28 may have been affected by redactional adjustments.

[The ἀποξ λεγόμενον שלבים is evidently identical with the Assy. šulbû from *lûbû* 'to enclose, to fasten' (DELITZSCH, HW 368^b). We should therefore perhaps expect שולבים instead of שלבים; it is true, however, that several Assyrian loanwords show doubling of the third stem-consonant, e. g. *פוצל*. The stem שלב is a Šaf'el like שבר Jud. 7, 15 (see notes 42 and 107 of the paper cited above, p. 80 n. °. The Qal *lûbû* is allied to Assy. *lamû* (DELITZSCH, HW 379, cf. ZA 2, 268 and Heb. לכה, לכה. Assy. šulbû does not mean rounds of a ladder, but fastening &c. אלהם שלבים may refer to the square frame of the base without the בנסגרות (cf. 2, 16, 17); it may be the technical term for a frame consisting of four corner-posts and the cross-pieces at the top and at the bottom, while בנסגרות may denote additional intervening cross-pieces or also oblique struts, ties, or braces. The best translation for אלהם שלבים would therefore be frame. Another derivative of this stem is the ἀποξ λεγόμενον תלפיה; see, HAUPI, *Cant.*, p. 68 — P. II.]

(29) Read, with *Θ* και ἐπάνωθεν, ונסעל instead of אלהם בנסעל, connect this with ונסעלה, and end v. 29^a with קן.

(30) For אלהם ארבעה 2° we must read וארבע as it is followed by a feminine noun.

אלהם ארבעה, *Θ* και τέσσαρα μέρη αὐτῶν (*Θ* ΛΕΡΑ αὐτῆς). *Θ* read ארבע, but אלהם may be retained. We must however read, with *Θ* ΛΕΡΑ, בעשתיה, as the suffix can refer only to אלהם. בנסגרות ארבע וארבע ויחיה בתפץ להן *Θ*. *Σ* does not help to elucidate the text, translating freely: *אלהם ארבעה אלהם ארבעה אלהם ארבעה אלהם ארבעה*.

For אלהם ארבעה read להן as בעשתיה is feminine; cf. above, p. 94 l. 48.

אלהם ארבעה, *Θ* τῶν λουτήκηων. There is no reason for reading the plural. The reading בורות (cf. also *Σ*) led *Θ* to the omission, through *hemaoteleuton*, of the remainder of v. 30, v. 31, and the first four words of v. 32 including לבנסגרות; cf. FIELD *ad loc.*

The meaning of אלהם בנסגרות is obscure; it is evidently the equivalent of אלהם בנסגרות v. 36, but בנסגרות is not any clearer.

(31) אלהם (followed by *Σ*) ויחיה; emend, with GRÄTZ, ויחיה. The suffix refers to בעשתיה, cf. *Σ* ארבעה ארבעה. BENZ.'s alternative emendation ויחיה does not help matters;

in the first place, it retains the corrupt לבנסגרות of אלהם, and then it involves the transposition of אלהם בנסגרות and לבנסגרות; otherwise the words cannot mean the *kethereth* had an opening within (in the centre) toward the top, as BENZ. translates.

אלהם ארבעה ארבעה ויחיה is not a part of the original text here. This is evident from the omission of קישורו. Besides *Σ*, it collides with the preceding statement concerning the light, of which only בנסגרות is left. It is either originally a marginal gloss to supply the numerical statement that had dropped out after אלהם בנסגרות or it crept into the text from the end of v. 32.

Emend, with EWALD, לבנסגרות instead of לבנסגרות.

Before ארבעה a numeral has been omitted.

For אלהם בנסגרות we must emend: בנסגרות, as the suffix refers to בעשתיה v. 27 (cf. above, p. 94, l. 48).

(32) אלהם לבנסגרות is a combination of ל and לבנסגרות found only in this passage. It cannot

- 7 על פני. The analogy of vv. 17, 18 also is favorable to the view that its original position was in v. 41.
- (45) **אל** before **כל הכלים** is impossible if we are to construe the following words. It is due to a slip of the pen of a copyist on whose memory this word impressed itself by its frequent occurrence in the preceding passage. The clause begins with **כל הכלים**.
- אל האהל** is corrected by the Q^ré to **הָאֵהָל**, but is omitted in **Θ**, and is to be canceled as scribal expansion.
- 46 **אל** **הבליך** after **יָצָקָם** **Λ** **Θ**, is scribal expansion. The subject is Hiram, not Solomon.
- Instead of **אל במקצה הארמה**, which is meaningless,* MOORI, *Comm. on Judges*, p. 213 proposes to read **במעברה ארמה** at the crossing ford of Adamah (cf. Jos. 3, 16). BENZ. prefers the singular, **במעבר ארמה**; cf. Gen. 32, 23. By his fanciful conjecture **במעבר הארמה** KLOST. has succeeded in finding a name, in modern German style, for Huram's studio.
- 47 **אל** **ויעש שלמה את כל הכלים** is a doublet to **כל הכלים** in v. 48, whence it crept into the preceding verse, it is perhaps an undeleted *corrigendum* [cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 99, l. 19; p. 151, ll. 28, 31; p. 90, l. 8; Crit. Notes on Proverbs, p. 45, l. 15. — P. II.]; see below, l. 30. Nor is the text of **Θ** intact: **Θ** οὐκ ἦν σταθὸς τοῦ χαλκοῦ and οὐκ ἦν τέρατα τῶν σταθῶν (**Θ** τῷ σταθῶν) τοῦ χαλκοῦ are doublets = **אל לא נתקר משקל הנחשת**; so we must not emend here, with BENZ., on the basis of **Θ**. **Θ** οὐ ἐποίησεν πάντα τὰ ἔργα ταῦτα (expanded in **Θ** into the meaningless clauses οὐ ἐποίησεν ἄρδην· πάντα τὰ σκεύη αὐ ἐποίησε ταῦτα) originated from the end of v. 45.
- The transposition in **Θ** of vv. 46-47 is due to these corruptions of the original text.
- אל** **קַיִב כּאֵד כּאֵד**, **Θ** ἐκ πλῆθους σφόδρα. The original text may have been **קַיִב כּאֵד כּאֵד**, but the text of **Θ** in v. 47 is so bad that we cannot base any reliable conclusion upon it.
- (48) **אל** **ויעש שלמה את כל הכלים**; **Θ** καὶ ἔλαβεν ὁ βασιλεὺς Σ. τὰ σκεύη = **ויקח**, **Θ** καὶ ἔδωκε Σ. ὁ βασιλεὺς τὰ σκεύη = **וינתן** **אל** v. 47 — both wrong as it is necessary first to state that the vessels were made. We are told in v. 51^b that they were deposited in the Temple. On the other hand, **Θ** is probably right in omitting **אל כל** which is scribal expansion.
- אל** **אשר בית יהוה**, **Θ** ἃ ἐποίησεν ἐν οἴκῳ, **Θ** ἃ ἐποίησεν, ἐν τῷ οἴκῳ Κυρίου. The insertion of **ἐποίησεν** is the consequence of the corruption of **אל ויעש**. [For **בית יהוה** = **בבית יהוה** see Crit. Notes on Proverbs, p. 48, l. 25. — P. II.]
- 49 **אל** **הקִיף**, repeated in 2 Chr. 4, 21, is supported by Num. 8, 4 (cf. **אל**) and must not be considered, with GRAYZ., as a corruption of the following **אל הקִיף**.
- After **והב** 2°, at the end of the verse, **Θ** has the scribal expansion **τὰ πάντα**; so **κ** τῶν, in v. 50^a after **והב סגור** (cf. above, p. 88, l. 27).
- 50 [For **סחתות** cf. Crit. Notes on Numbers, p. 43, l. 25. — P. II.]
- אל** **להלתי הבית להיכל**; **Θ** καὶ τὰς θύρας τοῦ ναοῦ, **ב** **היכל**, **ב** **היכל**, **ב** **היכל** smooth the text. KAMHL. was right in pointing out that the omission of **ו** before **אל להלתי** and the juxtaposition of the two plural forms **להלתי** and **להלתי** suggest a modification of the original text at the hands of a later writer. **אל והפתחה** was originally followed immediately by **אל להלתי הבית**. What intervenes in the present text is a later addition just as the following **להיכל**. These additions are relatively old: they existed at the time of the compilation of 2 Chr. 4, 22. The Chronicler

* **Θ**, however, WFLHAUSEN, on ψ 12, 7; *Sennacherib and Jerusalem*, 6, 168. In the inscriptions of Sennacherib a mold of clay is called **אֲרָמָה** = **ויקח**; cf. DEHLETSCH's HW 249^b. — P. II.]

- 7 be defended by ולמכתית Num. 18,7 [*cf.* Crit. Notes on Numbers p. 52, l. 19], as there the ל is explained by the construction of that passage. The fact that we have simply מפתח in vv. 29.30 would be no argument against למפתח, as those verses are from a different pen. However, it is probable that the ל of למפתח has crept in from the following למסנרות.
- (33) מ (followed by טו) ירום, אשדרתהון, ול και αἱ χεῖρες αὐτῶν, מ א. As the following description enumerates the points of resemblance between these wheels and the wheels of a chariot, the asyndetic construction of מ is preferable. The point of difference between these wheels and the wheels of a chariot is not stated before מ הכל מוצק מ at the end of the verse. 5
- (34) For מ אל read על with the Eastern recension. מ is probably a gloss. Compared with v. 35^a it represents a less precise statement. The plural of כתף with the metaphorical meaning *supports, struts* is in the preceding verses throughout בתפוז, and a masculine plural of כתף does not exist. 10
- (35) V. 35 is unintelligible. On the top of the carriage there is something הצי האמה high; but we are not told what it is. פה or כן is omitted after מ מכונה, and the statement הצי האמה does not tally with v. 31. Moreover, מ קימה is impossible without a suffix. Emend קימתו following מ μέγεθος αὐτῆς, מ א. מ ועל ראש המכונה breaks the connection. It is either a remnant of a clause the remainder of which has been lost, or a gloss which has crept into the text from the margin. Through omission of the prefixed ו the glossarial character of this clause is still more evident in מ ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, מ א. במנה, at the end of the verse, can refer to מכונה; in מ it is omitted. 15
- (36) [For לחת (see ZAT 21, 186) *cf.* the Assyrian synonym of *li'u* (= *lihu*): *duppu*, the byform of which, *dapfu*, means *entablature, trabeation, tie-beams, cross-strips*, &c. (see below, p. 98, l. 10) just as لوح denotes not only *tablet* but also *board, plank*, &c. *Cf.* also the bronze bands of the palace gates from Balawat (see English translations of the Psalms in the *Polychrome Bible*, p. 206, l. 15. — P. H.) מ ומסנרותיה ועל ירתיה cannot be construed; and the Q^{re} מסנרותיה affords no assistance. מ, however, omits ועל, and this solves the problem. The assertions made in ZAT 3, 163 are to be corrected accordingly. 20
- (37) מ has the true reading και in τὰ ἐν μίαν και μέτρον ἓν; emend: ומדה. מ קצב אחר, מ rightly; it was added in מ in accordance with 6, 25. We can say קצב of the Cherubs carved out of wood, but not of the cast bases of the basins. מ, conformed to לְקִלְתָּהָ, deserves little credence; *cf.* DIEHL, *op. cit.*, p. 50. The instances there given of the suffix הנה show that there is no reason for reading, with KLOST. and BENZ., לכל הנה. [The pronunciation may have been לְקִלְתָּהָ. — P. H.] 25
- (39) V. 39^a is mistranslated, through *homoteleuton*, in טו και ἔθετο τὰς πέντε μεχυσθ ἀπὸ τῆς ψύφιας τοῦ οἴκου ἐξ ἁριστερῶν. The omission in ול of πέντε as well as of τὰς δέκα μεχυσθ in many codd. are subsequent corrections from v. 38. מ is probably right, on the other hand, in omitting in v. 39^b מ נתן. The addition of this word is more easily explained than its omission. 30
- (40) מ הירום is scribal expansion; *cf.* vv. 14f. 25. 27. 38 and what follows. Instead of מ הירום read הסירות in accordance with מ τοὺς λέβητας, v. 45; 2, 25, 14; Jer. 52, 18; 2 Chr. 4, 11. 35
- (42) מ לכסות את שתי נלת התרת אשר על פני העמרים מ is either repeated from v. 41, or added from v. 18, על ראש of the original being awkwardly replaced by פני. It can, however, occur only once, and is to be canceled here on account of 50

- 8 name of the month, אֶתְנִים, is an insertion due to the Deuteronomic redactor, claiming אֵל בְּהַנּוּ, which severs אֵל הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי אֵל הוּא from אֵל בְּיָרֵחַ הָאֶתְנִים (cf. above, p. 98, l. 38) to be a part of the original text.

All these presumptions (even the first, above, p. 98, l. 42, cf. below, l. 41) are uncertain, and so are the conclusions derived from them. We must bear in mind that 6,38 possibly referred only to the completion of the structure of the Temple, and that the dedication of the whole establishment took place at a later date, either after the casting of the bronze implements or after the completion of the royal palace. The reason why we are so uncertain about the date of this dedication is that the narrative of the removal of the Ark from the City of David to the Temple is loosely connected through וְאֵל. It is not impossible, however, that this וְאֵל has been substituted for a more precise statement of the time given in the original source. It is true that it is stated in v. 63 that the feast described in vv. 1-13 was the celebration of the dedication of the Temple, and that it was celebrated at the autumnal festival; this is also implied by the section vv. 14-66. But it is not stated anywhere in the old substratum of vv. 1-13; this section refers only to the removal of the Ark to the Temple, which may possibly have taken place at the dedication of the Temple, but these two events must not necessarily have coincided. It is possible that the Ark was transferred to the Temple at a later date, after the Temple had been dedicated and used for some time. The Ark remained, it may be supposed, in the City of David as long as Solomon resided there. According to 6 8,1 the celebration took place at the end of the 20th year of the building of the palace, a date resulting from the addition of the numbers given in אֵל 6,37,38; 7,1 (cf. above, p. 98, l. 30).

The Deuteronomist was of the opinion that the transfer of the Ark coincided with the celebration of the dedication of the Temple, but we do not know on what grounds his opinion was based, and whether he followed in this respect an older tradition. Nor is the statement concerning the feast of Jeroboam in 12,32 quite clear. Jeroboam celebrates this feast in the eighth month, patterned after the Judaic festival. We may suppose that it was an אֶתְנִים festival, but it is not stated that the similarity with the Judaic festival consisted in its being celebrated in the eighth month, although this is possible. If we assume that the Deuteronomist who wrote vv. 14ff. was right in referring the account of the old source in vv. 1-13 to a celebration of the dedication of the Temple — an interpretation which is perfectly natural — it is very strange that there is not one word about the dedication of the altar. It is true that the reference to this may have been suppressed since it is the bronze altar (cf. above, p. 94, l. 8).

If we insist on the presumption that we have here an account of the dedication of the Temple, the statement בְּיָרֵחַ הָאֶתְנִים has great weight, provided that the gloss הוּא הַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי is right. From the subsequent development of the cult it is probable that the altar in Solomon's Temple was dedicated in the seventh month. There must be some historical continuity in Ezekiel's two days commemorating the dedication of the Temple, and they were observed on the first day of the first month and on the first of the seventh (Ez. 45, 18ff.). Only the latter, however, had any bearing on the history of the cult, as it led to the institution of the יוֹם בְּקָרִים; [cf. English translation of *Ezekiel* in the *Polychrome Bible*, p. 199, l. 18. — P. II.]

In view of these facts the conclusion is very probable that the dedication of the altar of Solomon's Temple took place in the seventh month. It is therefore better to consider בְּיָרֵחַ הָאֶתְנִים a part of the original source and to relegate to

* [Cf. DRIVER'S *Introduction*, p. 203; German edition, p. 219. — P. II.]

- 7 slavishly repeats the two plural forms, substituting however הפתות for הפתה. There is no reason for questioning this latter word and emending, with GRÄTZ, following 2 Chr. 4,22, המפתות. [In Assyrian (*cf.* below l. 7) *pûtu* = *front*, which may be either a derivative of פתה *to be open* (= *puḫū*) or a feminine form of *pû* 'mouth' (*cf.* 1:19 *face, front, edge of the sword*, NÖLD. *Syr. Gr.* 2 § 146; Amharic *fit*; Heb. פאה, and our *gold facing*). Note also Arabic دَفَّ (دَفْتَان) *the two leaves of folding-doors* which means *side, shorter side* (رحب, Assy. *pûtu*, *cf.* above, p. 85, n. *), *leaf of a door*, but is ultimately identical with 1:9 *tablet*, Assy. *duppu* (*cf.* טפפר *scribe*, Crit. Notes on Isaiah, p. 107, l. 25) a byform of which, *dappu* (or *adappu*; *cf.* גפפו and *agappu* 'wing', see Crit. Notes on Proverbs, p. 42, l. 27) means *entablature, trabecation, crossbeam*, &c. (*cf.* above, p. 96, l. 26). See DELITZSCH's HW 226^a; *Beitr. z. Assy.* 4, 582, n. * — P. H.]
- (51) אַל המלאכה, כל, ט, כל, rightly. The narrator did not prefix וקרשי כל and הכלים in this verse; it is scribal expansion.
- אַל בית יהוה [*cf.* above, p. 97, l. 37. — P. H.] stands in its proper place as is shown by vv. 40.45. It is wrong to place it, with GRÄTZ, after הכלים ואת הכלים.
- ט increases Solomon's wealth by adding after אַל אבנו: καὶ πάντα τὰ ἄγια Σαλωμων.
- The construction of אַל ואת הכלים נתן וני אַל with the object preceding the verb [*cf.* Dan. 1,2 &c. and Crit. Notes on Proverbs, p. 46, l. 19. — P. H.] was not understood by ט: טL renders אַל נתן by ἔδωκεν, אַל את הכלים being coördinated to the preceding accusatives depending on אַל ויבא; in טV ואת הכלים אַל is not translated at all, the preceding אַל ההב ואת הכסף being mistaken for the object of נתן.
- 8 (1) Before אַל יקהל אַל או ט + καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν Σαλωμων (טL ἐν τῷ συντελεσαι Σολομωντα) τοῦ οικοδομησαι τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ μετὰ εἴκοσι ἔτη, which is due to the transposition of 7,1-12, the time required for the building of the Temple and the palaces being calculated, as in 9,10, by adding the numbers given in 6,37-7,1 of אַל. *Cf.* above, p. 90, l. 29.
- ט אַל כל ראשי המטות נשיאי האבות לבני ישראל אל המלך שלמה ירושלם. This clause is a useless scribal expansion which, probably, originally formed a marginal gloss. The old וקני ישראל was explained by the younger expressions ראשי המטות and נשיאי האבות; אַל המלך שלמה אל taken with יקהל שלמה is impossible.
- אַל ברית after ארון is a later addition. *Cf.* above, p. 70, l. 12.
- (2) Of this verse only ἐν μηνὶ Ἀθαινεῖ (טV Ἀθαμειν) occurs in ט. The remainder of אַל consists of scribal expansions and explanatory glosses. פָּקֶן and הוא החדש השביעי are probably glosses by different hands, since the first, פָּקֶן, separates the second from בִּרְחַת האֲתָנִים which the second is intended to explain. אַל בִּרְחַת האֲתָנִים has given rise to many scruples, as it seems to be at variance with the statements in 6,38 and 12,32. It is generally supposed (a) that the gloss הוא החדש השביעי is correct; — (b) that the celebration of the dedication of the Temple is described in vv. 1ff.; — (c) that this dedication was celebrated at the autumnal festival; — (d) that according to 12,32 this autumnal festival was celebrated in the older period of the monarchy at Jerusalem in the eighth month, *i. e.* the month בּוּל of 6,38; — (e) that it is unlikely that Solomon's Temple should not have been dedicated and used from the eighth month of the eleventh year of Solomon's reign (in which the Temple was completed according to 6,38) to the seventh month of a subsequent year. STADE, *Gesch. Isr.* 1, 342, therefore, conjectured that בִּרְחַת האֲתָנִים was an old gloss to בָּחַן. From the discrepancy between the statements concerning the month KITTEL, on the other hand, concludes that 7,13ff. and 8,1 are not derived from the same source as the rest of the Account of the Buildings, while BENZINGER supposes that the

8 ὁἰκῆς; this, however, does not warrant the introduction of הָיָה הַבַּיִת before אֲשֶׁר בָּנָה. On the contrary, the position of the additional words proves them to be the first half of the gloss discussed below (l. 9), the second half of which has alone been preserved in \mathfrak{A} . The gloss, as well as the clause it relates to, was modeled on Deut. 9 9 ff.

Instead of \mathfrak{A} אֲשֶׁר הָנִיחַ \mathfrak{G} has ἃ ὧν ἦς εἶθηκεν. \mathfrak{A} is right; הָנִיחַ had been omitted in the copy from which \mathfrak{G} was translated, because אֲשֶׁר was read אֲשֶׁ after Deut. 10, 5.

\mathfrak{A} אֲשֶׁר בָּנָה וְגו' does not connect with the preceding words, and is therefore a gloss which has crept into the text (cf. above, l. 3).

(10) \mathfrak{A} הַקֶּדֶשׁ need not be questioned in this verse (contrast p. 100, l. 47): it is here as in Lev. 16. 2 ff.; Ex. 41. 23; equivalent to דְּבַר. This use of the word is due to the fact that we have here not the old source but the pre-Exilic editor of the history of the Kings.

\mathfrak{A} אֵת בַּיִת יְהוָה, but \mathfrak{G} τὸν οἶκον, without Κυρίου. This is preferable to \mathfrak{A} . Cf. 15 above, p. 72, l. 43.

(11) \mathfrak{A} אֵת בַּיִת יְהוָה, \mathfrak{G} ἃ ἦν as in the preceding verse.

[12] VV. 12. 13 ἃ ὧ after v. 11; they are, however, found there between vv. 53 and 54 in the expanded form: — Τότε ἐλάλησεν Σαλωμων ὑπὲρ τοῦ οἴκου ὡς συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομησαὶ αὐτόν

"Ἦλιον ἐγὼ ἔνυψον ἐν οὐρανῷ Κύριος·

Εἶπεν^b τοῦ κατοικεῖν ἐκ γνόφου.^c

Οἰκοδόμησον οἶκόν μου, οἶκον ἐκπρεπή σαυτῶ,^d

Τοῦ κατοικεῖν ἐπὶ κωνότητος.

— οὐκ ἰδοῦ αὐτῆ γέγραπται ἐν βιβλίῳ^e τῆς ψδῆς; —

\mathfrak{G} (a) ἠ ἐγχεσεν. — (b) καὶ εἶπε. — (c) ἐ γν φου. — (d) ἐπερε-ε εεεεεη (so, 10, \mathfrak{G} ^3). — (e) ἐν β β β β.

This is undoubtedly the translation of a Hebrew original as is evident (a) from the Hebraism συνετέλεσεν τοῦ οἰκοδομησαὶ αὐτόν — אֲשֶׁר בָּנָה בְּנֵה אֶת בְּנֵי אֶת; — (b) from οὐκ ἰδοῦ which is in \mathfrak{G} throughout the Books of Kings the equivalent of \mathfrak{A} הֲלֵא in the phrase הֲלֵא הֵם כְּתוּבִים (\mathfrak{G} has οὐκ ἰδοῦ in α except in 18, 22 where we find οὐχί which is interchanged inconsistently in β with οὐκ ἰδοῦ; — (c) from ἐν βιβλίῳ τῆς ψδῆς — בְּסֵפֶר הַשֵּׁנַיִם — בְּסֵפֶר הַשֵּׁנַיִם; cf. Jos. 10, 13; 2 S 1, 18.

WELLMANSEN in BLEICK, p. 236 maintained that this text of \mathfrak{G} was original so far as the song and the subscription are concerned. He reconstructs the Hebrew original as follows:

שָׁשׁ הָיָה בְּשֵׁמִים יְהוָה אֲשֶׁר לִשְׁכֹּן בְּעֵצָה

בָּנָה בְּנֵי אֶת בַּיִת נֹה לִי לִשְׁבֹּת עוֹלָמִים

הֲלֵא הֵי אֵת כְּתוּבִים בְּסֵפֶר הַשֵּׁנַיִם

He supposes that הָיָה was misread הָיָה [cf. Crit. Notes on Ezra Neli p. 60, l. 47. — P. 11.] thus explaining the translation of \mathfrak{G} ἐγνύσσει. WELLMANSEN'S reconstruction has been adopted by W. R. SMITH, *The OT in the Jewish Church*, p. 435 (German ed., pp. 414 f.); T. K. CHEVRE, *The Origin and Religious Contents of the Psalter*, p. 212; CORNILL, *Gesch. Isr.*, p. 98, and others; it has also been followed to a certain extent by KLOSTERMANN who reads שָׁשׁ = \mathfrak{G} ἐγνύσσει but preserves the last two hemistichs as given in \mathfrak{A} . KIEHL follows WELLMANSEN in the first line and KLOSTERMANN in the second. BENZINGER gives for the second line both views as alternatives.

J. HALÉVY, in his *Revue Sémitique* 8 (1900) pp. 218-225, maintains the priority of \mathfrak{A} , but some of his arguments are very questionable. He derives \mathfrak{G} from a later interpolator who knew but very little Hebrew, for (a) he disregarded the rule that יִכְרַב — ἐλάλησον must be followed by לְאָבֵר, but this is not absolutely

- 8 the margin both אל ההרש השביעי and בחג ; but it is impossible to determine the relation of אל בירה האתנים to the statement in 6,38.
- (3) אל בירה האתנים v. 1 + אל v. 2, and must have stood originally immediately before v. 4^a of אל . It was afterwards corrected by אל $\text{וישאו הבהנים את הארון}$, to suit the ideas of the later period, and the *corrigendum* was not deleted in אל [*cf.* above, p. 97, l. 17 and notes on 18,27; 22,10; 3,3,7; 5,24. — P. H.] while it was subsequently canceled in the Hebrew text from which ט was translated. 5
- (4) ט has here a shorter text, omitting אל יהוה אל ארון יהוה at the beginning, and אל $\text{ויעלו אתם הבהנים הלוים}$, at the end of the verse. Each one of these clauses 10 excludes the other, ט is right in omitting the latter (θ); the Levites were added because their presence was missed by a later reader. The first clause, אל $\text{ויעלו יהוה את ארון יהוה}$ belongs to the original text of v. 3. But even the remainder of the verse (θ) does not belong to the ancient source, but is an addition made from the point of view of P, in order to bring the Temple- 15 worship and the worship of the Tent of Meeting into connection. In doing this, the author of the addition probably confounded the Tent of Meeting with David's tent. אל $\text{ויעלו את ארון יהוה}$ follows now אל $\text{ויעלו את ארון יהוה}$ as a coördinated accusative dependent on אל ויעלו ; it might, however, be joined to אל v. 3^b ויעלו את הארון . It may have stood on the margin, or 20 may have belonged to a parallel account of the entrance of the Ark, and one might be tempted to assign to this also vv. 5.6.10.11. If this be correct this clause may have superseded an older statement which did not refer to the Tent of Meeting but to David's tent. אל באהל is probably to be preferred to ט $\text{ἐν τῷ ἁγιασμένῳ τοῦ μαρτυρίου}$. 25
- (5) This verse is presented by ט in a more ancient form: — ט אל שלמה after המלך , evidently a scribal expansion — (β) אל ערת before אל ישראל ; this we may assume to have been unintentionally added by a copyist who was familiar with the linguistic usage of P; it is possible that ט πᾶς ὁ λαός (ט πᾶς Ἰσραηλ) has preserved the original reading. — (ϵ) אל אתו אל 30 are a scribal expansion, and אתו is added in order to restore the syntactical connection which was interrupted by the two others; — (δ) instead of אל לא אשר לא יפפרו ולא יפפרו ט has ἀναριθμητά ; the last three words in אל are probably a scribal expansion.
- (6) Instead of אל ברית יהוה read, with ט , הארון . *Cf.* above, p. 98, l. 35. 35 Although אל קדש הקדשים is found in ט , it is an explanatory gloss to the obsolete דבר , as in 6,16.
- (7) Instead of אל מקום read, in accordance with 2 Chr. 5,8, על מקום . 40 On the other hand, the passage in Chr. has substituted the inexact ויבנו for the significant ויסבו , unless this be the result of a transcriptional error, *cf.* 1 Chr. 28,18. It is true that ט περικάλυπτον also expresses ויבנו , while ט ומטלין , ס سقطوا render אל ויסבו ; *cf.* אל סבכים Ex. 25,20 = ט συσσιάζοντες , 1 Chr. 28,18 = ט σκιαζόντων . The unusual construction with על is against ט , while אל is favored by Ex. 25,20; 37,9; 1 Chr. 23,18. [See also Crit. Notes on Ezekiel, p. 86, l. 18 and *cf.* Nah. 2,6. — P. H.] 45
- (8) אל מן הקדש before אל על פני הרבי is hardly right. KAMPH. emends: מן המקום , but it is more natural to see in אל מן הקדש a correction for מן ההיכל . However, this is not certain since we have here no statement derived from the old source. אל ויהיו שם עד היום ט ; it is meaningless if it relates to the בדים , in which case we should expect, at the most, ויהיו בן עד היום , while אל is favored by 50 which crept into the text at the wrong place, and which was intended for לחות אל האבנים in v. 9.
- (9) ט has after πλάκες λίθιναι = אל האבנים the additional words πλάκες τῆς δια-

8 necessary; see 2, 1, 3, 7, 9, 11, 12, 15, &c., &c. [*cf.* also *Crit. Notes on Numbers*, p. 53, n. ^a. — P. H.]; — (*b*) he wrote הלא הנה היא כתובה but HALÉVY's retroversion of Θ οὐκ ἰδοῦ by הלא הנה shows that he has not paid due attention to the usage of Θ (see p. 101, l. 30); — (*c*) he transposed ספר הישר to ספר השיר; this, says HALÉVY, is impossible since the ספר הישר contained David's Lament over Saul and Jonathan (*cf.* 2 S 1, 18), and this קינה could not be considered a שיר. 5 But this argument would be valid only if the so-called קינה of David over Saul and Jonathan were a real קינה; and the mistake ββλιον τῆς ψδῆς may safely be attributed to the Greek translator or to a copyist.

But there are other reasons which make it safer to adhere to \mathfrak{A} in this case: — 10
 (*a*) In favor of the priority of \mathfrak{A} is the fact that these verses appear there in their proper context while in Θ they are misplaced; for (*a*) v. 14 beginning with פניו preceding sections vv. 1-12. If we cancel vv. 12f. we deprive v. 14 of its basis. — 15
 (*β*) Solomon's lines refer to the house just as vv. 1-11, but what follows, from v. 14 on, refers partly to the entire sanctuary, partly to the altar and its surroundings. For this very reason ὑπὲρ τοῦ οἴκου κ. τ. λ. has been inserted in Θ . But there is no longer any occasion for speaking about the house, and ὡς συνετέλεσε τοῦ 20 οἰκοδομησαι αὐτόν clashes with v. 54 καὶ ἐγένετο ὡς συνετέλεσεν.

(*β*) The second of the two lines uttered by Solomon is preserved in a more original form in \mathfrak{A} , and the rendering in Θ of these two hemistichs is due to a misunderstanding of \mathfrak{A} at the hands of the translator. The priority of \mathfrak{A} is further attested by Θ σαυτῶ = \mathfrak{A} לך. While οἰκοδόμησον οἶκόν μου = 25 בנה ביתי is easily explained as misread for \mathfrak{A} בנה בניתי \mathfrak{A} לי through Θ σαυτῶ. But if the last two hemistichs are originally addressed to JHVH, they can hardly be connected with the two preceding hemistichs.

(*c*) The first two hemistichs as restored by WELLHAUSEN have no proper 30 connection, while the sense of the first as restored by KLOSTERMANN is forced. It is true that Θ ἔστησεν = \mathfrak{A} הכין is unusual, but it is paralleled by Is. 40, 20. On the other hand, it is difficult to trace Θ ἔστησεν and ἐγνώρισεν to the same Hebrew original: הכין, which is according to WELLHAUSEN misread for הכין, is nowhere translated by ἐγνώρισεν. There is some reason, therefore, to consider, 35 with KLOST., Θ ἐγνώρισεν to be the original reading and Θ ἔστησεν an exegetical substitute. If we admit that הכין stood in the original we must have יהוה as subject of the first hemistich. But then the two halves of the first line are not properly balanced, and the second hemistich is deprived of the necessary subject; it would have to begin at least with יהוה אלהים or יהוה אלהים. It is true that Θ 40 reads καὶ εἶπε, but this looks as though the text had been smoothed. If we take however יהוה to be the emphatically prefixed subject of the second hemistich and consider Θ ἐγνώρισεν to be the original rendering of the genuine Hebrew text, we are obliged to take, with KLOST., שמש as the subject of the first hemistich, and to read ירע which must have been pronounced by Θ : ירע. 45 Then the first hemistich would be unparalleled in OT both as to thought and form.

(*d*) Θ ἐλάλησε κ. τ. λ. without καὶ εἶπεν following is, in view of the length of the sentence, indeed strange. It looks as though the translator had overlooked the fact that a יהוה was not possible in \mathfrak{A} after אמר, but desirable after יהוה. 50 \mathfrak{A} אמר is paralleled by 22, 50.

(*e*) But above all it is conclusive that Θ elsewhere in *Kings* often follows a Hebrew text which must be explained as a modification of our present \mathfrak{A} . *Cf.* the remarks on c. 2 above, p. 66, l. 30 and the notes below on cc. 11-14.

- 8 It is true that פְּנֵהָ is not unfrequently rendered by θυσία, but here it can render בַּח only, as we can hardly believe that the translator did not translate here in the same way as in v. 63.

The proof is furnished by the conclusion of this verse. There the second וְאֵת הַשְּׁלֵמִים וְאֵת הַנְּתִיחִים of אֱלֹהִים is rendered in Θ by καὶ τὰς θυσίας τῶν ἑβραίων, 5 and in some of the MSS, e. g. in Θ¹, it is preceded by καὶ τὸ δῶρον which can only be the rendering of אֱלֹהִים הַנְּתִיחִים. This leads us to the conclusion that Θ had a Hebrew text in which Solomon offered up וְאֵת הַשְּׁלֵמִים וְאֵת הַנְּתִיחִים. Θ τὸ στέυρα seems to be a subsequent insertion from אֱלֹהִים.

But even this text cannot be the original one since, as v. 63 shows, the עֲלָה 10 is out of place in this connection. The narrator, it may be supposed, spoke in both cases only of the וְאֵת הַשְּׁלֵמִים. Consequently Solomon's orthodoxy has been successively touched up by different hands: first, the need was felt of adding to the royal sacrifices an עֲלָה; then it was thought that, according to the Law and post-Exilic usage, there ought to be a פְּנֵהָ in addition to the עֲלָה, and that, 15 according to the Law, only the הַלְבִּיִם of the בָּחִים should be burnt on the altar.

- (65) אֱלֹהִים הָיָה אֵל, Θ ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐκείνῃ. The origin of this variant is not clear. 20
 אֱלֹהִים הָיָה אֵל is a gloss disconnecting אֱלֹהִים הָיָה from the preceding אֱלֹהִים הָיָה אֵל in an inadmissible manner.
 Before אֱלֹהִים הָיָה אֵל + ἐσθίων καὶ πίνων καὶ εὐφρανόμενος* (Θ¹ καὶ αἰώνων) 20
 ἐνὸπριον Κυρίου θεοῦ ἡμῶν. This clause may have dropped out through *harmotelenon*, but it does not give the impression of being an original element of the text, as we fail to see why אֱלֹהִים הָיָה אֵל should have been repeated.
 There is no reason for emending, with GRÄTZ, אֱלֹהִים for אֱלֹהִים. 25
 אֱלֹהִים הָיָה אֵל, Θ, rightly, as is shown by בָּחִים הָיָה אֵל at the beginning of the following verse. It is a gloss intended to bring the statements in this verse into harmony with 2 Chr. 7,9; cf. v. 54. The Chronicler takes exception to Solomon's using the Feast of Booths, which served a special purpose, for the dedication of the Temple, and makes the king therefore celebrate a double feast, 30
 the Dedication of the Temple from the 8th to the 14th day of the 7th month and the Feast of Booths from the 15th to the 22^d day, the people being dismissed on the 23^d. The artificial expedient resorted to by the interpolator in our passage breaks down at the first two words of v. 66 (cf. above, l. 26).
 (66) Instead of אֱלֹהִים בָּחִים read, in accordance with Θ, בָּחִים. 35
 אֱלֹהִים בָּחִים, Θ καὶ εὐλόγησαν αὐτόν. Θ¹ adds, following אֱלֹהִים, καὶ εὐλόγησαν αὐτόν τὸν βασιλέα. Originally, it may be supposed, וְיָרְבִּיחוּ stood in the text, which could be read either וְיָרְבִּיחוּ or וְיָרְבִּיחוּ. אֱלֹהִים pointed it as plural, explaining the suffix. Θ read וְיָרְבִּיחוּ, which is wrong as is shown by the consideration that the special expression וְיָרְבִּיחוּ after the general term בָּחִים would be out of place 40 unless the blessing were cited.
 אֱלֹהִים בָּחִים, Θ καὶ ἀπῆλθον ἑκάστος εἰς τὸ σκήνωμα αὐτοῦ.
 Θ had no text differing from אֱלֹהִים; it is simply more explicit than אֱלֹהִים.
 אֱלֹהִים בָּחִים, Θ. It is better to cancel it, since it is more likely that it was added in אֱלֹהִים as scribal expansion than that it was omitted in Θ. 45

- 9 (1) אֱלֹהִים הָיָה אֵל As הָיָה is sufficiently attested as a Hebrew word by v. 19; 2 Chr. 8,6; Is. 21,4, the different renderings in Θ πᾶσαν τὴν πραγματείαν Σ., Θ 5
 כָּל רֵעִיתָי, Θ, כָּל רֵעִיתָי, Θ, do not entitle us to emend, with GRÄTZ, both

* Cf. Luke 12,19 which is aimed at Eccl. 2,24; 3,12,22; 5,17; 8,15; see PAUL HARTZ, *The Text of Luke in Oriental Sources* (Boston, Ginn & Co., 1891) p. 215. — P. 11]

- chapter; cf. also Crit. Notes on Proverbs, p. 86, l. 31. — P. H.] Θ και ἔστρωσαν smooths the text; so, too, 2 Chr. 6,40 substituting נא ועתה אלהי יהוה for להיות . Θ adds to אז עניך the scribal expansion και τὰ ὕψα σου , and 2 Chr. 6,40 has still more explicitly: ואוניך קשבות .
- (53) אז אתה , Θ^V και σὺ is inaccurate rendering. 5
 אז ממצרים , Θ ἐκ γῆς Αἰγύπτου; cf. note on v. 51.
- (54) אז מברע על ברביו is a later addition (as is proved by its position) made in order to explain קם . According to v. 22 Solomon prays before the altar in a standing position. [For ברע cf. JAOS 22,73. — P. H.]
 With this phrase אז פרושות השמים and ובפיו falls also. The two together form a gloss 10 modeled on 2 Chr. 6,13. Another trace of the influence of the text of Chr. will be found in v. 65.
 Possibly the same criticism applies to the preceding clause, $\text{אז מלפני מוכח יהוה}$, and to אז ויעמד at the beginning of the following verse. Θ και ἀνέστη for אז קם smooths the text. 15
- (56) אז ברוך יהוה , Θ^V + σήμερον, which Θ^L has after אז נתן . It is scribal expansion, cf. note on v. 15.
- (58) אז ומשפטיו Θ ; it is to be canceled as scribal expansion.
 Θ , on the other hand, has the scribal expansion πάσας before ἐντολάς .
- (59) אז דבריו אלה , Θ οἱ λόγοι οὗτοι, inaccurate rendering. 20
 Θ after אז יהוה ו° + (τοῦ) θεοῦ ἡμῶν, as אז has after יהוה ו° .
 In Θ^V the clause $\text{και τὸ δικαίωμα τοῦ λαοῦ σου}$ (so Θ^A , but without τοῦ) has dropped out through *homoteleuton*.
 The suffix in אז עבדו עמו is right, although Θ reads τοῦ δούλου σου and λαοῦ σου . Θ^V (ἐν ἡμέραι) ἐνιαυτοῦ = אז ביומו , at the end of the verse, is scribal error for 25 αὐτοῦ (so Θ^A).
- (62) אז וכל ישראל , Θ και πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ, as אז has in v. 65. It is impossible to say how the original text read.
 אז עמו according to Θ is scribal expansion.
- (63) אז שלמה , Θ ὁ βασιλεὺς Σ. is scribal expansion. 30
 אז זבה , Θ^V τὰς θυσίας, Θ^L τὴν θυσίαν. The rendering of the Hebrew collective by the plural is probably more original, the singular in Θ^L being a correction following אז .
 $\text{אז וזבה שלמים אשר זבה את}$ after אז ויזבה would be possible only if the writer had not intended to state what Solomon's זבה consisted of; but then v. 63 would be 35 entirely superfluous. This clause must therefore be canceled. It may be a variant from another MS which read: — $\text{ויהי זבה השלמים אשר זבה שלמה}$. Θ renders אז , but S felt that this clause in its present form was impossible, reading therefore $\text{ס. וכבש שלמים, ובתל שלמה מרמ מן מן}$.
- $\text{אז וצאן מאה ועשרים אלה}$ Θ ; where it is found in Θ MSS it is Hexaplaric, cf. 40 FIELD *ad loc.* Nevertheless we are not justified in considering it a subsequent addition in אז (so KITTEL); it may have dropped out in Θ through *homoteleuton*: the prefixed בקר shows that another kind of animal must have been referred to; צאן , it may be supposed, was, as a rule, used for זבה שלמים , and a narrator who makes Solomon offer up 22,000 bulls, need not be defended against the 45 addition of 120,000 sheep and goats.
 $\text{אז ויהנו את בית יהוה המלך וכל בני ישראל}$; so, too, S^C ; but Θ και ἐνεκαίνισεν τὸν οἶκον Κυρίου ὁ βασιλεὺς και πάντες οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ. Θ ἐνεκαίνισεν is a trace of the original text. V. 63 refers to Solomon only. We must read the singular ויהתך and cancel the incorrectly supplied subject ובל בני ישראל of אז . 50
- (64) The enumeration of the different kinds of sacrifices is not correct: for the first אז השלמים Θ^V has $\text{και τὰς θυσίας και τὰ στέατα τῶν εἰρηνικῶν}$; so, too, Θ^L , but transposing: $\text{και τὰς θυσίας τῶν εἰρηνικῶν και τὰ στέατα}$.

- 9 here and in v. 19, הפץ. In view of אַל הַשֶּׁק לְבָנוֹת in v. 19 we might rather question אַל הַפֶּץ לְעִשׂוֹת at the end of the present verse.
אַל after הַשֶּׁק must be canceled as scribal expansion though attested by all the Versions except G⁴⁴.
- (2) אַלִּיּוֹ G; it is more prudent to cancel it. 5
- (3) This verse is very much expanded in G: אַתְּ תַפְלֵתְךָ אַל, but G^V τῆς φωνῆς τῆς προσευχῆς. After אַל לִפְנֵי G + πεποιθήκα σοι (G^L ἰδοὺ πεποιθήκα) κατὰ πᾶσαν τὴν προσευχὴν σου. 2 Chr. 7, 12-16 has expanded this verse by means of prolix repetitions from Solomon's dedicatory prayer.
For אַל שָׁם 2° G^V reads ἐκεῖ εἰς τὸν αἰῶνα which is an addition from the preced- 10
ing אַל שָׁם עַד עוֹלָם.
- (4) G σύ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* But אַל אַתָּה (so, too, 2 Chr. 7, 17) is to be canceled on internal grounds also. The question is not what JHVH does on the one hand, and Solomon on the other, but what JHVH grants in excess of that which Solomon has prayed for. 15
אַל תְּקִי is either to be read, in accordance with G and 2 Chr. 7, 17, וְחָקִי, or to be canceled as an additon. It is more prudent to cancel it.
- (5) אַל עַל רוּר, the common scribal error for אַל, G τῶ; the latter, certainly, could also represent לְרוּר, but 2 Chr. 7, 18 may not be quoted in favor of this latter reading; 13 codd. of KENN., 10 of DE ROSSI, edd. Sonc. and Brix. read אַל. 20
- (6) G and 2 Chr. 7, 19 may be right in beginning this verse with וְאִם instead of אַם.
אַל לִפְנֵי אֲשֶׁר נָתַתִּי אֲשֶׁר לְבָנֵינוּ is to be canceled as an addition. G smooths over this passage by prefixing καὶ; so, too S ممتنع and some Heb. MSS וְהִקְוִיתִי; the 'working-over' is still more evident in 2 Chr. 7, 19. מְצוֹתֵי refers to the prohibition of idolatry only; cf. 18, 18. A similar amplification may be observed in ב, 7, 13. 25
G ἔδωκεν Μωυση̄ς for אַל נָתַתִּי is scribal expansion.
- (7) אַל פְּנֵי is to be canceled as scribal expansion in accordance with G.
G τὸν οἶκον τοῦτον for אַל הַבַּיִת אַתָּה is also scribal expansion.
אַל שְׁלָח is a transcriptional error; read אַשְׁלַךְ, in accordance with G ἀπορρίψω, 2 Chr. 7, 20 אַשְׁלִיךְ, as well as constant linguistic usage. 30
אַל לְמַשֵּׁל [cf. above, p. 81, l. 24. — P. H.], G εἰς ἀφανισμόν = לְשִׁמָּה, misread for אַל לְמַשֵּׁל as in Ez. 14, 8; [cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 63, l. 26. — P. H.]
- (8) It is not admissible to emend this passage with THENIUS, in accordance with 2 Chr. 7, 21 and T, to יהיה עלין אשר היה עלין יהיה עלין; for עלין does not signify *sublime*, as THENIUS supposes, but means either *upper* or denotes *The Most High, The Supreme Being*. Further, the reading of Chr. is an attempt to make sense, and G ἔσται ὁ ὑψηλός would be יהיה עלין, not היה עלין. אַל עלין is, following Mic. 3, 12, either a transcriptional error, or an intentional correction for עיים. 35
For אַל וּשְׂרָק some codd. read וּשְׂרָק, a useless correction.
[For a cuneiform parallel to v. 8^b see below, p. 121, l. 16. — P. H.] 40
- (9) For אַל מֵאַרְצֵי מִצְרַיִם read, in accordance with G ἔξ Αἰγύπτου; מִמִּצְרַיִם, מֵאַרְצֵי in אַל is scribal expansion, like G ἔξ οἴκου δουλείας; cf. note on 8, 51.
For the *scriptio defectiva* in אַל וַיְהוּקוּ and אַל וַיַּעֲבֹדוּ cf. BÄR *ad loc.*
אַל כָּל before הַרְעָה is, according to G, scribal expansion.
After this verse G + τότε ἀνήγαγεν Σαλωμων τὴν θυγατέρα Φαραω ἐκ πόλεως 45
Δαυειδ εἰς οἶκον αὐτοῦ ὃν ψυκοδόμησεν αὐτῷ ἐν ταῖς ἡμέραις ἐκείναις. The last words prevent our considering this addition as the original sequel of v. 1^a; it is derived from v. 24 which has already been made use of in Sw. 2, 35^f (LAG. 2, 6) and which is therefore not given by G in c. 10.
- (10) אַל וַיְהִי מִקְצֵה is strange, as there is no apodosis. Owing to אַל אֲשֶׁר KLOST., 50
KAMPH., BENZ. prefer to read, instead of אַל מִקְצֵה עֶשְׂרִים (which is good Hebrew, cf. ב, 8, 3, 18), מִקְצֵה הָעֶשְׂרִים, which is not Hebrew. T^S render אַל; also 2 Chr. 8, 1
מִקְצֵה עֶשְׂרִים had the present text of אַל. G אַל מִקְצֵה. It is possible that

- tioned, the statement in our passage being expanded as follows: — ויבן את בית הורון העליון ואת בית הורון התחתון ערי מצור חומות דלתים ובריח
- (18) אֵל K^{thib} תמר, ואת תמר K^{thib} mentioned in Ez. 47, 19; this only is appropriate in this connection. אֵל בארין, at the end of the verse, may be shortened from בארין יהודה, but it may also be added in order to differentiate תמר from a place with the same name outside the land of Judah, although such a place is not mentioned elsewhere. Whether ὄν 10, 23 ἑδεσμα, Sw. 2, 46^d ὄρημα render the K^{thib} is uncertain. The excessive imagination of the Chronicler substitutes in 2 Chr. 8, 4 תרמר, *i. e.* Palmyra, for אֵל תמר. The Q^{re} therefore requires in our passage תרמר, and ὄν render the Q^{re} which has also 10 got into ὄν: ὄν 10, 23 ὄρημα, LAG. 2, 29 ὄρημα.

[The Q^{re} תרמר is, of course, impossible and an intentional alteration *in majorem Salomonis gloriam*, as BENZ. says. Nevertheless there may be an etymological connection between תרמר and תמר. The form תרמר may stand for תהמר with partial assimilation (*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 63, l. 29) of the ת to the מ as in 15 Assyrr. *amūxiq* for *amūxiq* 'I fought' (אמחיץ); *cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 59, l. 6), *tāndu* 'sea' for *tāntu* (תהמת), Aram. שְׁלֵדָא 'corpse' for *šalandu*, *šalamdu*, *šalamtu* (see BROCKELMANN *s. v.* שְׁלֵדָא); *cf.* HAUPT, *Sum. Familiengesetze*, p. 43, n. 2; DELITZSCH, *Assyr. Gr.* § 48. There are still some palm-trees at Palmyra (*cf.* BÄDEKER's *Palestina*, p. 388, below) while the date-palms of יבנו עיר התמרים 20 (Deut. 34, 3; 2 Chr. 28, 15; *cf.* Jud. 1, 16; 3, 13) have entirely disappeared (*cf.* BÄD., *Pal.*, p. 150 and English translation of *Joshua* in *The Polychrome Bible*, p. 58, l. 4). The change of TADMOP to ΠΑΛΜΥΡΑ may not be due simply to graphic corruption (LAGARDE, *Bild. d. Nom.*, p. 125) but to a popular etymology connecting the name with *palma*, *palmyra* (*cf.* *levir* = דאָר, فوج = ثوم, لؤلؤ). אֵל בארין (see 25 l. 5 and p. 79, l. 6) may refer to the K^{thib}, and במרבר to the Q^{re}. — P. H.]

- (19) אֵל ואת כל ערי המסכנות אשר היו לשלמה א, ὄν, while the Chronicler makes use of this statement both in vv. 4 and 6.

ὄν has for אֵל ואת ערי פרשים ואת ערי הרכב, with scribal expansion, καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἀρμάτων καὶ πάσας τὰς πόλεις τῶν ἵππέων. Even אֵל seems to be 30 expanded as we cannot tell in what way the ערי הרכב and ערי פרשים differed from each other. From 10, 26 we get the impression that they were identical.

[וּאת ערי הפרשים may be a later explanatory gloss and see *Beitr. z. Assyr.*, 4, 586, l. 35; 587, l. 21; *cf.* below, p. 113, l. 30. — P. II.]

אֵל ואת חשק שלמה א, ὄν καὶ τὴν πραγματείαν Σ., ὄν καὶ ἡ πραγματεία Σ., 35 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

אֵל ובלבנות. For the use made of this statement in Sw. 2, 46^c (LAG. 2, 28) see above, 40 p. 66, l. 15.

אֵל καὶ ἐν πάσῃ τῇ γῆ τοῦ μὴ κατάρξει αὐτοῦ πάντα τὸν λαόν, a misunderstanding due to the beginning of the following verse being misjoined to the last clause of v. 19.

- (20) אֵל כל; so, too, ὄν and 2 Chr. 8, 7, ὄν πάντα; but 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000

ὄν mentions the Hittites before the Amorites (so, too, 2 Chr. 8, 7), adding to the names given in אֵל τοῦ Χανααίου before τοῦ Εὐαίου (= אֵל התני) and, at the end, καὶ τοῦ Γεργεσαίου. These additional names were inserted by a later glossator who thus gratified his antiquarian interest.

- (21) אֵל בני; so, too, ὄν; but 2 Chr. 8, 8 בני בני, probably to conform it to בני בני and אֵל at the beginning of the following verse.

אֵל להחרים. . . . לא יכלו, 2 Chr., more briefly, להחרים.

- 10 **א** וְלֹא, **Θ** αὐτῷ, **Σ** וְעַתָּה, 2 Chr. וְעַתָּה, but we must not alter **א**. **Σ**, more explicitly **وَلَا**, following v. 1.
- (3) **א** וְלֹא, **Θ** ¹, with scribal expansion, ὁ βασιλεὺς **Σ**.
א וְלֹא הָיָה; 2 Chr. 9, 2 conforming the expression to the usage of this section, וְלֹא הָיָה.
- (4) **א** וְלֹא הָיָה כִּי הָיָה; so, 100, **Θ** ²; but **ב**, ¹ 2 Chr. 9, 3, must probably be canceled as scribal expansion. The statement is thus conformed to the following expressions.
- (5) **א** וְלֹא הָיָה; so, too, **Σ**; but nearly all the texts of **Θ** have καὶ τὸν ἰατριῶν αὐτοῦ; the plural αὐτῶν is found only in **Θ** ¹ 19-21. The reading αὐτοῦ represents the original text and gives the clue to the explanation of the variants in the passage following, **א** וְלֹא הָיָה in **Σ** and 2 Chr. 9, 4 (cf. below, l. 26'). The narrator did not think of the gorgeous attire of Solomon's servants but of the well-stocked wardrobe an Oriental king requires in order to bestow distinctions out of his stores; cf. 2, 10, 22; [5, 5; also Gen. 45, 22; Jud. 14, 12; the Queen of Sheba was shown over the palace. **א** ² **וְלֹא הָיָה**; so, too, 2 Chr.) is due to the misinterpretation of וְלֹא *his drink* as *his cupbearers*.
- א** וְלֹא הָיָה; **Θ** ¹ καὶ τοὺς οἰνοχόους αὐτοῦ; **Θ** ² καὶ τοὺς εὐνοῦχους αὐτοῦ, an obvious interpretation [or intra-Septuagintal corruption] of καὶ τοὺς οἰνοχόους, **Σ** וְלֹא הָיָה, 2 Chr. 9, 4 וְלֹא הָיָה. All the Versions misapprehend the meaning of **א** וְלֹא הָיָה; it is, of course, not *plur. c. suff.* but *sing. c. suff.* of וְלֹא הָיָה (just as וְלֹא הָיָה = **أَيُّهُ عَلَيْهِ**); cf. STADE § 345, a. There is no reference to cupbearers; the narrator includes them under וְלֹא הָיָה but to the arrangements and the drinks for the royal banquets; cf. v. 21 וְלֹא הָיָה and Gen. 40, 21 וְלֹא הָיָה. Owing to the misunderstanding of the word as referring to the royal cupbearers the preceding וְלֹא הָיָה of the original text was altered as it was taken for granted that the cupbearers, also were gorgeously arrayed.
- א** וְלֹא הָיָה; **Θ** καὶ τὴν δλοκαύτωσιν αὐτοῦ, **Σ** וְלֹא הָיָה; but 2 Chr. וְלֹא הָיָה, a miswriting which originated from the plural וְלֹא הָיָה = **أَيُّهُ عَلَيْهِ**.
- א** וְלֹא הָיָה is somewhat strange, וְלֹא הָיָה being fem. It may be a scribal error for וְלֹא הָיָה as in Gen. 15, 17; cf. 2, 9, 37. **Θ** gives an excellent idiomatic translation, rendering εἰ ἐξ αὐτῆς ἐγένετο [*she was beside herself*, in classical Greek: ἐκτός or ἔξω αὐτῆς εἶναι or ἐξίστασθαι or ἐκστῆναι αὐτῆς (cf. our *astory*); contrast ἐκ τοῦ ἐγένετο *he was his own man, had command of himself, was not out of his own control*.
- א** וְלֹא הָיָה בָּהּ הָיָה וְלֹא הָיָה being a verbal clause, in which the verbal predicate precedes the subject, the masculine form וְלֹא הָיָה is not exceptional, especially as וְלֹא הָיָה is merely feminine by usage and separated from the verb by two intervening words; cf. 8, 31; 2, 3, 26 **ד**; WRIGHT DE-GOJLE, 2, § 142, b; GIES-KAUTZSCH, § 145, o. The feminine form וְלֹא הָיָה would undoubtedly be referred by the hearer to the Queen. — P. 11.]
- (6) **א** וְלֹא הָיָה; so, too, **Σ**; **Θ**, with scribal expansion, πρὸς τὸν βασιλεὺς **Σ** Ἰακωβ. **א** וְלֹא הָיָה; so, too, **Σ**; but 2 Chr. 9, 5 ¹ וְלֹא הָיָה; so, too, **Θ** ἀληθινὸς ὁ λόγος. The nominal clause is more appropriate for a *verbal* remark and must therefore be considered original in this case.
- א** וְלֹא הָיָה; so, too, **Σ** and 2 Chr. 9, 5, but Solomon's וְלֹא הָיָה would include his וְלֹא הָיָה; read, with **Θ** περὶ τοῦ λόγου σου וְלֹא הָיָה *concerning thee*, cf. 2 **Σ** 18, 5
- (7) **א** וְלֹא הָיָה; so, too, **Σ**, but **Θ** ¹ τοῖς λαλοῦσιν μοι, **Θ** ² τοῖς εἰρηκοῦσι μοι, 2 Chr. 9, 6 וְלֹא הָיָה are more expressly more explicit.
- א** וְלֹא הָיָה; 2 Chr. 9, 6 וְלֹא הָיָה, omitting in the following clause וְלֹא הָיָה.
- א** וְלֹא הָיָה; why 2 Chr. reads the **Θ** ¹ **וְלֹא הָיָה** is not clear.
- א** וְלֹא הָיָה ¹ **Θ**; the whole tenor of the passage, however, is in its favor.
- In **Θ** προστέθεικας ἀγαθὰ πρὸς αὐτὰ ἐπὶ πᾶσιν τὴν ἀκοήν ἣν ἤκουσα the addition πρὸς αὐτὰ and πᾶσιν are scribal expansions.

10 meaning, which is favored by the singular *מסעך*, not *מסעך*, could be harmonized with *מסעך*, as the original meaning of *מסעך* *highway* is *elevation*.

For the difference between *בנרות* *harps* and *בנלים* *lyres* see the Appendix to WILLHAUSEN'S translation of the Psalms, p. 223, l. 7. — P. 11.

V. 12^b is abridged in 2 Chr. 9, 11, the Chronicler substituting *ולא נראה בהם* for 5 *מן עצי אלונים ולא נראה* in our passage, and *עד היום הזה* for *לפניהם*. *Θ* inserts *ἐπι τῆς γῆς* after *אל*.

For *אל* *נראה* *ΘV* has more explicitly, *ὑποθεσάν σου*, *ΘL* *ὑποθη σου* *ἔτι*.

- (13) *אל* *מלכך אשר נתן לה כד המלך שלמה* is perfectly right and must not be considered a gloss (so KLOST. and KITTEL); nor need we cancel *שלמה* (so BENZ.), although 10 it is omitted in *2* as well as in 2 Chr. 9, 11. Solomon gave his royal visitor for her presents an *ἀντίδωρον* commensurate to his wealth and power. Besides, being a courteous Oriental, he presented to the Queen of Sheba everything in which she had shown an interest during her sojourn either by inquiries or requests. We should perhaps invert the order of these two clauses. 2 Chr. 9, 12 *מלכך* 15 *מלכך אשר נתן לה כד המלך שלמה* shows that the Chronicler misunderstood the present passage or excerpted a corrupt text. This may be inferred also from *תתן* for *תתן* of our verse.

אל *עבדיך*; *ΘV*, with scribal expansion, *καὶ πάντες οἱ παῖδες αὐτῆς*.

- (15) *אל* *פאנשי הקרים* is corrupt. This corruption must have been an early one: it 20 existed at the time of the Chronicler. *2* has for these words in 2 Chr. 9, 14 the *quid pro quo* *ממנו*, *ממנו*, *לך*, but we are not justified in emending, with KITTEL, *מלכך כאשר בא מן הקרים*, especially as this would yield a sense quite unsuitable in the present context. Nor need we insert, with KAMPHE, *בא* before *אל* *פאנשי הקרים*. Instead of *אנשי* read *פאנשי* (so KLOST.), in accordance 25 with *Θ* *φάρων* and on account of *פסח*.

אל *הקרים* cannot be explained. Taking *הרבלים* into consideration, and on the supposition that the verse is of late date, I venture to emend *הקרים* [קجر, הקר, Assy. *tamkaru* (stem *ככר*, with prefixed *ת* as in *targumānu* 'dragoman,' from *רננ* *to cry, to call*; Eth. *ጠጠ*: *to decry, to execrate, to curse*; cf. *رجيم* &c.) is a very 30 old word (see BROCKELMANN'S *Lex. Syr.*, s. v. *كجر* and DELITZSCH'S HW 222^b; *Beitr. z. Assyr.* 2, 28; GES. BUHL.¹³ s. v. *ככר*). The *ת* is due to partial assimilation (cf. above, p. 112, l. 15) of the *כ* to the preceding *כ* in *tamkaru*, for the complete assimilation of the original *כ* to the following guttural (*ג*, *ק* and *ג*, *ק* gutturals but not *א*, *ה*, and *ע*, *ח* cf. SIEVERS, *Hebr. Metrik*, p. 14) cf. Assy. *iqut* 35 = *imqut* 'he fell,' DELITZSCH, § 49. — P. 11.]

אל *וכל מלכי העם* is attested only by *Θ* *וכל מלכי העם*; *ΘV* *καὶ πάντων των βασιλέων τοῦ πέραν* (*ΘL* *των ἐν τῷ πέραν*) is a misreading of *אל* following 5, 4. A consequence of the misinterpretation is the prefixed article in *אל*. We must read, with 2 Chr. 9, 14, *וכל מלכי קרב*; so, too, *2* *בכל*; *ΑΣ*. τῆς Ἀραβίας. 40 For the confusion between *קרב* and *קרב* see SIEGRIED STADE s. v. *קרב* i, *קרב* ii, and *קרב*; cf. *Crit. Notes on Isaiah*, p. 121, l. 44.

לבר requires the pointing *מקרה* (so KLOST.) instead of the *ἅπασι λεγόμενον* *מקרה*.

- (16) *אל* *המלך*; so, too, *ΘL*; *ΘV*. It is Hexaplaric in *Θ* (cf. FIELD *ad loc.*) and in *אל* scribal expansion. 45

אל *באחים צנה*, *Θ* *τριακόσια δόματα*, a conformation to the numbers of v. 17 which is not plausible. Nor does *Θ* *τριακόσιοι* for *אל* *שש מאות* commend itself.

אל *יקלה* cf. Ger. *daraufgehen*; *Θ* *ἐπήσαν*, *ΘL* *ἐπησεσαν*, *Θ⁴⁻²⁴³* *ἐνήσαν* are merely free renderings of *אל*, so, too, v. 17.

- (17) *ΘL* supplies *καὶ ἐποίησε* following v. 1^b; so, too, *2* in v. 19. 50

אל *המלך*, *ΘVI*, is scribal expansion

- (18) *אל* *דוכיו*, *Θ* *דוכיו*, 2 Chr. 9, 17 substitutes for this word, which may have become unintelligible at that time, *כחיה*. *2* *דוכיו* is a guess (cf. Is. 13, 12).

10 [Al אס is miswriting for על (so 8 codd. Kenn., edd. Sonc. 1486.88, and 2 Chr. 9, 16); Assy. *radû* (= Eth. **ረድኡ**: *to help*; cf. Lat. *adjuvare* and French *ajouter*) 'to add' (DELITZSCH, HW 613^b) is invariably construed with *eli* = על, not with *ana* = אס; cf. below, p. 125, l. 7. — P. H.]

Al שמעתי ו; + ἐν τῆ ἡ μου, as at the end of the preceding verse, is scribal 5 expansion.

(8) Instead of Al אנשיך (cf. 2 Chr. 9,7) ו has here αἱ γυναῖκες σου and § **נשים**. Al contains a tautology, especially as Solomon's אנשים are continually listening to his wisdom only in as far as they are עבדיו; and the whole people ought to have been mentioned along with the עבדים. The Queen of Sheba, however, being 10 a woman, would naturally think of the נשים; and any one who can give the author credit for psychological insight will prefer the reading of ו.

For Al אשרי 2° (so, too, **ו** 9 codd. Kenn., edd. Sonc. 1488, Neapol., Brix., 2 Chr. 9,7, and **ו** read ואשרי. Al is preferable; the addition of the ו is more easily explained than the omission of this conjunction. 15

Al השמעים; so, too, **ו**; 2 Chr. ו smooths the text.

Al חזמתך, **ו** *pāsan tēn phrōnēsiv σου* is scribal expansion.

(9) Al על כסא ישראל; 2 Chr. 9,8 למלך ליהוה אלהיך, which is strangely redundant; ליהוה אלהיך, however, may perhaps be due to vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30). 20

Al לעולם; so, too, **ו**; but **ו** *στήσαι* (**ו** *τοῦ στήσαι αὐτόν*) εἰς τὸν αἰῶνα; 2 Chr. 9,8 להעמידו לעולם. These variants must not be explained, with KLOST. and BENZ., as being due to different interpretations of an original העמים; it would be impossible to explain why ו and Chr. have both expressions side by side; moreover, the phrase לעולם פ' העמיד is good Hebrew; cf. **ו** 148,6; 1 Chr. 17, 14. The 25 addition העמידו in 2 Chr. and ו is a gloss inserted in order to explain the difficult לעולם. The glossator may have thought of Prov. 29,4.

Al וישימך למלך; ו + ἐπ' αὐτούς, similarly 2 Chr. ויתנך עליהם.

Al לעשות משפט וצדקה; ו, awkwardly, τοῦ ποιεῖν κρίμα ἐν δικαιοσύνη καὶ ἐν κρίμασιν αὐτῶν (**ו** *αὐτοῦ*). 30

(10) Al למלך; so, too, **ו** and 2 Chr. 9,9; ו τῷ Σαλωμων; § **למלך** as in Al at the end of the verse; contrast below, l. 35.

Al לא בא; so, too, **ו**; § **לא**, 2 Chr. ולא היה smooth the text.

Al עוד לרב; Chr.; § **לרב**.

Al למלך שלמה; so, too, **ו**, Chr.; § here simply **למלך**; contrast above, l. 32. 35
Al וגם עבדי חירם ועבדי שלמה. In 2 Chr. this is replaced by וגם עבדי חירם ועבדי שלמה, an intentional apologetic alteration to harmonize this passage with 9,26 f. The necessary consequence is the substitution of הביאו for נשא of our passage.

(11) The second פאפיר of Al is scribal expansion, and is omitted both in ו and in 2 Chr. 9,10. 40

There is no reason for questioning Al ואבן יקרה at the end of the verse. CHEYNE's emendation, *Expository Times*, 10, 5 (Feb. 1899) 239, לקרות את הבתים has no textual basis and seems uncalled for.

(12) Al המלך; so, too, **ו** and 2 Chr. 9,11; § **למלך**.

Al מסעד, attested by ו ὑποστηρίγματα, **ו** סעיד, is obscure; 2 Chr. 9,11 substitutes 45 for it מקלות which is meaningless and probably a mere guess just a § **למלך**. We are therefore not justified in emending, with KLOST., מסכות, supposed to mean *divans*, which would be just as meaningless in this context as מסעד of the Received Text. GRÄTZ's conjecture מסעד is rather airy; nor has CHEYNE's correction כפן (*l. c.*) any solid foundation, although it is more real. 50

[The word might perhaps be translated *stand*, something on which a thing rests or by which it is supported (סעד). This might refer to any frame on which vessels or utensils may be laid or to an *elevated platform* or *estrade*. This latter

- 10 **א** מִיָּפוּ = מִיָּפוּ Jer. 10,9, and אִיָּפוּ Dan. 10,5 וָיָפוּ (*cf.* יש = איש; Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 1); the initial מ represents a secondary addition, which was prefixed after the word was mistaken for a geographical name. The insertion of the מ was favored by the final ם of כֹּתֵם in the connection יָיָפוּ כֹּתֵם Cant. 5,11; *cf.* Dan. 10,5 and above, p. 89, l. 45; p. 91, l. 26; p. 114, l. 32. See HAUPT, *The Book of Canticles* (Chicago, 1902) p. 63 (*Hebraica* 19,9). — P. H.] 5
- (19) **א** שֶׁשׁ מַעֲלֹת לְכֶסֶף **א** שֶׁשׁ מַעֲלֹת לְכֶסֶף **א** smooths the text just as **א** does in v.17. That **א** כֶּסֶף **א** (*bis*) for כֶּסֶף **א**. That **א** προτομαὶ μόνος is right, and **א** וראש ענול is wrong, is proved by their reading; the reading of **א** is probably due to an intentional alteration, *cf.* GEIGER, *Urschrift*, p. 343. **א** וירת **א** καὶ χεῖρες, dropped out in **א** by a mere accident, just as וירת **א**, at the end of the verse, in **א**.
- (20) **א** אַרְיִים, the masculine plural, occurs only in this passage and is rather strange after the regular feminine plural אַרְיֹת in the preceding verse. In 2 Chr. 9,19 אַרְיֹת is substituted for **א** אַרְיִים which may be merely a scribal error due to the following **א** עֲמִירִים; but it is also possible that the subject אַרְיֹת was originally not repeated in v. 20, so that אַרְיִים would be an old scribal expansion. **א** שֶׁם **א**, rightly, as is shown by the context. Instead of **א** מַמְלֹת (so, too, **א**) read, in accordance with **א** (ἐν) πάση βασιλείᾳ 20 and 2 Chr. 9,19, מַמְלָה.
- (21) **א** הַמֶּלֶךְ is scribal expansion; *cf.* **א**. **א** לְמַאֲמָה is not represented in **א**, but נִקְשָׁב requires some similar complement. In adding ὅτι after ἀργύριον **א** smooths over the text. But the error in this verse lies rather in לָא, which was interpolated under the erroneous supposition that 25 כֶּסֶף אֵין was intended to imply that among the מִשְׁקָה כְּלִי and the vessels of the House of the Forest of Lebanon there was none of silver, while v. 21^b only states the reason why all these articles were made of gold. לָא is to be canceled in accordance with 2 Chr. 9,20. In the same way this statement is rendered in **א** סִמְבַּל לָא שֶׁמֶט בִּסְמַמֵּי, עֲדַמְמַי, מִמֵּמֵּי. **א** follows **א**. **א** resorts to the expedient 30 of inserting ὅτι after **א** בִּכְפָּה; furthermore, **א** repeats τὸ ἀργύριον before **א** נִקְשָׁב; but כִּי and הַבְּכָה must not be inserted in the text (so KLOST. followed by KAMPH. and KITTEL).
- The whole verse is badly rendered in **א**: καὶ πάντα τὰ σκεύη τὰ ὑπὸ τοῦ Σαλαμων γερονότα is due to the fact that the translator misunderstood **א** 35 וְכֵל כְּלִי כִּשְׁקָה, or he may have found it effaced and illegible. After **א** וְהָיָה **א** + καὶ λουτήρες χρυσοί.
- (22) **א** אֲנִי occurs in v. 11 as a masculine noun, and it is therefore strange, in spite of Is. 33,21, that it should be here construed as a feminine. 2 Chr. 9,21 has אֲנִיֹּת instead of אֲנִי, and אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי instead of אֲנִי תְּרִישִׁי, and אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי instead of אֲנִי תְּרִישִׁי, finally הָרֹם עֲבָיִי instead of אֲנִי עֲבָיִי, and אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי instead of אֲנִי תְּרִישִׁי, and אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי instead of אֲנִי תְּרִישִׁי. This latter reading (עֲבָיִי) does not commend itself, and looks like a correction made in accordance with 9,26 f. However, אֲנִיֹּת, תְּרִישִׁי, אֲנִיֹּת prove the existence of a consonantal text אֲנִי, which represents the *nomen unitatis* 45 אֲנִי, אֲנִי being the corresponding collective noun. **א** אֲנִי תְּרִישִׁי instead of אֲנִי תְּרִישִׁי is due to haplography of the ה. [*Cf.* above, p. 82, l. 17.]
- אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי is a misunderstanding on the part of the Chronicler. The אֲנִיֹּת תְּרִישִׁי, of course, did not ply between Palestine and Tarshish (*i. e.* Tartessus in Spain, on the lower Bætis, the present Guadalquivir): they were called *Tarshish ships* simply because they were large enough to go to Tarshish [just as we might say, *Some transatlantic liners were sent to China*; the *Indienfahrer oder Grönlandsfahrer in der heutigen Schifffersprache* (GES.-BUHL³ s. v. תְּרִישִׁי) are a thing of the past; they only haunt the modern commentaries. 50

10 The suffix of **קָרָה** is to be taken from the second **בָּקָה** (*haplography*; cf. p. 82 l. 17). GRÄTZ's emendation **קָרָה** for **אִל קָרָה** does not commend itself.

אִל בְּחֶזֶק [see DELITZSCH, *HW* 104^b; SCHIRADER's KB 2 224, 4; cf. 2 7 16. — P. H.] means *at the current rate or according to the value* (**ἢ ἐν ἀλλάγματι in exchange or by barter**) not *at an extra rate or at a higher figure*, as in the case of the Egyptian horses. There is no reason for emending the text, **בְּחֶזֶק** = Assy. *suviru* constructed by CHEYNE *Expository Times* 11, 3 (Dec. 1899), p. 138, cannot be taken into consideration if only on account of its uncertain existence. [Assyr. *suviru* does not mean *horse*; it might perhaps denote *the suckling colt of an ass*; JENSEN compares **شَعْر** to *bray or to neigh* (**صهيل الفرس**); but even this is not certain, as we have no parallel passage; cf. DELITZSCH's *HW* 173^a, 4 6^b; SCHIRADER's KB 2 226, 65. *Suviru* = *suvēru* = *suvūru* is a diminutive form (**فَعِيل** like *udlu* 'young gazelle', *supūqu* 'alley' **سُوق**) &c.; cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 35. For the following lines 1. 68-74] of the cuneiform account of Sardinapalus' Arabian campaign (see my translation in the *Études &c. d'Asiologie* 15 d. M. Leemans Leyden, 1885, p. 141) cf. 8, 9, 8; Deut. 29, 23; 31, 17; also DILLMANN's *Christ. Ath.* p. 4, l. 21. — P. H.]

(29) **אִל וְהַעֲלֵה וְהַצֵּא**; **Ἔ** καὶ ἀνέβαινεν ἡ ἕξοδος paraphrases **אִל**. **אִל בְּשֵׁשׁ סָמַיִם כִּסְּףָא וּבִשְׁמֵי כְּהֵשֵׁיב כְּהֵשֵׁיב יִסְאֵה** . . . **מְרַבֵּה** but **Ἔ** ἄρμα ἀντὶ ἑκατὸν ἀργυρίου καὶ ἵππος ἀντὶ πεντήκοντα ἀργυρίου. The smaller numbers are more probable. Since the chariots and horses form the subject of the sentence, **אִל יִצָּא** is to be pointed, with **Ἔ**, **יִצָּא**.

11 (1) The section 11, 1-10 is compiled from different sources and interspersed with several interpolations. The constructions are often harsh and there are a number of repetitions. The text of **Ἔ** is still free from some interpolations in **אִל**, nor does it exhibit the harsh constructions and repetitions, but in this respect **Ἔ** represents a subsequent correction of **אִל**. **Ἔ** gives v. 3^a of **אִל** after **אִל וְהַבְּלָד שְׁלֵמָה אֵתָּה נָשִׁים** at the beginning of v. 1, thus smoothing v. 1 and placing the general statement before the details. The connection with the remainder of v. 1 is gained in **Ἔ** by inserting καὶ ἔλαβεν and repeating **אִל נָשִׁים**. This makes **אִל יִסְאֵה בַת פִּיעָה** at the end of v. 1^a, syntactically tolerable. V. 3^b of **אִל**, which anticipates the special statements of v. 4, is canceled in **Ἔ**. This again is a smoothing of the original text as represented by **Ἔ**. We certainly fail to see why v. 3^b should have been subsequently inserted. V. 4, too, of **אִל** is given by **Ἔ** in a smoother form, **אִל נָשִׁים הָשִׁי לְכַבֵּד אֶתְּרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים** being transposed to the end of the verse. VV. 6-8 of **אִל** appear in **Ἔ** in the order: 7.8 6. The sequence in **אִל** however, is preferable since v. 7 is plainly intended to substantiate the *judgment* (cf. p. 146 l. 17) on Solomon pronounced in v. 6.

We see therefore that **Ἔ** gives the text of **אִל** 11, 1-11 in an older form but with secondary transpositions.

אִל וְיָצָא בַת פִּיעָה is out of place before v. 1^b, and either was added by a copyist whose imagination outran his critical feeling, or is a marginal gloss. **Ἔ** has endeavored to mend matters by transposing.

אִל צִדְרִית read **צִדְרִית** i. doublet; also an addition; it is wanting in **Ἔ** which has the doublet Σουρ before Ἰδουαίας, and + Αουρραίας after Χερταίας.

(2) **אִל אֲבָן** is a transcriptional error for **בָּן**, **Ἔ** **אֲבָן**.

אִל בְּהֵם a scribal error for **בְּהָן**, but too late in the text from which **Ἔ** was translated; cf. above, p. 83 l. 35; p. 85 l. 31.

(3) V. 5 is a late addition which has been spun out of v. 7, and is wanting in **Ἔ**. 2, 23 13 also may have had something to do with the addition.

(4) V. 6 is all right and before **וְיִצְאֵק** v. 9, where it is rightly placed by **Ἔ**.

10 of again in U Sw. 2, 46^1 ; LAG. 2, 35) the last four words of which are identical with the last four words of v. 26^a. This is an intentional alteration; the higher numbers given for Solomon's horses in 5, 6 lend themselves better to the way in which Solomon was pictured in later times. The text of Al 10, 26^a is quite right.

As stated above, p. 79, l. 25, the gloss Al 5, 1^a reappears, in a somewhat smoother form, after $\text{U 10, 30} = \text{Al 10, 26}$ as well as after 2 Chr. 9, 25 as v. 26.

Al וינחם is wrongly pointed, as is shown by עם . Point וינחם following $\text{U καί ἔθετο, ἔ$ וואשרינגן $\text{S, 2 Chr. 9, 25; 1, 14: וינחם}$.

(27) $\text{Al אֵת הַכֶּכֶף וְאֵת הַזֶּהָב}$; so, too, 2 Chr. 9, 27. $\text{U τὸ χρυσίον καὶ τὸ ἀργύριον}$ and 2 Chr. 1, 15 10 are scribal expansions.

(28) The first half of the verse should end, not with מִצְרַיִם , but with וּמִקֵּיָה , which must be the name of a second place from which horses were brought. The $\text{מ} = \text{מן}$, and 2 Chr. 1, 16 has the better reading וּמִקֵּיָה . Eusebius: $\text{Κῶδ, πλησίον Αἰγύπτου}$, and St. Jerome: *Coa qua est juxta Aegyptum* (LAGARDE, *Onom.* 273, 86; 111, 81) 15 bear witness to this reading also. Some modern expositors think it refers to *Kue* in Cilicia. As there seems to occur alongside of *Kue* in inscriptions of Shalmaneser II a land *Muḥr* situated S of the Taurus mountains, H. WINCKLER, *Alltestam. Untersuchungen* (Leipzig, 1892) pp. 172 ff. advanced the theory that Solomon had not imported horses from Egypt but from this Cilician *Muḥr*, and 20 this hypothesis has been adopted by BENZ. and KITTEL. But this is impossible on account of v. 29 which there is no reason not to derive from the same hand as the preceding v. 28. The only natural explanation of the statements in v. 29 is that they refer to the transit through Solomon's land of the exported chariots and horses. The expedient KITTEL resorts to in his commentary on *Kings*, that 25 Solomon had his agents in Cilicia who supplied also the Hittite and Aramean kings with horses and chariots, breaks down if we remember the hostility prevailing between Solomon and Aram-Damascus.

Still less can we think of a land *Muḥr* in North Arabia, if there be any such region. Carriage-horses are bred in cultivated regions, and only from such 30 districts can carriages and horses be exported. The wealth of Egypt in chariots and horses is referred to by Homer in his description of Thebes in Egypt. In Is. 31, 1 the Judeans long for the succor of the Egyptian horses and chariots, as this branch was not well represented in their own army. The chariots are mentioned also in our passage, and before the horses. Nowhere is there any reference 35 to a North Arabian or Cilician land exporting chariots. Even in our days a good breed of horses is raised in Egypt. The Arabian horse is above all a saddle horse and can never be exported in such numbers as would be implied by our passage, since the feed (barley) must be imported. Cf. SOCIN, ZDPV 18, p. 187. For the Pharaonic horse, which race is probably represented by the modern 40 Dongolawi, cf. A. THAER, *Die altägyptische Landwirtschaft* (Berlin, 1881) p. 29; G. ZIPPELIUS, *Das Pferd in Pharaonenlande in Zeitschrift für Pferdekunde und Pferdezucht*, 1900, Nos. 17-20.

[Contrast Crit. Notes on Chron., p. 72, l. 4; Crit. Notes on Isaiah, p. 98, l. 8; p. 133, l. 17; p. 140, l. 20; also HOMMEL, *Gesch. Babyl. und Assy.* (Berlin, 1885) 45 p. 610, n. 3; WINCKLER, *Allorient. Forschungen*, first series (Leipzig, 1893-97) p. 28, n. 2 and the passages given in the index, sub *Muḥri*, on p. 563 of that volume; finally WINCKLER's *Gesch. Israels 2* (Leipzig, 1900) 265 and KAT³ 141, 145. 147. 238. It seems almost certain that in several passages of OT the final ם in Al מִצְרַיִם represents a later addition due to a misunderstanding, and the 50 original reading in such cases may have been מִצְרַיִם אֱל . מִצְרַיִם אֱל was no doubt often written מִצְרַיִם ; cf. above, p. 80, l. 3 and CHEYNE-BLACK's EB 3162. For the final *i* in *Muḥri* see the footnote on p. 72 of the Crit. Notes on Chronicles. — P. H.]

II of place here *cf.* above, p. 79, l. 50; p. 81, l. 43. Θ ἐκ τοῦ σπέρματος τῆς βασιλείας ἐν τῇ Ἰδουαία is better; read, with KLOST, BENZ, following Σ 25, 25; Jer. 41, 1; Ez. 17, 13; Dan. 1, 3, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן *cf.* אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן in Σ , 11, 1; 2 Chr. 22, 10. It is not certain, however, whether \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן stood in the original text. we should expect אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

Between ^a and ^b Θ inserts vv. 23-25 which are misplaced also in \mathfrak{M} interrupting the connection there just as badly as in Θ . The first part of v. 23, which is identical with the first part of v. 14 is therefore canceled in Θ , καὶ Ἀδερὸς δ' Ἰδουαῖος being repeated from v. 14^a to reconnect the broken thread of the narrative. The arrangement of the subject-matter thus resulting in Θ is most unnatural. 10

KITTEL is wrong in inferring from the omission in Θ of \mathfrak{M} בְּהַר הַרְרָה וְהָרָה אֶתְּהָא (v. 24) that these verses formerly had the same place in \mathfrak{M} as in Θ . This gloss is very late and has no connection with the beginning of v. 15; *cf.* v. 24. For the original position of these verses *cf.* notes on vv. 23, 24.

15) \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן is meaningless, as the rest of the verse shows. Θ ἐν τῷ ἔξωλεθρεῦσαι is a guess, founded on v. 16^b εὗρος οὗτο ἔξωλεθρευσεν. Emend: בְּהַר הַרְרָה (*cf.* Υ : at the beginning of ^b).

We cannot tell what is rendered by אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן both \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן v. 15^b) and \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן v. 17, being translated by אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

\mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; so, too, Υ ; but Θ καὶ ἔκοψαν. 20

(17) The Edomite prince is called אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן in 17^a, and אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן in 14, 17^b, 19, 21, 25. We do not venture to alter either of these forms; both appear equally possible, and Θ Ἀδερὸς obliges us to take the possibility into consideration that the name may have been אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן or אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. (*cf.* below, p. 141, l. 47. — P. II.)

\mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן is mutilated in Θ : Θ : αὐτὸς καὶ ἄνδρες Ἰδουαῖοι 25 δούλοι τῶν παίδων του πατρὸς αὐτοῦ is due to the combination of the doublet δούλοι and παῖδες. In Θ αὐτὸς καὶ πάντες οἱ Ἰδουαῖοι τῶν παίδων του πατρὸς αὐτοῦ the addition πάντες is either miswriting for ἄνδρες or shortened from the expanded πάντες ἄνδρες.

\mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; so, too, Υ ; Θ καὶ εἰσηλθον, Θ καὶ εἰσηλθεν would seem to be inaccurate rendering: אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן or אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן would anticipate what follows. 30

H. WINCKLER'S *Attest. Untersuch.*, pp. 1 ff. attempt, which has been followed by BENZ, to trace two different sources in the story of Hadad, has no adequate textual basis; nor can it be supported by the conjecture that \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן is a correction for אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן (*cf.* above, l. 31). The only thing that can be adduced 35 in favor of אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן or אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן and the assumption that the narrator first tells the whole story in a brief outline afterwards adding the details is \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; but this word is questionable.

(19) \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; Θ ἐκ τῆς πόλεως Μιδιαν (Θ : τῆς πόλεως) is an artificial attempt at emendation, and is quite out of the question on account of the situation of the city 40 of Midian. Emend, with THOMAS, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן *cf.* Jud 10 12 in both \mathfrak{M} and Θ . \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן could be defended if we read אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן or אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן in v. 17 for \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן *cf.* above, l. 35 and assume that Hadad and his people fled first to Midian and undertook the journey to Egypt only after Joab and the Israelitish army had left Edom. But this hypothesis is a mere makeshift. 45

Θ rightly omits \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן, אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; they are scribal expansions, the first two being correct, but unnecessary, the last one unnecessary or wrong since it either interprets or contradicts the preceding \mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן.

\mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן; so, too, Υ ; but Θ ἐναντίον, the word in the Hebrew text from which Θ was translated being either miswritten or misread. 50

\mathfrak{M} אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן is quite correct. The repetition of אֲשֶׁר בְּאֶרֶץ כְּנָעַן is due to the fact that the narrator, as is evident from v. 20, did not know, or did not care to mention, the name of the Egyptian wife of the Edomite Hadad, he therefore

- II (7) אֱלֹהֵי שָׁן is a Jewish substitute for אֱלֹהֵי.
 V. 7^b is a later addition, as the position of the words in v. 7^a proves.
 Θ + καὶ τῆ Ἀστάρτη βδελύγματι Σιδωνίων; these additions were occasioned by
 2, 23, 13; cf., too, v. 33.
- If we do not accept these conclusions, אֱלֹהֵי יְרוּשָׁלַם על פני יְרוּשָׁלַם, which is
 wanting in Θ, must be looked upon as an addition, and canceled. The fact,
 however, that this phrase is not identical with the corresponding expressions
 used in 2, 23, 13 speaks in favor of its being original. And וְנֶן (v. 8) is also against
 the authenticity of v. 7^b both in the form given by אֱלֹהֵי and in that given by Θ.
 Instead of אֱלֹהֵי מֶלֶךְ Θ has τῷ βασιλεῖ αὐτῶν; the translator found, therefore, לְמֶלֶךְ
 10 in his text. [אֱלֹהֵי מֶלֶךְ points, of course, to a Q^rē בִּשְׁתֵּי; cf. עֲשֵׂתָהּ, &c. (see
 ZAT 3, 124, SIEGFRIED-STADE s. v., and W. R. SMITH, *Rel. of the Semites*² p. 372
 (German ed., p. 284). אֱלֹהֵי מֶלֶךְ represents a form *Malikām*; cf. نَمِيرِ *nāmīr*, *nīmīr*
 'panther,' &c. (cf. LAGARDE, *Nomina*, p. 8, l. 32; contrast BARTH, §§ 21, 118).
 In the cuneiform transliterations of Canaanite names מֶלֶךְ is often expressed by 15
Milk; e. g. *Abimilki*, *Aximilki* (KB 2, 172, 84) = אֱלֹהֵי מֶלֶךְ (cf. GRAY,
Heb. Proper Names, p. 147); contrast *Hebraica* 1, 176, n. 1. — P. H.]
- (8) אֱלֹהֵי מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן does not connect with what goes before, and may be a
 marginal gloss which has crept into the text. Was the original form of this gloss
 מֶלֶךְ וּמַצְחָה לְאֱלֹהֵיהֶן? Θ has both ἔθυμία καὶ ἔθυε and ἔθυμίων καὶ ἔθυσον. But
 20 even in this form, on account of the order in which the verbs stand, v. 8^b does
 not give the impression of being old. If we prefer to leave v. 8^b in the text
 we must assume that these words stood originally either after v. 3 or after v. 4^a.
- (9) אֱלֹהֵי הַנְּרִיאָה is taken by the punctuators to be the perfect with the article used as
 a relative pronoun, but Θ τοῦ ὀφθέντος αὐτοῦ suggests the participle. If this
 25 passage were not very late we should restore the participle following Θ; cf. below
 l. 30 [and note 38 of the paper cited above, p. 80, n. *. — P. H.]
- (10) וְנִוְחָה. This perfect with *Waw copulative* continuing the preceding וְנִרְאָה of אֱלֹהֵי
 is a syntactical blunder, which is avoided by Θ καὶ ἐντειλαμένῳ αὐτῷ. It is
 questionable, however, whether we are justified in emending וְנִוְחָה; cf. above, 30
 l. 26. It is just as possible that אֱלֹהֵי הַנְּרִיאָה was corrupted from an original
 הַנְּרִיאָה אֱלֹהֵי הַנְּרִיאָה as that the present text is original and afterwards altered or interpreted
 according to the rules of Hebrew syntax.
- V. 10^b was not understood by Θ: ΘV καὶ φυλάξῃσαι ποιῆσαι, ΘL καὶ φυλάξαι καὶ
 ποιῆσαι are due to a confusion of אֱלֹהֵי שָׁן וְלֹא שָׁמַר with לשמר. 35
 After v. 10^b Θ inserts again v. 4^b. This was probably caused by the fact that
 both verses speak of אֱלֹהֵי אֱהִירִים.
- (11) אֱלֹהֵי מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן, Θ τὰς ἐντολάς μου καὶ τὰ προστάγματα μου, S expands: مَمْلُوكِ
 مَلِكِ مَلِكِ. 40
 אֱלֹהֵי מֶלֶךְ, but Θ ἐκ χειρός σου, S אֱלֹהֵי מֶלֶךְ. אֱלֹהֵי must not be altered; cf. 1 S 15, 28
 where Θ has ἐκ χειρός also. ΘS conform the passage to vv. 12, 31, 34, 35.
- (12) אֱלֹהֵי מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן, Θ ἄββω, S ἄββω; but Θ λήμψουμαι, as though the text read ἄββω; in the
 same way we find ἄββω for אֱלֹהֵי מֶלֶךְ in v. 13, where ΘS again express קָרַע. But
 we should probably not alter אֱלֹהֵי, as Θ, it may be supposed, conforms this passage
 to the usage found in vv. 34^b-39: v. 12 is from the same pen which wrote vv. 31, 45
 33, 34^a. There we find קָרַע, but the author of vv. 34^b-39 uses לָקַע. VV. 13 and
 32, on the other hand, represent redactional additions and exhibit a mixed
 phraseology.
- (13) אֱלֹהֵי מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן, Θ ἱερουσαλήμ τὴν πόλιν ἣν ἐξελεξάμην, S יְרוּשָׁלַם
 מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן. We must not alter אֱלֹהֵי. The usual phrase, with עִיר after יְרוּשָׁלַם, 50
 in ΘS has probably been restored by a later hand.
- (14) אֱלֹהֵי מֶלֶךְ וּמַצְחָהּ לְאֱלֹהֵיהֶן, ΘS paraphrase this text. אֱלֹהֵי הַנְּרִיאָה is disconnected,
 and אֱלֹהֵי הַנְּרִיאָה would be a poetic circumlocution for בֵּן הַמֶּלֶךְ and therefore out

- substituted for her personal name the definition אהות תהפנים. The translator of the *midrash* in Θ 12,24^{a-2} (*cf.* below, p. 130, l. 29) mistook in SW. 12,24^c (LAG. 12,36) the first אהות for the name of the woman, rendering τὴν Ἀνω ἀδελφὴν Θεκεμείνας τὴν πρεσβυτέραν. This is just as fanciful as the construction of the 5 מלוא at the hands of Jeroboam [*cf.* WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,271 and for Ἀνω *ibid.* p. 272, l. 11. — P. H.] in SW. 12,24^b (LAG. 12,32), and KLOST., BENZ., KITTEL are not justified in substituting in our passage an imaginary Hebraization (אהות or אנו) of the name given by the *midrash*.
- אח תהפנים, ΘV in both passages Θεκεμείνα, ΘL Θεχεμείνα. It is not impossible that the פנ of אח is based on a reminiscence of the name of the city תהפנה Jer. 10 2, 16, תחפנס K^{ethib}.
- KLOST.'s emendation הנבירה for אח הנבירה is bad. Θ μείζω and πρεσβυτέραν (*cf.* below, p. 130, l. 42) cannot be derived from הנבירה; granted that הנבירה may have been used as an adjective, it would be possible only after הבת, but not after אהות. It is true that אח הנבירה is the title of the Queen-mother, and therefore out of the 15 question here. ΘV τῆς μείζω points to הגדולה, and this is an attribute to אהות, not to תהפנים. ΘL τὴν μείζω, SW. 12,24^c (LAG. 12,36) τὴν πρεσβυτέραν. [According to WINCKLER, *Gesch. Isr.* 2,271, n. 5 אח הנבירה means the *principal wife*. Θ πρεσβύτερος = *prior in rank* (*cf.* our *senior*), μείζων = μέγιστος *principal*; *cf.* ὁ μέγας βασιλεύς &c. — P. H.] 20
- (20) אח לוי, Θ has after αὐτῷ the gloss τῷ Ἀδερ.
 אח בני; so, too, $\mathcal{C}\mathcal{S}$; but Θ σὶδὼν αὐτῆς, misinterpreting Heb. בנה (בנה).
 אח ותגמלוהו; but Tahpenes is neither the mother nor the wet-nurse of the child, and only the time which the boy spent with the royal princes, after he had been weaned, was important for him. We must therefore read, with KLOST., BENZ., 25 following Θ καὶ ἐξέθρεψεν, ותגמלוהו, Θ ἐκτρέψω being the usual equivalent of גמל. Θ omits the second בית פריעה of אח, which is entirely superfluous alongside of the following בתוך בני פריעה, while ἐν μέσῳ σὶδῶν Φ . is read for אח בתוך בית פריעה. Cancel the second בית פריעה and בתוך in the preceding אח בתוך בית פריעה. 30
- (21) אח ואזן, \mathcal{C} ואהך, \mathcal{S} ואזן, ΘV καὶ ἀποστρέψω, ΘL καὶ ἀναστρέψω are free render- 30 ings.
- (22) אח בי מה, but Θ τίνοι, במה being misread במה בי introduces here, as often, the *oratio directa*.
 אח ויאמר לא בי אח, but Θ καὶ εἶπεν αὐτῷ Ἀδερ, misreading לו for לא [*cf.* Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 61, l. 19. — P. H.] and supplying the subject. 35
 Θ reads, after the end of this verse, καὶ ἀνέστρεψεν Ἀδερ εἰς τὴν γῆν αὐτοῦ, and continues with the last two statements of v. 25, αὐτὴ ἢ κακία ἦν ἐποίησεν Ἀδερ καὶ ἐβαρυσθύμησεν Ἰσραηλ, καὶ ἐβασίλευσεν ἐν τῇ Ἐδωμ. There is not the slightest doubt that this text is essentially better than אח; for (a) αὐτὴ = זאת instead of the meaningless ואח of אח does not require any recommendation; — (b) the trans- 40 position of the clauses to the places they now occupy in אח is explained by assuming that אדם was misread or miswritten as אדם; — (c) the omission of ארצו becomes intelligible: they were transposed with the others to v. 25 but could not be said of רון.
- (23) VV. 23,24 are read by Θ in a shorter form within v. 14; but this cannot be their 45 original place: they must stand before v. 26. This would seem to indicate that Θ was translated from a Heb. text in which the original conclusion of v. 22 had been transposed to v. 25^b, and then moved back again to its old place. The name רוד, which remained in v. 25^b, probably caused this correction to be made. The true place for vv. 23,24, however, was not found. 50
 For אח רון ΘV has Εσρωμ, i. e. transposition of רון with prosthetic ס (*cf.* above, p. 88, l. 34). According to KLOST. Θ Εσρωμ (and אח חון 15, 18 = חון).
- (24) אח ויקבץ עליו, \mathcal{C} ויבש עליו, but Θ 11, 14 καὶ συνηθροίσθησαν ἐπὶ αὐτόν, \mathcal{S} ויבש 50

11

of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 20). This addition is preserved in Θ L in a more original form than it is in Θ V. The Lucianic recension reads: — ἐγένετο δὲ, ὡς ἤκουσεν Ἰεροβοάμ υἱὸς Ναβαῦ, ἔτι ὧν ἐν Αἰγύπτῳ ὡς οἱ ἐφυγεν ἐκ προσώπου Σολομῶντος καὶ ἐκάθισεν ἐν Αἰγύπτῳ, ὅτι τέθνηκε Σολομῶν· καὶ κατεῖπεν καὶ ἔρχεται εἰς τὴν πόλιν αὐτοῦ εἰς τὴν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει Ἐφραιμ. 5 Apart from some minor departures, Θ V, ὅτι τεθνήκει Σ. καὶ the period being clumsily continued with κατεῖπεν. What is not covered by \mathfrak{M} 12,2 in this section is met with in the Jeroboam *midrash* SW, 11, 24^d (LAG, 13, 34): καὶ ἤκουσεν Ἰεροβοάμ ἐν Αἰγύπτῳ ὅτι τεθνήκει Σ. ἀπέθινε Σ., and SW, 11, 24^f (LAG, 13, 34): καὶ ἔβλεπεν Ἰεροβοάμ εἰς Αἰγύπτου καὶ ἦλθεν εἰς τὴν Σαρείρα τὴν ἐν ὄρει 10 Ἐφραιμ.

Compared with \mathfrak{M} 12,2 Θ 11,43 is secondary, as is evident also from the reappearance of the textual error בבצרים בבצרים (cf. below, l. 29) and from the repetition of the beginning of \mathfrak{M} 11,43 בבצרים בבצרים in order to regain connection with \mathfrak{M} 12,1 after the insertion. 15

12 (1,2)

VV, 1 and 2 are to be read in inverted order, since v. 2 relates to 11,43, while v. 1 and v. 3^b are directly connected. The original place of this statement was 20 not, as BENZ supposes, after 11,40 following the account of Jeroboam's rebellion. As \mathfrak{M} $\text{יְהוֹיָכִן בִּשְׁשֶׁת יָבֵנִים}$ at the beginning of 12,2, was the immediate sequel of 11,43, it was unnecessary to state what Jeroboam heard; (see also GRS KAU 175-211, § 117 f. — P. II). It is a mistake to insert in \mathfrak{M} 12,2 with KAMH, בבצרים בבצרים from Θ 11,43, and it is still more objectionable to introduce here, with GRAIZ, 23 KLOS1, K1111L, additional elements of the Jeroboam *midrash* (see below, p. 130, l. 20). If these statements had ever been contained in \mathfrak{M} 12,2 they would certainly not have been canceled.

- (2) Instead of the nonsensical \mathfrak{M} $\text{בבצרים בבצרים בבצרים}$ 2 Chr. 10,2 reads בבצרים בבצרים . The error was caused by בבצרים in the first half of this verse. 30
- (3) The first half of this verse anticipates v. 20, impossible and is rightly omitted in Θ . For \mathfrak{M} K^{thib} בבצרים בבצרים read with the Q^{rê}, בבצרים .
- (4) \mathfrak{M} בבצרים בבצרים ; so, too, Θ 23; but 2 Chr. 10,4 simply בבצרים , probably shortened in accordance with v. 11 of \mathfrak{M} . From v. 10 we may infer that the original text read 35 simply בבצרים .
- (5) \mathfrak{M} בבצרים בבצרים ; so, too, Θ ; S even בבצרים בבצרים , but Θ בבצרים , rightly, not the people, but the delegates, probably the בבצרים בבצרים discussed the question with Rehoboam. In 2 Chr. 10,5 בבצרים בבצרים the text is smoothed.
- (6) \mathfrak{M} בבצרים בבצרים is scribal expansion, as its omission in Θ proves. 40 \mathfrak{M} בבצרים בבצרים . The compiler of the Jeroboam *midrash* (SW, 12, 24^d; LAG, 13, 191; cf. below, p. 130, l. 20) is so thoughtless as to confound the old servants of Solomon with the בבצרים בבצרים ; the latter, of course, sided with the people and were their spokesmen. This one slip is sufficient to raise the value of this midrashic compilation. 45
- (7) \mathfrak{M} K^{thib} בבצרים בבצרים is a remnant of the old *scriptio delectata* (cf. above, p. 125, l. 1); the Q^{rê} correctly requires בבצרים בבצרים , as in 1 S 12,10; 13,17, while in other passages (e.g. 1 S 16,4; 2 K 7,11; 1 E 10,19) the *scriptio delectata* has not been corrected, the forms being misreported as singular. Θ 23 correctly expresses the Q^{rê}. It is possible, however, that בבצרים בבצרים is impersonal, *one of them בבצרים בבצרים*; see above, p. 113. — P. II)
- \mathfrak{M} בבצרים בבצרים anticipate the following clause and is therefore rightly omitted in Θ . But the preceding \mathfrak{M} בבצרים בבצרים also is an addition, since it is an unnecessary

- 12 **ויחכם סגלה אצלם**. V. 20 (see note on v. 3) shows that **ירבעם** cannot be the subject of **ויבא**. According to the preceding passage and what follows, the subject is **כל ישראל**.
אל הרבעם; so, too, **2C**; **Θ**, with scribal expansion, **πρός τόν βασιλέα Ροβοαμ**. After **אל דבר אל** **ΘV** + **αὐτοῖς**, **2** **אל**, scribal expansion. Cf. p. 60, l. 6. 5
- (13) **אל העם**; so, too, **2C**; 2 Chr. abridges cf. above, p. 128, l. 45; **העם הסלך**. [For **אל קשה** cf. above, p. 128, l. 11. — P. 11.]
אל supplies the subject **Ροβοαμ**, 2 Chr. expands; **הסלך הרבעם**, omitting, however, **יעצו**.
- (14) The Chronicler condenses this verse, substituting **על עלים** for **עליו**, and omitting 10 **אתם** between **בעקרבם** **יאני**; cf. above, p. 128, l. 44.
- (15) **אל**, 2 Chr. 10, 15 **נסבה**.
אל **בעם האלהים**; so, too, **2C**; but 2 Chr. **יהוה**.
אל **אשר דבר יהוה**; so, too, **2C**. **ΘV** **יהוה**; so, too, **2C** and 2 Chr. 10, 15, but the divine name is inserted after **הקים**. 15
 After **אל** **ΘL** + **τοῦ προφήτου**, **2** **ויחכם אצל**.
- (16) **אל** **πᾶς Ἰσραηλ**; **ΘL** **πᾶς ὁ λαός**, conforming the expression to the following **וישב**. The Chronicler transposes: **ויבא ישראל** for **ירא**.
אל, attested by **2C**, 2 Chr. 10, 16; nor does **Θ** seem to have read it. [Cf. the omission of **קול** after **נשא**; (החזיק לר); **סער** (לב); Assyr. **נבל** = **נבל עינין** Dan. 4, 31 20 (Heb. **נשא עינים**; cf. ZK 2, 272); As-syr. **ittadi** 'he spat' for **ittadi rii' tu** (Syr. **ܐܝܬܘܕܝܢܐ**, HW 614^b. 449^b; contrast KB 6, 121, l. 34); see also Crit. Notes on I'roverbs, p. 55 l. 23; Ges.²⁷, § 117 g; and below, on 22, 35. For **שבר** (שבר, Assyr. **nadāru** = **עברה** or **אפו** **שבר** אפו, cf. FRIEDR. DELITZSCH *ad* Job 10 14. — P. 11.)
אל **לנו**; **ΘV**, wrongly, **τις ἡμῖν**; **ΘL**, more explicitly, **οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἔτι υἱός**. 25
אל **ראה**, so, too, **2C** in 2 Chr. 10, 16; but **Θ** **νυν βόσκει**, **אל** **ראה** being misread **רעה**; so, too **ΘL** with the doublet **καὶ κριβε**. The reading **רעה** is preferred by THIENIUS, KLOST., OORT, [and WINCKLER, OLZ 4, 148].
אל **Θ** **εἰς τὰ οὐρανῶματα αὐτοῦ**. The statement of **2H** that **Θ** **αὐτοῦ** is derived from **A** would seem to be erroneous, as this pronoun is read in all texts 30 of **Θ**. A specification is certainly indispensable.
- (17) V. 17, **Θ**, disturbs the connection of the narrative, since v. 18 goes on to describe further incidents of the popular assembly. The author of this verse misunderstood the last words of v. 16, **וילך ישראל לאהלי**, which signify, not that the Israelites went home, but that they left the place of assembly in which they 35 were carried on their negotiations with R., and withdrew to their tents which were pitched in the vicinity and were probably grouped according to the tribes.
- (18) The first **הרבעם** and **כל ישראל** in **אל** **Θ** rightly. **הרבעם** is scribal expansion and although **כל ישראל** is correct, it unnecessarily supplies the subject of **ירבעם**. The position of **אל** **בו** shows that the preceding **כל ישראל** is a subsequent insertion. 40
ΘL **αὐτόν ἐν λίθοις πᾶς Ἰσραηλ**, 2 Chr. 18 18 **בו בני ישראל אבן**, **2** **סגלה אצלם**; **חכם אצלם**; smooth the text.
 For **אל** **אדרם** (so, too, **2C**; 2 Chr. 10, 18; **הדרם**, **ΘV** **Αραὶ** read **אדנייה** following **ΘAL** **Αδωνιαν**, **2** **אדרם**, and 4, 6^b; 5, 28^b; cf. Crit. Notes on Samuel, p. 96, l. 50, Chron., p. 75, l. 39. 45
אל **בברכה לנו**. **ΘL** **ἐπι τὸ ἔργον** and the variants **εἰς τὸ ἔργον**, **ἐπι τὸ ἔργον αὐτοῦ** in other MSS of **Θ** (cf. II-1') are corrections from **אל**. That **Θ** has only **αναβῆναι** **τοῦ φεύγειν** does not warrant the conclusion that it did not read **ברכה**.
 (20) After **אל** **ירבעם** **ΘL** supplies, correctly but unnecessarily, **εἰς Αἰγύπτου**. There is no reason for inserting, with THIEN. and OORT, **במצרים**. 50
אל **העה**. Many codd. and edd. Sonc., Brix. have the meaningless expansion **אל** **העה**.
אל **כל ישראל**; so, too, **2C**; but **Θ**, perhaps rightly, simply **ἐπι** **ΘL** **τὸν Ἰσραηλ**.

- 13 tations (see n. 8 of the paper cited above, p. 80, n. *) *xarrānu* 'road' † is termed *the daughter of the great gods* (Assyr. *mārat ilāni rabūti*); cf. ZIMMERN, *Beitr. z. Kenntnis der babyl. Religion* (Leipzig, 1901) p. 35, l. 191. See also *Crit. Notes on Isaiah*, p. 169, l. 26.

In אהר דרך אהר may be taken as genitive; cf. Assyr. *arrat limutti*^m &c. ZK 5 2,316 (contrast *ibid.* 428; ZA I 428; see also WRIGHT DE GOULFEJ, 2, § 95, f; DILLMANN², § 84 a (p. 408)). This idiom is more frequent in Hebrew than is generally supposed, although several instances cited in GES.-KAUTZSCH § 128, w are due to textual corruption, e. g. אֲשֶׁר יָעַף; cf. *Crit. Notes on Proverbs*, p. 39, l. 28; p. 35, l. 39. Nor is יַעַף Prov. 2, 12 cf. פֶּנַל טוֹב v. 9 'a case in point.' — 10 P. 11⁷

- (11) אֱלֹהֵי אֲהֵרָה; ΘΥ και πρεσβύτες εἰς προφήτης, ΘΛ και προφήτης ἄλλος πρεσβύτες. The latter reading represents the original form of Θ, but it is wrong; the Judaic prophet, who prophesied against Jeroboam's altar at Beth-el, is always termed אֱלֹהֵי אֲהֵרָה and not אֲהֵרָה. 15

אֱלֹהֵי אֲהֵרָה is not right, as the context shows. Θ και ἔρχονται οἱ υἱοὶ αὐτοῦ και διηγήσαντο αὐτῷ, אֱלֹהֵי אֲהֵרָה אֱלֹהֵי אֲהֵרָה have the only true reading (so also in AV).

The authentic text of Θ omits και before τοὺς λόγους (= אֵת הַדְּבָרִים); cf. ΘΥ and FIELD *ad loc.* The fact that this whole clause to the end of the verse has no syntactical connection with what precedes, shows it to be a gloss, which owed its origin to the feeling that a reference to vv. 7-9 was needed.

It is not right to read, following Θ^L και τοὺς λόγους and אֱלֹהֵי אֲהֵרָה, ΘΗΝΙΟΥΣ, ΚΑΜΗΛ or אֵת הַדְּבָרִים (BLNZ.) for אֱלֹהֵי אֲהֵרָה אֵת הַדְּבָרִים; still less are we justified in reading אֵת for אֱלֹהֵי אֲהֵרָה, following אֱלֹהֵי אֲהֵרָה KITTTEL. This אֵת is only an 25 emphatic rendering of και. The words which the Judaic man of God addressed to Jeroboam cannot be introduced after אֱלֹהֵי אֲהֵרָה as the climax of what had happened at Beth-el. The glossator did not consider that the acts of the man of God included all that had happened.

אֵת הַדְּבָרִים, at the end of the verse, reconnects the thread of the narrative 30 broken by the gloss. ΘΣ render אֱלֹהֵי, but Θ και ἐπέστρεψαν τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς αὐτῶν is due to a misunderstanding, and not a remnant of the original reading as KLOPF. and KITTTEL suppose.

- (12) אֱלֹהֵי אֲהֵרָה is meaningless. Read, in accordance with Θ και δεικνύουσιν αὐτῷ the causative אֲהֵרָה (THENIUS, OORT or with suffix: אֲהֵרָהּ GRÄTZ, BLNZ, KITTTEL 35 or אֲהֵרָהּ KLOPF., ΚΑΜΗΛ); cf. Ex. 15, 25 אֲהֵרָהּ יְהוָה עַיִן, Θ και ἔδειξεν αὐτῷ Κύριος ἕβρον; see also Gen. 46, 28 אֱלֹהֵי אֲהֵרָה and αἶα.

- (14) אֱלֹהֵי אֲהֵרָה, ΘΥ ὑπὸ δρυὶν, ΘΛ ὑπὸ τὴν δρυὶν. The article is indispensable: the narrator refers to the well-known sacred tree near Beth-el. [Even if ΘΥ ὑπὸ δρυὶν were right the article would be in accordance with Hebrew idiom; see 40 GES.-KAUTZSCH § 126, f and cf. especially DRIVER's *Notes on the Heb. Text of the Books of Samuel* (Oxford, 1900) p. 123. The use of the article is connected with the *trivā voce* recitation of Oriental stories, just as we say in a fairy tale: *Then came the wolf* &c. Cf. below, p. 152, l. 7 and note on 2, 4, 8. — P. 11.]

- (15) אֱלֹהֵי אֲהֵרָה; Θ; according to v. 18 it is scribal expansion. 45

- (16) אֱלֹהֵי אֲהֵרָה; Θ. Although the possibility that it may have been omitted on account of the *homototeuton* must be admitted, it is more probable that it is a scribal expansion of the original text.

This applies also to אֱלֹהֵי אֲהֵרָה after אֲהֵרָה, which is likewise omitted in Θ, and which

אֱלֹהֵי אֲהֵרָה

† The original meaning of *xarrānu* is 'narrow passage' (مضيق, مضيق) just as אֲהֵרָה is connected with אֲהֵרָה = ضيق 'narrow'; cf. above, p. 125, l. 29 and *Proc. A.S.S.* 1, 13, n. c. — P. 11.

13

ing the sense of the passage. [Both והעמיד 12,32 and ונתן in our passage, might, however, be pointed as inf. abs. (GES.-KAUTZSCH § 113,z); cf. below, p. 139, l. 9 and אלהי הקטיר 9,25, contrast above, p. 114, l. 1. — P. H.]

ט το ῥήμα for אלהי המופת misapprehends the context.

Owing to the mistranslation το ῥήμα for אלהי המופת ט renders אלהי יהוה by 5
ὁ ἐλάλησε Κύριος, TP יהוה די שלחני יהוה די מלל יהוה די דהרען די paraphrases אלהי, probably combining two different interpretations (cf. notes on 22,13; 2,5,40); טל מלל יהוה די יהוה. ט has influenced § which reads אלהי יהוה, for אלהי יהוה אלהי.

After אלהי יהוה ט + λέγων, scribal expansion.

(4) אלהי המלך; so, too, טSGL; טV, with scribal expansion, ὁ βασιλεὺς Ιεροβοαμ. 10

ט του επικαλεσαμένου is a free rendering of אלהי קרא אלהי.

אלהי ירבעם; so, too, ט; but טV ὁ βασιλεὺς, § מלל: both are scribal expansions rightly omitted in טL.

אלהי ותיבש; so, too, טL καὶ ἐξηράνθη; but טV, with scribal expansion, καὶ ἰδού 15
ἐξηράνθη.

(6) אלהי ויען המלך ויאמר. The original form of ט is preserved in טV καὶ εἶπεν ὁ βασι- 15
λεὺς Ιεροβοαμ, אלהי being abridged and the subject supplied. טL καὶ ἀπεκρίθη ὁ βασιλεὺς καὶ εἶπε is correction from אלהי.

אלהי יהוה אלהיך, טV δεήθητι του θεου σου, του προσώπου του Κυρίου 20
having dropped out through *homoteleuton*. טL exactly expresses אלהי.

אלהי והתפלל בערי אלהי; after the preceding clause it is entirely superfluous.

אלהי והקשב יר המלך אליו is freely rendered in טV καὶ ἐπέστρεψεν τὴν χεῖρα του βασιλέως 20
πρὸς αὐτόν, as though the text read ויקשב אלהי. טL exactly renders אלהי.

(7) After אלהי האלהים we would expect לאמר which is given by טL, while it is wanting 25
in טVTS just as in אלהי; but we must not insert it in the text (so KLOST., BENZ., 25
KAMPH.) but adhere to the well-attested unusual expression of אלהי.

(9) אלהי ויהוה אלהי. Here the subject of the verb is wanting. ט ἐνετείλατό μοι ἐν λόγῳ 30
Κύριος, § יהוה אלהיך is based upon the same text and seeks to remove the difficulty by reading יהוה אלהיך; but in this case יהוה אלהי would have to stand before יהוה אלהי. Besides, the speaker according to v. 18 is an angel, not 30
[הוה] Himself. Emend, in accordance with Lev. 8,[יג].35; 10,13, ויהוה אלהיך (so GRÄTZ, KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL); [cf. Crit. Notes on Numbers, p. 42, l. 39. — P. H.]. The reading ויהוה אלהיך was probably suggested by ויהוה אלהיך v. 21; cf. note on v. 17.

(10) אלהי ויהוה אלהיך, as though ויהוה אלהיך were masc., although ויהוה אלהיך, which refers to it, has a fem. 35
suffix. It will be safer to emend ויהוה אלהיך with ALBRECHT (ZAT 16,54) than to consider ויהוה אלהיך mispointed for ויהוה אלהיך = ויהוה אלהיך. It is true that ויהוה אלהיך is used as masc. also in 35
א,18,6 ויהוה אלהיך (*bis*) and 19,7 ויהוה אלהיך [contrast above, p. 115, l. 36; p. 125, l. 3. — P. H.], but ויהוה אלהיך and ויהוה אלהיך are often miswritten, and the majority of the passages would seem to point to ויהוה אלהיך being fem. The interrogative ויהוה אלהיך 40
does not show that ויהוה אלהיך is used as masc. in our chapter.

[In Assyrian, *urxu* (Heb. ארת, pl. ארתות) ἡ ὁδός, *vía* is, as a rule, construed as fem. (just as ארת, pl. ארתות, NÖLD., § 82), although the masc. plural *urxu* (and the byform *arxe*) is construed also as masculine; so, too, the etymological equivalent of ויהוה אלהיך, *durge* in which the final *g* is due to partial assimilation (cf. 45
above, p. 125, l. 27) of the original *k* to the initial *d*. The Heb. plural ויהוה אלהיך is always masc. (ZAT 16,55). Assy. *girru* 'road, raid, campaign' is, as a rule, masc.; so, too, the masc. pl. *girre*; but the fem. plur. *girrēti* is fem. In the same way *šūdu* 'way' has the masc. pl. *šūde* and the fem. pl. *šūdāti*; *šūqu* street (= 50
שוק, Crit. Notes on Ezekiel, p. 64, l. 35): *šūqāni* and *šūqāti*. The usual word for 'road' in Assyrian, *xarrānu* (from which the name of the city of Haran, חרן, 50
Káppai is derived) is always construed as fem.; in the plur. it has the fem. ending (*xarrināti*) and in the sixth tablet of the *Šurpu* series of incan-

- 14 (2) אִל K^ethib [=Assyr. *atti*], rejected without reason by the Q^erê אִל; cf. STADE, § 178, b. Cf. notes on 2, 4, 16, 23.
For אִל לְמַלְךָ read, with THENIUS, לְמַלְךָ, following Ὁ Α τοῦ βασιλευσαι and ۱۰ املحله; למהוי מלכא ۱۰.
- (3) אִל with Dagesh both of the ק and the ד, while in Josh. 9, 5. 12 the Received Text points נִקְרִים. The punctuation in our passage probably indicates that the two pronunciations are possible, either נִקְרִים or נִקְרִים, or perhaps that this word is not used here in the same meaning as in Josh. 9, 5. 12.
- (5) For אִל בנה אל בנה אל read בנה אל. The pointing ויהי of אִל makes v. 5^b a part of the divine instruction given to Ahijah. But this involves a grammatical impossibility, and we should at least have to emend: והיה; yet, nothing would be gained by this, as there would not be any reason for informing the blind Ahijah that Jeroboam's wife had disguised herself. If we point ויהי, it forms the beginning of the account of what occurred in Ahijah's house; but in this case the apodosis would be wanting. V. 5^b runs parallel to the first clause of v. 6, and one of the two is superfluous and therefore probably an addition. The context speaks in favor of the authenticity of v. 6^a, and from it v. 5^b probably was derived. [The blind prophet could not have asked Jeroboam's wife: למה זה אף מתנברה, unless this fact had been revealed to him in advance. The apodosis והיה מתנברה is והיא מתנברה; cf. ומת הילד at the end of v. 12. — P. H.]
- (6) אִל רגליה באה אל, is syntactically admissible as is shown by Gen. 3, 7 קיל את וישמעו את קיל רגליה באה אל (so HAUPT). It is therefore not necessary to read רגליה הבאה, nor need we emend, with KLOST., רגליה בבאה. It is true that KLOST.'s emendation is supported by Ὁ Α (=A; cf. FIELD *ad loc.*, SILBERSTEIN ZAT 13, 60) τὴν φωνὴν ποδῶν αὐτῆς εἰσερχομένης αὐτῆς. [This would seem to be gen. abs., = صوت رجليها داخلة] It would be easy to read רגליה הבאה (رجلى الداخلة) or to explain אִל רגליה באה אל as haplography of רגליה הבאה; but just as we have in Gen. 3, 8 קיל יהוה מתהלך בנן, without the article before the participle, so באה is not coordinated to the preceding genitive רגלי but to the suffixed pronoun ה. If JHVH were mentioned in Gen. 3, 7, the narrator might have continued: וישמעו את קילו מתהלך בנן. Both מתהלך and באה are circumstantial accusatives; cf. ما شئتُك قائما &c., WRIGHT-DE GOEJE 2, p. 114, B. The حال is, as a rule, indefinite: زيد راكما احسن منه ماشيا is more usual than زيد الراكب احسن منه الماشي; cf. *op. cit.*, 2, p. 116, D and p. 119, D. 35 The translation given in Ὁ Α (cf. above, l. 26) is correct. We must render: *When Ahijah heard her footsteps, as she came in (داخلة) at the door (so AV).* It is by no means necessary to say והיא באה בפניה. If the article were prefixed to באה it would have to be taken as genitive (= הבאות, صوت رجليها الداخلتين; cf. WRIGHT-DE GOEJE 2, 275; D and § 149) coordinated to רגלי, not to the suffixed pronoun ה, and this would be rather stilted and unnatural. Cf. also GES. KAUTZSCH, § 118, p.; § 145, k. — P. H.]
- There is no reason for taking exception to מתנברה אִל. A man entrusted with a divine message knows how to find the person for whom it is intended; God Himself will bring him to His prophet. It would be unmethodical to emend, with BENZ., מתנברה following Sw. 12, 24¹ where the compiler of the *midrash* makes Ahijah say to Jeroboam's wife: Ἰνα τί μοι ἐνήνοχος ἄρτους καὶ σταφυλὴν καὶ κολλύρια καὶ σάμνον μέλιτος; The compiler of the *midrash* was obliged to modify this feature of the story owing to his putting the incident in the time before Jeroboam's election to the throne of Israel and before the prophecy of Jeroboam's elevation announced by Shemaiah (cf. above, p. 130, l. 38). Before Jeroboam became king of Israel it was hardly necessary for his wife to disguise herself for such a visit.
- (10) For אִל בית ירבעם אל read על בי י; it is the same scribal error as in 2, 22, 16; Jer.

- 14 father, is of no consequence, nor can we attach any importance to Sw. 12,24^a (but not LAG. 12,25 ff.) reading ἐκαταίδεκα ἐτών for אֱל וַאֲחֵהּ שָׁנָה and καὶ δώδεκα ἔτη for אֱל ושבע עשרה שנה אֱל.
- (22) VV. 22-24 are considerably 'worked over' in אֱ. \mathcal{CS} render אֱ. Nor is \mathcal{G} intact, nevertheless it contains some traces of the original text which are obliterated in אֱ, thus enabling us to elucidate the genesis of the received text. 5
- In v. 22 \mathcal{G} has καὶ ἐποίησεν Ροβοᾶμ for אֱ ויעש יהודה אֱ. In both cases we have the supplemental addition of a subject which was originally not named. The very fact that the subjects given in \mathcal{G} and in אֱ are different shows quite plainly that they constitute secondary additions. Moreover, 2 Chr. 12,19 has only ויעש 10 הרע. The subject supplied in \mathcal{G} is right, while יהודה added in אֱ is wrong.
- According to the plan of the paragraphs of the Books of Kings, which is strictly observed, nothing can have stood here but the *judgment* on Rehoboam with reference to his attitude toward the cult; cf. 15,3.11.26.34; 16,25.30; 22,43.53; 2,3,2; 8,18.27; 12,3; 13,2.11; 14,3.24; 15,3.18.24.28.34; 16,2f.; 17,2; 15 18,3; 21,2.20; 22,2; 23,32.37; 24,9.19 — these are all the passages in *Kings* that have any bearing on this point. If this be right, the forms ויקנא and אבתם in אֱ v. 22 must be wrong, as the passage refers to Rehoboam. \mathcal{G} παρεζήλωσεν = ויקנא and \mathcal{L} οἱ πατέρες αὐτοῦ = אבתיו have preserved the original reading.
- In אֱ we find several radical alterations to get over the objectionable אבתיו. 20 In adding his regular formula for the *judgments* on the several kings the Epitome overlooked the fact that Rehoboam's ancestors included David. It is significant that \mathcal{G} οἱ πατέρες αὐτοῦ is altered in \mathcal{V} to οἱ πατέρες αὐτῶν. Like v. 22 v. 24 deals with the acts of Rehoboam. \mathcal{L} has preserved here a trace of the original text, reading the singular καὶ ἐποίησεν instead of אֱ עשו, while \mathcal{V} , 25 influenced by v. 23, reads the plural καὶ ἐποίησαν. But if vv. 22 and 24 deal with Jeroboam, v. 23 must be a marginal gloss which has crept into the text. This is confirmed by a comparison of the passages cited above, l. 14.
- The counterview that the text of \mathcal{G} was derived from אֱ seems inconceivable in this case. Only in καὶ ἐν πάσαις ταῖς ἄρματιάς αὐτῶν (v. 22) for אֱ בהפאתם 30 does \mathcal{L} exhibit a trace of scribal expansion.
- (23) אֱ גַם הָמָּה \mathcal{G} , rightly; it was inserted to prevent אֱ אבתם (v. 22) being taken as subject of ויבינו.
- (24) אֱ התועבת הנשים אֱ cannot be joined together. We must not only cancel, with BENZ., the article in אֱ התועבת but also the preceding כל, thus reading, as in 2,21,2, 35 ויעש בתועבת הנשים.
- (25) אֱ לִמְלֶךְ; so, too, \mathcal{CS} . אֱ has this pointing throughout in all the subsequent passages, but \mathcal{G} βασιλεύοντος as in 8,15,1 = אֱ לִמְלֶךְ 8,6,1 (cf. above, p. 136, l. 3). Either vocalization of the consonantal text is possible. In 2,12,7; 18,9.13; 22,3; 23,23; 25,2.8 \mathcal{G} also read לִמְלֶךְ. Cf., however, 18,9 \mathcal{L} . 40
- אֱ Κεθίθις שושן, Q^re שישן; see, however, above, p. 126, l. 42.
- (26) אֱ אֱ אֱ אֱ אֱ אֱ expands: πάντας τοὺς θησαυροὺς οἴκου Κυρίου. 45
- אֱ ו \mathcal{G} and 2 Chr. 12,9) before לקח אֱ, at least, must be canceled, unless the whole clause be regarded as scribal expansion. V. 26 in \mathcal{G} is in disorder owing to the insertion, before אֱ לקח אֱ, of 2 S 8,7 in the form καὶ τὰ 45 δόρατα τὰ χρυσᾶ ἃ ἔλαβεν Δαυεὶδ ἐκ χειρὸς τῶν παίδων Ἀδριαζαρ βασιλέως Σουβα καὶ εἰσήνεγκεν αὐτὰ εἰς Ἱερουσαλὴμ, just as we find, on the other hand, a reference to the present passage in \mathcal{G} 2 S 8,7. We must not, therefore, insert, with THENIUS and OORT, אשר לקח דוד מיד עבדי הרוער מלך צובה, with ואת שלטי הזהב אשר לקח דוד מיד עבדי הרוער מלך צובה, Under these circumstances the departures from אֱ 26^b in \mathcal{G} are 50 of no consequence.
- אֱ עשה שלמה אֱ (so, too, \mathcal{SC}), \mathcal{L} ἃ ἐποίησεν Σολομών, \mathcal{G} ἃ ἐποίησεν Σ.; \mathcal{V} , but the clause ἃ ἐποίησε Σ. appears there in the lower margin. If ἃ ἐποίησε

- 15 There is no reason to doubt the correctness of אַל וַיִּסְתֶּהּ; cf. GES.-KAUTZSCH, § 111, h; the perfect הִסִּיחַ 2 Chr. 15, 16 and ὁ καὶ τὴν Ἀνα τὴν μητέρα αὐτοῦ μετέστησεν do not justify an emendation. אַל וַיִּשְׂרֶף; so, too, Ἐβ; ὁ καὶ ἐνέπηρσεν (ἐν) πυρὶ 2 Chr. 17, 1 show scribal expansion.
- (14) אַל; 2 Chr. 15, 17, with scribal expansion, + מִיִּשְׂרָאֵל
 אַל as though the text read the causative הִסִּיחַ לֹא סָרוּ 15, 14; 22, 44; 2, 12, 4; 14, 4; 15, 4, 35 is always rendered by Ἐβ as though the text read the causative הִסִּיחַ לֹא סָרוּ. Ἐ translates throughout אַל and the original rendering of ὁ is in all the passages οὐκ ἐξήρσεν, so ὁ here as well as in 22, 24; 2, 12, 4; 14, 4; 15, 4, 35; also ὁ here as well as in 16, 31; 10, 2; 15, 35. The plural ὁ οὐκ ἐξήρσαν 16, 28^b is a clerical error, while ὁ μετέσταν ὁ, 12, 4 represents a correction from אַל; so, too, ὁ ἀπέστησεν 2, 14, 4; 15, 4. (Only Ἐ renders אַל throughout. For הִסִּיחַ we cannot point to 2, 18, 4, 22; 23, 19 as these passages are by another hand; we may however refer to 3, 3 רַק בְּכֹסֶת הָאֵל מִבַּח וּמְקַטֵּר. But as we find כֹּסֶת throughout in אַל we had better retain it. If it be not original it must have been substituted in one of the redactional adjustments which have produced our present אַל.
 אַל עַם יְהוָה, attested by Ἐβ, 2 Chr. 15, 17 wrongly.
- (15) The Q'rè בית יהוה קדשי is meaningless. Read קָדְשֵׁנוּ with the K'tib, Ἐב, and 2 Chr. 15, 18. In ὁ the text is not in order owing to the repetition of אַל וַיִּבָּא. 20
 אַל בית יהוה is preferable to בית האלהים 2 Chr. 15, 18.
- (16) With regard to the pronunciation of the name בַּעֲשָׂא tradition varies: the majority of the codd. and edd. read בַּעֲשָׂא, but edd. Sonc. 1488, Bomberg. 1521, BÄR have בַּעֲשָׂא. If the name be a compound of בַּעַל and עֲשָׂא would seem to be more correct. The punctuation בַּעֲשָׂא conceals the etymology, just as in עַשְׂשָׂא, and this may be intentional. [It might be well to add that עֲשָׂא is probably an older form of עֵשָׂא; see Crit. Notes on Isaiah, p. 204, l. 6 and p. 60 of the paper cited above, p. 80, n. * For עֲשָׂא cf. my remarks in ZDMG 34, 763 — P. H.]
- (18) אַל before הַבְּתָרָה, ὁ, is probably to be regarded as scribal expansion. On the other hand it is very doubtful whether ὁ τὸ ἀργύριον καὶ τὸ χρυσὸν τὸ εὐρεθὲν ἐν τοῖς θησαυροῖς τοῦ οἴκου τοῦ βασιλέως is to be preferred to אַל. ὁ τὸ εὐρεθὲν can just as well have been due to the wish to bring this passage into conformity with 2, 12, 11, 19; 14, 14; 16, 8; 18, 15, as the mention of the two treasures in אַל. The fact that the employment of the Temple-treasures for patriotic purposes is in complete harmony with the spirit of the religion of ancient Israel cf. 2, 12, 19; 16, 8; 18, 15 speaks in favor of אַל. It is possible, however, that the preceding אַל בְּאֵימֵנוּת בֵּית יְהוָה is scribal expansion for בְּבֵית יְהוָה following ed. Brix. BÄR, following the Masorah, וּבְאֵימֵנוּת; so, too, Ἐ, but Ἐ אֵימֵנוּת. The nota accusativi represents the original reading וּבְאֵימֵנוּת smooth the text
 אַל as in 16, 18^b; 2, 11, 20; 15, 25. The Q'rè recognizes this expression only in 16, 18^b; in the three other passages בית בַּלָּךְ is replaced in the Q'rè by בית הַבְּלָךְ which is the usual form in Kings.
 אַל αὐτοῦς is Hexaplaric (cf. FIELD ad loc.) The author very probably regarded the gold and silver, and not עֲבָדֵי, as the object of the verb. But then אַל הַבְּלָךְ would have to be regarded as scribal expansion
 אַל בֶּן יְהוֹיָכָן בֶּן שִׁינְיָא, so, too, Ἐב, בֶּן, however being substituted for בֶּן ὁ πρός τὸν Ἀδερ υἱοῦ Ταβερμυ υἱοῦ Ἀζαῖν, ὁ πρός τὸν Ἀδερ υἱοῦ Ταβερμυ υἱοῦ Ἀζαῖν. From the form of the name of this King in the Assyrian historical text we may suppose that he was called *Bir idri* or *Kimmén idri* (or rather *Adad idri*, cf. Crit. Notes on Ezra Sch. p. 5), l. 43; p. 65, l. 3. For *Hual* see DELITZSCH *Assyr. Lesestücke* Leipzig, 1875, p. 2, l. 15 and p. 192. WINCKLER *Gen. h. Ter.* 2, 77, 78; cf. CHEYNE BLACK & EB 531f. — P. H. ὁ seems to have

- 15 (6) V. 6 \mathfrak{G} , rightly. We have already read it in 14,30 in almost the same words; there it is in its proper place, but not here, in the section treating of Abijam.
- (8) After \mathfrak{M} אֲבִיָּהוּ \mathfrak{G} † ἐν τῷ εἰκοστῷ καὶ τετάρτῳ ἔτει τοῦ ἰεροβοάμ. This is taken up from v. 9 and is entirely superfluous.
- \mathfrak{M} וַיִּקְרְבוּ אֲתָיו καὶ θάπτεται μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, free translation and scribal expansion; cf. 2 Chr. 13,23.
- \mathfrak{M} בְּנוֹ; so, too, $\mathfrak{G}\mathfrak{S}\mathfrak{T}$ and 2 Chr. 13,23. But if it is right that מעכה בת אבישלום was the mother of both Abijam (v. 2) and Asa (v. 10), and נבירה under Asa (v. 13), \mathfrak{M} בְּנוֹ \mathfrak{M} cannot be correct. We must substitute, with WELLHAUSEN, *Prolegomena*⁵, p. 209, אֲהִי. The short reign of Abijam is in perfect accord with this emendation.

- (9) \mathfrak{M} וּבִשְׁנַת \mathfrak{G} καὶ; cf. note on v. 1. 15
- \mathfrak{M} עֲשִׂירִים, but \mathfrak{G} τῆ τετάρτῳ καὶ εἰκοστῷ owing to שלש v. 2 having been changed to ἔξ.
- As to v. 9^b the manuscripts vary. Alongside of מֶלֶךְ אֲסָא עַל יְהוּדָה we find מֶלֶךְ אֲבָא מֶלֶךְ יְהוּדָה. The first reading is given in edd. Sonc. 1486.88, Bomberg. 1517.25, and is expressed by $\mathfrak{G}\mathfrak{C}$ (see, however, BÄR *ad loc.*). The second is found in 20 edd. Neapol., Brix., Compl., BÄR, GINSBURG, and is expressed by $\mathfrak{S}\mathfrak{Z}$. It is impossible to decide with certainty what the original text was in this case.
- We find in the synchronisms of *Kings* the following formulæ: — (a) מֶלֶךְ פִּי עַל. This is used of Judean kings in 8,15,1; 2,9,29; of an Israelitish king in 8,16,23.
- (b) מֶלֶךְ פִּי בֶן פִּי עַל. This is used only of one Judean king, in 8,22,41, but of 25 all Israelitish rulers, cf. 8,15,25.33; 16,8.29; 22,52; 2,3,1; 13,1.10; 15,8.17.23.27; 17,1, the only exceptions being 2,14,23, which has in \mathfrak{M} formula c, and 8,16,23 with formula a (cf. above, l. 23). $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$, however, has in 2,14,23 formula b.
- (c) With the exception of four passages (8,15,1.9; 22,41; 2,9,29) the formula מֶלֶךְ פִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה is used of the Judean kings; cf. 8,16.25; 14,1; 15,1 (but 30 $\mathfrak{G}\mathfrak{L}$ ἐπι τοῦδαν).32; 16,1; 18,1. The only passage where this formula is used of an Israelitish king is 2,14,23; but in this passage we must probably restore formula b, following $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$. Seeing that the formula מֶלֶךְ פִּי מֶלֶךְ יְהוּדָה (cf. above, l. 19) is not found anywhere else, we must suppose that an original עַל was corrected in our passage (under the influence of the formula which is used throughout from 35 2,8,16 on for the Judean kings) rather than that an original מֶלֶךְ was corrected in accordance with v. 1. As $\mathfrak{G}\mathfrak{L}$ has in 2,15,1 ἐπι τοῦδαν, not to mention other reasons, it may be suspected that the formula is due to a subsequent correction; cf. the note on 2,8,16.
- (10) \mathfrak{M} מַעְכָּה, but \mathfrak{G} Ava as in v. 13. This is, it may be supposed, a late correction, 40 since $\mathfrak{S}\mathfrak{H}$ has مَعَكَا; cf. the marginal note in LAGARDE's *Bibl. Syr.* (Gott., 1892) p. 210 (مَعَكَا مَعَكَا مَعَكَا) and FIELD *ad loc.*
- (12) \mathfrak{M} הַקָּדֹשׁ; so, too, in 2,23,7; elsewhere we find the collective singular הקָדֹשׁ (8,14,27; 22,47) which GRÄTZ restores here, the plural ending being considered by him as dittogram of the initial קָ in the following בָּן. This may be right. 45
- [For קָדֹשׁ cf. the Assy. feminine form *qadištu* = ἡ ἱερόδουλος, syn. *xarimtu* (cf. *xarime-ki* KB 6, 168, 44 and קָדֹשׁ Eccl. 7,26, also παγίς as epithet of a ἑταίρα). As Assy. *x* = خ (cf. *Crit. Notes* on Ezra-Neh., p. 59, l. 35) *xarimtu* cannot be combined with the Hebrew הַקָּדֹשׁ, to dedicate, to devote, which corresponds to حَرَج. The meaning of the Assy. stem קָדֹשׁ is to be pure (cf. *Crit. Notes* on Numbers, p. 44, l. 34). 50
- The Sumerian equivalent (or ideogram) of *qadištu* is NU-GIG, i. e. *lá maruštu* 'not unclean'; cf. DELITZSCH, HW 428^a, 581^b, 290^b; *Hiob*, p. 137. — P. H.]
- (13) \mathfrak{M} אָמֵן; 2 Chr. 15,16 אָמֵן אֲסָא הַמֶּלֶךְ. a good illustration of scribal expansion of the text.

- 15 אבתי. The second, not the first אבתי is to be canceled as scribal expansion. Similarly 14,31; 22,51; 2,8,24; 15,7; 38, 16,20.

- 25^a Θ^L Nadab after אל ויבן is scribal expansion.
- 26^a אל ויבנה , but Θ και ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ, א ויבנה wrongly; cf. note on v. 3.
- 27^a אל לבית יששכר , but Θ^V ἐπι τὸν οἶκον Βελααν· ὁ υἱὸς Ἀχαια, Θ^L ἐπι τὸν οἶκον Βεδδουα τοῦ Ἰσσαχαρ. עס render אל . The text may have been artificially adjusted. This is the only passage where בית יששכר occurs.
 אל ויבנה ; but Θ^L και ἐχαράκωσεν, Θ^{16} και ἐπεχαράκωσεν, a mi-understanding due to the preceding και περιεκάθισεν. Θ^V και ἐχύραξεν may be miswriting either for και ἐχαράκωσεν or for και ἐπάταξεν which is read by Θ^{CPLEX} and many other MSS. Θ^{12} και ἐκάωσεν is a subsequent correction: א ויבנה
- אל ויבנה after ויבנה is to be canceled according to Θ^S . The addition of the subject of the verb is unnecessary scribal expansion.
- אל ויבנה ; so, too, Θ^C , א ויבנה is a scribal error. א reads א also for אל ויבנה at the end of this verse.
- 28^a אל ויבנה ; so, too, Θ^L עס , but Θ^V τοῦ Ἀσά υἱοῦ Ἀβίου. אל ויבנה can hardly have been wanting in the original text; after it had dropped out in Θ , υἱοῦ Ἀβίου was probably supplied.
 For אל ויבנה cf. note on 16,10. We have left this synchronism in the text as it is found also in Θ .
- אל ויבנה ; so, too, עס , א ויבנה , wrongly. After it had dropped out in Θ the gap was filled up by the addition of Βασσα ἐπι τὸν Ἰσραηλ.
- 29^a אל כל 1°, א is scribal expansion.
 אל כל ; so, too, ע , but Θ και οὐχ and א כל . We must not alter אל ; עס smooth the text.
- 30^a אל חטאת Θ also plural ἀμαρτιῶν and א ויבנה is to be read א ויבנה , cf. note on v. 3.
 אל חטאת ; so, too, א ויבנה , rightly; the words are not in keeping with the formula of the author; cf. v. 26; 16,30; 22,53; 2,3,3; 10,29,31; 13,2,6,11; 14,24; 15,9,18,28; 21,16; 22,15. They were added here as in the similar passage 16,12, and are based on 14,16.
 The whole of v. 30^b is a marginal gloss and to be canceled.
 There is no reason for canceling אל חטאת (so KLOST, KAMILL, KITTEL); it is quite appropriate in this phrase, cf. 16,13; 21,22; nor would the omission of this clause remove the redundancy of the verb.
- 32^a V. 32 is rightly omitted in Θ ; the notice already occurred in v. 16.

- 33^a אל ויבנה ; so, too, ע ; but Θ και ἐν τῷ ἔτει and א ויבנה ; cf. note on v. 1.
 אל כל 1° to be canceled as scribal expansion according to Θ^V . (cf. 16,8 23,20; 22,52; 2,3,1; 13,1; 15,8 17,23 27; 17,1.)
- 34^a After אל ויבנה עס + בן . It is by no means certain that this בן is due to scribal expansion; cf. note on 16,19.
 אל ויבנה , but עס read the plural, cf. note on v. 3.
- 16 1^a אל ויבנה Θ ἐν ἔτει Εἰου harmonizing the phrase with v. 7. The same variations are met with in 21,27; 2,10,17; Jer. 46,13; Hag. 2,10,2 (cf. BAR and ...).

- 16 died in the 26th year of Asa. Nor can Baasha's son Elah have been killed in the 27th year of Asa if he reigned two years, having succeeded his father in the 26th year of Asa. Finally the accession of Omri cannot have taken place in the 31st year of Asa, if Zimri reigned but 7 days. The text, however, must not be altered. The regnal years do not seem to have been counted in full in vv. 8, 10, 15 and this is probably intentional. The 31st year of Asa may be due to the period of anarchy and civil war following the death of Zimri being counted as four years.
- (9) **עברו אל** [^] **של**, but it is not probable that it represents a subsequent addition in **אל**. **אל** **ארצא**; so, too, **ע**; **ל** **אל**, as though the text read **ארצה** or **ארץ**; **של** **אסא**, **של** **אסא**. 10 As the name **רצה**, which is very much alike **ארצא**, occurs twice in this verse, we cannot attach much importance to the transmission of the name **ארצא**. However, the majority of the ancient Israelitish proper names are so obscure that we had better refrain from any alteration of the text in this case.
- אל** **הבית בתרצה אל**. **אשר על הבית בתרצה אל** cannot be connected with the preceding **הבית**, 15 since it is added without a relative pronoun. It must therefore state where Zimri lived as long as he was **הבית** **אל**; but this is a matter of course. It is probably due to vertical dittography (see above, p. 86, l. 30) and had better be canceled. GRÄTZ bunglingly deletes the first **בתרצה** which is indispensable and supported by the contrast with v. 15. Cf. also note on v. 29. 20
- (10) The date is here omitted in **ע** also. Since a date is not to be expected, **ע** probably represents an older form of the text than **אל**. The objection must not be raised, with BENZ., that in 15,28 the synchronism is found also in **אל**. The fact that we have it in the present passage only in **אל** but not in **ע**, and in **ב** 12,22; 14,19 f.; 15 25,30 neither in **ע** nor in **אל**, shows that the text has been made more precise 25 by different hands, successively, the synchronisms being subsequently inserted in the text. In connection with a statement concerning the assassination of a king a synchronism is just as inapposite as in connection with the notices recording the peaceful death of a king, in which cases we never find in *Kings* a synchronistic statement. The natural place for the synchronisms is after the statements 30 recording the accession of a king.
- (11) **אל** **בשלבו** **על כסאו**; so, too, **ע**; but **ל** smooths the text, reading: **ע** **בשלבו** **על כסאו**. **ע** **ἐν τῷ βασιλεύσαι αὐτὸν ἐν τῷ καθίσαι αὐτὸν ἐπὶ τοῦ θρόνου αὐτοῦ**. But we should probably read **בשלבו**; for **בשלבו** is found in *Kings* 35 only in connection with notices giving the age of a king at his accession. In view of the style of the *Epitome*, which is otherwise so concise, this double statement is very strange. One of them, it may be supposed, is a subsequent addition; but which, it is difficult to say. It is just as possible that **בשלבו** has been specified (cf. 17,18) as that **בשבתו על כסאו** has been expanded by prefixing **בשלבו**. As the statements of the book are frequently cast in the same mold, the latter 40 explanation is less probable.
- אל** v. 11^a from **לא השאיר לו** onward, v. 11^b, and v. 12^a, **ע**. They may have been omitted through *homoteleuton* (**בבעשא**); but this would not prove their genuineness, since **ונאמר ויקרא** (v. 11^b) connects directly with **בעשא** v. 11^a, which shows that the clause between them, **אל** **לא השאיר לו משהו בקיר**, 45 is a later interpolation. Besides, the expression here employed is foreign to the usage of the *Epitome* and occurs only in additions from a prophetic source (14,10, 21,21; 2,9,8). This settles GRÄTZ's conjecture **ולא** for **אל** **לא**. But **אל** **ונאמר ויקרא** also must be regarded as an addition. [For **אל** **משהו בקיר** see p. 166, l. 31 — P. H.]
- (12) V. 12 is likewise a later addition, and stands on the same level as vv. 1-4 50 V. 7 must, however, be regarded as older than the two other interpolations before it which have just been discussed. In the *Epitome* **אל** **את כל בית בעשא** in v. 11^a was immediately followed by v. 13; cf. 15,29.

- 16 (2) **א** **בַּחֲמֵשָׁה**; **VL** ἐν τοῖς ματαίοις αὐτῶν is a correction of **א** from vv. 13, 26. We must not, with **KLOST.**, **OORT**, emend **א** following **ט**. The references to the images of the bullocks (the *golden calves*) at Dan and Beth-el did not seem to the translator to be plain enough. For the same reason **§** renders **דַּבְּבֵי אֱלֹהִים**, following v. 7. Instead of the plural **בַּחֲמֵשָׁה** of **א** we should probably point the form as singular, but the plural punctuation is no doubt based on old tradition: **ט** has **בְּהוֹבִיחֶן**.
- (3) The Hif. **מְבַעֵר** of **א** = *sweeping away* is found only in this passage. The Piel **מְבַעֵר** **וּבְעָרָהּ** 14,10; 21,21 shows that **מְבַעֵר** was intended. **ט** ἐξερῆίρω read **מְבַעֵר**; in order to get a suitable sense **VL** supplies **κακά** after **א** **בִּיהוּ**. 10
- (4) **א** **יִאֲבִלוּ**; **ט** in both cases (**VL** only the first time) supplies the suffix: **καταφάρονται αὐτόν**; cf. 14,11.
- (5) **א** **וְאִשָּׁר**; **VL** καὶ πάντα ἅ, **VL** καὶ πάντα ὅσα, **§** **וּמְבַעֵר** expand the text. **א** **וּנְבוֹרָתוֹ**; so, too, **ט**. **§** **אֵלֶּם אֵלֶּם** is scribal expansion.
- (6) After **א** **הַחֲרִי** **VL** + ἐν τῷ εἰκοστῷ ἔτει βασιλέως Ἀσα, **VL** ἐν ἔτει εἰκοστῷ τοῦ Ἀσα βασιλέως Ἰουδα. On the other hand, this synchronism is wanting in v. 8 where, according to the plan of the Book of Kings, it would be in its proper place. This shows that v. 7 is a later addition to the text. **ט** placed this verse after the synchronism, while **א** has it before the synchronism. It is not probable, however, that it stood originally in the margin; in **VL** we find after v. 7 a trace of the synchronism (which **ט** has before v. 7, **א** after v. 7), viz. ἐν τῷ Ἀσα Ἰουδα. The transposition in **ט**, therefore, may be secondary. 15
- The number 20 does not tally with the calculation of **ט** in the preceding passages, which would yield, not 20 but 28. Many minuscules read indeed εἰκοστῷ καὶ ὀγδόῳ, but this may be a subsequent correction, as **VL** has in v. 15 the number 22 which accords with the number 20 in the present passage; cf. note on v. 15. 20
- (7) **א** **וְגַם**, **ט** **וְאִף**, **§** **אִל**, but **ט** simply καί. V. 16, where **ט** καὶ again = **א** **וְגַם**, shows that **ט** had no different text. 25
- V. 7, it may be supposed, stood in the text before vv. 1-4 were added; it is from the pen of an interpolator who meant to confine himself to some allusions regarding Asa's rejection through an oracle of JHVH. A later writer subsequently added this oracle in vv. 1-4, making use of **8,14,7-11**. **KLOST.**'s conjecture, adopted by **KAMPH.** and **BENZ.**, that the present passage contained originally an oracle committing the extirpation of the House of Jeroboam to Baasha, has no textual support. 35
- Cancel **א** **דָּבַר יְהוָה הִיא** in accordance with **ט**. It is scribal expansion. **א** **דָּבַר יְהוָה הִיא** is no good Hebrew. If the passage were not by a very late hand, we might suppose that **הִיא** was a doublet to **יְהוָה** and read **דָּבַר יְהוָה** for **א** **דָּבַר יְהוָה**.
- א** **וְעַל וְעַל** can be rendered by *both . . . and also*; but it is preferable to cancel the **ו** of the first **וְעַל**; it is dittographed from the suffix of the preceding **א** **בִּיהוּ**. **§**, rightly, **חַד מַלְאכָה**. **ט** **ט** render **א**.
- א** **בְּמַעֲשֶׂה**; **ט** ἐν τοῖς ἔργοις presupposes no different text; cf. **א** **ט** Mic. 3,10.
- V. 7^b is possibly a later addition, and the whole is written in barbarous Hebrew. It gives an account of the oracle in vv. 1-4; the clause **לְהַחֲרִיב כְּבֵית יִרְבֵּעַם וְעַל** 45 **אִשָּׁר הִבֵּה אִשָּׁו** is to be interpreted in accordance with v. 3^b.

- (8) As stated above, l. 15, **ט** has the synchronism after verse 6 and gives the 20th or 28th year of Asa instead of the 26th of **א**. This number 26 does not accord with the statements in 15,33; 16,10.15.23. If Baasha, who ascended the throne in the third year of Asa, reigned 24 years he cannot very well have

16 (18) **א** הָיָה; **Θ** αὐτοῦ ἡ πόλις is scribal expansion.

א הָיָה; **Θ** V και ἐνεπύρισεν ὁ βασιλεὺς is scribal expansion.

For **א** בַּיַּת בְּיָךְ as כְּתִיב וְיָרָי cf. note on 15, 18 (p. 141, l. 41).

19 Instead of **א** הַסֵּאתָּי we should probably read הַסֵּאתָּי in accordance with 2, 21, 17.

א אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי **א** is supported by the usage of *Kings*, yet it must be admitted that **Θ** may have preserved the original reading which was, it may be supposed, smoothed in **א**. It is difficult to see what should have caused the substitution of הַסֵּאתָּי for הַסֵּאתָּי. However, **Θ** ἐποίησεν may be merely a mistake of the translator.

א אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי **Θ** ἐν ὁδῷ λεροβοαμ υἱοῦ

Ναβατ και ἐν ταῖς ἀμαρτίαις αὐτοῦ, ὡς ἐξήμαρτεν, **א** חֲסִידָאֵי מַלְכֵי מְסַלְמֵי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי **א** is

wrong. On the other hand, the addition in **Θ** 3 of בְּנֵי בְנֵי is probably right: in

the great majority of all cases in which this phrase is repeated in *Kings*, **א** and **Θ** agree in reading בְּנֵי בְנֵי; cf. vv. 26, 31; 22, 53; 2 3, 3; 10 29; 13, 2, 11; 15 14, 24; 15 9, 18, 24, 28. In 8, 15, 34 there is the same discrepancy between **א** and **Θ** as in the present passage. In 2, 10, 31; 13, 6, however, both read simply בְּנֵי בְנֵי, and it is therefore not impossible that this was the original reading in our passage. Consequently we have not altered **א** here.

On the other hand, **Θ** 3 are certainly right in reading אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי for **א** עֵשָׂה אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי; the parallel passages attest this beyond all doubt.

(21) **א** לְהַצִּי, **Θ** is rendered superfluous by what follows; besides, its grammatical construction is unusual. The preceding **א** וַיִּשְׂאֵל אַחֲרָי is impossible.

(22) **א** וַיִּתְּקֵן הַקֵּץ אֶת הַקֵּץ אֲשֶׁר אַחֲרָי עֲפָרֵי אֶת הַקֵּץ אֲשֶׁר אַחֲרָי. The transitive use of קָיָה to support = יָבֵן is attested by Jer. 20, 7 as good Hebrew. Many exegetes believe that קָיָה must be interpreted in the same way in 2 Chr. 28 20; but possibly **א** וַיִּתְּקֵן should be emended to the Piel קָיָה to support (cf. 2, 15, 19). We must therefore not emend, with KAMPIL, KITTEL, קָיָה; nor need we read, with BENZ., קָיָה עַל הַקֵּץ אֶת הַקֵּץ; [cf. above, p. 89, l. 37]. **Θ** 4, rightly, ὑπεκράτησε τὸν λαόν. **Θ** V has the interesting variant και ἠττήθη ὁ λαός ὁ ὢν ὀπίω Θαυμει. This is a correction of **א**, caused by the unusual קָיָה, and represents, probably, the original reading of **Θ**.

Θ reads after וַיִּשְׂאֵל הַקֵּץ: και ἰωραμ ὁ ἀδελφός αὐτοῦ ἐν τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, and after וַיִּתְּקֵן: μετὰ Θαυμει. Although these accurate statements might dispose one to regard **Θ** as having the more original text, the consideration that this verse has been corrected in two places in **Θ** is against this view. These two places are: (a) και ἠττήθη ὁ λαός ὁ ὢν ὀπίω Θαυμει; — (b) μετὰ Θαυμει, which would be represented according to the style of the Book of Kings by וַיִּשְׂאֵל הַקֵּץ אֶת הַקֵּץ אֲשֶׁר אַחֲרָי. 2, 1, 1; 14 17. Besides, according to v. 21 Tibni never really became King. The ways of the Jewish *midrash* are often strange! Contrast BURNES *ad loc.*

(24) **א** וַיִּשְׂרֹן הָהָר תֵּא is not Hebrew. The Versions, **Θ** V τὸ ὄρος τὸ Σουορων, **Θ** 4 τὸ ὄρος τὸ Σουορων, **א** حَمْرَب, חמרב, **Θ** 1 יַת בְּרִנְזָא דְלִישְׁרֹן יַת בְּרִנְזָא דְלִישְׁרֹן, translate as though the text read וַיִּשְׂרֹן אֶת הָר שְׂרֹן without the article. This must not be restored, with KLOST., but וַיִּשְׂרֹן must be canceled as scribal expansion.

Θ has τοῦ κυρίου τοῦ ὄρους = **א** הָהָר אֲרֵי אֲרֵי 1°. The repetition is superfluous, and the natural place of this apposition is after וַיִּשְׂרֹן 2°.

א וַיִּשְׂרֹן, so, too, **Θ** 3; **א** حَمْرَب seems to be a mere oversight.

א וַיִּשְׂרֹן וַיִּשְׂרֹן; so, too, **Θ** 1, 2; **Θ** V wrongly, plural ἐπαύλισαν . . . ψαυδύησαν.

(25) **א** וַיִּנְצֹר אֲשֶׁר לְבַנָּי, so, too, **Θ** 1; **א** 2, with scribal expansion, מִן מַלְכֵי מְסַלְמֵי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי אֲשֶׁר הִסֵּאתָּי

16 (13) אֱלֹהִים, read עַל. Cf. p. 151, l. 30.

Ⓞ has a somewhat shorter text: περι πασῶν (Ⓞ²⁴⁵) τῶν (Ⓞ^V) ἁμαρτιῶν Βαασα καὶ Ηλα τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς (Ⓞ^L δς) ἐξήμαρτεν τὸν Ἰσραηλ κ.τ.λ. It is to be noted also that כַּל is not generally attested and אֲשֶׁר הִטְאוּ is wanting, while for אֱלֹהִים הִטְאוּ we have the singular ἐξήμαρτεν. אֲשֶׁר הִטְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל is the 5 regular statement of *Kings* with regard to Jeroboam who led Israel astray by countenancing worship on the heights; cf. 14,16; 15,26.30.34; 16,26; 22,53; 2,3,3; 19,29.31; 13,2.6.11; 14,24; 15,9.18.24.28; 23,15. Apart from Jeroboam this charge is preferred only against Manasseh (2,21,16). The history of the religion of Israel affords the explanation. On the other hand, the Book of Kings 10 does not state that Baasha and Elah led Israel astray. To them would apply only אֲשֶׁר הִטְאוּ which is omitted in Ⓞ. This shows that v. 13 is not from the pen of the Epitomist but by a later hand or hands. It may be derived from the author of v. 12. This decides the question as to the origin of v. 26^b. Further, only in these two passages in the Book of Kings are the false gods designated 15 הַבְּלִים. A similar addition has already occurred in 15,30^b.

The fact that v. 13 cannot be assigned to the Epitomist is evident also from the consideration that this writer gives, as a rule, the *judgment* on the attitude of the several kings toward the cult at the beginning of the paragraphs dealing with them, immediately after the notices recording the accession and the name 20 of the mother of the king in question. The text given by Ⓞ bears a strong resemblance to these *judgments*. From this as well as from the fact that we do not read the *judgment* on Elah, which we should expect after v. 8, we may infer that v. 13 represents a notice of the Epitomist concerning Elah's attitude toward the cult. This statement, which was successively altered, stood at one time after 25 v. 8 and ran about as follows: וַיַּעַשׂ הָרַע בְּעֵינֵי יְהוָה וַיִּלְךְ בַּחֲטָאתַי יְרֻבְעָם בֶּן נֹבַת אֲשֶׁר בְּעֶשֶׂא וְאֵלָה בְּנוֹ הִטְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל. The author of v. 12 altered this text, substituting בְּנוֹ הִטְאוּ אֶת יִשְׂרָאֵל for יְרֻבְעָם. He incorporated it in his story, but canceled it after v. 8. Whether or not he wrote the plural forms הִטְאוּ and הִטְאוּ, we cannot tell. This stage is represented by Ⓞ. Later hands are responsible for כַּל, וְהִטְאוּ, and אֲשֶׁר הִטְאוּ. As 30 it is impossible to restore with certainty what was written by the author of v. 12, אֱלֹהִים has been retained in our text, but the whole passage has been marked as representing a later addition.

(14) אֱלֹהִים, Ⓞ in some of the MSS, rightly. Ⓞ has here the shorter formula as in אֱלֹהִים v. 27; 2,1,18; 14,15; 16,19; 21,28. The same scribal expansion (וכל) occurs 35 in Ⓞ v. 27, q. v.

(15) That the synchronism is omitted in Ⓞ (cf. Ⓞ^V and FIELD *ad loc.*) is probably 40 owing to a correction of the text as in v. 8. Cf. note on v. 29.

אֱלֹהִים שִׁבְעַת יָמִים; so, too, Ⓞ^SⓄ^L; Ⓞ^V ἐπτά ἔτη which is a manifest error of the translator or copyist.

אֱלֹהִים וְהָעַם הַנִּיחַ; so, too, Ⓞ^S. Ⓞ καὶ ἡ παρεμβολὴ Ἰσραηλ seems to have read וְהָעַם הַנִּיחַ 45 וְיִשְׂרָאֵל.

(16) הָעַם הַנִּיחַ, Ⓞ ὁ λαὸς ἐν τῇ παρεμβολῇ = אֱלֹהִים בְּמַתְנַה at the end of the verse.

אֱלֹהִים, Ⓞ וְהָאֵל, Ⓞ אֱלֹהִים; Ⓞ simply καὶ, cf. note on v. 7.

אֱלֹהִים אֶת הַמֶּלֶךְ; so, too, Ⓞ^SⓄ^V; Ⓞ^L τὸν βασιλέα Ηλα is scribal expansion.

אֱלֹהִים + יִשְׂרָאֵל, כַּל, Ⓞ^V ἐν Ἰσραηλ, Ⓞ^LⓄ^{Cpl} ὁ λαός. אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל supplies the subject from v. 17, Ⓞ^L ὁ λαός is taken from vv. 15f., while Ⓞ^V ἐν Ἰσραηλ is a doublet to the 50 following עַל יִשְׂרָאֵל.

אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל עַל יִשְׂרָאֵל is rendered by Ⓞ^SⓄ^S, but the position of the clause and the omission of the article point to scribal expansion.

- text its present form. Consequently 16,29 has been given in the form of **Al**.
Cf. further, notes on 22,41-51.
- The second **Al עמרי** **בן עמרי** must probably be regarded as scribal expansion.
- (30) **Al** **בן עמרי** is to be canceled in accordance with **G** as scribal expansion.
 In **G** v. 30^b commences with (καὶ) ἐπονηρεύσατο=יָרַע, which is scribal expansion 5
 caused by v. 25. It is less probable that יָרַע should have dropped out.
- (31) **Al** הַנֶּקֶל is syntactically impossible. Point, in accordance with the paraphrase of
G καὶ οὐκ ἦν αὐτῷ ἰκανόν, הַנֶּקֶל. M. LAMBERT's emendation (RÉJ 40, No. 80,
 p. 250) וַיִּהְיֶה נֶקֶל is bad, since it destroys the salient feature of the statement.
 Instead of **Al** בַּחֲסֹתָא read בַּחֲסֵא in accordance with v. 19 and *cf.* note on 10
 2,3,3.
 [For **Al** אַהֲבַעַל read אַהֲבַעַל = Εἰθώβαλος, Joseph., *Ant.* viii, 13,2; *Ap.* 1,18. In
 Assyrian, *Tūba'lu* = (*It*)*tūba'l* (KB 2,90, l. 44); for the aphæresis of the initial א
cf. below, l. 34, and for Assyrian *ū* = *ō* see above, p. 126, l. 44; *cf.* Crit. Notes on
 Proverbs, p. 57, l. 11. **G**^V ἰεθεβααλ, **G**^A Ιαβααλ, **G**^L Ιεθβααλ. -- P. H.] 15
- (32) **Al** מוֹבָה (so, too, **G**^S) must not be emended, with OORT, to מַעֲבָה, 2,3,2; 10,26
 notwithstanding. It is true that הַקִּים מַעֲבָה, just as הַצִּיב מַעֲבָה, is a technical term
 for the setting up of a sacred stone; *cf.* Lev. 26,1; Deut. 16,22; Josh. 4,9,20;
 but we find also הַקִּים מוֹבָה in 2,21,3; 2 S 24,18; 1 Chr. 21,18; 2 Chr. 33,3; *cf.*
 notes on 2,3,2; 10,26. 20
Al בַּעַל; so, too; **G**^S; but **G** ἐν οἴκῳ τῶν προσοχθισμάτων αὐτοῦ, a euphemism;
cf. note on 11,7 (p. 122, ll. 1,11).
- (33) **Al** אַתְּ הָאֲשֵׁרָה, **G**^V ἄλσος, **G**^L τὸ ἄλσος. **Al** מוֹבָה, without the article, in the preced-
 ing verse, speaks in favor of אַשֵׁרָה; but אַתְּ הָאֲשֵׁרָה also is possible: the well-known
 Asherah. 25
 After לעֲשׂוֹת **G** reads παροργίσματα = בַּעֲסִים, and 2,23,26 proves that it must be
 inserted into the text. Contrast BURNEY *ad loc.*
Al אַתְּ יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. **G** τὸν Κύριον θεὸν τοῦ Ἰσραηλ, given in the ed. Sixt. is
 wanting in many codd., including **G**^V^L. It dropped out owing to the creeping
 into the text of the marginal addition τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, τοῦ ἐξολοθρευθῆναι. In 30
G^V the connection is effected by ἐκακοποίησεν, in **G**^L by ἀνθ' ὡν ἐκακοποίησεν.
Al is preferable.
- (34) **Al** בִּימֵי; so, too, **T** and **S** **בְּיָמֵי**; **G**^V, **G**^L omitting the whole verse.
Al אַתְּ הָאֱלֹהִים, **G**^V gives the old form אַתְּהָאֱלֹהִים, **S**, by misunderstanding, אַלֵּה.
Al אַתְּ יְרִיחָה; so, too, **G**^V^T; **S** adds before אַלֵּה, by way of explanation, 35
 אַלֵּה־אֵלֵּיךְ.
 Why the Q^rê requires שָׁנִיב instead of the K^cthib שָׁנִיב which is attested by
 1 Chr. 2,21 f., we cannot tell. *Cf.* above, p. 85, l. 8.

- (1) **Al** אֱלֵיהוּ; **G**^V, with scribal expansion, Ηλείου ὁ προφήτης.
Al מִתְּשָׁבִי. This interpretation of the punctuators is expressed also by **T**^S; but
 מַתְּשָׁבִי, as was pointed out by THENIUS, is intended for מִתְּשָׁבִי = מַתְּשָׁבָה. **G**^V ἐκ
 Θεσβῶν τῆς Γαλααδ, **G**^L ὁ ἐκ Θεσσεβῶν τ. Γ. **Al** מִתְּשָׁבִי נִלְעַר is an explanatory 45
 gloss to **Al** הַתְּשָׁבִי.
Al יְהוָה; **G**^V + Κύριος ὁ θεὸς τῶν δυνάμεων, **G**^L, is scribal expansion.
- (2) **Al** אֱלֵיוּ; **G**^V πρὸς Ηλείου, **G**^L πρὸς Ἡλίαν make the suffix more explicit; *cf.* above,
 p. 70, l. 40.
- (3) **Al** וַפְּנִית לָךְ, **G**, is therefore to be regarded as scribal expansion. 50
- (4) **Al** הַשְּׁהָה, **G** supplies ὄδωρ, *cf.* above, p. 134, l. 36.
- (5) **Al** וַיִּלֶךְ, with which both hemistichs begin in **Al**, is omitted in **G**^V in both places;
 as it is superfluous, it is to be regarded as scribal expansion. In **G**^L וַיִּלֶךְ 2° only

- 16 (26) Instead of אִל וּבַחֲטָאתָיו the Q^rê rightly demands בַּחֲטָאתָיו. Cf. v. 19; 15,26, and the remarks in note on ב, 13, 11.
- (27) The second אִל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים, is scribal expansion just as the καὶ πάντα of G in καὶ πάντα ἃ (G^L ὅσα) ἐποίησεν as a rendering of the first עָשָׂה אֲשֶׁר. We must not put וּבַל into the text, with THEN, KAMPH., BENZ.; cf. ב, 1, 18; 14, 15; 16, 19; 21, 25. 5

- (29) G inserts between v. 28 and v. 29 the paragraph about Jehoshaphat, which in A stands 22,41-51 = Sw. 16,28^{a-h}; LAG. 16,29-37. This involves a difference 10 in the synchronisms: according to G, Jehoshaphat comes to the throne in the eleventh year of Omri, not as in A (22,41) in the fourth year of Ahab; and Ahab begins to reign in the second year of Jehoshaphat, instead of in the thirty-eighth year of Asa (A 16,29). In the same way, according to G^L 22,52, Ahaziah succeeds to the throne in the twenty-fourth year of Jehoshaphat, 15 not in the seventeenth year as in A^LV. At any rate the paragraph on Jehoshaphat is more appropriate after 16,28 than it is after 22,40, since Jehoshaphat has been already referred to in that chapter. The view that this paragraph stood originally after 16,28 is favored by the fact that both 16,29 and 22,41 are transmitted in G in a form exactly corresponding to the style of the 20 *Epitome*, while the form in A is different. Accordingly, in this passage, the priority will in general have to be conceded to G; but on the other hand the absence of any other traditions makes it impossible to form an accurate estimate as to the numbers given. A and G agree in the synchronism between Asa and Omri in v. 23; but this stands in absolute contradiction to the numbers given in v. 29 25 A and 15,33; 22,41. The possibility must be admitted that the numbers given by G v. 29 are due to an attempt to remove this contradiction; and, in that case, the synchronism, v. 23, in which A and G agree, would be the result of a correction made by a later editor who followed a different method of reckoning, and this correction would have involved further corrections in G v. 29 and vv. 3 30 and 15. But it is equally possible that the numbers in v. 23 and vv. 28^a, 29 of G (G^L 22,52) represent uncorrected fragments of an older system of reckoning. The second hypothesis is the more plausible one. A 22,41 exhibits manifest traces of having been 'worked over.' As stated above, l. 9, it differs considerably from the stereotyped form of the first verses in the paragraphs dealing with the indi- 35 vidual kings; cf. below, note on 22,41, and the position of the paragraph concerning Jehoshaphat is decisive also with regard to the synchronisms. In any case, the numbers given in cc. 16 and 22 by A and G show at how late a period the Book of Kings and the dates contained in it were still being worked over.

It follows from what has been said that the other details in v. 29, in which G dif- 40 fers from A, have the probability of age in their favor. G^V reads: ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ιωσαφαθ βασιλεύει Αχααβ υἱὸς Ζαμβρει ἐβασίλευσεν ἐπὶ Ισραηλ ἐν Σαμαρείᾳ εἴκοσι καὶ δύο ἔτη. Ἐν ἔτει δευτέρῳ τῷ Ιωσαφατ is the normal beginning of a paragraph opening with בַּשָּׁנָה; cf. note on 15,1. But the wording of what follows does not give the impression of being original. We should expect after 45 Ιωσαφατ the statement βασιλέως Ιουδα (it is true that G^L has this), and the resumption of βασιλεύει by means of ἐβασίλευσεν (G^L καὶ ἐβασίλευσεν) is the resolution of the pregnant construction of הָלַךְ which we find elsewhere in the *Epitome*. This verse, therefore, probably ran originally as follows:— בַּשָּׁנָה שְׁתַּיִם 50 הַיְהוֹשָׁפָט מֶלֶךְ יְהוּרָה מֶלֶךְ אַחָאב בֶּן עֲמֵרִי עַל יִשְׂרָאֵל עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה restored the original form in the text either here or in 22,41; nor have we retransferred A 22,41-51 to its original place after 16,28, as this would obliterate one of the redactional adjustments which have given the received Hebrew

- 17 is wanting. For ויעש וילך \mathfrak{L} reads καὶ ἐπορεύθη Ἠλίας. Also \mathfrak{V} supplies the subject after ויעש.
- (6) It is in harmony with the simple habits of the East that the ravens should bring Elijah bread only in the morning, and meat only in the evening (so \mathfrak{G}). In \mathfrak{A} a later editor has improved the prophet's food according to his notions. 5
- (8) \mathfrak{A} אליו; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; but \mathfrak{V} πρὸς Ἡλίου, \mathfrak{L} πρὸς Ἠλίαν; *cf.* note on v. 2.
- (9) For the punctuation עָרַף עֵינָיו *cf.* BÄR *ad loc.*
 \mathfrak{A} וישבת שם \mathfrak{G} , is to be regarded as scribal expansion.
- (10) \mathfrak{A} וילך ויקם \mathfrak{L} , making the subject more explicit, καὶ ἀνέστη Ἠλίας.
 \mathfrak{A} ויבא, read by $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$, \mathfrak{G} , but this can hardly be right. 10
 \mathfrak{A} ויקרא אליהו; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; \mathfrak{G} , as in v. 11 and making the subject more explicit, καὶ ἐβόησεν ὀπίσω αὐτῆς Ἡλίου (Ἠλίας). \mathfrak{A} must be considered more original; \mathfrak{G} has corrected the text from v. 11. On the other hand, \mathfrak{A} has made a correction in v. 11; *cf.* below, l. 18.
 \mathfrak{A} ויאמר \mathfrak{G} καὶ εἶπεν αὐτῆ, \mathfrak{S} \mathfrak{L} \mathfrak{S} supply the object. 15
 \mathfrak{A} לי \mathfrak{G} , wrongly.
- (11) \mathfrak{A} לקחה; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{E}$; \mathfrak{S} supplies \mathfrak{L} \mathfrak{L} \mathfrak{L} \mathfrak{L} \mathfrak{L} .
 Instead of \mathfrak{A} אליה \mathfrak{G} has ὀπίσω αὐτῆς which suits the situation better. There is all the more reason for correcting \mathfrak{A} in accordance with \mathfrak{G} , as אליה may easily have been due to ויקרא אליה in the preceding verse. 20
 $\mathfrak{L}\mathfrak{S}$ have here again καὶ εἶπεν αὐτῆ, \mathfrak{L} \mathfrak{S} \mathfrak{L} \mathfrak{S} for \mathfrak{A} ויאמר \mathfrak{G} ; \mathfrak{L} makes the subject also more explicit, καὶ εἶπεν αὐτῆ Ἠλίας.
 For \mathfrak{A} לקחי we must read קחי as in the preceding verse, the prefixed ל being, it may be supposed, a trace of לה. In view of the preceding ויקרא אחריה the addition of לה is here quite appropriate. At the end of this verse \mathfrak{L} + καὶ 25
 φάγομαι which OORT admits into the text, but after לי it is a superfluous scribal expansion.
- (12) \mathfrak{A} ותאמר, but \mathfrak{G} καὶ εἶπεν ἡ γυνή.
 \mathfrak{A} מענו \mathfrak{G} ἐγχαρτίως (in v. 13 = ענה) \mathfrak{C} מרעם, \mathfrak{S} \mathfrak{L} \mathfrak{S} are inaccurate renderings.
 \mathfrak{A} ולבני \mathfrak{G} points differently, καὶ τοῖς τέκνοῖς μου, and similarly v. 13: καὶ τοῖς 30
 τέκνοῖς σου, instead of \mathfrak{A} ולבנה. It is true that the narrator may have believed that the widow had several children, though v. 17 speaks of one son, but we cannot refer to וביתה v. 17 in favor of this view, since \mathfrak{G} καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς read there ובניה. *The two terms ביה and בני [*cf.* GES.-KAUTZSCH § 123, s, end. — P. H.] have often been interchanged in the transmission of the Hebrew 35
 text. It is much more in keeping with the character of the narrative that the woman should have but one son. The misunderstandings on the part of \mathfrak{G} in vv. 12. 13. 15, \mathfrak{A} in v. 15, are all due to the fact that ולבני in v. 12 was misread לבני.
 $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$ omit the suffixed pronoun in ואלבנה; it is unnecessary and was probably added in \mathfrak{A} . 40
- (13) \mathfrak{A} ובאי עשי; so, too, \mathfrak{C} ; but \mathfrak{G} εἰσελθε καὶ ποίησον, \mathfrak{S} \mathfrak{L} \mathfrak{S} insert the conjunction.
 For the orthography of ענה with \mathfrak{S} *cf.* BÄR *ad loc.*
 \mathfrak{A} ולבנה, but \mathfrak{G} καὶ τοῖς τέκνοῖς σου, *cf.* above, l. 30.
- (14) \mathfrak{A} אלהי ישראל is scribal expansion, \mathfrak{G} . 45
 The same applies to \mathfrak{A} פני before הארמה. The insertion was caused by 18, 1.
 The form התן of \mathfrak{A} is rejected by the traditional pronunciation, although it was retained in \mathfrak{G} , 19. It may possibly be explained by assuming that instead of התן the text originally read התני, a transcriptional error for תתני; *cf.* v. 1 לפי דברי יהוה [Contrast above, p. 88, l. 24. — P. H.] 50
- (15) \mathfrak{A} כרבר אליהו and ימים \mathfrak{G} , are scribal expansions. \mathfrak{G} \mathfrak{A} καὶ ἀπὸ τῆς ἡμέρας ταύτης (*Ex illa die*) is Hexaplaric, *cf.* FIELD *ad loc.*
 \mathfrak{A} ותאכל הוא והיא וביתה, but \mathfrak{G} καὶ ἔσθιον αὐτῆ καὶ αὐτὸς καὶ τὰ τέκνα αὐτῆς,

- 18 **א** לא יבצאנה; **ב**י לא יבצאנה; so, too, **ט**; **ג** לא יבצאנה. GRÄTZ's emendation **ב**י לו יבצאנה is useless.
- (11) **א** להנה אלהיו; so, too, **ט**; **א**, wrongly, **ט**; **ג** ἰδοὺ Ἡλίου (*sic*) is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (12) Although **רוח** in **א** is feminine,* (cf. 22,24; 2,2,16) **רוח** follows; this indicates that **רוח** itself was the subject originally (cf. v. 46), and **רוח** is a later addition, intended to remove the anthropomorphism. **א** ולא יבצאנה, **ט**, is scribal expansion. The narrative is more vivid without it. **ג** καὶ οὐκ εὐρήσει σε is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.*
- (13) **א** ולא יבצאנה, **ט** καὶ οὐκ ἀπηγγέλη σοι τῷ κυρίῳ μου, **ג** ἢ οὐκ ἀπηγγέλη 10 σοι, but with the vocative κύριέ μου after **עשיתי**, **ג** ולא יבצאנה. **א** ולא was misread in **ט**, and this led to the further change in **ג**. It must be admitted that the original text of **א** may have been **רוח** הנה, the suffix being subsequently replaced in **א** by the more polite **רוח** לאנה, which was added to **רוח** in the Hebrew text from which **ט** was translated; originally it may have stood in the margin. 15 **א** יבצאנה is rendered by the Versions in exactly the same way as in v. 4. **א** יבצאנה; the suffix is omitted in **ט**; cf. FIELD *ad loc.*; it is not absolutely necessary.
- (14) **א** ואמר; so, too, **ט**; **ג** λέγεις μοι, **ג** לא יבצאנה are scribal expansions.
- (15) **א** ואמר; so, too, **ט**; **ג** καὶ ἐξέδραμεν Ἀχααβ καὶ ἐπορεύθη expands. 20
- (16) **א** ואמר; so, too, **ט**; **ג** καὶ εἶπεν Ἡλίας, **ג** לא יבצאנה add the subject.
- (17) **א** ואמר; so, too, **ט**; **ג** καὶ εἶπεν Ἡλίας, **ג** לא יבצאנה add the subject.
- (18) **א** ואמר; so, too, **ט**; **ג** καὶ εἶπεν Ἡλίας, **ג** לא יבצאנה add the subject. **א** ואת מצות יהוה; so, too, **ט**; **ג** τὸν Κύριον θεὸν ὑμῶν, **ג** Κύριον τὸν θ. ὑ. The contrast **את מצות יהוה** shows that the original text had simply **את יהוה**; in **א** and **ט** this was expanded in different ways. We must not admit, with OORT, **את** אלהים 25 into the text.
- (19) That the prophets of Asherah is a latter addition follows from their not being mentioned in v. 32 and v. 40, where we should expect it. **ט** mentions them in v. 22 also. The number of the prophets of Baal probably does not belong to the original text either, and was repeated from v. 22. Cf. p. 187, l. 4. 30
- (20) **ט** בני **א** (so, too, **ט**) before **ישראל**, and as is shown by v. 19, rightly. It is therefore not advisable to emend, with OORT, **בני** for **א** בני.
- (21) **א** ויקבץ את הנביאים; so, too, **ט**; **ג** καὶ εἶπεν αὐτοῖς Ἡλίου, adding subject and object. 35 [For **א** ויקבץ את הנביאים cf. PSBA 21, 253 and CHEVRENE-BLACK's EB 1000, n. 2. — P. II.]
- (22) **א** ואתו **ט**, probably rightly. The sentence is more emphatic without it.
- (23) **א** ואתו **ט**, probably rightly. The sentence is more emphatic without it. 40
- (24) **א** ואתו **ט**, probably rightly. The sentence is more emphatic without it. 40
- (25) **א** ואתו **ט**, probably rightly. The sentence is more emphatic without it. 40
- (26) **א** ואתו **ט**, probably rightly. The sentence is more emphatic without it. 40

* [Contrast below, p. 172, l. 14. — P. II.]

- 18 (4) \mathfrak{M} מאה נביאים \mathfrak{S} ; but \mathfrak{G} ἑκατὸν ἀνδρας προφήτας. This is perhaps due to the איש which \mathfrak{M} reads after המשים. It may, however, have been added in \mathfrak{G} from v. 13 where it is found also in \mathfrak{M} after מאה. There it is appropriate, but not here. \mathfrak{C} מאה נברין נביאין and חמשין נברא has it in both places, here as well as in v. 13.

5

המשים is to be repeated according to $\mathfrak{G}\mathfrak{S}$ and v. 13.

\mathfrak{M} במערה \mathfrak{V} ἐν σπηλαίῳ, \mathfrak{S} במערת, \mathfrak{C} במערתא, *i. e.* each company in the cavern selected for them. It is not necessary to emend, with GRÄTZ, במערה. \mathfrak{G} is still more explicit, reading ἐν δύο σπηλαίοις. [*Cf.* p. 133, l. 40. — P. H.]

As \mathfrak{M} ונכללם is preceded by ויהינם it is obvious that it may be merely a trans- 10
criptional error, especially as the parallel passage, v. 13, has the impf. ונכללם. If, however, \mathfrak{M} ונכללם be the original reading, this grammatical blunder may be due to the fact that we have here a very late editorial connecting-link inserted on the basis of v. 13. V. 4^b would then be a part of this redactional adjustment, derived from v. 12^b.

15

- (5) After לך \mathfrak{G} has καὶ διέλωμεν = ונעבר, which is proved by לעבר (v. 6) to belong to the text. \mathfrak{S} ונעבר = לך ועבר, נ, having dropped out.

The two כל of \mathfrak{M} , \mathfrak{G} , are scribal expansions.

\mathfrak{M} ולוא is cacography for ולא; *cf.* below, p. 181, l. 38.

\mathfrak{M} מהבהמה is the Masoretically correct reading; *cf.* BÄR *ad loc.* Bomberg, 1517. 20

25 and many modern editions give מן הבהמה as K^{thib} and מהבהמה as Q^{eré}. It is probable that an old reading ממנו is concealed under this מן, and this variant seems to be attested by \mathfrak{G} καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσεται ἀφ' ἡμῶν κτήνη, following which WELLM., *Comp. d. Hexat.*³ (Berlin, 1899) 279, n. 1 emends: ולא יכרת 25

25 \mathfrak{S} ولا يذبح! \mathfrak{C} ولا يذبح! \mathfrak{V} καὶ οὐκ ἐξολοθρευθήσονται ἀπὸ τῶν αἰσῶν. \mathfrak{S} ولا يذبح! \mathfrak{C} 25

\mathfrak{C} ולא נפסוק מבעירא, all render מהבהמה or מבהמה, while נכרית is expressed only by $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$. The chief objection is in \mathfrak{M} נכרית which is not used elsewhere of the killing of cattle.* This interpretation, however, would be in keeping with the other

meanings of ברת, and it seems therefore not absolutely necessary to emend the text. Against \mathfrak{M} the fact may be adduced that מהבהמה looks like a correction 30

of בהמה. If the text is to be emended, we should expect ממו הבהמה ולא תכרת 30

ממו הבהמה לנו הכרת לא be impossible. OORT's conjecture נכרת is not actually supported by usage but comes very near it, certainly much nearer than the conjectures of KLOST., מין בהמה or מין כהם מין. Under these circumstances it would seem wisest to retain the received text. 35

- (6) \mathfrak{M} את הארין; so, too, \mathfrak{C} ; but \mathfrak{G} τὴν ὀδόν and \mathfrak{S} لسان, a mistake caused by what follows.

We must not emend, with GRÄTZ, הררכים and בס for \mathfrak{M} בה.

The first לברו of \mathfrak{M} , \mathfrak{G} . Ahab as a king scarcely went לברו.

- (7) On the other hand, the scene between Elijah and Obadiah is only intelligible 40
on the assumption that the latter was לברו. \mathfrak{V} adds therefore in v. 7 לברו (= μόνος) after both בדרך and לקראתו. \mathfrak{G} has it only after בדרך.

Instead of \mathfrak{M} ויכרהו \mathfrak{G} reads, more in accordance with the situation, καὶ Αβδειου ἔσπευσεν. Αβδειου is an unnecessary addition of the subject, but emend: וימהר 45
in accordance with ἔσπευσεν.

45

- (8) \mathfrak{M} ויאמר לו; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; \mathfrak{V} καὶ εἶπεν Ηλείου αὐτῷ, \mathfrak{G} καὶ εἶπεν Ἠλίας τῷ Αβδιου make subject and object more explicit.

- (9) \mathfrak{M} ויאמר; so, too, \mathfrak{C} ; \mathfrak{G} καὶ εἶπεν Αβδειου, \mathfrak{S} وَاذْهَبْ حَمَلًا add the subject.

- (10) \mathfrak{M} ואת הנני; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; but \mathfrak{G} καὶ τὰς χώρας αὐτῆς, wrongly, as is shown by the preceding נני וממלכה which is attested by all the Versions. 50

50

* [Contrast Crit. Notes on Numbers, p. 50, l. 7. — P. H.]

- 18 clause is to be retained we must at least point תָּן following סֹדֶה , instead of מִן תָּן ; [cf., however, above, p. 127, l. 50 and HAAPT *ad Cant.* 8, 11 (*Hebraica*, 19, 6. 136), p. 60 of the reprint. — P. H.]
- מִן כְּעֵל עֵנָה , Θ ἐπάκουσον ἡμῶν, ὁ Βααλ, ἐπάκουσον ἡμῶν. TS render מִן . The shorter text is probably more original. OORT, following Θ , prefixes an additional עֵנָה to ὁ Βααλ.
- מִן וַיַּחֲסֶה is rendered accurately only by Θ καὶ διέτρεχον; C וַיַּחֲסֶה and S וַיַּחֲסֶה translate inaccurately.
- Instead of מִן שָׁע read שָׁע in accordance with ΘS .
- (27) מִן אֵלֵהוּ , Θ adds after this the scribal expansion וַיַּחֲסֶה . 10
 KLOST. is wrong in taking exception to $\text{מִן הוּא אֵלֵהִים בִּי}$ which is ironical.
 $\text{מִן לוֹ רָךְ לוֹ וְכִי שָׁנִי לוֹ וְכִי רָךְ לוֹ}$, Θ ὅτι ἀδολεσχία αὐτῷ ἐστὶν καὶ ἅμα μὴ ποτε χρηματίζει αὐτός. Θ χρηματίζει renders, not מִן לוֹ שָׁנִי , but מִן לוֹ רָךְ ; מִן שָׁנִי , Θ , must be canceled, with KLOST., BURNEY, as doublet to the preceding מִן בִּי . [Cf. below, p. 194, l. 19; see also ZAT 23, 338. — P. H.]
- (28) מִן כְּשֶׁבַע , ΘL κατὰ τὸν ἔθισμόν αὐτῶν. ΘV is the only MS in which this phrase is omitted. ΘA κατὰ τὸ κρίμα αὐτῶν = 'A; cf. FIELD *ad loc.* The omission in ΘV may be a mere oversight. 15
- (29) $\text{מִן הַמְּנַחֵה עַד לַעֲלֹת הַהַרִים וַיַּחֲסֶה}$; C gives an accurate rendering of מִן . ΘV καὶ ἐπροφήτευσαν ἕως οὗ παρήλθεν τὸ δειλινόν, καὶ ἐγένετο ὡς ὁ καιρὸς τοῦ ἀναβῆναι τὴν θυσίαν; so, too, ΘL , the only variations being προεφήτευσον and τὸ μεσημβρινόν. The two clauses of מִן are transposed in Θ owing to the insertion after א of καὶ ἐλάλησεν Ἡλείου (ΘL καὶ εἶπεν Ἡλίας ὁ Θεοβίτης) πρὸς τοὺς προφήτας τῶν προσοχθισμάτων λέγων Μετάστητε ἀπὸ τοῦ νῦν, καὶ ἐγὼ ποιήσω τὸ ὀλοκαύτωμά μου· καὶ μετέστησαν καὶ ἀπῆλθον. This *plus* of Θ was not, as has 25 been supposed, omitted in מִן through *homoeoarcton* and must not, with THENIUS and GRÄTZ, be admitted into the text; it is merely a fuller, rather clumsy (note ἀπῆλθον), depicting of the situation and evidently late, as may be inferred from τῶν προσοχθισμάτων. In consequence of this expansion of the verse, $\text{מִן קָשָׁב וַאֲיִן עֵנָה וַאֲיִן קוּל וַאֲיִן קוּל}$, dropped out in many codd. of Θ , either 30 entirely (ΘV) or partly (ΘL). It is characteristic of S that this addition of Θ is there appended in a nearly literal translation to the rendering of מִן : — $\text{مِنْ كَسْبِ وَايْنِ عِنَاهُ وَايْنِ قَوْلِ وَايْنِ قَوْلِ}$ (POC. *حفظ*) $\text{مِنْ كَسْبِ وَايْنِ عِنَاهُ وَايْنِ قَوْلِ وَايْنِ قَوْلِ}$.
 [For מִן קָשָׁב it would be better to read קָשָׁב in accordance with the preceding participle עֵנָה ; cf. note on 2, 4, 31. It is not impossible that $\text{מִן קָשָׁב וַאֲיִן}$ in the 35 present passage is a scribal expansion derived from 2, 4, 31; cf. above, v. 26 where we have simply $\text{עֵנָה וַאֲיִן קוּל וַאֲיִן}$. — P. H.]
- (30) מִן הַעַם ; so, too, CS ; Θ πρὸς τὸν λαόν, rightly, cf. vv. 21. 22. V. 30^b Θ ; in some MSS (for instance ΘV) it stands after v. 31^b. Both these variants are of later origin; the verse was canceled in Θ because it was at 40 variance with the late addition, vv. 31. 32^a.
- (31) $\text{מִן שְׁבַט בְּנֵי יַעֲקֹב}$; so, too, CS ; but Θ φυλῶν (τοῦ) Ἰσραήλ, which is not right, since the following relative clause presupposes at least יַעֲקֹב .
- (32) $\text{מִן יְהוָה בְּשֵׁם יְהוָה}$ is found only in some MSS of Θ and is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* It is probably a later addition, since it is incomprehensible why it should have 45 been omitted.
- (33) מִן הַעֲצִים ; ΘV καὶ ἐστοίβασεν τὰς σχίδακας, ΘL καὶ ἐπέθηκε (= וַיַּשֵּׁם) τ. σχ., both adding ἐπὶ τὸ θυσιαστήριον ὃ ἐποίησεν, a scribal expansion which is entirely unnecessary: where else should the prophet have put them?
 At the end of the verse Θ has the superfluous addition καὶ ἐστοίβασεν ἐπὶ τὸ 50 θυσιαστήριον which is repeated from the beginning of the verse.
- (34) After v. 34^a Θ has וַיַּעֲשׂוּ כֵן . מִן וַיַּשְׁלֵמוּ and וַיַּשְׁלֵמוּ favor the view that this belongs to the original text.

- tyrdom of Elijah's ancestors but are informed in 18, 13 that Jezebel had slain the prophets of JHWH, SCHORR's conjecture פתח ספר, which has been adopted by GRÄTZ, sounds very tempting. But it is better to retain **A** since the Book of Kings evidently contains but a portion of the Elijah legends.
- (5) **Θ** † ἐκεῖ after **A** וישן; it may have been superseded in **A** by the following gloss 5
A התח רחם אהר. As **Θ**, however, has a great many scribal expansions in cc. 18, 19
it is wiser not to admit this adverb into the text.
A התח רחם אהר is here superfluous; it was originally a marginal correction of the
scribal error אתה רחם אהר in v. 4, which got into the text at the wrong place.
Probably the clause was originally wanting in **Θ**, since in the text we have, it 10
is translated ὑπὸ φυτόν, while in v. 4 it is rendered by ὑποκάτω Ραθυειν. **S** אלה
Θ follows **A**.
A סלאך; so, too, **ΘS**; but **Θ** simply τίς. As it is not stated in the following verses
that the prophet recognized this *someone* to be an angel (cf. v. 7 καὶ ἐπέστρεψεν
ὁ ἄγγελος Κυρίου ἐκ δευτέρου) **A** would seem to be preferable. **Θ** וזה דין סלאח 15
Θ קרב ביה, **S** מלת מלת מלת מלת translate clumsily, obliterating the *nuance* of the ex-
pression in **A**.
- (6) **A** ויבשם, **ΘV** adds the subject, καὶ ἐπέβλεψεν Ηλείου.
A ויאכל; **Θ** supplies, as **A** in v. 8, καὶ ἀνέστη before καὶ ἐφαγεν, **ΘL** καὶ ἀνέστη 20
Ἠλίας.
- (8) **Θ** καὶ ἀνέστη is Hexaplaric. Cf. **S**¹¹ in LAGARDE's *Bibliotheca Syriaca*, ad loc.
A בכת האבילה הוא proves that the whole phrase is a gloss; the author
would have written הוא, and modern expositors translate as if this were really
the reading of the text.
A האלהים, **Θ**, is shown to be a gloss by the syntactical construction. 25
- (9) **A** **ΘVL** **SS** **Θ** שם 1° **ΘS**; it is superfluous but not impossible.
A לו **Θ**. This is corroborated by v. 13 from which v. 9 has come.
- (10) **A** ויאמר, **Θ** adds the subject.
A אלהי **Θ**; see note on v. 14
For **A** עזבו בריהך (so, too, **ΘS**) **Θ** reads ἐγκατελιπόν σε, which is preferable; cf. 18, 18. 30
- (11) After **A** עא **Θ** † αὐριον which is scribal expansion.
A בהר was originally wanting in **Θ**, and was added later after Κυρίου; it is to
be canceled as scribal expansion.
A והקן ספרק הרים ושכר סלעים were rightly declared to be a later addition by
BÖHME, ZAT 7, 226 on account of their not agreeing with the gender of הים. 35
Besides, רעש and עש have no such descriptive epithets after them.
- (12) OORT transfers the clause ויעש פתח הסערה to v. 11, after יהוה 1°. But if our
analysis of this section is adopted, this transposition is uncalled for. Nor do we
see how the clause could be transposed from v. 11 to v. 13.
For **A** פתח הסערה (so, too, **ΘS**), **ΘV** reads ὑπὸ σπήλαιον, **ΘL** παρά τὸ σπήλαιον, 40
translating from a text in which the initial **E** of פתח had been obliterated.
- (14) **A** ויאמר; **Θ** supplies the subject as in v. 10.
A אלהי, **Θ** (cf. FIELD *ad loc.*), is scribal expansion.
A עזבו בריהך; but **Θ** ἐγκατελιπόν σε, as in v. 10. For **ΘV** cf. SWETE. In **ΘV**, τὴν
διαθήκην σου is inserted from **A** after Ἰσραηλ where it is impossible. 45
- (15) **A** סדברה רשק is to be canceled as a gloss; סדברה is intended to explain ירביב,
and רשק the following ובאת. That these two words are a later addition follows
also from the fact that we are not told where Jehu and Elisha were anointed. **Θ**
harmonizes by placing ונאם καὶ ἤξει before סדברה רשק, although καὶ ἤξει
stands after these words also, as in **A**, as a Hexaplaric addition. 50
- (16) **A** סאבל סהלה is omitted in some MSS of **Θ**. In **ΘV** it is a subsequent insertion,
as is evident from its being placed after χρισίς. It is questionable whether it
belongs to the original text.

- 18 sion; so, too, \mathcal{G}^L ἐπίστρεψον καὶ ἐπίβλεψον. We must not, with OORT, admit הָשִׁיב into the text. At the end of the verse \mathcal{G}^V has the doublet καὶ ἀπόστρεψον ἐπίτάκι.
- \mathcal{G} has καὶ ἐπέστρεψε τὸ παιδάριον ἐπίτάκι(ς) = שבע פעמים before v. 44, and this could have been omitted in \mathcal{A}^l through *homoteleuton* (KLOST., KITTEL, BENZ.); but it is simpler to regard it as scribal expansion. Since יהיה בשבעית follows in v. 44, there was no reason for saying that the servant went seven times.
- (44) \mathcal{A}^l ויאמר הנה but \mathcal{G} simply καὶ ἰδοὺ. \mathcal{A}^l ויאמר, however, can hardly be dispensed with.
- \mathcal{A}^l ויאמר, \mathcal{G} ζεῦξον τὸ ἄρμα σου supplies the ellipsis. [Cf. note on 20, 12. — P. H.] 10
The final ה in \mathcal{A}^l יעֲרַךְהָהוּנֶשֶׁם is dittogram of the following initial ה of הַנֶּשֶׁם. Cf. p. 89, l. 45; p. 103, l. 35; p. 114, l. 32; p. 174, l. 19. — P. H.]
- (45) \mathcal{A}^l וירכב אהאב וילך, but \mathcal{G}^V καὶ ἔκλαεν καὶ ἐπορεύετο Αχααβ, \mathcal{G}^L καὶ ἔκκλαיע καὶ ἐ. A. \mathcal{A}^l וירכב had become illegible and was then misread אַחַאב; this was referred to Elijah, and therefore the subject Αχααβ was transposed. 15
- (46) \mathcal{A}^l אה is a transcriptional error for על; \mathcal{G} ἐπί. [Cf. p. 151, l. 30. — P. H.]
 \mathcal{G} אה and has εἰς instead of בְּאַחַה. However, the fact that \mathcal{G} has καὶ ἔκκλαεν instead of וירכב does not allow us to have any confidence in the correctness of the text from which \mathcal{G} was translated. 20
- 19 (1) \mathcal{G}^V γυναῖκι αὐτοῦ after Ιεζαβελ is scribal expansion.
 \mathcal{A}^l ואת כל אשר \mathcal{G} καὶ ὡς, \mathcal{S} $\text{وَأَمَّا سَائِرُ مَا فِي بَيْتِهَا}$ was erroneously repeated from the clause before.
 \mathcal{A}^l כל before הַנְּבִיאִים, \mathcal{G} , is scribal expansion thoughtlessly added, since it would prevent us thinking of the prophets of Baal alone. 25
- (2) \mathcal{A}^l מלאך \mathcal{G} , quite unnecessary.
Although \mathcal{G} has τὰδε ποιῆσαι μοι ὁ θεὸς καὶ τὰδε προσθείη, \mathcal{G} is not to be inserted in the text, cf. 1 S 14, 44, where \mathcal{G} has μοι also. It is inconceivable that \mathcal{G} should have been canceled in an oath uttered by the heathen Jezebel, unless we assume that a copyist left it out for fear that the oath might apply to 30 himself. It seems to me much more probable that the omission was made in the living language from a feeling of religious dread; [cf. above, p. 68, l. 4. — P. H.]
On the other hand, the verbs are to be put in the singular, as they are in \mathcal{G} . The plural has been introduced in \mathcal{A}^l because the idolatrous Jezebel is the 35 speaker; cf. 20, 10.
In \mathcal{G} Jezebel's message begins with the solemn declaration: εἰ σὺ εἶ Ἡλειου καὶ ἐγὼ (\mathcal{G}^L + εἶμι) Ιεζαβελ; although this may be authentic, it is difficult to understand how it could have been omitted in \mathcal{A}^l .
- (3) \mathcal{A}^l ויָרָא (\mathcal{C} וואו) is meaningless. Point, in accordance with \mathcal{G} καὶ ἐφοβήθη Ἥλιας, 40 \mathcal{S} وَيَرَى وَيَخْشَى , ויָרָא. \mathcal{G}^S make the subject more explicit.
For \mathcal{A}^l אל נפשו cf. 2, 7, 7. It is therefore not necessary to write על which might possibly be suggested by Esth. 7, 7; 8, 11; 9, 16. 31.
 \mathcal{A}^l אשר ליהודה, \mathcal{G}^V ἔφυγεν Ιουδα, \mathcal{G}^L ἢ ἐστι τοῦ Ιουδα, looks like a gloss, as was correctly pointed out by THENIUS. Elijah takes refuge with ἸΗΝΗ, he does not 45 seek the protection of the state of Judah.
- (4) \mathcal{A}^l ואת רהם אחת, \mathcal{G}^V ὑποκάτω Ραθμεν, \mathcal{G}^L ὑπὸ κάτω ραθαμεν = ὑποκάτω Ραθεμ ἐνός, \mathcal{S} $\text{وَأَحَدُ حِمْلَيْهَا}$. For the K^cthib רהם emend, with the Q^ctê, אחר; cf. note on v. 5 (p. 157, l. 9).
 \mathcal{A}^l ואת יהוה, \mathcal{G}^V , rendering freely, places Κύριε after \mathcal{A}^l נפשי, while \mathcal{G}^L omits 50 it entirely. Both supply ἀπ' ἐμοῦ to \mathcal{A}^l קה.
For \mathcal{A}^l ואת נפשו למות cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 71, l. 31. — P. H.]
 \mathcal{A}^l ואת נפשו is attested by all the Versions. As we do not read anything of a mar-

20

The true state of the case appears in v. 7 according to the reading of G. The difference between the first and the second demand made by Ben-hadad was not, that at first Ahab was to surrender what Ben-hadad required, but afterwards Ben-hadad insisted on making his own selection (so KI.OST. and KAMPH.). This is evident, apart from G v. 7, from the fact that Ahab does not want to surrender his wives and children at all. Still more improbable is BENZ.'s explanation that the second time Ahab demanded the unconditional surrender of the entire city for pillage. According to v. 6 only the royal palace and the houses of the royal officers were to be searched.

(5) M לֹא־אֵרָא לְבָנָי; but G ἐγὼ ἀπέστρεψα πρὸς σέ λέγων, GV ἐγὼ ἀπέστρεψα λέγων. G read אַנְנִי instead of M בִּי, and this is correct (GRÄTZ). Ben-hadad acts as though Ahab had misunderstood him. He therefore answers, As to me, I required such and such a thing. GV ἀπέστρεψα, on the other hand, is due to a misunderstanding; cf. FIELD *ad loc.* $\text{سَأَلْتُكَ بِأَهْلِ بَيْتِي}$, following v. 9.

M וְבָנָי ^ G; but this omission can hardly be right.

(6) M אַם כִּי presupposes an ellipsis; cf. p. 187, l. 6; p. 193, l. 7; p. 199, l. 14. We must supply, Your interpretation of my demand is not correct.

It is not necessary to read כִּי־כֹחֲמִי instead of M כֹּחֲמִי, although G has the plural ἐπιθυμήματα.

Instead of M עִינָי read עֵינָי in accordance with GΣ. Ben-hadad's emissaries make their selection according to their opinion of the value of the articles, not according to that of the conquered king.

(7) M כִּל prefixed to מְרֹאֲשֵׁי הָעִיר must be canceled as scribal expansion (so VAN DOORNICK, *loc cit.*). The expression refers to the chiefs of the city of Samaria and other chiefs in the army.

M הָאֲרָץ ^ G. It is less probable that it was omitted in G than that it was added in M to make the expression more exact.

M וְלִבְנֵי, G και περί τῶν τέκνων μου, as in v. 3; but GV και περί τῶν υἱων μου και περί των θυγατέρων μου, which may be nothing but a circumlocution of M וְלִבְנֵי, or וְלִבְנָתַי may have been added as scribal expansion.

That G τὸ ἀργύριον μου και τὸ χρυσίον μου οὐκ ἀπεκάλυσα ἀπ' αὐτοῦ is the original text, has already been remarked in note to v. 3. Cf. above, l. 1. The preposition εἰ in M וְלִבְנֵי וְלִבְנָתַי and the *Waw apodosis* before αὐτὸ must be canceled.

(9) G τῷ κυρίῳ υἱῶν is preferable to M אֱלֹהֵי הַמַּלְאָכִים, as is also G οἱ ἄνδρες at the end of the verse.

(10) M יַעֲשֶׂה, יוֹסֵף, G but ποιήσαι . . . ὁ θεός . . . προσθήη. In M the polytheistic sentiments of the Syrian pagans have been carefully touched up; cf. note on 19,2 p. 156, l. 35).

M אֵלִים, GV τὰς ἀλώπεξιν, a droll misunderstanding which KI.OST. ought not to have taken seriously.

(11) G και εἶπεν is Hexaplaric; it is omitted in some codd., cf. FIELD *ad loc.*

M דְּבַר has been rightly questioned by KLOSTERMANN. We might read, perhaps, אֲמַר לְאֲדֹנָי, although we should expect, according to v. 9, אֲמַר לְאֲדֹנָי; or דְּבַר יְרַבְרֹ (cf. 2 S 24, 16), but not simply דְּבַר. GV ἰκανούσῃ, i. e. בָּרָ; cf. 12,28; 19,4; G ἰκανούσῃ ἑμῖν = רַב לָנוּ. M דְּבַר was, it may be supposed, substituted for an obliterated רַב. OORT emends: יֵיךְ, but this is graphically more remote than דְּבַר.

(12) M אֵל הָעִיר יֵשִׁיב וְיֵשִׁיב, G οἰκοδομήσατε χάρακα· και ἔθεντο χάρακα ἐπὶ τὴν πόλιν is possibly nothing but an interpretation of the terse expression of M, which is probably a technical term. G אֵל הָעִיר וְיֵשִׁיב וְיֵשִׁיב thinks of the methods employed in the Book of Joshua, while G $\text{سَيَبُنُ بِنَائِهَا حُكْمًا وَمَنْعَةً}$ combines the two clauses.

(13) M כִּל ^ G, is scribal expansion, cf. vv. 15, 28.

- out of their camp, it was in order to cut off the שבקה אלפים (v. 15) which had sallied forth from another side of the city. All difficulties are again solved by the consideration that all the passages referring to the נערי שרי המדינות represent subsequent insertions; cf. above p. 158, l. 46.
- (22) אל לו ^א־ט. On the other hand, ט has a scribal expansion in υιός Αδερ βασιλεύς Συρίας instead of אל ארם ^א־ט.
- (23) אל אמרי, but טΥ και εἶπον. The conjunction was probably prefixed owing to the first words of the verse being joined to v. 23.
אל אלהי הרים אלהי-ה; ט, with scribal expansion from v. 28, θεός ὀρέων θεός Ισραηλ και οὐ θεός κοιλάδος (טל-κοιλάδων).
- (24) [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 3 (cf. his *Geschichte Israels* 2, 274) this verse has preserved the introduction to the account of Ahab's wars with Ben-hadad. — P. II.]
- (25) אל ויעש בן ואתה תבנה, but טΥ και ἀλλὰξομέν σοι. אל is right, as is evident from בן ויעש at the end of the verse.
For אל מאותך read מאתך, and for אל אמתם read אמתם; cf. v. 23 and p. 160, l. 1. אל מאותך ט, rightly; the army had perished but had not deserted Ahab.
- (27) אל ויקבלו ^א־ט rightly, as is shown by the syntax.
Instead of אל ויהנו בני ישראל ט has και παρενέβαλεν Ισραηλ, and instead of אל מלא: ἐπλησεν. The singular is to be preferred in both cases for the reasons given in note on v. 20; Ισραηλ accords better with the usage of the oldest portions of cc. 20,22; ב,3 than does ישראל. Cf. also vv. 29,31.
- (28) One of the two ויאמר of אל is to be canceled. ט omits the second one, but this is probably the result of a wish to simplify the text; and according to vv. 13,22 it is the first that should be canceled, following *سَمِعْتُ بِحَمَلِ الْوَالِدِ لَهَا لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يَلِدْ*.
Instead of אל אמרו ט has εἶπεν; cf. note on v. 20.
ט και γνώση for אל וידעה (so, too, 2C) is the true reading, as v. 13 shows.
- (29) אל בני ישראל ט, ויבנו בני ישראל; the latter is to be regarded as the true reading for the reasons adduced in note to v. 27.
- (30) אל ויבא אל העיר הדר בהדר is strange. It has not been stated that Ben-hadad had entered a building. ט και εἰσῆλθεν εἰς τὸν οἶκον τοῦ κοιτῶνος εἰς τὸ τουμεισιν does not inspire any confidence; it looks as though it were based on criticism of אל. Both κοιτῶν and τουμεισιν are renderings of הדר. The mistake is probably concealed in העיר; something may also have dropped out after העיר. There is no reason for considering this clause, with VAN DOORNINCK, to be a subsequent addition modeled after 22,25.
[העיר אל 2°, before הדר בהדר, is certainly wrong; it is probably nothing but vertical dittography (cf. above, p. 86, l. 30) of אל העיר 1° at the beginning of the verse (הפקה before העיר 1° seems to be due to scribal expansion; cf. v. 25); אל העיר 1° implies that the fugitives were not in the city but outside when the wall fell upon them; אל העיר 2° after ויבא would mean that Ben-hadad came to the city; but he entered the city would be בעיר ויבא. It is true that this distinction is not always observed. The original text may have been ויבא בית חבר; בית חבר = בבית חבר (cf. above, p. 97, l. 37; p. 78, l. 8), and the following בהדר 45 appears to be an explanatory gloss to חבר; בבית חבר; otherwise we should expect ויבא בהדר בית חבר. For בית חבר i. e., practically, (בית) נשים see Crit. Notes on Proverbs, p. 53, l. 50. ט κοιτῶνος may be a corruption of κοιτόν; cf. Prov. 21,9; 25,4. The phrase is not a subsequent addition (cf. above, l. 36) but the present corrupt text was no doubt influenced by 22,25. The passage may be translated. — Ben-hadad also fled and entered a conjugal chamber (an inner chamber) i. e. the innermost court of a house where the harem was. אל הדר בהדר cannot mean an innermost chamber (BURNIER). — P. H.]

20 any rate, we must not emend, with CAPPELLUS, בַּאֲפֹר; * nor, with KLOST., בָּאֲפֹר (which word does not exist); nor, with SCHLEUSSNER and OORT, בָּאֲפֹר.

[אֲפֹר seems to be an Assyrian loanword. The stem is *גפר* (*cf.* *مغفر helmet*) with אָ (KAT² 492) not אַ (DELITZSCH, HW 115^a). The synonym פֶּאֶר, *i. e.* פֶּאֶר (see above, p. 77, l. 43) may be a byform of אֲפֹר. For the punctuation *cf.* הַבֵּל 5 (constr. of הַבֵּל* = *habil*) which is used as the constr. of הַבֵּל = *habl*; contrast קָתֵף (= *katif*), constr. קָתֵף (= *katf*); קָתֵף, constr. קָתֵף; see *Hebraica* I, 228. אֲפֹר אֲפֹר cannot mean *bandage* (Assyr. *parsigu*, HW 544^a); it must denote a *helmet* (see above, l. 3, and below, l. 39). The Assyrian stem אֲפֹר means especially *to put on a helmet* (or a crown, &c.); it is never used of a bandage. Θ ἐν τελαμωνι 10 is nothing but a guess. The clause *ויהתפשׁת באֲפֹר על עיניו* means therefore, *He disguised himself with a helmet (cf. our visoreil) on his brow* (the fore-piece of the helmet projecting over his eyes). Another 'Assyrisim' in this section is the phrase בִּקְרֹב הַמַּלְחָמָה (*cf.* below, l. 20). This does not correspond to the Assyr. *ina kirib tamxari* (*cf.* KITTEL *ad loc.* and DELITZSCH, HW 594^b) but is equivalent to 15 Assyr. *ina qitrub taxāzi* (HW 594^a). For the form *qitrub* see DELITZSCH, § 65, No. 40, b; *cf.* above, p. 112, l. 14. *Cf.* also the note on בָּרָה, 2, 6, 23. — P. H.]

(39) בִּקְרֹב הַמַּלְחָמָה; so, 100, אֲס; ΘV ἐπὶ τὴν στρατείαν τοῦ πολέμου, ΘL ἐπὶ τὴν στρατείαν τοῦ πολέμου. It is questionable whether Θ really read here בַּבְּנֵא instead of אֲפֹר בִּקְרֹב; perhaps Θ read בִּקְרֹב and considered it equivalent to בַּבְּנֵא. 20

אֲפֹר ויבֵא; so, 100, אֲס; ΘV ἐξήγαγεν (ΘL ἐσήγαγε) πρὸς μέ, omitting אֲפֹר, so that a significant feature is wanting. It is true that it may be due to a subsequent insertion. The emendation אֲפֹר (EWALD, OORT) is not good on account of the preceding אֲפֹר.

אֲפֹר ויבֵא; so, 100, ΘL אֲ; ΘV καὶ εἶπεν πρὸς μέ, אֲפֹר, probably scribal ex- 25 pansion.

(40) עֵשָׂה אֲפֹר, ΘV περιβλέψατο, ΘL περιβλέπετο, אֲפֹר מתפני אֲפֹר explain the Heb. word in accordance with a common tradition, but scarcely imply a reading פֶּנִּי (KLOST., BENZ.). OORT's emendation, אֲפֹר, substitutes a weaker word. אֲפֹר בִּן מִשְׁפַּח אֲפֹר אֲפֹר; so, 100, אֲס. The rendering in Θ is corrupt and probably 30 translated from an obliterated text. ΘV ἴδου (ἴδου for אֲפֹר בִּן) καὶ τὰ ἔνδρα παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας (הֲרִצָה for אֲפֹר הֲרִצָה); ΘL, with a partial correction from אֲפֹר, ἴδου δικαστῆς σὺ παρ' ἐμοὶ ἐφόνευσας.

[The clause *בִּן מִשְׁפַּח אֲפֹר אֲפֹר* probably means, *Right† is the judgment (which) thou hast pronounced*, *i. e.*, 'The demand that thou shouldst forfeit thy life or a talent of silver if the prisoner who was entrusted to thy care escape, was perfectly just. The prophet had asked one of his brethren to wound him in order to make Ahab believe that he had taken part in the battle. For the same purpose he put the helmet (see above, l. 8) on his brow (*על עיניו*); *cf.* below, p. 164, l. 4). The prophets may have had a special kind of tonsure (*cf.* p. 164, l. 3) 40 so that the man was recognized by Ahab at once as a prophet as soon as he took off his helmet; he was קָרָהּ like Elisha (2, 2, 24), not נִבְיָה (with אֲפֹר בִּן קָרָהּ, Deut. 14, 1). This tonsure at the back of the head may have been just as characteristic of the prophets as the long untrimmed hair was of the Nazirites (contrast Ezek. 44, 20; Lev. 21, 5). *Cf.* also אֲפֹר אֲפֹר 2 S 12, 7. — P. H.] 45

The prophet had אֲפֹר על עיניו in order to cover the Mark of JHVH on his

† אֲפֹר

* [אֲפֹר is a *loin-cloth*; אֲפֹר = *subligaculum partis (virilis)*; see T. C. FOOTE in *Journal of Biblical Literature*, 22, 3.

† Assyri. *kettu* (the fem. of *kenu*) = אֲפֹר יִצְדֵק. But *kenu* may mean also *firm, irrevocable*, *e. g.* *kenat amātsu lā enit qibit u* (*i. e.*, וְיִצְדֵק לֹא תִעָזָב קִתָּהּ, Dan. 6, 9) in a fragment of the cuneiform Creation tablets (KB 6, 38, l. 28; *cf.* *ibid.* p. 22, l. 9). — P. H.]

- 20 (31) ❧ has misunderstood the connection of the sentence in translating ❧ ויאמרו יאמנו שמענו הנה נא שמענו: και εἶπεν τοῖς παισὶν αὐτοῦ Οἶδα (❧ Oĩdate).
 ❧ בית ישראל before ❧ righty, as is shown by vv. 4.7.10.31^b, and 32 and the usage of c. 22.
 The pointing בראשנו of ❧ for בראשנו is a crotchet. 5
 ❧ את נפשך; so, too, ❧; but ❧ τὰς ψυχὰς ἡμῶν, ❧ نفسي. The officers of Benhadad are willing to undertake the penitential, supplicatory procession in order to save the life of their master. They share the fate of their King. ❧❧ obliterate the polite turn of the phrase.
- (32) ❧ והבלים בראשיהם; so, too, ❧❧; ❧V και ἔθεσαν σχοινία ἐπὶ τὰς κεφαλὰς αὐτῶν, 10 ❧L και ἔδησαν σχοινίοις τὰς κ. a.
 ❧ ויאמרו אל מלך ישראל ויאמרו; so, too, ❧❧; but ❧ και εἶπον τῷ βασιλεῖ Ἰσραηλ. It is possible that ❧ represents here the original reading; but as the whole context is rather imperfectly rendered in ❧, it is safer to make no alteration.
 ❧ נפשי; so, too, ❧L❧❧; but ❧V ἡ ψυχὴ ἡμῶν which is not good; cf. note on 15 v. 31 (above, l. 6).
 ❧ והעורני חי אחי הוא ❧; ❧V εἰ ἔτι Ζῆ, ὁ ἀδελφός μου ἐστὶν (❧L ἄ) is not well translated; it destroys the point of v. 33.
- (33) For ❧ ויהאנשים נחשו ❧ we must not read, with KITTEL, וינחשו האנשים. The subject stands before the verb since it is contrasted with the subject of the preceding 20 clause (cf. Ex. 19, 19; 21, 13; Josh. 2, 7, &c.); the narrator wants to emphasize the fact that the Syrians acted craftily while Ahab was unsuspecting and generous. The impf. וינחשו cannot be explained as a vivid description of the action; we must substitute the perf. נחשו.* KLOST.'s 'emendation' וינחשו וימהרו החבלים ואנשיו הקשים וימהרו החבלים is imaginary and substitutes a farce for an intelligible historical incident. 25
 Instead of ❧ ויחלטי הממוני read (in accordance with ❧V και ἀνέλεξαν τὸν λόγον ἀπὸ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ❧L και ἀνέλεξαντο τὸν λόγον αὐτοῦ ἐκ τοῦ στόματος αὐτοῦ, ❧ some codd.) a different division of the words: — ויחלטקה ממנו; cf. WELLHAUSEN in BLEEK⁴, p. 249, note 2.
 ❧ reads ❧ ויעלהו as a plural, ויעלהו, but this is excluded by the context. 30
 On the other hand, ❧, 10, 15 makes it probable that πρὸς αὐτόν, which ❧V has after και ἀναβιβάζουσιν αὐτόν, and ❧L after ἐπὶ τὸ ἄρμα (cf. ❧I אלהים אלהים אלהים אלהים), should be inserted in the text. Its omission in ❧ was due either to the preceding ❧, or to the fact that it was erroneously written עלי, so that a copyist confounded it with the following על. 35
- (34) ❧ ואשיב; so, too, ❧; but ❧ ἀποδώσω σοι, ❧I אשלח, probably scribal expansion. 35
 Instead of ❧ וישלחך read, with WELLHAUSEN (*loc. cit.*) and the context, תשלחני. It is possible, however, that a clause like ויאמר אליו אהאב dropped out after ❧ ובשמרון, or ויאמר אליו מלך ישראל (GRÄTZ), but not a simple ויאמר (so OORT). Nor are we justified in supplying further, with GRÄTZ, השבעהילי. 40
- (36) [For the article in ❧ והקנה הארניה a lion will slay thee see above, p. 133, l. 41. — P. H.]
- (38) ❧ למלך; so, too, ❧❧; but ❧ τῷ βασιλεῖ Ἰσραηλ, scribal expansion under the influence of the usage of the older source, vv. 1 ff. Cf. note on v. 31.
 ❧ באפר ❧ (ἐν) τελαμῶνι and ❧ במעפרא give us the interpretation of this word 45 which occurs only in the present passage and in v. 41. The punctuation אפר follows the analogy of אפר. ❧I אפר אפר אפר read באפר; [cf. ❧I et mutavit aspersione pulveris os et oculos suos; AV, and disguised himself with ashes upon his face. — P. H.] In view of the fact that the Hebrew vocabulary has been handed down very incompletely, we have no right to question ❧ אפר. At 50

* [Cf., however, FRIEDRICH DELITZSCH, *Das Buch Hiob* (Leipzig, 1902) p. 140 (*ad* Job 3, 3). — P. H.]

- 21 since it gives Jezebel Naboth's reason for refusing Ahab's demand. However, this reading may have been added in order to bring about conformity with v. 3^b.
- 7) אִל אַתָּה עָתָה תִּשָּׂא הַתְּשִׁיבָה מִלִּפְנֵי ה', אַתָּה עָתָה תִּשָּׂא הַתְּשִׁיבָה (Θ^v οὐ νυν οὕτως ποιεῖς βασιλεία (Θ^v βασιλείαν). The insertion of οὕτως is due to scribal expansion, and we must not, with GRÄTZ, admit כֵּן into the text. [The clause is not an ironical question but an exhortation: Thou must show now that thou art king in Israel! — P. 11.] 5
- 8) אִל K^cthib הספרים, Q^rre ספרים. Since ^a ספרים precedes, the Q^rre is wrong. [Cf. also Crit. Notes on Isaiah, p. 182^a, l. 47. — P. 11.]
 אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ, it is redundant alongside of אֲשֶׁר בְּעִירָוּ, besides separating the latter awkwardly from הַהָרִים; it is a gloss to הַהָרִים modeled upon אֲשֶׁר 10
 עִירָוּ v. 11.
- (10) Θ omits everything between בִּלְעֵל v. 10 and בִּלְעֵל v. 13. אִל בִּנְי בִּלְעֵל is represented in Θ also, but probably taken from v. 13. In Jezebel's letter the expression was neither proper nor necessary; and there would have been no reason to repeat it in v. 13, if the two witnesses had already been described by this 15
 epithet in v. 10.
 [For בִּלְעֵל cf. Crit. Notes on Judges, p. 65, l. 30; CHEYNE-BLACK, *Enycl. Bibl.*, col. 525. Contrast KAT³, 464. According to BURNEY בִּלְעֵל may be a diminutive form, בִּלְעֵל for *bula'āl* 'engulfing ruin' or 'perdition' (from בִּלַּע). — P. 11.]
 אִל בְּרַכַּת must not be replaced by קָלֵלָה; the euphemism was probably used in 20
 writing. [Contrast Crit. Notes on Numbers, p. 58, l. 3. — P. 11.]
- (11) אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים וְהַהָרִים אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים is shown by the expressions used to be a gloss intended to remove any doubt as to the identity of the אֲשֶׁר עִירָוּ with the הַהָרִים 25
 אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים in v. 8.
 V. 11^b, אִל כַּאֲשֶׁר כָּתוּב בְּסֵפֶר אֲשֶׁר שְׁלַחַה אֵלֵיהֶם, is an awkward repetition from כַּאֲשֶׁר 25
 שְׁלַחַה אֵלֵיהֶם; it is an explanatory gloss intended to call attention to the fact that וְהַשְׁלַחַה הַסֵּפֶר (v. 8) is here referred to.
- (12) אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים is a grammatical blunder, which one would not expect to find here, since ו is properly construed in v. 13. Perhaps it is due to a thoughtless copyist who was misled by וְהַשְׁלַחַה וְהַשְׁלַחַה in v. 9. 30
- (13) אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים. In the first place, there can be no doubt that אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים is a specification of the object of וְיִשְׁרָאֵל, which, beside the suffix, is impossible;* and that אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים is a similar specification of the subject. Both v. 10 and the brevity of the account in v. 13 are against the genuineness of הָעֵם 30
 נִגַּד.
- (15) אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים and the second אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים right; they are scribal expansions 35
 and at variance with the brevity of the narrative. Θ has πρὸς Αχαιβ instead of the second אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים, the object of the verb being specified, instead of the subject as in Α.
- (16) The second אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים in Α is a specification of the subject which mars the conciseness of the sentence, and is omitted in some MSS of Θ. 40
 This verse is however disfigured in Θ by the insertion after 16^a of the words καὶ διέβηεν τὰ ἕρμια αὐτοῦ καὶ περιβάλετο σῦκκον, which an unthinking copyist or glossator copied from v. 27^a. The connection with v. 16^b is made by the words καὶ ἐγένετο μετὰ ταῦτα. In addition to this, Θ^v has the scribal expansion ὁ Ἰσραηλιτῆς after נִגַּד in v. 16^a. 45
- (18) אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים (50, 100, ΘC²) is meaningless. In our narrative the expression אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים (cf. v. 1; 2, 1, 3) is used; and in the historical narratives, אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים; in v. 18 an editor has attempted to harmonize. Cf. 2, 1, 3 Θ^v ταῖς ἀγγέλοις Ἰσραὴλ βασιλεύς Ἰσραὴλ ἐν Σαμαρείᾳ = Α אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים.
- (19) The second אִל אֲשֶׁר בְּעִירָוּ הַהָרִים at the beginning of v. 19^b is omitted in ΘC. Θ 50
 has instead διὰ τοῦτο. Although the reading of Α is possible, it is more prob-

* [Cf. Crit. Notes on Leviticus, p. 29, l. 6. — P. 11.]

21 had been received into the text, the words οὐκ ἦν ὡς dropped out through *homoteleuton*. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 25 we should cancel the 2 prefixed to אהב אהב and translate *But it was not Ahab who was ready* to do evil, inasmuch as his wife led him astray*. He considers this to be the marginal gloss of a *rara avis in terris*, a thinking reader who wanted to call
5 attention to the fact that we find here some discrepancies (Ahab was not responsible for the death of Naboth; cf. BENZ.). The following verse is taken by WINCKLER to be a subsequent corrective gloss by another hand. — P. II.] WINCKLER canceling 2 and KLOST. taking Jehoram to be the subject of היה spoil the meaning of this verse. 10

The pointing of אהב אהב instead of אהב אהב has no warrant.

(27) V. 27 is read in G in a form which departs very much from A owing to the interspersed of a number of elements derived from v. 29 of A. The text of A is here decidedly preferable.

Instead of A היה בשבע אחאב את הדברים האלה which are wanting in G, this 15 Version reads, καὶ ὑπὲρ τοῦ λόγου ὡς κατενόγη Αχααβ ἀπὸ προσώπου τοῦ Κυρίου, καὶ ἐπορεύετο κλαίων. The last three words are a *quid pro quo* for אהב אהב at the end of the verse. But the preceding clause corresponds to יען כי נבנה לפני, v. 29, which is now wanting in the Septuagintal version of that verse. These two clauses are followed in G by an accurate rendering of A ויקרע בגדיו וישם שק 20 על בשרו ויצב על בשרו ויצב. Then there is an addition which reads in G: ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἧ ἐπάταξεν Ναβουθαὶ τὸν Ἰσραηλίτην, in G: ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἧ ἐπάταξεν Ἰεζαβελ Ναβουθαὶ τὸν Ἰεζραηλίτην καὶ τὸν υἱὸν αὐτοῦ. This addition presupposes the addition in v. 16 (in the form in which we find it in G), also 2, 9, 26. It must have been translated from a Hebrew original as is evident from τὸν υἱὸν οὗτου = בן. 25 adds at the end καὶ ἐπορεύθη which is a repetition of יהלך without אהב.

As to A היה אהב, the adverb is unintelligible even to the Ancient Versions. G (see above, l. 17) substituted κλαίων for אהב, while G, following a different tradition, interpreted: אהב; *barefoot*, حافي الرجلين (G היה אהב); cf. Is. 20, 2). Both renderings are nothing but guesses. The adverb אהב 30 is strongly supported by Gen. 33, 14 and Is. 8, 6 that we must refrain from any emendation whatsoever. KLOST.'s conjecture יהלך אהב is without any foundation. We might perhaps raise the question whether we should read אהב.

[GILS-BUHL¹³ suggests אהב. In Hos. 11, 4 אהב is apocopated impf. Hif. of אהב; in Is. 8, 6 we have אהב (G ἡσυχῆ), and in Gen. 33, 14 אהב (G κατὰ σχολήν); also 35 in 2 S 18, 5 (G φιλῶσθε) and Job 15, 11 we find אהב; so we may derive all these forms from אהב cf. Ges.²⁷ § 72, π), and אהב, or perhaps אהב (cf. above, p. 161, l. 45), would be equivalent to אהב Ruth 3, 7 (G κρυφῆ); 1 S 18, 22 (G ἄθροα); 24, 5 (G λαθραῖως). A אהב Is. 19, 3 (G ἀπάλματα is nothing but a guess may be miswriting for אהב (see above, l. 31; cf. אהב *accul practices* (G φαρμακία) 40 Ex. 7, 22; 8, 3, 14 and אהב Ex. 7, 11. The ideas of going *stealthily* and going *softly* (gently, slowly) are intimately connected; ἡσυχῆ (cf. above, l. 35) means not only *softly*, *gently* but also *secretly*, *privately*; cf. Thuc. 8, 69 and ἄθροα (cf. above, l. 33) Il. 19, 165. The meaning of אהב is, He went about stealthily, i. e., he was so ashamed of himself that he did not want to be seen by any one; 45 he did not dare to show himself. It is impossible to derive אהב from אהב; this verb is a synonym of אהב and אהב. — P. II.]

(28) A היה דבר יהוה אל אליהו התשבתי לאמר 6, with considerable scribal expansion, καὶ (G) ἐγένετο βῆμα Κυρίου ἐν χειρὶ (G + του) δούλου αὐτοῦ Ηλίου περὶ Αχααβ καὶ εἶπεν Κύριος. For G ἐν χειρὶ = A אהב cf. note on 16, 1 p. 143, l. 52. 50

* [For אהב (i. e. الخدع = مكر; ختل) cf. Assyr. *u amkur* (DELITZSCH, HW 465^a; for 2 see below, p. 213, l. 51. — P. II.]

21

able that **ורברת אליו לאמר** was repeated from v. 19^a and that, in consequence, a **לֵן** was omitted. Furthermore we must probably, with OORT, cancel the second **בה אמר יהוה**. We have here a vertical dittography (*cf.* above, p. 85, l. 30) of a passage of six words. Τάδε λέγει Κύριος ἄ ^{671.106} ὧ, apparently also ὧ†.

במקום אשר אֵל; but ὧ ἐν παντί τόπω ὧ, a foolish scribal expansion caused by 5 the addition made in ὧ at the end of the verse (*cf.* below, l. 18).

אֵל ילקו הכלבים; so, too, ὧ; but ὧ ἔλιξαν αἱ (ἄλ οι) ὕες καὶ οἱ κύνες, expansion by a later hand thinking that the heretic Ahab was treated too well in **אֵל**. [The ὕες, however, are referred to only in connection with the blood of Naboth, not in connection with the blood of Ahab. It is true that ὧ^A reads, Ἐν παντί τόπω 10 ὧ ἔλιξαν οἱ κύνες καὶ αἱ ὕες τὸ αἷμα Ναβουθαι, ἐκεῖ λίξουσιν τὸ αἷμά σου (*cf.* **אֵל** in *loco hoc, quo linxerunt canes sanguinem Naboth, lambent quoque sanguinem tuum*), but ὧ^V has Ἐν παντί τόπω ὧ ἔλιξαν (ἄλ ἔλειξαν) αἱ (ἄλ οι) ὕες καὶ οἱ κύνες τὸ αἷμα Ναβουθαι, ἐκεῖ λίξουσιν (ἄλ λείξουσιν) οἱ κύνες τὸ αἷμά σου. ὧ^V αἱ ὕες may represent the original reading, and καὶ οἱ κύνες may be a subse- 15 quent correction from **אֵל**, while **אֵל הכלבים** is perhaps a milder substitute for **ההוריים**. For the doublet αἱ ὕες καὶ οἱ κύνες *cf.* below, p. 184, l. 26. — P. H.]

At the end ὧ + (ἀλλὰ) καὶ αἱ πόρνοι λούσονται ἐν τῷ αἵματί σου, which is derived from 22, 38. This addition entirely destroys the point of the oracle, and the significance of the emphatic **אֵל אהה נם** at the end of the verse is thus lost. 20

(20) ὧ adds at the end of the verse παροργίσαι αὐτόν, which is taken from v. 22^b; a similar scribal expansion is ὧ + μάτην before **ההמקרך**. This latter word is translated πέπρασαι in ὧ, as if it were **ההמקרת**, the clause beginning with **ען** having been erroneously taken to be dependent on **מצאתי**, whereas it gives the reason for the threats in vv. 21 f. and, like v. 21, is by a different author. 25

(21) **אֵל מבי** is the old spelling due in this case to haplography of the **א** (**מביאליך** for **מביאאליך**); *cf.* STADE, § 23^b, A and above, p. 82, l. 17. The Qrê requires the later spelling **מביא**. Haplography, of course, was not possible in this case as long as the following **עליך** was not miswritten **אליך**. [*Cf.* above, p. 136, l. 53.]

For **אֵל** **מִשְׁתֵּן בְּקִיר** (14, 10; 16, 11; 2, 9, 8; 1 S 25, 22. 34), which seems to denote 30 *a little boy* (contrast ZA 16, 241), it would perhaps be better to point **מִשְׁתֵּן בְּקִיר**.

For **אֵל עַנּוּר וְעוּב** (14, 10; 2, 9, 8; 14, 26; Deut. 32, 36, see DRIVER *ad loc.*) *i. e.*, 'fellow-tribesman and stranger' (contrast **עַר וְעֵנָה** = **واعناء واعناء** *strangers and fellow-tribesmen*, Mal. 2, 12; see ZA 16, 250) *cf.* **البدو من غان ومطلق** *ya²-l-badyu min-'ani' ya-muṭṭlaq* in the poems of Mutalammis, ed. VOLLERS, 15, 4 35 (*Beitr. z. Assyr.* 5, 222) and Crit. Notes on Psalms, p. 91, l. 15; contrast Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 68, l. 51. — P. H.]

(22) For **אֵל** **עַל הַכְּעַס** read **עַל הַכְּעַס**. *Cf.* above, p. 151, l. 30.

(23) **אֵל** **יִאכְלוּ אֶת אִיבּוֹל**; so, too, ὧ; but ὧ καταφύγονται αὐτήν, probably the original 40 reading.

אֵל **בְּחַל**, ὧ ἐν τῷ προτειχίσματι. But Jezreel was not a fortress, and the event here prophesied took place, according to 2, 9, 10. 36 f., **בְּחַלֵּק יוֹרְעָאֵל**, which is to be restored here following **בְּחַלֵּק יוֹרְעָאֵל**, § **בְּחַלֵּק יוֹרְעָאֵל**.

(24) **וְהִמָּת**; but ὧ καὶ τὸν τεθνηκότα αὐτοῦ (ὧ²⁴⁵ αὐτῷ), § **וְהִמָּת**, CP **וְהִמָּת** ליה, 45 **וְהִמָּת**, but ἄλ **וְהִמָּת**, without **ליה**, as in **אֵל** 16, 4. OORT inserts **לו** in the text; but both **אֵל** and ὧ omit **לו** in 14, 11. It is true that ὧ^S read it there as well as in the present passage. Since it may be omitted without obscuring the meaning of the phrase, it is safer not to alter **אֵל**. It must, of course, be admitted that so short a word might drop out; yet it is strange that this should have happened in two passages separated from each other by several chapters. 50

(25) **אֵל** **פֶּלְחָן** οὐκ ἦν ὡς **Αχααβ**, ὧ^V **πλήν** ματαίως **Αχααβ**, **ματαίως** = **קֶךְ** being a versional doublet of **πλήν** = **קֶךְ**. Owing to the incorporation of the doublet **ματαίως**, or after it

- 22 אַל פָּאָתוֹ (2 Chr. 18,6 פֶּאָתוֹ) is the well-known mistake for פֶּאָתוֹ, to which the consonants in v. 8 point. Cf. above, p. 161, l. 16 and below, p. 215, l. 48.
- (8) אַל עָרַד אֶשׁ; cf. note on v. 7. On the other hand, אַל repeats here $\omega\delta\epsilon = \text{פֶּ}$ following v. 7.
אַל פֶּאָתוֹ, point פֶּאָתוֹ, cf. above, l. 1. 5
- אַל רַע כִּי אִם רַע אִשׁ; so, too, אַל רַע אִשׁ; but 2 Chr. 18,7, with scribal expansions and variations, אִשׁ לְרַעָה; contrast 2 Chr. 18,17 and cf. note on v. 18.
אַל וַיֹּאמֶר יְהוֹשָׁפָט; אֶשׁ, with scribal expansion, καὶ εἶπεν ἰωσαφάτ βασιλεὺς ἰουδα.
- (10) אַל בְּנֵינָם is meaningless, and is probably a corrected word which has remained in the text alongside of the correction בְּנֵיהֶם. (cf. below, p. 194, l. 20, BLEEKER⁴ 249, n. 2, 10 and above, p. 100, l. 6, also Crit. Notes on Ezekiel, p. 74, l. 30), unless it is due to dittography. The parallel passage 2 Chr. 18,9 gets over the difficulty by repeating אֶשׁ before יוֹשִׁיָעִים. בְּנֵינָם אֶשׁ, בְּנֵינָם אֶשׁ, ἐνοπλοί, אֶשׁ⁹⁴⁻⁹³⁻²⁴⁵ ἐν ὄπλοις render אַל מַלְבָּשִׁים בְּנֵיהֶם. The term בְּנֵיהֶם is used of royal apparel and armor as in v. 33: Ezr. 3,10 calls the priests appearing with their vestments simply אֶשׁ. The 15 emendations of THENIUS, (בְּנֵיהֶם קָרְדִים), KITTTEL (בְּנֵי כְבוֹדֶם), KAMPHI (בְּנֵי אֲרֵנָסִים) are not supported either by tradition or by the situation depicted. אֶשׁ וַיְהִינָם אֲדָרָא אֶשׁ [for אֶשׁ, BURNEY] אֶשׁ, are nothing but guesses. [אֶשׁ ἐνοπλοί or ἐν ὄπλοις (cf. above, l. 13) would seem to be correct. The Arabic verb جرن means not only to grind corn but also to grind, to polish; it is used 20 of polished armor. Assyr. gurnu denotes some kind of coat (see MUSS-ARNOLT'S Assyr. Dict., p. 232), so that גַּרְנָן may mean a polished coat of mail, polished armor. אַל בְּנֵיהֶם אֶשׁ before בְּנֵינָם is probably nothing but an explanatory gloss (אֶשׁ ἐνοπλοί = אַל מַלְבָּשִׁים בְּנֵינָם; contrast above, l. 13), and אַל יוֹשִׁיָעִים 2 Chr. 18,9 is an additional insertion. Cf. below, l. 50 and p. 173, l. 11. BENZ. suggests בְּנֵי 25 אֶשׁ, but אַל מַלְבָּשִׁים בְּנֵינָם is preferable. — P. H.] In the present narrative and throughout OT (apart from Esth. 6,8 which proves nothing for the period when Hebrew was a living language) אֶשׁ is construed with the accusative of the garment (cf. v. 30 אֶשׁ בְּנֵינָם). Therefore we cannot cancel אַל בְּנֵיהֶם and explain אַל בְּנֵינָם as the garment which the kings wore. [Also in Assyrian, אֶשׁ is construed 30 with the accusative (cf. DELITZSCH, HW 371^b and especially KB 2, 106, l. 55; so, too, in Arabic, Syriac, and Geez (cf. HAUPT, Cant., p. 64 = Hebraica 19, 10); but, in the first place, لبس الثوب labisa eth thayba = استتر به, and then we may supply a comma between אַל מַלְבָּשִׁים בְּנֵינָם (cf. Ezr. 3,10 מַלְבָּשִׁים בְּנֵיהֶם cited above l. 15); so we may render אַל מַלְבָּשִׁים בְּנֵינָם by comparision, in polished armor. 35 Cf. also p. 173, l. 30 and p. 221, l. 47. — P. H.] For אַל פָּתַח שַׁעַר (so, too, אֶשׁ אֶשׁ has ἐν ταῖς πύλαις, אֶשׁ ἐν ταῖς πύλαισιν, אֶשׁ¹⁴⁻⁷¹ 74-106, 120, 134, 144, 230, 242 ἐπὶ ταῖς πύλαις — all inaccurate. אֶשׁ ἐν ὄψω πύλης gives an emendation, אֶשׁ¹⁴ ἐν ἄλω πύλης is a correction from אַל.
- (12) אַל הַיְצִיָּה; so, too, אֶשׁ אֶשׁ, wrongly, καὶ ἐθόδησεν = הַיְצִיָּה. 40 Instead of אַל בֵּית הַפֶּלֶךְ אֶשׁ has εἰς χεῖράς σου καὶ τὸν βασιλέα Συρίας. This is an embellishing addition, and it is inconceivable how the reading of אַל could have arisen from that of אֶשׁ. That אַל has the original reading is evident if only from the fact that the point of the narrative is the suspicious unanimity of the prophets. The prediction must therefore have been identical with the statement 45 made in vv. 6, 15; cf. also 2 Chr. 18,5. The rendering in אֶשׁ it may be supposed is derived from a reading בֵּית הַפֶּלֶךְ with addition of the suffix and intended as vocative, not as accusative. אֶשׁ אֶשׁ אֶשׁ אֶשׁ in vv. 6, 12, and אֶשׁ אֶשׁ אֶשׁ אֶשׁ in v. 15 presupposes this reading. But when the הפֶּלֶךְ came to be understood as accusative, the explanatory genitive אֶשׁ was 50 added.

Concerning אַל אֶשׁ, cf. note on v. 3.

- (13) אַל מִיָּהוּא but 2 Chr. 18,12 מִיָּהוּא.

- 21 (29) אֱלֹהִים יֵעָן כִּי נִבְנַע מִפְּנֵי אֱלֹהִים, where they were probably omitted on account of the *homoteleuton*. Nor can אֱלֹהִים בִּיתוֹ עַל, also אֱלֹהִים, be dispensed with at the end of the verse.
The negligent spelling of the K^cthib אֲבִי is replaced in the Q^crê by the regular אֲבִי; cf. above, p. 166, l. 27.
אֱלֹהִים בִּימֵי; so, too, אֱלֹהִים; אֱלֹהִים καὶ ἐν ταῖς ἡμέραις is not well translated; אֱלֹהִים ἄλλ' ἐν ταῖς ἡμέραις is inaccurate but hits the sense. 5
- 22 (1) אֱלֹהִים וַיִּשְׁבוּ; so, too, אֱלֹהִים; but אֱלֹהִים καὶ ἐκάθισεν, rightly; the subject is Ahab. This verse is the sequel of 20,34 (cf. above, p. 164, ll. 20.40). 10
- (2) אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; אֱלֹהִים, with scribal expansion, πρὸς Ἀχαιῶν βασιλέα Ἰσραὴλ, אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים.
- (3) אֱלֹהִים רַחֵם, אֱלֹהִים Πρειμμαθ, אֱלֹהִים Ραμαθ, אֱלֹהִים אֱלֹהִים. The fact that it alternates with אֱלֹהִים רַחֵם proves that it should be pronounced אֱלֹהִים רַחֵם; cf. SIEGFR.-STADE s. v. and above, p. 77, l. 45. It is pointed as a plural in אֱלֹהִים in order to remove the tinge of 15 idolatry from the name, associated, as it was, with worship on high-places. Cf. the אֱלֹהִים Gen. 18,1 with אֱלֹהִים ib. v. 4.
[For אֱלֹהִים אֱלֹהִים מִקְּדָשׁ מִקְּדָשׁ מִקְּדָשׁ cf. Crit. Notes on Judges, p. 62, l. 34. — P. H.]
- (4) אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר; but אֱלֹהִים, making the subject more explicit, καὶ εἶπεν (אֱלֹהִים ὁ) βασιλεὺς Ἰσραὴλ. 20
אֱלֹהִים אֱלֹהִים; אֱלֹהִים μεθ' ἡμῶν, but this does not presuppose a different Heb. text.
אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים; אֱלֹהִים, rightly; cf. note on v. 7.
- (5) אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁפָּט אֱלֹהִים; so, too, אֱלֹהִים; אֱלֹהִים; καὶ εἶπεν Ἰωσαφατ βασιλεὺς Ἰουδα πρὸς βασιλέα Ἰσραὴλ, אֱלֹהִים καὶ εἶπεν Ἰωσαφατ βασιλεὺς Ἰουδα πρὸς Ἀχαιῶν βασιλέα Ἰσραὴλ exhibit scribal expansions. 25
אֱלֹהִים דַּרְשָׁנָה; so, too, אֱלֹהִים; אֱלֹהִים ἐπερωτήσατε δὴ = אֱלֹהִים דַּרְשָׁנָה is wrong; אֱלֹהִים ἐπερωτήσωμεν δὴ harmonizes; cf. v. 7.
אֱלֹהִים אֱלֹהִים דַּרְבָּר in accordance with the usage of this passage. 2 Chr. 18,4 repeats דַּרְבָּר.
- (6) אֱלֹהִים הַנְּבִיאִים; אֱלֹהִים, with scribal expansion, πάντας τοὺς προφήτας. 30
Instead of אֱלֹהִים וַיִּתֵּן אֱלֹהִים has καὶ διδοὺς δώσει, אֱלֹהִים ὅτι διδοὺς δώσει, and read therefore in the Heb. text: וַיִּתֵּן, or, since καὶ may be a correction after אֱלֹהִים, כִּי נָתַן וַיִּתֵּן. The reading of אֱלֹהִים is to be preferred as the simpler one. Also in 2 Chr. 18,5 we find simply וַיִּתֵּן הַמֶּלֶךְ בִּיד הַאֱלֹהִים, without וַיִּתֵּן. It is true that this prediction might have been divested in אֱלֹהִים, for dogmatic purposes, of its hyperpositiveness, 35 and וַיִּתֵּן in vv. 12.15 might be adduced in favor of the conjecture that אֱלֹהִים וַיִּתֵּן was shortened from וַיִּתֵּן וַיִּתֵּן. But אֱלֹהִים וַיִּתֵּן in vv. 12.15 really decides in favor of the simple וַיִּתֵּן instead of וַיִּתֵּן וַיִּתֵּן in v. 6. None but a clumsy writer would express the prediction the first time more positively than it is expressed in the subsequent passages. Consequently we cannot consider, with KLOST., וַיִּתֵּן וַיִּתֵּן to be 40 the original reading; nor can we read, with OORT, וַיִּתֵּן וַיִּתֵּן. For אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים cf. note on v. 12.
For אֱלֹהִים רַחֵם see note on v. 3.
- אֱלֹהִים אֱלֹהִים is a Q^crê of יהוה taken up into the K^cthib which read originally יהוה. Cf. above, p. 73, l. 13. אֱלֹהִים, Κύριος, אֱלֹהִים, אֱלֹהִים, אֱלֹהִים, 29 codd. of KENN. יהוה, 45 2 Chr. 18,5 האֱלֹהִים.
- (7) אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁפָּט; so, too, אֱלֹהִים; also 2 Chr. 18,6. אֱלֹהִים supplies here πρὸς (τὸν) βασιλέα Ἰσραὴλ as in אֱלֹהִים v. 4.
אֱלֹהִים אֱלֹהִים both here and in v. 8. This omission was intentional: the 400 prophets are thus divested of the distinction of being prophets of Ἰησοῦς. It is character- 50 istic of אֱלֹהִים that we find there οὐκ ἐτί in the present verse, and ἐτί in v. 8.
אֱלֹהִים דַּרְשָׁנָה; אֱלֹהִים supplies the object τὸν Κύριον, probably from v. 8 where we find it also in אֱלֹהִים.

22

with Chron., להן, especially as צאן is feminine by signification (like *غتم*, *أبل*, &c.); cf. ALBRECHT, ZAT 15, 316.

אֱלֹהִים לא אֲדַגִּים לֵאלֹהֵי כָּא was misunderstood by G (GV οὐ Κύριος τούτοις θεός, GL εἰ κυρίως αὐτοὶ πρὸς θεόν). [G may have read וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא אֲדַגִּים לֵאלֹהֵי כָּא. This clause, however, seems to be an explanatory gloss to the preceding hemistich, 5
בְּצֵאן (אֲשֶׁר) אֵינְדִלְהֵם רֵעָה. Omission of אֲשֶׁר would improve the rhythm; in the same way אֱלֹהִים בְּשֵׁלוֹם (cf. v. 28) had better be canceled at the end of the verse (cf. before אֵישׁ אֲלֵעִירוּ וְאֵישׁ אֲלֵאֲרָצוֹ = יֹשְׁבֵי אֵישׁ לְבֵיתוֹ cannot be dispensed with. I would therefore prefer to arrange the text as follows:—

	רֵאִיתִי אֲתִכֵּל יִשְׂרָאֵל	10
	נֹצְעִים יַעֲזֹב הַהָרִים	
—	כְּצֵאן אֵינְדִלְהֵם רֵעָה	—
	וַיֹּאמֶר יְהוָה לֹא אֲדַגִּים לֵאלֹהֵי כָּא	(ב) אֲשֶׁר

For אֱלֹהִים instead of להן see above, p. 83, l. 35; p. 94, l. 48; p. 95, ll. 32, 51; p. 121, l. 49 and cf. HAUPT, Cant., p. 60 (*Hebraica* 19, 6) crit. note on Cant. 8, 4; for the metrical questions see *op. cit.*, p. 19 (*Hebr.* 18, 209). — P. 11.] 15

(18) אֱלֹהִים הַשָּׁמַיִם, אֵל יְהוֹשָׁפָאֵת, אֵל יְהוֹשָׁפָאֵת, πρὸς Ἰωσάφατ βασιλέα Ἰουδα.

אֱלֹהִים, cacography for אֵל; cf. above, p. 152, l. 19.

אֱלֹהִים as in v. 8; so, too, G and 2 Chr. 18, 17; but G οὗτός μοι. We cannot find out whether the text of אֱלֹהִים here has been conformed to v. 8, or whether it has been freely translated by G. 20

(19) G translates אֱלֹהִים οὐχ οὕτως here as elsewhere, cf. 2, 1, 4, 16. The emendation אֱלֹהִים in seeming accordance with G is not admissible. We must bear in mind also that the equivalent of אֱלֹהִים לִבְנֵי אֱלֹהִים in G is not only οὐχ οὕτως, but that this is followed by οὐκ ἐγώ, and that οὐχ οὕτως is repeated in G after אֱלֹהִים יְהוָה. It looks as though the text of אֱלֹהִים, which is attested by S and 2 Chr. 18, 17, was intention- 25
ally altered in G.

אֱלֹהִים שָׁמַיִם; so, too, G and 2 Chr. 18, 18, שָׁמַיִם with reference to Jehoshaphat; cf. note on v. 15 (p. 170, l. 24).

אֱלֹהִים יְהוָה; so, too, G and 2 Chr. 18, 18; but GV θεὸν Ἰσραηλ, which is an abridgement of the scribal expansion found in GL Κύριον τὸν θεὸν Ἰσραηλ. 30

אֱלֹהִים עָמְרוּ עַל יַמִּינוּ וּשְׂמָאלוֹ, transformed in 2 Chr. 18, 18 to עָמְרוּ עַל יַמִּינוּ וּשְׂמָאלוֹ. [Cf. Is. 6, 2, שְׂרָפִים עָמְרוּ סָבִיב לוֹ, i. e., Seraphim hovered about him. — P. 11.]

(20) אֱלֹהִים יְהוָה אֱלֹהִים; GL ὁ Κύριος, but it can hardly be dispensed with.

אֱלֹהִים אֲחָאָב; so, too, G and 2 Chr. 18, 19, אֱלֹהִים τὸν Ἀχααβ βασιλέα Ἰσραηλ. Also 2 Chr. 18, 19 has this scribal expansion אֱלֹהִים מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, but it should not be inserted in 35
the text, with KLOST. and OORT.

אֱלֹהִים וַיַּעַל וַיַּפֵּל בְּרַמֶּת גִּלְעָד; so, too, GV and 2 Chr. 18, 19. GL καὶ ἀναβήσεται εἰς P. Γ. καὶ πεσέεται ἐκεῖ smooths the text.

אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר וְהָיָה בְּכַהֵן אֲמָר וְהָיָה בְּכַהֵן אֲמָר; so, too, G; but G καὶ εἶπεν οὗτος οὕτως καὶ οὗτος οὕτως, omitting אֱלֹהִים אֲמָר and reading for אֱלֹהִים בְּכַהֵן 1° and 2°, כַּהֵן or בְּכַהֵן as in 2 Chr. 40
18, 19. Either כַּהֵן or בְּכַהֵן must be inserted in our passage. In the present verse the question is, who is to entice Ahab to march against Ramoth-gilead, not how he is to be enticed. אֱלֹהִים בְּכַהֵן was miswritten for כַּהֵן under the influence of אֱלֹהִים
בְּכַהֵן at the end of the following verse. While 2 Chr. 18, 19 has preserved the original reading in בְּכַהֵן, the text has been corrupted there by אֲמָר being inserted 45
also after וְהָיָה 1°.

At the end of this verse GL + καὶ εἶπεν Οὐ δυνήσῃ, καὶ εἶπεν Ἐν σοί. This addition (which has also crept into the text of 2 Chr. 18, 19 in certain codd. of G; cf. FIJLAD *ad loc.*) is entirely unsuitable in the present passage. No individual figure of the host of heaven has stepped forward so far, and the means employ- 50
ed is entirely different. The addition is derived from v. 22.

(21) The expression הָרוּחַ in אֱלֹהִים וַיִּצְאֵהוּ הָרוּחַ וַיַּעֲמֵד requires some notice:—(a) רוּחַ with the article (but ARV a spirit), whereas the spirit is neither known already nor has

- 22 **א** שר העיר; so, too, **טל** **ט**; **ט** τὸν βασιλέα τῆς πόλεως is an oversight.
- (27) **א** כה אשר המלך **ט**; but as **ט** misunderstood v. 26, this has no weight. **א** שימו את זה 2 Chr. 18,26 omits the *nota accusativi*. **ט** θεῖσθαι τουτον (ἐν φυλακῆ) as well as εσθίειν αὐτόν for **א** האכלתו are merely free renderings of **א**. A typical case of scribal expansion is exhibited by **ט** καὶ ἐσθίετω ἄρτον θλίψεως 5 καὶ πινέτω ὕδωρ θλίψεως and **ט** אכלו את הארץ וישבו על הארץ וישבו על הארץ. [For לחץ וימים לחץ see *Beitr. z. Assyrl.*, 4, 584, l. 20; *Gls.*²⁷ § 113, c, footnote 1. **א** יין הקקח Cant. 8,2 must be pointed יין; see *HAUPT ad loc.* (*Hebraica* 19,6). לחץ may be explained as adverbial accusative, but the original text was perhaps simply לחץ לחץ והאכלתו לחץ (where לחץ is *nomen regens*), 10 and וימים may be a secondary scribal expansion, and לחץ 2° a tertiary gloss; cf. below, l. 50. — P. 11.]
- א** עד באי **ט** חסד, **ט** עד מיהאי **ט**; but **ט** ἕως του ἐπιστρέψαι με, 2 Chr. עד שובי **א** must not be altered. **ט** and 2 Chr. conform the text to v. 28^a.
- (28) V. 28^b, **ט**, is a gloss added by a reader who confounded Micaiah ben-Imlah 15 with the writing prophet Micah, and who wished to make it appear that Micaiah was the author of that prophecy also which we read in Mic. 1,2 ff.
- (29) After **א** מלך יהודה **ט** has the scribal expansion μετ' αὐτοῦ.
- א** רמת נלעד; 2 Chr. 18,28 has the smoother construction רמת נלעד אל.
- (30) **ט** has after **א** יהושפט the scribal expansion βασιλέα louδα, cf. v. 32. 20 **א** alone and because Ahab alone disguises himself, but **ט** συγκαλύψομαι καὶ εἰσελεύσομαι (**ט** אכלו את הארץ וישבו על הארץ וישבו על הארץ) suits the context perfectly. [ARV follow here the reading of **ט** **ט**; AV^M when he was to disguise himself, and enter into the battle. **א** יהושפט ויבא **ט** cannot be explained as inf. absol. (*Gls.*²⁷ § 113 dd); contrast *BURNEY ad loc.* and above, p. 132, l. 2. — P. 11.]
- א** בנדרך (**ט** לבושך **ט** לבושך) is probably to be preferred to **ט** τὸν ἰατισμόν μου. No mention is made of Jehoshaphat having disguised himself; and the fact that he was attacked is explained by his being the only person in the Israelite army, since Ahab had disguised himself, who was conspicuous by his wearing royal 30 armor. And according to v. 32 the Arameans only conjecture that he is the King of Israel.
- א** ויבוא; so, too, **טל** **ט**; but 2 Chr. ויבאו which is wrong as is evident from the context.
- (31) **א** שלשים ושנים comes in awkwardly, and although **ט** has it, it is omitted in 2 Chr. 18,30; it is a gloss taken from 20,1.16 and combined by a reader 35 with 20,24.
- א** את קצין ואת הנדול **ט**; so, too, **ט**; but 2 Chr. 18,30 את קצין ואת הנדול.
- (32) **א** יהושפט **ט**, with scribal expansion, τὸν ἰωσαφάτ βασιλέα louδα; cf. v. 30. **א** ויכרו עליו **ט** ויכרו עליו; but **ט** καὶ ἐκύκλωσαν αὐτόν, 2 Chr. 18,31 ויכרו עליו **א**. **א** ויכרו agrees better with להקחם; but עליו is possibly a mere 40 transcriptional error for אליו. For the reading אליו cf. 2 S 6,10 להסיר אליו, and for ויכרו אליו cf. 2,3,25; 8,21; 2 S 18,15 (also 5,23, since we must emend סב for **א** הסב) cf. *Stade*, *ZAT* 21, 338.
- In 2 Chr. 18,31 a reader who did not understand that the clause **א** יהושפט referred to the Judaic war-cry of Jehoshaphat cf. *GOLDZWIHER, Muhammed.* 45 *Studien* 1,60ff. has added ויהוה קרבו. **ט** καὶ Κύριος ἔσωσεν αὐτόν) has this addition in the present passage. In 2 Chr. 18,31 we have a further addition ויסיקם אלהים ממני. This was appended by another glossator who was not satisfied with the preceding gloss ויהוה קרבו. The difference in the divine names shows that this second gloss is by a different hand; cf. above, p. 169, l. 25. — P. 11. 50
- (33) **א** כי לא מלך ישראל הוא **ט**; so, too, **ט**. **ט** כי לא מלך ישראל; substitutes a verbal clause; so, too, 2 Chr. 18,32 כי לא היה מלך ישראל), but this change is gratuitous.
- (34) **א** הכבקים may denote the metal plates (or scales, קשקשים 1 S 17,5) covering

- it been mentioned before. — (b) the fact that this spirit wishes to be רוח שקר; — (c) the masculine form of the verbs, whereas רוח is feminine in all passages of OT that are certain. Probably הרוח is a correction for השטן. Among the host of heaven there is but one personage that would respond to this call. This evil spirit appears here among בני האלהים just as in the prologue to the Book of Job. Nor is it impossible that another celestial being was named here. Or the original reading may have been simply אהה. אהה הרוח looks like a marginal gloss which has crept into the text, or like a subsequent insertion to fill up a lacuna in the text.
- [הרוח for השטן may be euphemism, cf. GRIMM, *Euphemistic Liturgical Appendixes in OT* (Baltimore, 1901) p. 4. הרוח is certainly not the *Spirit of Prophecy* (so CHEYNE and DRIVER in the *Variorum Reference Bible*, BENZ., KITTEL). As to הרוח being construed as masculine, it might be well to note that Arabic روح is always feminine, but when it denotes a celestial being it is always masculine; cf. WRIGHT-DE GOEJE³, 1, p. 182, B. The passages 8, 10, 5; Num. 5, 14, Josh. 5, 1 (cited by KITTEL) do not establish the masculine gender of רוח; cf. above, p. 115, l. 36. For the article in הרוח, cf. p. 133, l. 41. — P. H.]
- (23) וְהוּא; so, too, 5C³; כל נביאך אלה; כל, 2 Chr. 18, 22, and this omission is probably correct. Alongside of אלה the prefixed כל is superfluous; it seems to have been added in accordance with v. 22. On the other hand, in 6L, אלה, crept from v. 23 into v. 22.
- (24) After 2 Chr. 18, 23 has הררך, which is clearer, but for this very reason probably of secondary origin.
- The masculine form עבר leads us to suspect that רוח is interpolated; cf. 18, 12; 2, 2, 16. [Contrast above, l. 14. — P. H.]
- According to v. 23 JHVH Himself speaks through Micaiah. 6 ποιον πνεῦμα Κυρίου τὸ λαλήσαν ἐν σοί is a skilful harmonizing of the text with the interpolation vv. 19-22, although ἐν σοί may possibly be genuine. 6L ποιον πνεῦμα Κυρίου ἀπέστη ἀπ' ἑμοῦ τοῦ λαλήσαι ἐν σοί is corrected in accordance with 6H. Instead of 6H איהך = איהך we would rather expect איהך; but the latter reading is not necessary.
- (25) להקבה, cacography; cf. STADE, § 143, c, n. I (p. 111); 2 Chr. 18, 24 gives the correct spelling להקבה. [Cf. below, p. 184, l. 20; p. 205, l. 21; p. 213, l. 20. — P. H.]
- (26) The person addressed is the eunuch. No one but the eunuch who had brought Micaiah (v. 9) could be told by the King to take him back. The following verse shows that Micaiah had not been in the custody of Amon and Joash or in prison; consequently he cannot, properly speaking, be led back to them. But the King can tell the eunuch, Take him back again, indicating, in a pregnant elliptic construction, the place where the prophet is to be taken. It would have been more accurate to say, Take him away again and take him to A. שוב means also to go to the appropriate place, so השביהו בית הקלל may convey the idea, Put him in prison, that is the proper place for him, just as our English return may have the special meaning to convey into official custody; cf. ψ 9, 18 ובית מועד לכל-חיו; Job 30, 23 וישבו רשעים לשאולה. ביירעתי מות תשיבני Assy. tûru means not only to take back, but also to take away, viz., to its appropriate place (DELITZSCH, HW 702^b). Cf. below, p. 185, l. 22. — P. H.] 6 is entirely wrong in reading λάβετε (6L συλλαβετε), ἀποστρέψατε, and so is 8 א-א-א-א-א-א-א-א-א-א and 2 Chr. 18, 25 והשיבו, קחו. 2 Chr. 18, 26 has harmonized still more, ואמרם, also 8 א-א-א-א-א, while a fragment of the original text has been preserved in 6V εἶπόν and 6L εἶπέ, v. 27. A message of this kind would naturally be sent by one messenger.
- ואל אמן; so, too, 5C², 2 Chr. and many codd. of 6. 6VL πρὸς Σεμ(μ)ηρ points to a reading אפר. [The initial Σ is due to dittography; cf. above, p. 114, l. 32. — P. H.]

- 22 *cf.* Sennacherib's cuneiform account of the Battle of Halûle (see above, p. 114, l. 25): *lišmūti** *mūr-nisqe šimitti rukubi'a*** *ina dāmešunu gabšūti**** *išlūti†* *Nāriš, ša narkabi taxāzi'a sāpīnat raggi u zenī.‡* *dāmu u paršu*†* *ritmuku mašārus, paḡre qurādešunu kima urḡiti umallā šera*, i. e., the dashing steeds harnessed to my chariot plunged into their (the enemies') profuse blood like a river-god. The wheels of my chariot, that ran over foe and friend, were bespattered with blood and filth; the dead bodies of their warriors filled the field like grass; *cf.* KB 2, 108, ll. 80–84. (BEZOLD's transliteration and translation is incorrect.) Ὁ ἔξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος is the original rendering, while the more exact translation καὶ ἀπεχόνοντο αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος represents a subsequent correction, *cf.* above, p. 158 l. 42; p. 166, l. 18; p. 167, l. 26; p. 174, ll. 41–45. — P. 11.]
- The form *רַגְגִּי* (*cf.* *רַגְגִּי*, *רַגְגִּי*) is exceptional but well attested.
- (36) **א** *הִרְנָה* is open to objection both on account of its never being used elsewhere in the meaning which is presupposed in this passage (*cf.* SIEGFRIED-STADE *s. v.* *הִרְנָה*), and also on account of the masculine form *וַיַּעֲבֵר*. Ὁ has καὶ ἔσθη ὁ στρατοκῆρυξ, reading *הִרְנָה* (*cf.* *הִרְנָה* Prov. 1, 20; 8, 3 = *הִרְנָה* *†*) and *וַיַּעֲבֵר*; the former is possibly correct, but *וַיַּעֲבֵר* is doubtful. *א* *וַיַּעֲבֵר מִן הַמַּחֲנֵה*, *א* *וַיַּעֲבֵר מִן הַמַּחֲנֵה*. Both took **א** *וַיַּעֲבֵר* not as Qal but Hif'il; *א*, as equivalent to *וַיַּעֲבֵר*, while *א* explains it as impersonal. In that case it would be more natural to read *וַיַּעֲבֵר* [Exod. 36, 6; Ezra 10, 7; Neh. 8, 15; *cf.* DRIVER *ad* I S 2, 24. In Assyrian the Piel of *עבר* is used in this way, *ubburu ša amāti*^m (IIW 11^a). For the impersonal construction *cf.* above, p. 69, l. 4; and for the ellipsis of *קול* after *וַיַּעֲבֵר*, p. 129, l. 20. It is, however, rather unlikely that the announcement *Sauve qui peut!* should have been made by a herald; it is more natural to suppose that this cry passed throughout the host spontaneously; *cf.* l. 25 of col. i of the broken Esarhaddon prism: — *ina puḡrišunu iqbu umma: Annū šarrani*, in their host they shouted, This is our king (KB 2, 142; *cf.* IIW 520^b). If there should be any objection to reading *וַיַּעֲבֵר הִרְנָה*, owing to the feminine gender of *הִרְנָה* (see, however, p. 115, l. 36) we may read *וַיַּעֲבֵר הִרְנָה* and *some one uttered the outcry* (see above, l. 20), *the shout burst out throughout the host.* — P. 11.]
- (37) There is no sense in relating the death of the King again; and **א** *וַיָּבִיאוּ* with the dead king as subject is harsh (ARV, *and was brought*). Instead of **א** *וַיָּבִיאוּ* Ὁ reads ὅτι τέθνηκεν ὁ βασιλεὺς = *בִּי סַת הַמֶּלֶךְ*, as a portion of the herald's proclamation, giving the reason for the order to withdraw the Israelitish army from Ramah, and instead of **א** *וַיָּבִיאוּ*, καὶ ἤλθον = *וַיָּבִיאוּ*. It is evident that Ὁ gives the true text. *א* *וַיָּבִיאוּ* is excluded by the fact that in the following clause the object is not expressed by a suffix *וַיַּקְבְּרוּ* *אֶת הַמֶּלֶךְ* (*וַיַּקְבְּרוּהוּ* not).

† *cf.* DELITZSCH, IIW 661^b.

* [*Lāsmūti* means 'running at the top of their speed. in their full career, *entre à terre*,' lit. 'unchecked, not kept back;,' *lā-mu* seems to be a compound of *lā asmu* (*אָסַם + אָ*) just as *lišū* (= *לִישׁוּ*); *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 51, l. 9) is a compound of *שׁ* + *אָ*, and *limu* 'evil' = *לִישׁוּ + אָ*, or rather *li-iamu* (*cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 63, l. 52). The stem *אָסַם* is identical with *אָסַן*; the *n* is due to partial assimilation (*cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 133, l. 20 and above, p. 132, l. 45).

** For *amtu rukūti'a* (here spelled *rukūti'a*) see Crit. Notes on Isaiah, p. 121, l. 4.

*** For *gabūn* see Crit. Notes on Ezekiel, p. 65, l. 16.

† *cf.* DELITZSCH, IIW 661^b.

‡ *cf.* *ku-gu* 'evil' = *רַע*; *cf.* *לַעַץ* = *לַקֶּץ*; *רַק* = *חַלָּל*; (see above, p. 120, l. 22), *רַר*. This sporadic change is due to dissimilation (influence of the *ר* and *ל* *לְעִנּוּ* 'good, gentle' = *נָאֵן*).

* *cf.* Crit. Notes on Judges, p. 30, l. 16.

† *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 34, l. 37. — P. 11.]

22 שרין. The corresponding Assy. term *siriām* (which seems to be a Canaanite loanword; for Assy. *s* = ש *cf.* above, p. 126, l. 48) denotes especially a coat of mail made of leather (HW 511^b.720^a). If רבקים referred to an 'appendage' protecting the lower portion of the body, we should, in the first place, expect the singular; in the second place it is probable that there was no unprotected 5 space between the breastplate and the 'appendage,' but that the part of the body where the 'appendage' was attached to the שרין was especially well protected: the lower part of the שרין and the upper part of the 'appendage' probably overlapped, and they may have been held together by a belt, so that it is very unlikely that an arrow could have penetrated between the armor and the 'appen- 10 dage.' — P. H.]

א K^cthib ירר, Q^crê (and 2 Chr. 18,33) יך. Either is possible. Ὁ τὰς χεῖράς σου, Ὀ τὴν χεῖρά σου, S אג. T paraphrases, אהור לאהור.

א והוציאני; so, too, ὈS; but 2 Chr. 18,33 substitutes והוצאתני.

Instead of א המהנה (so, too, ὈS and 2 Chr. 18,33) read, in accordance with Ὀ 15 ἐκ τοῦ πολέμου, המלחמה. OORT's emendation המערכה is more remote from the Received Text.

(35) א ותעלה המלחמה, 2 Chr. 18,34 ותעל המ' and the final ה in the present passage may be due to dittography (*cf.* above, p. 156, l. 11).

א והמלך; so, too, ὈS; but 2 Chr. 18,34 ומלך ישראל in accordance with the usage 20 of this chapter.

א Ὀ ἑσθηκίως, ὈS קאם; 2 Chr. מעמיד is meaningless.* [The Hif. would seem to be preferable; the passive מעמד would convey the idea that the King *was stayed up* (so AV) while the Hif. מעמד (GES.²⁷, § 53, d) implies that he remained unsubdued (he did not lie down, *cf.* the Assy. phrase *axašū ul iddi*, HW 39^b); 25 it is the exact equivalent of our English phrase *he kept up* (or *bore up*). *Cf.* א قام *he remained in a place* (WRIGHT-DE GOEJE I, p.35, B); (or *علي شئ*) א قام في شئ *means to stick to a thing*. *Cf.* also the tenth form استقام *he stood upright* (originally, *he held himself upright*) WRIGHT-DE GOEJE³ I, p. 45, C and the Syr. intransitive Af'el אמس *to resist*. For the ellipsis in מעמד *cf.* above, p. 129, 30 l. 20. — P. H.]

After ארם 2 Chr. 18,34 has ער הערב. This is scribal expansion, as is sufficiently shown by the fact that the Chronicler reads instead of בערב (וימת) of the present verse, לעת בוא השמש, at which point he breaks off the narrative. Ὀ inserts after ἔξ ἐναντίας Συρίας = ארם נכח in the present passage, ἀπὸ πρωτὶ ἕως ἑσπέρας. 35 Instead of א וימת בערב Ὀ has, supplying the subject, καὶ ἀπέθανεν ὁ βασιλεὺς ἑσπέρας. ὈS render א.

The rest of v. 35 after בערב is sufficiently shown to be a later addition by the position it occupies in the narrative. ὈV has this addition in the form καὶ ἀπεχύνετο αἷμα ἐκ τῆς πληγῆς εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος before καὶ ἀπέθανεν ἑσπέρας = 40 א וימת בערב, and then again in the form καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος. ὈL reads this clause but once, and in the same place in which we find it in א, as follows, καὶ ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς πληγῆς τῆς τροπώσεως εἰς τὸν κόλπον τοῦ ἄρματος.

[Here τῆς πληγῆς τῆς τροπώσεως represents a versional doublet (*cf.* Crit. Notes 45 on Proverbs, p. 70, l. 12); Ὀ τῆς πληγῆς takes המכה in the sense of *wound* (2,8,29; 9,15; Is. 1,6; 30,26) while Ὀ τῆς τροπώσεως = המכה in the sense of *overthrow, defeat* (Is. 10,26; Josh. 10,10.20; Jud. 11,33; 15,8). Therefore we find in ὈV ἐξεπορεύετο τὸ αἷμα τῆς τροπῆς ἕως τοῦ κόλπου τοῦ ἄρματος, *i. e.*, the fight was so bloody that the interior of the chariot was drenched with blood; 50

* At any rate it is not supported by Hebrew usage; for א יעמידו Ezr. 3,10 we must read, with Ὀ καὶ ἔστησαν, ויעמדו.

- 22 as it is in **A**. **A** אֲשֶׁר is badly rendered by **G** καὶ ἃ συνέθετο. If **G** did indeed find אֲשֶׁר השלים, it would have to be considered a secondary reading; the stereotyped conclusion of the Epitome (v. 46) begins with וַיִּתֵּן; consequently the statement in the preceding verse appears to be derived from the source excerpted by the Epitomist. This document, it may be supposed, recorded the events and did not merely refer to another work with regard to אשר נתן. Furthermore, **G** has the scribal expansion (found also in **S** **אֲשֶׁר** **פָּאָסָא**) *pāsa* (ἡ) *dυναστεία* instead of **A** וַיְבַרְתֵּהוּ.
- (46) **A** אֲשֶׁר is not expressed in **G** 22,45. It is a gloss to the preceding **A** וַיְבַרְתֵּהוּ אשר נתן. Nor did **G** read this clause after 16,28. **G** **καὶ οὐδ' ἐπολέμησεν** (**G** **καὶ** **πολέμους οὐδ' ἐπολέμησεν**) is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* **S** gets over the syntactical clumsiness of the clause אשר נתן of **A** by connecting it with the preceding phrase (**וַיְבַרְתֵּהוּ**).
- (47) For **A** וַיִּתֵּן אֲשֶׁר נִשְׂאָר **G** 16,28^d has καὶ τὰ λοιπὰ τῶν συμπλοκῶν ἃς ἐπέθευτο. This is a strange misunderstanding due probably to נִשְׂאָר having been misread קָרָר. **G** inserts after this, ἃ ἦν, apparently under the influence of **A**. For קָרָר cf. above, p. 140, l. 46.
- (48) V. 48 in **A** is meaningless, since a king is not appointed. **G** 16,28^c *νασιβὸς βασιλεύς*, **G** *Νασιβ. καὶ ὁ βασιλεύς* *λωσαφαι* indicate that the last two words of the verse originally were: נַצִּיב הַמֶּלֶךְ, of which וַיִּשְׁפֹּט (v. 48) would form the direct continuation; cf. ZAT 5,178 and BURNBY *ad loc.*
- (49) **A** אשר is rightly corrected in the Q^{re} to אשר. GRÄTZ's reading אשר implies a hazardous overestimation of Judah's wealth and power. The generic plural אֲנִיִּים of **A** suits the context in v. 50, but not here, and is to be emended: אֲנִי, the construct singular of the *nomen unitatis*, to which also the K^{ethib} נִשְׂבַּרָה points, wrongly altered in the Q^{re} to נִשְׂבַּרָה. [For תִּרְשִׁישׁ cf. above, p. 119, l. 10. — P. II.] Instead of the second אֲנִיִּים of **A** read אֲנִי, transposing the two final consonants.
- The subject of the verb אֲנִי is the נַצִּיב of King Jehoshaphat; cf. וַיִּלְבַּח and עָבַד v. 50. We must not emend, with GRÄTZ, הַלֵּב.
- (50) **A** אֲחָאב בֶּן אֲחָאב; so, too, **S**; but **G** (δ) *βασιλεὺς Ἰσραηλ*. **G** represents the original text here just as well as in v. 41 and in 16,29. The alteration in **A** was due to the transposition of the section. But בֶּן יִשְׂרָאֵל in this case probably referred to Ahab.
- A** יִלְבֹּ; so, too, **S**; but **G** *ἐξαποστελῶ*; cf. 9,27. We cannot tell which reading represents the original text. **A** is favored by 5,23.
- A** בְּאֲנִיִּים; so, too, **S**; but **G** *ἐν τῇ νῆϊ*. The generic plural is entirely proper here, and we have therefore no reason for making a change. It must be admitted, however, that the reading of **G** is also possible.
- (51) The second אֲנִיִּים of **A** **G** **V** rightly; cf. note on 15,24 (p. 143, l. 2). For the reasons given above, p. 142, l. 40 **A** אֲנִי also (**G** 16,28^b; **G** 16,37) is to be regarded as scribal expansion.

- (52) **A** is rendered by **G****V****S** except that **G** **V** has καὶ Ὀχοζίας for **A** אֲחָאב, and **S** **Ἰσραηλ**; the prefixed conjunction merely smooths the text. This text of **A****G****V****S**, however, cannot be original as is shown by the departure from the stereotyped introduction to the paragraphs which, as a rule, begin with בְּשֵׁנָה. The substitution of בֶּן יִשְׂרָאֵל for the pregnant construction of בֶּן יִשְׂרָאֵל points in the same direction. The original text of the verse is preserved in **G** *ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ τετάρτῳ καὶ εἰκοστῷ τοῦ ἰωσαφατ βασιλέως ἰουδα βασιλεύει Ὀχοζίας υἱὸς Ἀχασβ ἐπὶ*

- 22 For אֶשְׁׁרֵי הַמֶּלֶךְ אֵת הַמֶּלֶךְ ᵒL reads, with scribal expansion, τὸν βασιλέα Ἀχαιᾶν.
 (38) אֵל הַרְכַּב אֵת הַשָּׁרִי. The action described here was not performed by a single unnamed person, but by several; the plural הַשָּׁרִי is therefore to be read in accordance with ᵒV καὶ ἀπένιψαν τὸ αἶμα, ᵒL καὶ ἔνιψαν τὸ αἶμα ἀπὸ τοῦ ἄρματος and S **אֶשְׁׁרֵי הַמֶּלֶךְ אֵת הַמֶּלֶךְ**. Contrast above, p. 175, l. 30. 5
 אֵל בְּרַבַּת שְׁמֵרֹן; על ברבנת שְׁמֵרֹן. ᵒL; but S **אֶשְׁׁרֵי הַמֶּלֶךְ אֵת הַמֶּלֶךְ**.
 For אֵל הַכְּלָבִים ᵒV reads again αἱ ὕες καὶ οἱ κύνες; cf. p. 166, l. 8; p. 175, l. 10.
 אֵל הַזֵּנוּת רָחַצוּ, ᵒL καὶ αἱ πόρνοι ἐλούσαντο, has been strangely misunderstood in S³ᵒ. ᵒL reads וְיָנַס שְׁטָו וְיָנַס וְיָנַס, *et habenas laverunt*, while S has placed אֶשְׁׁרֵי אֶשְׁׁרֵי [cf. KB 6, 167, l. 1; HW 71^b below. — P. H.] after וְיָנַס. ᵒL ἐν τῷ αἵματι 10 (ᵒL + αὐτοῦ) is scribal expansion.
 (39) אֵל בְּנֵה 1° and 2°; so, too, ᵒS; but ᵒL has for אֵל בְּנֵה 2° the inaccurate rendering ἐποίησεν.

15

- (41) As stated above (p. 148, l. 9) ᵒL reads the section 22,41-51 between vv. 28 and 29 of c. 16, and this was shown to be the original place of the paragraph. It is true that ᵒV exhibits this section again after 22,40, on the whole closely following אֵל, omitting, however, vv. 47-50. Some minor departures from the usual 20 manner of ᵒV (e. g. ἐν θφθαλμοῖς instead of ἐνώπιον for אֵל בְּעֵינַי v. 43) show, however, that ᵒV exhibits here, not the original Septuagint, but a later addition derived from אֵל. Moreover, the character of the MS appreciably deteriorates after v. 51, thus suggesting a later insertion.

In the notes on 16,29 we also remarked (p. 148, l. 40) that vv. 41f. are pre- 25 served in ᵒL in a more original form than they are in אֵל. In ᵒL (LAG. 16,29, 30) vv. 41f. run as follows:—καὶ ἐν τῷ ἐνιαυτῷ τῷ ἐνδεκάτῳ τοῦ Ἀμβρῖ βασιλευεί ἰωσαφατ υἱὸς Ἀσα ἐπὶ Ἰουδαῶν υἱὸς τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν ἰωσαφατ ἐν τῷ βασιλευείν αὐτόν, καὶ εἴκοσι καὶ πέντε ἔτη ἐβασίλευσεν ἐν Ἱερουσαλημ. καὶ ὄνομα τῆς μητρὸς αὐτοῦ Γαζουβα θυγάτηρ Σελεει. ᵒV has for this, after 16,28 30 (Sw. 16,28^{a,b}), a text marred by several corruptions: for instance, ἐπὶ Ἰουδαῶν is omitted; instead of υἱὸς 2° we find the scribal error βασιλευεί; the name of the Queen-mother (אֵל עֵיזָבֶה) is miswritten Γαβουζα. In the repetition of this verse, after 12,40, ᵒV omits אֵל יִשְׂרָאֵל מֶלֶךְ, and repeats ἐβασίλευσεν. S³ follow אֵל *ver-* 35 *batim*. ᵒL exhibits, apart from καὶ (cf. note on 15,1, p. 139, l. 27), the typical introduction to the paragraphs of the Epitome, thus proving its original character.

In the notes on 16,29 (p. 148, l. 32) we advanced the conjecture that the synchronism given in ᵒL is more original than the one which we find in אֵל; also that the alteration of the numbers in אֵל has led to transposition (*ibid.*, l. 31). 40 ᵒL is shown to represent, in this section, the original ᵒL also by its not giving the section 22,41-51 after 22,40.

- (43) אֵל דָּרַךְ, ᵒV ἐν πάσῃ ὁδῷ, but in 16,28^b (like ᵒL 16,31) simply ἐν τῇ ὁδῷ, S; **אֵל דָּרַךְ אֵל דָּרַךְ**, ᵒL אֵל דָּרַךְ. It is not advisable to cancel אֵל דָּרַךְ as scribal expansion; in 16,26 and 2,22,2 it is given in this phrase both by אֵל and ᵒL. It is 45 true that 15,26.34; 16,2.19; 22,53; 2,8,18.27; 16,3 might be adduced in favor of the omission.

In אֵל מִמְּנֵה the masculine suffix is exceptional; it may be miswritten for מִמְּנֵה; cf. p. 132, l. 3; p. 196, l. 42. See, however, ALBRECHT, ZAT 16, 55.

- (44) For the renderings of אֵל לֹא כִוֵּן in the Versions cf. above, p. 141, l. 7. 50
 אֵל עוֹד הָעַם ᵒV 16,28^b. This is due to an oversight; the words are indispensable in this phrase; cf. both אֵל and ᵒL 2,12,4; 14,4; 15,4.35.
 (45) VV. 45.46 are given in ᵒL after 16,28, but their transmission in ᵒL is not so good

- 22 Ισραηλ ἐν Σαμαρείᾳ δύο ἔτη. The number 24 instead of **A** 17 is connected with the numbers in **G** departing from **A** as discussed in the note on 16,29 (*cf.* above, p. 148, l. 15) and would seem to be more original. Since the form in which the text appears in **A** is dependent upon the position after 22,40 of the paragraph concerning Jehoshaphat and upon the 'working over' of 16,29; 22,41, we have made no change. 5
- (53) For **A** וברוך אמו וברוך אביו וברוך אמו וברוך אביו **G**^V reads ἐν ὁδῷ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ Ἀχασβ καὶ ἐν ὁδῷ Ἰεζαβελ τῆς μητρὸς αὐτοῦ καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις οἴκου Ἰεροβοαμ υἱοῦ Ναβατ. **G**^L τοῦ πατρὸς αὐτοῦ and ἐν ὁδῷ 2°. It is true that **A** וברוך 2° may be due to mechanical repetition (KLOST., OORT), but it is just as conceivable that **G** καὶ ἐν ταῖς ἁμαρτίαις represents conformation to the stereotyped phrase concerning the *sin of Jeroboam*. It is therefore safer to keep **A**. 10
- (54) **A** לו את הבעל, but **G** τοῖς Βααλειμ . . . αὐτοῖς, following prophetical usage which is not required in the present passage. 15
A וכל אשר עשה אביו, ככל אשר עשה אביו; so, too, **S**^T; but **G**^V κατὰ πάντα τὰ γενομένα ἔμπροσθεν αὐτοῦ, **G**^L παρὰ πάντας τοὺς γενομένους ἔμπροσθεν αὐτοῦ = מכל אשר לפניו; *cf.* 14,9; 16,33. The statement of **A** that Ahaziah was just as bad as his father tallies with what is related of Ahab's son and successor, but not the *judgment* (*cf.* above, p. 146, l. 18) that Ahaziah was worse than his father Ahab. We must therefore keep **A**. The rendering of **G** may be due to carelessness of the translator or to the illegibility of the text from which he translated; (*cf.* above, p. 90, l. 36; p. 118, l. 36; p. 126, l. 27; p. 156, l. 14). 20

25

Book 2.

- I (2) For **A** אהיה some codd. read אהויה; *cf.* below, l. 53.
G^L expands v. 2^a rather clumsily, καὶ ἀνέβη Ὁχοζίας εἰς τὸ δικτυωτὸν ὑπερφῶν αὐτοῦ τὸ ἐν Σαμαρείᾳ καὶ ἔπεσε καὶ ἠρρώσθησε. 30
A בעל ובו. The form Βεελεβουλ which we find in NT is an intentional alteration of the old divine name. This is positively attested by the Versions: **T** בעל ובו, **S** بعل و بوب, **G** Βααλ μυϊαν, Josephus (*Ant.* ix, 2, 1) θεὸς Μυῖα. For the fly in Semitic demonology *cf.* CH. M. DOUGHTY, *Travels in Arabia Deserta* (Cambridge, 1888) I, 170. The name cannot be derived, with HALÉVY (*Revue Sémit.* 35 I, 23), from a place *Zabûb*, if only owing to the following עקרין אלהי; besides, the reading of this place-name in the Amarna tablets is not certain; [in KB 5, 298, No. 174, l. 16 we must read neither *Zabûba* (HALÉVY) nor *Çabûna* = צפון Josh. 13, 27; Jud. 12, 1 (CHEYNE-BLACK's EB 407, n. 2) but *Çabuma* (*ma* is certain according to KNUDTZON's collation); see *Beitr. z. Assyr.* 4, 114, l. 22. — P. H.] 40
A אלהי, **G** θεόν, **S** إله, **T** טעיות; **G**^L has the doublet (*cf.* p. 174, l. 45) προσόχθισμα θεόν, as in v. 3.
[**A** עקרין (س ع ق ر ن), but **G** Ἀκκαρων, **I** *Accaron*, and in the cuneiform texts: *Amqarrûna*, i. e. *Aqqarôn* with resolution of the doubling as in Aram. עֲקֵרָע for עֲקֵרָע, &c. *M* before *q* was pronounced *n* in Assyrian; therefore *dunqu* = *dumqu*, 45 &c. (DEL. §§ 49^a.52; *cf.* HAUPT, *Cant.*, p. 27, n. 11). Even the modern form عاقر *ʿAqir* lends itself more to Ἀκκαρων than to עקרין, i. e. *Iqrân*. — P. H.]
A מהלי זה as in 8, 8.9. **G** in all three passages ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης. Since all usage is against **A**, and Jer. 10, 19 הלי = הלי = הלי (*cf.* גי Zeph. 2, 9, var. גי), emend in accordance with **G**. 50
At the end of the verse **G** has the scribal expansion καὶ ἐπορεύθησαν ἐπερωτῆσαι (**G**^V + δι' αὐτοῦ).
- (3) For **A** אליה some codd. read אליהו as in v. 17. *Cf.* above, p. 60, l. 25.

- I (11) **א** וישלה; **ט** supplies the subject δ βασιλεύς.
 Instead of **א** וישלה **א** ויען וירבר אלי **ט** has καὶ ἐλάλησεν ὁ πεντηκόνταρχος πρὸς αὐτὸν καὶ εἶπεν and **ט** καὶ ἀνέβη δ. π. καὶ ἐλάλησε καὶ εἶπεν. **ט** עמיה ומלל ואתה, ואתה, **ס** **א** ויען corresponds to **ט** καὶ ἀνέβη, and the possibility must be admitted that it may be a transcriptional error for ויען (THEN., KAMPH., KITTEL, OORT), which was caused by the first word of v. 12. But it is equally possible that **א** ויען is the original reading, and that it was altered in **ט** to ויען in accordance with v. 9. The chief point is, however, that **ט** shows both ויען and ἀνέβη to be scribal expansions. **ט** καὶ εἶπεν must, of course, be considered in the same way. 5 10
- (12) **א** אליהם collides with ואתה המשיך; emend, in accordance with **ט** πρὸς αὐτὸν, אלי. After πρὸς αὐτὸν **ט** + καὶ εἶπεν, while **ט** has, before this καὶ εἶπε = ויאמר, καὶ ἐλάλησεν for **א** וירבר. In the same way the Babylonian recension reads the regular ויאמר instead of the Palestinian וירבר.
א אלהים, **ט** ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ; but the article must be canceled following **ט** ἄνθρωπος θεοῦ and in accordance with v. 10.
א, after אש, + אלהים, **ט** **ט**, 5 codd. of KENN., 7 of DE ROSSI, rightly. 15
- (13) **א** וישלה, but in both **ט** (καὶ προσέθετο ὁ βασιλεύς ἔτι ἀποστεῖλαι) and **ט** (καὶ προσθεῖς ὁ βασιλεύς ἔτι ἀπέστειλε) the text is considerably expanded. It is interesting to note how strongly the miraculous narrative in our chapter has 20 tempted the copyists, both in **א** and **ט**, to expand the text. The miraculous character suited their taste and aroused in them a strong interest.
א שלשים is a transcriptional error for שלש (**ט** πεντηκόνταρχον τρίτον), induced by the preceding word (HOUBIG., THEN., KAMPH., KLOST., BENZ., KITTEL); since, however, it is omitted in **ט**, it must be regarded as scribal expansion. 25
 We must not, with GRÄTZ, read שלישית, following **ס** **א**; [contrast above, p. 87, l. 9 and *Beitr. z. Assyr.* 4, 585, ll. 14.28. — P. H.]
א ויעל is also **ט** and is scribal expansion as is also **א** שר החמשים השלישי, although this is represented in **ט**. The same scribal expansion is found in **ט** vv. 9 and 11. 30
- After **א** אלי וירבר **ט** + καὶ εἶπεν = ויאמר, **ט** λέγων = לאמר; both additions are scribal expansions; so, too, in vv. 13.16.
א עבריך אלה חמשים; but **ט** τῶν δούλων σου τούτων, omitting **א** חמשים; **ט** τῶν δούλων σου τῶν πεντηκόντα, omitting **א** אלה. **א** חמשים, it may be supposed, is scribal expansion. **ס** smooths the text, substituting **א** **א** for **א** **א**; 35 this, however, is a misinterpretation, since עבריך belongs to **א** **א**.
- (14) **ט** τοὺς πρώτους does not belong to the real **ט**; cf. FIELD, *ad loc.* **א** ואת חמשהם is very variously rendered in the different MSS of **ט**, and is omitted entirely in **ט**. **א** והראשנים ואת חמשהם is, therefore, to be regarded as scribal expansion. 40
 Many codd. + **א** after **א** תיקר in accordance with v. 13; so, too, **ט** ἐντιμωθη-
 τω δῆ.
 [For **א** בענין נפשי תיקר cf. *Assyr. napistli ina panika liqir* (HAUPT, ZK 2, 269; cf. *Crit. Notes on Proverbs*, p. 61, l. 53). — P. H.]
א נפשי; so, too, **ט** **ט**; but **ט** ἡ ψυχὴ τῶν δούλων σου, conforming the phrase 45 to v. 13. We must not, with OORT, alter the text.
- (15) After **א** אליהו **ט** + καὶ εἶπεν, as in v. 13, **ט** λέγων; cf. above, l. 31; cf. p. 179, l. 2.
א אותו 1° and 2° is the common scribal error for אתה (**ט** μετ' αὐτοῦ, **ט** 2° μετ' αὐτῶν), which is read in both cases by many codd. and ed. *Sonc.* 88. Cf. above, 50 p. 169, l. 1; p. 186, l. 50.
א ויקם וירר; **ט**, with scribal expansion, καὶ ἀνέστη Ἡλίου καὶ κατέβη, **ט** even καὶ ἀναστάς κατέβη Ἡλίας καὶ ἐπορεύθη.

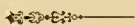
- 2 (2) \mathfrak{U} ἰδοὺ ἡ ἐνταῦθα for \mathfrak{M} שׁב נא פה is merely a free translation or an intra-Septuagintal alteration; *cf.* v. 4.
 \mathfrak{M} יהוה; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}\mathfrak{L}$; \mathfrak{U} ὁ θεός is contrary to the usage of this narrative.
 \mathfrak{M} ויררו; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; \mathfrak{U} καὶ ἦλθεν. \mathfrak{L} καὶ ἔρχονται looks like a correction after v. 4. 5
- (3) \mathfrak{M} אשר ביהאל; read, in accordance with $\mathfrak{C}\mathfrak{L}$, אשר בביהאל. The reading בביהאל is found also in some MSS, but, it may be supposed, only owing to the influence of the Versions and the desire to establish a suitable syntactical connection. [*Cf.* also above, p. 161, l. 45. — P. H.]
- (4) \mathfrak{M} אלישע after ויאמר לו אליהו; so, too, \mathfrak{C} ; \mathfrak{U} καὶ εἶπεν Ηλείου πρὸς Ελισαίη, \mathfrak{L} καὶ εἶπεν Ἠλίας τῷ Ἐλισσαίη, \mathfrak{S} أليسع بعد إلهيا . Owing to its position at the beginning of the clause \mathfrak{M} אלישע can hardly be vocative. But we must not read, with OORT, לאלישע, and cancel \mathfrak{M} לו; \mathfrak{M} אלישע had better be relegated to the margin as a misplaced scribal expansion.
- (5) \mathfrak{M} גם אני, \mathfrak{S} أنا أيضا , \mathfrak{C} אף אנא , \mathfrak{U} καίτε ἐγώ, but \mathfrak{L} simply ἐγώ which is either a 15 free translation or an intra-Septuagintal corruption.
- (6) After \mathfrak{M} ויאמר 2° \mathfrak{U} supplies the subject Ελισσαίη as we find it in vv. 2.9 of \mathfrak{M} .
- (7) \mathfrak{M} הלה is not rendered in \mathfrak{U} , and this incorrect omission has led to further confusion.
- (8) \mathfrak{M} וינלם ויבה את המים ויחצו הנה ונהה \mathfrak{M} is expanded in \mathfrak{S} as follows:— $\text{وإنهم قد جعلوا ماءً لهم من طين تلك الحفلة}$.
 After \mathfrak{M} ויחצו \mathfrak{U} unnecessarily repeats τὸ ὕδωρ.
- (9) \mathfrak{M} כעברם is attested by the Versions. The reading בעברם, which is found in several codd., edd. Sonc. 86.88, Neapol., Brix., Bomb. 1517 is not good. [*Cf.* above, p. 82, l. 9 and contrast below, p. 185, l. 41 and HAUPT, *Cant.* 55.57 25 (*Hebraica* 19, 1.3) *ad Cant.* 3, 6; 7, 1. — P. H.]
 \mathfrak{M} שאל, \mathfrak{U} . This incorrect omission in \mathfrak{U} may be nothing but a scribal error.
- (10) After \mathfrak{M} ויאמר \mathfrak{U} supplies the subject.
- (11) \mathfrak{M} ויפגרו, \mathfrak{C} ויפגרו , \mathfrak{S} وإفغرو , \mathfrak{L} διεχώρησαν; \mathfrak{U} καὶ διέστειλεν (= ויפגר), which 30 is preferable, as the chariot is mentioned first.
 On the other hand, ἵππος, which is found in some MSS of \mathfrak{U} along with ἵπποι, is scarcely the original reading.
 \mathfrak{M} ויעל; so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; but \mathfrak{U} ἀνελήμφθη, to emphasize the fact that Elijah's ascension was effected by God. 35
- (12) \mathfrak{M} והוא מצוע, \mathfrak{C} והוא מצוע , \mathfrak{L} καὶ αὐτὸς ἐβόα. \mathfrak{U} καὶ ἐβόα and \mathfrak{S} وإنه صاع 35 translate freely.
 \mathfrak{M} רכב ישראל ופרשיו; so, too, \mathfrak{S} both here and in 13, 14. \mathfrak{U} , on the other hand, has in both passages correctly ἄρμα Ἰσραηλ καὶ ἵππεύς αὐτοῦ. The use of the word in 13, 14 shows that the פָּרֶשׁ who fights for Israel on the chariot of God is 40 Elijah. Nowhere is there an allusion to other פרשים being on the chariot; the narrator can therefore not have had in mind the heavenly hosts. \mathfrak{C} harmonizes the correct interpretation and the reading of \mathfrak{M} , both here and in 13, 14, by paraphrasing: רבי רבי רטב להון לישראל בעלותיה מרתכין ומפרשין. [The plural פרשים may be amplificative; *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 49, l. 3. — P. H.] 45
- \mathfrak{M} לשנים קרעים is rendered by $\mathfrak{U}\mathfrak{C}\mathfrak{S}$; \mathfrak{L} , freely, εἰς δύο.
- (13) After \mathfrak{M} ויָרָם \mathfrak{U} supplies the subject Ελισσαίη. In \mathfrak{U} it is clumsily inserted after the relative clause, displacing \mathfrak{M} מעליו וישב. But מעליו is syntactically indispensable and is attested by the repetition in v. 14; \mathfrak{M} וישב is necessary in point-of fact, for according to v. 11^a Elijah and Elisha had gone away from the eastern 50 bank of the Jordan before Elijah's translation took place.
- (14) \mathfrak{M} אשר נפלה מעליו is repeated unnecessarily from v. 13, perhaps merely through inadvertence of a copyist (vertical ditography; *cf.* p. 86, l. 30).

- 3 (2) אֱלֹהֵי מִצְבֵּאת אֱלֹהֵי is pronounced by Θ both here and in 2,1,18 מִצְבֵּאת אֱלֹהֵי. This is incorrect since the following clause, *which his father made*, points to a single object; *cf.* also notes on 10,26; 8,16,32f. Θ also adds by way of embellishment:—*and he broke them in pieces*. On the other hand, the two passages quoted above raise doubts as to the authenticity of אֱלֹהֵי. According to 8,16,32ff. Ahab did not erect a pillar, but an altar and an *asherah*, and the question arises whether we should not emend: אֲשֶׁרֶת. According to the authentic text of 10,26ff. it was Jehu who removed the *asherah* which stood in the temple of Baal, while אֱלֹהֵי states that he removed the pillar (*μαρξ(ε)βαλ*); and this is at variance with the statement in our passage. 5
- (3) אֱלֹהֵי מִצְבֵּאות אֱלֹהֵי, so, too, $\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{L}\mathfrak{V}$; $\Theta\mathfrak{V}$ rightly ἐν τῇ ἀμαρτίᾳ, as is proved by מִצְבֵּאת, but in 2,1,18 ἐν ταῖς ἀμαρτίαις. *Cf.* above, p. 149, l. 10. 10
- (4) [For Θ Μωσα = אֱלֹהֵי מִשְׁעָה *cf.* Crit. Notes on Numbers, p. 48, l. 14. — P. II.] We must not, with Klost., insert לאהאב after אֱלֹהֵי נָקַד. This statement does not give the reason why Mesha paid tribute, but explains why his tribute was paid 15 in lambs and rams.
- אֱלֹהֵי הַשִּׁיב, $\Theta\mathfrak{V}$ καὶ ἐπέστρεψεν, \mathfrak{S} لَوَا سَمَّصَم, *i. e.* annually; \mathfrak{C} supplies correctly, so far as the sense is concerned, שָׁנָא בְּשָׁנָא. $\mathfrak{L}\mathfrak{V}$ καὶ ἢν φέρων φόρον καὶ ἐπιστρέψων exhibits a doublet (*cf.* $\mathfrak{C}\mathfrak{P}$ וּמְתִיב הוֹקֵרְבָא, and above, p. 178, l. 41) and does not entitle us to substitute, with GRÄTZ, וּנְשָׂא מִנְחָה for אֱלֹהֵי הַשִּׁיב. 20 Besides, אֱלֹהֵי הַשִּׁיב is very well supported by 17,3; Ez. 27,15; ψ 72,10; *cf.* HUPFELD *ad* ψ 72,10 [and above, p. 172, l. 45, also *render* in the special meaning *payment of rent, &c.* — P. H.]
- אֱלֹהֵי לַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}\mathfrak{S}\mathfrak{V}\mathfrak{L}$; originally \wedge Θ , *cf.* FIELD *ad loc.* Since this narrative does not stand in its original connection, we cannot decide which reading 25 represents the original text. It is quite conceivable that the statement לַמֶּלֶךְ יִשְׂרָאֵל may have been omitted in the original text because it was understood from what preceded the narrative. But it is also possible that this omission in Θ is due to an oversight.
- עַתָּה אֵלֶיךָ בָּרִים וּמָאָה אֱלֹהֵי Even the ancients took exception to the enormous numbers in אֱלֹהֵי וּמָאָה אֱלֹהֵי 30 אֵלֶיךָ בָּרִים וּמָאָה אֱלֹהֵי. $\Theta\mathfrak{V}$ + ἐν τῇ ἐπαναστάσει after τῷ βασιλεῖ Ἰσραήλ, thus interpreting the statement as though this tribute had been paid but once, as a penalty for the revolt alluded to in 1,1, not annually (*cf.* above, l. 17). GRÄTZ's rationalistic method is still more radical: he proposes to insert in the same place, 35 וְהָיָה לוֹ so that the number of lambs and rams given would represent Mesha's entire property in flocks. On the other hand, \mathfrak{C} exaggerates by giving Mesha's tribute as אֵלֶיךָ בָּרִים וּמָאָה אֱלֹהֵי דַרְעִיָּא וּמָאָה אֱלֹהֵי דַרְעִיָּא. Instead of *lambs and rams* \mathfrak{S} has *מִלֵּל אֱלֵיךָ עֲקִמְלָא וְחַלְלָא מִסְּמֵל אֱלֵיךָ וְחַלְלָא וְחַלְלָא*.
- For אֱלֹהֵי some codd. and *edd.* Sone. 86.88, Neap., *al.* read אֵלֶיךָ.
- (5) For אֱלֹהֵי בָּרִים 3 codd. of KENN., 10 of DE ROSt., *edd.* Sone. 88, Neap., Brix., *al.* 40 read בָּרִים *[cf.* above, p. 182, l. 25]. There is no reason for adding, with GRÄTZ, at the end of the verse, וְלוֹ הָעֵלָה 50 וְלוֹ הָעֵלָה (*cf.* above, l. 20).
- (6) אֱלֹהֵי הַיָּרֵם is to be regarded as scribal expansion, although it may belong to the editorial connecting-link בָּרִים הָיָה *(cf.* p. 184, l. 36). $\mathfrak{L}\mathfrak{V}$ ἰσραὺ βασιλεὺς Ἰσραήλ 45 smooths the text. $\Theta\mathfrak{V}\mathfrak{C}\mathfrak{S}$ render אֱלֹהֵי הַיָּרֵם \wedge Θ is scribal expansion.
- (7) אֱלֹהֵי וְיָשַׁלְתָּ, $\Theta\mathfrak{V}$ καὶ ἔπορευθῆ καὶ ἐξαπέστειλεν, \mathfrak{S} وَاوَلَّ يَسَلْتَا, \mathfrak{C} וְיָשַׁלְתָּ, but $\mathfrak{L}\mathfrak{V}$ simply καὶ ἀπέστειλεν, supplying however the subject ἰσραὺ. It looks as though $\mathfrak{L}\mathfrak{V}$ had tried to smooth the text. We need not assume, with Klost., that a 50 passage dropped out between אֱלֹהֵי וְיָשַׁלְתָּ and אֱלֹהֵי וְיָשַׁלְתָּ; nor need we consider אֱלֹהֵי וְיָשַׁלְתָּ to be an undeleted corruption (*cf.* p. 169, l. 10) of the following וְיָשַׁלְתָּ (so GRÄTZ). It may have crept in from v. 9. But the narrator probably meant to say that

- 2 מות ומשבלת; Θ^V θάνατος καὶ ἀτεκνουμένη, \mathcal{C} מותא ומתבלא, \mathcal{S} מותא ומתבלא ; try to render the clause closely following \mathcal{M} ; Θ^L ἀποθνήσκων οὐδὲ ἀτεκνουμένη δι' αὐτὰ adds an explanatory gloss. $\mathcal{C}\mathcal{S}$ take \mathcal{M} משבלת as part. Piel in accordance with the Masoretic punctuation, but Θ interprets the form as a concrete part. Pufal. \mathcal{M} מות, however, suggests an abstract substantive (*miscarrying*). [This might be pronounced משבֿלת, or משבֿלת, or משבֿלת (*cf.* מהשבת, מולדת, משמרת; משמרת; מולדת, מואבלת) although we have שבלים in Is. 49,20; but it is better to adhere to the traditional punctuation משבֿלת. This is intransitive (*a miscarrying female* which is, of course, ἀτεκνουμένη) as in Ex. 23,26; Gen. 31,38; Job 21,10 (*abortum facere = abortum pati*). In v. 19, on the other hand, it is transitive; but משבלת at the end of v. 19 should be coordinated to רעים, so we ought to read והמים רעים ומשבלים, omitting \mathcal{M} והארץ (*cf.* p. 183, l. 43); משבלים at the end of v. 19 was, it may be supposed, changed to משבלת under the influence of v. 21, and then \mathcal{M} והארץ was added to explain the feminine. The glossator probably took משבלת in the sense of *sterile* (Mal. 3,11); *cf.* \mathcal{I} *sed aquae pessimae sunt, et terra sterilis*, 15 but it is well known that the region of Jericho is exceptionally fertile. If \mathcal{M} והארץ had produced miscarriages the improvement of the water of the beautiful عين السلطان (which is sometimes called *Elisha's Fountain* and which has sweet palatable water) would not have been sufficient to remedy matters. — P. H.]
- (22) \mathcal{M} וירפו, Θ^V καὶ ἰδθησαν, Θ^L καὶ ἰδθη, \mathcal{S} واختسوا , \mathcal{C} واختسوا ; \mathcal{M} וירפו is cacography* for וירפאו which is read by 2 codd. of KENN. We do not know upon what grounds GINSBURG states: וירפאו קרי. [*cf.* above, p. 172, l. 32. — P. H.]
- (23) \mathcal{M} ויעל, but Θ^L καὶ ἀνέβη Ἐλισσαίε; *cf.* vv. 16. 18. 20. 21. \mathcal{M} ויגערים קטנים; \mathcal{S}^P , with scribal expansion or doublet, ويعلمون [\mathcal{S}^L ويعلمون]. 25
- \mathcal{M} ויתקלכו בו; so, too, $\Theta^V\mathcal{S}\mathcal{C}$; Θ^L καὶ ἐλίθαζον (ויקלכו) for \mathcal{M} ויתקלכו (KLOST.) αὐτόν καὶ κατέπαιζον αὐτόν, embellishment or doublet; [*cf.* above, p. 166, l. 18]. The second קרת of \mathcal{M} \wedge Θ . Without it the derisive challenge sounds more energetic and provoking, and, therefore, Θ is doubtless in the right. [*cf.* above, p. 163, l. 42. — P. H.] 30
- (24) ואתפני לאחורוי, Θ^L καὶ ἐπεστράφη ὀπίσω αὐτοῦ, \mathcal{S} واقتصد , \mathcal{C} واقتصد ; but Θ^V καὶ ἐξένευσεν ὀπίσω αὐτῶν represents the original reading of Θ , due to a misunderstanding of \mathcal{M} . 35
- \mathcal{M} ויקללם בשם יהוה; after this clause Θ read the interesting scribal expansion καὶ εἶπεν τέκνα παραβάσεως καὶ ἀργίας, *cf.* FIELD, *ad loc.*
- (25) The final clause ומשם שב שמרון in conjunction with ביום ההוא 3,6 forms the redactional link, connecting the legend of Elijah's miraculous translation with the story of the Moabite war which, as stated above, p. 181, l. 34, was the original sequel. We must therefore not emend, with WELLM. in BLEEK⁴ 253, הנלנה for \mathcal{M} שמרון, following 4,38. The original conclusion of the legend was probably 40 the clause והמשם שב הר הכרמל; *cf.* note on v. 1.

- 3 (1) For \mathcal{M} על ישראל בשמרון Θ has here ἐν Ἰσραηλ, but in SW. 1,18^a (LAG. 1,19) ἐπὶ 45 Ἰσραηλ ἐν Σαμαρεία, thus attesting \mathcal{M} . Θ^V ἐν ἔτει ὀκτωκαίδεκάτῃ ἰωσαφάθ βασιλεῖ Ἰουδα καὶ βασιλευσεν \wedge Θ^L . The synchronism was probably canceled owing to its being at variance with 1,19. The oldest form of the clause may have been, בשנת שמנה עשרה ליהושפט מלך יהודה, בשנת שמנה עשרה שנים בשמרון שנים עשרה שנה 50 that the verb is expressed here but once in Θ^L may be a trace of the original.

* [Or phonetic spelling; *cf.* above, p. 119, l. 23; p. 181, l. 47. — P. H.]

- 3 *cf.* vv. 9, 11. ΘV και Ιωσαφαθ βασιλεύς Ιουδα and \mathfrak{S} לְיוֹסָפָאֵת בַּמְלָכִית expand the text. We must not correct \mathfrak{A} , with OORT, following $\Theta V \mathfrak{S}$.
- (13) Θ και (πρός) τούς προφήτας τῆς μητρὸς σου, \wedge ΘV , is Hexaplaric; *cf.* FIELD, *ad loc.* It is an addition of the same kind as the one in 8, 18, 19.
 \mathfrak{A} אֵל בִּי אֵל is attested by Θ μή ὅτι, also by the paraphrase of \mathfrak{C} , which interprets the ellipsis with approximate correctness, $\text{בְּבָעוּ לֹא תִדְבַר הַבּוֹיָן רַשְׁעָתָא הָיִיתָ בְּעֵי עֲלָנָה}$. \mathfrak{S} אֵל בִּי אֵל does not entitle us to substitute אֵל לֹא אֵל for \mathfrak{A} אֵל בִּי אֵל which is perfectly plain. Apart from 6, 27 this is the only passage where אֵל occurs without any addition.
- (14) \mathfrak{A} וְהוֹשִׁיב \wedge ΘL , and this omission is probably right. 10
- (15) \mathfrak{A} וְהָיָה is a transcriptional error which often occurs for וְהָיָה . The author intends to describe what happened on the present occasion, not what usually took place when Elisha had a minstrel play for him. This sense, which is the only natural one, has been found in \mathfrak{A} by all the Versions, quite spontaneously. In order to make it still plainer ΘL inserts *after* και νῦν λάβετε (ΘV λάβε) μοι ψάλλοντα 15 the clause και ἔλαβον αὐτῷ ψάλλοντα.
- (17) \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ would be the cattle taken along with the army as provisions, while וְהָיוּ אִתּוֹ refers to the riding-horses &c. We would expect them to be mentioned in the reversed order, and therefore the true reading is probably וְהָיוּ אִתּוֹ in accordance with [v. 9 and] ΘL και αἱ παρεμβολαὶ ὑμῶν. [For $\rho = \theta$ *cf.* Eccl. 4, 1 where 20 \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ 2°, at the end of the verse = וְהָיוּ אִתּוֹ ; see also Is. 1, 24; Gen. 27, 42, &c., and ψ 52, 11 &c. where \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ = וְהָיוּ אִתּוֹ . *Cf.* $\text{בְּקֶשֶׁת} = \text{بُحْث}$, $\text{פֶּסַק} = \text{فِشَق}$, &c. For וְהָיוּ אִתּוֹ see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 57, l. 34. — P. 11.]
- (18) The masculine \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ with וְהָיוּ אִתּוֹ looks strange. ΘV και κόυφος και αὐτή, ΘL και κόυφον τοῦτο. Possibly the feminine form should be read; [contrast below, 25 p. 189, l. 21. — P. 11.]
 ΘL expands the text, inserting ποιῆσαι αὐτό after \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ . This led to the substitution of και δώσει Κύριος for \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ where the subject is not expressed. ΘV reads και παραδώσω for \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ ; this transition from the third person to the first is common in the Prophets. 30
 Another scribal expansion is met with at the end of the verse where ΘL + σήμερον, the position of the word clearly indicating its secondary character.
- (19) After πᾶσαν πόλιν ὄχυράν = \mathfrak{A} $\text{וְכָל עִיר מְבִצָּר}$ ΘL has the expansion ἐν τῇ Μωαβ.
 \mathfrak{A} $\text{וְכָל עִיר מְבִצָּר}$ \wedge ΘVL ; *cf.* FIELD *ad loc.*; it is a doublet of $\text{וְכָל עִיר מְבִצָּר}$ (KLOSr., KAMPf, BENZ., KITTEL) and was probably left in the text by mistake after it 35 had been rightly altered to the latter phrase; *cf.* below, p. 194, l. 19 and above, p. 100, l. 6; p. 185, l. 19.
 \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ ΘV ἀχρεῖώσατε, ΘL ἀχρεῖώσατε. \mathfrak{S} (following v. 25) וְהָיוּ אִתּוֹ , \mathfrak{C} וְהָיוּ אִתּוֹ . The metaphorical expression employed by \mathfrak{A} is both significant and plain; [contrast *saucire humum* = to plow]. We must, therefore, not emend, with GRÄTZ, 40 וְהָיוּ אִתּוֹ ; nor, with KLOST., וְהָיוּ אִתּוֹ .
- (20) \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ is attested by all the Versions. KUENEN, W. R. SMITH, GRÄTZ emend: וְהָיוּ אִתּוֹ . But this correction is questionable. If this narrative be old, this passage may have been inserted by a later hand. It is true that וְהָיוּ אִתּוֹ would tally extremely well with v. 22. [For a Moabit וְהָיוּ אִתּוֹ = וְהָיוּ אִתּוֹ (وَصَحَب) *cf.* 45 JAOS 22, 63. — P. 11.]
 \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ ; so, too, $\Theta V \mathfrak{S} \mathfrak{C}$; ΘL has the remarkable addition $\text{ἐξ ὁδοῦ τῆς ἐρήμου Σουδ ἐξ Ἐδωμ}$.
- (21) \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ ΘL has before και ἐβόησαν ἐκ παντός παραζώννυμένου παραζώνην και (π' ἄνω) = ΘV ἀνεβόησαν ἐκ παντός περιεζωσμένοι ζώνην) 50 the doublet και παρήγγειλαν παντί περιζώννυμένῳ παραζώνην και παρατείνοντι. This, it may be supposed, is the original rendering of Θ . [WINCKLER *Krit. Schriften*, 2, 34 proposes to read וְהָיוּ אִתּוֹ instead of \mathfrak{A} וְהָיוּ אִתּוֹ . — P. 11.]

- 3 Jehoram sent his messengers to Jerusalem after he had set his forces in motion. **אל** יהושפט מלך יהודה; **א**; so, too, **ט**ῶ; but **ט** πρὸς Ὀχοζίαν βασιλέα Ιουδα. It is possible that the original text had throughout only מלך יהודה; *cf.* notes on vv. 11, 12, 14.
- אל** ויאמר; so, too, **ט**ῶ; but **ט** καὶ εἶπεν Ὀχοζίας, **ס** **אל** supplying 5 the subject, each in its own way. **ט** repeats καὶ εἶπεν after **אל** נעלה.
- אל** כמוני כמוך **ט** ὁμοιος μοι ὁμοιος σοί. **ט** has before ὁμοιος σοί ὁμοιος ἔμοι the doublet ὡς ἂν σύ, καὶ ἐγώ. **ט** אנסק אנסא כותך, **ס** **אל** render freely, obliterating the proper shade of the phrase in **אל**.
- (8) **אל** reads for both **אל** ויאמר **אל** 1° and 2° **אל**. 10
אל נעלה **ט** ἀναβησόμεθα, **ס** **אל**, but **ט** ἀναβῶ. If the King of Judah is the subject of the clause, the singular is out of place here. After **אל** ויאמר 2° **ט** supplies the subject καὶ εἶπεν Ιωραμ. According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 27 we should substitute throughout this chapter **אל** ארם for **אל** ארם; *cf.* below, p. 218, l. 45. **אל** מברר, W. thinks, may be 15 a subsequent insertion (*cf. op. cit.*, p. 29, n. 1 and below, p. 187, l. 46). W.'s suggestion to substitute ארם for **אל** ארם is not good. **אל** ארם is confirmed here and throughout this chapter by all the Versions. The Inscription of Mesha shows that it was the dynasty of Omri which antagonized Mesha. The Israelitish vassal in Jerusalem (*cf.* 8, 22, 42) and the Edomites may appear as the followers 20 of the King of Israel, but not the Arameans. Nor could we understand why the allies should have chosen that route. Owing to the incompleteness of our information we cannot even say that מלך אדום instead of a Judaic נציב in Edom (*cf.* below, p. 188, l. 36) is due to an error of the narrator.
- (9) **אל** וילך **ט** καὶ ἐπορεύθη, **ס** **אל**, but **ט** καὶ ἀνέβη. 25
אל מלך ישראל ומלך יהודה; so, too, **ט**ῶ; **ט**, with scribal expansion, Ιωραμ βασιλεὺς Ισραηλ καὶ Ὀχοζίας βασιλεὺς Ιουδα, *cf.* vv. 11 f.
- אל** ויבנו; so, too, **ט**ῶ; **ט** καὶ ἐπορεύοντο κυκλοῦντες is a free translation.
- (10) **אל** היה כי קרא יהוה **ט** ὡ ὅτι κέκληκε Κύριος, **ט** וי ארי זמן יהוה **ס** **אל** 30
אל makes the statement plainer; but this does not entitle us to insert, with GRÄTZ, **אל** אהה after **אל** אהה.
אל לשלשת המלכים האלה; so, too, **ט**ῶ; **ט**, more plainly, τοὺς τρεῖς βασιλεῖς παρερχομένους. GRÄTZ conjectures, but without reason, that **ט** παρερχομένους is miswritten for κατερχομένους, and that we should therefore substitute העצורים 35 in the text. Nor is his suggestion to emend לשלשת any better founded.
- אל** אותם; so, too, **ט**ῶ; but **ט** ἡμᾶς. We cannot tell which is the original reading. **אל** is favored by v. 13.
- (11) **אל** ויאמר יהושפט **ט**ῶ; so, too, **ט**ῶ; but **ט** καὶ εἶπε πρὸς αὐτὸν ὁ βασιλεὺς Ιουδα. Although πρὸς αὐτὸν may be a scribal expansion, ὁ βασιλεὺς Ιουδα would seem 40 to be original; *cf.* v. 12. **ט** εἰ ἔστιν instead of **ט** οὐκ ἔστιν = **אל** האין may be the original reading of **ט**.
For **אל** מאותו many codd., edd. Sonc. 88, Brix. read מאהו. **ט** παρ' αὐτοῦ, **ט** δι' αὐτοῦ; *cf.* above, p. 169, l. 1.
[**אל** אשר יצק מים על ידי אליהו **ט** רשמיש ית אליהו **ס** give 45 a literal translation of the Heb. phrase. — P. H.]
- (12) **אל** יהושפט; so, too, **ט**ῶ; but **ט** ὁ βασιλεὺς Ιουδα would seem to be the original reading; *cf.* v. 11.
For **אל** אותו many codd., edd., Sonc. 86, 88, Neap., Brix. read אהו. **ט** αὐτῷ, **ט** ἐν αὐτῷ, **ט** σὺν αὐτῷ, **ס** **אל**, **ט** עמיה. *cf.* above, l. 43. 50
אל דבר יהוה; so, too, **ט**ῶ; **ט** יהוה, but this omission is wrong.
אל ויררו; so, too, **ט**ῶ; **ט** καὶ κατέβη is nothing but a graphic variant; *cf.* וילך v. 9.
אל והיושפט; so, too, **ט**ῶ; but **ט** καὶ ὁ βασιλεὺς Ιουδα represents the original text;

which had become illegible (perhaps לברד), suggested by קיר wall. The clause in its original form probably contained the statement that Kir-haraseth was the only city which was not taken. $\text{ס} \text{حجلا، املحلم ملقلا دلقل (حاصل) (س) م مصتف}$, $\text{ע} \text{דלא אשהדת אמנא בקרתא דלא פנרוהא}$, $\text{ט} \text{εως του μη καταλιπειν λιθον εν τοιχω τεκτονικης}$ are nothing but attempts to extract some sense out of א by means of guessing, and we cannot restore א on this basis.

Nor can we admit into the text, with KLOST. and BURNEY, the preceding clause in $\text{ט} \text{και εξεσεισαν τον Mwaβ}$. According to the context, which is interrupted by this clause, localities are referred to, not tribes. The poetic phrases $\text{פ} \text{הניד פ} \text{36, 12}$ and $\text{ב} \text{הניד הנל פ} \text{2, 21, 8}$ give us no right to restore, with KLOST. and BURNEY, $\text{מ} \text{וינידו את מואב}$, especially as הניד is rendered by σαλεύειν. Nor can we, with KLOST. and KITTEL, correct א אנשי ואבניה, and still more at variance with both usage and the situation described is BURNEY'S $\text{ב} \text{בניה}$. The conjecture $\text{ק} \text{בקר חרשת}$, which KLOST. offers as an alternative, departs entirely from the Received Text. OORT emends, $\text{א} \text{אם קיר חרשת}$ 15 $\text{א} \text{אם קיר חרשת}$. * Of $\text{ט} \text{εως του καταλιπειν τους λιθους του τοιχου καθηρημενους}$ the last word is claimed by SH as Hexaplaric. If this be true, ט must have translated from a mutilated text.

[For א השאיר (cf. above, p. 188, l. 51) we may read השאיר (cf. below, l. 51) although השאיר might be regarded as an impersonal perfect (cf. above, p. 175, 20 l. 23). — P. H.]

The name קיר חרשת must be spelled with ש as in Is. 16, 7; cf. BÄR *ad loc.*

- (26) Instead of א חוק הוק read חוקה, which form is here necessary; [contrast above, p. 115, l. 37. — P. H.]

א אהו is the well-known scribal error for אהו; some codd., edd. Sonc. 86.88, 25 Brix., חסר. Cf. above, p. 169, l. 1.

א יכלו $\text{ט} \text{και ουκ ηδυνθησαν}$, $\text{ע} \text{ולא יכלו}$; but $\text{ט} \text{και ουκ ηδυνθηθη}$, $\text{ס} \text{لا احسد}$. The singular is the original reading as is evident from v. 27 continuing without naming the subject; but even if v. 27 did not begin with ו , the change to the plural could be easily explained.

- (27) The rendering of א ימלך תחתיו אשר ימלך $\text{ט} \text{δς (ט) εβασιλευσεν αντ' αυτου}$ is a gross misunderstanding. 30

KLOST.'s suggestion to substitute א ויוציא כסף גדול אל ישראל for א ויהי קצף גדול על א is a rationalistic mistake which is almost inconceivable. [The clause means, *There fell a great wrath (viz. of Chemosh) upon Israel. The national god of Moab* 35 manifested himself so that the Israelites were compelled to withdraw. — P. H.]

א לארצם, attested by $\text{ט} \text{εις την γην}$, $\text{ע} \text{לארעה}$, need not be corrected to לארצם (so KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, OORT, BURNEY) following $\text{ט} \text{εις την γην αυτων}$, $\text{ס} \text{لا ارضهم}$. Nor does the suffix in א מעלי require this emendation. [For א ארץ or ארץ = Judea &c. see *Hebraica* 19, 141, n. 45; contrast above, p. 79, 40 l. 6. — P. H.]

- 4 (1) א נשי ט , is unnecessary, being understood.

א יהוה ט $\text{ετι δουλος ην φοβουμενος τον Κυριον}$ 45 $\text{ט} \text{φοβουμενος}$ and reads του Κυριου) does not handle this passage very well. ע finds here the name of the man (עבדי).

- (2) א ט אליה ט ; it is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Although it is not absolutely impossible that this word was omitted in ט on account of its similarity to the following one, it is more probably to be regarded as scribal expansion. 50

⚬⚬⚬

* [This would require the insertion of a negative, א $\text{ע} \text{דלא אשהדת אמנא בקרתא דלא פנרוהא}$; cf. Crit. Notes on Numbers, p. 55, l. 41; Proverbs, p. 45, l. 20. — P. H.]

- 3 ΘV και εἶπον ὦ is a transcriptional error, induced by v. 10, for και ἐπάνω (so ΘL 'AOE'); see FIELD *ad loc.*
- (22) $\text{א} \text{כ} \text{ד} \text{ה}$ $\overset{\wedge}{\Theta L}$, wrongly.
- (23) $\text{א} \text{ל}$ החרב נחרבו is very well attested by $\text{ס} \text{מ} \text{ל} \text{כ} \text{ח} \text{ב} \text{ה}$ and ΘV αἷμα τοῦτο τῆς ῥομφαίας ἐμαχέσαντο οἱ βασιλεῖς. ΘL αἷμα τοῦτο ῥομφαίας ἐρίσαντες γὰρ ἤρισαν οἱ τρεῖς βασιλεῖς και ἐμαχέσαντο is a subsequent correction, as is evident from the doublet ῥομφαίας ἐρίσαντες ἤρισαν . . . και ἐμαχέσαντο and the expansion τρεῖς. ΘL and C אתנראה אחנראו do not entitle us to emend, with KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL, התנלה התנרו for $\text{א} \text{ל}$ החרב נחרבו. GRÄTZ's conjecture החרם החרם is meaningless. $\text{א} \text{ל}$ החרב is intended as inf. absol. Nif., not Hofal. 10 [Cf. Crit. Notes on Leviticus, p. 30, l. 46. — P. H.]
 $\text{א} \text{ל}$ ויבו $\text{S} \text{פ} \text{מ} \text{ל} \text{כ} \text{ח} \text{ב} \text{ה}$, C וקטלו, Θ και ἐπάταξεν which is nothing but a graphic variant. However, the singular may be more original.
- (24) $\text{א} \text{ל}$ מפניהם וינסו מואב ויבו את מואב ישראל ויבאו; so, too, $\Theta V S C$; but ΘL και ἀνίσταται Ἰσραηλ και τύπτει τὸν Μωαβ, και ἔφυγε Μωαβ ἐκ προσώπου αὐτῶν. ישראל and 15 the insertion of מואב attest the singular, while מפניהם favors the plural. Either is possible from the syntactical point of view.
 $\text{א} \text{ל}$ ויבו בה is certainly corrupt. The Q^ré ויבו is not possible, since והכותה requires another infinitive before it, governed by a verb derived from the same stem. Θ και εἰσῆλθον εἰσπορευόμενοι και τύπτοντες = ויבאו בא והכותה meets all the requirements of the case and is, therefore, to be regarded as the original reading.
 [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 32 the last clause of this verse, $\text{א} \text{ל}$ ויבו את מואב ויבאו, represents a variant to the preceding $\text{א} \text{ל}$ מואב in ^a. This variant crept into the text from the margin together with the prefixed textual phrase to which it referred. The original sequel of $\text{א} \text{ל}$ וינסו מפניהם was 25 $\text{א} \text{ל}$ בקיר הרשת in the following verse (for the preposition ב cf. above, p. 161, l. 43); the intervening words of $\text{א} \text{ל}$ represent a subsequent insertion. For $\text{א} \text{ל}$ אבניה before בקיר הרשת $\text{א} \text{ל}$ we should read ויבניה, inserting it after $\text{א} \text{ל}$ ויבניה at the end of the verse and transposing this last clause ויבניה באבניה after v. 26. The text of vv. 24-27 should therefore be restored as follows: — 30 ויבאו אל מהנה * * * * * ויבאו את מואב * * * * * וינסו מפניהם * * * * * בקיר הרשת * * * * * מלך מואב כי חזק ממנו המלחמה ויקח יאתו שבע מאות איש שלף חרב להבקיע אל מלך ארם ולא יכלו * * * * * ויבניה ויבניה * * * * * (באבניה): * * * * * ויקח את בנו הבכור וגו' * * * * *
 (a) ויבאו בה והכותה את מואב
 (b) והערים יחרבו וכל הלך טובה ישלכו איש אבנו ימלאהו וכל מעין מים יסחמו וכל עין טוב יפילו עד השאר 35
 For ארם = $\text{א} \text{ל}$ ארם cf. p. 186, l. 16. There was no King of Edom at that time; cf. 8, 20; 8, 22, 48. The King of Syria referred to was either Hazael of Damascus or, perhaps, the ruler of Ammon, Baasha of Beth-Rehob, mentioned in the monolith inscription of Shalmaneser II. (854 B. C.); see *Gesch. Israels* I, 141; 2, 216. The city of קיר הרשת is not identical with קיר מואב but must have been 40 situated further North. Cf. also 2 Chr. 20 (so WINCKLER). — P. H.]
- 25) Instead of $\text{א} \text{ל}$ אבנו the text from which Θ was translated had merely אבן; αὐτοῦ, $\overset{\wedge}{\Theta V}$, is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Either reading is possible from a grammatical point of view, and either could be explained as having been derived from the other. The ו in the following וימלאהו of $\text{א} \text{ל}$ could have supplied the 45 suffix of אבנו (*haplography*; cf. p. 82, l. 17), or it could have been the cause of אבן having been written instead of אבנו. It is therefore better to retain the reading of $\text{א} \text{ל}$.
 In $\text{א} \text{ל}$ בקיר הרשת only the last two words are genuine, with the exception of the preposition ב בקיר; for Kir-haraseth is the city which the 50 Israelites afterwards besiege. In $\text{א} \text{ל}$ השאיר the pointing is open to objection, since no subject in the singular has been mentioned before; cf. p. 189, l. 19. $\text{א} \text{ל}$ אבניה ב is probably an attempt to make sense out of a group of consonants

- 4 [For מרי *cf.* Crit. Notes on Proverbs, p. 61, l. 6. — P. H.]
 אִלּוּ לֹא־לֶחֶם 2°; so, too, $\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{C}$; \mathcal{V} לֶחֶם, but it is doubtful whether this omission is right.
- (9) אִלּוּ; so, too, $\mathcal{S}\mathcal{C}$; \mathcal{C} και εἶπεν ἡ γυνή supplies the subject.
- (10) אִלּוּ עֲלִיתָ קִיר קִטְנָה is rendered by \mathcal{C} , עֲלִיתָ בְּתֵלָא וְעִירָא, and by Σ , apparently, ἐκ 5
 δοκῶν; *cf.* FIELD *ad loc.* Contrast LAG., *Bibl. Syr.*, i. m. ܩܝܪܐܢܐ : *nomen aut* α
aut ω . \mathcal{V} ὑπερῶν τόπον μικρόν points to מִקוּם מִקוּם misread for מִקְרָה; *cf.* הַמְקָרָה
 Jud. 3, 24, עֲלִיתָ הַמְקָרָה *ibid.* v. 20.* \mathcal{L} ὑπερῶν μικρόν [\mathcal{C} *coenaculum parvum*]
 and \mathcal{S} ܩܝܪܐܢܐ cut the knot by omitting קִיר. But קִיר presents no insuper- 10
 able difficulty, and there is no reason for altering the text.
- (11) אִלּוּ; so, too, $\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$; \mathcal{L} , supplying the subject, και ἔρχεται Ελισσαίε ἐκεῖ.
- (12) וַיֹּאמֶר; so, too, $\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$; \mathcal{L} , again supplying the subject, και εἶπεν Ελισσαίε.
 אִלּוּ; many codd., edd., Sonc. 86.88, Neap. *defective* נִחְוִי; this is the com-
 monly received reading in v. 31 (וְנִחְוִי); \mathcal{C} Γιεζι [\mathcal{C} *Giezi*], \mathcal{S} ܩܝܪܐܢܐ . The etymol- 15
 ogy of the name is obscure, but the *scriptio defectiva* is probably original. The
scriptio plena נִחְוִי and the punctuation express the etymology נִיָּא חוּי (*valley of*
vision) which is improbable. [W. E. ADDIS in CHEYNE-BLACK'S EB 1657 sug-
 gests נִיָּחְוִי. It is not impossible that אִלּוּ נִיָּחְוִי is a modification of נַחְוִי (= 20
 جاحد) = כְּהֹרִי (ܩܝܪܐܢܐ); *cf.* 5, 25 and Josh. 7, 19, also עֵנָב = עֵנָב 1 Chr. 2, 7 and the name
 כְּנֹזִי (see Crit. Notes on Genesis, p. 96, l. 11); *cf.* also ZAT 22, 345. For the 20
 partial assimilation of the initial consonant to the final consonant see above,
 p. 132, l. 45; and for the $\text{}$ instead of $\text{}$, NÖLDEKE, *Mand. Gr.*, p. 43; ZDMG
 40, 729. Note \mathcal{C} δ Γιεζι, *c. g.* below, l. 26. — P. H.]
 אִלּוּ; so, too, $\mathcal{L}\mathcal{S}\mathcal{C}$; \mathcal{V} with scribal expansion, κάλεσόν μοι.
 אִלּוּ; many codd. *defective* לְשׁוֹנְמִית. 25
 אִלּוּ; so, too, $\mathcal{V}\mathcal{S}\mathcal{C}$; but \mathcal{L} και ἐκάλεσεν αὐτὴν δ Γιεζι.
- (13) אִלּוּ; so, too, $\mathcal{S}\mathcal{C}$; but this clause is at variance with the con-
 clusion of v. 12. \mathcal{S} ܩܝܪܐܢܐ אִלּוּ; thus removing the discrepancy and
 disguising the fact that vv. 13-15, as is evident from vv. 25, 26, are derived from 30
 another source. This artificial help, however, is of no use since אִלּוּ וְהַעֲמַר לְפָנָיו
 v. 12 and וְהַעֲמַר בַּפֶּתַח v. 15 point to two different hands. \mathcal{L} ܩܝܪܐܢܐ .
 [It is perhaps not necessary to assign vv. 13-15 to a different source if we
 read at the beginning of v. 13, following \mathcal{S} (*cf.* above, l. 28): וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהּ, and
 וַיֹּאמֶר אֵלֶיָּהּ instead of the preceding אִלּוּ; this, however, had better be pre-
 fixed to the question, מָה לְעֵשׂוֹת לָךְ in the following line, while אִלּוּ after וַיֹּאמֶר 35
 at the beginning of v. 13 should be inserted after וַיֹּאמֶר at the beginning of the
 following verse. Or, instead of אִלּוּ, we might insert אֵל אַחֲרַי after וַיֹּאמֶר 1° in
 v. 14, omitting אִלּוּ נִיָּחְוִי (\mathcal{V} Γιεζι τὸ παιδάριον αὐτοῦ, *cf.* p. 193, l. 10) after וַיֹּאמֶר
 2°. \mathcal{L} has at the beginning of v. 14, και εἶπεν Ελισσαίε πρὸς Γιεζι instead of אִלּוּ
 וַיֹּאמֶר and και εἶπε Γιεζι τὸ παιδάριον instead of אִלּוּ וַיֹּאמֶר נִיָּחְוִי; *cf.* p. 193, ll. 1. 10. 40
 The clause וְהַעֲמַר לְפָנָיו at the end of v. 12 implies that the conversation follow-
 ing took place between the prophet and the woman, not between Elisha and
 Gehazi; but the woman hesitated to disclose her desire for progeny. The fact
 that she remained at the door the second time was due to the same modesty.
 The present confusion may have been caused by the *homoeoarcton*. — P. H.] 45
 אִלּוּ; \mathcal{V} λόγος is perhaps inaccurate translation, \mathcal{L} λόγος λαλήσαι is a doublet.
 After אִלּוּ וְהַעֲמַר \mathcal{L} + οὐκ ἔστιν, \mathcal{S} , more explicitly, ܩܝܪܐܢܐ .
 אִלּוּ is interpreted by the punctuators and all the Versions as singular (עֵמִי).
 But it is probable that עֵמִי represents here the plural *my kinsmen* (so, cor-
 rectly, BUHL, KITTEL); *cf.* מִקְרָב עֵמִיָּהּ Ex. 31, 14 and SIEGFRIED-STADE, p. 523. 50

* [MOORE in *The Polychrome Bible* translates: *the private chamber of the cool story* (קִיר) and *airy upper story*, respectively. — P. H.]

- 4 *astray*, אשלי *to lead astray* is very well attested by Job 12, 16, שִׁלִּי וּמְשַׁלִּי = אִל שִׁלִּי וּמְשַׁלִּי and אִל חֲשִׁלְנִי = אִל חֲשִׁנִּי; moreover, the present legend is very late. The Hif. הַשְׁלֵה, from Heb. שלה *to be secure* might also have the meaning *to make secure* or *hopeful*. There is therefore no reason for emending, with KLOST., although this correction is graphically close to the received 5 text. GRÄTZ's conjecture הַשְׁלֵה is impossible; Talmudic אפלי *to mock at a person* would be construed with כי, not אתי. אִל אֶפְלֵה, read תשל, not תשלה, in the Heb. text. U^p paraphrases, אִם מְתִיבִים לִי בְרִי קִים אִם לֹא לֹא הַנְּסִים יְתִי (לי בר קיים שב ואם לאו לא הנסים יתי
- (29) אִל וַיֹּאמֶר לְנִיחִי; so, 100, אִל; U^p supplies the subject Ελεισαίε. 10
- (30) אִל וַיִּקָּם; so, too, אִל. U^p supplies again the subject, Ελεισαίε.
- (31) For the *scriptio defectiva* נחוי in this verse *cf.* above, p. 192, l. 15. אִל לַפְּנֵיהֶם; U^v ἐμπροσθεν αὐτῆς, doubtless an intentional correction made on account of the statement in v. 30, that Elisha goes אהריה. U^l, on the other hand, reads ἐμπροσθεν αὐτοῦ, influenced by the following לקראתי in ^b. אִל לַפְּנֵיהֶם re- 15 presents the original reading. This is shown by the consideration that v. 31, as has been rightly pointed out by BENZ., is a redactional suture uniting two different representations of this miraculous reanimation. According to the first version it is effected by Gehazi laying the wonder-working staff of Elisha on the face of the boy; to this document belong v. 25 from ויהי on, v. 26, v. 27 הַהָר . . . יַתְּבֹא, 20 vv. 28, 29; it is derived from the same source as vv. 13-15. According to the other version of the narrative the Shunammite fetches Elijah from Mt. Carmel; to this document belong v. 25 הַבְּרֶמֶל . . . וְהֵלֵךְ, v. 27 from קָחָהּ on, v. 30. v. 32 ff. אִל קָשָׁב is pointed by BĀR קָשָׁב; other codd. and edd. read קָשָׁב (*cf.* א, 18, 29) or קָשָׁב. 25
- אִל וַיִּשָׁב לְקִרְאָתוֹ; U^l, in its usual manner, καὶ ὑπέστρεψεν ὁ Γιεζι εἰς ἀπάντησιν τῷ Ελεισαίε. U^v, on the other hand, καὶ ἐπέστρεψεν εἰς ἀπαντήν αὐτοῦ, אִל וַיִּשָׁב לְקִרְאָתוֹ, closely following אִל. 25
- אִל וַיִּנְדֹּף לֹא לְאָמֵר, אִל וַיִּנְדֹּף לִיָּה לְמִיָּמֵר, U^v καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ λέγων. U^l has the doublet καὶ εἶπεν αὐτῷ καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ ὅτι. 30
- (32) After אִל הִבִּיתָה אִל וַיִּנְדֹּף.
- (33) אִל וַיִּבֹא; U^l supply Ελεισαίε, with the further addition in U^v, εἰς τὸν οἶκον.
- (34) U^l has not been very successful with this verse. אִל פִּי עַל פִּי is rendered by τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐπὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ. Then we have the doublet καὶ τὸ στόμα αὐτοῦ ἐπὶ τὸ στόμα αὐτοῦ after אִל וַיִּנְדֹּף עַל עֵינָיו which U^v has in the 35 proper place.
- אִל וַיִּנְהַר (*cf.* below, l. 45) appears transliterated as (καὶ) ἰγασθ (ἐπ' αὐτόν) preceded by the doublet καὶ συνέκαμψεν (U^v διέκαμψεν) ἐπ' αὐτόν in the text. For the transliteration of אִל וַיִּנְהַר *cf.* FIELD *ad loc.*
- (35) אִל וַיִּשָׁב וַיִּלֶךְ בְּבֵיתָה; U^v אִל וַיִּשָׁב וַיִּלֶךְ בְּבֵיתָה; U^l supplies the subject, καὶ ἐπέστρε- 40 ψεν Ελεισαίε καὶ διήλθεν ἐν τῇ οἰκίᾳ.
- אִל וַיִּנְהַר וַיִּבֹא הָרָא לְבֹא וּמִנְהַר הָרָא לְבֹא, אִל וַיִּנְהַר וַיִּבֹא הָרָא לְבֹא וּמִנְהַר הָרָא לְבֹא; U^l εἶπεν καὶ εἶπεν; the two אהה were probably added in אִל in order to make the meaning more plain; *cf.* 2, 8.
- אִל וַיִּנְהַר עַל וַיִּנְהַר וַיִּנְהַר וַיִּנְהַר, U^v καὶ συνέκαμψεν ἐπὶ τὸ παιδάριον ἕως 45 ἐπτάκις, omitting אִל וַיִּנְהַר and reading הַנְּעָר; על for הַנְּעָר (וַיִּנְהַר); U^l καὶ συνέκαμψεν ἐπὶ τὸ παιδάριον καὶ ἐνέπνευσεν ἐπ' αὐτόν καὶ ἠνδρίσατο ἐπὶ τὸ παιδάριον ἐπτάκις καὶ διεκινήθη τὸ παιδάριον. The clause καὶ ἐνέπνευσεν ἐπ' αὐτόν is a further depicting of the situation. Καὶ ἠνδρίσατο ἐπὶ τὸ παιδάριον ἐπτάκις is doublet to καὶ συνέκαμψεν ἐπὶ τὸ παιδάριον, אִל וַיִּנְהַר being misread וַיִּנְהַר. 50 Καὶ διεκινήθη τὸ παιδάριον is rendering of אִל וַיִּנְהַר. Nor have U^s been successful in translating אִל וַיִּנְהַר. U^l וַיִּנְהַר is a guess based on U^s א, 17, 21, while U^p וַיִּנְהַר is probably nothing but a transcriptional error. אִל וַיִּנְהַר (and so, too,

4 rendering אַל וַיִּפְּלֵהּ by וַיִּרְסֵהּ as well as by the Hebraism וַיִּרְסֵהּ. This translation looks like a correction of an original וַיִּרְסֵהּ וַיִּרְסֵהּ. It is possible, however, that we have here an amalgamation of two different renderings (cf. p. 132, l. 7). אַל וַיִּרְסֵהּ, [^] G and 2 codd. of KENN., can be dispensed with, but it is inconceivable why it should have been canceled in G.

אַל וַיִּרְסֵהּ, G^v ὅτι οὐκ ἔγνωσαν, T אַרִי לֹא יִרְעוּ; but G^l ὅτι οὐκ ἤδει, S אַרְסֵהּ וַיִּרְסֵהּ. The singular is preferable owing to the preceding אַל וַיִּפְּלֵהּ; cf. the following note.

(40) אַל וַיִּרְסֵהּ, T יִרְסֵהּ, G^A ἐνέχεαν but G^{l-xi.55 ad.} καὶ ἐνέχεε(ν) (G^v ἐνέχει), S אַרְסֵהּ. The imp. רַץ in v. 41 shows that the singular is correct; cf. the preceding note. 10
 אַל וַיִּרְסֵהּ, [^] G¹⁵³⁻⁷⁴⁵ is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* It is understood and, therefore, superfluous, and is to be regarded as scribal expansion.

אַל וַיִּרְסֵהּ, G^l καὶ αὐτοῖ, T וַיִּרְסֵהּ; S, freely, simply אַרְסֵהּ, but G^v καὶ ἰδοῦ. Either is possible.

(41) אַל וַיִּרְסֵהּ, so, too, G^vT^s, G^l supplies the subject, καὶ εἶπεν Ἐλισσαίη. 15
 אַל וַיִּרְסֵהּ, G^l λάβετε, S وَهَبْ, T וַיִּרְסֵהּ, and 10 codd. of KENN., 6 of DE ROSSI [^] v. It is, however, inconceivable what should have caused the addition of the conjunction; it is therefore better not to depart from אַל. The conjunction implies an ellipsis (cf. above, p. 193, l. 3); the clause must be taken as the apodosis (AV, *Then bring meal*) to an unexpressed protasis, [*viz.*, If ye say ye cannot eat it; cf. G^{ES}.²⁷, § 167, a. — P. 11.]

All the Versions read the imperative instead of אַל וַיִּשְׁלַךְ: G^l καὶ ἐμβάλατε. S وَهَبْ, T וַיִּרְסֵהּ. אַל וַיִּרְסֵהּ being plural, אַל וַיִּשְׁלַךְ (*viz.* Elisha) is the most probable reading. The rendering of the Versions is due to the fact that this act was supposed to have been performed, not by the prophet himself, but by a 'son of 25 the prophets' as minister of Elisha. [אַל וַיִּשְׁלַךְ may be the original reading, but it should be pointed וַיִּשְׁלַךְ אֵת וַיִּשְׁלַךְ and let him put it, not וַיִּשְׁלַךְ; cf. אֵת וַיִּשְׁלַךְ at the end of v. 43. — P. 11.]

After אַל וַיִּרְסֵהּ G^l+καὶ ἐνέβαλον, scribal expansion.

אַל וַיִּרְסֵהּ, so, too, S^T; G^l, with scribal expansion, καὶ εἶπεν Ἐλισσαίη πρὸς Γιεζὶ; 30
 so, too, G^v with the further addition τὸ παῖδάριον.

After אַל וַיִּרְסֵהּ G^l+ἔτι, G^v+ἔτι ἐκεῖ.

(42) G^v ἐκ Βαρθσαρείου, G^l ἐκ Βηθσαλίσσᾶ = אַל וַיִּשְׁלַךְ is on a par with בית סעון, 35
 בית סעון = בית סעון, בעל סעון, בעל סעון. Both forms are abridgments of בית סעון; cf. בית סעון. S has a Midrashic interpretation, מִן מַבְּלָה, but this is probably derived from בית סעון; [cf. 9, 25 S מִן מַבְּלָה = אַל וַיִּשְׁלַךְ; 10, 25 S מִן מַבְּלָה = אַל וַיִּשְׁלַךְ; 15, 25 S מִן מַבְּלָה = אַל וַיִּשְׁלַךְ; 18, 9, 22 S מִן מַבְּלָה = אַל וַיִּשְׁלַךְ. — P. 11.]
 T אַרְסֵהּ = אַרְסֵהּ אַרְסֵהּ = אַרְסֵהּ אַרְסֵהּ is probably the rendering of בעל סעון, with elimination of the objectionable בעל.

Instead of אַל וַיִּרְסֵהּ וַיִּרְסֵהּ וַיִּרְסֵהּ G^v reads πρωτογενημάτων 40
 εἴκοσι ἄρτους κριθίνους καὶ παλάθας. I do not, however, venture to alter אַל in accordance with this, since the difficult וַיִּרְסֵהּ has possibly been rendered in G^l by a *quid pro quo* (בְּעִנְיָן). Nor must אַל be canceled, although אַל אַל 1° is apparently omitted in G^v, while אַל אַל 2° is wanting in G^l. S وَهَبْ, وَهَبْ, وَهَبْ, 45
 אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ, T אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ, although closely following אַל, give likewise a *quid pro quo* for אַל וַיִּרְסֵהּ. KLOSTER's conjecture אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ אַל וַיִּרְסֵהּ has no basis in the Received Text. [After παλάθας G^A+βακκαλεθ, whence LAGARDE suggested وَهَبْ = وَهَبْ (3 *peru*); see LAGARDE, *Mittheilungen*, 1, 212; cf. G^{ES}.-BUNDE¹³ s. v. وَهَبْ. According to HALÉVY RÉJ 11, 68, cited by BURNETT βακκαλεθ seems to have been a 50
 marginal note representing a transliteration of the Aramaic term בְּקֵלֶת (רִי לֵה) *in his basket*, cf. אַרְסֵהּ *jar*, Arab. قُلَّة *qulle* (a large earthen jar) = κόλαθος ?, or rather T אַרְסֵהּ *basket* = κάλαθος. — P. —]

- 4 **3** *et oscitavit*) gives a *quid pro quo* completely missing the sense intended. According to the old popular belief sneezing is an indication of incipient recovery; the demons of disease leave the patient as soon as he sneezes, while yawning gives them a chance to enter the body. [BURNEY remarks that GRÄTZ is probably correct in regarding **אל** ויזרר as having arisen through dittography from **אל** וינהר; but this conjecture is very improbable. — P. H.]

אל + הנער after ויפער, ^א **של**.

The second הנער of **אל** (**שעט**) ^א **של**; it is redundant and was probably added in order to supply the subject of the verb.

- (36) **אל** ויקרא, **ט** supplies the subject, (δ) Ελεισαίε; **ט** **ש** follow **אל**. 10

ש has for **אל** ויאמר (so, too, **טע**) **ש** **ל**, scribal expansion.

של expands the text by inserting *μοι* after κάλεσόν = **אל** קרא (so, too, **ט** **ע**).

For the reading **אל** הַשְּׁנַמִּית instead of **אל** הַשְּׁנַמִּית *cf.* BÄR *ad loc.*

אל ויקרא; **ט**, without the suffix, καὶ ἐκάλεσεν. קרא is construed with **אל** at the beginning of the verse, and this might be adduced in favor of **ט**; but it is 15 equally possible that the suffix was omitted under the influence of קרא ויקרא at the beginning of the verse. The pronoun αὐτήν in **של** καὶ ἐκάλεσεν αὐτήν ὁ Γιεζי is Hexaplaric; *cf.* FIELD *ad loc.*, while ὁ Γιεζι represents the subject supplied, as usual, in this chapter. **שע** follow **אל**.

אל ויאמר, **ט** καὶ εἶπεν Ελεισαίε, **של** καὶ εἶπεν αὐτῇ Ελεισαίε, **ש** **ל** **ל**; **ע** follows **אל**. 20

- (37) **אל** ותבא ^א **ש**, wrongly; **ט**, supplying the subject, καὶ εἰσῆλθεν ἡ γυνή, **של** καὶ εἰσελθοῦσα ἡ γυνή. **ע** follows **אל**.

After **אל** רנלו **של** + ἐπὶ τὰ γόνατα αὐτῆς.

- (38) **אל** ויאמר, **ט** supplying the subject, καὶ εἶπεν Ελεισαίε.

אלשלשע + הנרולה after הסיר, ^א **ט**, is probably nothing but an embellishment. 25

- (39) In omitting **אל** אהר **ט** wishes it to be understood that הנער gathers the wild gourds. Although this suits the context extremely well, it is not certain that the reading of **ט** is sound: — (a) because εἰς follows, and this may have caused the omission of εἰς, and (b) because afterwards several are occupied with the pot. The original text of **ט** may have been καὶ ἐξῆλθεν [εἰς] εἰς τὸν ἀγρόν = **אל** השדה אל ויצא אהר **אל** ארת, *var.* אורה, **ט** ἀριθθ, as though the text read ארוה, from ארה *to pick*. It is impossible to decide which is the correct reading in this case. [The stem of ארת may be ארר = *urrāti*]; *cf.* Assy. *ararū* which is the name of a plant of the field (DELITZSCH, HW 138^b). — P. H.] 30

אל השדה **של** ἀμπελον ἀγρίαν, **ש** **ל** **ל**, but **ט** ἀμπελον ἐν τῷ ἀγρῷ and 35 **ע** נופנא בחקלא.

אל פקעת שדה, **ט** πολύτην ἀγρίαν, **ש** **ל** **ל**, פקועי חקלא, **ע** פקועי חקלא **אל** שדה would seem to be a subsequent addition both after נפן and after פקעת. In both cases it is Hexaplaric in **ט**; *cf.* FIELD *ad loc.* It should be canceled, as it mars the effect of the narrative. 40

GINSBURG *ad loc.* gives פמנה סביר instead of **אל** ממנו. Since נפן is, as a rule, feminine, it is possible that **אל** ממנו is miswritten for פמנה (*cf.* above, p. 176, l. 48). However, נפן seems to be construed also as a masculine (*cf.* ALBRECHT, ZAT 16, 108ff.), so it is better not to alter **אל** ממנו which is attested by **ע** מניה.

Instead of **אל** ויפלת ויבא ויפלת **ט** has the less definite expression καὶ ἐνέβαλεν merely. 45

This is the original reading of **ט**; *cf.* FIELD *ad loc.* **של** καὶ εἰσῆλθε καὶ ἐνέβαλεν, **ש** **ל** **ל** render the present **אל**, but do not succeed in translating **אל** ויפלת. **ע** ויפלת ויבא ויפלת* combines in a remarkable way both interpretations of the text,

❖ ❖ ❖ —

* [This may be merely an analytic paraphrase of the *constructio praegnans* (*cf.* p. 82, l. 22; p. 91, l. 42) in **אל** סיר הניזר אל סיר ויפלת אל סיר הניזר, *i. e.*, (את הפקעת ויפלת ארתן); *cf.* GES. 27, § 119, gg. **ט** might have used the phrase κατατέμνειν εἰς τὸν λέβητα. — P. H.]

- 5 The demon of the disease is forced by a threatening gesture to leave the body of the patient. Θ 's rendering ἐπιθήσει for \mathbb{M} והניח is therefore wrong, and we must not emend, with GRÄTZ, והניח.

What the interpolator meant by אל המקום is, however, obscure; if it refers to leprous spots (THEN.), it must be objected that we have not been told that Naaman was leprous in one portion of his body only. Consequently על אהר 5 על בית מחתה for אל המקום, or KLOST.'s emendation המאום cannot be right. If, however, it refers to the sanctuary (KAMPH., KITTEL) it is not clear why the movement of the prophet's hand should have been directed toward it.

\mathbb{M} ואסף המצרע Θ V και ἀποσυνάξει τὸ λεπρὸν (for Θ L see p. 199, l. 50); but \mathcal{C} 10 ואסף ותחסי סגורותא. In view of the usage in vv. 3.6f. \mathbb{M} is somewhat strange but not impossible. \mathcal{S} $\text{وَأَسَفُ مِصْرَئِيلَ}$ is based on \mathbb{M} just as Θ L, but does not conform to vv. 3.6f.

- (12) \mathbb{M} K^{ethib} אכנה אβανα. We must therefore not alter \mathbb{M} . Q^{re} 15 אמנה \mathcal{S} أَمْنَه , \mathcal{C} אמנה seem to substitute the usual form; cf. Cant. 4, 8. \mathbb{M} מכל מימי ישראל (so, too, Θ V $\mathcal{S}\mathcal{C}$) is made more explicit in Θ L ὑπὲρ τὸν Ἰορδάνην και ὑπὲρ πάντα τὰ ὕδατα Ἰσραηλ.

[For מימי, which is not a reduplication, see Crit. Notes on Isaiah, p. 157, l. 11. — P. H.]

\mathbb{M} הלא ארחץ Θ οὐχὶ πορευθεὶς λούσομαι, \mathcal{S} لَا أَسْلُ are scribal expansions 20 derived from v. 10. In \mathcal{S} we find the same addition also in v. 13; see below, l. 33. \mathcal{C} follows \mathbb{M} .

- (13) \mathbb{M} ויךברו אליו ויאמרו Θ V $\text{וַיִּכְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ}$, Θ L και εἶπον πρὸς αὐτόν, \mathcal{S} وَأَمْرًا لَهُ . 25 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} 30 transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا أَمْرًا لَهُ}$.

- (14) \mathbb{M} ויךברו אליו ויאמרו Θ V $\text{וַיִּכְבְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ}$, Θ L και εἶπον πρὸς αὐτόν, \mathcal{S} وَأَمْرًا لَهُ . 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

- (15) After \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

- (16) After \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{وَأَمْرًا لَهُ وَحَسًا אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

For \mathbb{M} ויאמר אלך \mathcal{S} has more explicitly, $\text{וְאָמְרָא לְהוּ וְחָסָא אָמְרָא לְהוּ}$. 35 \mathbb{M} אבי א is at variance with the usage of the language, which requires אדני. Whether \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי render a Heb. אדני or are merely free translations of \mathbb{M} אבי, we cannot tell. In Θ , πᾶτερ is Hexaplaric, cf. FIELD and SH *ad loc.* The following הלא makes it probable that we should read אב for אבי, and several MSS of Θ have εἰ instead of πᾶτερ. Θ L πᾶτερ εἰ, \mathcal{S} أَبِي , \mathcal{C} מרי אלו have a doublet. \mathbb{M} + הנביא; it is rendered by all the Versions, but it is misplaced: Θ \mathcal{S} transpose it, \mathcal{C} has it in the place where we find it in \mathbb{M} . It is scribal expansion.

5 (21) For the reading נחוי *cf.* note on 4, 12.

אחרי רץ נעמן וראה נעמן רץ אחריו is rendered by \mathfrak{C} : — *Naaman saw a man running after him.* \mathfrak{V} και εἶδεν αὐτὸν Ναίμαν τρέχοντα ὀπίσω αὐτοῦ, \mathfrak{S} אחרי רץ נעמן ; translate as though the text read ויראהו. \mathfrak{L} και εἶδεν αὐτὸν Νεεμαν τὸν Γιεζι τρέχοντα ὀπίσω αὐτοῦ adds again the noun to the suffix; *cf.* note on v. 18.

אחרי רץ נעמן ויראהו is rendered by \mathfrak{S} אחרי רץ נעמן , which is somewhat inaccurate. \mathfrak{C} ואתרכין מן רתוכא translates as though א read ויפן.* \mathfrak{V} και ἐπέστρεψεν ἀπὸ τοῦ ἄρματος renders as though the text had ויפן. It is not impossible that an original ויפן was changed to ויראהו in accordance with Gen. 24,64; but it is not probable, for נפל is the harsher and more characteristic term, and we cannot assume without some special reason that the same verb was used in both passages. \mathfrak{L} renders, with scribal expansion, και κατεπήδησεν ἀπὸ τοῦ ἄρματος αὐτοῦ. This is a correction rendering א ויראהו; according to \mathfrak{SH} it is derived from Σ . א ויראהו Gen. 24,64 is rendered by \mathfrak{G} κατεπήδησεν.

אחרי רץ נעמן ויראהו (so, too, \mathfrak{LSC}) \wedge \mathfrak{V} through *homoteleuton*. [For ויראהו *Is there ought amiss?* (\mathfrak{I} *Rectene sunt omnia*) see notes on 4, 23; 9, 17. — P. H.]

(22) א ויראהו is rendered only by \mathfrak{C} הוא כען רץ ויראהו; \mathfrak{L} has simply ἰδοῦ, \mathfrak{V} ἰδοῦ νῦν, \mathfrak{S} אחרי רץ נעמן . Some MSS of \mathfrak{G} הנה, and others עתה; but the case is too obscure to permit our altering א. It is probable, however, that we have here some scribal expansion. Possibly only הנה stood in the original text. [א ויראהו seems to be a colloquial expression. — P. H.]

אחרי רץ נעמן ויראהו in itself would not be impossible, but it falls with the similar addition in v. 23. For the narrator cannot have intended to say that the Syrian refused something for which he had been asked. This phrase is due to a later attempt to improve on the text in accordance with v. 5.

(23) א ויראהו, \mathfrak{L} ἐπεικῶς, \mathfrak{S} אחרי רץ נעמן , \mathfrak{C} ויראהו, \mathfrak{V} , rightly; *cf.* also FIELD *ad loc.* It is scribal expansion.

אחרי רץ נעמן ויראהו, \mathfrak{V} , with scribal expansion, διτάλαντον ἀργυρίου. \mathfrak{L} τάλαντον ἀργυρίου is a transcriptional error; *cf.* l. 36.

אחרי רץ נעמן ויראהו, \mathfrak{L} καὶ ἐβιάσατο αὐτόν, \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו ויראהו}$, \mathfrak{C} ויראהו ביה, \mathfrak{V} , rightly. It is an additional detail misunderstanding the situation described. It was hardly necessary to urge Gehazi to accept the gift. Afterwards he acts as though he had not been absent at all. The whole affair is transacted with the utmost dispatch. \mathfrak{L} και ἐβιάσατο αὐτόν seems to be derived from Θ ; *cf.* FIELD *ad loc.*

אחרי רץ נעמן ויראהו, \mathfrak{L} και ἔδωκεν αὐτῷ διτάλαντον ἀργυρίου ἐν δύο θυλακίαις, \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו ויראהו}$, \mathfrak{C} ויראהו ביה, \mathfrak{V} simply και ἔλαβεν ἐν δύο θυλάκiais. א ויראהו is right, and \mathfrak{G} και ἔλαβεν is a *quid pro quo*; but א ויראהו appears to be scribal expansion.

Garments for changing, i. e. wearing apparel, are not packed in money-bags. This alone proves א ויראהו to be a gloss. [Besides, ויראהו in v. 26 shows that Gehazi had not received any garments from Naaman. — P. H.]

אחרי רץ נעמן ויראהו, ויתן אל שני נערוי, \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו ויראהו}$, \mathfrak{C} ויראהו ביה, \mathfrak{V} and ἔδωκεν ἐπὶ δύο παιδάρια αὐτοῦ, \mathfrak{L} και ἐπέθηκεν ἐπὶ δύο παιδάρια αὐτοῦ take אל = על, which is unnecessary.

אחרי רץ נעמן ויראהו, \mathfrak{V} και ἦρον, \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו}$, \mathfrak{L} και ἦρεν is a transcriptional error.

(24) א ויראהו, וועל; but \mathfrak{V} και ἦλθον, \mathfrak{L} και ἔρχονται, \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו}$. The plural would seem to be the original reading.

For א ויראהו \mathfrak{G} has εἰς τὸ σκοτεινόν = אל האפל; \mathfrak{S} $\text{אחרי רץ נעמן ויראהו}$ — all mere guesses.

* [For \mathfrak{C} ואתרכין = א ויראהו see Gen. 24,64; *cf.* also Gen. 46,29. — P. H.]

- 6 additional alterations בעץ, or העץ, and are based on the misunderstanding that Elisha had thrown the wooden handle of the ax into the water. **א** ויָצֵן. **Θ** και ἐπεπόλασεν, **Ῥ** וקפא, **Ὶ** וצף, **Ⲛ** ⲁϣ read the Qal ויָצֵן. Either is possible, but the interpretation of **א** is more probable, since the subject is not expressed after **א** ויאמר at the beginning of the following verse. 5
- (7) **א** ויאמר הרים לך **א**, **Ῥ** και εἶρηκεν Ὑψωσον σαυτῶ, **Ὶ** ואמר מול לך, **Ⲛ**, inaccurately, **Ⲛ**, again with scribal expansion, και εἶπεν Ελισσαιε Μετεωρισον και λαβέ σαυτῶ.
- (8) **א** ויָצֵן is attested by all the Versions; for the construction with **א** (**Ῥ** πρός, cf. 2 Chr. 20, 21 (**Ῥ**^{VL} μετὰ). **KLOST.**'s conjecture, that **א** ויָצֵן is intended for ויָעַד, is not right; **א** ויָעַד is not construed with **א** of the person with whom an appointment is made, but with **א** of the place appointed. [We might read, however, ויאמר ואתי עבדתי] ויָצֵן as a denominative Hif., cf. **واعده الموضع** *he agreed to meet him at a certain place*. For **א** instead of **את** cf. above, p. 89, l. 37; p. 191, l. 24, and below, p. 211, l. 46. — P. H.] 15
- א** ויאמר הרים לך **א**, **א** מקום פלני אלמני **Ὶ**; **א** לקחה כפי ושמרי **Ὶ**, **Ῥ** εἰς τὸν τόπον τόνδε τινά ελιμωμι are inaccurate renderings; **Ⲛ** **ⲁϣ** disregards **א** אלמני **Ὶ**; **Ὶ** εἰς τὸν τόπον τὸν φελμωμι contracts **א** פלני אלמני to פלמני; cf. Dan. 8.13. But for v. 9, we might be inclined to think that the original text read תָּהֵן פלני אלמני תָּהֵן. Instead of the impossible form **א** תָּהֵן read תָּהֵן in accordance with v. 9 and **Ὶ**; cf. below, l. 39. **THEN.** read תָּהֵן (and in v. 9, תָּהֵן following 7, 12; 8, 22, 25; **KLOST.** suggests as alternatives, תָּהֵן (adopted by **OORT**) and תָּהֵן (adopted by **BURNEY**). All these emendations are more natural than the explanation of **א** תָּהֵן as a derivative of **תָּהֵן**. **Ὶ** יהי בית משרי **Ὶ** tries to give an accurate rendering of **א**; so, too, probably, **Ῥ** παρεμβαλῶ. **Ὶ** ποιήσωμεν ἐνεδρον [**Ⲛ** 25 *ponamus insidias*] και ἐποίησαν and **Ⲛ** **ⲁϣ** **Ⲛ** **ⲁϣ** give a paraphrase of the meaning suggested by the context.
- [It is not impossible that **א** תָּהֵן and **א** תָּהֵן at the end of the following verse are corruptions of תָּהֵן and תָּהֵן; cf. Jer. 5, 26; 1 S 13, 17; 14, 15 and דם נדודי אדם below, v. 23 (see also 13, 20). If תָּהֵן had been the original 30 reading, it is difficult to explain why it should have been corrupted to תָּהֵן. — P. H.]
- (9) **א** ויאמר הרים לך **א**, **Ⲛ** **ⲁϣ**, **Ὶ** ונביא די; but we must emend **א**, following **Ὶ**. The author of the present narrative uses throughout the proper name of the prophet, not the epithet **א** ויאמר הרים לך which is due to a conformation of 35 the style of the present chapter to that of the preceding narrative. Cf. note on 5, 14. **א** ויאמר הרים לך; emend, in accordance with **Ῥ** κέρυτται, **Ὶ** ἐνεδρεύουσιν, **Ⲛ** **ⲁϣ**, **Ὶ** **ⲁϣ**, as in v. 8 תָּהֵן is emended for **א** תָּהֵן.
- (10) **Ὶ** has again for **א** ויאמר הרים לך (so, too, **Ὶ** **ⲁϣ**) **Ὶ** **ⲁϣ**, and this represents the 40 original reading. **א** ויאמר הרים לך is probably a marginal gloss which has crept into the text. It cannot continue **א** and is omitted in **Ὶ**. [It may have stood originally before **א** ויאמר in the preceding verse. — P. H.] **Ⲛ** **ⲁϣ** smooths the text.
- א** ויאמר הרים לך, **Ὶ** **ⲁϣ**, but **Ὶ** **ⲁϣ**, **Ⲛ** **ⲁϣ**. It is, however, not necessary to emend **א**. 45
- 11 **א** ויאמר הרים לך **א** is corrupt. **א** ויאמר הרים לך, rendered by **Ⲛ** **ⲁϣ**, **Ὶ** **ⲁϣ**, is impossible in a section which uses throughout **א**; cf. vv. 10. 12. 16. 19. 22. We might point **א** ויאמר הרים לך (cf. **Ⲛ** **ⲁϣ** לא תִּשְׁלַח אתי 4, 28); but the following **א** ויאמר הרים לך is against it. The reading **א** ויאמר הרים לך *who has deserted us*, which **KLOST.** suggests as an alternative, is inadmissible; this would require **א** **Ⲛ** instead of **א** **Ⲛ**. **Ὶ** 50 renders **א** ויאמר הרים לך by τίς παραβδωσέν με, and in Prov. 30, 10 the synonymi παραβδωσέν is used for **א** הלשון, so we might conjecture that **Ὶ** found **א** **Ⲛ**, pronouncing it **א** **Ⲛ**. This, however, gives no suitable sense; it is not slander

by \mathcal{L} : — ועָנָן וְהוֹרִין וְעִבְדִין וְאִמְהָן
 הָשְׁעָה הִיא לֶךְ הַנְּסֻבָּת (א) כַּסְפָּא וְנִסְבָּת (א) לְבוּשִׁיא וְחִשְׁיָתָא בְּלִבְךָ לְמַכְנִי זִיתִין וְכִרְמִין

(27) \mathcal{L} supplies the subject Γιεζι after \mathcal{M} ויצא \mathcal{M} .

\mathcal{C} וְהָרָה for \mathcal{M} מַעֲרַע is merely a euphemism; [cf., however, Ex. 4, 6; Num. 12, 10, &c. and Crit. Notes on Numbers, p. 45, l. 49. — P. H.]

5

(2) \mathcal{M} מִקּוֹם \mathcal{L} \mathcal{V} , wrongly. \mathcal{C} τόπον is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* Also \mathcal{C} pl.²⁴⁶ σκάπην, \mathcal{C} ⁹³ σακηνήν, \mathcal{C} ²⁴⁵ οἶκον are attempts to correct \mathcal{C} .

\mathcal{M} ויאמר לנו \mathcal{V} και εἶπεν Δεῦτε. \mathcal{L} , supplying the subject, και εἶπεν Ελισσαι Πορεύεσθε.

10

(3) [For the article in the *הארה* cf. above, p. 162, l. 41; p. 172, l. 17. — P. H.]

\mathcal{M} ויאמר אני אך \mathcal{V} \mathcal{C} ; but \mathcal{L} , again supplying the subject, και εἶπεν Ελισσαι Ἐγὼ πορεύσομαι.

(5) \mathcal{M} הקורה, attested by \mathcal{C} ³, is used proleptically. It is not admissible to emend: הַקְרָה with KLOST. (followed by BENZ., KITTEL, and OORT); הַפִּיל cannot be used of objects which one retains in his hand. It means *to fell* or *to drop*, but not *to bring down* (an ax). [This would be כִּנְיָה; at the end of the first line of the Siloam Inscription we must supply הַנְרוֹן אֶת [הַנְיָה הַחֲצֵבָה אֶת]; cf. JAOS 22, 60. — P. H.]

\mathcal{M} ואת הברזל נפל אל המים \mathcal{M} is bad Hebrew;* KLOST.'s suggestion (adopted by GES.²⁰ BUHL¹³, BENZ., and KITTEL) that את may be the noun אַת *colter* (the fore iron of a plow) does not commend itself. There is no evidence that the iron head of the ax was termed את; it is afterwards called simply הַבְרוּזִל. \mathcal{V} και τὸ σιδήριον ἐξέπεσεν εἰς τὸ ὕδωρ disregards את; so, too, \mathcal{L} και ἐξέπεσε τοῦ στελεοῦ τὸ σιδήριον εἰς τὸ ὕδωρ, \mathcal{C} ^{Ald. xi. 44, 64, 119, 120} &c. και τὸ σιδήριον ἐκπέσον ἐκ τοῦ στελέχους ἐξέπεσεν, making the matter more explicit, just as \mathcal{S} $\text{فَعَلَا فَرَدَلَهُ جِهَ مَتَلَا}$ \mathcal{C} $\text{وَأَشْتَلِيهَا بَرُولًا وَنَفَلَ لَمِيَا}$. GRÄTZ emends: הַנְהָה, but this has no textual basis. OORT cancels את. [The *nota accusativi* may be misplaced; if it were prefixed to הַבְרוּזִל at the end of the following verse, it would be quite appropriate. According to Dr. FOOTE \mathcal{M} הַבְרוּזִל (את) וַיִּנְיָף does not mean *he made the iron swim* (AV, 30 and the iron did swim) but, *he brought it up to the surface and kept it afloat* with the stick he had cut for this purpose. Nor does \mathcal{C} και ἐπεπόλασεν τὸ σιδήριον mean *nativitque ferrum* (so \mathcal{I}); cf. THEN. *ad loc.* — P. H.]

Just as inadmissible is KLOST.'s conjecture (adopted by OORT) that \mathcal{M} נפל is miswritten for נשל. In that case the addition of העץ מן or the like would be indispensable.

\mathcal{M} ויצעק ויאמר \mathcal{C} $\text{وَعَزَا وَوَأَمَرَ}$, \mathcal{S} $\text{وَعَزَا وَوَأَمَرَ}$; \mathcal{L} , supplying the subject, και ἐβόησεν ὁ ἀνὴρ και εἶπεν, but \mathcal{V} simply και ἐβόησεν. The addition of και εἶπεν is Hexaplaric; cf. FIELD *ad loc.* \mathcal{M} ויאמר *per se* is not exceptional, but it is more natural to suppose that it was added in \mathcal{M} than that it should have been omitted in \mathcal{C} . \mathcal{M} שָׁאֵל \mathcal{L} κεκρημένον (\mathcal{V} κεκρυμμένον is a transcriptional error); \mathcal{C} $\text{مَسْأَلًا مَسْأَلَةً}$; \mathcal{S} , with scribal expansion, $\text{مَسْأَلًا مَسْأَلًا لِحَبْطِ}$.

(6) \mathcal{M} ויאמר \mathcal{S} , as often, وَأَمَرَ لِه .

\mathcal{M} ויקצב עץ \mathcal{V} και ἀπέκτισεν ἔυλον; \mathcal{L} , with scribal expansion, και ἀπέκλασεν Ελισσαι ἔυλον, \mathcal{C} وَقَطَّ عَصَا , \mathcal{S} وَقَطَّ عَصَا . It is true that the stem קצב is not 45 used elsewhere of the cutting off of a stick,** but this does not entitle us to emend, with GRÄTZ, ויהטב. KLOST.'s emendations ויקָטַב or ויקָה would entail the

—————

* [Cf. GES.²⁷ § 117, i. m, note 2; SIEGFRIED-STRAK, *Neuhebr. Gr.* § 28.

** Arabic قَضِب is a synonym of قَطَعَ, and قَضِيب denotes a slender stick or rod, originally (a branch or twig) cut off. Aram. קַסָּק may be identical with קצב (cf. above, p. 125, l. 27) and not = קָשָׁק. — P. H.]

6 but betrayal which the King complains of.* $\text{וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ אֶת הַיָּדָיִם$ takes the phrase to be an ellipsis, supposing that a verb of motion (נָפַל or הִלָּךְ) is wanting before אֶל . The paraphrase of $\text{לְמַלְכָּא דִּישְׂרָאֵל}$ (רוּן 40) does not justify the assumption that אֶל מִשְׁלָנִי is to be emended to מִגְּלָנִי (KLOST. followed by KAMPH. and BENZ., while OORT suggests as an alternative, מִמְּנִי ; *cf.* Gen. 14, 20), especially as גָּלָה to reveal is construed only with the accusative of the thing, but not with the accusative of the person. The matter is made worse if we insert, with KITTEL, מִנְּלִנִי after the impossible מִשְׁלָנִי of the received text. GRÄTZ avoids the accusative of the person, which cannot be justified, by emending: מִנְּלִיָּה דְּבַרְנִי , but this reading, as well as the emendation suggested by OORT (*cf.* above 10 l. 5), departs too much from the received text; besides, we should expect a finite verb owing to the following $\text{אֶל מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל}$. Therefore the emendation suggested by EWALD (*Ausführliches Lehrbuch*⁸, p. 479, n. 1) and recently taken up by M. LAMBERT (REJ 40, No. 80, p. 250) מִגְּלָנִי (*cf.* 9, 5) is preferable. We must then assume an ellipsis or omission of a verb of motion (*cf.* above, l. 2) or 15 of a verb like הִגִּיד .

(12) $\text{לֹא יָסַח מִן הַיָּדָיִם מִמְּלַךְ אֶל}$ $\text{לֹא יָסַח מִן הַיָּדָיִם מִמְּלַךְ אֶל}$; so too, $\text{וְלֹא אָרְנִי הַמֶּלֶךְ אֶל}$.

אֶל לֹא is cacography for לֹא ; *cf.* above, p. 152, l. 19.

There is no reason for writing, with GRÄTZ, כִּי אִם instead of אֶל כִּי .

$\text{אֶת הַדְּבָרִים אֵל}$, with scribal expansion, $\text{πάντας τοὺς λόγους, ἅλα πάντα ὅσα}$. אֵל paraphrases freely, מִמְּלַךְ אֶל .

(13) וַיֹּאמֶר אֶל ; so, too, וְיֹאמֶר אֶל ; אֵל , supplying the subject, $\text{καὶ εἶπεν ὁ βασιλεὺς}$.

The early printed editions and BÄR, following them, record no קָרַי for אֶל אֵיכָה , GINSBURG קָרַי אֵיפָה . We would expect אֵיפָה which is read by 5 codd. Kenn. Other MSS read אֵיפּוּא , אֵיפּוּא , אֵיפּוּ , but these variants are all corrections of אֶל אֵיכָה . [The K^{ethib} אֵיכָה should be read אֵיכָה ; *cf.* Cant. 1, 7; Aram. אֵיכָה and Assy. *ekā* (HW 48^a). אֶל אֵיכָה seems to have the vowels of the Q^{ere} אֵיפָה . — P. H.]

$\text{וַיִּגְדֵּל אֶת וְאֶתְחַוֶּה אֶת}$, but $\text{καὶ ἀνήγγειλαν, ἅλα καὶ ἀπήγγειλαν, ἅλα ἅλα ἅλα}$, which is probably nothing but a change of construction. However, אֵל may have read 30 וַיִּגְדֵּל ; [*cf.* above, p. 127, l. 46. — P. H.]

For אֶל אֵל , בְּדַרְתֵּי אֵל , בְּדַרְתֵּי אֵל , בְּדַרְתֵּי אֵל has ἐν Δωθαειμ . אֵל read בְּדַרְתֵּי אֵל ; *cf.* Gen. 37, 17. [For the epenthesis of the final *i* in the termination $\text{-ain} = \text{án(i)}$ see HAAPT *ad* Cant. 7, 1 (*Hebraica* 19, 3); *cf.* Crit. Notes on Isaiah, p. 157, l. 21. — P. H.]

(14) $\text{וַיִּשְׁלַח שְׂמָה אֶל}$; so, too, $\text{וַיִּשְׁלַח שְׂמָה אֶל}$; אֵל , supplying the subject, $\text{καὶ ἀπέστειλεν ἐκεῖ ὁ βασιλεὺς Συρίας}$.

For אֶל אֵל we must emend, following καὶ ἄρμα and αἵμα v. 15, $\text{סוּסִים וְרִכְבֵּי סוּסִים}$. The plural arose under the influence of v. 17; in אֵל we find the plural also in v. 15.

(15) $\text{אֶל מִשְׁרַת אִישׁ הָאֱלֹהִים}$ is to be canceled as an erroneous specification of the subject of וַיִּשְׁכְּבֵם , just as $\text{καὶ ὁ λειτουργὸς Εὐλεισσαιε}$, (αἵμα has even $\text{ὁ λειτουργὸς Εὐλεισσαιε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ}$). KLOST. conjectures that the original text had מִמְּחַרַּת after $\text{אֶל וַיִּשְׁכְּבֵם}$, and this was miswritten מִשְׁרַת . [In the old Hebrew script מ and ש may easily be confounded; see JAOS 22, 63 and Crit. Notes on Genesis, 45 p. 51, l. 38; *cf. ibid.*, p. 64, l. 38; p. 84, l. 24; p. 88, l. 17; p. 91, l. 17; p. 92, l. 3; 40

* [Arab. السِّنْ لَهُ means also *he reported to him a (confidential) remark*, and in modern Hebrew הִלְשִׁין is used with the meaning *to betray*. This verb may have the same meaning in שׁוֹרְטִים 101, 5 and in Prov. 30, 10; *cf.* $\text{אֵל אֶלְמִיךָ מִמְּלַךְ אֶל}$ = $\text{אֶל אֶלְמִיךָ מִמְּלַךְ אֶל}$. In view of the Aramaisms in the North Palestinian narratives (*cf.* BURNEY, p. 208) we might emend אֶל מִשְׁלָנִי to מִשְׁלָמִנִי , but the original reading was probably מִשְׁלָנִי . — P. H.]

- 6 reads מִבְּקָה, not תִּבְּקָה; moreover, we cannot prove that it was customary to kill captives of war; consequently the emendation of KLOST., BENZ., KITTEL, האשר לא שביה, is inadmissible. Nor can we, with GRÄTZ and OORT, cancel the interrogative particle; it would be meaningless to state the fact that the king of Israel was in the habit of killing his captives. But if, after the excision of the 5 interrogative particle, we emend אתה תִּבְּקָה for אלה תִּבְּקָה, it would again be necessary to suppose that it was customary to kill the captives. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 34 the ה before אשר is a remnant of בלי (בלה) or לא *thou must not slay any one unless thou hast captured him (in battle) with sword and bow*; but this is very improbable. — P. H.] 10
- (23) GRÄTZ's emendation, ויִקְרָה להם בְּרָה גְּרִיולָה for אלה ויִקְרָה להם בְּרָה גְּרִיולָה is bad, since 15 ^a noun בְּרָה does not exist; nor would גְּרִיולָה be a suitable epithet to this word. [For בְּרָה (Ἐ^v παράθεις, cf. our *spread*) = Assyr. *kirētu* (syn. *tākultu*, i. e. תאכלה) see DELITZSCH, HW 352^b; AL⁴ 170^b. The stem is the Assyr. *karū* 'to invite,' which may be identical with קרא (cf. א, 1, 9), just as we have in Assyrian, *kirib* = 15 Heb. קָרַב (cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 59, l. 46) &c. אלה בְּרָה must be an Assyr. loanword (cf. p. 163, l. 3) and ויִבְרָה is denominative. The *e* in בְּרָה must be explained in the same way as the *e* in *zeru* (Mand. זירא) = *zāru*, *zarru*, *zar'u*, *zar'u*, Heb. זרע; cf. HAUPT, *Beitr. z. assyr. Lautlehre* (Göttingen, 1883) p. 90. It is certainly not necessary to read, with KLOST., ויערך מערכה following 20 Ἐ παρέθηκε παράθεις; cf. above, l. 13. — P. H.] אלה + וילכו; so, too, שֶׁטֶל; א Ἐ, and this omission seems to be correct. The addition is due to a conformation of the text to v. 22. ἘL και ἀπήλθον is discredited by the fact that ἘL has και ἀποσταλήτωσαν for אלה וילכו אלה in the preceding 25 verse.
- (24) אלה ויהי אחרי כן אלה, so, too, שֶׁטֶל; but ἘL, under the influence of the phrase ויהי 30 האלה, και ἐγένετο μετὰ τὰ ῥήματα ταῦτα. [For the name הרודי see above, p. 123, l. 24; p. 141, l. 51; cf. KAT³, 446. — P. H.] At the end of the verse ש + حمنه حمنه, following א, 20, 1.
- (25) אלה והנה צרים עליה אלה. We would here, just as in v. 20 (cf. p. 207, l. 28) expect והנה, 30 which is read by 3 codd. of DE ROSSI, or, still better, והם. We have, however, not altered the text. It is possible that והנה stood in the original text, and what preceded it may have been modified when the present narrative was joined to the foregoing legend.
- אלה ועד היות אלה; so, too, ἘL; ἘV εως ου̅ ἐγένηθη Ἐ מורכן . . . עד הנה, and ש + حمنه 35 paraphrase. אלה need not be questioned. KLOST.'s conjecture שאר is impossible if only on account of the absence of any indication of the weight. CHEYNE, *The Expositor*, July 1899, p. 33 suggests חקר ערשים *a homer of lentils*, but this conjecture is unnecessary and destitute of any textual basis. 40 אלה בשמנים Ἐ πεντήκοντα (ἘL + σίκλων) may be due to πέντε = אלה בחמשה at the end of the verse.
- אלה רבע הקב חריזנים אלה was read by all the Versions and rendered as though the text were רבע הקב *חראי יונים Ἐ και τέταρτον του κάβου κόπρου περιστερών, Ἐ 45 ורבעת קבא דובל מפקת יוניא, حمنه حمنه, حمنه حمنه. This interpretation is impossible; dove's dung is not edible. From the context we would expect some cheap food.* The codd. and early edd. read either חריזנים or חריזנים with a single ח. The former would seem to be the original reading; it is presupposed by the rendering *dove's dung* given by the Versions. The variant חריזנים, it may be supposed, is due to the influence of the Q^orê חריזנים which is just as obscure 50

* [Cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 32, l. 29.

** GES.-BUHL 278^b suggests the plant خرق الحماح. — P. H.]

- 8 καὶ γε ἦλθεν ἐπὶ τὴν γῆν ἑπτὰ ἔτη arose from a doublet. We must therefore not alter **A**, with **KLOS**, **KAMPI**. Elisha says of the famine called for by **JUVH**, it has come upon the land for seven years (*sie ist bereits für sieben Jahre ins Land gekommen*) i. e., it has come already over the land (and will last) for seven years. [**A** שבע שנים may be erroneously repeated from the end of the following verse, and even in this second passage it may be due to scribal expansion, derived from שבע שנים v. 3. — P. 11.] 5
Nor need we alter **A** לא to לע.
- (2) **A** ותעש האשה ותקם: so, too, **SV** 2C; **GL** καὶ ἐποίησεν ἡ γυνή, disregarding **A** תקם, but this omission is wrong. 10
A איש האלהים; so, too, **GL** 2C; but **SV** Ελεισαίε. It is impossible to say what stood in the original text.
After **A** באר פלשתים **GL** has the scribal expansion καθ' ὡς εἶπεν αὐτῇ ὁ ἄνθρωπος τοῦ θεοῦ.
- (3) After **A** שבע שנים **GL** has the scribal expansion τοῦ λιμοῦ; similarly **SV** after 15 **A** פלשתים + εἰς τὴν πόλιν.
A ותצא; so, too, 2C; **SV** ἦλθεν, **GL** ἐξῆλθε corrected in accordance with **A**. Since the woman had not yet regained the possession of her house, and since, according to the context, **א** המלך was probably supplied in the mind of the author, the reading ותצא is to be preferred; cf. 2 S 14, 3. The reading of **A** was due 20 to the fact that the **ב** had become illegible, and either it was misread, or **ב** was erroneously conjectured.
Instead of **A** אל ביתה, אל, שדה, לא; read, in accordance with v. 5, לע, ביתה, לע, שדה; cf. above, p. 151, l. 31.
- (4) **A** איש האלהים; נגער; so, too, 2C; but **G** τὸ παιδόριον Ελεισαίε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ 25 θεοῦ. Here the name is appropriate, and עשילא, it may be supposed, stood in the original text. The reading of **G** is due to scribal expansion, and **A** represents this expanded text with omission of עשילא.
- (5) **A** את המת; so, too, 2C; **GL** τὸν υἱὸν αὐτῆς τὸν τεθνηκότα is a scribal error due 30 to the following line, and **SV** υἱὸν τεθνηκότα is a correction of this.
After **A** היתה **SV** supplies the subject Ελεισαίε.
A אדני המלך; so, too, **GL** 2C; **A** 2P.
- (6) **A** וישאל המלך לאשה לתכפר לו; so, too, **SV** 2C; **GL**, transposing and expanding the text, καὶ ἠρώτησεν αὐτὴν ὁ βασιλεὺς καὶ διηγήσατο ἡ γυνὴ τῷ βασιλεῖ πάντα. 35
A את כל אשר לה ואת כל תבואת השדה; so, too, 2C; **GL** πάντα τὰ αὐτῆς καὶ πάντα τὰ γενήματα τῶν ἀγρῶν αὐτῆς, **SV** πάντα αὐτῆς τὰ γενήματα τοῦ ἀγροῦ is a mutilation of this expanded text.
The pointing of **A** תבואת instead of תבואת is due to prosodical reasons; the final ת is probably marked with Ropheh on account of the following א.
- (7) **A** עד הנה (so, too, **SV** 1C 2C); **A** 2P. 40
- (8) **A** הוהאל is written five times *plene* with ה after ה, viz., besides the present verse, 45 in vv. 13. 15. 29; 2 Chr. 22, 6; but, as a rule, we find the *scriptio defectiva*, להאל. Like עשהאל, עשהאל, פדהאל, פדהאל, the spelling להאל is a remnant of an orthographic system in which the elements of a compound were written just as the corresponding independent words. 45
A את יהוה; so, too, **G**; 2 **GL** 2C; 2 **GL** 2C; 2 **GL** 2C, avoiding the anthropomorphism.
For **A** פארתו = פארתו see above, p. 169, l. 1.
With regard to **A** פהלי = פהלי (**G** ἐκ τῆς ἀρρωστίας μου ταύτης, 2 **GL** 2C 2C 2C, 2 **GL** 2C 2C 2C) see note on 2, 1, 2 (p. 178, l. 49). 50
- (9) **A** לקראתו; so, too, **SV** 2C; **GL**, more explicitly, εἰς ἀπάντησιν τῷ Ελεισαίε. 50
A וכל טוב, **SV** καὶ πάντα τὰ ἀγαθὰ. 2 **GL** 2C 2C; but **GL** ἐκ πάντων τῶν ἀγαθῶν, 2 **GL** 2C 2C 2C. The reading of **GL** 2C is not so good, since it disregards the fact

- 8 utterly bewildered. The object to be supplied after $\text{א} \text{וַיִּשָׁב}$ is probably not הַמַּנְהֵל (*cf.* p. 216, l. 34), but לֵב or עַיִן (*cf.* above, p. 174, l. 30); שִׁים = לֵב .
 For $\text{וַיַּעֲמֵר אֶת פְּנֵיו}$ *cf.* note 25 of my paper cited above, p. 83, n. *. — P. H.]
- (12) $\text{א} \text{וַיֵּאמֶר}$ 2°; so, too, V^{C} ; G^{L} και εἶπεν αὐτῷ Ελισσαίε, S $\text{وَيَقُولُ لَهُ عِيسَى}$.
 $\text{א} \text{כִּי}$; so, too, G^{L} ; S wrongly. 5
 $\text{א} \text{רָעָה}$; so, too, V^{S} ; but G^{L} σύ which speaks for itself. Moreover, $\text{א} \text{רָעָה}$ clashes with the preceding אֶת אִשְׁרָאֵל , unless we take this to be a conjunction = *hoav*; *cf.* v. 5 and EWALD, *Ausführliches Lehrbuch*⁸, § 333 (p. 820, above); S $\text{وَيَسْخَرُ مِنْهُمْ}$ smooths the construction.
- (13) $\text{א} \text{הַגְּבֹלִים}$; so, too, S^{C} ; but V^{L} δ κύων ὁ τεθνηκώς. 10
 $\text{א} \text{הַדְּבַר הַגְּדוֹל הַזֶּה}$, G^{L} τὸ ῥῆμα τὸ μέγα τοῦτο; V^{V} τὸ ῥῆμα τοῦτο. The addition τὸ μέγα is Hexaplaric (*cf.* FIELD *ad loc.*); so the scribal expansion of $\text{א} \text{הַגְּדוֹל}$ is still unrepresented in G , which however has another one, *viz.* δ κύων ὁ τεθνηκώς. We must not, with OORT, admit הַגְּבֹלִים into the text.
- (14) $\text{א} \text{וַיִּלֶּךְ}$; so, too, V^{C} ; but G^{L} S , supplying the subject, και ἀπῆλθεν Ἀζαήλ, L^{L} 15
 $\text{א} \text{אֵלֶּיךָ}$.
 $\text{א} \text{אֵלֶּיךָ}$; so, too, V^{S} ; G^{L} , with scribal expansion, Ελισσαίε τοῦ ἀνθρώπου τοῦ θεοῦ.
 $\text{א} \text{וַיֵּאמֶר לוֹ}$ 1°; so, too, V^{C} ; G^{L} S again supply the subject, δ κύριος αὐτοῦ, S .
 $\text{א} \text{וַיֵּאמֶר}$ 2°; so, too, V^{S} ; G^{L} + Ἀζαήλ. 20
 $\text{א} \text{אָמַר לִי}$, S أَمْرٌ لِي , V^{V} εἶπέν μοι, G^{L} εἶρηκέ μοι. The statement of S^{H} أَمْرٌ لِي *, if correct, refers to a lacuna which originated within G ; *cf.* 11-1^p and FIELD *ad loc.*
- (15) $\text{א} \text{וַיִּשְׁבַּל}$; so, too, V^{S} ; G^{L} και ἔβραψεν αὐτό.
 At the end of the verse G^{L} + ἐπὶ Συρίαν (V^{S}) which is derived from v. 13. 25

- (16) $\text{א} \text{וּבְשֵׁנָה}$; so, too, S^{C} ; G without και; *cf.* note on 8, 15, 1.
 $\text{א} \text{וַיְהוֹשִׁפֵּט מֶלֶךְ יְהוּדָה}$ has been erroneously repeated from the end of the verse. 30
 V^{C} V^{L} exhibit this addition, but G^{L} S $\text{א} \text{וַיְהוֹשִׁפֵּט מֶלֶךְ יְהוּדָה}$ S وَيُحْيِي 52-55-56-64-71-74-106-119-120-121-134-144-158-236-242-245-246-247-Cpl.Ald. S^{S} H ; it is omitted also in two codd. of KENN. and one of DE ROSSI. For $\text{א} \text{מֶלֶךְ יְהוּדָה}$ at the end of the verse (so, too, V^{S} G) read עַל יְהוּדָה . In the parallel formula for the Israelite Kings עַל יִשְׂרָאֵל is everywhere used except in 14, 23, and in all the similar passages relating to the Kings of Judah which 35 occur *before* 2, 8, 16, (*cf.* 8, 15, 1. 9; 22, 41), as well as in 2, 9, 29 (which is a repetition of 8, 25) עַל יְהוּדָה is used, whereas *after* 2, 8, 16 we find everywhere מֶלֶךְ יְהוּדָה (*cf.* 2, 8, 25; 14, 1; 15, 1. 32; 16, 1; 18, 1). We may therefore suspect that עַל יְהוּדָה was the original reading everywhere, and that in all passages from 8, 16 onward it was altered to מֶלֶךְ יְהוּדָה , a phrase which is awkward both 40 on account of its ambiguousness (G in some MSS βασιλεύς, in others βασιλέως) as well as because of the preceding מֶלֶךְ ; *cf.* note on 8, 15, 9.
- (17) $\text{א} \text{הֵיחָה}$; so, too, S^{C} V^{V} ; G^{L} , more explicitly, ἦν ἡραμα.
 $\text{א} \text{וּשְׁמֹנֶה}$; so, too, S^{C} G^{L} ; but V^{VA} και τεσσαράκοντα, G^{S} 93 και δέκα. In view of the reading of V^{VA} it is an interesting coincidence that the K^cthib has שְׁנָה (Q^ré, 45 שְׁנָה) after שְׁמֹנֶה . The Q^ré is adopted in the text of 2 Chr. 21, 5. Objection was taken by the Q^ré to the abnormal construction of שְׁמֹנֶה with the singular שְׁנָה (*cf.* שְׁלֹשׁ אַפְסָה 25, 17) while it has passed over the same construction in 22, 1. Since ה may be a transcriptional error for ה in 25, 17, while אֶלֶּף is a textual error for אֶלֶּף in Ez. 45, 1 (*cf.* TOY *ad loc.*), the form here and in 22, 1 50 is very extraordinary. The numbers in the Book of Kings have been repeatedly worked over, and it is not impossible that originally one of the numbers from 10 to 19 or ארבעים (V^{VA}) stood before שְׁנָה .

- 8 (18) אַל עשוּ; so, too, $\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and 2 Chr. 21,6; but $\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{L}$ ἐποίησεν. Either number is possible.
- אַל לאַשהּ; so, too, \mathfrak{G} ; לאַתּוּר, \mathfrak{S} אַלְמַלְא, 2 Chr. 21,6 אַשֶׁה.
- (19) אַל + לוֹ after אַמַר; so, too, $\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$; \mathfrak{A} $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$. According to $\mathfrak{S}\mathfrak{H}$ it is Hexaplaric. אַל לַבְּנוֹי (אֶל לַבְּנוֹי אֱלֹהִים, \mathfrak{G} 56.64-71.243-245 τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ) cannot be construed; in $\mathfrak{G}\mathfrak{L}$ καὶ 5 τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ, ולבְּנוֹי אֱלֹהִים, as well as in 2 Chr. 21,7, it has been altered to ולבְּנוֹי. It is not represented in $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$, and is probably a marginal gloss which has crept into the text. It may, however, be questioned whether לַבְּנוֹי (referring to JHVH) was not the original reading, in accordance with \mathfrak{S} , 11,36.
- (20) אַל בִּימֵיו; so, too, $\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{C}\mathfrak{S}$ and 2 Chr. 21,8; $\mathfrak{G}\mathfrak{L}$, more explicitly, ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ 10 ἡωραμ.
- (21) אַל צַעֲרִיהָ, $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$ εἰς Σειρα, $\mathfrak{G}\mathfrak{L}$ ἐκ Σιωρα — intra-Septuagintal corruption. The rendering in \mathfrak{G} cannot be adduced against the emendation צַעֲרָה suggested in STADE's *Gesch. Isr.* 1,537, note; the Greek forms are just as inexplicable as אַל צַעֲרִיהָ.
- אַל הַרְכַּב הוּא קָם לִילָה וַיִּבֶה אֶת אֲדוֹם הַפְּכָבִים אֲלוֹי וְאֵת שָׂרֵי הַרְכַּב הוּא; the 15 present form is probably intentional; [*cf.* below, l. 31 and above, p. 92, l. 47; p. 104, l. 44; p. 110, l. 38; p. 112, l. 12; p. 116, l. 36; p. 118, l. 10; p. 120, l. 2. — P. H.] BENZ.'s emendation וְשָׂרֵי הַרְכַּב עִמּוֹ for אַל וְשָׂרֵי הַרְכַּב הוּא is just as inadmissible as KITTEL's reading וְאֵתוֹ for אַל וְאֵת. BENZ.'s וְשָׂרֵי הַרְכַּב עִמּוֹ would be tautological after אַל הַרְכַּב עִמּוֹ, and אֵתוֹ is impossible, since the narrator uses עִם.
- $\mathfrak{G}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ render אַל. $\mathfrak{G}\mathfrak{V}$ ἄστυράς (*cf.* $\mathfrak{S}\mathfrak{H}$ אֶל בְּבַלְאִי *); but אַל לִילָה can hardly be dispensed with. The parallel passage 1 Chr. 21,9 is derived from אַל, the only departure being the insertion after הַיּוֹרֵם עִם שָׂרֵיו. The passage, it may be supposed, originally recorded a defeat of Jehoram, perhaps in the following form: וַיִּזְקַם אֲדוֹם⁵ וַיִּלְלֵה² וַיִּקְרַב⁶ אֲלָיו⁷ בַּיּוֹם⁴ וַיִּבֶה אֶת אֲדוֹם וְאֵת שָׂרֵי הַרְכַּב³. See STADE, *Gesch. Isr.* 25 1,537, n. 1 and ZAT 21,337ff. For סַבָּ *cf.* 3,25; 2 S 18,15; *cf.* also above, p. 173, l. 42.
- It is not impossible, however, that this intentional alteration of the original statement, which is practically reversed in the present text, was found, or effected, by the Epitomist. The author of the ancient document which he excerpted may 30 have deemed it necessary to eliminate the unpleasant fact that Joram perished fighting against the Edomites. In this case we should have to leave אַל as it has come down to us. *Cf.* also notes on v. 24 [and p. 255, l. 52. — P. H.]
- The K^{ethib} הַפְּכָבִים is incorrect *scriptio plena* for הַפְּכָבִים [or perhaps miswriting for 35 הַסּוֹבֵב; *cf.* above, p. 85, l. 9; p. 126, l. 42; also note on 15,37. — P. H.]
- The parallel passage 2 Chr. 21,9 omits אַל לֵאמֹר, thus obliterating one of the plainest traces of what really happened. \mathfrak{G} , however, reads this clause in Chron. so that the omission may not be due to the Chronicler but to some subsequent alteration.
- [According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2,36; *cf.* KAT³, 254) v. 21 represents 40 a subsequent insertion in the Deuteronomistic account, derived from the old 'historical' tradition; this verse, which refers to a release of צַעֲרִיהָ besieged by the enemies, must be translated, *Thereupon Joram went to Zair, taking the captains of the chariots and all the chariots with him, having started by night; he defeated the Edomites* (or rather, Arameans; *cf.* above, p. 186, l. 16; also 45 16,6) *who invested it so that the people* (i. e., the besiegers; *cf.* below, l. 50) *fled to their tents* (*cf.* above, p. 171, l. 8), in Hebrew: — וַיַּעֲבֵר יוֹרָם צַעֲרִיהָ וַיִּקַּח אִתּוֹ אֵת שָׂרֵי הַרְכַּב, וְכָל הַרְכַּב עִמּוֹ וַיִּבֶה הוּא קָם לִילָה וַיִּבֶה אֶת אֲרָם הַסּוֹבֵב אֵלָיו, וַיִּנְסוּ עִמָּוִן לְאֵהָלוֹ. Joram is not Joram of Judah (Jehoram; *cf.* below, p. 220, l. 14) but Joram of Israel. For אַל הַרְכַּב הוּא WINCKLER proposes to read *the Ammonites* who are 50 identical with Aram-Rehob. — P. H.]
- (22) אַל אֲדוֹם אֶל \mathfrak{G} xi.44.74.106.120.121.134.144.245, $\mathfrak{S}\mathfrak{H}$ אֶל אֲדוֹם *; but it is attested by $\mathfrak{G}\mathfrak{V}\mathfrak{L}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ and 2 Chr. 21,10 and indispensable in the present text owing to the change of

above, p. 158, l. 2) or whether the text has been conformed to הכיתה at the beginning of the verse. The first person being by no means impossible, we have not altered א.

א; עברי so, too, טV זט; א טL, wrongly.

KLOST. has rightly observed that א עברי יהיה א, ורפי כל עברי יהיה א, although attested by ט זט 5 is a gloss if only on account of יהיה beside עברי. It is intended to include Naboth's case.

8) א ואבר is tautological alongside of ב; emend with ט και εκ χειρός, ויפיר. We require a reference to the descendants of the deceased Ahab. טP ויבר renders א ואבר; א ואבר, ז סאס, ז perdamque pronounced the consonants, ואבר, cf. Jer. 46.8. 10
[For א ועבר ועבר וקיר בקיר בשהין see above, p. 165, l. 31. — P. H.]

9) א ונתתי ט και δώω passes here again into the first person; contrast above, p. 220, l. 52

10) א בהלק וירעאל טL εν μεριδι του αγρου Ιεζραηλ = שרה, scribal expansion derived from v. 25. 15

11) א ויאמר so, too, טP; ט, rightly, και ειπον, ז סאס, א ואבר. After και ειπον αυτω Ειρήνη; טL + και ειπεν αυτοις Ειρήνη. It is a scribal expansion which originated from a doublet. We must not read, with OORT, disregarding αυτοις and αυτω, שלום ויאברו ויאמר. This insertion spoils the graphic description.

[א השלום means *Is (all) well?* or, *Is there aught amiss?* so, too, in v. 18; see 20 my paper on v. 25 in the *Journal of Biblical Literature*, vol. 21 (1900) p. 77. Cf. above, p. 194, l. 13; p. 202, l. 17. — P. H.]

12) א ויאמר so, too, ט; טV και ειπεν, contrast v. 11; טLS, with scribal expansion, και ειπον αυτω, א סאס.

א ויאמר so, too, ט; טV και ειπεν Ειου προς αυτους, טL και ειπεν αυτοις, ז 25 סאס.

א נואת ונואת shows that the author does not intend to give the substance of what the disciple said; cf. Jud. 18,4; 2 S 17,15. Besides, the passage after לאמר would only have an appropriate meaning if it came after an account of the ceremony of anointing and stood in connection with it. From לאמר on is 30 hence to be regarded as later scribal expansion.

א לאמר so too, טL ט; טV λεγων και ειπεν, א ז. For א ישראל emend, י על; so many codd., cdd. Sonc. 86.88, Brix.; cf. note on v. 3. טL, with scribal expansion, επί τον λαόν μου Ισραηλ, but we must not, with OORT, insert עמי in the text. 35

13) א וישמרו so, too, זט; ט και ακούσαντες εσπευσαν which is scribal expansion rather than original.

א והתנו so, too, טV זט; טL, more explicitly, υποκατάσθεν Ιου.

Even the Ancient Versions did not understand א העלות א; א; they translate therefore as well as they can: ט לדרג שיעא, ז סאס, ויניח; טV επί το γαρου 40 τών αναβαθμῶν does not translate א גרב, טL ἐφ' ἐν τών γαρου επί μίαν τών αναβαθμῶν has a doublet. KLOST.'s conjecture, וישמו את יהוא על מנניהם עליו, and OORT's העלית העלית על אהת התנו are rather airy and presuppose an act for which there is no evidence of its ever having been performed at the proclamation of an ancient Israelitish king. Nor would an ענלה have been used for 45 this purpose, but a מרבה.

[א גרב is perhaps identical with גרן threshing-floor; the steps may have been cut out of the ground and beaten hard (*Tennenlehmstrich*). Jehu probably ascended a platform of earth to show himself to the army. — P. H.]

14) א יהוא בן יושפט בן נבשי א; יהוא so, too, טV ט; but טL Ιου τῶς Ναμασι τοῦ Ιωσαφάτ 50 which looks as though it had been expanded from an original reading יהוא בן נבשי given by ז סאס, ז; cf. note on v. 2 p. 220, l. 27.

For א יורב emend י על; cf. 2 Chr 24 25f. and above, p. 151, l. 33.

- 8 On אֱל see ברַמַת = ברַמַת see note on א, 22, 3, and notice ברַמַת in v. 29.
 אֱל ארְמִים, 6 of Σύροι; 2 Chr. אֱל ארְמִים may be miswriting for אֱל ארְמִים = 6VL oi τοξόται (KLOST., BURN.); but it is more natural to suppose that 6 read אֱל ארְמִים (from רמה).
 (29) The beginning of this verse is mutilated in 2 Chr. 22,6. Owing to a different connection אֱל ארְמִים has dropped out, and אֱל ארְמִים is misread אֱל ארְמִים (6VL ἀπό, 5 § 6). Furthermore, we find the scribal error אֱל ארְמִים for אֱל ארְמִים. For אֱל ארְמִים 2 Chr. 22,6 reads אֱל ארְמִים; the perfect is more correct, but thé impf. is attested by 9,15.
 אֱל ארְמִים, אֱל ארְמִים, and אֱל ארְמִים are not represented in 6 (for the last phrase see FIELD *ad loc.*), and are probably scribal expansions. אֱל ארְמִים (also 10 2 Chr. 22) is quite unnecessary after v. 28^b, and the fact that Joram is called אֱל ארְמִים in the preceding line, and not אֱל ארְמִים, is against אֱל ארְמִים.
 אֱל ארְמִים is not necessary, since the context does not leave any doubt as to who is meant by Joram, especially as אֱל ארְמִים and אֱל ארְמִים are distinguished from each other. Besides, it is a question whether the original reading was not merely 15 אֱל ארְמִים. 6L, with scribal expansion, τὸν Ἰωραμ υἱὸν Ἀχααβ βασιλέα Ἰσραηλ, transposing ἐν Ἰερουσαλὴμ to the end of the verse.
 5C render v. 29 according to א.
- 9 (1) אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; 6, misconnecting אֱל ארְמִים with אֱל ארְמִים, τὸν φάκον τοῦ ἐλαίου τούτου 20 (6⁵⁶ τούτου is a subsequent correction). § אֱל ארְמִים. [Contrast 6 τὸ δευτερονόμιον τούτο *this repetition of the Law* for אֱל ארְמִים משַׁנֵּה הַתּוֹרָה הוא *the copy of this Law*, § אֱל ארְמִים, Deut. 17,18. — P. H.]
 For אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים see note on א, 22, 3.
 (2) אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; so, too, 6V 5C; 6L אֱל ארְמִים, wrongly. 25
 אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים, וּבִאֵת שְׁמָה וּרְאָה שָׁם אֱל ארְמִים, וְהָיָה בֶן יְהוֹשֻׁפָט בֶּן נַמְשִׁי אֱל ארְמִים, וְהָיָה בֶן יְהוֹשֻׁפָט בֶּן יְהוֹשֻׁפָט אֱל ארְמִים, as in v. 20; א, 19,16, having crept into the text of אֱל ארְמִים from the margin; cf. also v. 14.
 אֱל ארְמִים 2°, 6V καὶ εἰσελεύσει, 6L καὶ εἰσελεύσει, אֱל ארְמִים 10⁸, § אֱל ארְמִים, וְהָיָה; it 30 is necessary and must not, with GRÄTZ, be canceled. We might rather omit אֱל ארְמִים at the beginning of the verse.
 (3) אֱל ארְמִים before אֱל ארְמִים is the common scribal error. Many codd. and early edd. read אֱל ארְמִים; cf. DE ROSSI *ad loc.* and above, p. 151, l. 30.
 (4) 6V has אֱל ארְמִים only once, and reverses the order of the words ὁ προφήτης τὸ 35 παιδάριον. 6L τὸ παιδάριον ὁ προφήτης, § אֱל ארְמִים, וְהָיָה בֶן יְהוֹשֻׁפָט בֶּן יְהוֹשֻׁפָט. The original text probably had אֱל ארְמִים only, to which אֱל ארְמִים was added as a gloss in order to call attention to the fact that this אֱל ארְמִים was the same as the אֱל ארְמִים.
 For אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים see above, l. 24. 40
 (5) אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; 6V λόγος μοι κρύφιος; 6L, with scribal expansion, λόγος μοι κρύφιος.
 למַלְלָא עַמְךָ, וְאֵל אֱל ארְמִים, more explicitly, אֱל ארְמִים, אֱל ארְמִים.
 (6) For אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; so, too, for אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; see note on v. 3.
 אֱל ארְמִים אֱל ארְמִים looks like an addition; but we have not canceled it, since it is attested by the Versions. 6⁵⁵ אֱל ארְמִים, but this is certainly wrong; 6⁴⁴ ἐπὶ τὸν 45 λαὸν αὐτοῦ Ἰσραηλ smooths the text.
 (7) אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים; so, too, 5C; 6V καὶ ἐξολεθρεύσεις . . . ἐκ προσώπου σου (6L μου). אֱל ארְמִים has the true reading; אֱל ארְמִים follows in v. 8, and the addition ἐκ προσώπου σου (μου) is also a reason against 6. אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים was misread אֱל ארְמִים. אֱל ארְמִים is attested also by א, 15,29; 16,11. The variant אֱל ארְמִים בית אֱל ארְמִים 2 Chr. 22,7 may 50 be derived from v. 8.
 אֱל ארְמִים = אֱל ארְמִים, וְהָיָה בֶן יְהוֹשֻׁפָט בֶּן יְהוֹשֻׁפָט. We cannot tell whether 6 καὶ ἐκδικήσεις is based on a reading אֱל ארְמִים, which might represent both אֱל ארְמִים and אֱל ארְמִים (cf.

with THEN., in accordance with Θ καὶ γε αὐτόν· καὶ ἐπάταξεν αὐτόν, יַהֲרֹה. This is preferable to the insertion after Al הָרַהוּ of הָרַהוּ, advocated by Houb., Ewald, Klost., Kämpf., Benz., Kittell, Oort, following S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$.

[We may supply אָרַח or אָרַנָּו after Al אַהֲיָה נָב, but this must not be inserted in the text. The accusative depends on a verb which is understood; see Wright: 5
de Goeye, vol. 2, § 35; cf. op. cit., 2, 75, C: العَدُوَّ العَدُوَّ *el-'adūya! el-'adūya!* (*scil. خذوا xidū!* 'seize, attack'). Al אַהֲיָה נָב is an aposiopesis like the well known Virgilian *Quos ego*. — P. 11.]

Al אַל הַמַּרְכָּבָה is objectionable; since we know that Ahaziah fled in his chariot, it is not necessary that we should be told that Jehu struck *into* the chariot or 10 smote Ahaziah *upon* the chariot (עַל, Θ ἐπὶ τῷ ἄρματι). The author elsewhere uses רַכְבּ for *chariot*, not מַרְכָּבָה, and Al אַל הַמַּרְכָּבָה is therefore to be regarded as a marginal gloss which has crept into the text at the wrong place, and which probably relates to v. 28 וירכבו אהי עבריו. Θ V πρὸς τῷ ἄρματι, Θ L ἐπὶ τῷ ἄρματι 15 ὄντα, S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$, ברתוכא C . Θ V has the gloss in a more complete form after 15 עבריו v. 28. Θ L has this gloss in the text in the repetition of the paragraph concerning Ahaziah after 10, 36 (v. 42 ἐπὶ τὸ ἄρμα).

- (28) There is no reason to object to the pregnant construction of וירכבו in Al . Θ V ἐπὶ τὸ ἄρμα καὶ ἦγαγον after עבריו is the same strange gloss of which a portion אַל הַמַּרְכָּבָה crept into the text of Al in v. 27. Θ L καὶ ἀνήνεγκαν αὐτόν οἱ παῖδες 20 αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλὴμ, and in 10, 43: καὶ ἀνεβίβασαν αὐτόν οἱ παῖδες αὐτοῦ ἐν Ἱερουσαλὴμ is still without this gloss; S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$ has only half of it. It is unnecessary to insert after Al עבריו, with Klost., Kämpf., Benz., ויביאיהו, אַל הַמַּרְכָּבָה ויביאיהו (אַל) or, with THEN., Oort, ויביאיהו. 25
[Al עַם אַהֲיָה (so, too, C) is rightly omitted by Θ ; it collides with בקָרְתוֹ and is not 25 found in the parallel passage 23, 30. In Θ V 10, 35, on the other hand, Al בַּקָּרְתוֹ is omitted. S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$ overcomes the difficulty by omitting the suffix in Al בַּקָּרְתוֹ.

- (29) Al וּבִשְׁנַת Al ; so, too, Θ V C ; but Θ L S and Θ L 10, 36, בִּשְׁנַת; see note to 8, 15, 1.

- (30) [Al יָקַם בְּפִיךָ עֵינֶיהָ does not mean *she set her eyes in stibium* (so Burney); the 30 is the 3 *instrumenti*; cf. S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$ and Jer. 4, 30. The verb יָקַם in this phrase has the same meaning as עָשָׂה in עָשָׂה שֶׁמֶן וְעָשָׂה שֶׁמֶן 2 S 19, 25; יָקַם אֶת יְעֲקֹבִיָּהּ Deut. 21, 12. Al יָקַם בְּפִיךָ עֵינֶיהָ means, *she dressed her eyes with kohl*, or in common American parlance, *she 'fixed' her eyes with black paint*. — P. 11.] 35

- (31) Al בְּשַׁעַר C S בְּתַרְעָא; but Θ V L ἐν τῇ πόλει, either misreading or miswriting.

- (32) Al וַיֵּאמֶר; so, too, Θ V C L ; Θ L , more explicitly, καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Al פָּנָיו, Θ V τὸ πρόσωπον αὐτοῦ, C אַפְּהָי; Θ L , freely, τοὺς ὀφθαλμοὺς αὐτοῦ, S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$.

After Al אַל הַלְהֵן Θ V L + καὶ εἶδεν αὐτήν (A GA. 245). It is a scribal expansion due 40 to the erroneous rendering of Al מִי אַהֲיָה מִי; see below, l. 43.

Al וַיֵּאמֶר; so, too, Θ V C L ; Θ L , more explicitly but wrongly, καὶ εἶπεν αὐτῷ.

Al מִי אַהֲיָה מִי, Θ V τίς εἶ σύ; κατάρηθι μετ' ἐμοῦ. The translator read (a) אַהֲיָה מִי, which is wrong, since Jehu must have known who addressed him in v. 31; and (b) instead of Al מִי 2° he read עַמִּי, or perhaps עַמִּי יְרֵי. This clause is meaning- 45 less [Jehu certainly did not offer to escort Jezebel downstairs!] and therefore changed in Θ L to τίς εἶ σύ; κατάρηθι πρὸς μέ. JOSEPHUS'S *Ant.* ix, 6, 4 followed Θ L : ὁ δὲ ἀναβλέψας πρὸς αὐτήν ἐπυθόνατο τίς εἴη καὶ καταβάσαν ἤκειν πρὸς αὐτόν ἐκέλευσεν. S $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$; C mistranslates אַהֲיָה by מִן הַמַּא מִן which is interpreted by בַּלְשָׁן in a marginal note of the Cod. Reuchl. cited by LA- 50

* [Syr. $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$ = Assyr. *raditu*, a synonym of *guxlu* = $\text{ܐܠ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ ܗܘ}$. — P. 11.]

10 The latter reading is to be preferred, since from it both the reading of **A** as well as that of **GV** Σ ἀπεας can be explained.

A אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת is a **A**-modeled **AV** 5. **B** και πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους και πρὸς τοὺς τῆθνος Αἰαῖ. **GL** και πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους και πρὸς τοὺς τῆθνος τῶν Αἰαῖ. **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, **CP** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, smooth the text more or less. We must therefore not insert **AV** אֲנִי after **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, with **KLOST.**, **BENZ.**, **KITTEL** or **AV** אֲנִי, with **KAMPH.** Nor can we read with **OORT**, **AV** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת.

2 **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, **GV** και πρὸς, **B** אֲנִי, **GL** 2, wrongly. The transition to the conclusion of the letter, which is all that is given here, can hardly be dispensed with. [Cf. also **CR.** Notes on Ezra Neh. p. 62, l. 19. — **P. H.**]

A אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת; so too **GV** 2; **GL** with scribal expansion, και ἴδοι μεθ' υἱῶν.

A אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת; so too **GV** 2; **GL** with scribal expansion οἱ τοῖ τοῖ βασιλέως τοῦ κυρίου ἡμῶν.

A אֲנִי is a transcriptional error for **AV** אֲנִי; **AV** cannot be used collectively here, 15 nor can it be referred to Samaria alone; **B** και πόλεις χειραῖ 2 **GL** 2 **AV** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת. The reading **AV** is met with in certain MSS, e. g., in two codd. of **KENN.**, one of **DE ROSSI**, edd. **Sanc.** 36.88.

3 **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת; so, too, **GV** 2; **GL** again ἐν τοῖς υἱοῖς τοῦ βασιλέως τοῦ κυρίου **AV**; cf. above l. 13. 20

A אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, **B** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, **B** supplying the object, και καταστήσετε αὐτὸν.

4 **B** 2 have אֲנִי only once. **B** clumsily repeats אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת at the end of the verse.

5 **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת; so, too, **B** 2; **B**, wrongly, και ἀπεστείλαν, owing to the erroneous rendering of **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת by οἱ ἐπὶ τοῦ οἴκου και οἱ ἐπὶ τῆς πόλεως. 25

AV אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, **GL** και οὐ βασιλευσομεν **AV**, 2 **GL** 2 **AV** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת.

A אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת; so, too, **B** 2; **B**, wrongly, ποιήσομεν owing to the preceding words **THIN**. **KLOST.** is not justified in emending **A** in accordance with this erroneous reading of **B**.

6 **A** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, so, too, **B** 2; **B** βιβλίον δεύτερον; the singular speaks in favor of **B**. 30

The phrase אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת is ambiguous; it could be interpreted to mean, *Take the chief of men of the family of your master or Take the heads of the men of the family of your master*; cf. אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת (v. 3) and אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת (v. 9). A similar equivocal phrase is אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת Gen. 40 20; **AV** 2 **John** 12 32; אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת at the beginning of **AV** 72 which celebrates the accession of Ptolemy Philadelphus (225 B. C.). This phrase *Peston on the King Thy justice* may be interpreted to mean not only, *Endow the King with Thy justice*, but also *Punish him for all he has done to us*. The King is Ptolemy Lagi, the second Nebuchadnezzar; and the King's son Ptolemy II Philadelphus the second Cyrus; cf. **JHUC.** No. 163 (June 1903) p. 54² below; **AV** p. 69 n. 4, and above, p. 216, l. 17. — **P. H.**]

A אֲנִי in אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת is a transcriptional error for אֲנִי, cf. v. 3^b. It refers to the royal princes, not to the sons of Ioram. The two terms אֲנִי here read by 2 codd. of **KENN.** and 2 of **DE ROSSI** and אֲנִי have often been confused in the transmission of **OT.** cf. **SCHWALLER**, **ZAT** 10 171 and above, p. 150 l. 34. The impossible combination אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת rendered by **GV**, ληστε τὴν κεφαλὴν ἀρχῶν τῶν υἱῶν τοῦ κυρίου **AV** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת has given the scribes much trouble. As a rule, they resorted to the extension of one of the words אֲנִי, 6 codd. of **KENN.**, 13 of **DE ROSSI** 2 **AV** 2 **AV** אֲנִי וְאֶתְּמַלְּאֵי הַבַּיִת, 1 cod. of **KENN.**, 1 of **DE ROSSI** **AV** 2 **AV** 2. In the same way **KAMPH.** and 50

* [N^o Take the sum of the sons of your master (**KLOST.**), **AV** Ex. 30, 12, Num. 1, 2, 49 — **P. H.**]

- 10 OORT cancel בני. The variants given by \mathcal{G} λάβετε ἕκαστος ($\mathcal{G}^{19.93}$) or λαβέτω ἕκαστος ($\mathcal{G}^{82.108}$) τῶν υἱῶν τοῦ κυρίου αὐτοῦ ($\mathcal{G}^{19.108}$, or τοῦ υἱοῦ τοῦ κυρίου αὐτοῦ ($\mathcal{G}^{82.93}$) are worthless; it is evident, if only from τοῦ κυρίου αὐτοῦ, that they must be credited to the translators and copyists, not to a Heb. text, as KLOST., BENZ., KITTEL suppose. In \mathcal{G}^{82} this alteration has spread, changing 5 also καὶ ἐνέγκατε to καὶ ἐνεγκέτω.
- \mathcal{M} וּבְנֵי, but \mathcal{G} καὶ ἐνέγκατε, \mathcal{S} ולבית , \mathcal{T} וּבְנֵי. \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי is a pregnant expression (*cf.* above, p. 225, l. 18) and it is unnecessary to read with the Versions (which perhaps translate freely and which may have had in mind וּבְנֵי, v. 8) וּבְנֵי or, with OORT, וּבְנֵי; [*cf.* also p. 71, l. 33. — P. H.] 10
- V. 6^b is a gloss, for the same reason as v. 1^a, and was derived from v. 7^a. \mathcal{T} renders \mathcal{M} . The other Versions smooth over: \mathcal{G} οὗτοι ἄδρῳι τῆς πόλεως, \mathcal{G} οὗς οἱ ἄδρῳι τ. π., \mathcal{S} ולבית ; לבית .
- (7) \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{G} ; \mathcal{S} , wrongly. \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{T} ; \mathcal{G} καὶ ἔσφαξαν αὐτούς, \mathcal{S} ולבית . Although \mathcal{M} is not 15 exactly impossible, the suffix is to be expected here.
- (8) \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי; so, too, \mathcal{T} ; \mathcal{S} ולבית ולבית ולבית , \mathcal{G} καὶ ἦλθεν ὁ ἄγγελος καὶ ἀπήγγειλεν; but \mathcal{G} καὶ εἰσῆλθεν καὶ ἀπήγγειλεν αὐτῷ. This is much more in keeping with the situation described. \mathcal{M} וּבְנֵי shows that the persons who report the arrival of the heads of the royal princes are men of Jehu. We should 20 therefore be obliged to emend at least: וּבְנֵי וּבְנֵי. \mathcal{M} וּבְנֵי crept into the text, the unexpressed subject being wrongly supplied.
- \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{S} ; \mathcal{G} ἦνεγκαν. \mathcal{G} ἦνεγκα is an intra-Septuagintal corruption due to the insertion of וּבְנֵי.
- \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{G} ; \mathcal{G} supplies the subject, καὶ εἶπεν לוῦ. 25
- \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי; so, too, \mathcal{T} ; \mathcal{G} παρὰ τὴν θύραν τῆς πύλης πόλεως, \mathcal{G} παρὰ τὴν πύλην τῆς πόλεως are more explicit, but their additions are probably wrong.
- (9) After \mathcal{M} וּבְנֵי \mathcal{G} has the scribal expansion ἐν τῇ πύλῃ τῆς πόλεως; *cf.* note on v. 8.
- [\mathcal{M} וּבְנֵי does not mean *fair-minded* (so BURNEV) but *guiltless, innocent*, not 30 responsible for what has happened. — P. H.]
- (10) \mathcal{M} וּבְנֵי, \mathcal{G} ἀφω, \mathcal{G} . \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי; so, too, \mathcal{S} ; \mathcal{G} ἀπὸ τοῦ ῥήματος Κυρίου, \mathcal{G} ἀπὸ τῶν λόγων Κυρίου (Κυρίου $\mathcal{G}^{71.245}$, \mathcal{S} ולבית ; ולבית ולבית ולבית). \mathcal{M} וּבְנֵי is here indispensable; we might rather omit, with \mathcal{G} , וּבְנֵי 2° before \mathcal{M} וּבְנֵי. Even this omission, 35 however, is unnecessary: what follows after וּבְנֵי may be an addition by a later hand.
- (11) \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי; so, too, \mathcal{S} ; \mathcal{G} , inaccurately, ἐν τῷ οἴκῳ Ἀχασβ. \mathcal{M} וּבְנֵי וּבְנֵי; so, too, \mathcal{S} ; \mathcal{G} καὶ πάντας τοὺς ἄδρῳς αὐτοῦ, a mistake due to v. 6^b. The original reading is preserved in \mathcal{G} καὶ πάντας τοὺς ἀγχιστεύοντας 40 αὐτοῦ = וּבְנֵי וּבְנֵי; *cf.* note on 8, 16, 11; καὶ τοὺς ἄδρῳς αὐτοῦ has crept into the text of \mathcal{G} as a doublet after καὶ τοὺς ἱερεῖς αὐτοῦ.
- \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{G} ; \mathcal{G} , with scribal expansion, καὶ πάντας τοὺς γνωστούς αὐτοῦ.
- \mathcal{M} וּבְנֵי; so, too, \mathcal{S} ; \mathcal{G} αὐτοῦ, \mathcal{G} αὐτούς (transcriptional error). 45
- (12) \mathcal{M} וּבְנֵי \mathcal{G} rightly, since it anticipates the following word. \mathcal{S} ולבית ולבית overcomes the difficulty by transposing the last two verbs. \mathcal{M} וּבְנֵי may have crept into the text through a copyist having in mind v. 17. It is true, we must admit the fact that \mathcal{G} may possibly smooth over, and \mathcal{M} may be explained by the theory that the main source of this story read, as the immediate sequel 50 of v. 11, וּבְנֵי וּבְנֵי, which is resumed in v. 17, beginning with the last two words of this clause וּבְנֵי וּבְנֵי; וּבְנֵי might have been retained after v. 11 through redactional clumsiness.

10

read מצבות. Instead of אִל מצבת read מצבה, since the passage refers to 8, 16, 33, and also on account of וַיִּקְצוּ; cf. Ex. 34, 13; Deut. 7, 5; 12, 3; Jud. 2, 2; 6, 28ff.; [contrast Crit. Notes on Judges, p. 45, l. 22].

In Θ^V the following Θ^L $\text{καὶ καθείλον αὐτὴν ἀπὸ τοῦ οἴκου αὐτοῦ}$ of אלִּשְׁט was omitted through *homooteleton*. Θ^L reads $\text{καὶ καθείλον τὸν οἶκον αὐτοῦ, adding καὶ ἔλαβεν τοῦ Βασιλέως τὴν στήλην τοῦ Βασιλέως καὶ συνέτριψεν αὐτὴν καὶ ἔρριψεν αὐτὴν ἐξ ἀριστέρων τοῦ Βασιλείου.}$ 5
 אלִּשְׁט ; so, too, טִּשְׁ ; Θ^V $\text{καὶ ἐπάταξεν, \Theta^L$ καὶ... ἔθετο mispronounced the word ויִשְׁט (singular). This vocalization is found also in certain Heb. codd., and several MSS have instead of ויִשְׁט the *scriptio plena* ויִשְׁטוּ ; cf. DE ROSSI *ad loc.* 10

אלִּשְׁט קִרְיָתִים is replaced by the euphemistic קִרְיָתִים , but it is attested by the Ancient Versions: Θ^V $\text{εἰς λυτρώνας, \Theta^L$ $\text{εἰς κοπρώνια, \S$ لحماء حسنة . Only טִּשְׁ לביה מצבת אנשא feels constrained to substitute a euphemistic circumlocution. CHEYNE's conjecture (cf. above, p. 208, l. 39) למחבריה does not commend itself; it substitutes for the drastic Oriental term a delicate expression suitable for 15 a drawing-room. [Cf. Crit. Notes on Ezekiel, p. 48, l. 25; Isaiah, p. 186^a, l. 36. The reading למחבריה is advocated by WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 39 (cf. KAT³ 258, n. 1); he refers to his *Allorient. Forschungen*, 2, 468, n. 2; see, however, Dan. 2, 5; 3, 29; Ezr. 6, 11. In Is. 1, 19, on the other hand, we must read according to WINCKLER (cf. *op. cit.*, 1, 291) הרב האכלו instead of אלִּשְׁט האכלו ; cf. עפר 20 האכל Gen. 3, 14 and Arab. أكل خرم . — P. H.]

For אלִּשְׁט היום עד 4 codd. of DE ROSSI היום הזה עד , influenced by the Versions, \Theta $\text{ἕως τῆς ἡμέρας ταύτης, \text{\Theta}^L$ עד יומא דין, \S حدها حتى اليوم . אלִּשְׁט is preferable.

(28) אלִּשְׁט את הבעל ; but Θ^L is not satisfied, adding to τὸν Βασιλ the thoughtless expansion $\text{καὶ τὸν οἶκον αὐτοῦ. \Theta^{L+566+7}$ &c. \S τὸν οἶκον τοῦ Β. 25

(29) V. 29^b being a gloss, אלִּשְׁט ביהאל , although syntactically objectionable, may be original; [contrast 11, 4, 1. — P. H.] The Ancient Versions, however, translate as though ביהאל stood in the text, and this reading is found in many codd. (cf. DE ROSSI *ad loc.*). Θ^L supplements this gloss, reading $\text{ὁπίω αὐτῶν ἐπορευέτο, τῶν δαμάλων τῆς ἀμαρτίας τῶν χρυσῶν τῶν ἐν Βασιλ καὶ ἐν Δαν;}$ so, too, טִּשְׁ , 30 but more skilfully, $\text{אשתעבד לעגלי ההבא די ביהאל ודי בן, [For אלִּשְׁט ביהאל = ביהאל cf. below, p. 248, l. 38. — P. H.]}$

(30) אלִּשְׁט $\text{עשית את כל אשר בלבי}$ is accurately rendered by Θ^V $\text{κατὰ πάντα ὅσα ἐν τῇ καρδίᾳ μου ἐποίησας, \text{\Theta}^L$ $\text{καὶ ἐποίησας κατὰ πάντα τὰ ἐν τῇ καρδίᾳ μου, \S}$ حدها حتى smooth the text. There is no reason for emending, 35 with OORT, ובבל , especially since it is not impossible that בבל ודי is an explanatory addition by a later hand.

(31) Although אלִּשְׁט מעל השאת is attested by Θ , it is to be read מִהַשָּׂאת for the reasons given in note on 15, 18.

(32) The verb לִקְצוֹת *to cut off, to break off* in אלִּשְׁט בישראל \Theta συνκόπτει ἐν τῷ 40 Ισραήλ , is well supported by the contents of v. 33 as well as by Mishnic usage: Maast. 2, 7 לקצות עמו בהאנים ; cf. LEVY, *s. v.* קצי. \S لحماء حسنة and טִּשְׁ $\text{שדי יהיה למתקק רחמה ביי}$ (\Theta^L) $\text{רננא די למתקק בישראל}$ paraphrase. We have no right to emend, with THEN., KAMPH., BENZ., KUTTIL., following טִּשְׁ קָצַץ ; this verb is construed with על , not with ב ; [contrast above, p. 125, l. 33. — P. H.] We might 45 perhaps emend, with KLOST., GRÄTZ, and BURNEY, following Lev. 20, 23, לִקְצוֹן ; cf. \S *laedere super Israel*; but even this emendation must be rejected: it would characterize the situation less exactly than does the received text.

אלִּשְׁט בבל נבול ישראל ; so, too, \Theta^L ; Θ^V , wrongly, $\text{καὶ ἐν παντί ὁπίω Ισραήλ}$.

(33) אלִּשְׁט על נחל ארגן , \S نحله ارجن , but Θ^V $\text{ἐπὶ τοῦ χείρους χειμᾶρρου Ἀργων, \text{\Theta}^L$ דעל נחל ארגן and 2 codd. Kenn. על שפת נחל ארגן ; but this is probably due to scribal expansion.

After אלִּשְׁט \Theta^L + καὶ λαβὸκ .

passage vv. 4-12 in order to show that לְקָדִי הַקָּי are the same as those captains of hundreds. GL^{XI.44.56} &c. + kai after τοῖς ἑκατοντάρχουσιν.

¶ קָדִי was not meant to be read קָדִי *the mustered*, but קָדִי *the overseers, leaders*; ¶V, rightly, τοῖς ἐπισκόποις τῆς δυνάμεως, GL kai τοῖς ἐπὶ τῆς δυνάμεως οὐς κατέστησεν.

¶ הוֹצִיאוּ; so, too, GL^{2C}; but ¶V ἐξάγαγε. The original reading may have been הוֹצִיאוּ; [cf. הָקַת at the end of ^a and Ges.²⁷, § 113, bb. — P. 11.]

¶ אֵל מִבֵּית לְשָׂרָת is an awkward addition. One does not lead a person whom one wants to lead out *in between the ranks*. ¶V ἔσωθεν τὸν ἀσπρωθ, ¶C בֵּן נֹלֵךְ סָדָר try to render ¶; ¶S לֶחֶם בְּלֶחֶם is a guess. ¶L has again a doublet, ἔσωθεν τῶν σαδερῶθ και εἰσαγάγετε αὐτὴν ὀπίσσωθεν οἴκου τῶν στρατηγῶν, the sequel being completely modified, και μὴ θανατώσητε αὐτὴν ἐν οἴκῳ Κυρίου. και ἔσται, πῶς ὁ εἰσπορευόμενος ὀπίσω αὐτῆς ἀποθανεῖται. These variants, however, have no critical value.

¶ אֵל שְׂרָת may be miswriting for הַצִּוָּת (cf. ¶V ἀσπρωθ, above, l. 9). We should expect, הַצִּוָּת מִחוּץ לְבֵית הַמִּזְבֵּחַ take her outside the courts (of the Temple); cf. Lev. 4, 12; Num. 5, 3, 4; Deut. 23, 11. The corruption of הַצִּוָּת to אֵל שְׂרָת (cf. v. 8) led to the substitution of אֵל מִבֵּית (cf. above, p. 210, l. 20) for מִחוּץ. ¶ should read Ἐξαγάγετε αὐτὴν ἔσωθεν τῶν ἀσπρωθ. ¶ has correctly, *Educite eam extra septa templi*; cf. ¶S לֶחֶם בְּלֶחֶם. For לֶחֶם we must substitute לֶחֶם; but לֶחֶם is, of course, the original reading of ¶. — P. 11.]

Instead of אֵל הָקַת [cf. above, l. 7] 2 Chr. 23, 14 has, less harshly, וַיָּמָת; ¶V θανάτω θανατωθήσεται, ¶S אָמַת, ¶C הָקַת.

¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, ¶C; ¶V και μὴ ἀποθάνῃ, GL και μὴ θανατώσητε = 2 Chr. 23, 14 הַיָּמָת לֹא.

(16) ¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, ¶C; but ¶V και εἰσῆλθον, GL και εἰσῆγαγον αὐτὴν.

¶ אֵל הַיָּמָת is misjoined by ¶ οἴκου τοῦ βασιλέως and ¶S אֵל הַיָּמָת; as genitive to the preceding הַיָּמָת.

¶ אֵל הַיָּמָת, ¶C אֵל הַיָּמָת, ¶V και ἀπέθανεν, ¶S אֵל הַיָּמָת, GL και ἐθανάτωσαν αὐτὴν = 2 Chr. 23, 15 הַיָּמָת.

(17) ¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, ¶V^{2C}; GL with scribal expansion, Ἰουδαὶ ὁ ἱερεὺς.

V. 17^b, read in ¶V^{2C}, is marked as Hexaplaric ^Λ GL^{XI.44.52-55-56.6,71} &c. and 2 Chr. 23, 16. It is probably due to vertical dittography (cf. p. 247, l. 44).

(18) ¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, ¶C and 2 Chr. 23, 17; but ¶ και εἰσῆλθε, and the singular is right, as is evident from אֵל הַיָּמָת v. 20.

¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, 2 Chr. 23, 17 and GL και κατέσπασαν αὐτόν, ¶C אֵל הַיָּמָת, ¶S אֵל הַיָּמָת; but ¶V κατέσπασεν αὐτόν, and the singular is perhaps right.

¶ אֵל הַיָּמָת; Sonc. Brix. ¶C, as in 2 Chr. 23, 17, cf. BÄR *ad loc.*; ¶S misconnects the word with the preceding verb, אֵל הַיָּמָת.

¶ אֵל הַיָּמָת, ¶S and 2 Chr. 23, 17; but it is attested by ¶V ἀγαθῶς, GL ἐπιμελῶς, ¶C אֵל הַיָּמָת and need not be questioned.

¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, 2 Chr. 23, 17; ¶V κατὰ πρόσωπον τῶν θυσιαστηρίων, GL πρό προσώπου τῶν θυσιαστηρίων, but ¶S אֵל הַיָּמָת, ¶C אֵל הַיָּמָת, ¶G¹⁴⁴ (*corr. ab ead. manu*) τοῦ θυσιαστηρίου. In point of fact only the singular is possible, the plural may be due to אֵל הַיָּמָת in the preceding line.

¶ אֵל הַיָּמָת, 2 Chr. 23, 18 הַיָּמָת.

(19) ¶ אֵל הַיָּמָת is either a connecting-link or a gloss, added in order to harmonize this account with the one in vv. 13-19^a.

¶ אֵל הַיָּמָת, ¶ και κατήγαγον, ¶S אֵל הַיָּמָת, ¶C אֵל הַיָּמָת, but 2 Chr. 23, 20 הַיָּמָת so that it refers to Jehoiada only. This reading is not impossible.

¶ אֵל הַיָּמָת, ¶S אֵל הַיָּמָת, ¶C אֵל הַיָּמָת, 2 Chr. 23, 20 אֵל הַיָּמָת, but GL και εἰσῆγαγον αὐτόν = אֵל הַיָּמָת, ¶V και εἰσῆλθεν. Either ¶ or ¶V is possible.

¶ אֵל הַיָּמָת; so, too, ¶C¹⁴⁷⁻¹⁵⁸; but ¶V^L και ἐκδίωξαν αὐτόν, 2 Chr. 23, 20 אֵל הַיָּמָת

12

אל ברק = Assy. *batqu* (HW 191^b); the ב in ברק represents a partial assimilation (cf. above, p. 112, l. 15; p. 175, n. °, l. 6) of the original ת to the initial ב; the ה in Assy. ברק is an intix, the root being בק. Heb. חִזְקֵךְ בָּרֶק = Assy. *batqu qabātu* (or *qabātu*); see DELITZSCH, AL⁴, 161. For the emphatic ל in אל לכל אשר see above, p. 61, l. 19. Contrast אל ולכל v. 13. — P. H.]

5

(9) The punctuation of אל קתה cannot be justified. We must point קתה.

We have no right to substitute אל בני אש for אל ולכלהי which is attested by all the Versions. אל και τοδ εστιχουσαι erroneously omits the negative in אל (ט) ולכלהי ולכלהי. I translates very freely: *prohibitique sunt sacerdotes ultra accipere pecuniam a populo et instaurare sartatecta domus.*

10

(10) אל ארון in ארון ארון is not 'vocalized as *status constructus*,' nor is the vocalization 'merely an error of the punctuators' (BURNEY). A *status absolutus* ארון ארון does not exist; the form ארון ארון appears only in connection with the article (STADE, § 208, c; Ges. KAUFZSCH¹⁷, § 35, o). אל ארון = Arab. اِرَان *irān* 'bier'; it is a form like חמיר ass = حمير *himār*, Assy. *imēru*, with امالة; see HAUFF, *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 27, c.

15

אל (ט) is wrong, since the altar stood in the middle of the Temple court, not at the entrance. ט παρα λαμβειν, Α Αμασθη, ט^{21.64.119.121.245} αμασειθη, ט²⁴ αμασειθη, Α⁴ αμασει, א¹¹ אמצח. The reasons given in ZAT 5 *loc. cit.* show that the אמצח is to be regarded as a correction for המצבה, cf. Is. 19, 19 20 and above, note on 10, 27 (p. 233, l. 1).

Instead of אל בימן Q² reads בימן, but in that case one would expect a pronoun suffixed to the word. If בימן is correct, it looks like a gloss to אצל. KLOST.'s emendation מניח (favored by BENZ. and BURNEY) is phonetically too remote. This correction is derived from 2 Chr. 24, 8 במערי בית יהוה הוצה; but the interpretation given in that passage is infelicitous: the visitors are to pay on entering the Temple, not when they leave. Only in the latter case it would have been suitable to place a chest *הוצה*. Thus KLOST.'s emendation falls to the ground. ט¹ εν δεξια, ט² מימינא א³ ~~מ~~; but ט¹ εν οικω. Nor is this the only word in ^b with which ט¹ has been unsuccessful: ט¹ ἐκεῖ and for אל 30 אמצח it reads, following v. 11, τὸ εὐρεθέν.

We may therefore doubt whether ^b has been preserved in its original form. We would expect the visitors of the Temple to put their own money in the chest.

(11) אל ויהי כראותם אל, ט¹ και ἐγένετο ως εἶδον, ט² והנה בר חנו; but א² 2 Chr. 24, 11 ויבדאותם; ט¹ ως εἶδεν is a mistake due to the following και ἀνέβη. The subject is הכסף. [Cf., however, below, p. 249, l. 2 and above, p. 229, l. 37. — P. H.]

35

אל והנה בר חנו, ט¹ 10, 100, ט¹ 10 after ספר המלך is scribal expansion, the author of which did not consider that, as the High-priest resided in the Temple and did not leave the citadel, ועל could not be said of him. In א² אמצח אמצח and 2 Chr. 24, 11 והנה בר חנו הראש this passage has been attuned to Jewish sentiment, and the phraseology in 2 Chr. is conformed to pre-Exilic usage.

40

אל ויצרו וימנו, ט¹ και εσοφυσαν και ηρθησαν, ט¹ και εσοφυσαν; א², transposing the two verbs, ויצרו וימנו; ט¹ ויצרו וימנו. Before א² אמצח, taking up the verb of the preceding clause. The sequence given by אל is right: the silver had to be weighed first, then it was put in bags, and finally the bags were counted. This was pointed out long ago by THIN. We must therefore not emend, with KLOST., ויצרו וימנו which would anticipate v. 12^b. In 2 Chr. 24, 11 ויצרו וימנו instead of ויצרו וימנו, but we have no right to emend, with GRATZ, וימנו, especially as the object in the present passage is not את הארון, but את הכסף. The plural ויצרו וימנו is not impossible; the chancellor may have been

50

- 12 For the sake of clearness I insert **ו** before **א** **מִמָּוֶה**, repeating it before each new subject from **א** **מִמָּוֶה** on.
- For **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** I have **לְחַמְדָּה וְחַמְדָּה וְחַמְדָּה**, conforming to vv. 7-9.
- (16) **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, I **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; **Ḳ** ἐπί χειρας αὐτῶν, **Ḳ** ἐπί יְדֵיהֶם. The singular is right; cf. note on v. 12 (p. 240, l. 16). 5
- The **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** were those who according to v. 15 received the money direct from the officials and the priests. From this it follows that **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** did not form part of the original text; it goes with v. 12^a.
- א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** ἐν πίστει αὐτοῖ ἐπόλουν, **Ḳ** ἐν πίστει αὐτῶν ποιοῦσιν. I paraphrases, **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**. 10
- (17) **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** is accurately rendered by **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**. I paraphrases, **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, but this paraphrase does not exactly express the meaning of the original. **Ḳ** ἀργύριον περί ἀμαρτίας καὶ ἀργύριον περί πλημμελείας and **Ḳ** ἀργύριον δὲ περί ἀμαρτίας καὶ ἀργύριον αἰρετισμοῦ point to a Hebrew text **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**. This is preferable, at least so far 15 as the singular **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** is concerned.
- א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** ὅτι εἰσηνέχθη, but **Ḳ** οὐκ εἰσηνέχθη, **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, I **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**.
- For **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** has τοῖς ἱερεῦσιν ἐγένετο, **Ḳ** ὅτι τοῖς ἱερεῦσιν ἐγένετο, I **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**. The Versions presuppose **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**.
- (18) **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; **Ḳ** 52-55-64-71 &c. + **Ἀζαηλ καὶ ἐπάταξεν** (**Ḳ** **ἐπάταξεν**) αὐτήν; **Ḳ** 20 i. m. **ἔταξε**.
- (19) **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, but this omission is due to an oversight. [For **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** = **מַצִּירָה** = Assyr. *māṣarāti, maṣṣarāti, maṣṣarāti* (**מצר**) cf. above, p. 190, l. 25. The Assyr. term, however, is **בֵּית הַיְהוָה** *bit niṣirti*. — P. 11.]
- א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; so, too, **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; **Ḳ**, more explicitly, **καὶ ἀνέβη Ἀζαηλ**. 25
- (21) **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; **Ḳ** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, more explicitly, **οἱ δούλοι τοῦ Ἰωᾶς**, **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**.
- For **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** has the doublet **καὶ ἐποίησαν συνδεσμόν καὶ συνῆψαν ἐπ' αὐτόν**. **Ḳ** **καὶ ἔδησαν πάντα δεσμόν** is an intra-Septuagintal corruption. The statement at the end of the verse, **בֵּית הַיְהוָה**, giving the name of the place where Jehoash was slain, is undoubtedly corrupt; a **בֵּית הַיְהוָה** cannot 30
- We cannot tell what may have been the original reading; the Versions fail us. I **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** translates as though the text read **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**; **Ḳ** **בֵּית הַיְהוָה** gives a literal rendering of **א**; **Ḳ** **ἐν οἴκῳ Μασαῶ τὸν Γααλλα** disregards **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Γααλλα** being, it may be supposed, miswritten for **Σααλλα**; **Ḳ** **καταμένοντα Γααλαδ** (**Γααλαδ**?) is not based on a different Hebrew text, but 35 on an emendation of **Γααλλα**; **Ḳ** **ἐν οἴκῳ Μαλλων τῷ ἐν τῇ καταβόσει Ἀλλων** renders as though the Hebrew ran **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** (אשר); cf. Josh. 10, 11; Jer. 48, 5. If **Ḳ** **בְּמִדְבָּר** is right, we have a twofold statement concerning the place where Jehoash was slain: (a) **בֵּית הַיְהוָה**; (b) **בְּמִדְבָּר**. Even **א** **בֵּית הַיְהוָה** and **א** **בֵּית הַיְהוָה** look like a doublet, and the context is overburdened, since we read the statement that Jehoash was slain both in this and in the following verse. We expect in v. 21 only a notice regarding the place where Jehoash was when the conspiracy began. [For **Γααλλα** = **Σααλλα** cf. **γαβαχα** = **σαβαχα** 25, 17.]
- According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 39; cf. **ΚΑΤ** 3, 260, n. 2) **א** **בֵּית הַיְהוָה** should be inserted in v. 19, either after **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** or after **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**. W. thinks that we must read **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** and the amount was made full. **Ḳ** cf. above, l. 33 read **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** the ransom. **א** **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, **Ḳ** looks like a gloss to **א** **בֵּית הַיְהוָה**. Or **א** **בֵּית הַיְהוָה** may be a word for *scale, dish of a balance*, and **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** or **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** may be a variant to **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** (so WINCKLER).
- According to CHEYNE (EJ: 3097) **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה** is probably a corruption of **וְעַתָּה בֵּית הַיְהוָה**, 50 which is a (correct) gloss on **א** **בֵּית הַיְהוָה**. Render, therefore, simply, *at Beth-jerahmuel.* Very simple indeed! — P. 11.] The attempts of WINCKLER and CHEYNE to remedy our passage have no basis in the Received Text.

- 13 אִלְעִנְתִּי אֶת־נְהַלְמֵי אֲשֶׁר נִלְחַמְתִּי עִמָּךְ. Ὁ^v exhibits the transcriptional error ἐποίησεν instead of ἐπολέμησεν; see, however, 8, 16, 27; 22, 46.
- (13) ט gives an accurate rendering of אִלְ. S + אֶחָד after בְּחַמְסֵךְ; this is in accordance with the usage of the Epitome elsewhere as well as with Ὁ^L καὶ ἐκοιμήθη ἰσας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, καὶ θάπτεται ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν βασιλέων Ἰσραὴλ καὶ ἐβασίλευσεν ἱεροβοὰμ υἱὸς αὐτοῦ ἀντ' αὐτοῦ. This represents, as has been pointed out p. 243, l. 52, the oldest form of this verse which is preserved in אִל 14, 16 and which agrees with the usage of the Epitome. The remarkable fact that S^H has אֶחָד * אֶחָד, although in all other respects it reads this verse in the form given in אִל, must be traced to this oldest form of the text. But we cannot substitute the wording of Ὁ^L and אִל 14, 16 for the received text of the present passage; this would obliterate a piece of the history of the text of אִל.
- V. 13^b clearly exhibits the form of a subsequent addition: originally the text had in our passage only v. 12. 13^a, derived from אִל 14, 16 with some slight modifications. No one would expect v. 13^b after ^a. This is responsible for the bad condition in which we find v. 13 in the MSS of Ὁ (except Ὁ^L): Ὁ^{xi.52.71.74.92.106.120.134.144.242.243.245} וַיִּקְרַב, and Ὁ^{xi.52.64.74.92.106.119.120.121.134.144.236.242.243.245.247} read υἱῶν instead of βασιλέων; these variations are due to the fact that no one expects after the present text of 13^a more than perhaps בְּשִׂמְרֹן עַל (בְּנֵי) יִשְׂרָאֵל. Especially v. 13 has not fared well in Ὁ^v καὶ ἐκοιμήθη ἰσας μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἱεροβοὰμ ἐκάθισεν μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ καὶ ἐν Σαμαρείᾳ μετὰ τῶν ἀδελφῶν Ἰσραὴλ.
- (14) אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת, S אִלְעִנְתִּי; Ὁ ἀπέθανεν, on the other hand, does not render the Semitic idea.
- For אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת, Ὁ καὶ ἵππεύς αὐτοῦ, cf. above, p. 182, l. 38 [and l. 44].
- (15) אִלְעִנְתִּי וַיִּקְרַב; so, too, Ὁ^v S^Ḥ; Ὁ^L, more explicitly, καὶ ἔλαβεν ἰσας.
- (16) אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת; but Ὁ^L supplies again the subject, καὶ εἶπεν Ἐλισσαίη.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת; so, too, Ὁ^L S^Ḥ; but Ὁ^v τῷ βασιλεῖ; S^H אֶחָד * אֶחָד; אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת is scribal expansion.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּקְרַב; but Ὁ^v καὶ ἐπεβίβασεν ἰσας; Ὁ^L καὶ ἐπεβίβασεν ὁ βασιλεὺς.
- After אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת Ὁ^L + ἐπὶ τὸ τόξον (scribal expansion).
- (17) In S^H אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת (קְרַמָּה) is marked with asterisk and metobelus; but the correctness of this is doubtful, since קְרַמָּה is represented in all the MSS of Ὁ. The word is not necessary to the context, nor is it to be taken for granted that Elisha's room had windows which looked toward different quarters of the heavens.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת וַיִּשְׁעַי וַיִּזְרָה (so, too, S^Ḥ), Ὁ^L καὶ εἶπεν Ἐλισσαίη Τόξευσον· καὶ ἐτόξευσεν has dropped out through *homoiarcton* (cf. p. 154, l. 26; p. 192, l. 45) in Ὁ^v 52.74.92.106 &c.; cf. H-P. *ad loc.*; S^H אֶחָד * אֶחָד; אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת, Ὁ^v ἐν Συρίᾳ. Ὁ^L ἐν Ἰσραὴλ, which is preferred by KLOST. and BENZ., looks like a correction. We should expect at least יִשְׂרָאֵל. S בְּחַמְסֵךְ (with the usual confusion of אִם and אִם; cf. above, p. 188, l. 36) attest at least the preposition ב; so, too, the paraphrase of ט, וַיִּזְרָה מִן קְרַמָּה יִי וַיִּזְרָה.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת וַיִּשְׁעַי וַיִּזְרָה וַיִּזְרָה וַיִּזְרָה.
- אִלְעִנְתִּי וַיִּמָּוֶת; Ὁ^v, through scribal error, καὶ πατάξει.
- We need not, with OORT, take exception to אִלְעִנְתִּי at the end of the verse, but we may, with KLOST., cancel the preceding אִלְעִנְתִּי which is suspicious if only on account of its position in the clause. Nor would we expect the specification of a place in connection with the prophetic promise of the complete annihilation of the Syrian power. It is impossible, however, to regard אִלְעִנְתִּי, with KLOST., as miswriting for אִלְעִנְתִּי; this would spoil the point of the narrative: Jehoash foregoes the best part of the divine promise since he has no confidence either in himself or in JHVH. אִלְעִנְתִּי has crept into the text from the margin;

- 14 verb to the two preceding **וַיִּשְׁמַע**. The original passage, Deut. 24, 16, reads the plural, **וַיִּשְׁמְעוּ**.
- (7) **אִשְׁוֹעַ** אִי; **א** **אִשְׁוֹעַ**; **ט**^L, with scribal expansion, αὐτὸς Ἀμεσσίας. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 41, we must read here **אִשְׁוֹעַ** instead of **אִשְׁוֹעַ**; cf. above, p. 244, l. 42. — P. II.] 5
- א** **קִיְחִיב** הַמֶּלֶךְ בָּנָא, as in 2 Chr. 25, 11; **Q**^ré **מֶלֶךְ** בָּנָא, as in 2 S 8, 13; **ψ** 60, 2. The Versions render the **Q**^ré; **ט**^V **ἐν Ρεμελε**, **ט**^A **ἐν Γαιμελα**, **ט**^L **ἐν Γαιμελεχ** + **ἐν πολέμω**, **א** **בְּנֵי מֶלֶךְ**, **ט** **בְּנֵי מֶלֶךְ**. [We can hardly suppose that the ρ of **ט**^V **Ρεμελε** expresses the spirantic **ר** in **מֶלֶךְ**; it is probably due to a transcriptional error. — P. II.] 10
- א** **הַפֶּשֶׁת** is a mistake from the point of view of the ancient language, and **הַפֶּשֶׁת** [Ges.²⁷, § 113, 2] is hardly possible. **א** **הַפֶּשֶׁת** might have arisen from **הַפֶּשֶׁת** or **הַפֶּשֶׁת** or **הַפֶּשֶׁת**. The original sequence was, it may be supposed, **אֵת הַמֶּלֶךְ הַפֶּשֶׁת** **בַּמִּלְחָמָה**. It is true that **ט**ST give the clause in the order of **א**; cf. note on v. 14. [**א** **הַפֶּשֶׁת** in this case expresses the pluperfect: after he had conquered the city 15 of Selah, he named it Joktheel; cf. Gen. 4, 1 **וְהָאָדָם יָדַע אֵת חַוָּה** Adam had approached Eve in the Garden of Eden) and RASHI *ad loc.*; see also Crit. Notes on Genesis, p. 118, l. 28 and note 21 of my paper *Difficult Passages in the Song of Songs* (JBL 21.66). Cf. also below, 19, 8^b. For **א** **מֶלֶךְ** cf. KAT³, 261, n. 1. — P. II.] 20
- א** **קָתָהּ**; **א** **קָתָהּ**, **ט**^L **καθοηλ**, **ט**^A **λεκθοηλ**.
- (8) **אִשְׁוֹעַ** **שֶׁלֶךְ**; **ט**^L, through confusion with v. 9, **καὶ ἀπέστειλεν**. **א** **אֲמַצְיָה**; **א**, under the influence of v. 9, **אֲמַצְיָה**.
- (9) **אִשְׁוֹעַ** **וַיִּשְׁלַח**, **ט**^L **καὶ ὅτε ἀπέστειλεν**; cf. note on v. 8. Cancel **וַיִּשְׁלַח** both after **א** **הָיָה** and **א** **הַיֵּשֶׁבֶת**. The cedar, which grows 25 only on Mount Lebanon, is rightly qualified by **א** **אֲשֶׁר בְּלִבְנוֹן**. But **הָיָה** grows everywhere; nor is it necessary to add this qualification to **א** **חֵית הַיֵּשֶׁבֶת**. These superfluous and dragging expansions betray the miscorrecting hand of a scribe. **א** **לְאִמֶּר** 2° **א**.
- (10) **אִשְׁוֹעַ** **הַיֵּשֶׁבֶת**; in 2 Chr. 25, 19 **הַיֵּשֶׁבֶת** is misread **הַיֵּשֶׁבֶת** to which afterwards 30 **אֲמַצְיָה** was prefixed. **א** **וַיִּשְׁאָךְ**, though objectionable from the grammatical point of view, is attested by 2 Chr. 25. If we hesitate to point the form as participle, the most obvious explanation of the anomaly would be to regard **א** **וַיִּשְׁאָךְ** as miswriting for **וַיִּשְׁאָךְ**. For **א** **לְבָר** **ט**^L has **ἡ καρδία σου ἢ βαρεῖα** = **לְבָר הַקֶּבֶד**, a doublet to **ἐνδοξόσθητι**. 35 **אִשְׁוֹעַ** **הַקֶּבֶד**; but **ט**^L **ἐνδοξόσθητι**, **ἐνδοξόσθητι**, and 2 Chr. **לְהַבְבִּיר**; we have no right, however, to insert, with KLOST., **לְהַקְבֵּד** before **א** **הַקֶּבֶד**. **א** **וַיִּשְׁב**, **ט** **καθήμενος**; 2 Chr., with scribal expansion, **קָתָהּ שָׁבָה**. **א** **וַיִּשְׁב**, **א** **וַיִּשְׁב**; but 2 Chr. **לִבָּה**, and this represents, it may be supposed, the original text. 40 For **א** **וַיִּשְׁלַח** 2 Chr. has the usual spelling **וַיִּשְׁלַח**.
- (11) **אִשְׁוֹעַ** **יְהוֹאָשׁ** (2 Chr. **יְהוֹאָשׁ**), **ט**^V, is to be regarded as scribal expansion. **א** **יְהוֹאָשׁ** **א** **יְהוֹאָשׁ**. After **א** **יְהוֹאָשׁ**, **א** repeats **יְהוֹאָשׁ**, which is meaningless and probably due to vertical dittography (cf. above, p. 240, l. 51). **א** **וַיִּשְׁלַח** **הַיֵּשֶׁבֶת** also is scribal expansion; this is evident if only from 45 the position of the clause; the words are marked as spurious in **א** and are not found in some MSS of **ט**. Besides, this prolixity is here unnecessary and makes the name of the place come in awkwardly. For **א** **וַיִּשְׁלַח** **ט**^L has **ὁ λαὸς louda**, as in v. 21; **ט** **אֲנֹשׁ יְהוּדָה**.
- (12) **אִשְׁוֹעַ** **יְהוּדָה**; **ט**^L **ὁ λαὸς louda** and **ט** **אֲנֹשׁ יְהוּדָה** do not presuppose a different 50 text. **א** **לְאֵהֱלֹ** which may be intended either for **לְאֵהֱלֹ** or for **לְאֵהֱלֹ**; **Q**^ré **לְאֵהֱלֹ**; [cf. above, p. 171, l. 8. — P. II.]

- 13 אֱמֶלֶט ולא אבא; \mathfrak{U}^V και οὐκ ἠθέλησεν Κύριος, \mathfrak{S} $\text{ל} \text{ב} \text{ל} \text{מ} \text{ל} \text{ל}$ supply the subject. אֱמֶלֶט עד עתה \mathfrak{U}^V , \mathfrak{S}^H \ $\text{ל} \text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$ *, doubtless rightly. One would expect *not yet*, not *until now* which is the meaning of עַד in all other passages.
- (25) Before אֱמֶלֶט וְיִשָּׁב \mathfrak{U}^L + και ἐγένετο μετὰ τὸ ἀποθανεῖν τὸν Ἀζαηλ. We cannot tell whether this is an original part of the text or a secondary addition. 5
[For אֱמֶלֶט בֵּן הַרְרִי בֵּן הַרְרִי = cuneiform *Mari'* see KAT³, p. 261, l. 9. — P. H.]
אֱמֶלֶט שְׁלֹשׁ פְּעָמִים הִקְדוּ יוֹאֵשׁ; \mathfrak{U}^L , with scribal expansions from vv. 17.19, και ἐπάταξεν ἰσως τὸν υἱὸν Ἀδερ υἱὸν Ἀζαηλ τρις ἐν τῷ πολέμῳ ἐν Ἀφεκ κατὰ τὸ ῥῆμα Κυρίου.
- אֱמֶלֶט אַת עָרֵי יִשְׂרָאֵל; \mathfrak{U}^L , with an awkward scribal expansion, τὰς πόλεις Ἰσραηλ 10
και ὅσα ἔλαβεν. \mathfrak{S} renders freely, $\text{א} \text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$.

- 14 (1) With regard to אֱמֶלֶט מֶלֶךְ instead of עַל see note on 8,16. 15
- (2) For אֱמֶלֶט הִיא, \mathfrak{U}^V ἦν \mathfrak{U}^L has Ἀμεσσίας.
[According to PAUL ROST (KAT³, 320) we must cancel אֱמֶלֶט וְעֶשְׂרִים before אֱמֶלֶט שֵׁשׁ as erroneous repetition from the preceding שְׁנָה וְחֹמֶשׁ שְׁנָה. — P. 11.] For the abnormal שְׁנָה (instead of שָׁנִים) we may refer to 22,1; 8,17 K^cthib; 25,17 K^cthib; cf. above, p. 217, l. 45. 20
אֱמֶלֶט K^cthib יְהוּדָי, \mathfrak{U}^A ἰσραηλῖται, \mathfrak{U}^V ἰσραηλῖται; but Q^cré and 2 Chr. 25,1, also \mathfrak{U}^S :
יְהוּדָי.
- (3) אֱמֶלֶט לא וְגַם אֱמֶלֶט (so, too, \mathfrak{U}^V \mathfrak{U}^L) logically ought to stand at the end of the verse. The original form of the verse can be seen from 15,3. In order to re-establish the connection broken by this clause, a later hand has added עַשָּׂה at the end of 25 the verse; so, too, in 15,34, although there was no reason for it in that passage. This addition is omitted in \mathfrak{U}^V in both passages; in \mathfrak{S}^H 15,34 it is marked with \—*. \mathfrak{U}^L renders עַשָּׂה both here and in 15,34; \mathfrak{U}^S have it in the present passage, but not in 15,34.
- (4) אֱמֶלֶט, \mathfrak{U}^L עֶשְׂרִים; but \mathfrak{U}^L ἐξήκον, \mathfrak{S} ἑξήκον, as though the text read הֶסֶר as in 18,4. 30
22; 23,19; cf. 12,4; 15,4.35.
- (5) אֱמֶלֶט בִּירוּדָי; \mathfrak{U}^L , more explicitly, ἐν τῇ χειρὶ Ἀμεσσίας; 2 Chr. 25,3 substitutes עלֵי.
אֱמֶלֶט; but \mathfrak{U}^L וְיָד, \mathfrak{S} $\text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$ as though the text read הַמִּית; 2 Chr. וַיְהַרְגֵהוּ.
אֱמֶלֶט (\mathfrak{U}^L , 2 Chr.) הַמֶּלֶךְ, \mathfrak{U}^L is scribal expansion. \mathfrak{S} has even $\text{א} \text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$. 35
- (6) אֱמֶלֶט \mathfrak{U}^V τοὺς υἱοὺς τῶν παταξάντων, \mathfrak{S} $\text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$, \mathfrak{U}^P בני קטליא אֱמֶלֶט (קטוליא \mathfrak{U}^L); but \mathfrak{U}^L τοὺς δὲ υἱοὺς αὐτῶν, and 2 Chr. 25,4 בגיהם. This is a modification of the reading found in אֱמֶלֶט, for the purpose of connecting v. 6 more closely with v. 5; it obliterates the fact that v. 6 is not by the same hand as v. 5. 40
אֱמֶלֶט בְּכַתּוּב, but 2 Chr. כִּי בְּכַתּוּב which is due to dittography of the first כ of בְּכַתּוּב.
It is characteristic that we find in 2 Chr. for אֱמֶלֶט בְּסֵפֶר הַיּוֹרֵת מִשָּׁה in the present passage the later phrase בְּסֵפֶר מִשָּׁה.
For אֱמֶלֶט 1° and 2° 2 Chr. reads יוֹמָתוֹ; and \mathfrak{U}^L ἀποθανοῦνται, \mathfrak{S} $\text{נ} \text{מ} \text{ל} \text{ל} \text{ל}$, \mathfrak{U}^L 45
יוֹמָתוֹ (\mathfrak{U}^P יוֹמָתוֹ) presuppose the same reading. It is possible that Deut. 24,16 was originally quoted inaccurately also in the present passage, and that this was afterwards remedied.
אֱמֶלֶט כִּי אִם (VL) is not found in the original passage Deut 24,16. The quotation is free. \mathfrak{S} conforms 2 Chr. to Deut., while \mathfrak{U}^L follows אֱמֶלֶט. 50
אֱמֶלֶט בְּקָטָן, singular, as in 2 Chr. and in the original passage; \mathfrak{U}^V mispronounce the word as plural.
אֱמֶלֶט K^cthib יוֹמָתוֹ is attested by \mathfrak{U}^S and 2 Chr. Q^cré requires יוֹמָתוֹ, conforming the

- 14 (18) After καὶ τὰ λοιπὰ τῶν λόγων Ἀμασσείου Θ has in addition: — καὶ πάντα ἃ (ἄσα) ἐποίησεν. The analogy of the parallel passages is in favor of its being received into the text; its omission in M was probably due to an inadvertence; ΣΤ render M.
- (19) MΘVΣΣΤ קשר עליו וישרו; ΘL, more explicitly, καὶ συνεστράφη σύστρεμμα ἐπὶ Ἀμασσιαν.
 MΘΤ ויגיו, S אב חמס; [cf. above, p. 212, l. 11].
 MΣΣΤ ויקחהו וישלחו; so, too, ΘLΣΣΤ; but ΘV καὶ ἀπέστειλεν καὶ ἐθανάτωσεν, probably a mere scribal error.
- (20) MΘΤ ועל הסוסים אתו, but S ועל סוסי מלך אסא. [This is probably due to a misunderstanding of M אתו. According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 42) the clause ועל הסוסים אתו is misplaced: it should be inserted before M ויגיו in the preceding verse; cf. however, 23. — P. H.]
 For MΘΣΣΤ ויהי 2 Chr. 25, 28 has the scribal error ויהיה; cf. Θ *ad loc.*
- (21) MΣΣΤ ויקחהו, but ΘVL καὶ ἔλαβε(v); the plural is just as possible as the singular MΘΤ ויקחהו, but 2 Chr. 26, 1 ויקחהו אסא. S corrects, L ויקחהו; so, too, in the subsequent chapters, probably following Is., Am., Hos., Chr.
 MΘLΣΣΤ והוא יושב, but ΘV καὶ ἐβασίλευσεν αὐτός, rendering והוא according to Mishnic usage (cf. above, p. 204, n. *).
 At the end of the verse ΘL + καὶ κατψήκησεν ἐν τῷ Ἰουδα, a corrupt repetition of the Hebrew in the following verse.
- (22) [According to WINCKLER (KAT³, 261) ^a is misplaced, ^b being the immediate sequel of the preceding verse: M והוא בנה את אלת הַשֶּׁבַע ליהודה refers to Amaziah, not to his son and successor. — P. H.]

25

- (23) M בלך ישראל is either a scribal error for על ישראל, or an intentional alteration, as is shown by the parallel passages; cf. 8, 15, 25, 33; 16, 8, 23; 2, 3, 1; 13, 1, 10; 15, 8, 17, 23, 27; 17, 1; cf. note on 8, 15, 9. ΘV ἐπὶ Ἰσραηλ, ΣL על ישראל, have preserved the true reading; βασιλέως Ἰσραηλ is Hexaplaric, cf. FIELD *ad loc.* ΘL has ἐπὶ Ἰσραηλ after βασιλέως Ἰσραηλ (ἐν Σαμαρείᾳ), ΣΣΤ have only the latter phrase.
 Instead of the brief formula of MΘVΣΣΤ we find in ΘL the expansion ἐβασίλευσεν Ἰεροβοὰμ υἱὸς Ἰωὰς βασιλέως Ἰσραηλ ἐν Σαμαρείᾳ ἐπὶ Ἰσραηλ καὶ τεσσαράκοντα καὶ ἔν ἔτος ἐβασίλευσεν ἐν Σαμαρείᾳ.
- (24) M ככל המצא; so, too, ΘVΣΣΤ; but ΘL [^]πασῶν which, on the other hand, is added in some MSS of Θ in 15, 9, 28 and 24, 3. Read תמצא for the reasons given in note on 13, 11; and see also 15, 9, 24.
- (25) MΘΣ Τע, S כחם. 40
- (26) M בנה מוא is meaningless, for בנה signifies *refractory*. We cannot read בנה, since בני is masculine. Further, the words would connect badly, so that nothing is gained by the conjecture מה (OORT). KAMPHATSEN'S emendation favored by BENZ. and KITTTEL בנה הוא מוא בני מוא (cf. S בני מוא) diverges too much from the consonantal text; but it is better than HUMBIGANT'S conjecture בני מיה מוא or KLOST.'S emendation ובעני עמי ישראל בני מוא which is devoid of all textual basis. Nor does the doublet of ΘL δι' ὅτι ἐλεπήνθη* help us, since it cannot be referred to a Heb. expression which would resemble the consonants in M. [GRÄTZ suggests מוא ובעני, but Θ τὴν ταπεινώσιν Ἰσραηλ πικράν σφόδρα (3 *afflictionem Israel amaram nimis*) points to מוא בני ישראל הנ' מוא. This transposition of 50

* [This would be בני מיה; cf. above, p. 243, l. 20. — P. H.]
 Kings 32

15

אלּ הפּשׁוּת or הפּשׁוּת may stand for הפּשׁוּת (cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 65, l. 30) from חבּשׁ which may mean either *to bind, to confine or to bandage*, so that ביתּ הפּשׁוּת could denote either a place where a person is detained or confined, or a place where a person is bandaged. But Syr. **ܡܚܡܠܐ**, Arab. **حيبيس** denotes a *hermit or recluse*, and **استحييس** means *to lead a recluse life*; so **אלּ** ביתּ הפּשׁוּת may be translated *he lived in a house of reclusion*, in seclusion from intercourse with the world (**ע** יתבּ בר כּן ירוּשׁלם **ע**; cf. **محبسة** *hermitage* and **ע** בּנידא *leper*, lit. *shut up*; cf. above, p. 198, l. 27; p. 199, ll. 10, 12 and **ע**שׁבּ Lev. 13, 46. DRIVER remarks in the translation of Leviticus (in the Polychrome Bible) p. 77, l. 4: At the present day in the East lepers are obliged to live in a quarter of their own. During the day-time they go about and beg; but at night the lepers of Jerusalem retire to the Leper House of the Turkish Government, just beyond the south end of the village of Silwān (see *op. cit.*, p. 106, No. 3). King Azariah did not go about, and Theodoret's explanation **ἐνδον ἐν θαλαμῶ ὑπ' οὐδένοσ** δρῶμενοσ is substantially correct.

The traditional vocalization of הפּשׁוּת or הפּשׁוּת may be right: if there had been a vowel between the second and third stem consonants, the original בּ would probably not have become בּ;* otherwise we might point הפּשׁוּת (cf. **ܡܚܡܠܐ**) or הפּוּשׁוּת (cf. **Θ** ἀφροῦσωθ). **Et habitabat in domo libera seorsum** is a doublet. For the article in **אלּ** ביתּ הפּשׁוּת cf. above, p. 191, l. 38; and for partial assimilation, p. 112, l. 15; p. 192, l. 20. — P. 11.]

אלּ ויהם; so, too, **ΘLZ** and 2 Chr. The variants in **ΘV** ἰωαθαν (so, too, in v. 32 and **ΘA.123.242.244.Cpl** ἰωαθαν are mere scribal errors.

It is remarkable that **בּן** הפּלך is used, not **בּנו** as at the end of v. 7. [According to WINCKLER (KAT³, 263) we must read **בּנה** קלך instead of **אלּ** בּן הפּלך. — P. H.] Heb. grammar and Heb. usage militate against WINCKLER's emendation. **אלּ** עלּ הבּית וגו requires a preceding nominal clause to the predicate of which הבּית וגו is appositionally coordinated. We cannot say הבּית עלּ הפּלך. **Θ** gives a mechanical rendering of the nominal clauses, **ܕ** **ܡܚܡܠܐ**; erroneously takes עלּ הבּית to be apposition to הפּלך.

2H rejects τῆσ γῆσ as spurious, and it is wanting in **Θ71.245**. If this tradition be correct, **עם** היה ארץ was the original reading, instead of **עם** הארץ; certainly no reason can be given why the inhabitants of Jerusalem only were judged by the leper King, instead of by Jotham.

- (7) **2H** rejects both **אלּ** עוּרִיה (so, too, **ΘL**) and the second **אלּ** עם אבתוי (so, too, **ΘVZ**; **ΘL** και ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ) as spurious. Both, however, are found in 2 Chr. 26, 23; and the statement of **2H** is rendered doubtful by the following facts: — (a) that all MSS of **Θ** have עוּרִיה; — (b) that (with the exception of 8, 14, 20, where there is a particular reason for the omission) all accounts of the death of a king mention the king's name. On the other hand, **2H** is doubtless right in rejecting the second **אלּ** עם אבתוי, for the reasons given in note on 8, 15, 24; nor is this phrase found in **Θ52.71**; cf. FIELD *ad loc.*

- (8) **ΑΘVI.Z** שלשים ישבנה is at variance with the numbers and synchronisms given in 14, 17, 23; 15, 7f., and this difference cannot be reconciled. **Θ^x** 44 52.71 74.92.106. 120.134.236.242.245 Ald. εἰκοστῶ και ὀγδόῳ have the approximately correct reading, but it is due to a subsequent correction just as εἰκοστῶ και ἐννῆτι in **Θ71.245**.
- (9) **ΑΘVZ** כאשר **ΘL** κατὰ πάντα ὅσα as in vv. 3, 34; 14, 3. **ΑΘL** עשו אבתוי; but **ܕ** **ܡܚܡܠܐ**, similarly in vv. 3, 34; 14, 3.

2-0-E19

[Cf. HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 74, l. 1. — P. H.]

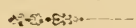
45

50

- 14 the ה of מרה is adopted also by BURNEY. The article is necessary (against OORT; *cf.* above, p. 249, l. 43). — P. H.] על מריר תקיף להרא (CP א מריר). [For עזור and עוזב *cf.* above, p. 166, l. 33. — P. H.]
- (27) Instead of מוֹצֵד דבר על has ἠθέλησε, and CP קדם הוה רעוא קדם, על הוה רעוא מן קדם in conformity with 8, 19; 13, 23. 5
For מוֹצֵד שם על has τὸ σπέρμα, a *quid pro quo* which may be merely a scribal error.
מוֹצֵד ויושיעם; על, more explicitly, καὶ ἔσωσεν αὐτοῦς Κύριος.
מוֹצֵד ביד, על, בירי, על, even ἐκ χειρός.
After מוֹצֵד בן יואש בן ירבעם S + סוֹמלוּ. 10
- (28) מוֹצֵד נלחם, ואשר על, *cf.* above, p. 244, l. 1.
אשר נלחם בישראל is unintelligible, since Damascus and Hamath never had anything to do with Judah. It is a Judaistic correction for בישראל, which is to be restored in the text. א אשר נלחם retains a trace of the original reading. The original reading is preserved in S ויִמָּסֵם סוֹמַל לִסְמַל, as was pointed out long ago by 15 HOUBIGANT. KLOST.'s conjecture, מתחת ליד בן הרר בן הואל, departs too much from the Received Text, nor does it remove the difficulties involved in point of fact. Still more airy is CHEYNE's conjecture,* based on KLOST.'s emendation, את מנשה ואת רמת נלעד מיד בן הרר בן הואל.
[According to BURNEY א אשר נלחם might be inserted after א אשר נלחם so 20 that the text would read ואת רמסקי ואשר השיב א את חמת יהוה בישראל ואשר נלחם ואת רמסקי, and how he fought with Damascus, and how he turned away the wrath of Yahwe from Israel; the חמת יהוה בישראל could mean the wrath of J. against I.; *cf.* 10, 32; see also KAT³, 262, n. 1. — P. H.]
- (29) Before א אשר נלחם בישראל עם מלכי ישראל the clause ויקבר בשמרון has been omitted, as v. 16 25 shows; *cf.* also א, 16, 28. על has it still. S reads אלהם, repeating after it אלהם.
- Instead of מוֹצֵד תהוו בנזרה בנזרה, at the end of the verse, על has the curious reading Ἀζαρίας υἱὸς Ἀμεσσειῦ ἀντὶ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ. This may be the filling up of a *lacuna* and the mistake may be due to v. 21; 15, 1. 30

- 15 (1) מוֹצֵד עוריהו, א חסול; *cf.* above, p. 249, l. 16.
For מוֹצֵד מלך יהודה read מלך יהודה; *cf.* note on 8, 16. 35
- (2) For מוֹצֵד היה על has Ἀζαρίας, 2 Chr. 26, 3 עיהו.
א בקליהו, על, בליה, but על λέχεια; *cf.* 2 Chr. 26, 3 K^cthib יבליה על Χαλεια, א חסול are scribal errors.
- (3) א בכל אשר א; על, א; א.
- (4) א לא כרו, but על οὐκ ἐξήγηεν, א לא חב; על πλὴν τῶν μετεώρων οὐκ ἀπέστησαν; 40 *cf.* note on 14, 4.
- (5) V. 5 cannot be explained throughout. For מוֹצֵד וישב על has καὶ ἐβασίλευσεν. The meaning of בית הקפשיה is obscure; nothing is gained by joining the ה with the preceding word and reading בניתה (KLOST., KAMPH., KITTEL, OORT; similarly א חסול, but א חסול) since הפשיה cannot be explained. As far as 45 we know, lepers [*cf.* above, p. 198, l. 19. — P. H.] were free to go about [contrast p. 251, l. 11]; and it is more probable that under החפשיה (αφουσωθ, 2 Chr. 26, 21 K^cthib החפשיה) lurks the name of the palace inhabited by Azariah, *e. g.* בית התרף; *cf.* ZAT 6, 156-159 (= STADE, *Akad. Reden und Abhandl.* 203-205). GRÄTZ's emendation המספחה for הפשיה is rather airy. על בר מן 50 ירושלם explains the situation described according to 7, 3; [*cf.* p. 251, ll. 7. 13].

* *The Expository Times*, 11, 3 (Dec., 1899) p. 138.

15 (17) מִשְׁפָּט כְּשֵׁנָה, GL kal ἐν ἔτει, cf. note on 8, 15, 1.

(18) It is true that מִשְׁפָּט is miswritten for כָּבֵל; nevertheless it is not to be emended to כָּבֵל, following טַב אֲפֹד פַּסּוֹנֵי אֲמָרְתוֹנֵי, כָּבֵל הַיָּבֵי, since פַּסּוֹנֵי is wanting in GLS; from the reasons given in note to 13, 11 as well as from vv. 9.24.28 it follows that כְּשֵׁנָה is to be read instead of מִשְׁפָּט. The singular ἀμαρτίας 5 is read in G²⁴⁵ and 10, 31 is to be emended in accordance with this also.

מִשְׁפָּט כָּבֵל does not connect with the preceding sentence, and טַב is right in reading ἐν ταῖς ἡμέραις αὐτοῦ and in placing this at the beginning of v. 19. GL connects in the same way, adding τοῦ Μαναῆμ to ἐν ταῖς ἡμέραις. The mis- 10 division in M¹²³ of vv. 18, 19 is evident also from the abrupt beginning of v. 19, which is remedied in S by the insertion of ו.

(19) מ, בא, S M¹⁰, א אהא; but טַב ἀνέβη, as though the text read עָלָה, probably in conformity with 16, 5; cf. v. 29.

מ על, ט ἐπι must not be altered to א; cf. 25, 1; Ez. 38. 18.

After מ לפיל ט, with scribal expansion, + βασιλεῖ Ἀσσυρίων. 15

מִשְׁפָּט בִּירוֹ הַמְּסֻכָּה בִּירוֹ הַחֲזִיק הַמְּסֻכָּה is an explanatory gloss, א טַב; it is redundant after 20 להחית ידו אחרו. ל. הוית ידו אחרו. *.

(20) מ he exacted is unparalleled. KLOST. emends: ויצא, and this emendation has been adopted by BENZ., KITTEL, and BURNEY. But the order of the words militates against it; KITTEL is therefore obliged to resort to some additional 20 alterations. In view of the incomplete transmission of Hebrew usage it is safer not to depart from מ. [The Assyr. causative *uṣēqi* is repeatedly used with the meaning to carry away; cf. DELITZSCH, HW 238^a, also the passage cited *ibid.* 238^b sub III 2, 2]. The Hif'il of יצא means also in post-Biblical Hebrew to take 25 away, and استخرج and اخرج mean to exact tribute; خراج *xarāj* or *xurāj* denotes tax, tribute, revenue. Also Aram. אפק is used in the meaning to impose, to exact. According to FLEISCHER in LEVY's Chaldee Dictionary כְּרָגָא (or כְּרָגָא) is identical with خرج *xarg*, the older term for خراج. DALMAN reads כְּרָגָא.

מ גבורי החיל does not necessarily mean liable to military service (KAUTZSCH, *die Wehrpflichtigen*) but well to do, prosperous (AV, *the mighty men of wealth*); 30 cf. 1 S 9, 1; Ruth 2, 1. The land-owners were, of course, liable to military service; cf. ED. MEYER, *Entstehung des Judenthums*, p. 109. According to WINCKLER (*Krit. Schriften*, 2, 43) מ גבורי החיל על כל גבורי החיל is a subsequent addition (contrast 23, 35). W. also thinks that the original text was not המשיב שקלים but המשה שקלים. For fifty shekels we should expect one mina. — P. II.] 35

For מִשְׁפָּט שָׁם ט has ἔτι.

מִשְׁפָּט כִּפָּה ט, rightly; SH אה הכפה; *; it is redundant, since אה הכפה has been already mentioned.

.10

(23) מִשְׁפָּט שְׁנָתַיִם; but ט, in conformity with the synchronism 17, 1, δέκα ἔτη. 5X152 71.92 &c. δέκα δύο ἔ; ט¹⁴ δώδεκα ἔ.

(24) מִשְׁפָּט כְּשֵׁנָה, ט ἀπὸ πασῶν τῶν ἀμαρτιῶν. emend כְּשֵׁנָה; cf. notes on v. 18 and 13, 11; 14, 24. 45

(25) For מִשְׁפָּט עָלָיו ט has, more explicitly, ἐπὶ τὸν Φακελαν.

[For שלישי cf. above, p. 113, l. 27. — P. II.]

מ בארמון, א בארמון, S במסכה, א ט; ט (ναυτίον) (SH מִבְּיָמֵי).

מ K^cthib בית מלך, Q^cré בית המלך; cf. note on 8, 15, 18.

מ אה ארנה ואת האריה ט μετά τοῦ Ἀργοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ 50 Ἀρῆα, ט kal μετ' αὐτοῦ Ἀργοῦ καὶ μετ' αὐτοῦ Ἀρῆα, S אה ארנה ואת האריה take the words to be the names of two fellow-conspirators (אה = with). But we should expect in this case, not אה, but וְעִמּוֹ. א וית אריה considers the phrase to

- 15 is omitted in many codd. (*cf.* DE ROSSI *ad loc.*). The Masorah establishes אשי אשע, without וכל, as the correct reading — another Masoretic endorsement of a manifest textual error; *cf.* BÄR *ad loc.* and above, p. 252, l. 51, and below, notes on 21,6; 23,21.
- (37) אש השלה; ט אנרא, ש א paraphrase. 5
 אש רצין; but ט Ρασσων, ט Ρασων, ש א; and the cuneiform *Rašūnu* proves the transmission in ט to be correct. We have therefore restored רצין both here and in 16, 5.6.9; [*cf.* above, p. 126, l. 44. — P. II.]
- (38) In ט¹ 52.71.71 &c. the clause καί ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ is omitted; but this can be explained by *homoteleuton*. The second אנהי אע, however, 10 which is omitted in ט¹ 9.64 215.11d, is to be regarded as scribal expansion for the reasons given in the note on 8,15,24; and the same applies to אבי אטל. 15
-
- 16 (1) After א רסליה בן ש + א; א; א; א which is entirely in accordance with the usage of the introductory formula. Apart from the present verse, the only passage in which this statement is omitted in א and all the Versions is 8, 15, 1; it may have dropped out, both here and there, through inadvertence. 20
 א ויהיה מלך יהודה, read יהיה עי for the reasons given in note on 8.16.
- (2) Between ^a and ^b there seems to have dropped out a statement concerning Ahaz's mother.
 אטלשע יהיה אלהי, 2 Chr. אלהי; in ט^v the gloss πιστῶς has displaced the pronoun αὐτοῦ of θεοῦ αὐτοῦ. א אלהי appears to be due to scribal expansion; 25 *cf.* 8, 15, 11.
- (3) אט^vשע יי; ט^l, with scribal expansion, καί ἐπορεύθη Αχαζ.
 For אט^lשע מלכי ט^v has the singular, βασιλέως which is probably due to the reading ἱεροβαμ υιοῦ Ναβατ βασιλέως Ἰσραηλ found in ט¹ 1.41.52.55.56.71 &c. (*cf.* H-P and FIELD *ad loc.*). 30
 For אט^vשע בנו ט^l (perhaps = Σ) has, wrongly, the plural; *cf.* FIELD *ad loc.* Also 2 Chr. 28, 3 reads בניו.
 אט^l בתועבות; ט^v καί τὰ βδελύγματα is transcriptional error for κατὰ τ β.; ש א; א paraphrases.
- אט^vשע והיה; ט^l, with scribal expansion, τῶν θεῶν τῶν ἐθνῶν. 35
- (5) For א רצין instead of רצין *cf.* note on 15, 37 (above, l. 6).
 א וחס עי is an erroneous specification of the original reading עליה = עיה, which was taken to be עלי; *cf.* 17, 5 and Is. 7, 1. For אט^l וחס עי וציו אט^lשע ש reads אט^lשע = עיה = אט^lשע.
 For א וכל, attested by ט^v ἐδύνατο, ט^l ἠδυνήθησαν, ש אט^lשע, OORT, 40 following Is. 7, 1 reads וכל; but the preceding א וציו is against it.
 After א אט^lשע we must supply עיה, but it need not be added as in ש אט^lשע, אט^lשע. ט^v πολεμῖν, ט אט^lשע exhibit the same brachylogy. ט^l τοῦ λαβεῖν τὴν Ἱερουσαλήμ. *I non valuerunt superare eam* are inaccurate: אט^lשע is used of an assault upon a city, but not of the capture. 45
- (6) א רצין may be an erroneous addition, and א אט^lשע should perhaps be emended to אט^lשע. HOUTGANT, KLOST., KAMPIL, BENZ., KITTEL; *cf.* above, p. 188, l. 36). Since, in consequence of Tiglath-pileser's prompt intervention, the allies did not succeed in carrying through their campaign even against Jerusalem, it is strange that they should have had time to undertake an expedition as far as Elath. [It is possible, however, that both the addition of רצין and the reading אט^lשע instead of אט^lשע are due to the redactor (BENZ.); *cf.* above, p. 218, l. 32; p. 254, l. 17. — P. II.]

- 15 contain the names of two warriors of Pekahiah, who were slain together with their master. But then these four words should stand after **וּיָד** **וּיָד**. Besides, **אֲרָנָב** and **הָאֲרָיָה** are not names of persons, **אֲרָנָב** certainly is the name of a district. The clause, it may be supposed, represents a misplaced gloss to **אֶת הַגִּלְעָד** (v. 29) which has crept into the text in the wrong place; the original text of this gloss must have been **וְאֵת הָאֲרָיָה וְאֵת הָאֲרָנָב**; cf. ZAT 6, 160 (= STADE, *Akad. Reden und Abhandl.* 205).
מִבְּנֵי גִלְעָד; but **Ἐκ ἀπὸ τῶν Γαλααδιτῶν** (contrast H-P, *ad loc.*), **מִבְּנֵי גִלְעָד** point to a reading **מִבְּנֵי גִלְעָד**. We must restore either this or **מִבְּנֵי הַגִּלְעָדִים** with the article. **מִבְּנֵי גִלְעָדִים** may have read either this latter phrase or **מִבְּנֵי גִלְעָד**.
Ἐκ ἀπὸ τῶν τετρακοσίων may be derived from an interpretation which can no longer be traced to its origin.

- 15 (27) [According to the cuneiform texts Pekah reigned but four years, 735-732; but **וְשָׁרִים**, although wrong in point of fact, may represent the original text, and we must not substitute **אַרְבַּע**; cf. KAT³, p. 321, l. 4 and above, p. 218, l. 32. — P. H.]
- (28) **מִן הַטָּאֹת** **וּמִן הַטָּאֹת**; **Ἐκ**, with scribal expansion, **ἀπὸ πασῶν** (**Ἐκ** + **τῶν**) **ἀμαρτιῶν**. For 20 the reasons given in the notes on v. 18 and 13, 11 read either **מִן הַטָּאֹת** or **מִן הַטָּאֹת**.
- (29) **מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל** **וּמֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל**, and this omission seems to be right. Even **בִּימֵי פֶקַח** is secondary. The original reading, it may be supposed, was simply **בִּימֵי** as in v. 18 19. The text was probably expanded twice: first, **בִּימֵי** was altered to **בִּימֵי פֶקַח**, and then, **מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל** was added. 25
 For **בָּא**, **Ἐκ ἦλθε** **Ἐκ** reads **ἀνέβη**; cf. note on v. 19.
Ἐκ **καὶ τὴν Κενεζ** for **מִן קְרֵשׁ** **וְאֵת קְרֵשׁ** is a scribal error. Since **כָּל אֶרֶץ גַּתְלִי** is a recapitulation of the cities just mentioned, it follows that the preceding **וְאֵת הַגִּלְעָד וְאֵת הַנְּגֶב** is a later addition. **Ἐκ** **καὶ τὴν Γαλιλαίαν** **πᾶσαν** **καὶ τὴν γῆν Νεφθαλεμ**, **וְאֵת הַגִּלְעָד וְאֵת הַנְּגֶב** obliterate this by inserting 30 the conjunction.
 After **καὶ τὴν Γαλααδ** **Ἐκ** **καὶ τὴν Γαδ**; cf. our remarks on v. 25.
- (30) For **וְאֵת הַגִּלְעָד** **וְאֵת הַנְּגֶב** **וְאֵת הַגִּלְעָד** **וְאֵת הַנְּגֶב** is a very late addition which has not yet been added in **Ἐκ**. The synchronism does not occur elsewhere in a similar connection, and the date here given is in direct contradiction with the statements in v. 33 and 35 in 17, 1. **Ἐκ** **ὀρθῶς**, **Ἐκ** **ἠὲ** correct. It would appear that **Ἐκ** originally read **עֹרֵיָה** (cf. H-P *ad loc.*) here also; **Ἐκ** **Ἀχας** is without doubt an attempt to correct the text. **וְאֵת הַגִּלְעָד וְאֵת הַנְּגֶב** was probably intended.

- 40 (32) For **וְאֵת הַגִּלְעָד** **וְאֵת הַנְּגֶב** **Ἐκ** has **ἰσθαθαι**, cf. note on v. 5.
וְאֵת הַגִּלְעָד. Read, in accordance with **Ἐκ**, **עֹרֵיָה** for the reasons given in note on v. 13.
Ἐκ adds at the end **ἐπὶ Ἱερουσαλημ**. 45
- (33) For **וְאֵת הַגִּלְעָד** **Ἐκ** has, more explicitly, **ἦν ἰσθαθαι**.
- (34) **וְאֵת הַגִּלְעָד** **Ἐκ** **᾽Οζίας**, **Ἐκ** **᾽Οζίας**; the original reading is preserved in **Ἐκ** **Ἀζαρίας** and we must restore **עֹרֵיָה**.
 The second **עֹשֶׂה** of **Ἐκ** **Ἐκ**, rightly; cf. v. 3; 14, 3. It is wanting in 2 codd. of KENN., 3 of DE ROSSI; nor is it found in **Ἐκ**, but **Ἐκ** has it. 50
- (35) For **וְאֵת הַגִּלְעָד** **Ἐκ** **οὐκ ἐξῆρην**, **Ἐκ** **ἠὲ**, cf. notes on v. 3; 12, 4; 14, 4.
וְאֵת הַגִּלְעָד, **Ἐκ** **οὐκ** is at variance with the usage of the Book of Kings.
- (36) **וְאֵת הַגִּלְעָד** before **אֲשֶׁר** is attested by **Ἐκ** and cannot be dispensed with, although it

16 In view of these considerations it is not advisable to place אֵל הַמַּסְנֵה after אֵל מְעִלְהָא, as advocated in ZAT 6, 163 = STADE, *Akad. Reden und Abhandlungen*, 207 f.), although this transposition is favored by אֵל וָאֵל. This וָאֵל may be due to a copyist who regarded אֵל הַבֵּי' as object of הִיבַד, coordinated to הָאֵל וָאֵל הַמַּסְנֵה, it may be supposed is a gloss attempting to harmonize our verse with 25, 13, 16.

אֵל מְעִלְהָא is a scribal error for מְעִלְהָא; [contrast p. 171, l. 13. — P. H.]

אֵל K⁹thib וָאֵל, Q⁹rē וָאֵל; 𐤀𐤀𐤈 render the Q⁹rē.

אֵל מְעִלְהָא, 𐤀𐤁𐤎𐤓 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, as though the text read בְּקֶר הַנְּהַשֵּׁת (cf. above, 10 p. 257, l. 22). It is clear that we must not restore this, following GRATZ and OORT; it would be inconceivable how בְּקֶר הַנְּהַשֵּׁת should have been corrupted to בְּקֶר הַנְּהַשֵּׁת. A specification of this kind may be dispensed with after בְּקֶר הַנְּהַשֵּׁת just as well as after הָאֵל מְעִלְהָא, it may be supposed, is scribal expansion; we find some additional expansions in 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 15 δώδεκα (𐤀𐤏𐤓 δέκα) or in 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌.

אֵל מְעִלְהָא is intended for מְעִלְהָא, as is evident from וָאֵל; we must write, with ALBRECHT ZAT 12, 61) and OORT, מְעִלְהָא.

(18) אֵל מְעִלְהָא (Q⁹rē, the K⁹thib is מְעִלְהָא) cannot be explained. The Versions guess. 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 renders as though the text read מִסַּח הַשָּׁבַת, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 has a double rendering for אֵל מְעִלְהָא. What architectural arrangement 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 [as a rule, *synagogue*, or *refectory*] and 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 (v. 10 מְעִלְהָא = מְעִלְהָא) had in mind, is not clear. 𐤀𐤏𐤓 gets over the difficulty by rendering *musach quoque sabbati*.

[In an Assyrian vocabulary I find a word *massaku* together with *papaxu* 25 'cella,' *admínu* 'temple,' and *šubtu* 'dwelling.' This *massaku* (DELITZSCH, HW 420^b; contrast above, p. 231, l. 40) could appear in Hebrew as מִסַּח just as we have מִסַּח = *šapharu* (cf. above p. 198, l. 51) and מִסַּח = *maṣṣaru manṣaru* (cf. above, p. 241, l. 21). For ' instead of ' see above, p. 83, l. 9; p. 126, l. 42; p. 255 l. 6 and below, p. 238, l. 10; p. 209, l. 18. 30

The K⁹thib מְעִלְהָא could be incorrect *scriptio plena* for מְעִלְהָא (from מְעִלְהָא; cf. מְעִלְהָא from מְעִלְהָא) (from מְעִלְהָא (from מְעִלְהָא). Assyr. *sukku* HW 498^a; cf. מְעִלְהָא Lam. 2, 6; ψ 76, 3 is a synonym of *parakku* 'adytum' (Syr. ܦܪܟܟܘ *altar of idols*; cf. LA 2, 281, n. 2) which is evidently identical with מְעִלְהָא KAT³, 592). It is not impossible that there is some connection between Assyr. *massakku* and אֵל מְעִלְהָא 35 מְעִלְהָא (Ex. 35, 12; 39, 34; 40, 21); מְעִלְהָא in מְעִלְהָא (Ex. 26, 36; 36, 37; 39, 38; Num. 3, 25; 4, 25) and מְעִלְהָא (Ex. 35, 15; 40, 5, 28) or מְעִלְהָא (Ex. 27, 16; 35, 17; 38, 18; 39, 40; 40, 8, 33; Num. 3, 26; 4, 26) may have a different meaning.

Or מְעִלְהָא may be identical with the Assyr. *masšaku* 'for מ = Assyr. š see below, 4 p. 263, l. 51) which denotes a special kind of sacrifice or libation (KAT³, 595, 7, and apparently also a sacrificial vessel; cf. מְעִלְהָא Deut. 32, 38, also *نسيكة*, *نسيك*, &c. — P. 11.)

אֵל מְעִלְהָא, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, (passive; 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, but 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 and 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌 i. m.) אֵל מְעִלְהָא — probably merely an attempt to interpret the unintelligible 45 text. On the analogy of the measure referred to above (p. 258, l. 45) we may suppose that we have also in the present passage the account of a change which Ahaz made with regard to a work of his ancestors. It is therefore not advisable to emend, with OORT, מְעִלְהָא

In אֵל מְעִלְהָא the final ה is due to dittography of the first consonant of מְעִלְהָא 50 [According to the Masorah חִצְיוֹנָה is סַלְעִיל / e., not a feminine form (cf. GIESKAWTZSCH, § 93 f. — P. 11.)

אֵל מְעִלְהָא, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌, 𐤀𐤏𐤓 𐤁𐤌𐤋𐤀𐤃𐤌𐤀𐤁𐤏𐤌

16 which may be an intentional correction lest the evening 'olah of the post-Exilic ritual be wanting. GRÄTZ's emendation, ואת עלה הערב ואת מנחתה is ill-considered.

אִשְׁרָאֵל כל עם הארץ, but ὅλη παντὸς τοῦ λαοῦ, and this is right: all the people both of the cities and the country are here contrasted with the King. שׁח \ חל \ * 5
It is true, we must also raise the question whether אִל כל, אִל אִל, is not due to scribal expansion.

אִל לבקר is beyond explanation. לִבְקַרָּה; לִבְקַרָּה; לִבְקַרָּה; לִבְקַרָּה, but this is wrong, and we have no right to emend, with THEN., לִבְקַשׁ; לִבְקַשׁ per se does not mean to pray, nor did the Israelites possess special praying altars. The emendation לִבְקַשׁ, proposed by GES.-BUHL¹³, is bad; the narrator uses the Hif'il הקשיר, not the Pi'el, for the burning of the sacrifices; nor did the King sacrifice on a side-altar, but on the main altar (cf. v. 13). GRÄTZ's emendation לִבְרִי departs too much from the received text, nor is it supported by the sacrificial ritual of ancient Israel. 15

[We might perhaps read לִבְרִי to inspect (the intestines of the sacrificial animals), but אִל לבקר may have had the same meaning (so W. R. SMITH, *l. c.* and BURNEY). אִל לבקר is warranted by לִבְרִי (cf. above, l. 8); for לִבְרִי, which does not only mean prayer, petition (لِبْرِي), but also interrogation, question, enquiry (لِبْرِي = to propose a question; cf. also لِبْرِي necromancer) 20 see nn. 21, 13, and 120 of my paper cited above, p. 80, n. * and Crit. Notes on Numbers, p. 61, l. 19. The primitive idea of both לבקר and ברק (for בתק, with infixed ה, cf. above, p. 239, l. 3) is to split; Assyrian mubaqqir = فَلَاح fellāḥ (DELITZSCH, HW 181^b); cf. also the phrase ابنقراها عن جنينها ibqarhā 'an janinihā. The explanation of KAMPH., BENZ., KITTEL, it shall be for me to 25 think of (in KAUTZSCH's *Textbibel: wegen des kuffernen Altars aber will ich mich bedenken*, i. e., I will think it over what is to become of the brazen altar) is untenable. On the other hand, AV the brazen altar shall be for me to enquire by is substantially correct. — P. H.]

(16) אִשְׁרָאֵל ככל אשר אשר, אִל, as usual, inaccurately, אִל. 30
אִשְׁרָאֵל 56.121.246 247 צוה, but ὅλη ἐνετείλατο αὐτῷ, שׁח אִל, אִל. We must read, following v. 15, אִל.

אִשְׁרָאֵל המלך אִל אִל, 71.74.92 106.131.236. Ald, שׁח אִל, and this omission is right; cf. above, p. 256, l. 25.

(17) אִשְׁרָאֵל אִל אִל, אִל אִל, on the other hand, אִל ὁ βασιλεύς. The reading of אִל 35 is right: we have here the same document as in vv. 12.13 (cf. above, p. 256, l. 24). This source makes Ahaz act without the mediation of the priest.

The two nouns המכנות והמכנות of אִל are not possible alongside of each other. ὅ τὰ συζυγείσματα τῶν μεχωνωθ, אִל אִל, אִל אִל smooth over, rendering as though the text read מכנות המכנות. It is not advisable, however, 40 to emend the text in this way (following KAMPH. and GRÄTZ); מכנות, whose מכנות and כִּיור are removed, is useless, unless we assume that Ahaz left the מכנות for the sake of appearance, although they were stripped of the basins and the Riegelleisten or struts (cf. above, p. 95, l. 21). On the analogy of what Ahaz did with the Molten Sea we must rather conclude that he kept only the מכנות, 45 which stood on the מכנות, but the מכנות were broken up, and the metal used for other purposes. We get the same impression from 2 Chr. 28, 24. The objection that according to 25, 13.16 the מכנות were still extant at the capture of Jerusalem in B. C. 586, is not valid: the two verses 25, 13.16 are not derived from old sources, above all v. 16 is the antiquarian note of a mechanical writer of 50 the later period; in Jer. 52, 20 even the brazen bulls have been inserted, although this is at variance with the facts. Besides, we may suspect that המכנות 25, 13 is a textual error for הכִּיור.

17

It is true we should expect the sequence וַיִּצְרַח וַיִּשְׁמָע, and the construction of בַּיַּם בְּלֵא as indication of the place referring to both verbs is rather harsh. This, however, is no reason for canceling, with GRÄTZ, אִל וַיִּצְרַח and substituting וַיִּשְׁמָע for אִל וַיִּצְרַח. Nor is it advisable to read, with KLOST., וַיִּצְרַח for אִל וַיִּצְרַח; this emendation has no traditional basis. It will be more correct to regard אִל וַיִּשְׁמָע as a gloss to וַיִּצְרַח, which has crept from the margin into the text.

אִל בְּלֵא בַּיַּם may be miswriting for בְּבַיַּם בְּלֵא (cf. Jer. 33, 11); but the *accusativus loci* is not impossible; [see, however below, p. 303 l. 45. — P. II.]

- (5) אִל וַיִּצְרַח וַיִּשְׁמָע בְּבַיַּם בְּלֵא is not above all doubt if only owing to the 10 different constructions of וַיִּצְרַח 1° and 2° closely following one another. טְזִלְיִן וַיִּצְרַח (לְ) וַיִּשְׁמָע אִתְּךָ בְּבַיַּם בְּלֵא gives a literal rendering of אִל; so, too, ΟΥ και ἀνέβη ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἐν πάσῃ τῇ γῆ, και ἀνέβη εἰς Σαμαρείαν. 2, on the other hand, translates, *فاز ملكه على كل ملك*, as though אִל had in both cases וַיִּצְרַח, which we should expect according to v. 3 and in 15 accordance with 18, 9 ΟΥ και ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων ἀνέβη ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν και ἤλθεν εἰς Σαμαρείαν και εἰς πᾶσαν τὴν γῆν αὐτῆς translates as though it had read אִל וַיִּצְרַח, but for אִל וַיִּצְרַח 2°: וַיִּשְׁמָע, and אִל וַיִּצְרַח בַּיַּם twice, so that the question arises which is its original place. After אִל וַיִּצְרַח 1° it is somewhat out of place, owing to בַּיַּם (this, however, is omitted in 16:44 71 92 106 120 123-131 141 236 242. A¹). 3 20 overcomes the difficulty by translating: *pertransiitque est omnem terram*, but this is only a makeshift yielding a sense which is at variance with the historical facts; we have therefore no right to emend, with GRÄTZ, וַיִּצְרַח for אִל וַיִּצְרַח 1°. From ΟΥ (cf. above, l. 16) it would seem possible that the text ran originally: וַיִּצְרַח וַיִּשְׁמָע אִתְּךָ בְּבַיַּם, whereas 18, 11 suggests that the original text was simply 25 וַיִּצְרַח וַיִּשְׁמָע בְּבַיַּם. אִל וַיִּצְרַח בְּבַיַּם may be due to a gloss which was added in the margin, either to אִל וַיִּצְרַח cf. ΟΥ, above, l. 17 or to one of the names in v. 6, and which crept into the text in the wrong place, whereupon וַיִּצְרַח was read וַיִּשְׁמָע. The phrase וַיִּצְרַח, however, is warranted by Is. 7, 6, and וַיִּצְרַח is not impossible. Therefore it is probably safer to abstain from all textual alterations 30 in this case.

- (6) אִל וַיִּצְרַח; so, too, ΟΥ, without the conjunction; but 35 *כחמה*. Five codd. of KENN., ten of DE ROSSI read וַיִּצְרַח; so, too, Sonc. 88; 1 cod. Kenn. has וַיִּצְרַח as Kthhb, and וַיִּצְרַח as Q^{re}; 1 cod. Kenn. Kthhb וַיִּצְרַח, Q^{re} וַיִּצְרַח, cf. DE ROSSI *ad loc.*

אִל וַיִּצְרַח; ΟΥ, more explicitly, και ἀπέκτισεν ὁ βασιλεὺς Ἀσσυρίων.

אִל וַיִּצְרַח, although attested by all the Versions, is hardly original. In 18, 11 ΟΥ has pre-served the original reading וַיִּצְרַח. In the present passage the original text may have read simply וַיִּצְרַח; see note on 18 11.

אִל וַיִּצְרַח; so, too, 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 וַיִּצְרַח; ΟΥ ποταμοὺς Γωζορ, but 40 in 18, 11 ποταμοὺς Γωζων (Assyr. *Guzan*) and 1 Chr. 5, 26 ἐπὶ ποταμὸν Χωζαρ. ΟΥ ποταμοὺς Γοζων as in 18, 11, but in 1 Chr. 5, 26 και ποταμὸν Γοζων. A country וַיִּצְרַח is attested, but not a river of this name, we must therefore not depart from אִל.

אִל וַיִּצְרַח; so, too, 18, 11; but 1 Chr. 5, 26 וַיִּצְרַח before וַיִּצְרַח; ΟΥ, both 45 here and in 18, 11, και Ορη Μήδων. ΟΥ, in the present passage, ἐν ὄρει Μήδων, but in 18, 11 και ἐν ὄρει Μήδων. The supposition that ΟΥ ΟΡΗ [SWETE, 'Ορη' is a transliteration of אִל וַיִּצְרַח (KITTIC)] is rather forced. It is more natural to read ὄρη, cf. ΟΥ ἐν ὄρειον, 21 both here and in 18, 11 *כחמה* *למדין*; אִל וַיִּצְרַח 1 Chr. 5 26 suggests וַיִּצְרַח or וַיִּצְרַח as the original reading. 50 אִל וַיִּצְרַח (vv. 24. 2) does not militate against this; there וַיִּצְרַח has a different meaning. 21 *in m. כחמה* presupposes a reading וַיִּצְרַח and attests the preposition 2. [Cf. also KAT: 20, n. 4, 270, n. 2. — P. II.]

- 17 לא־חֲסִיר, לא־אָפָּר, &c., לא־אֵל, the negative is *nomen regens*, and the following word *nomen rectum* or genitive; see GES.-BUHL¹³, 397^a, 3.6; GES.-KAUZSCH¹⁷, § 152,u; WRIGHT-DE GOEJE³, 2, 208 "بقرة لا ذلول" instead of بقرة غير ذلول is exceptional. Cf. Assyr. *šarru lá šanán* infinitive, form גָּשַׁל; for the construct state 'šanán see p. 262, note **). An unruled king (DELITZSCH, HW 676^a; *ašar lá ári* HW 50^b) inaccessible or impassable place; *ašar lá amári* HW 90^b invisible or obscure place; see also HW 364^a. — P. H.]

For אֵל אֱלֹהִים cf. above, p. 262, l. 12.

- (10) After אֱלֹהִים וְיָצְאוּ אֵלֶיךָ supplies the subject, καὶ ἐσθήσωσαν ἑαυτοῖς οἱ υἱοὶ Ἰσραὴλ.

For אֵל רָעָן cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 35, l. 16. — P. H.]

- 11) אֱלֹהֵי אֱמֹנִים בְּבֵל בְּבַל is a gloss to אֱמֹנִים, which, although correct in itself, is unnecessary and mars the flow of the narrative. אֱמֹנִים בְּבֵל.

For אֱלֹהֵי רַעִים דְּבָרִים אֱמֹנִים has κοινωνοὺς καὶ ἐχθράς. KLOS¹'s conjecture that 15 this is miswriting for κινουδοὺς καὶ ἐταρπίδας = קְרָשִׁים וְקִרְשִׁים cf. above, p. 177, l. 17) is ingenious and not impossible; but it is also possible that an image of a god was referred to. [Cf. post-Biblical דְּבָרִים אֱמֹנִים. — P. H.]

- 12) At the end of this verse ὅτι πάντα τὰ ἔργα αὐτοῦ ἔχει has the gloss Κρίσις; אֱמֹנִים.

- (13) The Q^{re} בְּכָל הַמַּחֲזָוִיט means *prophets of every kind of vision*, a labored expression 20 foreign to the Deuteronomistic style; הַמַּחֲזָוִיט is also objectionable from a grammatical point of view. Point בְּכָל, and cancel הַמַּחֲזָוִיט as a gloss. If this should be objected to, we must, with HOUBIGANT, THEN., OORT, BURNEY, join the final י of אֱמֹנִים to the following בְּכָל, thus reading הַמַּחֲזָוִיט וְכָל הַמַּחֲזָוִיט = אֱמֹנִים בְּכָל, אֱמֹנִים *per manum omnium prophetarum et vidientium*. The first explanation is favored 25 by ὅτι πάντων τῶν προφητῶν αὐτοῦ παντός ὁρωντος. אֱמֹנִים חֲכָמִים אֲשֶׁר לֹא יָדְעוּ אֵלֹהִים also presupposes אֱמֹנִים, although there is an expansion at the end of the verse and a smoothing over by insertion of the conjunction.

אֱמֹנִים καὶ τὰ δικαιώματά μου, אֱמֹנִים וְקִרְשִׁים, אֱמֹנִים, make the construction less harsh. Since the author in v. 16 speaks of אֱמֹנִים יְהוָה only, it is more probable 30 that אֱמֹנִים is the marginal note of a reader who missed the usual exuberance of Deuteronomistic diction; cf. note on 8,2,3. This involves the canceling of אֱמֹנִים אֲשֶׁר connects directly with אֱמֹנִים. אֱמֹנִים has before καὶ τὰς ἐντολάς σου — אֱמֹנִים the additional expansion τὰς ὁδοῦς μου.

For אֱמֹנִים בְּכָל הַמַּחֲזָוִיט אֱמֹנִים has אֱמֹנִים, ὅτι πάντα τὸν νόμον (אֱמֹנִים + μου); πάντα 35 ὅτι.

For אֱמֹנִים וְאֲשֶׁר אֱמֹנִים, אֱמֹנִים ὅσα, אֱמֹנִים has אֱמֹנִים to obtain a better connection.

- (14) אֱמֹנִים וְאֲשֶׁר אֱמֹנִים ὅσα αὐτῶν, אֱמֹנִים ὅσα αὐτῶν. אֱמֹנִים. They acted still more wickedly than their fathers, since they did not keep to the worship of ancient Israel, 40 with regard to which they had been admonished, but adopted foreign gods. We should expect merely אֱמֹנִים.

In אֱמֹנִים v. 14 from אֲשֶׁר onward as well as v. 15 אֱמֹנִים — אֱמֹנִים are wanting (cf. אֱמֹנִים and FIELD *ad loc.*); they were omitted in consequence of the *homoteleuton* אֱמֹנִים. In אֱמֹנִים this stage is preserved. In אֱמֹנִים, on the one hand, and אֱמֹנִים, on 45 the other hand, the omissions have been supplied in different ways.

- (15) V. 15^a is an addition. It introduces new conceptions אֱמֹנִים, אֱמֹנִים, uses a different expression, אֱמֹנִים, and anticipates v. 16.

[The verb אֱמֹנִים in this connection 1 S 15, 23 is somewhat different; corresponds to the Assyrian אֱמֹנִים DELITZSCH, HW 391^b, a byform of אֱמֹנִים (HW 42^a s. 7: 50 אֱמֹנִים). For אֱמֹנִים = Assyr. אֱמֹנִים see p. 198, l. 49; p. 259, l. 40; p. 270, l. 26.

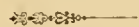
אֱמֹנִים אֲשֶׁר הָעֵדָר בָּם אֱמֹנִים means neither *His testimonies which He testified against them* (so AV) nor *His testimonies with which He warned them* but *His injun-*

- 17 At the end of the verse $\Theta\text{L} + \epsilon\omega\varsigma \tau\eta\varsigma \eta\mu\epsilon\rho\alpha\varsigma \tau\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma$, following 1 Chr. 5,26.
- (7) $\text{A}\text{I}\text{I}\text{V}\text{S}\text{C}$ ויהי כי ΘL , with scribal expansion from v. 18, $\kappa\alpha\iota \epsilon\gamma\epsilon\gamma\epsilon\tau\omicron \delta\omicron\rho\gamma\eta \text{K}\alpha\upsilon\tau\omicron\iota\omicron\upsilon$ $\epsilon\pi\iota \tau\omicron\upsilon\tau\omicron\upsilon \text{I}\sigma\tau\alpha\eta\lambda \delta\iota' \delta\tau\iota$.
 $\text{A}\text{I}\text{I}\text{V}\text{S}\text{C}$ ומלך מצרים ויראו. Between βασιλέως Αἰγύπτου and $\kappa\alpha\iota \epsilon\phi\omicron\phi\omicron\beta\eta\theta\eta\sigma\alpha\upsilon$ $\Theta\text{L} + \acute{\alpha}\phi' \eta\varsigma \eta\mu\epsilon\rho\alpha\varsigma \acute{\alpha}\nu\eta\gamma\alpha\tau\epsilon\upsilon$ $\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma \kappa\alpha\iota \epsilon\omega\varsigma \tau\eta\varsigma \eta\mu\epsilon\rho\alpha\varsigma \tau\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma$. 5
- (8) $\text{A}\text{I}\text{I}\text{V}\text{S}\text{C}$ בני ישראל אשר עשו AI is a marginal gloss, probably relating to בני ישראל v. 9. This Hebrew clause does not mean $\kappa\alpha\iota \omicron\iota \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\varsigma \text{I}\sigma\tau\alpha\eta\lambda \delta\omicron\sigma\alpha \epsilon\pi\omicron\iota\eta\sigma\alpha\upsilon$ (so ΘL)* but $\kappa\alpha\iota \omicron\iota \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\varsigma \text{I}\sigma\tau\alpha\eta\lambda \delta\omicron\sigma\omicron\iota \epsilon\pi\omicron\iota\eta\sigma\alpha\upsilon$ (so, correctly, ΘV). According to this section the whole people fell into idolatry, but the author of the pre-Exilic sections of the Book lays the blame on the Kings; the gloss attempts to 10 harmonize the two views. This gloss does not appear in S , but this Version has, after אלהיהם v. 9, the gloss $\text{ומלכיהם סמלבים וסמל}$, which serves the same purpose. Just as this glossator mixes up the ideas of the two sections, so GRÄTZ cancels אשר in the phrase $\text{ומלכי ישראל אשר עשו}$, supplying הרע after עשו ; but it would be impossible to explain how this common phrase עשו הרע could have been corrupted 15 to the reading of the Received Text.
- According to BURNEY, ומלכי ישראל is a corruption of מלפני ישראל , a doublet of the preceding three words; and אשר עשו *who performed* (them, *scil.* the statutes of the nations) is probably a marginal gloss, made subsequently to the corruption, to explain the occurrence of *the kings of Israel* in this connection. 20 This conjecture is ingenious, but it does not tally very well with the transmission of this passage in GS : $\omicron\iota \beta\alpha\sigma\iota\lambda\epsilon\iota\varsigma \text{I}\sigma\tau\alpha\eta\lambda$ \wedge Gxi . 52.74.192.106.120.114.236.242.245; *cf.* SH * $\text{סמלבים וסמל וסמלבים וסמל}$. This presupposes a text in which either ומלכי ישראל had dropped out, owing to its having been misread ומלפני ישראל , or in which only the second half of the gloss had crept into the present passage, the 25 first half appearing in v. 9 as in the text from which S was translated.
- (9) AI ויחפאו ΘL $\kappa\alpha\iota \eta\mu\phi\iota\delta\iota\sigma\alpha\upsilon\tau\omicron$; in ΘV $\kappa\alpha\iota \delta\omicron\sigma\omicron\iota \eta\mu\phi\iota\delta\iota\sigma\alpha\upsilon\tau\omicron$ the pronoun has been erroneously repeated from the end of the preceding verse. Θ attests AI . S , wrongly, וואמרו , וואמרו ; for the statement refers to the sinful act committed by the wrong cult. KLOST.'s emendation ויחפאו , which has met with the approval 30 of BENZ. and KITTEL, is not supported by the usage of OT; Jer. 6,14; Job 13,4 afford no parallel. GRÄTZ's conjecture ויחפאו is the consequence of his maltreatment of v. 8^b and entails the additional alteration בדרכים (for אוי רברים) which is not Hebrew.

[In Assyrian the verb *xepû* (חפא, possibly *tertiæ* ע) means *to break, to destroy, 35 to ruin*; a man with bad teeth is called *xepû šinnā* (see DELITZSCH, HW 286 and note 26 of my paper cited above, p. 80, n. *). אוי חפא may therefore be synonymous with $\text{שחת$ *to act abominably*. — P. H.]

אוי $\text{לֹגְיוֹס$ οὐχ οὐτως, ΘL $\lambda\omicron\gamma\omicron\upsilon\varsigma \acute{\alpha}\delta\iota\kappa\omicron\upsilon\varsigma$, S ولا عمنى , فلا , ولا عمنى . GRÄTZ emends: כנים ; but the 40 predicate of a nominal clause need not be in the plural; [contrast GES.-KAUTZSCH, § 145, r. u.] I am inclined to think that אוי רברים is a subsequent addition, probably influenced by דברים רעים v. 11; see, however, below, p. 263, l. 18.

Even if אוי רברים were original, אוי would not be coordinated to רברים , but would have to be explained as genitive depending on $\text{לא} = \text{בלא} = \text{بغير}$, *cf.* 45 שמש לא וימת סדר לא בנים 1 Chr. 2,30 (S ولا حنح S , ولا בנין S); also ψ 59,4; 2 S 23,4 (שמש

* Nor can it mean *the kings of Israel whom they* (the Israelites) *had created* (for עשה *to create, to appoint* see SIEGFRIED-STADE, p. 554^b [*cf.* JHUC, No. 163, p. 90^b]; we should expect in this case ומלכיהם).

** [*cf.* Assyr. *milik lā kušer imlikū* Assurb. 1,121 (SCHRADER'S KB 2,164). This word is not recorded in DELITZSCH'S HW; contrast MEISSNER'S *Supplement* 51^b. For the 'construct state' in *lā kušer* see Crit. Notes on Isaiah, p. 113, n. *. The phrase *lā kenu* = לא כן , however, is more usual in Assyrian. — P. H.]

- tions which He enjoined upon them. The term ערות does not mean *testimony*, but *injunction, decree, precept*; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 45, l. 46. — P. H.] After כם the MSS of G (except GVL) read οὐκ ἐφύλαξαν = לא שמרו; but this was probably added after וימאסו—אבותם v. 15 had dropped out. It is characteristic that this clause is also given by GA. 5
- אחרי ההבל והבָּלוּ וְאֶהְרִי וְגוֹ' is extremely harsh. That the Israelites in their perversity imitate other nations is in accordance with the development of the idea of this passage, but אַחֲרֵי וְהִבְּלוּ anticipates v. 18. אַחֲרֵי וְהִבְּלוּ is probably a gloss taken from Jer. 2, 5.
- אֲחֵרֵי הַנְּחִים; G καὶ ὀπίσω τῶν θεῶν τῶν ἐθνῶν could be original, but it 10 looks rather as though the unusual expression in the text had been conformed to the usage elsewhere.
- אֲחֵרֵי הַנְּחִים; GVL, rightly; cf. SH \ L מִן אֵל מִן לֹא *.
- (16) אֲחֵרֵי בַל G, and this omission is right. SH \ L מִן אֵל *.
- אֲחֵרֵי הַנְּחִים וְעֵשׂוֹ אֲשִׁירָה (Q^rê שְׁנֵי שָׁנִים is a gloss. These things were a part of 15 the worship of ancient Israel. Cf. also v. 10. GA אֲשִׁירָה וְעֵשׂוֹ.
- (17) After אַחֲרֵי וְנִחְשׂוּ G + καὶ ἐποίησαν εἰσοῦδ καὶ θεραπειμ, which was, it may be supposed, originally a marginal gloss. It seemed to a later reader as though this could not be dispensed with in the catalogue of Israel's heresies. 20
- [For אַחֲרֵי וְנִחְשׂוּ cf. above, p. 167, n. *. — P. H.]
- (18) אֲחֵרֵי לֹא; GV καὶ οὐχ, S lo smooth over.
- (19) For אַחֲרֵי לֹא שָׁמַר A, C has, influenced by וְיִלְכוּ, the plural, אַחֲרֵי לֹא נִשְׁמְרוּ; so, too, S אַחֲרֵי לֹא נִשְׁמְרוּ. The prefixed conjunction is found also in GV 25 καὶ γὰρ Ἰουδας οὐκ ἐφύλαξε and G καὶ γὰρ καὶ Ἰουδας καὶ αὐτὸς οὐκ ἐφύλαξε. The initial ו may be dittography of the final ו of לְבָדוּ at the end of the preceding verse. A is favored by the fact that v. 19 includes a statement which is not from the same pen as v. 18. For the same reason we cannot, with KLOST., infer from G that the original text was simply הוּא נִשְׁמַר (= καὶ αὐτὸς); see above, l. 24. In G the text has been idiomatized, the meaning being expressed and emphasized in accordance with the genius of the Greek language. This is the stylistic 30 character of G in extensive sections; but this stress laid on the salient features involves departures from A.
- אֲחֵרֵי אֱלֹהִים, יהוה אלהיהם, but G merely τοῦ θεοῦ; this, however, does not give the impression of being original.
- For אַחֲרֵי יִלְכוּ, S אַחֲרֵי יִלְכוּ, GVL καὶ ἐπορεύθησαν we find in G the singular 35 καὶ ἐπορεύθη. It must be admitted that this may have been conformed to ἐφύλαξε, but it is more natural to suppose that the singular is original just as in the case of אַחֲרֵי שָׁמַר. The plural read by A may be due to the influence of vv. 8, 15.
- For אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל G has, with scribal expansion, παντὸς Ἰσραηλ.
- אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל GVL is paraphrased in S in accordance with v. 17: 40 אַחֲרֵי שְׂרָאֵל, אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל, אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל.
- (20) אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל G has been misunderstood in G: GV renders καὶ ἀπεύσαντο τὸν Κύριον ἐν παντὶ σπέρματι Ἰσραηλ, G καὶ ἀπώσαντο τὸν Κύριον ἀπ' αὐτῶν ἅπαν τὸ σπέρμα Ἰσραηλ. In order to obtain a connection with what follows G inserts, at the beginning of v. 20, καὶ ἐθυμώθη Κύριος ἐπ' αὐτοῖς, 45 after v. 18.
- אֲחֵרֵי is rendered only by C וענינון; S אַחֲרֵי אֵל periphrases, and G καὶ ἐσάλευσεν αὐτούς translates as though the text read עָשׂוּ or וַיְנַדֵּם (cf. 21, 8).
- For אֲחֵרֵי שְׂרָאֵל G has διαρπαζόντων αὐτούς = שְׂרָאֵל (cf. Jud. 2, 16; 1 S 14, 48); G, with scribal expansion, πάντων τῶν διαρπαζόντων αὐτούς. There is no 50 reason for correcting A; cf. Jud. 2, 14.
- (21) אַחֲרֵי שְׂרָאֵל מִן בֵּית דָּוִד does not seem to be right. The subject of אַחֲרֵי שְׂרָאֵל could only be JHVH. This is impossible, since we do not know what preced-

17 (יהוון) Θ^L has $\kappa\alpha\iota \dot{\iota}\delta\omicron\upsilon \epsilon\dot{\iota}\sigma\alpha \theta\alpha\nu\alpha\tau\omicron\upsilon\nu\tau\epsilon\varsigma \acute{\epsilon}\nu \alpha\upsilon\tau\omicron\iota\varsigma$ and $\text{ס} \text{ממלך} \text{באם}$, conforming the phrase to v. 25.

(27) The present text of v. 27 is corrupt and cannot be restored with certainty. אהר אהר * clashes with the plurals וישבו וישבו. In ZAT 6,170 we proposed to cancel this clause, following Θ^V ; but this excision does not commend itself: the object would be wanting, and the omission in Θ^V may be due to a copyist skipping from שמה to משם. The note in SH (above, l. 4) as well as $\text{א} \text{אבל} \text{ללע}$ * probably marks merely an old mistake in Θ . If, however, we leave this clause in the text, v. 28 appears somewhat strange. Therefore it does not help matters if 10 we read (with HOUBIGANT, THEN., KLOST., GRÄTZ, KITTEL, following Θ^L $\kappa\alpha\iota \mu\omicron\rho\epsilon\upsilon\theta\eta\tau\omega \kappa\alpha\iota \kappa\alpha\tau\omicron\kappa\epsilon\dot{\iota}\tau\omega \acute{\epsilon}\kappa\epsilon\dot{\iota}$, $\text{ס} \text{אמר} \text{אמר}$ instead of $\text{א} \text{אמר}$ אמר וילבו וישבו שם. Nor can we resort to the supposition that the author wrote originally in v. 27 simply ויצו מלך אשר , continuing with v. 28, the intervening remainder of v. 27 being a supplemental addition (derived from v. 28) by a later 15 hand: if v. 27 were a supplemental addition it would not depart so much from v. 28. Still less acceptable is the proposition to regard v. 28 as an addition and to read in v. 27: וילבו וישבו. The narrator uses יהוה (cf. v. 25) and employs הארץ only when the Assyrians are introduced as speakers. The best way to meet the difficulties is to cancel אהר in v. 27, following KAMPH. and BENZ. It is an erroneous 20 repetition from v. 28.

[The addition of אהר was probably intentional, to emphasize the fact that the Samaritans had not several Judaic priests, but only one. Cf. the statement in in v. 32 and the intentional alteration לא for לו in Ezra 4,2 (see above, p. 216, l. 13). — P. H.] 25

אד דאגליתיון מתמן $\text{ס} \text{אמר}$. $\text{א} \text{אמר}$ הגליתים אשר הגליתים משם $\text{א} \text{אמר}$ read דאגליתיון מתמן $\text{א} \text{אמר}$ which is restored by KLOST., KAMPH., BENZ., KITTEL. Θ^L $\acute{\alpha}\nu \acute{\alpha}\pi\phi\alpha\upsilon\sigma\alpha \acute{\epsilon}\kappa \Sigma\alpha\mu\alpha\rho\epsilon\dot{\iota}\alpha\varsigma$ read הגליתית and conformed the text to v. 28 (cf. $\acute{\epsilon}\kappa \Sigma\alpha\mu\alpha\rho\epsilon\dot{\iota}\alpha\varsigma$, v. 27) still more than is the case in $\text{א} \text{אמר}$. Following this, OORT emends: הגליתי; but it does not seem necessary to depart from $\text{א} \text{אמר}$. 30

For $\text{א} \text{אמר}$ וירם, Θ^L $\kappa\alpha\iota \varphi\omega\tau\dot{\iota}\epsilon\dot{\iota} \alpha\upsilon\tau\omicron\iota\varsigma$, $\text{ס} \text{אמר}$, we must read וירם, following Θ^V $\kappa\alpha\iota \varphi\omega\tau\dot{\iota}\sigma\tau\omicron\upsilon\sigma\alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$, CP וילפון $\text{א} \text{אמר}$.

$\text{א} \text{אמר}$ $\text{א} \text{אמר}$, אלהי $\text{א} \text{אמר}$, and this omission may be right.

(28) $\text{א} \text{אמר}$ ויבא $\text{ס} \text{אמר}$, ואתא $\text{א} \text{אמר}$, but Θ^V $\kappa\alpha\iota \eta\gamma\alpha\rho\omicron\nu$, $\text{א} \text{אמר}$ $\eta\gamma\alpha\rho\epsilon\nu$. $\text{א} \text{אמר}$ is more natural. The narrator would not have written ויבאו, but וילבו. 35 $\text{א} \text{אמר}$ ויאמר הגלו $\text{ס} \text{אמר}$; in accordance with v. 27. $\text{א} \text{אמר}$ דאתגליון pronounced הגלו, and this may be right.

$\text{א} \text{אמר}$ ויהי מורה אותם $\text{א} \text{אמר}$, more explicitly, $\kappa\alpha\iota \eta\nu \delta \dot{\iota}\epsilon\rho\epsilon\upsilon\varsigma \varphi\omega\tau\dot{\iota}\zeta\omega\nu \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$.

(29) $\text{א} \text{אמר}$ ויגידו $\text{א} \text{אמר}$; Θ^L supplies the object, $\kappa\alpha\iota \acute{\epsilon}\theta\eta\kappa\alpha\nu \alpha\upsilon\tau\omicron\upsilon\varsigma$; but we must not emend, with GRÄTZ, ויגידוהם. 40

$\text{א} \text{אמר}$ Θ^V $\acute{\epsilon}\nu \sigma\dot{\iota}\kappa\alpha\upsilon \tau\omega\nu \upsilon\psi\eta\lambda\omega\nu$ (contrast v. 32^a $\acute{\epsilon}\nu \sigma\dot{\iota}\kappa\omicron\iota\varsigma$, 32^b $\acute{\epsilon}\nu \sigma\dot{\iota}\kappa\alpha\upsilon$), $\text{א} \text{אמר}$ $\text{א} \text{אמר}$ (בבית $\text{א} \text{אמר}$; cf. v. 32). This does not refer to a pantheon in Samaria, but to places of worship in various places (cf. גוי בעריהם); we must therefore consider $\text{א} \text{אמר}$ בבית to be miswriting for בבתי, Θ^L $\acute{\epsilon}\nu \sigma\dot{\iota}\kappa\omicron\iota\varsigma$ $\tau. \acute{\upsilon}.$, $\text{ס} \text{אמר}$, cf. 23,19; 8,13,32; [and above, p. 227, l. 15. Contrast Crit. Notes on Numbers, 45 p. 49, l. 25. — P. H.]

For $\text{א} \text{אמר}$ Θ^V has $\sigma\dot{\iota} \Sigma\alpha\mu\alpha\rho\epsilon\dot{\iota}\tau\alpha\iota$, $\acute{\epsilon}\theta\eta\eta$, one $\acute{\epsilon}\theta\eta\eta$ having dropped out, Θ^L $\sigma\dot{\iota} \Sigma\alpha\mu\alpha\rho\epsilon\dot{\iota}\tau\alpha\iota \acute{\epsilon}\theta\eta\omicron\varsigma \acute{\epsilon}\theta\eta\omicron\varsigma$, $\text{א} \text{אמר}$ שמרונאי עמא עמא; $\text{ס} \text{אמר}$, inaccurately, $\text{ב} \text{אמר}$. [Cf., however, Θ $\tau\acute{o} \theta\acute{\epsilon}\lambda\eta\mu\alpha \tau\omega\nu \acute{\alpha}\nu\theta\rho\omega\pi\omega\nu = \text{א} \text{אמר}$ $\text{א} \text{אמר}$ Est. 1,8 &c. (Ges.-KAUTZSCH, § 123, c).] 50

(30) $\text{א} \text{אמר}$ קבות בגות is obscure; the principal god of Babylon was Bel-Merodach, and the name of his consort was *Çarpanitu*. CHEYNE (*Expository Times* 10,429) proposed to substitute the two names of the Babylonian Saturn, $\text{א} \text{אמר}$ $\text{א} \text{אמר}$ (cf. Am.

18 אִשׁוּל is paraphrased in עֲבָדוֹ רְעוּתָהּ ולא שמעו ולא עשו אִשׁוּל.

(13) אִשׁוּל ובארבע, ls. 36, 1 ויהי בארבע.

For אִשׁוּל (so, too, ls. 36, 1) BĀR reads אִשׁוּל according to the Masorah *ad* Zeph. 1, 1. This, it may be supposed, is the original reading; this verse, just as v. 16, belongs neither to the fragment of an historical narrative, which is preserved in vv. 14 f. (with which modern commentators generally misunite those two verses), nor to the legend, vv. 17 ff., but to the Epitomist whose mode of representation is plainly apparent in them. 5

[According to PRÁŠEK, *Sanheribs Feldzüge gegen Juda* (in the *Mittheilungen der Vorderasiatischen Gesellschaft*, 1903, No. 4, p. 13) v. 13 belongs to the first account (vv. 14–16), not to the second account (18, 17–19, 9). The same view was expressed by WINCKLER, *Alttestamentliche Untersuchungen*, p. 34. Cf. also PRÁŠEK's review of GOTTFRIED NAGEL, *Der Zug des Sanherib gegen Jerusalem* (Leipzig, 1902) in PEISER's OLZ 6, 167 (April, 1903); KAT³, 273; and the notes on the English translation of Isaiah, in the Polychrome Bible (New York, 1898) p. 164. For אִשׁוּל it would be better to point אִשׁוּל or אִשׁוּל (not אִשׁוּל, KLOST.) = אִשׁוּל = Assy. *Sin-axe-erib* (or *erba*) *i. e.*, Sin increased the brothers. Ὁ Σενναχηρειμ. Ἡ Σενναχηρειμ, Ἡ Σενναχηρειμ* (for *m = b* see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 67, l. 34). The doubling of the *n* is due to progressive assimilation of the *s*; cf. *xiḫtu* 'sin' = *xiḫ'u*; see HAUPT, *Die sumerischen Familiengesetze* (Leipzig, 1879) p. 10, n. 1. Cf. the corruption of the name *Ašur-axa-iddin*, אִשׁוּל אִשׁוּל; אִשׁוּל Ezr. 4, 10 = *Ašur-bân-apal*; אִשׁוּל אִשׁוּל, *Kšhšayārša* (see Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 31, ll. 23, 48); see also below, p. 303, l. 3. 15

The name of the Moon god must have been originally *Sin* (with שׁ) *i. e.* a biconsonantal noun (like *binu* 'son', *ilu* 'god', &c.) from the same root from which the stem *šna* to *change* is derived. For שׁ = Assy. *š* see above, p. 263, l. 51; and for the 'construct state,' above p. 262, n. **. *Sin*** 'moon, month' seems to be contained in the common Assy. word *sinništu* 'woman' (cf. נְשִׁים, נְשָׂא, نِسَاء, نسوة, &c.) which may be a compound of *šin* 'month' and *niš* 'sick' (cf. נִשְׁמָה) = הָיָה Lev. 15, 33. In Arabic النِّسَاءُ نَسَبَتْ *nasi'at el-mar'e* the original meaning (حَاضَتْ) is reversed (cf. قَرَأَ). The feminine form *sinništu* is secondary; the original form was without the feminine ת (*sinniš*); cf. عَرُوسَةٌ for عَرُوسٌ, Assy. *Ištaritu* for *Ištar*, &c. and WRIGHT-DE GOEJE³ 1, 187, B. The initial שׁ in *sinništu* for *šinništu* is due to dissimilation; cf. Crit. Notes on Genesis, p. 81, l. 51; Isaiah, p. 116, l. 29. For Assyrian compounds cf. above, p. 175, n. *. — P. H.] 35

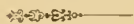
(14) Ἡ καὶ ἀπέστειλεν . . . ἄγγελους is a free rendering of אִשׁוּל יִשְׁלַח, just as ἡ ἐχρῶσασεν (v. 16) = אִשׁוּל צָפָה.

אִשׁוּל Ἡ λέγων, Ἡ לְמִמָּר, but אִשׁוּל, as usual, אִשׁוּל.

[For אִשׁוּל אִשׁוּל cf. note 33 of my paper on the Poetic Form of the First Psalm (*Hebraica* 19, 140). — P. H.] 40

אִשׁוּל Ἡ, Ἡ Ἡ, אִשׁוּל καὶ Ἡ, אִשׁוּל smooth the text, but the insertion of the conjunction is wrong.

For אִשׁוּל אִשׁוּל Ἡ has, incorrectly, καὶ τριακόσια; [cf. above, p. 253, l. 35.]

* [The Assy. plural ending *-e* (for *en*, *-eni*, *aini*, *âni*) which is identical with the Heb. *-e* in the construct state of the plural, was afterwards pronounced *î*: see HAUPT, *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 4. Heb. אִשׁוּל is the plural of the 'genitive,' but אִשׁוּל is the plural of the 'accusative' = *šarve*, *šarvenî*, *šarrâni*. See above, p. 206, l. 34 and n. ¶ of my paper cited above, p. 268, l. 44.

** POGNON, *L'inscription de Bavian* (Paris, 1879) p. 167 stated that OPPERT had found the name of the Moon-god in the form *Sinm*; cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 26, ll. 25, 29; p. 58, l. 14. — P. H.]

18 (20) אֱלֹהֵי אֲמֵרָה has given copyists and translators much trouble, the interrogative character not being recognized. In Is. 36,4 the first person, אֲמֵרָה, has been clumsily restored. In the paraphrase of ᵀ, πλὴν μὴ λόγοις χειλέων καὶ βουλή παράταξις γίνεται εἰς πόλεμον אֱלֹהֵי אֲמֵרָה has come to grief owing to the expansion at the end of v. 19 (*cf.* p. 271, l. 51), and we must not emend, with KLOST., אֲמֵרָה. 5 Similarly ᵀ Is. 36,4: μὴ ἐν βουλή καὶ λόγοις χειλέων παράταξις γίνεται. More skilful is the paraphrase of ᵀ, במלך נבואה (במלל שפון ᵀ) במלל ספון אֲמֵרָה בַרְדָּם בַּמַּמְלָל סָפּוֹן (אֱלֹהֵי אֲמֵרָה), but ᵀ renders awkwardly, *لله امرت* *لله امرت* *لله امرت* *لله امرت*.

There is no reason for emending אֱלֹהֵי דְבַר רַבִּי following ᵀ λόγοις. 10

(21) אֱלֹהֵי עָתָה, ᵀ ᵀ and Is. 36,6, and this omission is right. The Rab-shakeh bluntly charges Hezekiah with treasonable inclinations toward Egypt. אֱלֹהֵי מִצְרַיִם is here just as plainly the Valley of the Nile as the land with which Japan has come to close quarters on account of Manchuria, is Russia, and not Reuss either elder or younger line. The oracles of Isaiah uttered prior to B. C. 701 15 leave no doubt concerning this fact; *cf.* above, p. 120, l. 20; [contrast above, p. 260, l. 34 and CHEYNE, *Crit. Bibl.* (1903) p. 334. — P. H.]

אֱלֹהֵי לֵךְ ᵀ and Is. 36,6; this omission is probably due to an oversight.

[אֱלֹהֵי in this connection does not mean *broken* (AO *bruised*) but *split*: if a man leans on a broken reed (German *geknicktes Rohr*) he may fall to the ground (*cf.* Ezek. 29,7^b) but the reed will not wound his hand; the idea is that the end of the reed is split like the lower end of a cane or umbrella without a ferrule. — P.H.]

(22) אֱלֹהֵי תִּמְרוֹן is the original reading; Is. 36,7 תִּמְרוֹן conforms to the preceding verse, dropping the apostrophe of Hezekiah. In our passage ᵀ תִּמְרוֹן has preserved the original reading; in Is. 36,7 we find it both in ᵀ λέγετε and ᵀ תִּמְרוֹן, while 25 ᵀ reads in both cases *للمر*, just as ᵀ has in the present passage: (καὶ οὗτοι εἶπας, ᵀ (καὶ ἐὰν) εἶπης.

אֱלֹהֵי יהוה. Both here and in v. 30 where God is the object, אֱלֹהֵי is construed with אֱלֹהֵי; in v. 20.21.24, on the other hand, where Egypt [*cf.* above, l. 17] is the object, the preposition עַל is used. This distinction is not natural. Elsewhere both pre- 30 positions are used *promiscue* to express the idea of trusting in God (*e. g.* עַל, ψ 31, 15; 37, 5; אֱלֹהֵי ψ 4, 6; 56, 4) and we should restore עַל throughout.

[In Assyrian the verb *takālu* 'to trust' (originally *to feel strong*, وثق) is construed either with *ana* (= ל) or with *elī* (= עַל); but *ana* is more usual (DELITZSCH, HW 705^b); the synonym *raxāqu* is construed, as a rule, with *elī* (or *ana elī* = עַל + ל). 35 It is therefore natural to suppose that Heb. אֱלֹהֵי was construed both with אֱלֹהֵי and עַל. There was, perhaps, originally a slight difference: אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי meant *to turn confidently to, to confide in*; and אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי, *to rely upon* (in German: *sich vertrauensvoll wenden an* and *vertrauen auf*). — P. H.]

For אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי ᵀ has inaccurately, θεός. 40

For אֱלֹהֵי הוּא ᵀ reads אֱלֹהֵי, since אֱלֹהֵי הוּא clashes with בִּירוּשָׁלַם; therefore Is. 36,7, correctly, אֱלֹהֵי; *cf.* the following note.

אֱלֹהֵי אֱלֹהֵי בִירוּשָׁלַם, ᵀ Is. 36,7, rightly. It is superfluous, considering where this conversation was held.

(23) אֱלֹהֵי נָא; so, too, Is. 36,8; ᵀ μίχθητε δὴ and ᵀ *للملك* incorrectly sub- 45 stitute the plural. In ᵀ Is. 36,8 this has led to לֵךְ and תּוֹבֵל also being placed in the plural.

אֱלֹהֵי מֶלֶךְ אֲשׁוּר, Is. 36,8 אֲשׁוּר. In both cases אֲשׁוּר is a later addition, which in *Isaiah* was made mechanically, but in *Kings* the syntactical rules were observed. אֱלֹהֵי מֶלֶךְ is all the more sufficient since Hezekiah is not addressed as 50 *King* by the Assyrian.

אֱלֹהֵי תּוֹבֵל לֵךְ; so, too, Is. 36,8; ᵀ, freely, אֱלֹהֵי לֵךְ; ᵀ also paraphrases, תּוֹבֵל, למנאה לֵךְ.

- 18 BENZ., KITTEL, CHEVNE, MARTI, following Θ^L καὶ ποὺ εἰσὶν οἱ θεοὶ τῆς χώρης Σαμαρείας) insert שמרון ארץ שמוון איה אלהי after \mathbb{A} שפרים. OORT inserts merely איה אלהי שמרון. Instead of \mathbb{A} כי read, with Θ^V and Is. 36, 19, ויכי or have they (*i. e.* the gods of Samaria) delivered Samaria? *cf.* v. 22. This is superior to הָבִי or הַהֲצִילוּ read by KLOST., KAMPH., CHEVNE, MARTI, following Θ^V καὶ ὄτι. Θ^L μὴ, \mathfrak{S} חַלְל .
- (35) $\mathbb{A}\Theta^L$ הארצות; \mathfrak{S} , wrongly, חַלְל following Is. 36, 20 הארצות האלה. If we insert האלה, it would produce a tautology with vv. 33f. $\mathbb{A}\Theta^V$ אשר את ארצם אלה; so, too, \mathbb{A} Is. 36, 20. Θ^L ὃς ἐξείλατο τὴν γῆν αὐτοῦ, \mathfrak{S} اوحه and Θ^V Is. 36, 20 ὃς τις ἐρρύσατο τὴν γῆν αὐτοῦ (*cf.* 2 Chr. 32, 14) are inaccurate renderings.
- (36) \mathbb{A} וההרשו is a grammatical blunder; read והרשו, and cancel העם as a correct but unnecessary gloss; both in accordance with Is. 36, 21 and Θ . \mathfrak{S} render \mathbb{A} . $\mathbb{A}\Theta^L$ היא (so, too, Is. 36, 21) $\hat{\mathbb{A}}$ Θ^V , but this omission is probably wrong. \mathfrak{S} paraphrases, مهلكهم , مهلكهم , مهلكهم . [\mathbb{A} כי מצות המלך היא] can only mean: for it is the order of the king, not: it was the order of the king. Nor can \mathbb{A} לא אלהים כי לא אלהים in 19, 18 be translated: for they were no gods (so AV; *cf.* KAUTZSCH's *Text-bibel: denn das waren nicht wirkliche Gotter*). \mathbb{A} היא may be a corruption of יצאה (*cf.* ἐξῆλθεν δόγμα Luke 2, 1). — P. H.]
- (37) $\mathbb{A}\Theta^V$ \mathfrak{S} ויבא ; Θ^V καὶ εἰσῆλθον, \mathfrak{S} وحده . Either is possible. \mathbb{A} $\text{בן חלקיה אשר על הבית, הספר, בן אסף הסוכר}$ $\hat{\mathbb{A}}$ Θ^V . For Θ^V Σαφαν = \mathbb{A} אסף *cf.* above, p. 271, l. 40. \mathbb{A} before דברי (so, too, Is. 36, 22) is the reading of the Eastern recension; the Western text omits the *nota accusativi*; *cf.* BÄR and GINSBURG *ad loc.*
- 19 (2) \mathbb{A} וישבנא; Is. 37, 2 ואת שבנא, and this is perhaps right. [BURNEN notes that after καὶ Σομαν τὸν γραμματέα Θ^L has the curious insertion καὶ τὸν Σαιτην καὶ τὸν Σουμαιοσσομαι καὶ τὸν Μακρατην τὸν γέροντα. Possibly Σαιτην and Σουμαιοσσομαι represent marginal notes of three various spellings of the name שבנא; Σουμαιοσσομαι is perhaps a corruption of Σομα ἢ Σομμα = Σομμα, שבנא, — P. II.] \mathbb{A} אסוין בן is scribal expansion, as is shown by its position after הנביא. Θ^V \mathfrak{S} have the words in the same suspicious order. Θ^L xi.64.71.116.119.120, &c. πρὸς Ἡσαΐαν υἱὸν Ἀμωσ τὸν προφήτην (Θ^L 1158.247. Mid Ἀμωσ) and Is. 37, 2 אסוין הנביא obliterate this by restoring the normal sequence.
- (3) $\mathbb{A}\Theta^L$ \mathfrak{S} ויאמרו ; so, too, Is. 37, 2; but Θ^V καὶ εἶπεν, *scil.* Eliakim, which is also possible. For \mathbb{A} ונאצה Θ^V has θλίψεως καὶ ἔλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ, Θ^L θλίψεως καὶ ὀνειδισμοῦ καὶ ἔλεγμοῦ καὶ παροργισμοῦ (*cf.* Θ Is. 37, 3 θλ. κ. ὀν. κ. ἔλ. καὶ οργῆς), either הוכחה or נאצה being rendered by a doublet. The proverbial saying באו בנים ערמשך is paraphrased by all the Versions: Θ ἦλθον (ol) ulol ἕως ὠδίνων (Is. 37, 3 ἦκαι ἡ ὠδὶν τῆ τακτούση), \mathfrak{S} مهلكهم مهلكهم مهلكهم $\text{عقا كاتما رتخا على فترها}$, Θ حطل . For \mathbb{A} לָלֶה (Θ^L למילר) Θ^V לה למ Θ^L Is. 37, 3 ἰσχυὶν δὲ οὐκ ἔχει τοῦ τεκεῖν) Θ reads τῆ τακτούση, \mathfrak{S} حطل , *i. e.* לָלֶה. Nor is the *nomen verbale* לָלֶה certain in Jer. 13, 21; but it seems to be warranted by Hos. 9, 11. It is therefore better to retain \mathbb{A} , although בנים and לָלֶה would be fitly contrasted. [*cf.* also above, p. 184, l. 4. — P. II.]
- (4) \mathbb{A} in $\mathbb{A}\Theta^V$ \mathfrak{S} את כל דברי $\hat{\mathbb{A}}$ Θ^L \mathfrak{S} and Is. 37, 4, is scribal expansion. \mathbb{A} לתרה אלהים חי לחסא עפא ריהה קימא is a euphemistic rendering just as Θ אשר שמע יהוה אלהיך (יהוה אלהיך) for \mathbb{A} רשמיין קדמוהי (Θ^L + יהוה אלהיך) *cf.* p. 278, l. 1. \mathbb{A} והוכיח בדברים; \mathfrak{S} , more plainly, حطل ; Θ paraphrases, correctly as to the sense, Θ^V καὶ βλασφημεῖν ἐν λόγοις (Is. καὶ ὀνει-

- 19 διζειν λόγοις) and Θ^L και ἐλεγεῖν λόγοις have not understood this clause and construe as though the text read וְלֹהֲכֹי ; so, too, \mathfrak{I} *et argueret verbis*; LUTHER *und zu schelten mit Worten*; [but AV, correctly, *and will reprove the words*. P. H.]
- $\text{וְנִשְׂאָתָּה בַּפֶּה}$, Θ^V και λήμψη προσευχὴν; Θ^L και λήψει λόγους προσευχῆς. \mathfrak{S} $\text{וְנִשְׂאָתָּה בַּפֶּה}$, \mathfrak{C} ותתחנן בצלו paraphrase. [For נִשְׂאָתָּה cf. Crit. Notes on Numbers, p. 57, l. 8. P. H.]
- (6) For וְהָיָה לָהֶם (Θ αὐτοῖς) Is. 37,6 has וְהָיָה לָהֶם , and this is right. וְהָיָה לָהֶם (so, too, Θ^L εἰς ἐμέ and Is. 37,6), at the end of the verse, וְהָיָה לָהֶם , but this omission is euphemistic (cf. above, p. 275, l. 50). For the same reason \mathfrak{C} \mathfrak{S} 10 substitute וְהָיָה לָהֶם .
- (7) For וְהָיָה לָהֶם \mathfrak{S} וְהָיָה לָהֶם [cf. Crit. Notes on Ezra-Neh., p. 35, l. 9. — P. H.], \mathfrak{C} וְהָיָה לָהֶם , Θ^V ἀγγελίαν, Θ^L has, with scribal expansion, ἀγγελίαν πονηράν. For וְהָיָה לָהֶם Is. 37,7 reads וְהָיָה לָהֶם ; either is possible.
- (9) וְהָיָה לָהֶם the Eastern recension has וְהָיָה לָהֶם ; Is. 37,9 וְהָיָה לָהֶם , and this is 15 probably right; cf. Gen. 41,15 and above, p. 151, l. 31. וְהָיָה לָהֶם (v. 20) does not militate against this, since v. 20 is from a different pen; cf. p. 278, l. 19. וְהָיָה לָהֶם , Θ^L Is. 37,9, is scribal expansion. \mathfrak{S} וְהָיָה לָהֶם substitutes *oratio indirecta* for the *oratio directa*; we may therefore suppose that it did not read וְהָיָה לָהֶם . 20
- וְהָיָה לָהֶם , \mathfrak{C} \mathfrak{S} וְהָיָה לָהֶם ; so, too, Is. 37. Θ^A ἐξῆλθον, \mathfrak{S}^H וְהָיָה לָהֶם is due to a scribal error; cf. below, l. 40.
- וְהָיָה לָהֶם is either a redactional suture or, in case v. 36^a is an editorial connecting-link, it is a remnant of the phrase וְהָיָה לָהֶם (cf. v. 7). This sufficiently proves it to be well warranted. In Is. 37,9 it is miswritten וְהָיָה לָהֶם . But וְהָיָה לָהֶם at the 25 beginning of the verse is required by v. 7^a; therefore the form of the text exhibited by Is. 37,9 (καὶ ἐξῆλθεν Θαρακα βασιλεὺς Αἰθιοπίων πολιορκῆσαι αὐτὸν καὶ ἀκούσας ἀπέστρεψεν καὶ ἀπέστειλεν ἀγγέλους πρὸς Ἐζεκίαν) has been editorially adjusted and does not contain the original text, as is supposed by MEINHOLD and MARTI. V. 9^b introduces another legendary account; see ZAT, 6, 174 ff. and cf. the English 30 Translation of Isaiah, in the Polychrome Bible, p. 49, l. 30.
- (10) וְהָיָה לָהֶם , Θ^V , rightly. \mathfrak{S}^H וְהָיָה לָהֶם * וְהָיָה לָהֶם . The author of the interpolation did not pay attention to the fact that the context refers to a letter, not, as in the story 18,17-19.9^a, to a verbal message. This interpolation is found also in \mathfrak{C} and 35 Is. 37; \mathfrak{S} , too, has it, but without וְהָיָה לָהֶם .
- (11) For וְהָיָה לָהֶם Is. has simply וְהָיָה לָהֶם ; either is possible. Θ , with scribal expansion, πάντα ὄσα; Θ^{215} πάντα, \mathfrak{S}^H וְהָיָה לָהֶם .
- \mathfrak{S} וְהָיָה לָהֶם ; for וְהָיָה לָהֶם is probably nothing but a scribal error [or phonetic spelling; cf. above, p. 184, n. * and NÖLDEKE, *Syr. Gr.*?, § 50,1 and 40 B. — P. H.]; so, too, וְהָיָה לָהֶם , for וְהָיָה לָהֶם . Similarly Θ^{246} ὄσα ἐποίησεν βασιλεὺς Ἀσσ. and Θ^{19-108} ὄσα ἐξωλόθρευσεν.
- For וְהָיָה לָהֶם לכל הארצות Θ^L has here πάση τῇ γῆ.
- וְהָיָה לָהֶם (so, too, Is.) is the well-known scribal error for להחרימן; [contrast above, p. 171, l. 13]. The suffix refers to ארצות, not to הגוים. 45
- וְהָיָה לָהֶם , \mathfrak{C} ואתה תנצל, Θ^L και πῶς σὺ βυσθήσει paraphrase.
- (12) For וְהָיָה לָהֶם read אותן; cf. above, l. 44.
- וְהָיָה לָהֶם is incorrectly changed by Θ into an interrogative clause, as though the text read וְהָיָה לָהֶם .
- For וְהָיָה לָהֶם Is. has השחיתו; either is possible. 50
- For וְהָיָה לָהֶם Θ^L has και τοὺς, and this may be right.
- וְהָיָה לָהֶם , Is. תלשך are merely different spellings. [For תלשך = תלשך cf. Sennacherib = *Sin-axe-erib* (see above, p. 270, l. 16) and Heb. לקראת for לקראת (GES-

- 19 \mathfrak{C} gives a very free paraphrase of this verse for fear of anthropomorphism; *cf.* above, p. 276, l. 51.
- (17) $\mathfrak{M}^{\text{S}}\mathfrak{C}$ ואת ארצם \mathfrak{L} and \mathfrak{L} $\kappa\alpha\iota$ $\pi\acute{\alpha}\sigma\alpha\nu$ $\tau\eta\nu$ $\gamma\eta\nu$ $\alpha\upsilon\tau\omega\nu$, \mathfrak{G}^{V} , rightly; *cf.* FIELD *ad loc.* The author of this addition took התריב in the sense of *to devastate*, but in this passage it signifies *to destroy, annihilate*; *cf.* 3, 23; Is. 60, 12; Jer. 50, 21. 27. The former signification belongs to a very late period of the language. It is not necessary to emend \mathfrak{M} ההריבו to ההרימו, following DUHM, CHEYNE, MARTI.
- (18) \mathfrak{M} ונתנו is grammatically impossible. Read, with Is. 37, 19, ונתן; *cf.* above, p. 160, l. 45; p. 173, l. 26; p. 237, l. 7 and below, p. 289, l. 26.
- (19) $\mathfrak{M}^{\text{S}}\mathfrak{C}$ נא \mathfrak{L} and Is. 37, 20. If this prayer be rhythmical (*cf.* above, p. 277, l. 42) נא had better be retained.
- $\mathfrak{M}^{\text{S}}\mathfrak{C}$ אלהים \mathfrak{L} Is. 37, 20; but this omission is due to an oversight.
- (20) For \mathfrak{M} ישעיהו בן אמוץ (so, too, $\mathfrak{G}^{\text{V}}\mathfrak{S}^{\text{C}}$ and Is. 37, 21) \mathfrak{L} has, with scribal expansion, H. $\nu\acute{\iota}\delta\acute{\omicron}\varsigma$ A. δ $\pi\rho\omicron\phi\eta\tau\eta\varsigma$. Contrast above, p. 275, l. 32.
- For \mathfrak{M} אַל סנְחַרִּיב (so, too, Is. 37, 21) emend: על; *cf.* above, p. 276, l. 16.
- $\mathfrak{M}^{\text{S}}\mathfrak{C}$ שמעתי \mathfrak{L} Is. 37, 21. It might be a subsequent addition, to reconnect the broken thread of the narrative. Its genuineness is favored by the fact that v. 32, which is derived from the same source, may be joined to it. *Cf.* p. 276, l. 16.
- (21) [This *Song of Derision upon Sennacherib* falls into two sections: vv. 21-24 and 25-28. Each section is composed of five couplets, and each couplet consists of two pentapodies. The text should be arranged as follows:

I	בתולת בת־ציון בת־ירושלם:	בנה לך לענה לָךְ אחר־ךָ ראש הנִיעָה	21 ^b
II	ועל־מי הרימותָ ^a על־קדוש ישראֵל:	את־מי תרַפֵּת ונִדְפַת ותשא מרום עיניך	25
III	[בר־ב רכבי] ירכתי לבנון	אני עשיתי חיל־ עליתי מרום הרים	23 ^β
IV	מבְהִיר ברשׁוֹ יער־קרמלו:	יִיאֲכִלַת קומת ארְנוֹ יִיאֲבֹאֶה מלון קצֵה	30
V	מים זרים זיאֵי מְצוֹר:	אני ינקרתי ושתיתי יִיאַחֲרֵב בקֶף פעמי	24 35
VI	{הלא שמעתִי • (1)-עתה הבאתיה	}} למרתוק אתה עשיתי למימי קרם (יצרתיה	נה 40
VII	ערים בצורות: התו ויבשו	}לֶהֱשׂוֹת נלִים נְצִים וישביהן קצרי־יָד	26
VIII	וירק דשא [והתציר נִינוֹת]:	היו כ־עשב טרה [כ־שדמה לפני יקמה	45
IX	וצאתך וביאֵךְ ושאי־יִנְךָ לבאֲזִיזִי:	לפני קמך ושב־תֵךְ יִדְעֵתִי התרְנוֹךְ	27
X	ומתני בשפתֵךְ אשר־באתָ בה:	ושמתי חתי באֶפֶךְ והשיב־תֵךְ בְּדֵרֶךְ	28 50

(a) 19,22 קול * (β) ביד מלאכך תיפס אתִי ותאמר * (γ) 24 כל * (δ) כה, 19 ותהי * (ε) 27 ואת
(ζ) עלה

19

and הציר show that it is not necessary to read בעשב for אֶשֶׁב. אֶשֶׁב supplies the *Kaph similitudinis* not only in ψς χόρτος but also in ψς χλόη δαμάτωσ. Still more pedantic are אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא (אֶשֶׁב חקליא וברוק ונוי אֶשֶׁב) and אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2, 44 we should read וירק instead of אֶשֶׁב instead of אֶשֶׁב (misunderstood abbreviation נני; cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 103, l. 44; p. 117, l. 37; p. 120, l. 47; p. 150, l. 16; p. 168, l. 12, and below, l. 22), and אֶשֶׁב instead of אֶשֶׁב. WINCKLER renders: They become like the herbs of the field and turn pale (like) the grass of the gardens and blasted corn, for fear; but these emendations are impossible. Nor can we substitute פרסם for אֶשֶׁב, following GES.-BUHLER s. v. אֶשֶׁב; but אֶשֶׁב of Is. 37, 27 is preferable to אֶשֶׁב in the present passage; contrast below, ll. 17, 23. — P. 11.] אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא is the first hemistich of a קינה line, the second hemistich has been lost. אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא and אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא interpret דישלוק עד דלא סאא לסחוי שובלן אֶשֶׁב and אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא as well as they can. אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא read אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא and probably also something different for אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא; Is. 37, 27 אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא, adopted by OORT, is a simplifying variant. We must not (with KLOST. followed by CHÉYNE) emend אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא for אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא: אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא (downs or barren uplands, treeless heights) there grow no אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא plants. E. NESTLE (PSBA 25, 63) combines אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא = אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא with אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. He thinks it refers to a water-wheel turned by the foot; cf. Deut. 11, 10: אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא כנן הירק; אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא; [cf. above, l. 6, and below, p. 282, l. 6]. The condition of this line does not enable us to express an opinion whether or not אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא has been correctly transmitted.

אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא does not make sense; and against the conjecture אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא the objection may be raised that אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא has no need of אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. Besides, we should expect אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא rather than אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. MEINHOLD's conjecture אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא as well as MARTI's אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא are inadmissible, since אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא (v. 27) compels us to dispose differently of אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. The most plausible emendation is that suggested by WELLSHAUSEN (see BLEEK⁴, 257): אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא. In that case the words אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא must be transferred to v. 27. [Cf. BURKITT, PSBA 24, 217.]

The *tertium comparationis* in couplet viii is not the withering (cf. ψψ 37, 2; 90, 6; 129, 6; Isaiah 40, 7; Matt. 13, 6) but the χλωρότης (cf. above l. 9). אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא has about the same meaning as אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא Jer. 30, 6. Assyr. *arādu* (for *zarādu*) means not only to be yellowish-green but also to grow pale (= DELITZSCH, HW 243^b); cf. χλωρίδιω and our *greensickness* = *chlorosis* (German *Bleichsucht*). The inhabitants of the fortified cities were frightened to death, their faces had not the healthy color of ripe wheat (اللون الخنطى); see HAUPT, *Canticles*, p. 29, n. 31) but they were deathly pale, greenish-yellow (cf. the Homeric χλωρόν δέος and the Shakespearean *to look so green and pale*, Macbeth 1, 7) like green blades of wheat. אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא (cf. above, l. 4 and l. 14; contrast BROCKELMANN s. v.) is a green field (cf. Is. 16, 8) with young blades (אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא; cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 64, l. 44) of grain = *campus viridis*, *ager herbescens*, *viride agri*, *viriditas herbescens*, *seges non matura messi*; cf. Livy xxiv, 26, 8: *quod maturi erat circa demessum et coniectum est*; *viride*, *ne hostes mox haberent, protritum et corruptum*. אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא (cf. Ezek. 34, 19) is used for *ager herbescens* because it can be easily trodden down (λήϊον *seges* may be connected with ληϊστόν 'what may be plundered'); cf. Herod. 2, 14 ἐπὶ αὐτῶν δὲ καταπατήσονται τῆσι ὄσσι (read βουσί) τό σπέρμα (instead of harrowing to cover the seed) and contrast above, p. 243, l. 20. אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא Is. 37, 27 must have the same meaning, viz., *ager herbescens*; contrast Crit. Notes on Isaiah, p. 116, l. 11.

אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא must be pointed אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא before it stands, i. e. before it becomes אֶשֶׁב חקלא וברק דיהאא כעבב אינורא = standing grain (ORLLI¹², correctly, *zu einem Getreidefeld che*

- 19 *es hochgewachsen*). אַּל לפני קמה is indispensable; nevertheless we must, with WELLHAUSEN, supply קִמַּךְ לפני at the beginning of the following couplet. This לפני קמך dropped out owing to the קמה in the preceding line (vertical haplography); cf. DILLMANN⁵ *ad loc.* The two hemistichs of the second line of couplet viii must be transposed (cf. above, p. 279, l. 45), and instead of הַצִּיר נָוֹת 5 (ψ 129,6) we must read הַצִּיר נָוֹת (cf. above, p. 281, l. 22) *i. e.*, garden leek (*Allium Porrum*); cf. Num. 11, 5 where שָׁחָל = Arab. كراث *kurráth*. The corresponding Assy. *karāšu* (DELITZSCH, HW 356^b) was cultivated in gardens. We speak of *leek-green* (German *lauchgrün*, Latin *prasinus*); cf. خضر *xuḍar*, خضروات *xadrawāt* 'greens, vegetables'; خضر *xuḍir*, أخضر *axḍar* 'green'. 10
- For the use in two adjacent clauses of the same phrase with different meanings (*antanaclasis*) cf. my remarks on שמרים לבקר ψ 130,6 in *Hebraica* 2, 104 and Dr. CASANOWICZ's *Puronomasia in the OT*, Nos. 219 and 484. — P. H.]
- (27) אַּל יִדְעָתִי אַּל is evidently in parallelism with באוני (עלה) ושאוֹנךְ v. 28, and therefore requires an object. 15
- אַּל must be canceled as well as ו, otherwise the hemistich would be too long. [Also אַּל אֵלִי after ההרנוךְ overloads the first hemistich; ההרנוךְ has two beats: (*yadhāti*) *hithrāggezkhá*; cf. above, p. 279, l. 8.]
- (28) In the same way we must read the last line of the poem: *Wa-hashibothikha baddérekh | āshēr-bátha báh*. We cannot append אשר בדרך. — P. H.] 20
- אַּל יִעַן הַתְּרַנֹּךְ אֵלֵי אַּל is due to dittography. אַּל אַּל; אַּל אַּל; אַּל אַּל contains a doublet.
- אַּל וּשְׁאֹנְךְ ו, Ὡ καὶ τὸ ἐστῆνός σου; Ὡ has the doublet καὶ τὸ ἐστῆνός σου καὶ τὰ ἐνθουμήματά σου (cf. τὸν θουμόν σου = התרנוך v. 27). Also אַּל וְאַתְּרַנְּוֹתְךְ אַּל, אַּל אַּל have guessed from the context. BUDDE emends rightly: וּשְׁאֹנְךְ. 25
- אַּל אַּל אַּל is to be canceled with BUDDE also, the hemistich is otherwise too long.
- (29) For אַּל סָחִישׁ we find in Is. 37, 30 שָׁחִישׁ; [cf. above, p. 270, l. 34. — P. H.]
- אַּל וּקְצוֹר וּנְטֻעוּ וּרְעוּ וּקְצוֹר וּנְטֻעוּ אַּל, but Ὡ σπορά καὶ ἄμυγδα καὶ φυτεία, *i. e.*, וּרְעוּ וּקְצוֹר וּנְטֻעוּ, [cf. above, p. 278, l. 9], and this is right, as is evident from אכלו Is. K^cthib.
- [This poem is composed of two couplets; each couplet consists of two משלים 30 (cf. Crit. Notes on Proverbs, p. 33, l. 3) and each hemistich has three beats. Consequently the received text of the second line is overloaded: cancel וּקְצוֹר at the end of the first hemistich, and כְּרִמִּים in the second hemistich. — P. H.]
- For אַּל אַּל (so, too, אַּל אַּל and Is. 37 Q^crê) read אכלו; cf. above, l. 29.
- (30) The first hemistich is too long; it contains seven words (or rather six, since 35 בית יהודה can be counted as one), while the second hemistich has three. Taking into consideration that v. 30^b does not contain any variation upon בית יהודה, we should expect four words in v. 30^a, corresponding to the three in v. 30^b, and, consequently, v. 30^a contains too many. Cancel אַּל פְּלִיטָת אַּל and הַנְּשֹׂאָרָה, which owe their origin to שְׁאֵרִית וּפְלִיטָה in v. 31. It follows then as a matter of course 40 that instead of אַּל וּיִסְפָּה we must read ויִסַּף, which is also indicated by the parallel עֲשֵׂה. [Even after the excision of the phrase הַנְּשֹׂאָרָה and the first hemistich is too long; we must cancel the whole phrase הַנְּשֹׂאָרָה בית יהודה פְּלִיטָה.]
- For אַּל שְׁאֵרִית read שְׁאֵרִית; see above, p. 274, l. 19; p. 280, l. 27. — P. H.]
- (31) אַּל צְבֻאוֹת (כתיב וקרי), although supported by Is. (כתיב וקרי) and אַּל אַּל, is scribal 45 expansion; cf. on v. 15. [The addition of צְבֻאוֹת would give the final hemistich one beat too many. אַּל תַּעֲשֶׂה is unaccented; read: קִנְיַת יְהוָה תַּעֲשֶׂה וְזֹאת; cf. p. 279, l. 5. This concluding hemistich corresponds to the introductory hemistich, הַאֲזַן לֵךְ הַאֲזַן; cf. LEY, *Metr. Formen* (1866) p. 142, vii. — P. H.]
- (33) V. 33 is an addition; נָאָם יְהוָה is a sufficient objection to it, since we should 50 expect this at the end of v. 34. But the whole verse forms an *hysteron-proteron* with v. 34, and was evidently written by a later hand after the pattern of vv. 28 and 32. [Contrast below, p. 283, l. 5. — P. H.]

- 20 (8) Also this verse was originally canceled in Is. and afterwards re-inserted, in an abridged form, as v. 22. $\text{אל ישעיהו לי, כי ירפא יהוה לי}$ Is. Owing to these omissions it was necessary to substitute אעלה for אני עליתי and מה אית אלה is confirmed by Is., while ὁ τὸ σημεῖον and v. 9 point to האית אלה . [מה אית אלה is construct state governing the following clause כי ירפא יהוה לי ; cf. *waqta an istalara = وقت استنار*, *waqta istitārihi*, &c. (WRIGHT-DE GOEJE³, 2, 200, D; 220, C; DILLMANN, *Ath. Gr.*², p. 409, below). מה אית אלה is a gloss, and in the following verse, כי ירפא יהוה לי , and in the following verse, כי ירפא יהוה לי , כי ירפא יהוה לי at the end of the verse is a gloss; see above, p. 284, l. 40. — 1. 11.] 5
- (9) אלהי אלהיך but this omission is probably a mere scribal error. ההך אלה . On account of the אם that follows this must be taken as introducing an alternative question, and is to be read therefore ההך אלה . It may, however, be questioned, whether ההך אלה does not reflect an older form of the story, according to which Hezekiah received the אית at once without any choice having been 15 given to him in the matter, and which is found in Is. 38,8. We can hardly suppose that the original text ran simply $\text{העלות את על המעלות}$, as we read in Is.; it may have read as follows: — $\text{ההך הצל עשר מעלות וישוב אחרנית עשר מעלות}$; cf. ZAT 6, 183 ff. $\text{ὁ πορεύσεται ἢ οὐκ ἔσται ἀναστρέψει δὲ καὶ ἀναβαθμοὺς εἰς τὰ ἔμπροσθε}$ has preserved another trace of this text. It is questionable whether or not $\text{ὁ πορεύσεται} \dots \text{ἐὰν ἀναστρέφῃ}$, 20 אם ישוב אלה read in their text anything different from אל . It is therefore not advisable to emend: following BÖTTCHER, THIEN., KLOST., GRÄTZ, BENZ., KITTEL, OORT; nor can we point ההך אלה as inf. absol. (cf. above, p. 282, l. 34) as BÖTTCHER suggests as an alternative. It is safer not to alter אלהיך . 25
- (10) ὁ πορεύσεται repeats after הצל , $\text{ἐν τοῖς ἀναβαθμοῖς}$, following v. 11.
- (11) For אלהיך אלהיך ὁ πορεύσεται has $\text{καὶ ἐπέστρεψεν ἢ οὐκ ἔσται}$, 20 אם ישוב אלה . It is impossible to decide what was the original reading. אל is favored by Is. 38,8 ישוב אלה . אלהיך אלהיך , rightly (cf. אלהיך אלהיך); it is a gloss taken from Is. 38,8. OORT's emendation אלהיך אלהיך for אלהיך אלהיך does not 30 help much. The feminine ירדה presupposes the שמש of the passage in Isaiah; cf. בצורת אבן שעיה and בצורת אבן שעיה ; אלהיך אלהיך joins הצל and במעלות אלה and omits במעלות אלה ; cf. above, l. 27.
- (12) אלהיך אלהיך is a transcriptional error for בראך אלה , as Is. 39, 1, $\text{ὁ (Μαρωδὰχ βαλ[α]δαν)}$, 35 and אלהיך read. [Cf. however, ZA 2, 268. — P. H.] As to אלהיך אלהיך , the narrative of this legend is not very accurate: the messengers who had brought the letters are introduced with suffixes in v. 13, although they have not been previously referred to. But we have no right to insert after אלהיך אלהיך , with Is. 39, 1 $\text{ὁ καὶ πρέσβεις, ויבואו}$; nor can we emend 40 אלהיך אלהיך for אלהיך אלהיך , following DUHM, CHEVNE, MARTI. We cannot, with MARTI, infer from 18, 17 that eunuchs were used for such messages; 18, 17 does not mention any eunuchs; see the note *ad loc.* (p. 271, l. 18). For אלהיך אלהיך Is. 39, 1 reads ישמע אלה , but this is not good. Nor is ההך אלה to be read with Is. at the end of the verse instead of אלהיך אלה , 45 since ההך אלה is not attested in the signification *to be healed, recover* by Ez. 30, 21; our author uses ההך אלה in this sense, cf. vv. 1. 7. $\text{ὁ 'Εζεκιᾶς καὶ ἀνέστη, ἰσραήλ}$ combine both readings.
- (13) אלהיך אלהיך , freely, and אלהיך אלהיך ; but ὁ καὶ ἐλάφη , 2 אלהיך אלהיך , Is. 39, 2 ישמע אלה is by all means to be preferred to אלהיך אלהיך . 50 אלהיך אלהיך before אלהיך אלהיך and Is. 39, 2, and this omission is right. It is scribal expansion. אלהיך אלהיך is rendered in ὁ by the doublet $\text{τὸν οἶκον τῆς ὑπάρξεως αὐτοῦ καὶ}$

- 20 For **ATVZ** יהיו קרסים **GL** has *καὶ ποιήσουσι σπάδοντας*, but this is wrong, as is evident from *בהיכלי מלך בבבל*.
- (19) For **ATZ** מִיב רַבֵּר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבְרָה **GV** has *ἀγαθὸς ὁ λόγος Κυρίου ὃν ἐλάλησεν*, as though the text read *דָּבָר*. **GL** *ἀγαθὸς ὁ λόγος ὃν ἐλάλησε Κύριος*, *i. e.*, מִיב הַרְבֵּר יְהוָה אֲשֶׁר דִּבְרָה *may be the original reading*.
 V. 19^b וַיֹּאמֶר הֲלָ אֵם שְׁלוֹם וְאַמֶּת יִהְיֶה בְיָמַי **GV**, and this is right. On account of *וַיֹּאמֶר* we must consider this clause to be a later addition (so DUHM, MEINHOLD, KITTEL, MARTI). As to the Versions, only **U** gives an accurate rendering of this statement, *וַיֹּאמֶר הֲלָ אֵם שְׁלוֹם וְאַמֶּת יִהְיֶה בְיָמַי*; **S** changes it into a desiderative sentence, *σοῦς ἡσάμην ἡσάμην ἡσάμην*; so, too, **GL** *γενέσθω εἰρήνη* 10
καὶ δικαιοσύνη ἐν ταῖς ἡμέραις μου, omitting the objectionable words *הֲלָ וַיֹּאמֶר אֵם*. **M** must not be emended according to these Versions (against KLOST.). Is. 39,8 improves the redactional Hebrew of this addition by substituting *יָ* for *אֵם* הֲלָ, while modern interpreters (KAMPH., BENZ.) cancel *אֵם* as an exegetical gloss. 15
- (20) **GL** *καὶ πάντα ὅσα ἐποίησε*, before *καὶ πᾶσα ἡ δυναστεία αὐτοῦ*, is a doublet to *καὶ τὴν κρήνην καὶ τὸν ὑδραγωγὸν ἃ ἐποίησε* = **M** *וְאֵת הַקְּרֵנֶינָה וְאֵת הַחֲרָבִים*. In **GV** *καὶ ὅσα ἐποίησεν τὴν κρήνην καὶ τὸν ὑδραγωγὸν* this clause has been misunderstood owing to *וְאֵת הַחֲרָבִים* having been likewise explained in the sense of the usual formula. 20
- (21) After **M** אָבְתוּ **GL** + *καὶ ἐτάφη μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ ἐν πόλει Δαυὶδ*; **GL** 52.55.56.61.71.71.82.92.106.119.120.121.123.153, *al. καὶ ἐτάφη ἐν πόλει Δαυὶδ*. But according to 2 Chr. 32,33 he was buried *בְּבֵית קְבָרֵי בְנֵי דָוִד*. 25

- 21 (1) **ATVZ** and 2 Chr. 33,1 *שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה*; **GL** *δέκα* is a transcriptional error for *δώδεκα*.
 V. 1^b Chr.
- (2) For **M** וַיַּעַשׂ (so, too, **GVZ** and Chr.) **GL** has, more explicitly, *καὶ ἐποίησε* 30
Μαυασσῆς.
 For **M** כְּתוּעַת (so, too, **GVZ** and Chr.) **GL** reads, with scribal expansion, *καὶ ἐπορεύθη κατὰ πάντα τὰ βδελύγματα*.
- (3) For **M** וַיִּשָּׁב (so, too, **GVZ** and 2 Chr.) **GL** reads *καὶ ἐπέστρεψε Μαυασσῆς*.
 For **M** אֵת הַבְּסוּת **S** has *بِسْوَت* *Beeset*, perhaps a doublet, *cf.* **S**² *τὰ θυσιαστήρια* for **GL** *τὰ ὑψηλὰ*. 35
AT אָבַד, **GV** *κατέσπασεν*, **S** *حَمَد*; but **GL** *κατέσκαψεν* = **U** 2 Chr. 33,3.
ATZ לְבַעַל, 2 Chr. *לבעלים*.
ATZ *לבעל ישראל* אָחָב מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל had to be dropped in Chr., since the Chronicler does not relate anything of Ahab. 40
- (4) V. 4 was intended as a gloss to v. 5, and logically should come after it. This explains why the god to whom altars were erected is not named; while the fact that the verse is not in its right place shows it to be a gloss (based on v. 7).
M *וַיִּבְנֶה* disregards the rules of syntax. **GL**, more explicitly, *καὶ ψκοδόμησε* 45
Μαυασσῆς.
 For **M** מִזְבְּחֹת (so, too, **Z** and 2 Chr.) **GL** have here *θυσιαστήριον* (so, too, **GV** in v. 5); but this is wrong: the plurality of the altars is characteristic of the worship of the Host of Heaven. [*cf.* below, p. 295, l. 7.]
M יְהוָה (so, too, **Z**, **GL** 52.55.56.61.71.92.119.120.131.141.158.236.242.243.244.245.247 and 2 Chr. 33,4) after *אָבַד* is a tertiary addition to this gloss; it is Hexaplaric, *cf.* **S**¹¹ 50
*אָבַד * and in marg. אָבַד אָבַד אָבַד*.
 For **ATZ** שְׁמֵי לְעֹלָם 2 Chr. 33,4 reads *יְהוָה שְׁמֵי לְעֹלָם*; *cf.* v. 7.
- (5) **ATZ** and 2 Chr. 33,5: *מִזְבְּחֹת*, but **GV** *θυσιαστήριον*; *cf.* above, l. 46.

- 22 V. 4^b is an entirely unnecessary piece of antiquarian learning, which a later reader gleaned from 12, 10. Cf. above, p. 273, l. 5.
- (5) The first half of this verse is a mechanical repetition of v. 9^b. In the view of the Masorites v. 5^a was not in harmony with v. 5^b. [1^a is a variant to ^b, conforming ^b to 9^b; cf. above, p. 213, l. 48; see also WINCKLER, *Krit. Schriften*, 5 2, p. 45.
 אִל קִרְתִּיב וַיִּתְּנֶהוּ, Q^crê וַיִּתְּנֶהוּ.
 For אִל קִרְתִּיב הַמְּלֵאכָה cf. above, p. 240, l. 19.
 אִל קִרְתִּיב בַּבַּיִת, Q^crê בַּיִת; see below, p. 303, l. 46. — 1^a. II.]
 For אִל־סֵפֶר אֲתוֹ וַיִּהְיֶה וְיָדָע has καὶ ἔδωκεν αὐτό = אֲתוֹן אֲתוֹ, scil. Shaphan, and this 10 may represent the original reading. In the same way ὁ καὶ ἔδωκεν αὐτό, with the addition κατὰ τὸ βῆμα τοῦ βασιλέως, takes this clause to be an account of the execution of the royal command; ἔδωκεν may be miswritten for ἔδωκεν or vice versa (cf. ὄ74-106.120.131.Ald., in v. 9^b ἔδωκεν for ὄ71. ἔδωκεν).
- (6.7) These verses are also a piece of antiquarian learning (cf. l. 1) which is here quite 15 unnecessary, and which was derived from 12, 13. It is impossible to conceive what could have induced the King to give his orders in so prolix a manner.
- (8) אִל־סֵפֶר הַנְּזִיר is an addition, as in v. 4.
 אִל עַל, 2 Chr. 34, 15 אִל; ὁ πρὸς, סֵפֶר ל. Cf. above, p. 151, l. 29.
 [אִל סֵפֶר הַתּוֹרָה cannot mean 'a book of the Law' (against KLOST.), but only 'the 20 Book of the Law.' For the article cf. above, p. 152, l. 9; p. 162, l. 41; p. 172, l. 17; p. 191, l. 35. — P. H.]
 For אִל־סֵפֶר אֲשֶׁן אֵל הַסֵּפֶר אֵל S has, with scribal expansion, אֵל־סֵפֶר אֵל־סֵפֶר; cf. below, l. 38.
- (9) אִל אֲשֶׁן הַסֵּפֶר appears to have been read by the author of Chr.; he misunder- 25 stood the statement, however, and wrote אֲשֶׁן אֵל הַסֵּפֶר, and felt himself in consequence obliged to add וַיִּדַּע after וַיִּשָּׁב. ὁ, however, אֲשֶׁן, and ὄ71 אֲשֶׁן הַסֵּפֶר; it is, therefore, advisable to cancel both words as scribal expansions.
 אִל וַיִּדַּע is read as Qal by ὄ71, but as Ilif'il by ὄ71-xi.41-52.55-64-71, &c. καὶ εἰσήνεγκε. After καὶ εἰσήλθεν ὄ71 + ἐν οἴκῳ Κυρίου; but this addition is impossible. 30
 אִל אֵת הַמֶּלֶךְ (so, too, ὄ71 and 2 Chr.) in וַיִּשָּׁב אֵת הַמֶּלֶךְ רַבֵּר is scribal expansion. Read וַיִּשָּׁבָהוּ following ὄ71 καὶ ἐπέστρεψεν αὐτῷ.
 For אִל עַל יַד ὄ71 has ἐπὶ χεῖρα, ὄ71 ἐπὶ χεῖρας, S, ὄ71, עַל יַד יַד. There is no reason for departing from אִל.
 V. 9^b is considered by STEVERNAGEL, *Deut.* (Göttingen, 1898) p. xi to be an 35 addition to the original narrative; but without any cogent reason.
- (10) For אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ ὄ71 has, more explicitly, τῷ βασιλεῖ ἰωσῶφ περὶ τοῦ βιβλίου.
 אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ; ὄ71-xi.41-52.74 92-106, al. + τοῦ νόμου is scribal expansion, cf. above, l. 23.
 אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ 2^a, ὄ71, and this omission may be right. 40
- (11) אִל־סֵפֶר בְּלִי יְהוּדָה is quite redundant after וַיִּבְרַע הָעָם; וַיִּבְרַע הָעָם signifies the whole people as opposed to the King. The clause is doubtless a subsequent expansion, added by a later reader who took וַיִּבְרַע הָעָם as referring to the inhabitants of Jerusalem only. ὄ71 expand the text still more: ὄ71 καὶ περὶ παντός τοῦ λαοῦ, ὄ71-xi.41-61, &c. 45 καὶ περὶ παντός τοῦ λαοῦ μου = אִל־סֵפֶר הָעָם וַיִּבְרַע הָעָם. אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ.
 אִל־סֵפֶר עַל 1^a; ὄ71 καὶ περὶ, but this is wrong.
 אִל־סֵפֶר הוּא 2^a, ὄ71-50.245, and this omission is right, cf. אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ אֵל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ.
 אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ, ὄ71-3 בְּלִי, S, אֵל־סֵפֶר. Cf. below, p. 297, l. 33.
 אִל־סֵפֶר עַל יַד, but ὄ71 ἐν αὐτῷ which is confirmed by 2 Chr. 34, 21 (עַל הַסֵּפֶר הוּא) and by 2 K 23, 3 (בְּרִבְרֵי הַבַּיִת הַהוּא עַל הַסֵּפֶר הוּא). 50
- (14) For אִל־סֵפֶר לְמֶלֶךְ, al. סֵפֶר אֵשֶׁת ὄ71 has μητέρα, but this is wrong, as is evident from the genealogy.
 אִל בִּירוּשָׁלַם בְּאֶשְׁתָּהּ is attested by all the Versions; cf. also Zeph. 1, 10; Neh. 11, 9.

23

in red, specifies for what purpose Josiah makes a covenant before JHVH, not the object which the people would have in view in carrying out the law in the future. The passage in green, from לָלֶבֶת to וּבְנֵל נָפֶשׁ is a Deuteronomistic expansion, which, however, is due to more than one author, as וְאֵת after מִצְוֹתָיו shows.

For אֵת אַחֵר 24 codd. Kenn., edd. Sonc. 86.88, and 2 Chr. 34, 31 read אַחֵר אֵת; אַחֵר אֵת instead of אֵת אַחֵר may be due to haplography; but אַחֵר may be supported *c. g.* by אַחֵר אַחֵר Gen. 37, 17.

אֵת לִי. 55.64.71, *al.* וְלִשְׁמֵר 2, and so, too, 2 Chr. 34, 31; 5V \wedge και; either is possible.

After אֵת הַבְּרִית 1° 5L has the incredibly thoughtless expansion τὴν εὐρεθεῖσαν ἐν 10 οἴκῳ Κυρίου.

- (4) אֵת וְאֵת הַנְּדוּל הַנְּדוּל is Hexaplaric in 5 according to 5H וְאֵת וְאֵת *; besides, אֵת הַנְּדוּל would in any case be an addition or a substitute for the ancient הַרְאָה.

Instead of אֵת הַמִּשְׁפָּחָה read, with 5 כִּנְיָן בְּהֵינָא and 25, 18, הַנְּדוּל הַמִּשְׁפָּחָה.

אֵת וְאֵת. Unless we assume that the verse has suffered interpolation to a great extent, we must read לְעֵשְׂתֵרָה, since the author of the narrative knew what an *asherah* was; *cf.* v. 6.

After הַשֵּׁמֶשׁ 5 + και ἐξήγαγον αὐτά.

אֵת וְאֵת, 5V και κατέκαυσεν αὐτά, 5 וְאֵת וְאֵת; but 5 και κατέκαυσαν αὐτά, 5 20 5 5 5 5 5. The tenor of the narrative is in favor of the singular.

For אֵת בְּשַׂדְמוֹת קָדְרוֹן 5V reads ἐν σαληρωσθ Κεδρων, with Λ for Δ [*cf.* p. 274, l. 14];

5 5 5 5 5, following v. 6; 5 בְּמִישֵׁר דְּקָדְרוֹן. 5L renders ἐν τῷ ἐμπορισμῷ τοῦ χειμάρρου Κεδρων, but how this translation originated is just as obscure as it is evident that it cannot be made the basis for an emendation of the Received Text. We must also leave in doubt whether we should perhaps read בְּשַׂדְמוֹת 25 for אֵת בְּשַׂדְמוֹת, following 19. 26 = Is. 37, 27; *cf.* above, p. 281, l. 16.

[WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2. 46 suggests בְּשַׂדְמוֹת for אֵת בְּשַׂדְמוֹת, and for בִּיהָאָל at the end of the verse he reads בְּנֵהָל, following KLOST. See also KATZ, 277.

KLOST. and KAMPIL. read בְּמִשְׁפָּחָה (lime-)kilns or (smelting) furnaces for אֵת 30 בְּשַׂדְמוֹת; *cf.* Is. 33, 12. — P. II.]

- 5) אֵת וְהַשְּׂבִית, 5 וְאֵת, 5 και κατέκαυσε, 5P 5 5 5, 5L 5 5 5 interpret according to vv. 20f. *Cf.* below, p. 294, l. 45.

אֵת וְאֵת, read וְאֵת וְאֵת in accordance with 5V και ἐθυσίω, 5 וְאֵת וְאֵת in the context. Nor would לְקַמֵּר (following 5L τοῦ θυμιάν, 5 5 5 5, 5 *ad sacrificandum*) be impossible. This latter reading is preferred by GRÄTZ and OORT.

For אֵת בְּעָרֵי 5 reads, erroneously prefixing the conjunction, και ἐν ταῖς πόλεσιν.

אֵת וְאֵת הַמִּקְדָּשִׁים, 5L, inaccurately, και ἐθυσίω.

[For מִזְבֵּחַ *cf.* above, p. 231, l. 42. — P. H.]

- (6) 5P 5 5 5 for אֵת קָדְרוֹן 2° is perhaps based on a special reading and not arbitrarily chosen by the translator, since 5L reads ἐκεῖ.

אֵת εἰς τὸν τάφον; but 5L, incorrectly, εἰς τοὺς τάφους, 5 5 5, 5 לְקַבְּרֵי, since it refers to a general grave. In Jer 26, 23 the plural has crept also into אֵת, while 5 has μνήμα.

- 7) אֵת 5L; but 5 τὸν οἶκον, which is preferable, since the reading of אֵת can be 45 more easily explained as having arisen from that of 5 than the contrary.

אֵת הַיָּמִים is meaningless; 5V χετρίων reveals a plural בְּיָמִים (KLOST.) from בְּיָמֵי, which does not occur elsewhere; *cf.* שָׁבָלִים from שָׁבַל (STADE, § 311). 5L σολός, 5 5 5 may go back to the same reading. According to LEVY's Chaldean Dictionary, 5. 7. מְבִילָה 5PL מְבִילָה = מְבִילָה — בְּיָמִים — measures, sacrificial dishes. OORT 50 emends: בְּנָדִים. [DALMAN gives מְבִילָה with the meaning *curtains*?]. אֵת הַיָּמִים (5, βεθθου) may be miswritten for בְּיָמִים; see for this word Dr. T. C. FOOT'S dissertation *The Ephod* (Baltimore, 1902) p. 47; *cf.* above, p. 163, n. °. 5 מְבִילָה

22

There is therefore no reason for emending, קראש שער הישנה following CHEYNE, *Expository Times* 11, 3 (Dec., 1899) p. 138; [cf. also CHEYNE-BLACK, EB 2133]. After אלה אלה $\text{L}^{\text{xi.52.64.71.74.92.106.119}}$, *al.* + κατὰ ταῦτα, L^{14} + ταῦτα — probably scribal expansion.

- (16) For אלה יהוה SP has, in accordance with v. 15, מכל אלה ואלה. 5
 אלה is a scribal error and is to be emended to על on account of the following ועל; cf. vv. 19, 20; 2 Chr. 34, 24 and above, p. 151, l. 31.
 For אלה יהוה ועל ישביו SP has, with scribal expansion, מכל אלה ואלה.

- (17) אלה מעשה בכל מעשה; L^{v3} כל; it is scribal expansion.
 For אלה ולא תבנה S has the *quid pro quo* אלה.

- (18) אלה שמעת אשר הרברים has given the expositors a great deal of trouble. If it is taken as an independent clause, it forms a protasis to which the apodosis is wanting; nor can it form a part of v. 19 [cf. below, l. 19] on account of the conclusion of the latter verse. Emend: שמעת אשר שלחה הרברים in accordance with Is. 37, 17 (ב, 19, 16 L); Prov. 26, 6 and ב, 19, 20. The error originated from 15
 שמעת having been written with *scriptio defectiva*, שמעת [cf. above, p. 158, l. 2], the consequent similarity of the affixes in שמעת אשר שלחה then causing a copyist to skip from אשר to שמעת and to omit the intervening word. L connects this phrase with the following clause, but we can hardly suppose that it had a different text; it renders; ἀνθ' ὧν ἤκουσας τοὺς λόγους μου καὶ ἠπαλύνθη ἡ καρδία 20
 σου. [This would be in Hebrew: ויען² אשר³ שמעת¹ הרברים* ויגיד⁵ לך⁶ לבבך. I am inclined to think that אלה שמעת אשר הרברים is a misplaced gloss to אלה בשמעך אשר דברת אשר דברת = דבריו ספר ההורה (v. 11), *i. e.*, the original Book of Deuteronomy which is known as אלה הרברים or simply דבריו. Cf. *I pro eo quod audisti verba voluminis, et perterritum est cor tuum.* — P. H.] 25

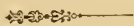
- (19) אלה $\text{L}^{\text{xi.44.52.56.64.71.74.82.92.106}}$, *al.* S יהוה מפני; but L ἀπό προσώπου μου (= מפני יהוה) which speaks for itself; cf. לפני. L ולקלה אלה.

- (20) The plural קבלתך of אלה is impossible. L εἰς τὸν τάφον σου, S לקברך, לקבורה. The feminine singular קבורה is here and in 2 Chr. 16, 14; 34, 28 confounded with 30
 the feminine plural of קבר. This was pointed out long ago by HOUBIGANT. After אלה המקום הזה $\text{L}^{\text{xi.52.56.72.74.92.106}}$, *al.*, Cpl. Ald + καὶ ἐπὶ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν = ועל ישביו + 2 Chr. 34, 28; cf. above, v. 16. We cannot tell whether these two words dropped out in the present passage owing to אלה וישבו at the beginning of the following verse (*haplography*) or whether they are due to scribal ex- 35
 pansion in Chr. If we insert the words in the text, we must certainly read ועל ועל ישביו, not וישביו (against OORT).

- 23 (1) For אלה המלך L reads, with its usual pedantry, ἰωσίας ὁ βασιλεύς. Instead of אלה ויאספו, which could only be pointed ויאספו (cf. S ויאספו), read 40
 ויאסף, following L συνήγαγεν and 2 Chr. 34, 29.

- (2) אלה והנהנים והנביאים וכל העם למקטן וער גדול betrays itself as a gloss: (a) because it stands after אלה; — (b) because it mentions the priests before the people, in accordance with the spirit of the later period. The parallel passage 2 Chr. 34, 30 has attempted to remove these objections by omitting אלה וכל וכל וישביו. Besides, the Chronicler substitutes, in conformity with the taste of the later period, והנביאים for והלויים, and this reading of Chr. has crept into the text of the present passage in 2 codd. of KENN. and 4 of DE ROSSI. It is questionable, however, whether the original text had אלה כל before וישביו; it is omitted in L . 45

- (3) This verse is overcrowded. אלה להקים, at the beginning of the second passage 50

* [More accurately, את דברי. — P. H.]

- 23 to divest the heathen rival of the Ark of the Covenant of the character of singularity; *cf.* גָּאֲלוֹן בְּאֲלֵי Gen. 18, 1. [See, however, above, p. 280, l. 27; p. 252, l. 38; *cf.* especially Cant. 6, 12 where מַרְבּוֹת = *the magnificent conveyance*; see my remarks ad Cant. 1, 9 (*Hebraica* 19, 15 = p. 68 of the reprint). — P. H.] At the end of the verse Θ^L has the senseless addition ἐν τῷ οἴκῳ ᾧ ψακοδόμησαν βασιλεῖς Ἰσραὴλ ὑψηλὸν τῷ Βααλ καὶ πάσῃ τῇ στρατιᾷ τοῦ οὐρανοῦ. 5
- (12) Θ^L ואת המזבחות אלה Θ^1 ; Σ , wrongly, $\text{אשר עשו מלכי יהודה}$; *cf.* above, p. 287, l. 46. אשר עשו עלית אהו is proved to be an addition both by the article in הנה and by the relative clause, אשר עשו מלכי יהודה, אשר עשו הנה Θ^L refers to the roof of the Temple. Θ^L expands the text in its usual manner, adding βασιλέως Ἰουδα to אהו , but 10 smooths over by substituting ἂ ἐποίησεν Ἀχαζ for $\text{אשר עשו מלכי יהודה}$ Θ^L . Nor does the latter sentence admit of the words אשר עשה מנשה ואת המזבחות אשר עשה חצרות בית יהוה after it. אשר עשו מנשה is unintelligible. Σ καὶ καθείλεν αὐτὰ , Θ^V καὶ καθείλεν αὐτὰ. Θ^L has a doublet καὶ καθείλεν αὐτὰ ἐκέθην καὶ ἐξήνεγκεν αὐτὰ, adding καὶ συνέτριψε, 15 thus creating a *hysteron-proteron*. The reading הָרָץ Θ^L [*he banished them*, Hif'il of רוץ; so THENIUS, OORT, following Kimh'i] does not help matters. [אשר עשו מנשה may be derived from רָצַץ (RV *beat them down*) and we may substitute את אבניהם for אשר עשו מנשה ; *cf.* below, l. 23 and p. 296, l. 1. את אבניהם may have dropped out, and then רוץ was misunderstood, and מנשה added as an explanatory gloss. As to אבניהם instead of מנשה, see above, p. 171, l. 13. אשר עשו מנשה might also stand for מְשָׁאָה (= *collective*) = מְשָׁאָהֶם = *מנחהיהם* (*cf.* above, p. 276, l. 52); or it may be equivalent to מְשָׁאָהֶם (*cf.* Ψ 74, 3) or מְשָׁאָהֶם, from שָׂאָה (*cf.* מְשָׁאָה); but it is simpler to regard אשר עשו מנשה as a subsequent explanatory gloss. — P. H.] The final clause, והשלך גני אלה is an addition on account of ν being construed 25 with the perfect.
- (13) For והבמות אלה Θ reads καὶ τὸν οἶκον; *cf.* above, p. 294, l. 10. We must raise the question, however, whether the original text was not הבמה ואת. For אהו להר המשחית Σ has, literally, لجاء مسحلا ; [AV, *the mount of corruption*, RV^M *destruction*], 3 mons offensivus (in German, *Berg des Argernisses*); but we 30 must read להר המשחית or להר המשחתה, following Θ^V τοῦ ὄρους τοῦ Μοσσαθ, Θ^L τοῦ ὄρους Ἀμέσσωθ, Θ^1 τοῦ ὄ. τ. Μοσσαθ, Θ למור יהיא. The noun מְשָׁחָה is an old Palestinian word for *oil*, which is preserved in post-Biblical Hebrew, while in OT it has been superseded by the Bedouin term שמן; *cf.* HOFFMANN, ZAT 2, 175; WEINEL, ZAT 18, 12; [HUNGER, *Becherwahrungung bei den Babyloniern* 35 (Leipzig, 1903) p. 13. — P. H.] אשר עשו מנשה are substitutes for original אלה [*cf.* above, p. 122, l. 1]; but Θ^V accurately renders אהו in this respect. Θ^L has βδελύγματι for אשר עשו מנשה Θ^1 and תועבת אהו , but προσοχθισματι [*cf.* above, p. 149, l. 21; p. 179, l. 8. — P. H.] for אשר עשו מנשה Σ uses first, لجاء , then *bis* لجاء . These variations 40 also prove the secondary character of those terms. אהו Θ^L המלך אלה , and this omission may be right.
- (15) [According to WINCKLER (KAT³, 277) ביתאל אהו is here not the proper name, but = Assy-r. *bit ili* 'temple' (DELITZSCH, HW 171^b); the altar was the one built by Ahaz (16, 10); *cf.* above, l. 11. The explanatory addition, $\text{אהו הבמה אשר עשה וני ריבעם וני}$, is, according to WINCKLER, due to a misunderstanding. — P. H.] The context of the section vv. 15-20, especially v. 19 shows ביתאל אהו to be the place of worship of the Northern Kingdom. WINCKLER's contradiction of this fact is a fantastic and unmethodical whim. We must not, with OORT, prefix ν to אהו הבמה . This adds nothing new, but ex- 50 plains the preceding המזבחה ; [contrast above, p. 267, l. 21. — P. H.] For אהו הבמה Θ has τὸ ὑψηλὸν without ν . This may represent the original reading if various hands have taken part in expanding v. 15.

23

may be connected with Assy. *takāltu* 'case, pouch' (see note 62 of my paper cited above, p. 80, n. * and DELITZSCH, HW 320^b. — P. H.]

- (8) For אֱלֹהֵי אֵת הַבְּמֹתוֹ ᄈᄃᄃ has, with scribal expansion, πάντα τὰ ὑψηλά. Instead of אֵת שְׁמָה read שֵׁ; the ה is dittography from the following word. אֱלֹהֵי אֵת הַבְּמֹתוֹ has been thoughtlessly replaced in ᄄᄃᄃ.4.14.52.55.64.71.74.92.106.119.120. 5

121.134.144.158.236.242.243.244.245.247. Ald., by ἀπό Δαν, in accordance with 8, 5, 5; 1 S 3, 20; 2 S 3, 10; 17, 11; 24, 2. 15; so, too, ᄄᄃᄃ.

The plural בְּמֹתוֹ of אֱלֹהֵי is an incorrect vocalization of an original form בְּמַת, as in Jer. 7, 31 and probably also in Mi. 1, 5. Strangely enough, ᄄᄃᄃ renders it τὸν οἶκον, but this would scarcely justify the conclusion that ᄄᄃᄃ read בית, since 10 the same translation occurs again in v. 13. [Cf. רָמַת רְמוֹת (see above, p. 168, l. 14); חֲסָאָה for חַסְאָה (above, p. 149, l. 10). — P. H.] The reading τῶν ὑψηλῶν (for τῶν πυλῶν) noted by H-P from ᄄᄃᄃ.93.108. Cpl (ᄄᄃᄃ τῶν πυλῶν) may represent a correction following אֱ.

אֵת הַשְּׂעִרִים is meaningless; emend, with A. GEIGER and GEO. HOFFMANN, ZAT 15 2, 175, הַשְּׂעִרִים, cf. 2 Chr. 11, 15; Lev. 17, 7. ᄄᄃᄃ הרעיא is a poor guess, and we see no reason for OORT reading הַשְּׂעִרִים on the basis of this erroneous rendering.

אֵת הַשְּׂעִרִים is *cacography* for אֵת שְׂעַר, בא שְׂעַר, cf. ᄄᄃᄃ εἰσπορευομένου, ᄄᄃᄃ במעליה הרע, ᄄᄃᄃ + πό- λην ἐκκεκεντημένων after אֵת העיר ᄄᄃᄃ (ᄄᄃᄃ after εἰσπορευομένου, ᄄᄃᄃ ἐκκεκεντημένου) is a doublet, SH, *marg.*, מְצִיטָה; מְצִיטָה; cf. FIELD, *ad loc.* 20

- (9) אֵת מְצִיטָה is attested by all the Versions. We must certainly not emend (with GEIGER, KAMPH. following Neh. 13, 5) מְצִיטָה; this cannot be used in connection with אֵת. KUENEN's emendation מְצִיטָה, on the other hand, is not impossible. [For מְצִיטָה see note 80 of the paper cited above, p. 80, n. *. — P. H.]

- (10) אֵת מְצִיטָה וְשָׁמָּה; ᄄᄃᄃ καὶ μιανεῖτε, ᄄᄃᄃ.121.247 καὶ μιανεῖ τις, cf. ᄄᄃᄃ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ * 25 and in *marg.* מְצִיטָה מְצִיטָה; see FIELD, *ad loc.* This, however, does not presuppose a different text.

[For the vocalization of אֵת הַמַּת cf. above, p. 122, l. 11; p. 179, l. 21; p. 267, l. 5, and below, l. 44. — P. H.]

אֵת Kethib הַנֵּס בְּנֵי הַנֵּס, Qere and אֵת הַנֵּס; cf. some codd., edd. Sonc. 86.88, Brix. 30 בניא.

אֵת לְבַלְתִּי ᄄᄃᄃ (cf. FIELD *ad loc.* and SH), and this is corroborated by the ל in להעביר. The original text mentioned the purpose for which Topheth was used; לְבַלְתִּי inserted gives the reason for its destruction. ᄄᄃᄃ τοῦ μὴ διαγαγεῖν, ᄄᄃᄃ לְבַלְתִּי inserted gives the reason for its destruction. ᄄᄃᄃ τὸῦ μὴ διαγαγεῖν, ᄄᄃᄃ לְבַלְתִּי inserted gives the reason for its destruction. ᄄᄃᄃ τὸῦ μὴ διαγαγεῖν, ᄄᄃᄃ לְבַלְתִּי inserted gives the reason for its destruction. 35 But Josiah's intention is not referred to in the present passage. [ABRAHAM GEIGER in his *Jüdische Zeitschrift für Wissenschaft und Leben*, vol. 2 (Breslau, 1863) p. 259 believed that אֵת בְּלָתִי stood for Βῆλθις (cf. Crit. Notes on Isaiah, p. 85, l. 20). He thought that the present passage should be translated *He defiled the fireplace which was in the valley of the Children of Hinnom for Beltis* 40 *causing every man to burn his son and his daughter with fire to Molech*; see my paper *The Assyrian E-vowel* (Baltimore, 1887) p. 9. It is hardly necessary to add that GEIGER's view is impossible.

For אֵת לְמֹלֵךְ cf. above, l. 28. — P. H.]

- (11) אֵת וְשָׁמָּה; ᄄᄃᄃ καὶ κατέκαυσε, ᄄᄃᄃ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ \ 45

With this statement אֵת בְּפָרְוִים is in absolute contradiction; for בְּפָרְוִים cannot be separated from פרבר 1 Chr. 26, 18, and the latter is a place to the west of the Temple. That the words are a gloss is sufficiently proved by the fact that

פרורים is of Persian origin; see FLEISCHER in LEVY, NHCW 4, 228. 50 אֵת מְרַבְּבוֹת must be emended to אֵת מְרַבְּבוֹת following ᄄᄃᄃ καὶ τὸ ἄρμα; cf. ἄρμα Διὸς ἰσὸν Herod. 7, 40; Xen., *Cyrop.* 8, 3. This refers to the portable throne of the Sun-god. The plural in אֵת is an intentional alteration in order

23

convey in a vehicle' (cf. 9, 28). The different statement in 2 Chr. 35, 24 is in favor of the authenticity of the two words: a later writer would have harmonized rather than emphasized the difference. [Cf. also p. 242, l. 5 and מרוע קול הקריה והזקה in 8, 1, 41; see BURNEY *ad loc.* and contrast above, p. 63, l. 34. — P. H.]

After אֱלֹהֵי וַיִּקְבְּרוּהוּ § + ܘܥܠ.

After אֱלֹהֵי וַיִּקְבְּרוּהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (§H in marg.) + ἐν πόλει Δαυὶδ, which is wrong in point of fact.

אֱלֹהֵי וַיִּקְבְּרוּהוּ, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)

For אֱלֹהֵי וַיִּקְבְּרוּהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)

For אֱלֹהֵי וַיִּקְבְּרוּהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)

- (31) The codd. and edd. vary here between המוטל as כתיב וקרי and Κῆθιθ 10
 Q^{re} המוטל (cf. DE ROSSI *ad loc.*) while the Masorah establishes the Κῆθιθ
 המוטל only *ad* 24, 18; Jer. 52, 1; cf. BĀR *ad loc.* and above, p. 223, l. 16. Ὡ
 Αμειται, Ὡ Αμिता, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 המוטל. The transmission of the proper names
 formed in this way is, as a rule, uncertain; cf. פניאל and פניאל; they were origi-
 nally, it may be supposed, written *defective*. The form המוטל is more plausible. 15

- (32) אֱלֹהֵי וַיִּעַשׂ; but Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

For אֱלֹהֵי וַיִּעַשׂ § has simply ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)

- (33) אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 cf. below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter אֱלֹהֵי in accordance with
 Ὡ; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וַיִּסְרְהוּ 20
 after וַיִּסְרְהוּ or after חמת.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 cf. below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter אֱלֹהֵי in accordance with
 Ὡ; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וַיִּסְרְהוּ 20
 after וַיִּסְרְהוּ or after חמת.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 cf. below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter אֱלֹהֵי in accordance with
 Ὡ; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וַיִּסְרְהוּ 20
 after וַיִּסְרְהוּ or after חמת.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ, § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 cf. below, l. 29. We must not, with GRÄTZ, OORT, alter אֱלֹהֵי in accordance with
 Ὡ; and still more inadmissible is BÖTTCHER's and THENIUS' insertion of וַיִּסְרְהוּ 20
 after וַיִּסְרְהוּ or after חמת.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

- (34) For אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ (so, too, Ὡ) 2 Chr. 36, 4 reads מלך מצרים. The original text, it
 may be supposed, did not name the subject at all. 40

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

After אֱלֹהֵי וַיִּסְרְהוּ § ܘܠ. xi. 52. 56. 74. 92. 106. 119. 120. 121. 134. 144. 158. 236. 242, &c. (SH in marg.)
 Ὡ, of course, adds ἰσαχαζ.

- (35) This verse is very much overburdened: it has been expanded and glossed by
 various hands. From the pen of the Epitomist we have here only והכסף והזהב
 והכסף והזהב נתן יהויקים לפרעה, אך העריך את הארץ, איש כערבנו. A later hand supplied 50
 נתן את הארץ לפרעה as the object of the taxation. The text which had
 originated in this way was subsequently expanded by נתן את הארץ לפרעה
 נתן את הארץ לפרעה. But נתן cannot govern two accusatives, and the accusative of the object
 נתן.

- 24 with OORT, באָ. It must be admitted, however, that אַל עַל פִּי אֱלֹהִים is not impossible. A prophecy once uttered must be fulfilled; [cf. p. 2 of Dr. GRIMM's dissertation cited above, p. 172, l. 10 and GOLDZIEHER's remarks referred to at the end of the first section of note 10 to my paper on the Poetic Form of the First Psalm (*Hebraica* 19, 134). — P. H.] 5
- אַל, but Ἐ τοῦ ἀποστήσαι αὐτόν, Ὡς ἔλεγε, Ἐ, לאַנלויחהוֹן; the suffix is necessary, cf. Jer. 32, 31, which appears to have been in the author's mind. באַטאַת אַל; so, too, ὩVṢṢ. This verse refers back to 21, 17; and since the latter passage has אַתָּא אֲשֶׁר עָשָׂה וְחָטְאוּ אֲשֶׁר חָטָא, and 21, 16 לְבַר מַחְסָאוֹ, the consonants here probably mean אַתָּא מְנַשָּׂה. ὩL has even διὰ πάσας τὰς ἁμαρτίας. 10
- (4) אַל (so, too, ὩLṢṢ and ὩVL Chr.) Ἄ ὩV. This omission was intentional in order to smooth the text.
- (5) After אַל 2 Chr. 36, 8 has וַיְהִי רַבְרִי יְהוֹיָקִים אַל and after אַל אֲשֶׁר עָשָׂה 2 Chr. + וְהַנְּמַצָּא עָלָיו, while ὩVL in 2 Chr. 36, 8 give an accurate rendering of the text of *Kings*. Ṣ renders וַיְהִי אֲשֶׁר עָשָׂה, but not וְהַנְּמַצָּא עָלָיו. 15
[For אַל מְצַרִּים (cf. א, 8, 65) i. e. the *Stream of Muṣr* (cf. above, p. 260, l. 33) see Notes on the translation of *Joshua* in the Polychrome Bible, p. 81, l. 36; cf. KAT³, 147; TLZ 29, 104. — P. H.]

20

- (6) The death of Jehoiakim is not mentioned in 2 Chr. 36, 8. On the other hand, Ἐ in the latter passage has not only, as in אַל, καὶ ἐκοιμήθη Ἰωακείμ μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ, but adds καὶ ἐτάφη ἐν γανοζαῖ (Ὡ71.108.134.236 ἐν Γαν Οὔζα, Ὡ158 ἐν γανοζα, ὩA.55.60.64.119.234 ἐν γανοζαν) μετὰ τῶν πατέρων αὐτοῦ. This addition 25 represents the original text of אַל. We should expect to have the place of burial mentioned; and it is easy to understand that it was canceled afterwards on account of the prophecy in Jer. 22, 18 f. In 2 Chr. 36, 8 אַל even the mention of Jehoiakim's death is canceled, obviously because the phrase וַיִּשְׁכַּב עִם אֲבוֹתָיו could be interpreted to mean that Jehoiakim had been buried 30 in the family burial-place.
- (8) אַל וְשַׁלְשָׁה יָמִים וְעֶשְׂרֵת יָמִים אַל = Ṣ וְשַׁלְשָׁה יָמִים וְעֶשְׂרֵת יָמִים אַל. However, ὩAL.44.64.71.74.106.120.121.134.158 read וְשַׁלְשָׁה יָמִים וְעֶשְׂרֵת יָמִים in 2 Chr., we may therefore suppose that וְעֶשְׂרֵת יָמִים dropped out in the present passage, 35 while וְשַׁלְשָׁה יָמִים dropped out in 2 Chr. 36, 9, whereupon שָׁנָה was changed to שָׁנִים. Cf. above, p. 290, l. 19.
- (9) After אַל וַיַּעַשׂ ὩL, as usual, + ἰωακείμ. For אַל אֲשֶׁר כָּבַל Ṣ has אַל; cf. above, p. 297, l. 33.
- (10) אַל K^{ethib} עלה, Ἐ ἀνέβη, Ṣ ὥς; but Q^{ere} עלו, עָלוּ. 40
This K^{ethib} shows that the following עָבְרִי was originally wanting in אַל. It was inserted to harmonize v. 10 with v. 11 which is from a different pen. אַל עָבְרִי Ἄ ὩV, and this is right. We cannot (with THEN., KAMPH., KITTEL following Ἐ) adopt the Q^{ere}, nor can we (with KLOST.) suppose that the names of at least two generals of Nebuchadnezzar have dropped out before אַל עָבְרִי. The Q^{ere} 45 has crept into the K^{ethib} in 12 codd. Kenn. On the other hand, 3 codd. of KENN. and 1 of DE ROSSI Ἄ אַל עָבְרִי.
- (11) ὩVṢṢ give an accurate rendering of אַל; Ὡ56.246 καὶ ἦν ἐπὶ τὴν πόλιν renders freely; ὩV.74.92.106, αὐτὸς καὶ εἰσῆλθεν εἰς τὴν πόλιν translates as though the text read הָעִיר; ὩL transposes, καὶ οἱ παῖδες τοῦ Ναβουχοδονοσορ ἐπολιόρκουν 50 αὐτήν, καὶ αὐτὸς ἐπεκάθητο ἐπὶ τὴν πόλιν.
- (12) For אַל ὩVṢṢ על read, with ὩLṢ, אַל; cf. 18, 31 and above, p. 151, l. 29. For אַל ὩVṢṢ אַתּוּ ὩLA.44.52.74.106.120.123, &c. have the plural αὐτούς, but this is only

25 with the former dates, if it had formed a part of the original text. \mathfrak{G} Jer. 52,12 omits the passage.

[\mathfrak{M} נְבוּזַרְאֲדָן should be pointed נְבוּזַרְאֲדָן = *Nabû-zer-iddin*; cf. above, p. 270, l. 21. — P. 11.]

$\mathfrak{MS}^{\mathfrak{C}}$ עבד מלך בבל, but \mathfrak{G}^{\vee} ἐστὼς ἐνώπιον βασιλέως Βαβυλῶνος, \mathfrak{G}^{L} ὁ ἐστῆκώς ἐν. τοῦ β. B., and Jer. 52,12 עבד לפני מלך בבל. Emend accordingly: — עבד לפני מלך בבל. Nebuzar-adan as רב טבחים belonged to the immediate *entourage* of the King, and was not merely in general an עבד. The reading of \mathfrak{M} arose from the omission of לפני.

(9) The last clause *and the house of every great man he set fire to* (cf. \mathfrak{S} $\text{وكل$ بناياتهم , \mathfrak{C} $\text{ובית כל בתי רבבניא}$, or, with a different pointing, *and every great house* (\mathfrak{G}^{L} $\text{καὶ πάντα οἶκον μέγαν}$ and Jer. 52,12 ובית הגדול ואת כל בית הגדול point בית) is obviously a correction of the preceding *all the houses of Jerusalem*, and so betrays itself to be a later addition. \mathfrak{G}^{\vee} נרול. At the end the subject is supplied by \mathfrak{G}^{\vee} ἐνέπηρσεν ὁ ἀρχιμάγειρος (\mathfrak{G}^{L} + ὁ ἐστῆκώς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως). 15 \vee . 10 has therefore dropped out in \mathfrak{G}^{\vee} through *homoteleuton*.

(10) For $\mathfrak{M}\mathfrak{G}^{\text{L}}\mathfrak{S}\mathfrak{C}$ ואת חומה Jer. 52,14 has, with scribal expansion, ואת כל חומה.

For \mathfrak{M} נתצו (\mathfrak{C} תרעו) \mathfrak{G}^{L} has καθέλειν, \mathfrak{S} حم ; cf. note on v. 5.

For $\mathfrak{MS}^{\mathfrak{C}}$ כל היל (so, too, Jer.) \mathfrak{G}^{L} has simply ἡ δύναμις, כל is scribal expansion.

\mathfrak{M} אשר רבי טבחים (\mathfrak{S} سقا و بحر و سقا), \mathfrak{C} רעם רב קמוליא , Jer. אשר את רב טבחים is a 20 qualifying correction made by a later reader; it does not yet appear in \mathfrak{G} . \mathfrak{S}^{L} و سقا و بحر و سقا و سقا .

(11) In \mathfrak{M} על המלך בבל the word בבל is scribal expansion, as the article shows, while in Jer. 52,15 the requirements of syntax are complied with by the omission of the article. But המלך also is scribal expansion. The passage does not relate to 25 those who went over to Nebuchadnezzar; the two categories which are mentioned consist of those who remained in Jerusalem and the bands that wandered about the open country. Of these latter some go over to Nebuzar-adan. Instead of \mathfrak{M} על המלך read עליו, with Jer. 39,9.

$\mathfrak{MS}^{\mathfrak{C}}$ ואת יתר ההמון is not possible after יתר העם, and even more impossible is the 30 repetition in Jer. 39,9 ואת יתר העם הנשארים instead of \mathfrak{M} ואת יתר ההמון in the present passage. Following this, \mathfrak{G}^{L} translates $\text{καὶ τὸ κατάλοιπον τοῦ λαοῦ}$, \mathfrak{S} و سقا و سقا . \mathfrak{G}^{\vee} has $\text{καὶ τὸ λοιπὸν τοῦ στηρίγματος}$ = ואת יתר האמץ Jer. 52,15. But we should hardly expect this special class after the preceding general categories. This clause is certainly a later addition. 35

At the end Jer. 39,9+ בבל, but this is unnecessary. The addition in \mathfrak{S} , و سقا و سقا is probably derived from this passage in Jer.

(12) \mathfrak{M} לְנִבְיִים, \mathfrak{G}^{\vee} εἰς ταβειν miswritten [TABEIN for ΓΑΒΕΙΝ] for εἰς γαβειν (so $\mathfrak{G}^{55.64.119}$); cf. \mathfrak{G}^{A} γηβειν; \mathfrak{Q}^{t} לִנְבִיִּים as in Jer. 52,16. Jer. 39,11 periphrases now, ויהנם כרמים וינבם, ויתן להם כרמים וינבם which may, however, have originated from ויהנם כרמים; cf. \mathfrak{C} $\text{למהו מפלחין בחקלן ובכרמין}$. Also \mathfrak{G}^{L} εἰς γεωργούς, \mathfrak{S} فعل assume that this word, which is of obscure etymology and uncertain transmission, is equivalent to ואת \mathfrak{M} אקר *husbandman*.

(13) For \mathfrak{M} בית יהוה Jer. 52,17 has לבית יהוה; but one might rather feel tempted to assume *haplography* of ב, בבית יהוה; [cf. above, p. 240, l. 5; p. 261, l. 9; 45 p. 283, l. 29; p. 291, l. 9; p. 296, l. 31; p. 297, l. 31. — P. 11.] It is strange that we find after ואת ים הנחשת ואת ים הנחשת again ואת ים הנחשת; perhaps בית יהוה is scribal expansion.

\mathfrak{M} ואת המלכות (so, too, $\mathfrak{MS}^{\mathfrak{C}}$ and Jer.) may be an old scribal error for הנביות; according to 16,17 the מלכות were no longer extant; cf. above, p. 258, l. 46 and 50 note on v. 16 (below, p. 304, l. 11).

For $\mathfrak{M}\mathfrak{G}^{\vee}$ בקלה \mathfrak{G}^{L} has, with scribal expansion, $\text{καὶ ἔλαβον τὸν χαλκὸν αὐτῶν καὶ ἀπήνεγκαν εἰς Βαβυλῶνα}$, and \mathfrak{S} و سقا و سقا و سقا و سقا .

- 25 vv. 22-26, a list of the people deported by Nebuchadnezzar, which is inserted from some other account.
- (23) **א** would be possible only if the men had been mentioned before. **ט**, rightly, *kai* of ἀνδρες αὐτῶν, **ס** ~~וַיִּבְרְחוּ~~, **ע** וַיִּבְרְחוּ. **א** is a transcriptional error; Jer. 40,7, from which our passage is derived, has likewise וַיִּבְרְחוּ. At the end of the verse **ט** repeats *kai* ἦλθον πρὸς Γοδολιαν εἰς Μασσηφα.
- (24) **א** **עָבְרֵי** is meaningless; Jer. 40,9 has **עָבְדוּ**, and **ט** πόροδον = **עָבְדוּ** must be derived from the same reading; but this cannot be the original reading of v. 24, since **ב** **מֶלֶךְ בָּבֶל** follows. Either point: **עָבְרֵי** (so KLOST.), — according to v. 25 and Jer. 41,3 Gedaliah had Chaldean soldiers under him —; or read **כָּפְנֵי** instead of **א** **עָבְרֵי**. The latter emendation is supported by (a) the fact that **ט** Jer. 40,9 reads ἀπὸ προσώπου τῶν παίδων τῶν Χαλδαιῶν, in which ἀπὸ προσώπου is the true reading of **ט**, τῶν παίδων being a doublet after **א**; — (b) v. 26 **כִּי יֵרָא מִפְּנֵי כְשָׁרִים**; — (c) it would not be in accordance with the whole situation if Gedaliah were to have called the Chaldeans who remained with him *his servants*. The emendation **מִפְּנֵי** is therefore by far the most probable; **ט** ἀπὸ τῶν Χαλδαιῶν **ס** **מַבְּלָל** is also favorable to it. We must neither, with KAMPH., KITTEL, cancel **א** **עָבְרֵי**, following **ט** **ס** (cf. above, l. 17); nor, with GRÄTZ, OORT, read **עָבְדוּ** following Jer. 40,9 (cf. above, l. 7), although this reading has also crept into Heb. MSS (3 codd. of KENN. **עָבְדוּ**, 1 of DE ROSSI **עָבְדוּ**).
- (25) **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** **א** **ט**. In this passage, which is an excerpt from Jer. 41, 1-3, it may have been omitted at first, and afterwards added in accordance with Jer. 41,3. **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** **א** **ט** breaks the connection of the narrative. Nothing is gained by reading **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** with Jer. 41,2, since the awkwardness occasioned by **וַיִּבְרְחוּ** remains. Either **וַיִּבְרְחוּ** or the whole of v. 25^b is to be canceled; but the latter expedient is not advisable, since v. 25^b is shown to be genuine by the fact that it differs from Jer. 41,3. **ט** smooths over by reading *kai* ἐθανάτωσαν αὐτόν for **א** **וַיִּמָּת**, adding at the end of the verse, following Jer. 41,3 **הָבָה יִשְׁמַעֵל**, ἀπέκτεινεν Ἰσραηλ. This is not right, but it is questionable whether we should not read, in spite of Jer. 41,2, following **ט** *kai* ἐπάταξεν **וַיִּקְרַע**, instead of **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** **א** **ט**. In **א** Jer. 41,2 a still longer addition has crept in after **וַיִּבְרְחוּ**.
- (27) Instead of **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** Jer. 52,31 has **וַהֲמַשָּׂהוּ**. [For the name **א** **וַיִּבְרְחוּ** = *Amel-Marduk* see ZA 2,266.285. According to CHEYNE, *Critica Biblica* (1903) p. 396 'one can hardly doubt that the king intended was the leading N. Arabian king, and that the underlying name is **וַיִּבְרְחוּ**'; cf. above, p. 284, l. 5. — P. H.] For **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** Jer. reads **וַיִּבְרְחוּ**. As no number is added, only **וַיִּבְרְחוּ** is possible; cf. **ס** **וַיִּבְרְחוּ**, **וַיִּבְרְחוּ**. According to **ט** *kai* ἐξήγαγεν αὐτόν, **ס** **וַיִּבְרְחוּ**, and Jer. 52,31 **וַיִּבְרְחוּ** has been omitted in **א** before **וַיִּבְרְחוּ**. **ט** is perhaps right also in reading αὐτοῦ after φυλακῆς, since a **ו** follows in **וַיִּבְרְחוּ**, and we should expect otherwise **וַיִּבְרְחוּ**; contrast 17,4. Jer. **וַיִּבְרְחוּ** **וַיִּבְרְחוּ**, **וַיִּבְרְחוּ** **וַיִּבְרְחוּ**.
- (28) For **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** Jer. 52,32 has **וַיִּבְרְחוּ**. **א** **ט** **ס** **עָשָׂה**; Jer. **וַיִּבְרְחוּ**, erroneously, **וַיִּבְרְחוּ**, **וַיִּבְרְחוּ**.
- (29) **א** **ט** is Aramaizing spelling for **וַיִּבְרְחוּ** Jer. 52,33. We should expect, however, **וַיִּבְרְחוּ**. [According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,46 **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** means *he received a stated allowance from him*. — P. H.]
- (30) The reading of **ט** **εἰς οἴκου** = **וַיִּבְרְחוּ** instead of **א** **וַיִּבְרְחוּ** (**וַיִּבְרְחוּ**) deserves to be noticed. For **א** **ט** **ס** **עָשָׂה** **א** **ט** **ס** has **וַיִּבְרְחוּ** following Jer. 52,34 **וַיִּבְרְחוּ**.

Addenda et Corrigenda.

PP. LL.

- 32, 40 For *התלקה הטובה* read *טובה-תלקה*.
- 65, 28 For *misunderstood* read *misunderstood*.
- 67, 2 Insert after (3): *אלהיך יהיה אלהיך*; *GV* יהיה, but this omission is wrong; *GL*, with scribal expansion, *Kυρίου τοῦ θεοῦ Ἰσραηλ*.
אל בררניו is freely rendered in *GL*. *τοῦ πορεύεσθαι ἐνώπιον Κυρίου*, 5
φυλάσσειν τὴν ὁδὸν αὐτοῦ καὶ . . .
- 7 For *GL* read *GV*.
- 8 Add: *אל מציתו* should probably be canceled; the original text may have read simply *ומשפטו יתקח*.
- 39 For *inconsiderate* read *ill-considered*. 10
- 68, 2 For *over* read *upon*.
- 30 Before *Barzillai* insert *of*.
- 52 After *ἐπίλησεν* add *αὐτήν*.
- 69, 18 For *ἀρχιστρατηγός* read *ἀρχιστράτηγος*.
- 27 After *paraphrase* insert *such*. 15
- 70, 29 After *υἱὸς Ἰωδαί* add: (*GL* *Ἰωαδ πρὸς Ἰωαβ*).
- 71, 14 Before *dropped* insert *has*.
- 40 After *plainer* insert comma.
- 72, 5 Omit *thus conveying the idea*.
- 21 Add: In *GV* 4, 31; *GL* 5, 1, on the other hand, we find the transposition 20
τὸν οἶκον Κυρίου καὶ τὸν οἶκον ἑαυτοῦ, the Temple taking precedence of
the palace.
- 36 Insert comma after *offerings*.
- 37 Insert comma after *throne*.
- 75, 53 Read *can be neither*. 25
- 76, 25 For *doubles* read *doublets*.
- 33 For *س* read *س*.
- 78, 26 For *ḥāma* read *ḥammā* (*חמא*).
- 49 For *thought of* read *had in mind*.
- 79, 1 For *so* read *to such an extent or in such a degree*. 30
- 52 Before *as* insert *such*, and omit *it* after *expect*.
- 80, 26 For *written on* read *inscribed*.
- 52 Before *the* insert *of*.
- 81, 28 For *מסובל* read *מסובל*.
- 86, 33 For *tooled* read *dressed*. 35
- 87, 22 Read *there the building of the יצוי has not &c.*

- PP.LL.
 156, 11 Before *Cf.* insert [.
 158, 6 For עשר read העשר.
 18 After *granted* add: SCHWALLY suggests אַךְ שׁוּב אֱלֹהִים for אֱלֹהִים שׁוּב.
 159, 7 For *Ahab* read *Ben-hadad*.
 161, 43 After יבא בעיר add: *cf.* دخل الى البيت and دخل في البيت (SOCIN'S 5
Arab. Gr. 4, § 106).
 162, 25 For טפניו read טפניו.
 169, 14 For 33 read 30.
 175, ** For 121 read 123.
 187, 26 For 21 read 24. 10
 41 After האבדו add: וְבַל הַחֲלֵקָה הַטּוֹבָה אֱלֹהִים (but Ἐ πᾶσαν μερίδα ἀγαθήν) seems
 strange after the preceding עיר טבצר כל עין טוב and כל עין טוב. The original text,
 it may be supposed, was כל חלקה טובה. This probably became (through
 dittography) כל חלקה הטובה, and finally, וְבַל הַחֲלֵקָה הַטּוֹבָה; [*cf.* however,
 GES.-KAUTZSCH, § 127, b, footnote]. 15
 195, 46 Omit semicolon between הנער and על.
 197, 44 Before § insert: It is true that the omission of להם 1° seems to be favor-
 ed by the fact that בבורים includes ברטל.
 53 After *P.* add *H.*
 198, 21 For לוֹסִימֶלֶל read לוֹסִימֶלֶל; so, too, in l. 22. 20
 210, 20 After *stem-consonant* add: (contrast حس).
 213, 46 Add: *Cf.* below, p. 306, l. 8.
 214, 17 The *a* after *necessary* belongs to *Hexaplaric* in the preceding line.
 218, 30 After *excerpted* insert *from*.
 44 For *startea* read *started*. 25
 222, 49 For רָקַב read רָקַב.
 236, 44 For והמשוררים read והמשוררים.
 238, 9 For 238 read 248.
 27 After § insert comma.
 34 For עטרו read עטרו. 30
 248, 43 Insert (before *this* and) after *pluce*.
 249, 13 Insert comma after *cf.*
 251, 28 Insert colon after *say*.
 269, 34 Insert comma after ועד, and omit comma after *following*.

It might be well to add that the author uses *quid pro quo*, not in the sense 35
 of *equivalent*, but with the meaning *confusion, error, misunderstanding* (French
quiproquo = méprise).

- PP.LL.
 93,49 For *go round about* read *were round about upon the one capital*.
 97,18 For ll. 28,31 read l. 28; cf. JHUC, No. 163, p. 87^b.
 98,51 After *month* insert comma.
 99,19 For *must* read *need*.
 102,41 Read: *If, however, we take יהוה & c.* 5
 103,16 After *unparalleled* add: except in the late passage ψ 61,5.
 31 For *had been reached* read *was to be accomplished*.
 105, 2 Omit *is* before *inserted*.
 33 Add: (German, *Das Subject von בא ist nach dem Ritus Object und nicht Subject des אלה*) that is, according to the ideas of the ancient Hebrews 10
 a curse does not come upon a person, but the person comes under the
 curse (enters into a curse or into an oath) cf. Neh. 10,30 (AV,29) and
 Deut. 29,11 (AV,12) and our phrase *to come under the ban*.
 110,17 For *additon* read *addition*.
 112, 7 For *leδερμα* read *leθερμαθ*. 15
 31 For *differred* read *differed*.
 113, 6 Add: However, v. 22^b appears to be overloaded: ועבריו in the present
 context is just as strange as ושרי רכבו between ופרשיו and ושלשיו. The
 original text seems to have been expanded; [cf. p. 113, l. 30].
 116,46 For *just a* read *just as*. 20
 117,11 After *visitor* insert *in return*.
 48 For Θ read ΘV, and add: Θ^{82,246} ἐποίησαν τό.
 51 Add: According to WINCKLER, *Krit. Schriften*, 2,38 we must read שלש ש
 מאות instead of אל שלשה מניח אל; cf. *שש מאות* in the preceding verse.
 118,30 For *בבנימין* read *בבנימין*. 25
 121, 7 For *constructed* read *assumed*.
 122,10 For *found, therefore, read therefore, found*.
 35 For *ποίησαι* read *ποίησαι*.
 125, 6 Insert comma before *אלי*.
 126, 8 For *בשלמה* read *בשלמה* (*i. e.* בשלמה). 30
 127,31 For *impossibly* read *in an impossible manner*.
 132, 7 For ב,5,40 read ב,4,39 (p. 196, l. 48).
 135,53 For *before* read *prior to*.
 136,18 For *probably was* read *was probably*.
 27 For *داخلة* read *داخلة*. 35
 28 For *الداخلة* read *الداخلة*.
 41 For *stilty* read *stilted*.
 49 For *before* read *prior to*.
 137,11 For *συνάντησιν* read *συνάντησιν*.
 47 For *Jerobeam* read *Jeroboam*. 40
 138,52 For *ἂ ἐποίησεν* read *ἂ ἐποίησε*.
 139, 8 For Θ και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν read: ΘV και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτόν hardly
 points to a reading ויקשרו עליו; cf. 2 Chr. 24,21.25f.; 33,24f. Since Θ^L
 reads και ἐπέθεντο ἐπ' αὐτών, we must rather (with KLOST.) suppose
 that the original rendering was και ἐτίθεντο ἐπ' αὐτών. 45
 21 Add: According to ULMER, *Die semit. Eigennamen im AT* (Leipzig,
 1901) p. 5, n. 1 the form בְּנִימִין is due to a mechanical transliteration of the
 name from a cuneiform tablet. This, however, presupposes great
 thoughtlessness on the part of the transcriber.
 140, 5 Before και insert Θ. 50
 16 For τῆ read τῷ.
 149, 1 For *from* read *form*.
 154,11 After כִּי insert: (ⲗ Θ^{L.246}.Cpl.Ald).

The Polychrome Bible

in Hebrew

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

1. Genesis, by C. J. BALL, Oxford. 120 pp. in eight colors, 1896. . .	ℳ 7.50
3. Leviticus, by S. R. DRIVER, Oxford. 32 pp. in three colors, 1894. . .	ℳ 2.50
4. Numbers, by J. A. PATERSON, Edinburgh. 67 pp. in 8 colors, 1900. . .	ℳ 5.50
6. Joshua, by W. H. BENNETT, London. 32 pp. in eight colors, 1895. . .	ℳ 3.00
7. Judges, by G. F. MOORE, Cambridge, Mass. 72 pp. in 7 colors, 1900. . .	ℳ 6.00
8. Samuel, by K. BUDDE, Marburg. 100 pp. in nine colors, 1894. . .	ℳ 6.50
9. Kings, by B. STADE, Giessen. 307 pp., in ten colors, 1904. . . .	ℳ 18.00
10. Isaiah, by T. K. CHEYNE, Oxford. 208 pp. in seven colors, 1899. . .	ℳ 12.50
11. Jeremiah, by C. H. CORNILL, Breslau. 80 pp. in black and red, 1895. . .	ℳ 5.00
12. Ezekiel, by C. H. TOY, Cambridge, Mass. 118 pp., 1899.	ℳ 7.50
14. Psalms, by J. WELLHAUSEN, Göttingen. 96 pp. in black and red, 1895. . .	ℳ 6.00
15. Proverbs, by E. KAUTZSCH, Halle. 86 pp. in black and red, 1901. . .	ℳ 5.50
17. Job, by C. SIEGFRIED, Jena. 50 pp. in four colors, 1893.	ℳ 3.50
18. Daniel, by A. KAMPHAUSEN, Bonn. 43 pp. in black and red, 1896. . .	ℳ 3.00
19. Ezra-Nehemiah, by H. GUTHE, Leipzig. 72 pp. in ten colors, 1901. . .	ℳ 6.00
20. Chronicles, by R. KITTEL, Leipzig. 82 pp. in five colors, 1895. . .	ℳ 6.00

In press:

5. Deuteronomy, by GEORGE ADAM SMITH, Glasgow.

These volumes may also be had in substantial and attractive cloth bindings, in uniform style, with gilt tops. The price of these bindings is ℳ 1.50 net.

Edition de luxe.

In compliance with a desire expressed by several distinguished bibliophiles, an *édition de luxe* has been prepared, printed on the most costly heavy plate paper, in folio, with broad margins, limited to 120 copies signed and numbered by the General Editor. Special prospectus of this large-paper edition with sample pages will be sent free on application. The prices of the *édition de luxe* are ℳ 20 per volume for *Leviticus*, *Numbers*, *Joshua*, *Judges*, *Jeremiah*, *Proverbs*, *Daniel*, and *Ezra-Nehemiah*; ℳ 30 for *Psalms* and *Chronicles*; ℳ 40 for *Genesis*, *Samuel*, and *Ezekiel*; and ℳ 60 for *Kings* and *Isaiah*.

Of *Jeremiah*, *Ezekiel*, *Psalms*, and *Daniel* there is also a large-paper edition, limited to 50 copies, printed on *hand-made paper*. The prices of these copies on hand-made paper are the same as the prices of the copies on plate paper.

Subscriptions for the *édition de luxe*, at the special price of ℳ 400 for the entire work, may be left with any bookseller at home and abroad.

PUBLISHED BY

J. C. HINRICHS'SCHE BUCHHANDLUNG

Leipzig

THE JOHNS HOPKINS PRESS

Baltimore

DAVID NUTT, 57-59 LONG ACRE

London, W. C.

The Polychrome Bible

in English

EDITED BY

Paul Haupt.

Now ready:

- The Book of Leviticus.** Translated by The Rev. S. R. DRIVER, D. D., Regius Professor of Hebrew, and Canon of Christ Church, Oxford. viii and 107 pages, printed in three colors (55 pages of Translation and 52 pages of Notes). With four full-page illustrations (one of them in colors) and four illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Joshua.** Translated by The Rev. W. H. BENNETT, M. A., Professor of Old Testament Languages and Literature at Hackney and New Colleges, London, formerly Fellow of St. John's College, Cambridge. viii and 94 pages, printed in nine colors (43 pages of Translation and 51 pages of Notes, including an illustrated Excursus on the el-Amarna Tablets and an Alphabetical List of Geographical Names). With eleven full-page illustrations (one of them in colors) and 25 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of Judges.** Translated by The Rev. G. F. MOORE, D. D., Professor of Hebrew, Andover Theological Seminary. xii and 99 pages, printed in seven colors (42 pages of Translation and 57 pages of Notes). With seven full-page illustrations (including a Map of the Twelve Tribes, in colors) and 21 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 6.00; 6/; \$ 1.25 *net.*)
- The Book of the Prophet Isaiah.** Translated by The Rev. T. K. CHEYNE, D. D., Oriel Professor of the Interpretation of Holy Scripture at Oxford, and Canon of Rochester. xii and 216 pages, printed in seven colors (128 pages of Translation, 88 pages of Notes). With nine full-page illustrations and 28 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of the Prophet Ezekiel.** Translated by Prof. C. H. TOY, D. D., LL. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, and Lecturer on Biblical Literature in Harvard University. viii and 208 pages (89 pages of Translation and 119 pages of Notes). With nine full page illustrations (including a Map of Western Asia, time of Nebuchadnezzar) and 102 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00; 10/6; \$ 2.50 *net.*)
- The Book of Psalms.** Translated by Prof. JULIUS WELHAUSEN, D. D., Professor of Hebrew and other Oriental Languages, University of Göttingen, and Dr. HORACE HOWARD FURNESS, Philadelphia. xii and 238 pages (161 pages of Translation and 77 pages of Notes, including an Illustrated Appendix on the Music of the Ancient Hebrews). With eight full-page illustrations (one of them in colors) and 58 illustrations in the Notes. Cloth, (*M.* 10.00 *net.*)

Each in a substantial and attractive cloth binding in uniform style.

PUBLISHED BY

JAMES CLARKE & CO.
13 & 14 FLEET STREET
London, E. C.

DODD, MEAD, & CO.
372 FIFTH AVENUE
New York.

PRINTING BY W · DRUGULIN

POLYCHROMY BY J · G · FRITZSCHE

PAPER FROM FERD · FLINSCH

Leipzig

POLYCHROMY PATENTED FEB. 16, 1897

U. S. PATENT No. 577,253

[All rights reserved]

The Books of the Kings

STADE & SCHWALLY

OF PRINTING
T
OLOGICAL

BS15

.2

1893

v. 9

THE present edition of the *Sacred Books of the Old Testament* in Hebrew exhibits the reconstructed text on the basis of which our new Version in the *Polychrome Bible* has been prepared by the learned contributors mentioned on the inside page of the back cover.

Departures from the Received Text are indicated by critical marks: — *v* (*i. e. V = Versions*) designate a reading adopted on the authority of the Ancient Versions; — *a*, *b*, &c. indicate that the respective glosses relegated to the foot of the page are omitted in the Versions, especially *U* (*e. g.* 8, 49); — *c* (*i. e. c = conjecture*) are used for 10 Conjectural Emendations; and *z* (*i. e. z = זקור*), for changes involving merely a departure from the Masoretic points, or a different division of the consonantal text (*e. g.* 2, 23, 17). A *DD* | indicates transposition of the Masoretic פסוק סוף; *v* are used in cases where the קרי has been adopted instead of the כתב, and *p* for changes introduced by reason of Parallel Passages. A small note of ex- 15 clamation, (*e. g.* 2, 9, 19) calls attention to readings deliberately preferred on the strength of some Heb. MSS or early printed editions of good authority. Doubtful Words or Passages are enclosed in notes of interrogation (*?*). Occasionally two critical marks are combined, *e. g.* *av*, *i. e.* Deviations from the Received Text suggested by the Versions as well as by Parallel Passages; or *cz*, *i. e.* Departures from the Masoretic points, supported by the Versions, &c. — *□* calls attention to transposed passages, the traditional position of the words in the Received Text being marked by *□* while the transposed words are enclosed in *[]*. In addition to these *brackets*, *[]*, *braces*, *§*, and *parentheses*, *⊖*, are used if there are two or three transpositions on the same page (*e. g.* p. 13, l. 24). In cases where two or three 25 consecutive words are transposed the traditional sequence is indicated by *1 2 3* &c. respectively prefixed to the individual words (*e. g.* 2, 18, 7). Transposition of consonants is indicated by figures above the respective letters (*e. g.* 2, 19, 29). Passages corrupted beyond emendation are indicated by *....*, while ***** point to *Lacunæ* in the original.

The Ancient Versions are referred to in the *Notes* under the following abbreviations: — *M* = Masoretic Text; *U* = LXX; *T* = Targum; *S* = Peshita; *V* (*i. e. Jerome*) = Vulgate; *E* = Ethiopic Version; *A* = Aquila; *O* = Theodotion; *Σ* = Symmachus. *m* denotes the Samaritan recension of the Pentateuch; *GA* means Codex Alexandrinus (*A*), *GL* = Lucianic recension (*Λ*), *GV* = Vaticanus 35 (*B*). *CP* = is the text of *T* in the London Polyglot, *CL* = LAGARDE's edition; *SP* = *S* in the London Polyglot; *SL* = LEE's edition; *SH* = Syro-Hexapla.

The heavy-faced figures in the left margin of the *Notes* (1, 2, 3, &c.) refer to the chapters, the numbers in *()* to the verses of the Hebrew text. The mark *^* means *omit (s) or omitted by*; *alt.* = *as an alternative*; *1°*, *2°* = *first or second occurrence*, respectively. *AV* = Authorized Version; *RV* = Revised Version.

Kings

DATE DUE

~~FACULTY~~
FACULTY

~~_____~~
DEC 2 '81

JUN 15 1992

JUN 15 1993

~~JUN 15 1994~~

~~JUN 15 1995~~

~~_____ 1996~~

BS15.2 1893 v.9
The sacred books of the Old Testament; a

Princeton Theological Seminary-Speer Library

1 1012 00007 1581